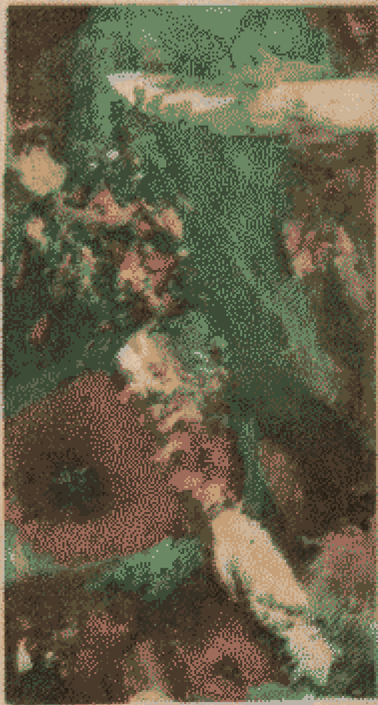
HERMAN MELVILLE

Pierre

Editura Univers

clu

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta colecției : *Vasile Socoliuc*

Pierre
Or, The Ambiguities
by
Herman Melville
New American Library
New York

Herman Melville

PIERRE

În românește de ANDA TEODORESCU

Editura Univers

București, 1985

CARTEA I

MUGURII TINEREȚII LUI PIERRE

I

Sînt la țară minunate dimineți de vară cînd orășeanul, doar vremelnic aflător pe acele meleaguri și ieșit devreme la plimbare peste cîmpuri, e furat de încîntarea de vis a unei lumi de aur și verdeață. Nici o floare nu se clintește; copacii au uitat să-și legene crengile, iarba pare a se fi oprit din crescut, și întreaga Fire se cufundă în astă pace de mirare pe care pana nu știe a o zugrăvi, de parcă, aflîndu-și misterul cel de necuprins, cată acum scăpare în tăcere.

Într-una din aceste dimineți de iunie, Pierre, cu sufletul înrourat de un somn inviorător, ieși din străvechiul conac cu frontoane înalte și bolți de verdeață al străbunilor săi și, pornind vesel pe ulița satului, largă, lungă și străjuită de ulmi, o apucă, mai cu voie, mai fără voie, spre o căscioară ce se ițea tocmai în capătul drumului.

Verdeața de basm se întindea cît vedeai cu ochii ; nimic nu se clintea — doar vacile bălțate care se îndreptau visătoare către locurile lor de pășune, urmate, nu mînate, de băietani cu obraji rumeni și picioare albe.

Pătruns și vrăjit parcă de farmecul acestei tăceri, Pierre se apropie de căscioară și, ridicîndu-și ochii, se opri brusc, ațintindu-și privirea spre una din ferestruicile deschise de sub acoperiș. Ce să însemne oare această tinerească, înfocată oprire ? Dar acești obraji și ochi ce aruncă flăcări ?

Pe pervazul ferestrei se răsfăța o pernă lucioasă, albă ca neaua, iar floarea purpurie, cărnoasă, a unei plante agățătoare se sprijinea gingaș de ea.

„Nu degeaba tînjești după această pernă, tu, floare înmiresmată, gîndi Pierre ; acum mai puțin de un ceas obrazul ei se odihnea pe ea."

— Lucy !

— Pierre !

Zvonul glasurilor îngîna zvonul inimilor și, o clipă în liniștea însorită a dimineții, cei doi rămaseră muți, sorbindu-se din ochi cu înflăcărare și citindu-și în priviri dragostea și admirația.

— Doar Pierre, atîta ? rîse tînărul în cele din urmă. Ai uitat să-mi urezi bună dimineața.

— Asta n-ar fi mare lucru. Dimineți bune, seri bune, zile bune, săptămîni, luni și ani buni îți doresc eu ție, Pierre, lumina mea !... Pierre !

„Într-adevăr, cugetă tînărul în timp ce în ochiu-i nemișcat se oglindea iubirea-i fără margini, într-adevăr se deschid cerurile și acest înger trîmbițaș cată spre mine."

— Ți-aș înturna bunele dimineți înmiit, Lucy, dacă asta n-ar însemna că ai cunoscut ce reprezintă noaptea și, pe ceruri, locul tău este între zilele cele fără de sfîrșit!

— Ah, Pierre ! de ce oare trebuie să ne facem noi, tinerii, veșnic jurăminte, cînd ne iubim ?

— Deoarece iubirea noastră e mireană și, muritoare fiind, cată să afle raiul în *noi*.

— Ah ! iar o iei razna, Pierre ! Niciodată nu-mi răspunzi fără ocolișuri. Spune-mi, cum se face că voi, tinerii, vă arătați mereu o atît de dulce iscusință în a schimba toate nimicurile noastre în lucruri de preț cîștigate de voi?

— Nu știu cum se face, dar așa stau lucrurile dintotdeauna.

Și, scuturînd tufa agățătoare, rupse o floare și și-o prinse la vedere, pe piept.

— Trebuie să plec acum, Lucy ; uite, acesta e stindardul ce mă călăuzește.

— Bravo, bravo ! Oh, singurul meu oștean !

II

Pierre era unicul fiu al unei văduve bogate și trufașe ; o femeie a cărei înfățișare era o dovadă de netăgăduit că rangul, sănătatea și bogăția neîntreruptă, îmbinate cu o minte sănătoasă, destul de școlită, neroasă de nici o suferință fără leac și niciodată sîcîită de nevoi mărunte, păstrează și măresc frumusețea. Lucru de mirare, deși coaptă bine, mai avea încă trandafiri în obraji ; mlădioasa arcuire a taliei se păstrase, netezimea frunții nu i se încrețise și nici sclipirile de diamant nu i se stinseseră din ochi. Așa se face că, strălucită și încununată de luminile din sălile de bal, doamna Glendinning punea în umbră încă multe frumuseți mai tinere și, dacă i-ar fi trecut prin gînd să-i încurajeze, ar fi fost urmată de un cîrd de pretendenți îndrăgostiți, abia mai vîrstnici decît Pierre, propriul ei fiu. Dar pentru această înfloritoare văduvă, un fiu respectuos și devotat făcea cît toți curtezanii la un loc ; în afară de asta, Pierre, cînd își pierdea răbdarea ori — fără să știe nici el de ce — se lăsa cuprins de o furie stîrnită de gelozia față de chipeșii tineri ce-o admirau prea înfocat pe mama lui și, prinși în laț fără voia lor, păreau să nutrească speranța nebună de a duce la altar această făptură pe care nu se cuvenea nici s-o atingi, Pierre deci jurase de mai multe ori cu glumeață încrîncenare că bărbatul — fie el cu barbă sură sau fără un tulei în barbă — care va îndrăzni să o ceară în căsătorie pe mama lui va dispărea neapărat de pe fața pămîntului, pedepsit de o forță tainică atotstăpînitoare.

Această romantică dragoste de fiu a lui Pierre părea pe deplin răsplătită de triumfătoarea mîndrie de mamă a văduvei care, în trăsăturile apăsate și aerul nobil al fiului ei, își vedea propriile grații misterios oglindite într-o făptură bărbătească. Între ei exista o asemănare izbitoare ; iar în cazul doamnei Glendinning scurgerea anilor părea să se fi oprit, și frumusețea ei să fi rămas neclintită, în timp ce Pierre venea parcă prin timp în întîmpinarea acelei vîrste coapte și se apropia, cu o timpurie și admirabilă potrivire a trăsăturilor și alcătuirilor trupești, de acel piedestal al maturității senine pe care mama lui stă-

lea de atita vreme. În joacă, sub cerul senin al iubirii ce-i lega și cu acea neobișnuită libertate născută din încredere desăvîrșită și înțelegere în toate, își spuneau adesea frate și soră. Era obiceiul lor atît cînd erau singuri, cît și în lume ; nici măcar străinii nu puteau lua acest fel de a-și spune drept o prefăcătorie ușuratică, întrucît prospețimea de imortelă a doamnei Glendinning îndreptățea pe deplin tinereasca lor joacă.

Și așa, slobod și ușurel, curgea înainte firul îngemănat al vieții mamei și fiului. Pînă acum, mîndrul fluviu nu-și izbise valurile de aceste țancuri care despică alegînd apele și care aveau să le împartă pe vecie în două șuvoaie cu totul deosebite unul de celălalt.

Un mare scriitor englez al zilelor noastre, înșiruind norocele mai de seamă ale nașterii sale, pomenește în primul rînd faptul că s-a născut la țară. Așa și cu Pierre. Astfel îi fusese ursita : să se nască și să crească la țară, în sînul naturii a cărei neobișnuită frumusețe alcătuia o matcă fără pereche pentru un suflet gingaș, de poet : în același timp, numele din popor ale celor mai încîntătoare cotloane din ținut aminteau de clipele de mîndră dragoste de țară și neam ale stirpei Glendinningilor, veche în ani și fapte. În poienile care coborau în spatele conacului, pe sub copacii umbroși, către rîul care șerpuia în depărtare, se dăduse o bătălie cu indienii în primii ani ai coloniei și, în acea bătălie, străbunicul lui Pierre dinspre tată rămăsese călare pe șaua căzută în iarbă, după ce se prăbușise de pe cal rănit de moarte, îndemnîndu-și oamenii pînă la ultima suflare. Aceasta era Poiana Șeii și același nume îl purtau și conacul și satul. Departe, dincolo de acele șesuri, cale de o zi pentru Pierre, se ridicau în trepte colnicele unde, în timpul Războiului de Independență, bunicul lui Pierre apărase de-a lungul mai multor luni un fort de seamă dar rudimentar alcătuit, înconjurat de o palisadă, împotriva atacurilor înfrățite și repetate ale indienilor, Tory-lor și armatei regulate. Brant, ucigașul cu sînge amestecat și maniere de gentleman, fugise din fața acestui fort, dar trăise destul ca să apuce să ia masa cu generalul Glendinning în zilele mai prietenoase ce urmară acelor răzbunătoare lupte. Poiana Șeii era plină de amin-

tiri care îl umpleau de mîndrie pe Pierre. Înscrisurile sfințind drepturile familiei Glendinning purtau pecetea a trei regi indieni, stăpînii din veac ai acestor nobile păduri și cîmpii și singurii cu drept de a le înstrăina. De aceea, în anii tinereții lui mărginite întru înțelegere, Pierre căuta cu trufie către obîrșiile neamului său, nesinchisindu-se de acea dospire lăuntrică, mai cumpănită și mai cuprinzătoare, care avea să răpească pentru totdeauna puterea acestor lucruri de a-i gîdila trufia.

Dar învățătura lui Pierre ar fi rămas nechibzuit întocmită dacă el și-ar fi petrecut neîntrerupt tinerețea doar la țară. Încă de timpuriu tatăl și mama lui — iar după aceea doar mama lui — îl luaseră în vizitele pe care le făceau în fiecare an la oraș ; acolo, intrînd în contact, firește, cu o societate mai mare și cu maniere mai alese, Pierre primise pe nesimțite botezul în artele mai sprintene ale vieții, fără să i se moleșească de fel virtutea moștenită de la războinicii săi strămoși și hrănită de viața la țară și de aerul limpede. Dacă trupul și purtările propășeau din plin, nu înseamnă că îndrumarea lui Pierre rămăsese de izbeliște în privința unei cunoașteri mai alese și mai de soi. Nu-și petrecuse în zadar lungi după-amiezi de vară în firidele fără fund ale bibliotecii impunătoare pe care tatăl său o alcătuise cu mare osîrdie ; acolo nimfele lui Spenser îi fuseseră de timpuriu călăuze prin multe păienjenișuri de o prea copleșitoare frumusețe. Astfel, strălucit și mlădios la trup, cu blînde flăcărui ale închipuirii în inimă, acesta era Pierre cel ce urca lin spre culmile bărbăției, neavînd habar că va veni vremea cînd își va cerceta fără remușcări sufletul și cînd toată această delicată căldură îi va părea ca de gheață, iar el, cuprins de nebunie, va cerși o flacără mai aprinsă.

Mîndria și iubirea, ursitoare atît de generoase în înzestrarea tinereții lui Pierre, nu uitaseră darul cel mai de preț. Zădărnicia rangurilor era una din pildele tatălui lui Pierre : după părerea lui, era vanitate și neghiobie să pretinzi un asemenea lucru dacă blîndețea firească și omenia de neprețuit a celor mai adînci credințe nu țesuseră din plin urzeala firii, astfel încît cel care își spunea gentleman

să poată duce cu egală cinste și umila, dar regeasca viață de creștin. Cind a împlinit șaisprezece ani, împreună cu mama sa Pierre a luat prima cuminecătură.

Ar fi zadarnic și mult mai greu, poate, să încercăm să deslușim anume pricinile acestui jurămînt din tinerețe. E destul să spunem că, așa cum asupra lui Pierre coborîseră și alte multe vrednice însușiri ale strămoșilor, așa cum le moștenea pădurile și fermele, pe aceleași căi nevăzute i se scursese în sînge cinstirea smerită pentru credința strămoșească pe care primul Glendinning o adusese de peste mări, din umbra unei biserici englezești. Astfel, Pierre era ca lama de oțel a unei spade nobiliare încinse cu brîul de mătase al religiei ; soarta de viteaz a străbunicului său îl învățase că această mărinimoasă cingătoare avea puterea, la nemiloasa judecată de pe urmă, să-l acopere pe cel ce o purta ca un giulgiu al mîntuirii, așa încît, dacă o viață întreagă fusese purtată de dragul acestei mîntuiri, în moarte îl va putea sprijini pe purtător.

Dar vai, prea simțitor la frumusețea și poezia credinței părintești, Pierre n-avea cum să știe că în lume sînt taine mai adînci decît frumusețea și în viață poveri mai grele decît moartea.

Așa de minunat îi apărea lui Pierre hrisovul împodobit cu izvoade al vieții, încît pînă acuma nu descoperise decît o singură pată albă în acest pergament caligrafiat cu lapte și miere. Din text lipsea o soră. Eroul nostru se plîngea adesea că nu-i fusese dat să încerce un simțămînt atît de încîntător ca dragostea de frate. Numele de împrumut cu care adesea o răsfăța pe mama lui nu putea înlocui realitatea care lipsea. Simțirea era firească și pe atunci nici Pierre nu-și dădea seama pe deplin de cauzele și izvoarele ei.

Fără îndoială, o surioară iubitoare este al doilea dintre darurile cele mai de preț hărăzite bărbatului, iar la rînd se socotește chiar prima, căci soția vine mai apoi. Cel care n-are nici o soră e burlac încă înainte de a-i veni vremea, deoarece multe din alcătuirile ce fac o soție ispititoare se găsesc mai înainte în drăgălășenia unei surori.

„Oh, dacă părintele meu ar fi avut o fiică ! exclama Pierre. O făptură pe care s-o pot iubi şi protegui, pentru care să mă şi bat la nevoie. Minunat lucru trebuie să fie să porneşti la luptă pe viaţă şi pe moarte pentru o dulce surioară ! Din toate darurile ce mi le-aş putea dori, cu voia cerurilor, cel mai de preţ ar fi o soră !"

Astfel, înainte încă de a se lăsa atras de mrejele duioase ale amorului, foarte adesea Pierre implora cerul să-i trimită o soră ; pe atunci încă nu ştia că, dacă se afla pe lume ceva de care să rugăm soarta să ne ferească, este tocmai împlinirea pripită a celor mai arzătoare rugăciuni din tinereţe.

Poate că dorul neînţeles al lui Pierre de a avea o soră se născuse şi din simţămîntul — şi mai ciudat încă — de singurătate pe care îl încerca uneori ; nu numai ca unic şef al familiei, ci şi ca singurul Glendinning de parte bărbătească rămas în viaţă. O familie puternică şi rodnică se destrămase în nenumărate ramuri femeieşti ; aşa că acum Pierre se trezea înconjurat de numeroase rubedenii, bărbaţi şi femei, dar fără tovărăşia unui bărbat cu care să împartă numele de Glendinning, în afara celui care îi răsărea înaintea ochilor cînd se privea în oglindă. Însă cînd se afla în starea sa obişnuită de spirit, gîndul nu-i era cu desăvîrşire nesuferit. Da, cîteodată creştea asemeni unui val de triumf. Căci în inima de tînăr, făloasă, îmbujorată şi înflăcărată, speranţa cea mai dragă era să fie singurul dăruit cu cinstea de a pune ultima piatră pe obeliscul gloriei al cărui postament măreţ fusese ridicat de strămoşii lui.

Vai ! cît de puţin învăţase Pierre al nostru din acea lecţie prevestitoare şi profetică pe care nu carierele Palmirei ci ruinele înseşi ale Palmirei o dau. Printre aceste ruine se află un puţ dărăpănat, neterminat şi, cîteva leghe mai departe, uitat de vreme în carieră, se află prăbuşit capitelul ce trebuia ridicat din acel puţ. Pe amîndouă Timpul le-a luat în puterea lui şi le-a stricat ; pe amîndouă Timpul le-a zdrobit încă din faşă ; şi piatra trufaşă care ar fi trebuit să-şi înalţe capul printre nori a fost culcată de Timp sub firele de iarbă. Neostoită e gîlceava Timpului cu fiii Omului !

III

Spuneam că frumosul ținut în care crescuse Pierre trezea glorioase amintiri. Nu numai că potrivirea lucrurilor făcuse ca tocmai acea mîndră țară să fie înnobilată de faptele strămoșilor săi ; că în ochii lui Pierre toate dealurile și șesurile mlăștinoase păreau sfințite prin simplul fapt că fuseseră în stăpînirea neîntreruptă a neamului său. Duios e idealismul care încununează, în ochii îndrăgostitului, cu aureolă, cel mai neînsemnat lucru care a aparținut vreodată ființei dragi, acum departe : în cazul lui Pierre, acest talisman vrăjit atinsese locurile din jurul lui, cît vezi cu ochii : amintindu-și că moșii și strămoșii săi își odihniseră privirea pe aceleași dealuri, că prin aceleași păduri, pe aceleași pajiști, lîngă același rîu, de-a lungul acelorași cărări întortocheate se plimbaseră ca fete tinere cele pe care el le cunoscuse ca venerabile bunici : cu amintirile acestor lucruri vii în suflet, Pierre privea acel petic de pămînt ca pe un zălog de dragoste : zarea toată îl înconjura ca un inel al veșniciei aduceri aminte.

Lumea monarhistă își imaginează îndeobște că în demagogica Americă trecutul sfînt nu cunoaște statui solide ridicate în cinstea lui, și că toate lucrurile fierb și forfotesc de-a valma în cazanul vulgar al unui veșnic inform Prezent neînchegat. Această părere ar părea cu osebire îndreptățită de condițiile sociale. Fără o aristocrație cu documente la mînă și fără o lege care să le consfințească proprietatea ca fiind de neînstrăinat, cum poate să propășească din tată în fiu o familie în America ? Există fără îndoială o părere larg răspîndită, și anume că, oricît ar fi un neam de cunoscut, ajunge doar o jumătate de veac ca să fie dat uitării. Desigur, această părere e adevărată în ceea ce privește oamenii de rînd. În orașe, familiile se ridică și se sparg ca bășicile de aer într-un lighean. La noi, elementul democratic acționează asemeni unui acid, producînd lucruri noi prin coroziunea celor vechi ; așa cum în sudul Franței cocleala, folosită ca materie primă pentru un soi de vopsea verde, se obține turnînd oțet de vin peste plăci de aramă. În general, nimic nu sugerează mai bine decăderea decît ideea de coroziune ; totuși, pe de altă parte,

nimic nu sugerează mai viu preaplinul vieţii decît culoarea verde ; căci verdele e pecetea neasemuită pe care o aşterne firea din multa ei rodnicie. Printr-o potrivită asemuire putem observa cum America pare să iasă cu mult din rînduiala lucrurilor : trăsăturile ei fireşti sînt greşit înţelese de către străini şi lucrul nu trebuie să ne surprindă dacă ne gîndim cît de ciudată e nepotrivirea lor cu părerile adînc înrădăcinate despre cele omeneşti şi cît de minunat se preface Moartea în Viaţă în această ţară. Astfel încît instituţiile politice, care în alte ţări sînt întocmite după bunul plac al omului, în America par înzestrate cu virtutea divină a dreptului natural ; într-adevăr, cea mai puternică lege a firii este aceea că din Moarte se întrupează Viaţa. Şi totuşi, există lucruri, în lumea deslușită simţurilor, asupra cărora Natura veşnic schimbătoare nu are o stăpînire atît de necuprinsă. Iarba e alta de la an la an, crengile stejarului însă înfruntă lunga înşiruire a anilor. Iar dacă ar fi să le asemuim firelor de iarbă, cele mai multe familii din America sînt înfipte în glie precum stejarul ; în loc să piară, ele adaugă noi vlăstare în fiecare an şi astfel Timpul, în loc să le scadă, le sporeşte virtutea plecîndu-se în faţa lor.

În această privinţă putem, fără îngîmfare şi cu dreaptă judecată, să ne comparăm în genealogii cu Anglia şi, oricît ar părea de ciudat şi vrednic a ne face să roşim, nu fără oarecare drept la egalitate. Îndrăznesc să spun în această privinţă că arhondologia ne oferă o bună socoteală statistică după care să ne călăuzim ; alcătuitorilor ei nu le poate fi totuna cine sînt cei pe a căror protecţie se sprijină mai cu seamă, iar deşteptăciunea plină de bun-simţ a compatrioţilor noştri va fi de ajuns pentru a ne judeca. Măreţia numelor nu trebuie să ne orbească ascunzîndu-ne micimea faptelor. Dacă răsuflarea din plămînii noştri, ai tuturor, coboară din tată în fiu, apoi şi răsuflarea mea din clipa asta ajunge cu o spiţă mai încolo decît trupul actualului Mare Preot al Asiro-Caldeenilor, în măsura în care îşi poate el deslusi obîrşia ; astfel, simplele nume, care nu sînt altceva decît aer, se desfată şi ele în această nesfîrşită descendenţă. Dar dacă Richmond şi St. Albans şi Grafton şi Portland şi Buccleuch sînt nume aproape tot atît de

vechi ca Anglia, insuşi arborele genealogic adevărat al ducilor care le poartă în ziua de azi nu coboară dincolo de Charles al II-lea, iar acolo nu află vreo fîntînă cu apă limpede care să-i fi udat rădăcinile ; plămădeala cea mai înjositoare de sub soare — după părerea noastră — a zămislit tocmai neamul unui Buccleuch, de pildă ; una din străbunele sale nu s-a putut da în lături de a fi mamă, dar a uitat din păcate să treacă mai întîi pe la altar. Şi totuşi, tatăl era un rege. Cu atît mai rău, căci dacă o scatoalcă de la un om de rînd nu e mare lucru, o lovitură din partea unui gentleman e o jignire de neiertat, iar un pumn sub cingătoare venit de la un rege trebuie să fie cel mai puţin măgulitor dintre toate lucrurile. În Anglia, aristocraţia e ţinută în viaţă prin nenumărate restaurări şi învestituri. Un singur om, George al III-lea, a fabricat cinci sute douăzeci şi doi de pairi. Titlul de conte, rămas fără deţinător vreme de cinci secole, îi pica din senin cine ştie cărui mocofan căruia nu-i mai rămînea nimic de făcut decît să-l culeagă, întrucît arta avocaţilor trăsese de el pînă i-l adusese sub nas.

Cursul firesc al Tamisei nu e mai sinuos şi nici canalul Bridgewater nu e îndrumat într-un chip mai artificial decît sîngele care curge prin vinele acestei nobilimi întortocheate sau întocmite de-a gata. Pieritoare ca miriştea şi puioase ca ciupercile, aceste familii altoite se nasc şi mor pe rînd pe trunchiul nepieritor al unui nume. Pînă în ziua de astăzi în Anglia s-au stins două mii cinci sute de familii nobile ; numele însă supravieţuiesc. Aşa se face că aerul care umflă un nume e mai trainic decît un om sau întregi neamuri omeneşti ; aerul umple plămînii omului şi îi dă viaţă, dar omul nu umple aerul şi nici nu-l însufleţeşte.

Toată cinstea deci numelor şi toată închinăciunea oamenilor ; dar dacă un St. Albans mi-ar spune că are onoarea nepătată şi numele vechi de cînd lumea, m-aş vedea silit să-i amintesc politicos de Nell Gwynne.

Dincolo de Charles al II-lea puţine sînt familiile nobile engleze care pot să dovedească în mod direct şi netăgăduit

că se trag din cavalerii tîlhari ai normanzilor. Dincolo de Charles al II-lea, genealogiile lor directe par la fel de vrednice de rîs ca și un meseriaș care, ținînd ceainicul pe cap, s-ar apuca să interpreteze primul capitol din Evanghelia după Matei ca să dovedească, vezi Doamne, că se trage direct din sîngele regelui Saul, care murise cu mult înainte ca Cezar să fi cunoscut gloria.

Și acum să spunem ca introducere că, dacă în Anglia un uriaș morman de zidărie statală e necesar ca proptea împotriva prăbușirii unor vechi case nobile, în ceea ce ne privește pe noi nimic asemănător nu se poate susține ; să nu mai menționăm sutele de familii necunoscute din Noua Anglie care își pot înșira cu ușurință strămoșii englezi pînă cu mult înaintea lui Charles Iubețul ; să nu mai vorbim de vechile și parcă orientalele familii de plantatori englezi din Virginia și din Sud ; în familia Randolph, de pildă, pe vremea regelui James, unul dintre strămoși s-a însurat cu Pocahontas, prințesa indiană ; în sîngele lui curgea deci, încă de acum două sute de ani, sîngele neamestecat al regilor pămînteni ; gîndiți-vă numai la acele vechi și falnice conace olandeze din nord, al căror pămînt se măsoară în mile pătrate și nu în prăjini — cu pajiști întinzîndu-se pînă peste hotarele ținuturilor învecinate — și ale căror trufașe zapise de orîndă spun că pămîntul va fi muncit de fermieri cîte o mie la număr, cît va crește firul ierbii și apa va curge la vale ; fapt care dă un aer rar întîlnit de veșnicie slovei acestor zapise și face ca cerneala avocaților să fie la fel de neșters ca și marea. Unele din aceste conace sînt vechi de două veacuri ; stăpînii sau domnii lor pot să vă arate pietre de hotar și țăruși înfipți acolo — pietrele cel puțin — înainte să fi venit pe lume Nell Gwynne, cea de duci născătoare, precum și șiruri de strămoși care, precum rîul lor Hudson, urcă mai sus și în linie mai dreaptă decît gîrla Serpentine din Hyde Park.

Aceste pajiști olandeze ce pogoară din vechime odihnesc învăluite într-o negură care ne amintește de Indii; un aer oriental patriarhal ocrotește cu blîndețe pășunile unde oile țăranilor vor paște atîta vreme cît va crește iarba lor, atîta vreme cît va curge apa lor. Moșiile acestea

par să înfrunte colții Timpului și, prin legătura cu glia cea fără de moarte, fac ca obștea lor să se confunde cu eternitatea. Neînchipuită îndrăzneală a viermelui ce se tîrăște doar pe pămîntul pe care și-l revendică cu semeție de împărat !

În ținuturile de mijloc ale Angliei oamenii se mîndresc cu vechi săli de ospețe, îmbrăcate în stejar, în care, în vremea Plantageneților, trei sute de osteni înzăuați puteau să-și arate măiestria în arta militară în după-amiezile ploioase. Domnii noștri, stăpînii moșiilor, nu proslăvesc trecutul, ci arată către faptele prezentului. Unul dintre aceștia vă poate spune că numărul locuitorilor din întregul ținut e mai mic decît acela al țăranilor de pe moșia sa. Singurele împrejmuiri ce le cunosc sînt munții, înalți cît Ben Nevis sau Snowdon ; armate regulate cu pîlcuri de ofițeri au fost trimise să treacă rîuri, cu artilerie după ele, să mărșăluiască prin păduri necălcate de picior de om și să se strecoare prin uriașe defileuri stîncoase, doar pentru a pune sechestru hodoronc-tronc pe bunurile a trei mii de țărani de pe domeniul aceluiași moșier. Faptul e grăitor din două puncte de vedere ; nici unul dintre ele nu va fi numit aici.

Dar, orice am putea gîndi despre existența unor moșii atît de puternice în inima unei republici și oricît ne-am minuna că au supraviețuit potopului Revoluției, asemeni mormintelor indiene, fapt e că n-au dispărut, că proprietarii lor de acum le stăpînesc pe temeiuri la fel de necontestate ca și cele după care orice țăran stăpînește pălăria veche a tătîne-său, sau orice duce poartă coronița lăsată de un unchi de-al doilea.

Din toate aceste pricini, nu vom greși prea tare gîndindu-ne cu toată smerenia că, de-ar fi să aleagă această cale prea lesnicioasă de a se împăuna cu lauri, America noastră n-ar rămîne de rușine în întrecere cu Anglia — în ceea ce privește moșiile mari și genealogiile lungi — bineînțeles socotindu-le doar pe acelea unde nu e de găsit nici o hibă.

IV

Ne-am străduit să arătăm în linii mari cinstea de care sînt vrednice multe familii din America, atît pe temeiul obîrșiei cît și pe cel al latifundiilor, deoarece așa dovedim în chip poetic și obîrșia aristocratică a domnișorului Pierre Glendinning, despre care spusesem și mai înainte că se trăgea dintr-o familie nu tocmai oarecare. Cititorul pătrunzător va băga desigur de seamă, din cele ce urmează, ce important e acest fapt, dacă îl legăm de firea puțin obișnuită cît și de soarta la fel de puțin obișnuită a eroului nostru. Nimeni nu-și va închipui că acest capitol dinainte ar fi doar lăudăroșenia prostului și că n-ar avea în vedere un țel mai temeinic.

Iată-l deci pe Pierre așezat pe acest nobil piedestal ; să vedem dacă nu cumva întîmplarea nu are și ea un cuvințel, două, de spus pe lumea asta. Dealtminteri, nu scrie nicăieri că neamul Glendinningilor se trage de dinainte de Faraon, sau că inscrisurile de la Poiana Șeii sînt de pe vremea celor trei Crai de la Răsărit. Deși, de fapt, chiar se trăgeau din trei regi — indieni — deci cu atît mai nobili.

Dar cu toate că Pierre nu se trăgea din faraonii Egiptului, deși fermierii englezi din familia Hampden erau împămînteniți cu o generație mai înainte decît primul Glendinning, deși unele moșii din America se lăudau cu cîțiva ani și cîteva mile pătrate în plus, credeți că e cu putință ca atunci cînd un tînăr de nouăsprezece ani împrăștie spicele de grîu în fața vetrei din bucătăria strămoșească și — ca să facă doar o încercare — se așază în dreptul hornului și se apucă să le treiere cu un îmblăciu ce poate șfichiui, nestînjenit de vreun zid, cît îi e pleasna de lungă, credeți deci că e cu putință ca mînuitorul îmblăciului să treiere grîul la hornul bucătăriei strămoșești fără să încerce măcar o împunsătură de ce am putea numi mîndrie de familie ? Cred că nu.

Ori ce credeți că simte acest tînăr Pierre coborînd în fiecare zi la micul dejun și văzînd unul sau două stindarde englezești zdrențuite atîrnate deasupra ferestrei

boltite din sala cea mare a casei sale și știind că stindardele le cîștigase bunicul său, generalul, în război drept ? Sau ce credeți că e în sufletul lui de fiecare dată cînd aude fanfara militară din sat și recunoaște limpede răpăitul unei tobe mari englezești, și ea capturată de bunicul său în luptă, iar după aceea gravată după cum se cuvine pe partea de alamă și dăruită Corpului de artilerie din Poiana Șeii ? Sau ce simțire credeți că pune stăpînire pe el cînd, în cîte-o blîndă dimineață de 4 iulie, potrivită unor meditațiuni în sînul naturii, ia cu el în grădină, ca nuielușă de gală, o vergea lungă, impunătoare, cu vîrful de argint, bastonul unui general-maior, mînuit odinioară, printre fluturări de panașe și sclipiri de muschetă, la trecerea în revistă a trupelor de către același bunic pe care l-am pomenit de cîteva ori pînă acum ? După părerea noastră și gîndindu-ne că Pierre era destul de tînăr, încă prea puțin filozof și deci cu sînge fierbinte, că citea din cînd în cînd despre Războiul de Independență și avea o mamă care în societate făcea adesea aluzii subtile la epoleții generalului-maior, bunicul său — după părerea noastră, așadar, în toate aceste împrejurări trebuie să fi încercat un simțămînt de puternică mîndrie și înălțare. Și dacă acestea par să-l arate pe Pierre prea sentimental și nechibzuit; dacă îmi spuneți că ele îl dezvăluie a nu fi un democrat pur sînge și că un bărbat cu adevărat nobil nu trebuie nicicodată să se laude cu un alt braț decît al său, vă rog să țineți seama că Pierre nu era încă decît un băiețandru. Credeți-mă, cu timpul o să-l proclamați pe acest Pierre democrat sadea, poate prea radical pentru gusturile domniilor voastre.

În concluzie, să nu mă învinovățiți dacă repet acum, cuvînt cu cuvînt, propriile mele spuse : *că îl blagoslovise soarta să se nască și să crească la țară*. Pentru un tînăr american de viță nobilă, la noi mai mult decît în orice altă parte, aceasta este într-adevăr o soartă rară și aleasă. Putem observa că, dacă în alte țări, cele mai de seamă familii se mîndresc că-și au leagănul la țară, cei mai răsăriți dintre ai noștri se laudă că își au casa la oraș. Prea adesea americanul care reușește să agonisească ceva avere se grăbește să-și construiască o casă metropolitană pe cea

mai metropolitană stradă a celui mai metropolitan oraş. Un european în aceeaşi situaţie s-ar refugia la ţară. Că europeanul are mai mare dreptate nu poate să tăgăduiască nici un poet, nici un filozof şi nici un gentilom. Satul este nu numai locul cel mai poetic şi cel mai filozofic, dar şi cel mai nobil din lume, fiind pămîntul cel mai vrednic de respect, înnobilat de mulţi rapsozi cu multe titluri de glorie. Oraşul e mai de rînd, printre altele, lucru limpede dovedit de faţa murdară şi nespălată pe care o înfăţişează veşnic lumii. Satul, asemeni unei regine, este întotdeauna dichisit de slujitori credincioşi în livreaua anotimpurilor ; oraşul nu are decît o biată rochie, din cărămidă urzită cu piatră ; satul în schimb are cîte o găteală pentru fiecare săptămînă a anului ; cîteodată îşi schimbă veşmîntul de douăzeci şi patru de ori în douăzeci şi patru de ceasuri ; ziua îşi poartă soarele ca un diamant ce împodobeşte fruntea unei regine ; iar noaptea îşi atîrnă stelele ca nişte coliere de mărgele din aur ; soarele oraşului e sticlă goală, nu diamant, iar stelele lui sînt tinichea, nu aur.

În pămînt de ţară deci l-a sădit Natura pe Pierre al nostru ; deoarece Natura îl menise unui destin neasemuit şi arareori întîlnit. N-are a face dacă pînă la urmă s-a vădit a fi cam cu două feţe ; la început ea şi-a dat din plin osteneala. A pus vîntul să trîmbiţeze dinspre colinele albăstrii şi Pierre a răspuns cu un nechezat poetic, aşa cum un cal de război frămîntă pămîntul sub copite, plămădind un cînt înspumat la auzul goarnei care cheamă la luptă. Natura şi-a strecurat în amurg şoaptele-i prin dumbrăvile pierdute, iar prin vinele cugetului lui Pierre s-au strecurat blînde murmure de omenie şi dulci şoapte de dragoste, susurînd ca apa peste prundiş. Natura şi-a ridicat stindardul bătut în nestematele unei nopţi cu stele şi, la vederea zeiescului stăpîn şi căpitan, zece mii de înzăuate gînduri de vitejie au ropotit în inima lui Pierre, nerăbdătoare să găsească vreo cauză dreaptă pe care s-o apere.

Aşadar, naşterea la ţară a fost pentru Pierre o binecuvîntare întru slavă ; vom vedea dacă nu cumva binecuvîntarea îl va ocoli aşa cum îi ocolise pe necredincioşi

binecuvîntarea Domnului ; cum spuneam, vom vedea de asemenea dacă întîmplarea nu are și ea un cuvințel, două, de spus pe lumea asta.

V

— Surioară Mary, strigă Pierre ciocănind la ușa mamei sale la întoarcerea din plimbarea lui de dimineață, știi, surioară Mary, că toți copacii care n-au dormit noaptea s-au sculat înaintea ta ? Nu simți ceva care aduce cu mirosul de cafea, surioară ?

Un pas ușor se auzi îndreptîndu-se către ușă, care se deschise, și în pragul ei apăru doamna Glendinning, într-o încîntătoare dar somptuoasă rochie de dimineață și ținînd în mînă o panglică lată în culori vesele.

— Bună dimineața, doamnă, rosti Pierre încet, cu o plecăciune al cărei nepreăfăcut și nešovăitor respect contrasta amuzant cu aerul glumeț care o precedase, căci familiaritatea iubirii lui era clădită pe dulceața și religiozitatea celei mai alese considerațiuni filiale.

— Bună ziua, dragă Pierre, căci presupun că trebuie să fi trecut de amiază. Intră și ajută-mă să-mi termin toaleta... așa, frățioare — și-i întinse panglica — fă-ți datoria vitejește — și așezîndu-se pe scaun în fața oglinzii se pregăti să primească serviciile lui Pierre.

— Prima doamnă de onoare a Ducesei Mame Glendinning, rîse Pierre și, aplecîndu-se, îi trecu mamei sale panglica în jurul gîtului și îi încrucișă capetele pe piept.

— Și, mă rog, cum o să stea așa, Pierre ?

— O să încerc s-o țintuiesc cu o sărutare, surioară... așa !... Oh ! ce păcat că închizătoarea asta nu ține o veșnicie ! Unde e cameea cu fauni pe care ți-am dăruit-o aseară ? Ah ! iat-o pe consolă... aveai de gînd s-o pui deci ?... Îți mulțumesc, surioara mea scumpă și diplomată... așa ! Dar ia stai puțin ! O buclișoară s-a zburdălnicit... și acum, soră dragă, scutură-ți capul ca o regină asiriană !

Fericita și mîndra mamă se ridică în picioare și, cum stătea în fața oglinzii ca să-și dea părerea asupra felului

în care o împodobise feciorul său, acesta băgă de seamă că șiretul de la unul din pantofi i se desfăcuse și, îngenunchind, îl legă la loc.

— La drum acum, către masă, exclamă el. Cu voia dumneavoastră, doamnă... și, oferindu-i cu galanterie comică brațul, cei doi coborîră la micul dejun.

Doamna Glendinning se călăuzea după unul din acele instincte după care femeile acționează uneori fără să se gîndească, nearătîndu-se niciodată în fața fiului ei îmbrăcată într-un fel care să nu-i vină desăvîrșit. Luînd aminte la toate cele din jurul ei, ajunsese la unele învățături de bun-simț care de multe ori devin literă moartă în ceea ce privește aplicarea lor, datorită faptului că au fost primite de la altcineva. Înțelegea cum nu se poate mai bine uriașa înrîurire pe care o au simplele aparențe asupra spiritului, chiar în cazul celor mai strînse legături ale inimii. Și, deoarece cea mai mare bucurie a vieții ei era dragostea plină de admirație și devotamentul plin de grație al lui Pierre, nu pierdea din vedere nici cel mai neînsemnat fleac ce ar fi putut ajuta la păstrarea unei comori atît de dulci și de măgulitoare.

În afară de asta, Mary Glendinning era femeie și înzestrată în mai mare măsură decît alte femei cu acea vanitate — dacă se poate numi vanitate — care într-o viață de cincizeci de ani nu o împinsese nici măcar o dată la vreo necuviință știută lumii și nici nu o făcuse să cunoască măcar un strop de remușcare. Mai mult decît atît, nu tînjise după admirație, care i se cuvenea de drept, prin veșnicul privilegiu al frumuseții ; fusese înzestrată cu acest dar dintotdeauna ; nu avea nevoie să întindă mîna după el, întrucît îl primea de la sine. Vanitatea, care la atîtea femei e de-a dreptul o prihană sufletească și deci o pată care sare în ochi, în cazul ei anumit, deși mult deasupra celui obișnuit, era totuși absolut firească ; neștiind ce înseamnă să lupți pentru a-ți astîmpăra vanitatea, era aproape cu desăvîrșire neștiutoare că o posedă. Multe femei își împodobesc fruntea ca o torță cu această lumină a vieții lor ; Mary Glendinning și-o purta fără să știe, înlăuntrul său. Printre nesfîrșitele cotloane ale artei femeiești ea radia, egală cu ea însăși, asemeni unui potir

care, luminat pe dinăuntru, nu lasă să se străvadă nici un semn al flăcării ce arde într-însul, ci pare să strălucească prin virtutea calităţilor minunate ale marmurii însăşi. Pentru mama lui Pierre nu conta acea admiraţie ieftină cu care se mulţumesc multe cochete pe la baluri. Nu omagiile tuturor bărbaţilor, ci doar aleasa cinstire a celor mai nobili dintre ei, iată ce simţea ea că i se cuvine. Întrucît propria ei părtinire de mamă sporea şi ridica în slăvi meritele rare şi de netăgăduit ale lui Pierre, i se părea că lealitatea oferită de bunăvoie de sufletul lui iubitor reprezenta un jurămînt de credinţă vrednic de cel mai ales vlăstar al sexului său. Astfel, deşi îmbibată în toate fibrele fiinţei ei cu cea mai subtilă dintre vanităţi, doar omagiul lui Pierre o mulţumea.

Dar, întrucît pentru o femeie cu cap şi spirit admiraţia, fie şi a celui mai iubit şi înzestrat dintre bărbaţi, nu face doi bani dacă ea îşi dă seama că nu stăpîneşte nici o formulă vrăjită care să influenţeze în fapt sufletul admiratorului şi întrucît, cu toată superioritatea minţii lui, Pierre, datorită slăbiciunii de neocolit a tinereţii lipsite de experienţă şi abia ieşite din găoace, era surprinzător de ascultător la învăţăturile materne în mai toate lucrurile care îi stîrniseră pînă atunci interesul sau afecţiunea, Mary Glendinning se lăsa adorată de fiul ei cu tot atîta mîndră încîntare şi mulţumire de sine cît le poate încerca cea mai cuceritoare fecioară. Mai mult decît atît. Acea aromă fără nume şi necuprins de dulce a drăgălăşeniilor şi atenţiilor cu neputinţă de povestit care însoţeşte iubirea galantă şi cuminte înainte de strigări şi cununie, dar care, asemeni buchetului celor mai costisitoare vinuri, se spulberă prea adesea cînd dragostea e turnată pentru a fi sorbită în prea puţin atrăgătoarele pocale ale zilelor şi nopţilor căsniciei ; acel simţămînt, cel mai înalt şi cel mai nepămîntesc din întreaga întindere a experienţei noastre pe acest pămînt ; acel ce divin — încă şi mai îmbătător căci clocotea în pieptul unui fiu — renăştea pentru Mary Glendinning, aflată nu departe de asfinţitul vieţii ei de femeie, prin dragostea curtenitoare a lui Pierre.

Născută în general dintr-o minunată, dar absolut întîmplătoare îmbinare a celor mai fericite şi mai rare potri-

viri de pe pămînt, nefiind limitată în timp de acea sleire care e fatală iubirii obișnuite, această vrajă dulce care leagă mamă și fiu într-un nesfîrșit dans al bucuriei părea o străfulgerare a unui har dumnezeiesc, ca cea mai nepămîntească dintre emoții, sortită celei mai tinere vîrste a iubirii, să fie transpusă în multe din legăturile puțin vădite ale împestrițatei noastre vieți. În chip cu totul osebit, părea să întrupeze pe acest pămînt trandafiriile visuri ale acelor ce ne zugrăvesc un paradis viitor în care, spălată de toate drojdiile și petele, cea mai curată simțire a omului va uni toate neamurile și ținuturile într-un crug de pură și neștirbită încîntare.

VI

Există și o mică trăsătură mai puțin celestă care, după părerea unora, putea să micșoreze meritele romantice ale nobilului Pierre Glendinning : avea întotdeauna o excelentă poftă de mîncare, în special la micul dejun. Dacă ne gîndim însă că, deși mîinile lui erau mici și volanele de la cămașă albe, brațu-i nu era cîtuși de puțin delicat, iar fața îi era cam arsă de soare ; că se scula în zori și că nu putea să adoarmă fără să călărească douăzeci de mile, să facă pe jos douăsprezece mile pe zi, să doboare un brad măricel din pădure, să boxeze, să scrimeze, să vislească ori să se dedea la alte asemeni îndeletniciri ; dacă ne gîndim deci că toate aceste distracții atletice ale lui Pierre îi clădeau trupul din carne și mușchi, dar își și cereau cu glas tare de trei ori pe zi drepturile, vom înțelege că pofta de mîncare nu este un repros vulgar, ci o adevărată cinste domnească pentru Pierre ; aceasta dovedea că este bărbat și gentilom ; un gentilom în floarea împlinirilor este întotdeauna voinic și sănătos, iar Voinicia și Sănătatea sînt mari mîncăi.

După ce Pierre și mama lui coborîră la micul dejun și după ce Pierre avu grijă ca ea să aibă în față cele cîteva mici lucruri de care avea nevoie, după ce îi porunci de două sau trei ori respectabilului și uitatului de vremi servitor Dates să potrivească și să repotrivească ferestrele în așa fel încît nici un curent să nu-și permită vreo necuviință

cu gitul mamei sale, ingrijindu-se de toate acestea, tacticos și fără să se agite ; de asemenea, după ce ii porunci olimpianului Dates să incline puțin un tablou ca să se afle într-o anumită lumină (era vorba de o pictură veselă în simpaticul stil flamand, atîrnată pe perete astfel încît să poată fi potrivită) și după ce aruncă de la locul său cîteva priviri înviorătoare către luncile rîului pînă spre munții albăstrui din zare, Pierre făcu un semn misterios neasemuitului Dates care, ascultător ca o mașinărie, aduse de pe o măsuță plăcută vederii o plăcintă rece impresionant crescută ; movilița, la o cercetare grijulie cu cuțitul, se dovedi a fi cuibul gustos și bine rotunjit al cîtorva porumbei neobișnuit de fragezi pe care îi împușcase Pierre.

— Surioară Mary, zise el ridicînd în vîrful tridentului de argint una dintre delicioasele bucățele, cînd am împușcat porumbeii ăștia am avut grijă să dobor unul în așa fel încît pieptul să rămînă nevătămat. Era anume pentru tine ! Iată-l ! Sergent Dates, adu-mi farfuria stăpînei. Nu ?... Doar cîteva fărîmituri de chiflă și cîteva sorbituri din ceașca de cafea ?... asta e micul dejun pentru fiica mîndrului general de colo ? — și Pierre arătă către portretul în mărime naturală al bunicului său, plin de fireturi, de pe peretele opus. În sfîrșit, mai mare jalea, va trebui să mănînc pentru doi. Dates !

— Domnule ?

— Ia de aici rastelul cu pîine prăjită și farfuria cu limbă și adu chiflele mai aproape și dă măsuța mai la o parte, bunul meu Dates.

Făcîndu-și astfel loc, Pierre începu operațiunile, însoțindu-și îmbucăturile cu izbucniri de voioșie.

— În dimineața asta pari să fii într-o dispoziție excelentă, frate Pierre, zise mama lui.

— Da, nu tocmai rea ; cel puțin, nu pot spune că sînt prost dispus, surioară Mary ; Dates, fii băiat bun și adu-mi trei castroane cu lapte.

— Un castron, vreți să spuneți, zise Dates grav și imperturbabil.

După ce servitorul ieși din cameră, doamna Glendinning vorbi :

— Dragă Pierre, te-am rugat de atîtea ori să nu te lași tîrît de voioșie pînă într-acolo încît să încalci hotarul per-

mis al bunei creșteri în atiudinea ta față de servitori. Privirea pe care ți-a aruncat-o Dates conținea o respectuoasă mustrare. Nu trebuie să-i spui lui Dates „fii băiat bun". El este un băiat bun, chiar foarte bun ; dar n-are nici un rost să i te adresezi așa la masa mea. Nu e greu să fii amabil și blînd cu servitorii, fără să dai cituși de puțin impresia de familiaritate superficială.

— Surioară, ai fără îndoială dreptate : așa că am să renunț la „bun" și am să-i spun lui Dates doar „băiete" ! Băiete, vino încoace ! Așa merge ?

— Cituși de puțin, Pierre ; dar, fiindcă acum ești un Romeo, o să-ți trec cu vederea năzdrăvăniile.

— Romeo! Oh, nu ; sînt departe de a fi Romeo, suspină Pierre. Eu rîd și el plîngea ; sărmanul Romeo ! bietul Romeo! vai și amar de tine, Romeo! A avut un sfîrșit foarte trist, soră Mary.

— Din vina lui, totuși.

— Săracul Romeo !

— Nu și-a ascultat părinții.

— Bietul Romeo !

— S-a însurat împotriva voinței lor.

— Vai și amar de mine, Romeo !

— Dar tu, Pierre, ai să te însori în curînd, cred, nu cu o Capulet, ci cu o fiică tot din neamul Montague, așa că soarta tristă a lui Romeo nu are cum să fie și a ta. Tu o să fii fericit.

— Cu atît mai nefericit a fost Romeo !

— Nu o lua razna, frate Pierre ; înțeleg deci că în dimineața asta o iei pe Lucy la o lungă plimbare printre dealuri ? E o fată dulce, încîntătoare.

— Așa cred și eu, surioară Mary. Nu-i găsești perechea, mamă, în nici o parte a lumii. Este... da, da, deși eu o spun. Dates ! ce tot face de nu mai vine cu laptele ăla ?

— Lasă-l în pace. Nu fi și tu papă-lapte, Pierre.

— Ah ! după cît văd, surioara mea e sarcastică azi de dimineață.

— Să nu fii niciodată sforăitor, Pierre, și nici bombastic. Tatăl tău nu era nici una, nici alta ; nici despre Socrate nu se povestește așa ceva, și amîndoi au fost oameni foarte înțelepți. Tatăl tău mă iubea din adîncul

inimii, știu asta fără urmă de îndoială — dar nu l-am auzit niciodată rostind cuvinte mari cînd vorbea despre iubirea lui. Era în orice ocazie un gentleman perfect ; gentlemenii nu vorbesc niciodată pompos. Asta o fac diferiți sectanți și alți papă-lapte, dar nu gentlemenii.

— Mulțumesc, surioară. Așa, lasă-l pe masă, Dates ; sînt gata caii ?

— Cred că tocmai trag la scară.

— Cum, Pierre, zise maică-sa aruncînd o privire pe fereastră, ai de gînd să te duci pînă la Santa Fe Bogota cu faetonul acela vechi și uriaș ? De ce ai scos namila asta ?

— O toană, surioară, o toană ! Îmi place fiindcă e demodat și fiindcă locul de pe capră e larg ca o sofa și, în sfîrșit, pentru că o tînără domnișoară, Lucy Tartan pe numele ei, nutrește o mare admirație pentru el. Se jură că i-ar plăcea să meargă și la cununie în el.

— Mă rog, Pierre, nu pot să-ți spun decît să ai grijă ca să-ți pună Cristopher ciocane și cuie, șuruburi și frînghii destule. Și mai bine l-ai lăsa să meargă în urma ta într-una din căruțele de la fermă, cu o osie și cu niște scînduri de schimb.

— Nu te teme, surioară, nu te teme ; voi avea grijă de vechiul faeton. Blazonul ciudat și vechi de pe aripă îmi amintește întotdeauna de cel care a umblat primul cu el.

— Mă bucur că ții minte asta, frățioare Pierre.

— Și de cel care s-a suit în el după aceea.

— Fii binecuvîntat ! Să te binecuvînteze cerurile, fiule ! Să te gîndești întotdeauna la scumpul și nepătatul tău părinte, Pierre.

— Și acum sărută-mă, surioară dragă, că trebuie să plec.

— Așa... obrazul acesta e al meu, iar celălalt e al lui Lucy ; deși acum, cînd îi privesc pe amîndoi, cred că al ei e pînă la urmă mai înfloritor, probabil fiindcă e stropit de o rouă mai dulce.

Pierre rîse și ieși din cameră, căci bătrînul Cristopher își pierduse răbdarea. Mama lui se îndreptă către fereastră, zăbovind cîteva clipe în cadrul ei.

„Nobil și ascultător băiat“, murmură ea. „Are întreaga zburdălnicie a tinereții, fără să fie cituși de puțin zănatic sau înfumurat. Slavă cerului că nu l-am trimis la colegiu. Nobil băiat și ascultător! Frumos, mîndru, supus, viguros! Să sperăm că n-are să se schimbe niciodată față de mine. Soțioara lui, adică... viitoarea lui soție, n-o să-l îndepărteze de mine; și ea e ascultătoare, frumoasă, respectuoasă și smerită. Rareori am văzut ochi albaștri ca ai ei care să nu arate supușenie și care să nu se ia după un ochi negru și îndrăzneț, așa cum oițele blînde, împodobite cu fundițe albastre, își urmează marțialul conducător. Sînt mulțumită că Pierre s-a îndrăgostit de ea și nu de vreo frumusețe trufașă cu ochii ca smoala, cu care n-aș fi putut nicicum să mă-mpac; o astfel de femeie s-ar fi împăunat cu starea ei de tînără căsătorită, punînd în umbră starea mea de văduvă vîrstnică și pretinzînd toată atenția dragului meu băiat — frumosul, mîndrul, iubitorul, ascultătorul și voinicul meu băiat! Băiatul meu cu minte ageră, suflet ales și neam de soi; și ea atît de încîntător de supusă! Ce păr are! Avea dreptate tatăl lui cînd spunea că o femeie frumoasă, la fel ca o mînză de rasă, trebuie să aibă trei calități: păr bogat, piept palpitînd, fire blîndă și supusă. Cu bine, Pierre, să ai o dimineață plăcută!“

Zicînd acestea, ea traversă încăperea și privirea trufașă și încîntată căzu pe bastonul bătrînului general, pe care cu o zi înainte Pierre, într-o toană mai zburdalnică, îl luase de la locu-i obișnuit din sala împodobită cu stindarde. Doamna Glendinning îl ridică și îl legănă gînditoare de cîteva ori, încoace și încolo, rămînînd apoi sprijinită în el ca într-un toiag. Frumusețea ei impunătoare avea în ea ceva marțial; acum arăta într-adevăr ca vrednica fiică a unui general, ceea ce și era, căci Pierre se trăgea și dinspre mamă dintr-un neam de militari. Din amîndouă părțile era sămînță de eroi.

„Aceasta îi e moștenirea — acest însemn de comandant! Și apoi, nu-mi încap în piele de mîndrie cînd mă gîndesc la el. Da, și pînă acum mă legănam în închipuirea mea că Pierre e atît de tandru și ascultător! Nespus de ciudată nepotrivire, fără îndoială! Căci sînt drăgălășenia

şi ascultarea însemne ale unui general ? Ori bastonul acesta nu e decît o biată vîrtelniţă ? E ceva ce nu se potriveşte. Acum aproape că îmi vine să-l doresc altfel decît atent şi ascultător cu mine, gîndindu-mă că unui bărbat nu-i vine uşor să fie mereu erou şi căpetenie a neamului său, fără să încrunte vreo frunte de gospodină din familie. Deie Domnul să dea dovada vredniciei lui încurajînd norocul fără vreo piedică, şi nu chemat să fie cavaler al cine ştie cărei speranţe pierdute, a cărei nemilostivire face din om fiară. Dă-i, Doamne, vînt prielnic ! Vîntură-i prin faţă numai noroace ! Aşa o să-mi rămînă supus, iar în ochii lumii va apărea ca un erou !"

IUBIRE, ÎNCÎNTARE ȘI NELINIȘTE

I

Cu o seară înainte, Pierre se înțelesese cu Lucy să facă împreună o lungă plimbare cu trăsura pe drumul șerpuitor printre dealurile care se lăsau leneșe spre miazăzi, pînă la întinsele cîmpuri de la Poiana Șeii.

Deși vehiculul era sexagenar, bidiviii nu aveau mai mult de șase ani. Vechiul faeton supraviețuise multor generații de trăpași.

Pierre mînă cu multă îndemînare pe sub ulmii satului, oprind în curînd chiar în fața ușii albe a căscioarei. Aruncînd hățurile la pămînt, intră în casă.

Cei doi trăpași erau prietenii lui apropiați și de încredere. Se născuseră în același ținut cu el și mîncaseră din același porumb din care Pierre însuși mînca turtele indiene de la micul dejun. Un fir de apă al aceluiași izvor adăpa caii la grajd, iar un altul umplea carafa de la masa lui Pierre. Pentru Pierre erau un fel de rude apropiate ; splendizi și tineri ; arătoși, cu coamele îmbelșugate și pas apăsat, fără să fie cîtuși de puțin făloși sau încrezuți. Pentru ei, Pierre era capul netăgăduit al familiei Glendinning. Se știau prea bine a nu fi decît o ramură pidosnică și supusă a Glendinningilor, legați prin jurămînt de credință de stăpînul lor. De aceea acești tineri verișori nu-și îngăduiau niciodată să fugă de Pierre ; zburdalnici în ham, erau nespus de răbdători la așteptare. Pe lîngă asta, erau și plini de voie bună și drăgălași ca niște pisoi.

— Doamne sfinte, Pierre, cum poți să-i lași să stea singuri atîta timp ! exclamă Lucy ieșind din casă împreună cu Pierre, care o urma încărcat cu șaluri, o umbreluță, o geantă și un coșuleț.

— Stai puțin, strigă el lăsînd să cadă toate acestea ; am să-ți arăt de ce sînt în stare mînjii mei.

Spunînd acestea, le vorbi cu glas blînd și, apropiindu-se de ei, îi bătu ușurel cu palma. Caii nechezară : cel dinspre el cam gelos, de parcă Pierre nu și-ar fi împărțit mîngîierile cu dreptate. Apoi, șuierînd încet, prelung, aproape neauzit, Pierre se vîrî între cai și oiște. Lucy tresări și scoase un țipăt ușor, dar Pierre îi spuse să nu se sperie cîtuși de puțin, căci nu-l păștea nici cea mai mică primejdie. Lucy nu se neliniști ; deși veșnic speriată cînd Pierre părea amenințat de vreun pericol, în străfundurile sufletului era încredințată că viața lui e fermecată și că nu poate cu nici un chip să-i fie răpit de moarte sau să i se întîmple vreun neajuns, atîta timp cît ea se afla la mai puțin de o mie de leghe depărtare.

Pierre se urcase între cai pe oiștea faetonului și, sărind jos, dispăruse aproape de tot printre mișcătoarele coloane ale celor opt picioare sprintene și lucioase ale cailor. Pătrunsese pe o parte și, după cîteva suciri și învîrtiri, ieși pe partea cealaltă ; în timpul acestei demonstrații de echitație, cei doi căluți nechezau zglobii dînd din capete în sus și în jos, înveseliți și întorcîndu-se din cînd în cînd către Lucy, de parcă ar fi spus : „Îl înțelegem pe tînărul nostru stăpîn ; îl înțelegem, domnișoară ; să n-aveți nici o teamă, frumoasă doamnă... așa să vă țină Dumnezeu inimioara drăgălașă cum ne-am jucat noi cu Pierre înainte de a-l cunoaște dumneavoastră“.

— Te mai temi acum că s-ar putea s-o ia la goană, Lucy ? o întrebă Pierre, apropiindu-se de ea.

— Da de unde, Pierre ! Neasemuite creaturi ! Uite, Pierre, te-au ridicat la rangul de ofițer — și, spunînd acestea, arătă către doi stropi de spumă care-i rămăseseră prinși de umeri ca niște epoleți. Bravissimo din nou ! Ți-am spus azi de dimineață, cînd ai plecat din fața ferestrei mele, că te consider osteanul meu, și iată că ai și înaintat în grad.

— Frumos spus, Lucy. Dar uite, nu le-ai admirat părul ; nu poartă decît cea mai fină catifea genoveză. Ai văzut vreodată cai atît de bine îngrijiți ?

— Niciodată.

— Ce-ai zice atunci ca ei să-mi fie cavaleri la cununia noastră ? Zău așa, nemaipomeniți cavaleri de onoare ar mai fi ! Ar purta în cozi și coame sute de panglicuțe albe, iar cînd ne-ar duce spre biserică, boturile lor ar împărți în dreapta și în stînga cocarde ca acelea pe care mi le-au dat acum și mie. Pe cinstea mea, Lucy, o să-mi fie cavaleri de onoare ! Cerbi mîndri ! Cățel jucăuși ! Eroi, Lucy ! N-avem nevoie să bată clopotele la nunta noastră ; ei or să necheze pentru noi, Lucy ; ne vom cununa în sunetul războinic al trîmbițașilor lui Iov. Ascultă ! Numai gîndul ăsta și îi face să necheze.

— Ba nechează la auzul bazaconiilor tale. Hai să plecăm. Ține șalul, umbreluța și coșul ; de ce te uiți așa la ele ?

— Mă gîndeam, Lucy, la starea jalnică în care mă găsesc. Acum vreo șase luni m-am întîlnit cu un sărman june logodit, un vechi amic, tîrîndu-și pașii alături de Lucy Tartan a lui și purtînd pe fiecare braț un maldăr de boccele ; mi-am spus atunci : Iată un condamnat la moarte, sărmanul de el : iubește. Și acum uită-te la mine ! Mă rog, se spune că viața însăși e o povară ; de ce n-o purtăm cu voioșie ? Uite ce e, Lucy, am de gînd să-ți prezint o declarație formală de protest înainte ca lucrurile să ajungă prea departe. După ce ne căsătorim, nu vreau să car nici un fel de pachețele decît dacă e cu adevărat nevoie; mai ales dacă apar și alte tinere doamne, cunoștințe de ale tale, nu vreau să fiu dresat, așezat în genunchi și încărcat ca un catîr pentru a li se demonstra puterea pe care o ai asupra mea.

— Chiar că m-am supărat, Pierre ; e prima aluzie răutăcioasă pe care am auzit-o de la tine. Aș vrea să știu dacă se zărește măcar vreuna din prietenele mele ?

— Trebuie să fie vreo șase, răspunse Pierre, atîta doar că stau ascunse după perdele. N-am nici un fel de încredere în aerul pustiu al străzilor satului tău, Lucy. După fiecare oblon pîndesc țintași ascunși.

II

În timp ce faetonul îi poartă legănat pe Pierre și Lucy pe sub ulmi, să vedem cine era Lucy Tartan. Inutil să spunem că era o frumusețe; tinerii cu păr castaniu și obraji ca ai lui Pierre nu se îndrăgostesc decît de fete frumoase. Iar în vremurile ce vor să vină vor exista neapărat — așa cum există și acum și vor fi existat și în vremuri de demult — bărbați falnici și femei de o nepămîntească frumusețe: și asta n-ar fi cu putință dacă, de cînd e lumea, ici-colea, un tînăr chipeș nu s-ar fi însurat cu o fecioară frumoasă.

Dar, deși dacă datorită grijii de care vorbeam înainte, a mamei Natura, vor fi mereu femei frumoase pe pămînt, o a doua Lucy Tartan niciciînd nu va mai cunoaște lumea. Albul și roșul, dar mai ales albul cel mai gingaș, îi înfloreau în obraz. Cine știe ce zeu îi furase ochii din ceruri; părul, ca cel al lui Danae, era inspicat de ploaia de aur a lui Jupiter; asemeni mărgăritarelor, dinții ei păreau culeși din adîncurile Mării Persiei. Dacă unuia, osîndit multă vreme să-și aținteaseă privirea doar asupra acelora care trudesc pe căile umile ale vieții și pe care muncile și sărăcia îi urîțesc, i-ar pica din întîmplare ochii pe o încîntătoare și grațioasă fiică a zeilor, pogorîtă din ținuturile neștiute ale frumuseții și ale bogăției, care i s-ar înfățișa plutind radioasă și toată numai armonie, n-ar fi oare transportat văzînd că într-o lume atît de plină de nedreptate și mizerie, cum este lumea noastră, mai strălucește cîteodată o asemenea plăsmuire ca din cer? O femeie frumoasă nu aparține întru totul acestei lumi. Chiar semenele ei gîndesc astfel. O adunare de femei privește o frumusețe neobișnuită care intră într-o cameră cu aceiași ochi cu care s-ar uita la o pasăre din Arabia poposită pe pervazul ferestrei. N-aveți decît să spuneți ce doriți, dar pizma lor, dacă ea există, nu se naște decît în urma admirației deschise. Îi pizmuiesc bărbații pe zei? Sînt femeile ciudoase pe zeițe? Femeia frumoasă se naște regină peste bărbați și peste femei laolaltă, așa cum Maria Stuart s-a născut regină peste scoțieni, fie ei bărbați sau femei. Pentru o frumoasă, întreaga omenire reprezintă

scoțienii săi : clanurile ei credincioase sînt popoarele lumii. Un adevărat gentleman din Kentucky ar trebui să-și dea bucuros viața pentru o femeie frumoasă din India, chiar dacă n-a văzut-o niciodată. Și-ar stoarce sîngele din inimă pînă la ultima picătură și ar lua drumul lui Pluto, pentru ca ea să ia calea Paradisului. Mai degrabă s-ar turci decît să-și lepede credința lăsată din tată în fiu din vremea cînd Marele Stăpîn, Adam, a căzut în genunchi pentru prima oară în fața Evei.

O regină a Spaniei dacă e slută nu gustă nici pe jumătate din gloria unei modiste frumoase. Soldații ei pot sparge capete, în timp ce pentru maiestatea-sa nici o inimă nu s-ar frînge ; iar frumoasa modistă poate să-și înșire inimile la gît ca pe niște mărgele. Nu încape nici o îndoială, Frumusețea a încoronat prima Regină. Dacă succesiunea Imperiului german ar fi din nou pusă-n cumpănă și dacă cine știe ce biet avocățel stîngaci ar înfățișa pretențiile primei femei cu adevărat frumoase pe care s-ar întîmpla s-o vadă, fără îndoială că ea ar fi aleasă de toți împărăteasă a Sfîntului Imperiu romano-german : aceasta însă dacă toți germanii ar fi bărbați nobili și cu suflet mare, inimi largi și de credință, în stare cît de cît să prețuiască o cinste atît de uriașă și neasemuită.

Să nu mai zică nimeni că Franța e țara politeții. Nu barbarii de francezi au scornit legea salică ? Trei dintre cele mai fermecătoare făpturi — flori nemuritoare ale casei de Valois — au fost îndepărtate de la tronul Franței de acea infamă legiuire. Franța, nu zău ! Ale cărei milioane de catolici se mai închină încă Fecioarei Maria, dar de zece generații încoace tăgăduiesc dreptul la respect multor îngerești Marii, regine de drept ale Franței. Atît și e de ajuns pentru un război. Să ne gîndim numai cît de ticăloșesc fură și poartă națiuni întregi, iar uneori și oameni, cele mai alese titluri, fără nici un merit. Americanii și nu francezii sînt pilde de purtare cavalerească în lumea asta. Legea noastră salică spune că tuturor femeilor frumoase trebuie să li se jure credință veșnică. Cele mai solide drepturi ale unui bărbat nu cîntăresc nimic în fața celor mai flușturatice toane ale unei astfel de femei. Dacă reușești să cumperi cel mai bun loc din diligență ca să mergi și să consulți un doctor într-o pro-

blemă de viață și de moarte, nu-ți rămîne decît să renunți cu dragă inimă la el și s-o iei șontîc-șontîc pe jos, dacă o drăgălașă călătoare se întîmplă să facă semn în ușa stației de poștă.

Acum, vi se va fi părînd, poate, că povestirea noastră a cam luat-o razna, dacă ne-am apucat să vorbim de o anumită domnișoară care a plecat la plimbare cu trăsura cu un anumit domnișor și ne-am trezit, după această farandolă, legați de ușa unei stații de poștă. Dar încotro ne-ar fi putut duce cu mintea Lucy Tartan dacă nu printre regine puternice și alte asemenea creaturi de rang înalt, dîndu-ne în cele din urmă brînci să pornim în lume ca să vedem de putem găsi în cele patru colțuri ale ei pereche unei asemenea minuni ? După drepturi din vremi străbune nu sînt oare legat să o cînt pe Lucy Tartan ? Cine mă va opri ? Nu este ea aleasa inimii eroului meu ? Ce se poate spune împotriva ei ? Sub baldachinul nopții mai odihnește alta ca ea ?

Dar, vai ! ce s-ar mai sfii Lucy Tartan de atîta zarvă și tărăboi ! Țintă a laudelor, lauda de sine îi e străină. Pînă acum a plutit prin viață la fel de neauzit ca puful scaiului peste pajiști. Deloc vorbăreață cînd nu e în tovărășia lui Pierre, chiar și alături de el multe clipe rămîne mută, cu răsuflarea tăiată. Oh, drăgăstoase tăceri pe care ei le cunosc... ce prevestiri negre pentru viitor ; liniștea dinaintea cutremurului sau a oricărei alte zguduiri cumplite ! dar, pînă una-alta, fie-le cerul senin, vesel sfatul și jucăușă firea.

Dar n-am să mai termin niciodată cu acest păcătos pomelnic! Ce-ar fi dacă mi-aș lua hîrtia și creionul și m-aș apuca într-o noapte senină să trec și stelele la catastif ? Poți să numeri aștrii ca lingurițele de ceai ? Poți înșira pe hîrtie farmecele lui Lucy Tartan ?

Toate celelalte, părinții, averea pe care avea s-o moștenească, rochiile din garderobă, inelele de pe deget, le las în grija arhondologilor, a perceptorilor și tapițerilor. Treaba mea e doar partea ei îngerească. Cum însă se mai găsesc unii să cîrtească împotriva îngerilor — care oricum rămîn îngeri — mă sacrific pentru a mulțumi pe doamnele și domnii cu pricina cu cîteva amănunte din viața lui Lucy Tartan.

Era fiica unui prieten drag din tinerețe al tatălui lui Pierre. Cum tatăl ei murise, rămăsese să locuiască cu mama ei, într-o casă frumoasă de la oraș. Dacă însă proprietatea ei se afla la oraș, inima lui Lucy se muta la țară de două ori pe an. Nu-i plăcea deloc orașul plin de ifose, găunos, fără inimă și numai fasoane. Ciudat, dar prea doveditor pentru nevinovăția ei nepămintească era faptul că, deși se născuse printre cărămizile și mortarul unui port la mare, tînjea după țărîna nerăscolită și iarba dinlăuntrul țării. Așijderea pățește și dulcele scatiu născut îndărătul gratiilor, în iatacul unor cucoane la țărmul oceanului și necunoscînd toată viața lui vreun alt loc, care, odată cu venirea primăverii, e apucat de o neliniște fără nume, începe să bată din aripi și nu mai poate nici să mănînce și nici să bea din pricina acestor doruri neostoite. Deși neînvățat, blagoslovitul scatiu primește știre de la divina fire că a venit vremea să-și ia zborul către inima țării. Întocmai la fel era și Lucy, cuprinsă de primele doruri de verdeață. În fiecare primăvară acele palpitări de nedomolit făceau să-i tresalte trupul ; în fiecare primăvară păsăruica își lua zborul către inima țării.

O, dacă și celelalte zbateri din străfundurile sufletului ei, lungă vreme și după aceea rămase fără nume, cînd viața îi devenise o povară, ar fi fost semnul că a venit vremea plecării ei de pe ăst pămînt apăsător spre meleaguri de lumină !

Din fericire, mătușa ei, doamna Llanyllyn — o văduvă veșnic dusă pe gînduri, fără copii, cu veșnice turbane albe — avea o căsuță delicioasă în care și ședea, în satul Poiana Șeii ; și mai mare era fericirea că această vrednică mătușă bătrînă o iubea foarte mult și se bucura în tăcere să o aibă pe Lucy în preajma ei. În ultimii cîțiva ani petrecuse de fiecare dată mai multe luni la Poiana Șeii ; printre îndemnurile curate și blînde ale satului, Pierre încercase pentru prima oară pentru Lucy acea dulce simțire care îl robise ei cu totul.

Lucy avea doi frați, unul mai mare decît ea cu trei ani, iar celălalt mai mic cu doi ani. Acești tineri erau ofițeri de marină, așa că nu locuiau cu Lucy și cu mama ei.

Doamna Tartan avea avere. Era de altfel perfect conștientă de acest lucru și oarecum înclinată să-l scoată în

evidență în fața multor oameni cîtuși de puțin interesați de un asemenea amănunt. Cu alte cuvinte, doamna Tartan, în loc să fie mîndră de fiica ei, fapt pentru care ar fi avut toate motivele, părea să fie mîndră de punga ei, fapt pentru care n-avea nici un motiv ; dacă stăm și ne gîndim, Marele Mogul avea probabil o avere mai mare, ca să nu mai vorbim de Șahul Persiei și de Baronul Rothschild și de o mie de alți milionari ! Pe de altă parte, nici sultanul turcilor și nici vreun alt rege din Europa, Asia sau Africa, cu toate bogățiile puse una peste alta, nu se putea mîndri cu o fată atît de încîntătoare ca Lucy. Cu toate acestea, doamna Tartan era o cucoană vrednică de toată cinstea, cel puțin după tot tipicul unei lumi de cucoane. Făcea milostenii și avea cinci strane personale în tot atîtea biserici, ocupîndu-se în general de promovarea fericirii în lume și încercînd să-i silească pe toți tinerii și tinerele pe care-i cunoștea să se căsătorească între ei. Cu alte cuvinte, avea vocație de aprinzătoare de inimi și reușise să zgîndărească pojarul matrimonial în piepturile cîtorva juni nemulțumiți, care-și puseseră pirostriile pe cap sub oblăduirea ei specială și urmîndu-i anume sfatul. Gura lumii spunea — dar gura lumii le mai înflorește ! — că se întemeiase o societate secretă a tinerilor soți nemulțumiți, care se ocupau cu răspîndirea pe ascuns a unor fițuici în rîndul tinerilor burlaci, prin care îi înștiințau de stăruințele viclene ale doamnei Tartan : pentru detalii își dădeau numele cifrat. Nu se putea ca toate astea să fie adevărate : căci la lumina a o mie de inimi aprinse de ea — arzînd cu flacără albastră sau roșie, n-are importanță — doamna Tartan naviga pe mările modei și toate celelalte corăbii își strîngeau pînzele în fața ei : în coada ei veneau flotile de domnișoare cărora urma să le găsească cele mai sigure porturi conjugale din lume.

Dar oare pețitul, ca și milostenia, nu trebuie să înceapă de la propria ei casă ? Cum se face că propria ei fiică, Lucy, rămăsese fără pereche ? Dar nu vă grăbiți ; cu ani în urmă, doamna Tartan alcătuise un plan trandafiriu în ceea ce-i privea pe Pierre și pe Lucy : în acest caz planul ei se întîmplase să se potrivească, în oarecare măsură, cu unul deja alcătuit în ceruri, și așa Pierre

Glendinning ajunse să fie mîndrul ales al lui Lucy Tartan. Întrucît însă problema o privea direct, doamna Tartan fusese destul de precaută și prevăzătoare în toate mașinațiunile care-i priveau pe Pierre și Lucy. De fapt, nu fusese nevoie de nici o mașinațiune. Cele două particele platonice care cutreieraseră țările căutîndu-se una pe alta, încă de pe vremea lui Saturn, se întovărășiseră chiar sub ochii doamnei Tartan ; ce altceva ar mai fi putut ea face ca să le unească pentru veșnicie într-un tot unic și indivizibil ? Doar o singură dată o bănuială vagă trecu prin mintea lui Pierre că doamna Tartan, iscusită mînuitoare a degetarului la „uite bobul, nu e bobul", îl împinsese încotro voia ea.

Înainte ca amiciția lor să fi devenit mai strînsă, Pierre luase o dată micul dejun cu Lucy și mama ei, la oraș ; doamna Tartan, după ce turnase prima ceașcă de cafea, declarase că i se pare că simte miros de chibrituri aprinse în casă și că trebuie să vadă dacă arde ceva. Așa că, renunțînd să continue, s-a ridicat să caute chibriturile care ardeau, lăsîndu-i pe cei doi singuri să schimbe politețuri la o ceașcă de cafea ; în cele din urmă le trimisese vorbă din dormitor că, fie din pricina chibriturilor, fie din alte pricini, o apucase durerea de cap și că o ruga pe Lucy să-i trimită sus ceai și puțină pîine prăjită fiindcă nu avea să mai coboare în dimineața aceea.

Auzind acestea, Pierre o privise pe Lucy, își privise ghetele și, ridicînd din nou ochii, văzuse versurile lui Anacreon pe o măsuță într-o parte a sofalei, *Melodiile* lui Moore în cealaltă parte, miere pe masă, un petic de satin alb pe podea și un văl de mireasă pe candelabru.

Nu face nimic, gîndise Pierre privind-o țintă pe Lucy, de abia aștept să mă las prins cînd cursa e întinsă în Paradis și momeala este un înger ca ea. O privise din nou pe Lucy și observase supărare, nesfîrșită umilință și o paloare nefirească pe obraz. Cu dragă inimă ar fi sărutat încîntătoarea momeală care ura cu toată blîndețea ideea că cineva avea să se înfrupte din ea cît era ținută în laț. Dar, ridicînd ochii și văzînd că melodiile pe care doamna Tartan, pretextînd că face ordine, le pusese pe pian, observînd mai ales că teancul de note era așezat în picioare și proptit de perete, cu muzica la *Dragostea era*

dat' un băiețaș la vedere și, gindindu-se că e o potrivează cu totul ieșită din comun, nu se putuse abține să nu zîmbească, deși îngăduitor : se căise însă imediat, mai ales cînd Lucy, care văzuse și înțelesese tot, se ridicase pe loc, cu un „Domnule Glendinning ?" de nedescris, indignat, îngeresc, adorabil și convingător, împrăștiindu-i pînă și cea mai vagă undă de bănuială cum că ar fi fost părtașă la uneltirile mamei ei.

Într-adevăr, încercarea doamnei Tartan de a se băga între cei doi, de a umbla cu finețuri sau de a „ajuta" doi tineri nu era decît o strădanie pe cît de zadarnică, pe atît de jignitoare. Voia oare doamna Tartan să văruiască un crin în floare ? Se străduia doamna Tartan să lipească oțelul de magnet ? Fără noimă încercare ! Dar toată lumea asta e fără noimă, cu mulți oameni fără noimă ; tartorul lor era doamna Tartan însăși, pețitoare a întregii națiuni !

Purtarea ei era cu atît mai neghioabă cu cît nu se putea să nu știe că doamna Glendinning dorea căsătoria. Și nu era oare Lucy bogată ? Adică avea să fie bogată la moartea mamei ei (trist gînd pentru doamna Tartan). Și nu era soțul ei dintr-o familie dintre cele mai bune, și nu fusese tatăl lui Lucy cel mai bun prieten al tatălui lui Pierre ? Și deși Lucy putea să-și găsească perechea în alt bărbat, ce altă femeie putea s-o egaleze pe Lucy ? Fără noimă încercare a doamnei Tartan ! Cînd însă o cucoană ca ea nu are altceva mai bun de făcut, se apucă tocmai de astfel de lucruri fără noimă.

Și așa trecea vremea ; și Pierre o iubea pe Lucy, și Lucy îl iubea pe Pierre, cînd în cele din urmă apărură cei doi tineri marinari, frații ei, în salonașul doamnei Tartan, întorși din prima lor călătorie de trei ani pe Mediterana. La început se uitară cam lung la Pierre, găsindu-l pe sofa, iar pe Lucy nu prea departe de el.

— Vă rog să luați loc, domnilor, zise Pierre. Camera e mare.

— Dragii mei frați ! exclamă Lucy îmbrățișîndu-i.

— Dragii mei frați și draga mea surioară ! exclamă Pierre cuprinzîndu-i pe toți cu brațele.

— Ușurel, ușurel, domnule ! zise fratele mai vîrstnic, care fusese avansat miciman cu două săptămîni înainte.

Fratele mai mic făcu un pas înapoi și, punînd mîna pe pumnal, strigă :

— Domnule, ne-am întors din largul Mediteranei. Cu permisiunea dumneavoastră, domnule, asta e necuviință! Cine sînteți dumneavoastră ?

— De bucurie nici nu pot să vă explic, strigă Pierre îmbrățișîndu-i comic pe toți deodată.

— Neobișnuită întîmplare, strigă fratele mai mare, eliberîndu-și gulerul cămășii din strînsoare și potrivindu-și-l furios.

— Scoateți sabia ! strigă vitejește fratele cel tînăr.

— Liniștiți-vă, prostuților ! exclamă Lucy. E vechiul nostru prieten de joacă, Pierre Glendinning.

— Pierre ? Cum, Pierre ? strigară flăcăii — și ține-te îmbrățișări din nou. Ai crescut de-un stînjen. Cine să te mai cunoască... dar atunci... Lucy ? Ce treabă ai tu aici în... cum să-i spun... hîrjoana asta pe sofa ?

— Oh ! Nu înseamnă nimic, adică... strigă Pierre. Haideți să ne mai îmbrățișăm o dată.

Și se mai îmbrățișară o dată ; și în acea seară se anunță oficial logodna lui Pierre cu Lucy.

Drept care tinerii ofițeri rămaseră cu convingerea — deși nu îndrăzniră să și-o dea pe față — că grăbiseră cu autoritatea lor, în mod indirect, sfîrșitul unei stări de lucruri între proaspeții logodnici, care fusese cam tulbure și cu totul nepotrivită cu buna-cuviință.

III

Pe vremurile bune și sănătoase de odinioară, bunicul lui Pierre, un gentleman american de neam și cu oarecare avere, își petrecea vremea cu totul altfel decît vlăstarele de seră ale tinerimii noastre.

Bunicul lui Pierre era înalt de un metru nouăzeci ; o dată, cînd izbucnise focul la vechiul conac, spărsese o ușă de stejar dintr-o singură lovitură de picior, ca să-i lase pe sclavii negri să intre cu găleţile cu apă ; Pierre încercase de mai multe ori tunica lui militară, păstrată ca

o relicvă la Poiana Seii, și băgase de seamă că buzunarele îi ajung mai jos de genunchi și că în jurul mijlocului îi mai rămînea loc să strecoare o butelcuță rotunjoară ; într-o încăierare de noapte în vremurile tulburi dinainte de război, îi liniștise pe doi indieni sălbatici ciocnindu-i cap în cap. Și toate acestea erau faptele omului celui mai bun la inimă și cu ochii cei mai albaștri din lume care, după obiceiurile patriarhale ale acelor vremi, se închina cu toată smerenia căruntețiii sale în fața larilor și penaților, fiind soțul cel mai bun, tatăl cel mai blînd, stăpînul cel mai înțelegător cu sclavii săi, bărbatul cu firea cea mai liniștită, fumător tihnit al unei pipe după cina de seară, iertător al multor jigniri, creștin milostiv și bun la suflet, în sfîrșit un uncheaș curat la inimă, vesel, copilăros, cu ochii de cicoare și ca de pe altă lume : în sufletul lui blînd și măreț se îmbrățișau leul și mielul.

Pierre nu putea căta niciodată la frumosul lui portret în uniformă militară fără să se simtă cuprins de jale și de o dorință nesfîrșită de a întîlni în viață un asemenea viteaz. Dulceața împărătească a acestui portret era cu adevărat vădită în înrîurirea pe care o exercita asupra oricărui tînăr simțitor și cu suflet generos. Pentru un astfel de privitor, portretul era dăruit cu nepămînteasca elocință a unei vorbiri îngerești : era o sfîntă carte de slavă încadrată și agățată pe perete, învățînd pe toți oamenii, ca de pe Sfîntul Munte, că omul e o ființă nobilă, deopotrivă cu Dumnezeu, mustind de sucurile cele mai alese ; alcătuită din putere și frumusețe.

Acel falnic bărbat, bătrînul Pierre Glendinning, fusese mare iubitor de cai : nu însă după gustul modern, căci nu era jocheu ; printre cei mai apropiați prieteni ai săi de parte bărbătească se afla un armăsar uriaș, mîndru, sur, cu fire neașteptat de închisă, calul lui de călărie ; bătrînul poruncise ca ieslea bidiviilor lui să fie cioplită asemeni unei tranșee, din bîrne solide de arțar, și ținea cheia de la lada cu porumb în bibliotecă și nu îngăduia nimănui altcuiva să-l hrănească ; cînd lipsea de acasă, această cinste i se încredința lui Moyar, un servitor negru de încredere și care nu întîrzia niciodată. Bătrînul spunea că omul nu poate să iubească un cal dacă nu-i dă

grăunțele cu mîna lui. La fiecare Crăciun le dădea măsură cu vîrf. „Și caii mei țin Crăciunul ca și mine", spunea bătrînul Pierre. Acest falnic bărbat se trezea întotdeauna odată cu răsăritul soarelui ; își spăla fața și pieptul afară, apoi, întorcîndu-se în odaia sa și sfîrșind de îmbrăcat, pornea să facă o vizită solemnă la grajduri ca să le ureze cinstiților săi prieteni o dimineață bună și veselă. Vai de pielea lui Cranz, Kit, Douw sau a oricărui altuia dintre sclavii care munceau acolo, dacă bătrînul Pierre găsea un cal fără pătură pe spinare sau măcar o buruiană în fînul care le umplea ieslea. Nu că ar fi pus să-i biciuiască pe Cranz, Kit, Douw ori pe oricare altul — nu se auzise de așa ceva pe vremurile acelea și în ținutul acela patriarhal — dar nu le mai spunea vorba bună pe care o așteptau cu toții de la el ; și asta însemna mare amărăciune, căci Cranz, Kit, Douw și toți îl iubeau pe bătrînul Pierre așa cum păstorii îl iubeau pe bătrînul Avram.

Dar ce armăsar domnesc, falnic, cu coama cenușie se arată ? Ce nins călăreț caldean iese pe poartă ? E bătrînul Pierre ; în fiecare dimineață, înainte de a mînca, iese la plimbare cu calul lui și niciodată nu-l încalecă fără să-l întrebe. Dar timpul trece și bătrînul Pierre a ajuns moșneag, bobul pîrguit al vieții sale e acum doldora de greutate ; nu-l mai lasă inima să apese spinarea împărăteștii făpturi cu o asemenea povară uriașă. Și apoi, însuși nobilul animal a îmbătrînit, și în ochii lui mari și atenți licărește o privire înduioșată. Nicicînd coapsă de bărbat, își jură bătrînul Pierre, nu va mai strînge crupa armăsarului meu ; hamurile nu-l vor atinge ! De atunci, în fiecare primăvară, semăna un cîmp de trifoi pentru calul său ; pe la Sînziene alegea ierburile cele mai de soi din care să-i pregătească fînul pentru iernat ; grăunțele punea să i se treiere cu un îmblăciu al cărui mîner purtase în vîrf un mîndru steag de bătălie pe vremea cînd același bătrîn armăsar îl purtase în galop pe bătrînul Pierre : o singură coamă fluturîndă, o singură sabie fulgerîndă.

Dar bătrînul Pierre are nevoie de plimbarea lui de dimineață : nu-l mai călărește pe surul cel bătrîn. Pune să i se facă un faeton, bun pentru un general falnic, în al cărui coș se pot ascunde trei bărbați obișnuiți. Uriașele

arcuri de piele în formă de S sînt îndoite și întreite, roțile au fost parcă furate de la vreo moară ; capra seamănă cu un pat cu baldachin. Acum nu un cal, ci doi îl trag, scoțîndu-l pe bătrînul Pierre la plimbare pe sub vechea arcadă de la intrare, așa cum o dată în fiecare an cei din țara lui Por împărat îl scoteau din ascunzișul lui pe zeul lor.

Și vremea zboară, și iată că vine o dimineață cînd faetonul nu mai iese, iar toate curțile și ogrăzile sînt pline ; coifuri tivesc drumurile ; vîrfuri de săbii izbesc treptele de piatră ale pridvorului ; muschete zornăie pe scări ; în toate sălile răsună cîntece triste, războinice. A murit bătrînul Pierre ; și, ca un erou al bătăliilor de demult, moare în ajunul altui război ; înainte de a pleca să tragă asupra dușmanului, plutoanele de sub comanda lui trag o salvă deasupra mormîntului bătrînului lor comandant ; în 1812 a răposat bătrînul Pierre. Toba care ține ritmul fanfarei, făcînd să răsune marșul funebru, era o tobă mare englezească ce pe vremuri bătuse ritmurile unui marș trufaș pentru treizeci de mii de viitori prizonieri, conduși spre o neîndoielnică robie de acel băietan lăudăros pe numele lui Burgoyne.

În ziua următoare surul cel bătrîn n-a vrut să-și mănînce grăunțele ; s-a întors și a nechezat în boxă. N-a îngăduit ca mîna blîndă a lui Moyar să-l mîngîie ; limpede, așa cum știe să vorbească un cal, surul bătrîn i-a spus : „Nu simt mirosul mîinii pe care o știu ; unde este bătrînul Pierre ? Nu voi nici grăunțe, și nici să mă îngrijești ; unde este bătrînul Pierre ?"

Acum se odihnește nu departe de stăpînul său și doarme sub cîmpul pe care l-a păscut ; și a trecut multă vreme de cînd atît bătrînul Pierre cît și armăsarul său s-au veșnicit prin iarba cîmpului, întru slavă.

Dar faetonul generalului, ca și dricul său cu panaș, a supraviețuit nobilei poveri pe care a purtat-o. Și caii roibi care l-au tras pe bătrînul Pierre cînd era în viață și, după cum i-a fost voia, l-au tras și cînd era mort, ba l-au urmat și pe domnescul bidiviu sur, acești cai roibi mai există încă ; nu ei înșiși ori progeniturile lor ; dar cei doi coborîtori din armăsarii de rasa lor. Căci pe pă-

minturile de la Poiana Şeii, oameni şi cai se moştenesc din tată în fiu ; şi în această frumoasă dimineaţă Pierre Glendinning, nepot al bătrînului Pierre, se plimbă cu Lucy Tartan aşezat pe locul strămoşului său şi ţinînd în mînă frîiele unor cai ai căror stră-strămoşi fuseseră mînaţi de bătrînul Pierre.

Ce mîndru se simţea Pierre ; cu ochii închipuirii vedea duhurile cailor înhămaţi în faţă.

— Aceştia nu sînt decît cărăuşii, exclamă el ; vizitiii sînt seminţiile noastre.

IV

Dragostea se simte mai legată de aşteptata şi neîndoioasa ei viitorime decît de strămoşii odată vieţuitori însă acum cu neputinţă de readus din trecut. Aşa că bujorii înfloriţi în obrazul lui Pierre de mîndria de familie se aprinseseră şi mai tare cînd, din porunca lui Lucy, pe faţa lui se desfăşură flamura purpurie a iubirii.

Această dimineaţă era picătura cea nepreţuită pe care Timpul o păstra în potirul lui. Dinspre cîmpuri şi coline adiau doar abia simţite prefirări dintr-o dulce încîntare. Fatală dimineaţă pentru îndrăgostiţii nejuruiţi unul altuia ; „Mărturisiţi-vă" — le striga. „Priviţi înaripatele noastre iubiri" — ciripeau păsărelele din copaci ; în largul mării marinarii nu mai ştiau să lege parîmele ; mîinile îşi pierduseră iscusinţa ; vrînd-nevrînd, Dragostea înnoda cununiţe pe fiecare velă instalată.

Oh, slăvită fie frumuseţea acestui pămînt, frumuseţea rodnică şi bucuria de pe faţa lui ! Prima vîrstă a lumii a fost iernatică, următoarea primăvăratică ; cea de-a treia şi ultima şi cea mai desăvîrşită este această văratică lume a noastră. Prorocii vieţuitori pe tărîmurile reci de dedesubt propovăduiesc pămîntul, aşa cum noi propovăduim paradisul ca fiind aflat deasupra noastră. Acolo, prieteni, spun ei, există un răstimp al anului care în limba lor se cheamă vară. Atunci cîmpurile de deasupra se ţes în covoare verzi ; zăpada şi gheaţa se retrag de pe pămînt ; milioane de

alcătuiri ciudate, colorate, parfumate, pudrează fața gliei cu miresme încîntătoare ; iar făpturi înalte, falnice, mute și mărețe se ridică cu brațele întinse și-și întind bolțile verzi peste veseli îngerași — bărbați și femei care se iubesc și se cunună, dorm și visează sub privirile îngăduitoare ale zeului și zeiței lor, veselul soare și gînditoarea lună !

Oh, lăudată fie frumusețea acestui pămînt, frumusețea, rodnicia și bucuria de pe fața lui ! Am trăit odată și vom trăi din nou ; așa după cum nădăjduim într-o lume mai bună ce va să vină, așa am venit și noi dintr-una mai rea. Demonul Începutului e din ce in ce mai îndepărtat cu fiecare vîrstă ce trece a lumii ; el este bulgărele blestemat ce vine din haos și cu fiecare nouă trecere îl rostogolim îndărăt cu o treaptă. Cîntări de slavă acestei lumi ! Frumoasă prin ea însăși și doar loc de intrare către altele. Din cine știe ce Eghipet al trecutului am ajuns în acest nou Canaan ; din acest nou Canaan ne grăbim spre cine știe ce Circasie. Dar Răul, Nevoia și Necazul ne-au urmat din Eghipet și cerșesc acum pe străzile Canaanului ; porțile Circasiei însă nu se vor deschide în fața lor ; împreună cu părintele lor, Demonul Începutului, trebuie să se întoarcă în haos de unde au venit.

Iubirea a fost zămislită mai întîi din împreunarea Bucuriei cu Repausul în Paradis, în vremea cea dintîi a lumii. Omul apăsat de griji nu poate să iubească ; făptura în beznă nu-l află pe cel de sus. Și cum tinerețea, în cea mai mare parte a ei, nu are griji și nu cunoaște bezna, încă din zorii timpului ea a fost anotimpul dragostei. Iubirea se poate încheia cu durere și bătrînețe și suferință și nevoie, și orice altă întrupare a tînguirii omenești ; dar Iubirea începe cu bucurie. Primul suspin al Iubirii se naște numai după primul rîset al Iubirii. Iubirea rîde mai întîi și suspină mai apoi. Ea nu are mîini, ci țimbale ; gura Iubirii are răsunetul unui corn de vînătoare și răsuflarea ei se înalță fără voie în triluri de bucurie !

În acea dimineață, doi cai roibi plimbau două Rîsete pe drumul ce ducea către colinele dinspre Poiana Șeii. Glasurile se împleteau armonios ; tenorul tineresc și băr-

bătesc al lui Pierre Glendinning cu trilurile feciorelnice ale lui Lucy Tartan.

Cu fața albă ca zăpada, cu ochii albaștri și părul auriu, frumoasa era înveșmîntată în culorile cerului. Să porți mereu azuriu, Lucy, iți vine cel mai bine — cam așa te sfătuia și mama ta dealtfel. Din amîndouă părțile, dincolo de pirleazuri, se ridica mirosul florii de trifoi din Poiana Șeii, iar de pe buzele și de pe obrazul lui Lucy aburea mireasma proaspătă a făpturii ei viorii.

— E parfumul tău sau al altei flori ? exclamă Pierre.

— Văd lacuri sau ochii tăi ? exclamă Lucy oglindindu-și privirea în sufletul lui, ca două stele oglindite într-o fîntînă.

Nici un miner din Cornwall nu a săpat un puț atit de adinc sub apa mării ca acela săpat de Amor sub pînza plutitoare a ochilor. Ochiul e oglinda magică a iubirii, toate cele nepămintești alunecă într-o izbăvită lucrare. Nu sint pești în mare cite imagini dulci în ochii îndrăgostiților. În aceste limpezimi miraculoase înoată ciudați pești înaripați care uneori sar afară aprinși de bucurie ; aripi umede de pește stropesc obrazul celui îndrăgostit. Ochii Dragostei sînt lucruri sfinte ; acolo se ascund misterele vieții ; privindu-se în ochi, îndrăgostiții pătrund cele mai adînci taine ale lumii ; și, cuprinși de fiorii ce în veci nu se pot tălmăci, simt că Amor e stăpînul tuturor. Bărbatul sau femeia care n-a iubit niciodată, care nu a cătat niciodată pînă în străfundurile privirii făpturii îndrăgite, nu cunoaște cea mai dulce și mai înălțătoare religie de pe pămînt. Dragostea este evanghelia creatorului și a mîntuitorului : ea dăruiește omenirii o carte legată în petale de trandafir, ferecată în violete, cu literele culese de păsări cîntătoare și zugrăvite cu suc de piersică pe corole de crin.

Necuprinsă este cartea Iubirii. Nici timpul, nici spațiul nu-i pot cuprinde povestea. Toate lucrurile dulci la văzut, la gustat, sau la auzit, toate acestea și numai acestea sînt făurite de Amor. Nu Amor a creat ținuturile boreale, dar el e acela ce le redă omului. Nu-i așa că pe zi ce trece, cu fiecare ceas, lucrurile fioroase dispar de pe acest pămînt ? Unde sînt lupii din Anglia ? Unde mai găsești în Virginia pantera ? Oh, iubirea își vîră nasul peste tot.

își are pretutindeni trimișii săi. Propovăduitorii săi îi fac de rușine pe toți ceilalți. Vîntul de miazăzi curtează galant barbara miazănoapte ; pe multe țărmuri îndepărtate blînda adiere de la apus înduplecă asprul răsărit.

Întregul Pămînt e făgăduit Iubirii ; în zadar se luptă demonul Începutului să amîne strigările. De ce și-ar încinge Glia mijlocul cu un brîu atît de bogat în verdeață tropicală, dacă nu s-ar găti de nuntă ? Și de ce ar mai fi pe lume flori de portocal și lăcrămioare, dacă maica Glia n-ar vrea ca flăcăii și fetele să se iubească și să se unească ? Căci fiecare cununie unde mirii se iubesc cu adevărat duce mai departe alaiul Iubirii de pe pămînt. Miresele de pe acest tărîm vor fi domnișoarele de onoare ale lui Amor în lumea nunții viitoare. Și așa își întinde Iubirea mrejele, căci ce tînăr se poate ține departe cînd vede minunile neasemuitei naturi femeiești ? Unde se află o femeie frumoasă, se află întreaga Asie cu bazarele ei. Italia nu are nici o priveliște care să se compare cu frumusețea unei tinere americance ; nici cerurile nu pot să dea o binecuvîntare care să întreacă iubirea ei pămîntească. Nu au coborît oare toți cuceritorii înaripați pe pămînt ca să guste din Iubirea și Frumusețea unei muritoare, tocmai cînd frații ei săraci cu duhul tînjeau după însuși paradisul pe care îl părăsiseră ? Da, heruvimi invidioși au pogorît pe pămînt ; și-au luat lumea-n cap ; și cine își ia lumea-n cap dacă nu pentru a găsi o viață mai bună ?

Amor este marele izbăvitor și legiuitor al acestei lumi ; și cum toate femeile frumoase sînt cei mai aleși trimiși ai săi, Amor le-a dăruit cu o atrăgătoare putere de convingere, magnet de care nu poate scăpa nici un tînăr. Aleasa inimii sale i se pare fiecărui june a fi o vrăjitoare de nepătruns ; cu zeci de mii de descîntece și vrăji îi dă ocol, îl înconjoară alunecînd unduios oriunde s-ar întoarce ; murmură înțelesuri cu tîlc minunat ; face să răsară în fața lui duhurile și piticii de sub pămînt ; văduvește mările de naiade și le mînă să înoate în jurul lui. Iubirea evocă mistere ca un oracol ; — e de mirare atunci că Amor a fost dintotdeauna zeu ?

V

În acea dimineață, Pierre era pătruns și de un fel de exaltare pioasă ; dar nu tot timpul, ci numai o clipă, și în clipa următoare nemaiîncăpîndu-și în piele de veselie zburdalnică. Părea un tînăr zeu și un saltimbanc în același timp. Improvizații de mag îi izbucneau de pe buze în versuri iuți de aur, îndată după răspunsuri și vorbe de haz. Mai ales ochii strălucitori ai lui Lucy îl inspiră. Acum, uitînd de cai, o ia pe Lucy în brațe, înconjurînd-o cu amîndouă miinile și, asemeni unui scufundător sicilian, se aruncă în adîncurile adriatice ale ochilor ei și revine la suprafață aducînd cu el cupa regească a fericirii. Tresăririle din privirile fetei îi par valuri de nesfîrșită bucurie. Și asemeni unor mări adevărate răsfrîngînd lucirile acelei străvezii dimineți azurii, în ochii lui Lucy părea să lucească întreaga măreție albastră a zilei și toată dulcea nepătrunzime a cerului. Și, fără îndoială, albastrul din ochii unei femei, asemeni mării, e înrîurit de văzduh. Numai în aerul curat al unei divine zile de vară poți să-i vezi ultramarinul, piatra lichidă de lapis lazuli. Atunci Pierre scoase un chiot de bucurie ; tigrii vărgați din ochii lui căprui se zbătură în cuștile lor cu înfierbîntată mulțumire. Lucy se sfii pierdută de iubire ; căci culmea cea mai înaltă a dragostei este Teama amestecată cu Uimirea.

În curînd, iuții telegari îi purtară pe acești frumoși zei aproape de dealurile împădurite, al căror siniliu îndepărtat se schimbase acum într-un verde cu felurite nuanțe, dealuri ce se ridicau asemeni vechiului Babilon, podite cu verdeață ; din loc în loc, piscurile împrăștiate păreau niște turnuri ; pîlcurile de pini cocoțate pe creasta lor semănau cu arcași mîndri, cu păzitori de strajă glorioasei Cetăți a Zilei din Babilon. Adulmecînd aerul înălțimilor, caii zburdalnici nechezară și risipiră țărîna cu copite zglobii. Simțeau, desigur, imboldurile vesele și îmbietoare ale zilei ; căci ziua era nebună de o încîntare fără margini ; în înaltul cerurilor auzeai nechezînd caii soarelui ; din nările lor picura spuma ce atîrna deasupra colinelor în șuvițe cîlțoase de abur.

Dinspre cîmpie se ridica încet negura ; parcă nu se îndura să părăsească o poiană atît de fermecătoare. Ajungînd aproape de coamele înverzite, Pierre opri caii şi în curînd cei doi se aflară pe înălţimi, privind în depărtare ; peste crînguri şi lacuri, peste podişuri împodobite cu porumbişti şi lunci cu iarbă de păşune ; peste smîrcuri de viu smarald, arătînd locurile unde belşugul verdeţii acestui pămînt îşi afla canale şerpuitoare ; ca întotdeauna, preaplinul ceresc se revarsă asupra unor locuri fără semeţie, bucurînd şi umplînd pieptul cine ştie cărui muritor de obîrşie umilă, lăsînd pradă pustietăţii singuratice multe piscuri ale trufiei princiare.

Dar Suferinţa, şi nu Bucuria ne învaţă ; admirînd priveliştea, Pierre a tras prea puţină învăţătură înţeleaptă. Ţinînd-o pe Lucy de mînă şi simţind — ah, cum mai simţea ! — cum pulsul îi zvîcneşte dulce, părea că se înfrăţeşte cu fulgerul de vară ; scînteie pe scînteie, el presimţea candidele delicii ale pămîntului.

Iată-l acum întins pe iarbă, cu privirea atentă ridicată spre Lucy.

— Tu eşti cerul meu, Lucy ; şi iată-mă pe mine, păstorul-mag, cum aştept să răsară pe firmamentul tău noi ochi-stele. Iată ! Văd drumul Luceafărului ; văd o nouă planetă acolo şi, în spatele tuturor, o infinită nebuloasă înstelată, ca şi cînd făptura ta s-ar înfăţişa avînd drept cortină în spate-i un văl de taină bătut în nestemate.

Este oare Lucy surdă la toate aceste exprimări bombastice ale amorului ? De ce priveşte în jos şi freamătă şi de ce acum se preling de pe pleoapele-i grele picuri calzi ? În ochii fetei nu se citeşte bucuria şi buzele par să-i tremure.

— Ah, Pierre ! Eşti prea cotropitor şi prea înflăcărat !

— Nu eu, ci Prier cel umed şi schimbător ! Nu ştii că ploiosul şi schimbătorul Prier e urmat de bucuria sigură pe sine şi fără strop de ploaie a lui Cireşar ? Astăzi, Lucy, ziua de astăzi trebuie să fie Cireşar pentru tine, aşa cum este pentru întregul pămînt !

— Ah, Pierre, pentru mine nu există Cireşar ! Nu e oare adevărat că dulceaţa lui Cireşar se pîrguieşte la lacrimile lui Prier ?

— E adevărat, iubito ! Dar iată alte picături... din ce în ce mai multe... ropotele astea de ploaie sînt mai indelungate decît se cuvine lunii lui Prier, iar ele n-au ce căuta în luna lui Cireşar.

— Cireşar, Cireşar ! Tu lună văratică a nunţii, urmînd după dulcea peţire primăvăratică a pămîntului, o, Cireşar al meu, Cireşarul meu ce n-a venit încă !

— Dar va să vină, cum e hotărît şi fără putinţă de întoarcere ; va fi bine venit şi cu cît mai repede, cu atît mai bine.

— Atunci, nici o floare pe care ploile lui Prier au hrănit-o în mugure nu va pieri înainte de a-i veni sorocul să o desfacă luna lui Cireşar ? Îmi juri, Pierre ?

— Îndrăzneala iubirii divine fără de moarte mă stăpîneşte ; îţi făgăduiesc acum toate eternităţile de neclintit ale bucuriei pe care le-a visat vreodată o femeie în acest cuib de vis al pămîntului. Un zeu îţi sorteşte fericire veşnică, iar mie stăpînire netăgăduită asupra ta şi a lor. Bat cîmpii ? Priveşte-mă, Lucy ; gîndeşte-te la mine, fată.

— Eşti tînăr, frumos şi puternic ; o veselie bărbătească îţi umple sufletul, Pierre ; inima ta curajoasă n-a ştiut pînă acum se înseamnă teama ; dar...

— Dar ce ?

— Ah, Pierre !

— Am să-ţi sorb cu sărutări secretul de pe buze ! Dar ce ?

— Să mergem către casă, Pierre. Mă cuprinde o tristeţe fără nume, o nelinişte ciudată. Simt pe buze gust de nesfîrşită jale. Mai spune-mi o dată povestea acelui chip, Pierre — a obrazului aceluia necunoscut care-ţi bîntuie cugetul şi pe care, îmi spuneai odată, în trei rînduri ai încercat zadarnic să-l alungi. Albastru e cerul şi blînd e aerul, Pierre ; dar... spune-mi povestea acelui chip, cu ochi de smoală, cu obraz de ceară, rugător, cernit, ce se trăgea înapoi şi pălea în faţa ta. Ah, cîteodată mă gîndesc că n-am să apuc să-i fiu mireasă dragului meu Pierre pînă nu se va dezlega taina acelui chip. Spune-mi, spune-mi, Pierre ; ca un basilisc cu ochi ficşi, arşi în pojar de jale, mă ţintuieşte acest chip chiar în clipa asta.

— Blestem, blestem ! Blestemat fie ceasul cînd am crezut că Iubirea n-are nimic de ascuns. N-ar fi trebuit niciodată să-ți spun povestea acelui chip, Lucy. M-am înfățișat fără nici un ascunziș în fața ta. Oh, niciodată Iubirea nu trebuie să știe totul.

— Cel ce nu știe tot, nu poate să iubească din toată ființa lui, Pierre. Să nu mai spui niciodată asta și... Pierre, ascultă-mă. Acum, cuprinsă de acest tremur de neînțeles, te rog în genunchi ca și de acum înainte să te porți cum te-ai purtat și pînă acum, să știu întotdeauna ce te frămîntă, gîndul cel mai trecător și mai ușor care s-ar putea să te atingă cu aripa lui dinspre cele ce mărginesc viața noastră de muritori. Dacă m-aș îndoi vreodată de tine, dacă mi-ar trece cîndva prin gînd că în inima ta se află vreun ungher sau locșor ferecat, în acea zi s-ar curma pentru totdeauna vraja dintre noi. Îți spun, Pierre — și prin mine vorbește acum ființa însăși a Iubirii — că ea poate să dăinuiască numai din încredere fără margini și din împărtășirea tainelor celor mai adînci. Ființa dragostei e o taină și ea se hrănește cu taine, Pierre. Dacă aș ști despre tine doar ceea ce știe întreaga lume, ce ar mai fi atunci Pierre pentru mine ? Pentru mine trebuie să fii o taină pe deplin luminată ; dragostea e vanitoasă și încrezută ; cînd merg pe stradă și mă întîlnesc cu prietenele mele, trebuie să rîd și să string la piept gîndul că ele nu te cunosc ; numai eu îl cunosc pe Pierre al meu ; nimeni altul de sub soare. Jură-mi atunci, dragă Pierre, că n-o să ai niciodată vreo taină față de mine... nu, niciodată, niciodată ; jură-mi !

— Ceva fără nume mă învăluie. Lacrimile tale de neînțeles, picurînd, prelingîndu-se în inimă, m-au schimbat în stană de piatră. Sînt rece ca gheața și împietrit ; nu vreau să jur !

— Pierre, Pierre !

— Să ne ierte Cel de Sus, pe mine și pe tine, Lucy. Nu-mi vine să cred că în acest văzduh duios și plin de miresme, forțe nevăzute uneltesc împotriva iubirii noastre. Oh ! De sînteți lîngă noi, duhuri pe care nu le știu chema pe nume, atunci în numele celui de care ar trebui să vă fie teamă, întoarceți-vă fața de la ea și de la mine ! Jos

mîna de pe ea, diavoli ai tăriei ! Înapoi în iad, unde vă e locul ! De ce dați tîrcoale aici, pe aceste tărîmuri cerești ? Lanțurile Iubirii atotputernice nu vă pot zăgăzui, necuraților ?

— Acesta este oare Pierre al meu ? Ochii lui aruncă scînteí înfricoșătoare ; pătrund parcă din ce în ce mai adînc în sinea lui ; se întoarce, amenință văzduhul și îi vorbește ca și cînd seninul l-ar înfrunta. Vai mie, cum se poate ca frumoasa iubire să trezească blestemul acesta diavolesc ! Pierre...

— Eram la mii de leghe, oh, Lucy a mea, și rătăceam bezmetic în întunericul înăbușitor ; doar glasul tău m-a găsit, deși mă pierdusem undeva, în tărîmurile înghețate, Lucy. Dar iată-mă din nou alături de tine ; tu îmi aduci alinarea.

— Pierre al meu, Pierre al meu ! Pentru tine m-aș lăsa sfîșiată în zeci de mii de bucățele ; te-aș ascunde la sîn și te-aș ocroti, de m-aș afla pe un sloi în țara Viscolului, înghețată și moartă. Pierre al meu, neprețuit și binecuvîntat ! Îmi vine să-mi fac seama la gîndul că suferințele mele prostești au avut puterea să te miște și să te îndurereze atît ! Iartă-mă, Pierre ; fața ta schimbată a alungat celălalt chip dinaintea mea ; teama pentru tine e mai tare decît orice altă teamă. S-au îndepărtat nălucile. Strînge-mi tare mîna ; uită-te bine la mine, dragostea mea, ca să piară și ultima dintre ele. Acum parcă mă simt din nou întreagă ; gata, a dispărut. Hai, Pierre ; să ne ridicăm și să fugim dintre aceste dealuri de unde mă tem că asupra noastră se deschide o zare mult prea largă. Să fugim la cîmpie. Vezi, telegarii nechează... te cheamă... vezi... către cîmpie... acum dealurile mi se par deșerturi, iar valea doar verdeață. Îți mulțumesc, Pierre. Acum plec dintre dealuri cu obrajii uscați ; las în urmă toate lacrimile, să adape ierburile ce nu pier și să întîlnească semnele dragostei veșnice pe care le hrănește în mine propria mea tristețe. Tristă soartă, ca cel mai frumos frunziș al Iubirii să se hrănească cu lacrimi !

Caii galopau în jos pe povîrnișuri ; cei doi nu mai încercară să urce spre culmi ; grăbiră către cîmpie. Nici un nor nu mai adumbrește privirea lui Lucy ; nici o flăcăruie

pieziṣă și sumbră nu se mai ițește pe sub fruntea iubitului ei. La cîmpie vor găsi pacea, dragostea și bucuria.

— A fost ca un abur nestatornic și zadarnic, Lucy.

— Un ecou deșert, Pierre, al unui sunet trist și de mult uitat. Fii binecuvîntat, Pierre.

— Să te aibă Domnul în pază, Lucy! Iată că am ajuns acasă.

VI

Pierre o conduse pe Lucy in salonașul vesel al mătușii ei și o așeză lîngă fereastra aproape năpădită de caprifoi; lîngă acesta se afla șevaletul ei pentru schițe în cărbune, încadrat de Lucy cu meșteșug cu două corzi de viță, în ale căror ghivece umplute cu pămînt erau înfipte două dintre cele trei picioare ale șevaletului; așezîndu-se lîngă ea, încercă să-i alunge orice urmă de tristețe cu conversația lui plăcută și ușoară: numai după aceea, cînd țelul părea să-i fie pe deplin atins, se ridică Pierre ca să o cheme pe buna mătușică și să-și ia rămas bun pînă seara: atunci Lucy îl chemă înapoi, rugîndu-l să-i aducă mapa albastră din camera ei, căci dorea să-și alunge ultima umbră de melancolie — dacă ar mai fi rămas o astfel de umbră — zugrăvind în cărbune altfel de imagini decît ale dealurilor de la Poiana Șeii.

Pierre urcă la etaj, dar se opri in pragul ușii deschise. Nu intrase niciodată în acel iatac fără să fie pătruns de un simțămînt de neasemuit respect. I se părea că însuși covorul e pămînt sfințit. Fiecare scaun părea aureolat de cine știe ce duh de demult ce odihnise odinioară acolo. Aici, în cartea Iubirii, nu exista decît o propoziție, și aceasta suna: „Înclină-te, Pierre, înclină-te". Această preasmerită închinăciune în fața lui Amor — ințețită de astfel de ocheade în altarul lui din cel mai ascuns cotlon — se desmorțea cînd și cînd la bătăile inimii sale și-l făcea să vrea să îmbrățișeze în închipuire frumusețea lumii; căci pentru el toată lumea era strînsă în neprețuita iubire a sufletului lui pentru Lucy.

Şi acum, străpungind tăcerea vrăjită a camerei goale, privirea îi căzu pe patul alb ca zăpada care se vedea prin oglinda măsuţei de toaletă. Priveliştea il ţintui locului. O clipă i se păru că vede două paturi separate — cel aievea şi cel răsfrînt — şi o presimţire nedorită şi dureroasă i se strecură în suflet. Dar ea dispăru aşa cum apăruse. Pierre făcu cîţiva paşi şi ochiul îi poposi cu o bucurie drăgăstoasă şi duioasă chiar pe culcuşul neatins, şi rămase aţintit asupra unui sul alb ca zăpada, aşezat alături de pernă. Tresări ; parcă se apropia Lucy... Dar nu... nu era decît unul din papuceii ei care se iţea de sub perdelele înguste ale patului din apropiere. Din nou privirea i se îndreaptă spre sulul subţirel, alb şi înfoiat : rămase nemişcat ca sub o vrajă. Nici un pergament de nepreţuit al grecilor nu i s-ar fi părut pe jumătate atît de scump. Niciodată un cărturar n-a tînjit mai aprig să desfăşoare cu mîini tremurînde vălul magic decît ardea Pierre să deslușească tainele respectate ale acelui obiect înfoiat şi alb ca omătul. Dar mîinile nu-i atinseră nici un lucru din cameră, în afara aceluia după care fusese trimis.

— Uite mapa albastră, Lucy. Iată, cheia e în lăcăţelul său de argint ; nu te-ai temut că îl voi deschide ? Trebuie să mărturisesc că am fost ispitit să o fac.

— Deschide-l ! spuse Lucy. Da, Pierre, da, da ; am oare vreun secret faţă de tine ? Descifrează-mă de la un capăt la altul. Sînt cu totul a ta. Priveşte !

Şi, deschizînd în grabă mapa, tot soiul de lucruşoare trandafirii se răspîndiră, înconjurate de o mireasmă delicată a cine ştie cărui parfum nevăzut.

— Ah, Lucy, îngeraşule !

— Pierre, eşti parcă pe altă lume ; ca unul care... De ce, Pierre ?

— Ca unul care a aruncat pe furiş o privire în Paradis şi...

— Din nou îţi zboară mintea cine ştie unde, Pierre ! Ajunge ! Haide, acum trebuie să pleci. M-am odihnit. Du-te, cheam-o pe mătuşa şi pleacă. Stai puţin, deseară o să răsfoim împreună cartea de reproduceri primită de la oraş, nu ? Să nu întîrzii ; la revedere, Pierre.

— La revedere, pînă deseară, culme a încîntării !

VII

Mînind prin satul tăcut, pe sub umbrele scurte ale copacilor la amiază, încîntătoarea scenă din iatac dispăru din mintea lui Pierre şi în locu-i apăru, întovărăşindu-l, acelaşi chip nepămîntesc. Ajungînd acasă constată că mama lui era plecată ; aşa că, străbătînd fără să se oprească marea sală a conacului, ieşi pe verenda din partea cealaltă şi porni hoinar, pierdut în visare, către malul rîului.

Aici, un pin uitat de vreme rămăsese norocos în picioare, scăpat din vedere de tăietorii, altfel necruţători, care deştelenişeră odinioară livada. Odată, îndreptîndu-se către acest nobil arbore dinspre un pîlc de pini canadieni de dincolo de rîu, Pierre observase un lucru, şi anume că atît pinul american cît şi cel canadian seamănă la statură şi la frunziş atît de mult, încît dacă nu eşti deprins cu pădurile îi poţi încurca ; cu toate acestea, deşi amîndouă soiurile sînt, după cum se zice, copaci ai tristeţii, mohorîtul pin canadian nu ascunde nici o muzică în ramurile-i gînditoare, pe cînd blîndul pin american picură din ele tonuri tînguioase.

Între rădăcinile sale amare, pe jumătate dezgolite, se aşeză Pierre, minunîndu-se o dată mai mult ce mare era şi cît de departe ajungea una dintre ele, strecurîndu-se în lungul malului, despuiată de furtunile şi ploile ce trecuseră peste ea.

„Cum se resfiră aceste rădăcini şi cît sînt de puternice! Fără îndoială, pinul acesta ţine strîns în gheare întregul glob ! Floricica veselă de colo nu are o rădăcină atît de adîncă. Un veac a privegheat bunicile, mamele, nepoatele şi pruncimea acestor vesele floricele şi o s-o facă încă un veac de acum înainte. Trist lucru. Sst, îmi pare că aud jeluirile fără număr, înălţîndu-se ca nişte piramide, ţîşnind ca nişte limbi de foc din această harfă de vînt... V.ntul suflă asupra lui... Vîntul... suflarea celui de sus ! E oare El chiar atît de trist ? Oh, copacule ! Atît de puternic, atît de măreţ şi totuşi atît de cernit ! Ciudat lucru ! Sst ! Cătînd în sus să-ţi aflu tainele înălţate, copacule, chipul, acel chip, iată, cată în jos la mine ! Eşti tu, Pierre?

Vino la mine... Copilă a nepătrunderii.. Cealaltă faţă, strîmb alcătuită a medaliei bătute gingaşei mele Lucy, atîrnată încă mai de mult în jurul inimii mele ! Să însemne oare că durerea e cealaltă faţă a plăcerii ? Să fie oare durerea un oaspete nepoftit care nu se lasă întors de la uşă? Şi totuşi nu te-am cunoscut niciodată, Durere ; pentru mine nu eşti decît un eres. Am cunoscut fierbinţeala bătăioasă a vitejiei nebuneşti ; adesea am gustat din cupa visării ; din ea se naşte meditaţia ; din ea se naşte amărăciunea ; din ea se nasc încîntătoare presimţiri poetice... Dar tu, Durere ! Pentru mine nu eşti decît o nălucă. Nu te cunosc... Aproape nici nu cred că exişti. N-aş renunţa la micile mele clipe de melancolie stîrnite din cînd în cînd; dar să mă ferească atotputernicul de tine, tu, cealaltă arătare a unei bezne fără de sfîrşit ! Mă cutremur în faţa ta! Chipul ! Chipul ! Se iveşte din nou din înalturile tale tainice, copacule ! Chipul se uită pe furiş la mine. Misterioasă copilă ! Cine eşti ? Cu ce drept îmi furi cele mai adînci gînduri ? Ia-ţi degetele subţiri de pe mine ; sînt logodit, şi nu cu tine. Lasă-mă ! Ce parte din mine ţi se cuvine ? Doar nu mă iubeşti ? Ar fi prea sfîşietor şi pentru tine, şi pentru mine, şi pentru Lucy. Nu se poate ! Ce, cine eşti ? Oh ! Cumplită nesiguranţă... Vai, prea cunoscută şi totuşi de neînţeles... neştiută, cu totul neştiută ! Cred că am să mă topesc în atîta nedumerire. Pari să ştii despre mine ceva ce eu însumi nu ştiu... ce anume ? Dacă ţii un secret în ochii tăi de tristă taină, scoate-l la iveală; ţi-o cere Pierre ; care lucru este acela pe care l-ai învăluit în tine atît de stîngaci, încît parcă îl văd mişcîndu-se, dar nu-i mai pot desluşi forma ? Uite-l cum foşneşte îndărătul perdelei care îl ascunde. Niciodată, niciodată nu s-a strecurat în sufletul lui Pierre o asemenea tulburare. Dacă se ascunde cu adevărat ceva în spatele ei, vă conjur, voi, puteri suverane către care se îndreaptă credinţa mea cinstită, vă conjur să ridicaţi vălul ; trebuie s-o înfrunt de la obraz la obraz. De e să calc pe o mină, vestiţi-mă ; de şovăi pe marginea unei prăpăstii, trăgeţi-mă înapoi ; dar nu mă părăsiţi în ghearele unei suferinţe neştiute, care să mă copleşească pe neaşteptate şi să pună stăpînire pe mine cu totul ; altminteri, duioasa credinţă a lui Pierre — acum curată şi nepîngărită — s-ar putea

să piară și în locul ei să nu rămînă decît rînjetul unui apostat. Aha, chipul se îndepărtează ! Slavă cerului că nu s-a tras înapoi doar ca să se ascundă în înălțimile tale nepătrunse, copacule ! A plecat... A plecat... A plecat cu adevărat ; slavă Domnului, mă cuprinde din nou bucuria; bucuria care cred că este și ea dreptul meu de om ; lipsit de bucurie simt că m-aș lăsa ispitit să mă iau la trîntă pe viață și pe moarte cu lucruri ce nu se pot vedea. Ha-ha! Îmi pare că în jurul meu se țese o cămașă de zale ce mă învesmîntă ca o scoarță ; am auzit că iernile aprige sînt prevestite de coaja mai groasă a bobului de porumb, cel puțin așa spun fermierii noștri. Neagră comparație. Termină cu pilduirile ! Sună dulce în gura oratorului, dar au gust amar în burta filozofului. Hai-hai ! Ia să-mi întăresc voința adăpind-o cu bucurie ; luînd chipul bucuriei mele va băga în sperieți fantomele : uite-le că pleacă ; și Pierre e din nou, e din nou al Bucuriei și al Vieții. Pinule ! De acum înainte nu mă voi lăsa ademenit de trădătoarea ta putere de înduplecare. În zadar cerca-vei să mă momești sub cortul tău de aer doar ca să cuget la țărușii cu rădăcini negre care-l susțin. Voi pleca ; rămîi în pace, pinule ! Seninătatea binecuvîntată, pitită chiar în sinul amărăciunii — al simplei amărăciuni — rămîne acolo cînd tot restul s-a spulberat ; acel dulce simțămînt e al meu și fără să mă coste prea mult. Nu-mi pare rău că am fost trist, mă simt acum înălțat. Scumpă Lucy !... În sfîrșit... o să ne simțim bine împreună astă-seară ; avem cartea cu reproduceri flamande... prima la care trebuie să ne uităm ; apoi Homerul lui Flaxman — contururi apăsate, pline totuși de o curată noblețe barbară. Apoi Dantele lui Flaxman ; Dante ! Poetul Nopții și al Iadului. Nu, nu-l vom deschide pe Dante. Îmi pare acum că acel chip îmi amintește puțin de fața gînditoare și dulce a Francescăi... purtat pe aripa adierii triste, mohorîte, către grijuliul Vergiliu și pîrjolitul florentin. Nu, nu vom deschide Dantele lui Flaxman. Pentru mine, fața îndoliată a Francescăi e acum o icoană. S-ar putea ca Flaxman să o evoce întru totul... să mi-o aducă în față cu trăsături cernite... Vrăjită putere. Nu ! Nu voi deschide Dantele lui Flaxman ! Blestemat fie ceasul în care am citit din Dante ! mai blestemat decît acela în care Paolo și Francesca au citit din fatalul Lancelot."

PRESIMȚIREA ȘI ADEVERIREA EI

I

Chipul pe care-l pomeniseră atît Pierre cît și Lucy cu atîta sfială și nedumerire nu era plăsmuire fermecată; trăsăturile sale cernite, în carne și oase, fuseseră aievea văzute de Pierre. Nici nu-i ațînuse calea în taină acel chip, pe vreun drum lăturalnic și singuratic, sau în lumina albă de lună nouă; îi apăruse într-o încăpere veselă, luminată de lumînări și răsunînd de vocile prea zglobii a de două ori douăzeci de femei. Din inima însăși a veseliei pogorîse această umbră către el. Încununată de cercuri de lumină i se vestise ca o rază, cronicar și proroc neînțeles; cu fața către trecut, amintind de cine știe ce păcat de neșters; cu fața către viitor, arătînd către cine știe ce rău de neocolit. Unul din acele chipuri care se înfățișează din cînd în cînd omului și fără vreo vorbă îi pun în fața ochilor file de cumplită scriptură. Cu trup omenesc, dar împrăștiind o lumină ca de iele: simțurile îl pot pipăi, dar duhul nu-l poate pătrunde: prin adîncile impresii pe care le produc asupra noastră, veșnic șovăind între suferința iadului și frumusețea raiului, alcătuite între Gheena și Paradis, astfel de chipuri ne răstoarnă toate certitudinile de mai-nainte și ne preschimbă din nou în copii cu ochi întrebători.

Chipul îi ieșise în cale lui Pierre cu cîteva săptămîni înainte de plimbarea lui cu Lucy către dealurile de dincolo de Poiana Șeii, înainte ca ea să sosească în sat să-și petreacă vara; îi ațînuse calea într-o împrejurare obișnuită, de toate zilele; cu atît mai minunat fusese efectul.

Fusese plecat de la conac mai toată ziua, după treburi cu un arendaș care locuia destul de departe; tocmai se întorsese, destul de devreme, într-o înserare plăcută cu lună, cînd Dates intră cu un bilet de la mama lui, prin

care aceasta îl ruga să vină să o ia la șapte și jumătate de la căsuța doamnei Llanyllyn ca să o întovărășească în vizită la cele două domnișoare Penny. Auzind acest nume, Pierre înțelese la ce să se aștepte. Aceste domnișoare bătrîne, bisericoase, dăruite cu cele mai bune inimi din lume, rămăseseră lipsite de auz la vîrsta căruntețiii, datorită naturii vitrege ; ca atare, păreau să-și fi alcătuit o înțelepciune a vieților lor miloase, și anume că întrucît atotputernicul nu le mai dăduse puterea să asculte evanghelia tălmăcită, socotiseră că nu le rămînea decît să se străduiască a o pune în practică. Ca atare, nu se mai duceau la biserică, mersul acolo nemaiavîndu-și rostul ; în timp ce întreaga parohie a reverendului Falsgrave se ruga după porunca Domnului ; cele două domnișoare Penny, cu acul și ața, îl slujeau de-a dreptul cosind cămăși și haine pentru săracii satului. Pierre auzise că în ultima vreme se străduiau să organizeze o asociație în toată regula, alcătuită din soțiile și fiicele fermierilor din vecinătate, care să se întîlnească de două ori pe lună în casa lor (a domnișoarelor Penny), ca să coasă împreună în beneficiul diferitelor așezări de sărmani pripășiți care își ridicaseră în vremea din urmă coșmeliile înghesuite în susul rîului. Deși această întreprindere nu fusese pornită fără să i se dea de știre mai întîi doamnei Glendinning — căci se bucura cu adevărat de iubirea și cinstirea pioaselor domnișoare — și fără să obțină promisiunea unui ajutor solid din partea amabilei doamne, totuși Pierre nu auzise ca mama lui să fi fost invitată oficial să prezideze sau măcar să participe la ședințele bilunare ; deși, se gîndea el, departe de a avea ceva împotrivă, mama lui se va bucura să fie laolaltă în felul acesta cu oamenii vrednici din sat.

— Și acum, Pierre frățioare, zise doamna Glendinning, ridicîndu-se din fotoliul uriaș cu perne multe al doamnei Llanyllyn, pune-mi șalul pe umeri și spune bună seara mătușii lui Lucy. Hai, că o să întîrziem.

Pe drum, ea adăugă :

— Pierre, știu că uneori îți cam pierzi răbdarea la aceste șezători. Curaj, însă ; nu vreau decît să arunc o privire, să-mi dau seama cam ce se întîmplă acolo ; atunci binefacerile pe care le-am făgăduit vor fi mai bine chibzuite. Pe lîngă asta, Pierre, l-aș fi putut chema pe Dates

ca să mă întovărăşească, dar te-am preferat pe tine ; vreau să ştii cine sînt aceia alături de care trăieşti ; cîte femei şi fete drăguţe şi cu fire aleasă vei avea în ascultare cînd vei ajunge stăpîn al ţinutului. Mă aştept la o rară îmbinare de roşuri şi alburi rurale.

Înveselit de astfel de făgăduieli plăcute, Pierre se află în curînd împreună cu maică-sa în faţa uşii, poftind-o să intre într-o cameră plină. În clipa în care îşi făcură apariţia, o făptură binevoitoare destul de vîrstnică, aşezată chiar lîngă uşă cu cusătura în poală, chiţăi ascuţit.

— Doamnelor, doamnelor ! Vine doamna Glendinning! Domnişorul Pierre Glendinning !

Aproape imediat se auzi un ţipăt neaşteptat, neomenesc, din străfundul rărunchilor, scos de o fată din colţul cel mai îndepărtat al camerei lungi. Niciodată o voce de om nu-l izbise într-atît pe Pierre. Deşi nu o vedea pe aceea care dăduse glas şi deşi vocea îi era cu totul necunoscută, ţipătul neaşteptat păru să-i despice inima în două, căscînd în ea un hău. O clipă rămase trăsnit ; tresări la auzul vocii mamei sale ; braţul ei se sprijinea încă de al său.

— De ce mă strîngi aşa de braţ, Pierre ? Mă doare. Asta-i bună, cineva a leşinat, nimic mai mult.

Pierre îşi reveni pe dată şi prefăcîndu-se că rîde de propria sa tresărire se îndreptă repede către colţul cu pricina, să-şi ofere serviciile dacă era nevoie. Dar femeile şi fetele i-o luaseră înainte ; luminile scînteiau agitate în curentul de aer produs de deschiderea pripită a ferestruicii aproape de locul de unde venise ţipătul. În curînd tumultul se potoli şi în cele din urmă, cînd fereastra se închise, agitaţia trecuse cu desăvîrşire. Cea mai în vîrstă dintre domnişoarele Penny se apropie de doamna Glendinning şi-i dădu să înţeleagă că o fată din harnicul grup aflat în fundul încăperii avusese un acces brusc, dar trecător, datorat probabil cine ştie cărui neajuns trupesc. Acum îşi revenise cu totul. Restul celor de faţă, conform unei bune creşteri naturale, care la cei de rînd se vădeşte mai ales sub forma delicateţii şi milei, se abţinură să mai manifeste vreo curiozitate ; nu-i mai amintiră fetei de

ceea ce se întîmplase ; se prefăcură că nu o bagă în seamă; şi acum acele îşi vedeau de cusut ca mai înainte.

Pierre o lăsase pe mama lui să vorbească cu cine poftea şi să-şi vadă de treburi ; uitînd, în adunarea veselă, de orice neplăcere trecută, după ce spusese cîteva vorbe curtenitoare domnişoarelor Penny — strecurate auzului lor printr-un fel de trompetă lungă şi încolăcită pe care, atunci cînd o foloseau, domnişoarele o purtau la cingătoare ca pe un corn cu pulbere ; — de asemenea, după ce manifestase un interes profund şi inteligent pentru mecanismul misterios al unui uriaş ciorap de lînă în curs de încheiere de către o bătrînă doamnă cu ochelari, pe care o cunoştea întrucîtva ; în sfîrşit, după ce isprăvise cu toate astea şi cu altele încă prea plicticoase ca să le mai amintim, dar care îi luaseră mai bine de o jumătate de oră, Pierre, roşind uşor şi cu pas nu tocmai sigur, se îndreptă către grupul cel mai îndepărtat de domnişoare ; acolo unde, la lumina mai multor lumînări bine mucărite, ele îşi înmănuncheaseră obrăjorii strălucitori ca un răzor de lalele de grădină. Erau drăgălaşe şi ruşinoase Marii, Marthe, Suzane, Betty, Jenny, Nelly şi alte încă patruzeci de nimfe blonde, care adunau smîntîna şi băteau untul la fermele de la Poiana Şeii.

Siguranţa se simte la largul ei numai în prezenţa celor siguri de ei înşişi. Acolo unde se instăpîneşte stîngăcia, ea se face simţită şi la cei ce n-au nici o pricină de stîngăcie. Nu e de mirare deci că, privind această linie de bătaie a feţelor îndrăzneţe, rumene, pe jumătate întoarse — îndrăzneţe chiar în stînjeneala lor — Pierre a roşit şi el puţin şi s-a bîlbîit oleacă. Inima îi era plină de dragoste tinerească şi de bunăvoinţă ; pe limbă îi stăteau cuvintele cele mai calde ; şi totuşi rămase în picioare, ţintă a privirilor străpungătoare ale acelor arcaşe prinse la înghesuială.

Dar încurcătura lui nu ţinu prea multă vreme ; roşeaţa i se preschimbă în paloare ; ce lucru ciudat vede Pierre Glendinning ? În spatele primului rînd de tinere fete, se află mai multe băncuţe sau măsuţe circulare, la care sînt aşezate grupuri mici de două sau trei, coşind parcă în singurătate. Par să fie membre mai puţin importante ale

acestei adunări rurale ; ori, din cine știe ce cauză, s-au retras de bunăvoie în surghiunul lor umil. Căutătura albă a lui Pierre s-a oprit asupra uneia din aceste făpturi, robotind la cea mai mică și mai îndepărtată măsuță de lîngă o fereastră.

Fata stă și coase fără oprire ; nici ea, nici vreuna din cele două prietene nu vorbește. Ochii îi sînt ațintiți asupra lucrului ; din cînd în cînd, însă, un observator foarte atent ar putea băga de seamă că și-i ridică pe furiș și-i îndreaptă timid și piezis către Pierre ; apoi, mai timid și mai pe furiș, către mama lui, aflată mai departe. În tot acest timp calmul ei neomenesc pare făcut doar să-i ascundă zbaterea fără seamăn din piept. Rochia modestă și neîmpodobită e neagră : se încheie sus la gît cu o bentiță simplă de catifea. Un ochi pătrunzător ar vedea că această catifea palpită, că se întinde și se strînge de parcă un șuvoi înăbușit, aprig, s-ar ridica fremătător în dreptul inimii ei. Dar obrazul oacheș, măsliniu, nu cunoaște roșeața sau vreun alt semn de neliniște. Atît timp cît această făptură rămîne deasupra pojghiței obișnuite, e învăluită de o abia ghicită stăpînire de sine. Și totuși, strecoară piezis privirea aceea timidă, furișată. Din cînd în cînd, ca și cum n-ar mai putea ține piept șuvoiului irezistibil al simțirii ascunse, oricare ar fi, își ridică întreaga față minunată în lumina strălucitoare a candelei și o fracțiune de secundă acel chip din altă lume îl privește pe Pierre pe săturate. O încîntătoare frumusețe și o și mai încîntătoare singurătate îi vorbiră cu implorări de neînțeles de pe acel chip, pînă atunci necunoscut. Lui Pierre i se năzări că în fața lui e arena în care Neliniștea se luptase cu Frumusețea și, întrucît nici una nu reușise să iasă învingătoare, rămăseseră amîndouă doborîte pe cîmp.

Revenindu-și în cele din urmă din tulburarea lui mult prea fățișă, Pierre se întoarse ca să-și recapete stăpînirea de sine. Îl cuprinsese o curiozitate nestăpînită, uluitoare și de neînțeles, să afle ceva sigur despre acel chip. În acea clipă se lăsase cu totul pradă curiozității ; nu se simțea în stare să lupte cu ea ori să o aducă în vreun fel pe calea judecății. De îndată ce simți că și-a recăpătat liniș-

tea, plănui să-şi croiască drum, tot stînd de vorbă în dreapta şi-n stînga, şi, profitînd — ca în societate — de o scuză oarecare, să audă, dacă ar fi cu putinţă, măcar o silabă rostită de aceea a cărei tăcere îl mişcase atît de puternic. Dar în cele din urmă, tocmai cînd se îndrepta către celălalt capăt al camerei, cu acest plan în minte, auzi vocea mamei sale, strigîndu-l veselă şi, întorcîndu-se, văzu că îşi şi pusese şalul şi boneta. Nu mai putea acum să găsească nici o scuză acceptabilă ca să rămînă, aşa încît, înăbuşindu-şi frămîntarea, făcu o plecăciune grăbită către întreaga adunare, şi plecă cu mama lui.

Făcuseră bună parte din calea către casă într-o tăcere desăvîrşită, înainte ca mama lui să vorbească :

— Ei bine, Pierre, ce ar putea să fie asta ?

— Dumnezeule, mamă, deci ai văzut-o pe ea ?

— Fiule, exclamă doamna Glendinning oprindu-se speriată şi retrăgîndu-şi braţul, ce... pentru numele lui Dumnezeu, ce e cu tine ? Foarte ciudat ! Am întrebat în glumă la ce te gîndeai atît de înverşunat ; şi tu-mi răspunzi cu cea mai bizară întrebare, cu o voce ce pare să vină din cavoul străbunicului tău ! Ce poate să însemne asta, Pierre? Răspunde-mi, lămureşte-mă ; de ce erai atît de tăcut şi de ce ţi-ai ales o clipă atît de nepotrivită ca să vorbeşti ? Răspunde-mi ; ea, ea, ea la care „ea" ţi-e gîndul, în afară de Lucy Tartan ? Fii cu băgare de seamă, Pierre, fii cu băgare de seamă ! Credeam că eşti mai statornic în credinţa ce-i porţi alesei tale decît pare să vădească purtarea ta stranie. Răspunde-mi, Pierre, ce poate să-nsemne asta ? Hai, nu-mi plac tainele ; vorbeşte, fiule !

Din fericire, mirarea pe îndelete exprimată de mama lui îi îngădui lui Pierre să-şi revină din îndoita şi straşnica lui uimire, stîrnită mai întîi de bănuiala că şi mama lui fusese izbită de straniul aer al chipului, şi mai apoi de faptul că bănuiala se întorsese atît de tare împotriva lui, datorită îngrijorării ei aparent sincere, aflîndu-şi odorul cu gîndul dus pe un tărîm în care ea nu pusese piciorul.

— Nimic... nimic, surioară Mary ; absolut nimic. Probabil visam, mergeam în somn, sau aşa ceva. Drăguţe fete erau acolo astă-seară, nu-i aşa, surioară Mary ? Să mergem mai departe, hai, surioară !

— Pierre, Pierre ! Am să te iau din nou de braţ ; şi chiar nu mai ai nimic altceva să-mi spui ? Într-adevăr rătăceai cu gîndul, Pierre ?

— Îţi jur, scumpă mamă, că niciodată cugetul nu mi-a luat-o razna aşa cum mi-a luat-o acum. Dar a trecut.

După care, pe un ton mai puţin serios şi oarecum glumeţ, adăugă :

— Şi apoi, surioară, dacă ştii cîte ceva din tratamentele doctorilor şi felcerilor, nu trebuie să uiţi că singurul leac pentru un astfel de caz de trăsneală nevătămătoare şi vremelnică e ca toată lumea să se prefacă a nu o băga de seamă. Altfel chiar că mă simt ca un netot şi nu ştiu dacă nu cumva n-o să-mi revină toana de mă mai gîndesc mult.

— Atunci, în orice caz, dragul meu băiat, nici un cuvînt despre asta. Şi totuşi e ciudat... Foarte, foarte ciudat. Ei, şi în legătură cu treaba de azi dimineaţă ; cum a mers ? povesteşte-mi.

II

Lăsîndu-se bucuros în voia şuvoiului de vorbe, Pierre putu să o însoţească pe mama lui acasă fără să-i mai dea vreun prilej de îngrijorare sau uimire. Propria sa îngrijorare şi uimire, nu puteau însă fi tot aşa de uşor domolite. Răspunsul sincer, şi anume că niciodată în viaţă nu fusese atît de adînc mişcat, era prea adevărat în sine, deşi în acel moment putuse să pară cam în doi peri. Chipul fetei îl urmărea aşa cum faţa Madonei, rugătoare, frumoasă, pasionată, îl urmăreşte pe artistul bolnav de căutare şi ardoare, dar veşnic înfrînt. Şi de fiecare dată cînd straniul chip îi apărea în ochii închipuirii, o altă coardă mai fremăta în el : ţipătul iscat din rărunchi, nepămîntesc, al fetei, răsuna pînă în străfundurile inimii lui ; ştia că ea ţipase; ecoul lui de ghioc putea să se nască doar dintr-un astfel de izvor. „Şi de ce scosese acel ţipăt ? se întreba Pierre. Prevestea oare ceva rău pentru cel ce l-a provocat, pentru mine sau pentru amîndoi ? Cum de m-am schimbat astfel încît oriunde apar aduc cu mine atîta jale ?" Mai

ales chipul, chipul nu-i dădea pace. Țipătul părea doar întîmplător țîșnit din el.

Simțirile pe care le încerca păreau să fi pus stăpînire pe cele mai adînci rădăcini și pe cele mai ascunse fibre ale făpturii sale. Le ghicea bizare, de nedeslușit, cu atît mai mult cu cît își croiau cale ca o apă subpămînteană. Ce însemna pentru el o fată necunoscută, cu ochi triști și țipăt sfîșietor ? Pe lume sînt multe fețe cu ochi triști și ea nu era decît una dintre ele. Și ce însemna pentru el chiar și această prea frumoasă fată cu ochii triști ? Tristețea poate să fie frumoasă, precum și bucuria... oh, se pierdea încercînd să descurce acest hățiș. „Nu mai vreau să știu nimic de această patimă stîrnită din senin", se pomenea strigînd, dar de undeva, din înalturile răsfiratelor țării, se întrupa vederii sale frumusețea fără seamăn a acelui chip și suferința lui rugătoare.

„Pînă acum am rîs de toate poveștile care vorbeau de lucruri de pe celălalt tărîm ce s-ar afla în om, se gîndea Pierre ; crezul meu, pe lumea asta, este să mă închin la toate cîte se văd cu ochiul, o ființă frumoasă, răsuflarea care poate să fie auzită oricît ar fi ea de dulce și înmiresmată ; pînă acum nu am crezut decît în trupul ce se vede și suflarea ce se aude. Dar acum! Acum !" Și din nou cădea pradă celor mai surprinzătoare și mai neobișnuite meditații, care puneau la grea încercare toată iscusința minții sale. El însuși nu-si mai afla locul. Simțea că ceea ce crezuse a fi țărm temeinic al unei lumi aievea era doar un plaur, cu îndrăzneală cotropit de armii de năluci fără chip, aruncînd ancora în sufletul lui asemeni unor flotile de vase-fantomă.

Groaza împrăștiată de chipul care-l fascinase nu era asemănătoare aceleia produse de o Gorgonă ; nu îl împietrise prin respingătoarea-i hidoșenie ; dimpotrivă, îl ademenea, spre propria lui uluire, prin frumusețea-i fără nume și neliniștea fără speranță a unei îndelungi suferințe.

Înțelegea însă că această înrîurire avea totuși și ceva deosebit ; pe căi nepătrunse, chipul îi zgîndărea dorurile nemărturisite și neîmpărtășite ; cu o strigare tăcută și despotică, chema la judecată adîncurile ființei sale morale și le aducea să depună mărturie : Adevărul, Dragostea,

Mila, Conștiința. „Culmea tuturor minunilor! se gîndea Pierre, minunăția acestui lucru mai că îmi ia puterile." Nu putea să scape de acest chip, și nici ascunzîndu-și-l pe al său în pernă nu-l putea alunga. Să fugă de el la lumina soarelui prin pajiști... era la fel de zadarnic.

Cel mai de neînțeles lucru era că mai văzuse undeva trăsături asemănătoare acelei fețe. Unde, nu putea să spună; nici închipuirea nu-l ajuta nicicum. Știa, desigur — el însuși făcuse o dată sau de două ori această experiență — că uneori omul se întîmplă să vadă pe stradă o figură care să-l țintuiască locului ca un magnet, pentru o clipă; deși cu totul necunoscută lui, e s-ar zice aidoma cine știe cărei fețe deslușite acum, pe care s-ar fi putut s-o fi întîlnit cîndva, la vreme de mare cumpănă pentru viața lui. Dar asta era altceva. Chipul nu-l tulburase doar timp de cîteva minute de speculație, ca să se piardă apoi în depărtare fără întoarcere. Rămînea în preajma lui; izbutea, dar nu întotdeauna, să-l îndepărteze doar încordîndu-și întreaga hotărîre și voință. În afară de asta, unde ale vrăjii învăluitoare, adăpostite de straniile lui simțiri, păreau să se involbureze din ce în ce mai strîns, fiind stîrnite ca de un vîrf de lance care-i străpungea inima cu o durere neînțeleasă ori de cîte ori acea emoție — să-i spunem așa — se instăpînea pe gîndurile lui și-i flutura în închipuire o mie și una de fantasme din timpuri trecute, legende bătrînești de familie pe care le auzise povestite de către rubedeniile mai vîrstnice, dintre care unii erau acum oale și ulcele.

Ascunzîndu-și cît putea de bine neostoitele lui chinuri de ochiul atent al mamei sale și al celorlalți din casă, timp de două zile Pierre se luptă cu propriul său cuget bîntuit; în cele din urmă reuși să îl limpezească atît de bine de orice fel de ciudățenie și atît de bine își regăsi stăpînirea de sine, încît o vreme viața continuă ca și cînd niciodată nu i-ar fi fost atît de straniu zguduită. Odată mai mult, gîndul drag, necăutat, la Lucy îi umplu pe nesimțite întregul suflet, alungînd de acolo orice fantomă nepoftită. Din nou Pierre călărea, se plimba, înota, sărea capra; se reapucă cu înnoit și arzător avînt de toate acele exerciții voinicești care îi erau atît de dragi. I se părea aproape că, înainte

de a se lega s-o proteguiască pe vecie și să o iubească la nemurire pe Lucy a sa, trebuia mai întîi să se învioreze pe deplin și să-și întărească trupul, dobîndind acea nobilă putere a mușchilor cu care să-și poată apăra iubita împotriva intregii lumi.

Cu toate acestea — chiar înainte de revenirea întîmplătoare a chipului în fața ochilor lui — în ciuda ardorii voite cu care făcea gimnastică sau își căuta de lucru pe afară ori prin casă, printre cărți sau în sala de arme, Pierre nu se putea împiedica să nu fie în sinea lui sîcîit și oleacă nedumerit de faptul că, pentru prima oară de cînd își aducea aminte, se simțise îndemnat nu numai să ascundă mamei sale o întîmplare ciudată din viața lui (nu ar fi fost decît un păcat mărunt și, mai apoi, cum se va vedea mai tîrziu, exista cel puțin încă o asemenea întîmplare în trecutul lui), dar mai ales și mai mult decît atît, să dea din colț în colț, să-i ascundă gîndurile, ba de fapt să spună ceea ce semăna îngrijorător cu o minciună la întrebarea limpede pusă de doamna Glendinning ; căci în această lumină îi apărea acea parte a conversației pe care o purtaseră în noaptea plină de întîmplări minții lui scormonitoare și nemulțumite de sine. Se gîndea de asemenea că răspunsul său șovăitor nu fusese o reacție necugetată, rod al abdicării momentane de la stăpînirea de sine. Nu ; mama lui îi ținuse aproape o cuvîntare și, în timp ce ea vorbea — își amintea prea bine — el se străduise cu mare grijă, dar și tremurînd în sinea lui, să găsească o cale de a o întoarce de pe urma atît de timpuriu și nedorit adulmecată. De ce ? Dorea el asta ? Ce lucru de nepătruns îl năpădise deodată și-l transformase într-un măsluitor — măsluitor și nimic altceva — față de mult iubita și încrezătoarea lui mamă ? Într-adevăr, aici era lucru necurat ; avea cu ce să-și hrănească cele mai morale meditațiuni. Și cu toate acestea, întorcîndu-și scrutător și amănunțit privirea în sine, vedea că n-ar alege de bunăvoie altă cale ; nici acum nu-i venea să se mărturisească mamei lui. Și de ce ? Dorea el una ca asta ? Din nou hrană pentru gînduri aiurea. Pierre înțelesese, din presimțiri îmbucătățite, din zgîndăreli și furnicături spirituale, ceea ce toți oamenii ajunși la vîrsta minții coapte află mai curînd sau mai tîr-

ziu, mai sigur sau mai nesigur, și anume că nu sîntem întotdeauna făuritorii propriilor noastre fapte. Pierre înțelegea aceasta prea puțin limpede; neclaritatea ne pare întotdeauna suspectă și respingătoare; astfel, tînărul se retrăgea îngrozit din fața infernalelor catacombe ale gîndirii înspre care îl atrăgea această abia plămădită închipuire. Dar de un gînd prinsese drag, deși în taină; numai de el se simțea înrîurit; anume că pentru nimic, în nici una din cele două lumi, nu i-ar fi împărtășit mamei lui trecuta-i nălucire de pe alt tărîm.

Ținînd seamă de puterea fără nume a acelui chip asupră-i, se stăpînise oare năucitul Pierre ca, în timpul celor două zile în care fusese pe deplin și pentru prima oară cotropit de el, să recurgă la cel mai firesc mijloc: acela de a căuta și de a se reîntoarce la posibila cauză și de a o iscodi cu privirea sau cu glasul sau cu amîndouă pe misterioasa fată însăși? Nu; Pierre nu se stăpînise pe deplin. Dar adînca lui curiozitate și interesul nu se îndreptau — oricît ar părea de ciudat — numai spre îndoliata făptură a fetei măslinii, ci, răsfrîngîndu-se în ea, către cele cîteva întrebări care îi tulburau sufletul. *Acolo* se afla pitită taina tainelor; *acel lucru* încercase Pierre să-l dezvăluie. Din afară nu se poate produce nici o minune asupra noastră dacă nu îi iese în întîmpinare o minune lăuntrică spre a-i răspunde. Cerul înstelat ne va umple inima cu cele mai înălțătoare simțiri de uimire, numai fiindcă noi înșine sîntem minuni și mai mari, cuceriri mai de invidiat decît toți aștrii de pe firmanent. Minunea se împletește cu minune; atunci numai se naște simțămîntul care ne cutremură. Nu avem nici o pricină să ne închipuim că un cal, un cîine sau o pasăre va rămîne vreodată înmărmurit în fața poverii împărătești pe care o poartă cerul. Dar arcadele sufletului nostru se potrivesc între arcadele sale; astfel împiedicăm catapeteasma să se prăbușească peste noi, strivindu-ne cu neîndurata-i nepătrundere. „Deslușiți-mi taina cea mai tainică", spunea păstorul-rege caldeean lovindu-și pieptul așa cum stătea întins pe cîmp, „și vă voi aduce prinos toate mirările mele, vouă, mărețe stele!" Cam așa stăteau lucrurile și cu Pierre. „Deslușește-mi acest ciudat și desăvîrșit simță-

mint cuibărit în sînu-mi", se gîndea el cătînd spre fața închipuită, „și am să mă lepăd de orice altă minunăție, ca să-mi rămînă privirea ațintită a mirare numai asupra ta. Chipule, ai răspîndit asupră-mi o vrajă mai puternică chiar decît cea cu care m-ai descîntat ! Mi-ai descoperit fața necuprinsă, mută, imploratoare a tainei aflate dedesubtul tuturor acoperămintelor timpului și spațiului văzut."

În cele două zile, în vîrtejul dintîi al tulburării sale, Pierre încercase totuși și porniri mai puțin de neînțeles. Vreo două plănuiri simple și practice, ticluite spre a putea primi o explicație obișnuită pentru această năstrușnicie — așa cum o numea el deocamdată — țineau cînd și cînd piept cotropitoarei lui stări, vecină cu nebunia. O dată își înșfăcase pălăria și, uitînd de obișnuitele mănuși și de baston, se trezise în stradă îndreptîndu-se cu pași repezi către casa domnișoarelor Penny. Și de acolo — încotro ? se întrebă desmeticit. Încotro s-o apuci ? Mai mult ca sigur, băbuțele surde nu-ți pot spune nimic din ceea ce arzi de nerăbare să afli. Băbuțele surde nu sînt deprinse să fie păstrătoarele unor astfel de taine minunate. Dar măcar i-ar putea spune cum o cheamă, unde locuiește și cîte ceva, oricît de îmbucătățit și nemulțumitor, ca de pildă cine este și de unde vine. Poate, dar pe urmă, la zece minute după ce pleci, toate casele din Poiana Șeii o să zumzăie de bîrfă cum că Pierre Glendinning, logodit cu Lucy Tartan, cutreieră ținutul, urmărind cu cine știe ce gînduri fete necunoscute. Nu mergea. Îți amintești, nu-i așa, că le-ai văzut adeseori pe domnișoarele Penny, fără pălărie sau șal pe umeri, mergînd prin sat ca doi poștași grăbiți să livreze cine știe ce bucățică aleasă de bîrfă. Ce mai plocon ai fi chiar tu, Pierre, dacă te-ai duce acum la ele ! Cu adevărat, trîmbițele lor sînt nu numai folositoare, ci și cu mai multe înțelesuri. Surde vor fi fiind ele, dar mute nu sînt. Trîmbițează mult prea departe !

„Fiți atent, nu uitați să spuneți că noi, domnișoarele Penny, am adus această știre... Fiți atent... noi... domnișoarele Penny... să nu uitați... spuneți-i doamnei Glendinning că noi am adus-o." Aceasta era solia sunînd oarecum hazliu în urechea lui Pierre, pe care o primise din

partea celor două surori într-o seară cînd veniseră cu o bîrfă trufanda în dar pentru mama lui ; stăpîna casei era plecată, astfel încît îi încredinţaseră fiului ştirea, repezindu-se apoi să cutreiere casele mai umile şi să nu întîrzie cumva cu împărţeala dezvăluirilor lor.

„O, de s-ar fi întîmplat în orice altă casă decît a domnişoarelor Penny ; în orice altă casă în afară de a lor, şi, pe sufletul meu, cred că m-aş fi întors ! Dar ele... nu, nu pot să fac asta. Ar ajunge cu siguranţă la urechea mamei şi atunci ea o să pună faptele una peste alta... o să le amestece puţin... o să le lase să dospească... şi adio pentru totdeauna tuturor ideilor ei nobile privitoare la nepătata mea cinste. Răbdare, Pierre, locuitorii de pe aici nu sînt chiar atît de numeroşi. Mulţimile fără număr ale cetăţii Ninive nu se înghesuie să-i înghită pe inşii din Poiana Şeii. Răbdare ; chipul acela îţi va ieşi din nou în cale ; îl vei surprinde trecînd pe lîngă tine pe cine ştie ce drum înverzit, altar al visărilor tale în prag de seară. Aceea care îl poartă nu poate locui prea departe. Răbdare, Pierre. Dezlegarea unor taine e adusă cel mai bine şi mai degrabă de limpezirea lor întîmplătoare şi de la sine. Sau, dacă vrei, întoarce-te, ia-ţi mănuşile şi mai ales bastonul şi porneşte în călătoria de taină pentru a-l descoperi. Bastonul, îţi spun ; fiindcă va fi pesemne cale lungă şi grea. E adevărat, cum ziceam, că ea, cea care-l poartă, nu poate sălăşlui prea departe ; dar totuşi, apropierea ei poate să nu sară în ochi. Aşa că, dragă Pierre, înapoi acasă, pune pălăria la loc şi lasă bastonul să se odihnească. Nu încerca să încurci şi mai rău iţele cele nedezlegate."

Astfel tot chibzuia Pierre şi se încerca din cînd în cînd a se convinge pe sine în timpul acestor două triste zile de adîncă suferinţă ; meditaţia fiind leac liniştitor propriilor lui porniri năvalnice. Fără îndoială, era înţelept şi drept să facă acest lucru ; fără îndoială ; dar într-o lume atît de complicată ca a noastră, omul nu poate fi niciodată sigur dacă celălalt a făcut tot ce trebuie pentru ca lucrurile să iasă cum nu se poate mai bine, oricît ar fi fost el de grijuliu şi prevăzător.

Cînd trecură cele două zile şi Pierre începu să se recunoască pe sine, cel de mai înainte, reîntors în sine însuşi din surghiunul de pe alte tărîmuri, gîndurile de a o căuta

în persoană și într-adins pe necunoscută, fie făcînd mai întîi o vizită bătrînelor domnișoare, fie pornind să bată ținutul în lung și-n lat cu ochi de vultur și șiretenie de iscoadă ce ascunde țelul iscodirilor sale — toate aceste gînduri și alte asemenea îl părăsiră cu desăvîrșire.

Se străduia acum, cu toată tăria cugetului, să alunge pentru totdeauna fantasma. I se năzărea că zămislește în el o anume stare a făpturii sale, dureroasă peste poate și din toate punctele de vedere nepotrivită, cu firea sa obișnuită de altădată. Era încă ceva nesănătos ca să spunem așa ; în neștiința lui de atunci nu putea găsi un termen mai bun ; i se părea că ascunde în ea un grăunte care, nezdrobit la timp, putea să-i otrăvească și să-i amărască pe nesimțite întreaga viață — acea viață aleasă, plină de plăceri, pe care i-o făgăduise logodnicei sale ca prinosul lui curat și desăvîrșit, în același timp jertfă și încîntare.

Strădaniile lui nu fuseseră cu totul în van. Cel mai adesea simțea că apariția și dispariția chipului e în puterea lui ; dar nu întotdeauna. Cîteodată, farmecul asupritor dintîi i se strecura la loc în suflet ; negrele șuvițe lungi cernite i se revărsau în inimă, tîrînd după ele trena lor îngîndurată ; ochii mari și ficși în preaplinul lor de încîntare și neliniște își aținteau razele pieziș asupra lui, pînă ce simțea că i se aprind în inimă flăcări misterioase, neștiute pînă atunci, ațîțate de lumina lor.

Cînd acest simțămînt punea stăpînire pe el, venea ceas de primejdie. Neobișnuit și chemînd după sine lucruri de dincolo de piscurile sufletului, aducea cu el o încîntătoare amărăciune. O zînă aburoasă plutea deasupra lui în văzduhuri, cernîndu-i peste cap cele mai gingașe mărgăritare ale tristeții. Apoi era cuprins de ciudata pornire de a-și împărtăși taina și altei făpturi de pe lumea asta. Doar uneia, nu la mai multe ; nu putea să păstreze în sine atîta ciudată plinătate. Ea trebuia împărtășită. Într-un astfel de ceas, întîlnind-o din întîmplare pe Lucy (pe ea, pe care o adora mai presus de orice, cu desăvîrșită sinceritate), îi povestise istoria chipului. Lucy nu dormi toată noaptea ; trecu multă vreme pînă ce reuși să alunge de pe perina-i ecourile sălbatice ale unor melodii, săltărețe ca ale unor iele părelnice dănțuind peste mlaștini.

III

Povestirea noastră merge înainte şi înapoi după cum o cer împrejurările. Ne trebuie un centru mobil şi o circumferinţă elastică. Să ne întoarcem acum la Pierre, ce-şi poartă paşii către casă, după visarea lui la umbra pinului.

Izbucnirea de ciudă împotriva sublimului italian Dante se născuse din aceea că poetul, în vremea de demult, îi deschisese ochii cutremuraţi asupra priveliştii nesfîrşite a piscurilor şi genunilor tainelor şi suferinţelor omeneşti ; deşi fusese mai degrabă o încercare de luminare decît o anticipare a unor simţiri sau a unei trăiri propriu-zise (căci pînă acum nu putuse vedea atît de departe şi atît de adînc precum Dante şi de aceea era cu totul nepregătit să-l întîlnească pe mohorîtul poet pe teren propriu cu şanse egale), această izbucnire naivă a neîngăduinţei lui tinereşti — stîrnită şi ea de neplăcerea pe jumătate dispreţuitoare, iar cîteodată ajungînd pînă la scîrba egoistă cu care spiritele necoapte ori slabe din fire privesc rătăcirile sumbre ale poeţilor mai presus de propriile lor visuri toarse cu fir de paing, spumoase, ale Tinereţii prudente sau exaltate ; această izbucnire pripită, tumultuoasă, a nerăbdării adolescentine a lui Pierre părea să fi spălat toate celelalte forme ale melancoliei sale — dacă melancolie fusese aceasta — şi-l lăsase din nou senin şi pregătit pentru orice plăcere paşnică pe care i-ar fi putut-o hărăzi zeii. Căci de fapt aşa este Tinereţea — nezăbovind asupra tristeţii, iute la veselie, prelungind multă vreme şi adăstînd în braţele bucuriei atunci cînd aceasta s-a apropiat îndestul de ea.

Intrînd în sufragerie, îl văzu pe Dates care tocmai ieşea pe altă uşă cu tava. Mama lui se afla în faţa desertului, aşezată dinaintea mesei lustruite, golită pe jumătate, singură şi gînditoare ; în faţa ei erau coşuleţe cu fructe şi o carafă. Pe cealaltă jumătate a mesei era încă faţa de masă împăturită şi pe ea se vedeau singuratice farfuria şi celelalte lucruri trebuincioase.

— Stai joi, Pierre ; venind acasă am aflat cu mirare că faetonul se întorsese cu mult înainte, aşa că te-am aşteptat cu masa cît am putut. Dacă te duci în cămara verde, o să găseşti ceea ce Dates tocmai ţi-a pregătit. Ehei ! Văd

eu prea bine... s-a zis cu orele regulate de masă, de ceai sau de cină la Poiana Şeii, pînă ce tînărul stăpîn îşi va aduce aici mireasa. Şi asta îmi aminteşte de ceva, Pierre ; am să mai aştept ca să apuci să îmbuci ceva. Să ştii, Pierre, că dacă vei continua cu mesele atît de neregulate şi dacă mă vei lipsi aproape cu desăvîrşire de tovărăşia ta, risc să îndrăgesc mult prea tare sticla cu vin ; ei bine, poţi tu să mă vezi astfel, stînd singură cu carafa în faţă ca o dădacă bătrînă, şi să rămîi nepăsător ? Ca o bătrînă dădacă, singură şi amărîtă, părăsită de ultimul ei prunc şi de aceea silită să strîngă la piept butelca ?

— Nu, surioară, nu m-am neliniştit prea tare, zîmbi Pierre, întrucît n-am putut să nu observ că întreaga carafă era plină vîrf.

— Poate că era umplută din nou, Pierre ; şi apoi, schimbînd brusc tonul : Dar ascultă vorbele mele, domnule Pierre Glendinning !

— Vă rog, doamnă Mary Glendinning !

— Ştiţi, domnule, că în scurtă vreme vă veţi căsători şi că data e ca şi fixată ?

— Ah ! strigă Pierre cu uimire bucuroasă, atît datorită ştirii în sine cît şi tonului sincer cu care îi fusese împărtăşită. Scumpă, scumpă mamă, atunci ţi-ai schimbat în mod surprinzător hotărîrea.

— Chiar aşa, frăţioare ; înainte de sfîrşitul anului acestuia, nădăjduiesc să am o mică surioară Tartan.

— Mi se pare totul atît de ciudat, mamă, continuă Pierre repede. Înţeleg deci că nu-mi rămîne mare lucru de spus ?

— Mai nimic, Pierre ! Într-adevăr, ce ai mai avea de spus în acest sens ? Aş vrea să ştiu şi eu ce ai tu de-a face cu toate astea ? Prostuţule, ţi-ai închipuit că bărbaţii hotărăsc singuri să se însoare ? Alăturarea îi însoară. Pe lume nu e decît o singură peţitoare, Pierre, şi numele ei e doamna Alăturare, o cucoană prea bine cunoscută.

— Ciudate vorbe rosteşti în aceste împrejurări şi ele îmi taie elanul, surioară Mary, zise el punînd jos furculiţa. Doamna Alăturare, zici ! Şi după tine, mamă, toată această splendidă, înălţătoare pasiune se reduce doar la atît ?

— Doar la atît, Pierre. Dar bagă de seamă, după pă-

rerea mea — deşi nici eu nu sînt prea lămurită în această privinţă — doamna Alăturare îşi mişcă pionii după cum este ea însăşi împinsă de Cuget.

— Aşa da ! Asta lămureşte lucrurile, zise Pierre apucînd din nou furculiţa ; îmi revine pofta de mîncare. Dar ce spuneai privitor la apropiata mea căsătorie ? adăugă, încercînd zadarnic să-şi compună un aer neîncrezător şi detaşat. Glumeai, probabil ; mi se pare, surioară, că ori tu, ori eu am luat-o razna pe această temă. Chiar te gîndeşti cu adevărat la o nuntă apropiată ? Ţi-ai învins cu de la tine putere scrupulele înţelepte după ce am încercat atîta vreme să te conving cu atît de puţin succes ? În sfîrşit, sînt de un milion de ori încîntat, spune-mi repede !

— Am să-ţi spun, Pierre. Ştii foarte bine că din primul ceas în care mi-ai mărturisit-o — sau mai degrabă înainte de aceasta — din clipa în care eu, cu pătrunderea mea, mi-am dat seama de dragostea ta pentru Lucy, am încuviinţat-o. Lucy e o fată încîntătoare ; de familie onorabilă, cu avere, bine crescută, un exemplu a tot ceea ce cred că este mai atrăgător şi mai demn de iubit la o fată de şaptesprezece ani.

— Bine, bine, bine ! exclamă Pierre iute şi nerăbdător; toate acestea le ştiam amîndoi mai înainte.

— Bine, bine, bine, Pierre ! îl îngînă maică-sa.

— Nu e bine, bine, bine, ci rău, rău, rău să mă chinuieşti astfel, mamă ; continuă, te rog !

— Dar în ciuda aprobării pline de admiraţie pe care o simţeam pentru alegerea făcută de tine, după cum ştii, Pierre, nu am cedat rugăminţilor tale pentru o căsătorie pripită, gîndindu-mă că o fată care de-abia a împlinit şaptesprezece ani şi un tînăr care de abia a împlinit douăzeci de ani nu se cade să se grăbească ; au în faţa lor destul timp pe care, credeam eu, pot să şi-l petreacă cu folos.

— Iartă-mă că te întrerup, mamă. Nu ştiu ce vei fi văzut la mine, dar ea, Lucy vreau să spun, n-a dat niciodată vreun semn de grabă la măritiş ; asta-i tot. O s-o iau, însă, ca pe un *lapsus lingue*.

— Fără îndoială, un *lapsus*. Ascultă-mă puţin. În ultima vreme v-am observat cu mare atenţie, atît pe tine cît şi pe Lucy ; de aceea m-am gîndit mai bine. Pierre, chiar dacă ai avea vreo meserie sau măcar vreo îndeletni-

cire, mai mult chiar, dacă eu aş fi nevastă de fermier, iar tu, fiul meu, ai lucra pămîntul, tu şi cu Lucy tot ar trebui să mai aşteptaţi. Dar întrucît nu ai altceva de făcut decît să te gîndeşti la Lucy ziua şi să o visezi noaptea, iar ea probabil că face la fel, şi întrucît acest lucru începe să se trădeze printr-o nevătămătoare şi de abia ghicită subţiere a obrazului, dar şi printr-o foarte vădită şi primjedioasă fierbinţeală a ochiului, am ales cel mai mic dintre două rele ; ai acum permisiunea să te căsătoreşti de îndată ce lucrul se poate face cu cuviinţă. Cred că nu ai nimic împotrivă ca nunta să aibă loc înainte de Crăciun, aflîndu-ne noi acum în prima lună a verii.

Pierre nu spuse nimic, ci, sărind în picioare, îşi îmbrăţişă mama şi o sărută de mai multe ori.

— Dulce şi convingător răspuns, Pierre ; dar stai jos din nou. Aş vrea să-ţi aduc la cunoştinţă unele lucruri mai puţin plăcute, dar necesare, în legătură cu această poveste. După cum ştii, prin testamentul tatălui tău, pămînturile astea şi...

— Domnişoara Lucy, stăpînă, anunţă Dates deschizînd larg uşa.

Pierre sări în picioare ; dar, aducîndu-şi brusc aminte că se află în prezenţa mamei sale, se stăpîni îndreptîndu-se totuşi către uşă.

Lucy intră, ducînd un coşuleţ de fragi.

— Ce mai faci, scumpo ? spuse cu afecţiune doamna Glendinning. Ce plăcere neaşteptată !

— Adevărat ; îmi închipui că şi Pierre e puţin surprins ; dacă ne gîndim că el urma să-mi facă mie o vizită astă-seară, şi nu eu lui una înainte de apusul soarelui. Dar am simţit deodată nevoia să fac o scurtă plimbare de una singură — era atît de plăcută această după-amiază ; şi întîmplîndu-se — chiar că întîmplîndu-se — să trec pe Uliţa Salcîmilor care duce în direcţia asta, m-am întîlnit cu un omuleţ ciudat care avea coşuleţul ăsta. „Da, da, să le cumpăraţi, domnişoară !" mi-a zis. „Dar de unde ştii că vreau să le cumpăr ?" l-am întrebat. „Nu am un asemenea gînd", i-am spus. „Ba da, domnişoară ; ar trebui să vi le dau cu douăzeci şi şase de cenţi, dar n-o să vă iau decît treisprezece, căci atîta face la mine şilingul. Întotdeauna

îmi opresc o jumătate de cent în plus. Haideți, n-am timp să mai stau, căci v-am așteptat destul."

— Deștept spiridușul, rîse doamna Glendinning.

— Obraznic derbedeul ! exclamă Pierre.

— Și nu sînt eu naiva naivelor să vă povestesc aventurile mele așa de-a dreptul ? zîmbi Lucy.

— Dimpotrivă, ești cea mai cerească dintre toate făpturile nevinovate ! exclamă Pierre, cîntîndu-și încintarea. Floarea care nu are alt chip de arătat decît al nevinovăției e întotdeauna deschisă cu limpezime.

— Lucy, draga mea, zise doamna Glendinning, lasă-l pe Pierre să-ți ia șalul și vino să bei ceaiul cu noi. Pierre a întirziat atît de mult cu masa de prînz, încît ora ceaiului o să vină foarte curînd.

— Vă mulțumesc, dar nu pot rămîne de data asta. Vai, am uitat de ce venisem ; am adus fragii pentru dumneavoastră, doamnă Glendinning, și pentru Pierre ; lui Pierre îi plac atît de mult !

— Am îndrăznit să sper așa ceva ! exclamă Pierre ; pentru tine și pentru mine, vezi, mamă ; pentru tine și pentru mine, sper c-ai înțeles ?

— Perfect, frățioare !

Lucy roși.

— Ce cald este aici, doamnă Glendinning !

— Foarte cald, Lucy. Spui că nu vrei să rămîi la ceai ?

— Nu, trebuie să plec ; n-am făcut decît o mică plimbare ; la revedere. Nu mă însoți, Pierre. Doamnă Glendinning, vreți să-l rețineți pe Pierre ? Știu că aveți nevoie de el ; vorbeați de lucruri personale, probabil, cînd am intrat. Aveați amîndoi un aer foarte misterios.

— Și nu greșeai, Lucy, zise doamna Glendinning, fără să dea vreun semn că ar mai vrea să o rețină.

— Da, da, lucruri de cea mai mare importanță, zise Pierre ațintindu-și semnificativ privirea asupra logodnicei sale.

Fata, care tocmai se pregătea să iasă, rămăsese un moment în ușă ; soarele care apunea se revărsa prin fereastră, scăldîndu-i întreaga făptură în lumină și frumusețe aurie ; minunata și aproape via transparență a tenului ei alb, caracteristic celor originari din Wales, căpătase îmbujorarea unei zăpezi trandafirii. Rochia vaporoasă, albă,

cu panglicuțe azurii, o îmbrăca asemeni unui abur. Prin mintea lui Pierre trecu gîndul că ar putea să plece din casă doar plutind în zbor prin fereastra deschisă, în loc să iasă pe ușă. Întreaga ei înfățișare îi apăru pătrunsă de veselie, sprinteneală, frăgezime de nedescris, precum și de o nepămîntească gingășie.

Tinerețea nu e filozoafă. Inima lui Pierre nu cunoscu gîndul că, așa cum splendoarea unui trandafir nu dăinuie decît o zi, înflorirea farmecului aerian al unei tinere fecioare dispare prea curînd de pe fața pămîntului, absorbită cu invidie, parcă, de elementele primordiale care plămădesc din nou floarea fetiei, transpunînd-o într-un alt mugure gata să se deschidă. Nici nu-i trecu prin minte atunci lui Pierre acel gînd de nesfîrșită tristețe, acea meditație asupra inevitabilei treceri a oricărei frumuseți pămîntești, care face ca lucrurile cele mai dulci ale vieții să fie doar hrană pentru melancolia care înghite totul și e veșnic nesătulă. Gîndurile tînărului erau cu totul altele, deși într-un fel nu prea departe de acestea.

„Făptura aceasta îmi va fi soție ? Mie, care mai deunăzi aproape dărîmam cîntarul cu un trup zdravăn de 75 de kilograme ; să mă însoțesc eu cu acest nouraș ceresc ? Mi se pare că o îmbrățișare a soțului i-ar sfărîma cingătoarea de aer și ea s-ar topi către tăria din care a coborît, condensîndu-se, ca să poată fi văzută de muritori. Nu se poate ! Eu sînt făcut din lutul greu, iar ea din lumină ușoară. Dumnezeule, căsătoria e o blasfemie !“

În timp ce aceste gînduri îi treceau prin minte, doamna Glendinning cugetase și ea.

— Frumos tablou ! exclamă ea în cele din urmă, înclinînd cu grație capul pe un umăr. Foarte frumos, într-adevăr ; e probabil pregătit anume pentru a-mi aduce bucurie. Orfeu găsind-o pe Euridice. Sau Pluto răpind-o pe Proserpina. Admirabil ! Poate reprezenta ambele subiecte.

— Nu, zise Pierre cu gravitate ; numai ultimul. Pentru prima oară deslușesc un înțeles.

„Da, adăugă el în sinea sa, sînt Pluto care o fură pe Proserpina ; și la fel face oricare îndrăgostit ce urmează a deveni soț.“

— Și n-ai da deloc dovadă de deșteptăciune, frate Pierre, dacă nu ai mai înțelege ceva, zise mama lui conti-

nuîndu-şi şirul unor gînduri diferite. Înţelesul este acesta: Lucy mi-a poruncit să te opresc, dar de fapt ar vrea să o întovărăşeşti. Poţi să o conduci pînă la ieşire, dar după aceea să te întorci, căci, după cum ştii, nu am terminat de discutat mica noastră afacere. La revedere, micuţă domnişoară !

Radioasa şi bine coapta doamnă Glendinning se purta cu oarecare afectuoasă superioritate faţă de Lucy cea delicată şi timidă. O trata aşa cum ar fi tratat pe orice copil nespus de drăgălaş şi precoce, ceea ce Lucy şi era. Privind în viitor, doamna Glendinning nu putea să nu observe că, şi în anii maturităţii, Lucy avea să rămînă un copil pentru ea. Simţea, mulţumită, că prin vigoarea minţii ei era, ca să spunem aşa, opusul lui Lucy, al cărei creier şi făptură înţelegătoare fuseseră amîndouă croite după tiparul unei admirabile gingăşii. Aici însă doamna Glendinning avea dreptate şi se înşela, în aceeaşi măsură. Nu greşea simţind diferenţa dintre ea şi Lucy Tartan. Dar în măsura — şi era o măsură foarte mare — în care îşi închipuia că superioritatea ei înnăscută o aşază mai presus de Lucy pe scara absolută a firii, greşea nemăsurat. Ceea ce un artist ar numi „aer serafic" este cea mai rafinată esenţă întrupată într-o făptură născută. Ea nu are nimic de-a face cu vigoarea vulgară. Ceea ce ne îndeamnă adeseori să ne manifestăm vigoarea — fapt care, şi la bărbat şi la femeie, nu este la urma urmelor decît ambiţia — este o trăsătură cu totul pămîntească. Nu este adevărat că vreun înger s-a prăbuşit din cauza ambiţiei. Îngerii nu se prăbuşesc şi nici nu cunosc acest sentiment. De aceea, binevoitoare, afectuoasă şi sinceră din toată inima, oh, doamnă, Glendinning, stai şi o priveşti pe vaporoasa Lucy ; dar, doamnă, ce mult greşeşti cînd cele două cupe trufaşe ale strălucitei platoşe a sinului tău tresaltă în triumf secret asupra aceleia pe care atît de dulce, dar cu atîta infumurare, o numeşti „micuţa Lucy".

Necunoscătoare a acestor adevăruri mai adînci, mîndra doamnă rămase pierdută în visarea ei de matroană, aşteptînd ca Pierre să se întoarcă de la uşă. Ochii îi erau aţintiţi asupra carafei cu vin chilimbariu. Nu se poate şti dacă nu cumva nu desluşise vreo asemănare între Lucy şi acea carafă micuţă, de o jumătate de litru, subţirică şi elegant

tăiată, plină ochi cu vin auriu, uşor. Hotărît lucru că expresia curioasă, plină de aduceri aminte şi mulţumită de prevestirile ce i se arătau, a feţei ei binevoitoare şi radioase putea fi tălmăcită cam aşa : da, e o fetişcană drăgălaşă ca o carafă de o jumătate de litru, o fetişcană drăgălaşă ca o carafă de o jumătate de litru lină cu Sherry rozé... eu... sînt o carafă de un litru cu... cu vin de Porto din cel tare... ! Sherry pentru băieţi, şi Porto pentru bărbaţi... aşa i-am auzit pe bărbaţi vorbind ; Pierre e doar un băieţandru ; cînd m-a luat de nevastă, tatăl lui avea treizeci şi cinci de ani.

După ce mai trecu o vreme, doamna Glendinning auzi vocea lui Pierre : „Sigur, Lucy, înainte de ceasurile opt... nici o grijă", apoi uşa de la hol se trînti şi Pierre se înapoie.

Acum însă maică-sa înţelesese că vizita neprevăzută a lui Lucy alungase orice fel de interes pentru afaceri al nestatornicului ei fiu, aruncîndu-l din nou în valurile nu se ştie cărei mări de agreabilă îngîndurare.

— Dumnezeule ! S-o lăsăm pe altă dată, surioară Mary.

— Azi în orice caz nu, asta-i sigur, Pierre. Pe cuvînt de onoare că va trebui să o răpesc pe Lucy şi să o alung din ţară pentru un timp, iar pe tine să te leg de masă, altfel nu putem să ajungem la o înţelegere mai înainte de a-i chema pe avocaţi. Mă rog, într-un fel sau altul, mă descurc eu. La revedere, Pierre ; văd eu că n-ai chef de mine. Probabil că nu te mai văd pînă mîine dimineaţă. Din fericire, am o carte foarte interesantă de citit. Rămîi cu bine.

Pierre rămase în scaunul lui ; privirea îi era aţintită către soarele care apunea tăcut dincolo de poieni, departe, către dealurile acum poleite cu aur. O, slăvită, blînd slăvită şi molatică înserare, vorbeşti limpede tuturor oamenilor şi le spui : apun în alai de frumuseţe ca să răsar în alai de bucurie ; iubirea domneşte asupra tuturor lumilor cu apusuri de soare ; povestea cu stafii e o poveste prostească ; nu există nefericire. Iubirea cea atotputernică ar îngădui nefericirea pe tărîmurile sale ? Ar porunci zeul luminii să se instăpînească bezna ? De jur împrejur e o lume fără pată, fără prihană, fără vreun nor ; bucurie acum şi bucurie întru veşnicie !

Atunci chipul care mai înainte păruse că-l priveşte cernit şi mustrător, din însăşi inima strălucitoare a apu-

sului, se îndepărtă ; îl lăsă în pace cu bucuria sufletului său, gîndindu-se că în aceeași seară avea să-i șoptească lui Lucy cuvîntul magic „căsătorie" ; Pierre Glendinning era cel mai fericit tînăr care a privit vreodată cum apune soarele.

IV

După o dimineață veselă, amiază tragică, o înserare atît de plină de gînduri amestecate, Pierre își recăpătase hotărîrea și blîndețea mulțumită a sufletului, necunoscînd nici una din acele fremătări sălbatice în așteptarea desfătării care la spiritele slabe alungă prea adesea dulcea pasăre a iubirii din cuibul ei.

Noaptea era călduță dar întunecoasă, căci luna nu se ridicase încă, și cînd Pierre își purtă pașii pe sub baldachinele legănate de brațele lungi ale ulmilor plîngători din sat, îl înconjură o beznă de nepătruns, rămasă însă în afara încăperilor blînd luminate ale inimii sale. Nu mersese prea mult cînd băgă de seamă, la oarecare depărtare, o lumină care se mișca pe partea cealaltă a drumului, apropiindu-se încet. Bătrînii și, poate, sătenii mai fricoși obișnuiau adesea să ia cu ei un felinar cînd porneau pe o noapte atît de întunecoasă, așa că faptul nu îl surprinse pe Pierre ; cu toate acestea, cum lumina se apropia din ce în ce mai mult și în tăcere fiind singurul lucru pe care îl putea distinge, avu presimțirea nedeslușită că s-ar putea ca lumina să-l caute pe el. Ajunsese aproape la poarta căsuței lui Lucy, cînd felinarul trecu drumul către el. Cînd mîna lui sprintenă se întinse către portița de nuiele care, se gîndea el, avea să-i deschidă drumul spre fericire, o mînă grea se așeză peste a lui și, în aceeași clipă, felinarul fu ridicat pînă în dreptul feței de către o umbră neagră, cu gluga trasă pe ochi, al cărei obraz întors pe jumătate nu îl putea desluși decît vag. Chipul descoperit al lui Pierre fu însă iute cercetat de celălalt.

— Am o scrisoare pentru Pierre Glendinning, zise străinul, și cred că mă aflu în fața lui.

În aceeaşi clipă o scrisoare apăru de sub mantie şi îi fu vîrîtă în mînă.

— Pentru mine ! exclamă încet Pierre, surprins de ciudăţenia întîlnirii ; mi se pare că locul şi ceasul sînt nepotrivite ca să îmi aduci corespondenţa ; cine eşti ? Stai !

Dar, fără să aştepte vreun răspuns,, mesagerul se răsucise şi trecea acum drumul. Prima pornire a lui Pierre fu să facă un pas înainte şi să-l urmeze ; zîmbind însă de propria lui curiozitate şi de tresărirea fără pricină, se opri răsucind încet scrisoarea în mîini. „Cine o fi misteriosul trimiţător, se gîndi el plimbînd degetul de jur-împrejurul peceţii ; nu-mi scrie nimeni decît din străinătate, iar scrisorile vin prin poştă ; cît despre Lucy... asta-i bună ! Cînd ea însăşi e înăuntru, ce rost avea să-şi trimită bileţele la propria ei poartă ? Ciudat ! Să intru şi s-o citesc... ba nu... Am venit ca să citesc în scumpa ei inimă — cea mai dragă misivă sosită din ceruri — şi scrisoarea asta obraznică mi-ar abate gîndurile. Am să aştept pînă ajung acasă."

Intră pe poartă şi întinse mîna spre ciocănaşul de la uşă. Răceala neaşteptată păru să transmită mîinii sale o senzaţie de încurajare neînţeleasă. În neobişnuita stare în care se afla i se păru că îl aude spunînd : „Nu intra ! Mergi şi citeşte întîi scrisoarea !"

Lăsîndu-se, pe jumătate îngrijorat, pe jumătate batjocoritor faţă de sine, în voia acestor tenebroase îndemnuri lăuntrice, se întoarse de la uşă fără să ştie prea bine ce face ; ieşi pe poartă şi o luă pe drumul de întoarcere.

Nu mai îndrăznea să se mintă pe sine însuşi ; bezna înconjurătoare îi năvălise în suflet şi-i stinsese lumina ; atunci, pentru prima oară în viaţa lui, află Pierre de prevestirile şi semnele soartei.

Intră în hol fără să fie văzut de cineva, urcă în camera lui şi, încuind în grabă uşa pe dinăuntru, aprinse lampa. În clipa în care flăcăruia chemată lumina camera, Pierre, în picioare lîngă masa rotundă din mijloc pe care era lampa, cu mîna pe cercul de alamă care potrivea fitilul, tresări, văzînd o siluetă în oglinda de pe peretele din faţa lui. Avea contururile lui Pierre, dar ciudat bîntuite de expresii fugare, schimbate şi nefamiliare : teamă, nerăbdare febrilă şi fără nume, presimţiri rele ! Căzu pe un scaun şi o vreme se luptă în zadar cu puterea neînţeleasă care-l

stăpînea. Apoi, scoţînd pe furiş scrisoarea din sîn, şopti : „Hai, Pierre ! Ce ruşinat o să te simţi cînd acest cumplit bilet se va dovedi o invitaţie la masă pentru miine seară ; hai repede, prostule, scrie răspunsul după tipic : «Domnul Pierre Glendinning acceptă cu plăcere amabila invitaţie a Domnişoarei Cutare»".

Şi totuşi ţinu o clipă scrisoarea la distanţă. Mesagerul îl oprise atît de brusc pentru a-şi face datoria, încît Pierre nu avusese timp să arunce nici măcar o privire la rîndurile de pe plic. Îi trecu o clipă prin minte un gînd năstruşnic — ce s-ar întîmpla dacă ar distruge biletul, fără să se uite măcar la scrisul de pe adresă. Nici nu reuşise bine să-şi desluşească în minte această idee vecină cu nebunia, cînd îşi dădu seama că miinile i s-au şi întîlnit în mijlocul hîrtiei rupte în două ! Sări de pe scaun : „Dumnezeule !" — murmură el zguduit peste poate de tăria acelei porniri care-l făcuse, pentru prima oară, să săvîrşească, fără să-şi dea seama, o faptă de care să se ruşineze în sinea lui. Pornirea asta, însă, care acum îl copleşea, nu o căutase cu bună ştiinţă ; cu toate acestea, înţelese numaidecît că o încurajase poate şi el, din pricina ciudatei plăceri pătimaşe pe care mintea omenească, oricît de zdravănă, o simte cîteodată în faţa unei emoţii noi şi puţin obişnuite în acelaşi timp. În cazuri ca acestea, oricît ar fi ele de înfricoşătoare, nu ne vine să împrăştiem de bunăvoie vraja ce pare timp de o clipită să ne poftească — uimiţi — într-un nedesluşit vestibul al lumilor spiritului.

Lui Pierre i se părea că simte cu limpezime două forţe potrivnice luptîndu-se înlăuntrul lui : una din ele tocmai îşi făcea loc în înţelegerea sa, şi ambele se băteau să-l stăpînească ; i se părea de asemenea că se întrezăreşte ca o umbră pe sine însuşi, ca arbitru, arătîndu-l pe învingător. Una din forţe îl îndemna să ducă la capăt, egoist, distrugerea biletului, căci, prin cine ştie ce voinţă neagră, citirea lui i-ar încurca, fără putinţă de desluşire, soarta. Cealaltă îl îndemna să dea la o parte toate presimţirile ; nu pentru că nu ar fi avut nici un temei, ci pentru că aşa era mai bărbăteşte, indiferent ce ar fi ieşit pînă la urmă. Acest înger bun părea să-i spună cu voce blîndă : Citeşte, Pierre, deşi alegînd iţele altora le poţi încîlci rău pe ale tale. Citeşte, ca să poţi simţi acea neasemuită binecuvîn-

tare care, alături de simțămîntul datoriei împlinite, face ca fericirea să nu fie decît o stare oarecare. Îngerul rău îi șoptea viclean : Nu citi, dragă Pierre ; distruge scrisoarea și fii fericit. Apoi, la chemarea inimii sale nobile, îngerul rău se zbirci și dispăru în neant ; cel bun apăru din ce în ce mai limpede, se apropie din ce în ce mai mult, zîmbindu-i trist dar cu bunăvoință, în vreme ce din depărtările fără de margini i se furișau în inimă mirabile armonii și înălțătoare zbateri îi umflau vinele.

V

„Numele de la sfîrșitul acestei scrisori îți este cu desăvîrșire necunoscut. Pînă acum nu ai știut de existența mea. Scrisoarea aceasta te va mișca și te va face să suferi. Mi-ar fi drag să te cruț, dar nu pot. Mi-e martoră inima că, dacă mi-aș închipui că suferința pe care aceste rînduri ți-o vor aduce s-ar măsura cît de cît cu suferința pe care am îndurat-o eu, nu le-aș fi scris niciodată.

Pierre Glendinning, tu nu ești singurul copil al tatălui tău ; în ochii soarelui, mîna care scrie această scrisoare aparține surorii tale ; da, Pierre, Isabel te numește fratele ei — fratele ei ! Oh, cel mai dulce dintre cuvinte pe care n-am îndrăznit decît cu gîndul să-l gîndesc și aproape că mi s-a părut un păcat ca o proscrisă ca mine să-l gîndească sau să-l rostească. Scumpul meu Pierre, fratele meu, carne din carnea tatălui nostru ! Înger să fii și tot n-ai putea să treci peste alcătuirile fără de inimă și obiceiurile unei lumi mărginite care-ți va spune prostule, prostule, prostule, prostule ! și te va ocărî dacă vei ceda acelui îndemn sfînt, singurul care te poate face să răspunzi inimii mele prea pline, ce de multă vreme mă asuprește și pe care în cele din urmă nu-l mai pot ostoi ! Oh, fratele meu !

Pierre Glendinning, să știi că voi fi mîndră de tine. Nu lăsa ca nefericita mea stare să înăbușe în mine noblețea pe care am moștenit-o alături de tine. Nu te lăsa înduplecat de lacrimile și de frămîntarea mea făcînd vreo faptă de care să te căiești în ceasurile de chibzuință. Nu citi mai

departe. De crezi de cuviință, arde scrisoarea asta; vei scăpa astfel de siguranța acelei științe care, dacă acum ești rece și nepăsător, s-ar putea ca mai tîrziu, în ceas de neajutorare, de remușcare, de mai multă înțelepciune, să te certe sfîșietor. Nu, nu voi, nu voi cu nici un preț să te implor... Oh, frățioare, dragul meu Pierre, ajută-mă, zboară către mine... Vezi că fără tine pier... îndurare, îndurare — mă îngheață lumea largă, largă; fără mamă, fără tată, fără soră, fără frate, fără vreo altă făptură cu mîndru chip omenesc care să mă îndrăgească. Nu mai pot, nu mai pot, scumpul meu Pierre, să îndur a fi pribeagă în lumea pentru care a murit Mîntuitorul. Zboară către mine, Pierre... Ba nu, aș putea să rup aceste rînduri, așa cum am rupt atîtea alte foi, toate scrise pentru ochiul tău, dar care, nici una, nu au ajuns pînă la tine, pentru că în desperarea mea nu m-am priceput nici cum să-ți scriu și nici ce să-ți spun; uite așa bat cîmpii din nou.

Ajunge! nu mai pot să-ți scriu; tăcerea se potrivește acestui mormînt... Mă cotropește jalea inimii, Pierre, frățioare.

...Nu mai știu nici cu ce am scris. Voi așterne acum pe hîrtie rîndul fatal și voi lăsa tot restul la mila ta, Pierre, fratele meu; aceea care se numește Isabel Banford locuiește în căsuța roșie de fermă, la trei mile de sat, pe povîrnișul care coboară spre lac. Mîine la căderea nopții... nu mai înainte... nu la lumina zilei, nu la lumina zilei, Pierre.

Sora ta, Isabel."

VI

Misiva — așternută de o mînă feminină, dar cu un scris neregulat, în unele locuri aproape de neînțeles, dovedind limpede starea de suflet care o dictase; pătată ici și colo cu urme de lacrimi ce se amestecaseră cu cerneala și îi împrumutaseră acesteia o ciudată nuanță ruginie, ca și cînd sînge și nu lacrimi ar fi picat pe hîrtie; ruptă complet în două de chiar mîna lui Pierre, încît părea cu adevărat diata cea mai potrivită a unei inimi sfîșiate și

sîngerînde — această uluitoare misivă, deci, îl lăsă pe Pierre un timp incapabil de vreun gînd sau simțămînt limpede și deslușit. Stătea prăbușit în scaun, aproape fără viață, iar mîna lui, ținînd strîns scrisoarea, era apăsată pe inimă, ca și cînd un asasin l-ar fi înjunghiat și ar fi fugit, iar Pierre ar fi ținut pumnalul în rană ca să oprească sîngele care voia să țîșnească.

Da, Pierre, cu adevărat rănit ești și doar în ceruri vindeca-se-va rana ta ; pe vecie veștejitu-ți-s-a ființa, frumusețea cea dreaptă a lumii în care atîta crezuseși ; icoana sfîntă a părintelui tău e pîngărită ; strălucirea dealurilor tale a pălit și pacea cîmpurilor s-a istovit ; acum, pentru prima dată, Pierre, Adevărul își prăvălește talazul de tăciune peste sufletul tău ! Vai ție, cel căruia Adevărul, în revărsarea sa nu-i azvîrle în poală decît putregaiuri.

Forma văzută a lucrurilor, alcătuirile gîndurilor, tresăririle vieții se întoarseră încet-încet către Pierre. Așa cum marinarul naufragiat și aruncat pe țărm cată întîi să scape să nu-l sugă înapoi valurile care l-au azvîrlit acolo, așa și Pierre se luptă îndelung, amarnic, să nu se lase absorbit de acea frămîntare care îl azvîrlise afară din el însuși pe țărmul leșinului său.

Dar omul n-a fost făcut pentru a cădea pradă Netrebniciei chinului. Nu în zadar Junețea e tînără și bătăioasă. Pierre se ridică în picioare clătinîndu-se, cu ochii larg deschiși, și cu tot trupul tremurînd.

„În sfîrșit, singur cu mine însumi", murmură rar, cu glas pe jumătate înecat. „Cu mine însumi te înfrunt ! Trimite asupră-mi toate temerile și ridică zăgazurile tuturor blestemelor ! De acum înainte nu voi a ști altceva decît Adevărul ; Adevăr îmbucurător sau Adevăr întristător ; voi ști ceea ce *este* și voi face ceea ce îmi poruncește sfătuitorul cel mai din adîncuri. Scrisoarea !... Isabel... Soră... Frate... Eu, eu... Tatăl meu cel venerat ! E un vis blestemat !... Ba nu, scrisoarea e măsluită... Un fals josnic și plin de răutate !... Ce bine ți-ai ascuns fața, mesager viclean cu felinarul tău cu tot, tu ce m-ai agățat pe pragul Bucuriei cu această mincinoasă solie de Jale ! Oare adevărul se îndreaptă către noi prin întuneric, vine pe furiș, ne fură și apoi se îndepărtează, surd la toate chemările

ce cată să-l urmeze ? Dacă noaptea ce-mi învăluie acum sufletul e la fel de adevărată cu aceea care învăluie această jumătate a lumii, atunci, Soartă, am să mă iau în piept cu tine ! Fățarnică și înșelătoare ! M-ai ademenit prin vesele grădini pînă la marginea prăpastiei. Vai, mincinos călăuzit în zilele Bucuriei mele, să fie oare întru adevăr luminat în această noapte a Chinului meu ? Îmi voi pierde mințile și toți își vor întoarce fața de la mine ! Voi ridica brațul cu mînie, căci nu sînt eu lovit ? Suflarea îmi va fi ca fierea, căci nu este aceasta cupa amărăciunii ? Cavaler Cernit ce mă înfrunți și mă batjocorești cu obrăzarul lăsat, bagă de seamă ! Chivăra ți-o voi despica și-ți voi vedea fața, de-ar fi ea a Gorgonei ! Lăsați-mă, drăgăstoase simțăminte ; milă, părăsește-mă ; voi uita ce înseamnă respect, căci respectul și-a bătut joc de mine și m-a învățat să cinstesc ceea ce trebuie să disprețuiesc. Să fie rupte vălurile de pe fața tuturor idolilor ; de acum înainte voi vedea lucrurile ascunse și voi trăi în însuși ascunzișul vieții mele ! Nimic în afară de Adevăr nu mă putea stîrni astfel ! Scrisoarea nu e măsluită. Oh, Isabel, ești sora mea și te voi iubi și te voi protegui, da, și alături de tine voi fi, în pofida a toți și a toate. Puteri înalte, iertați-mi rătăcirile de neștiutor și primiți-mi jurămîntul. Lui Isabel mă dau jurat. Sărmană fată hulită care, în singurătate și frămîntare, respiri de multă vreme același aer care pe mine m-a desfătat ! Tu plîngi acum, poate, aruncată în oceanul nesiguranței sorții tale, pe care zeii mi-au pus-o în mîini ; dulce Isabel ! Nu aș fi eu mai de rînd decît tinicheaua, mai tare și mai rece decît gheața, dacă aș rămîne nesimțitor la o pricină cum e a ta ? Te văd mișcîndu-te în fața ochilor mei, înconjurată de curcubeul țesut cu lacrimile tale ! Te văd plîngînd de mult și mi se cere să te alin ; mîngîiere îți voi fi, lîngă tine stînd, pentru tine luptînd acum și pururea al tău frate ce-ntr-ajutor îți va sări, cel pe care însuși părintele tău l-a numit Pierre !“

Nu mai putea rămîne în camera lui. Casa se strînsese în juru-i ca o coajă de nucă ; zidurile îi strîngeau fruntea. Fugi cu capul gol din locul acela, aflînd doar în nemărginirea văzduhului loc pentru întinderea fără sfîrșit pe care o căpătase viața sa.

CARTEA IV

RETROSPECTIVĂ

I

Cu păinjenişul lor necruţător şi cauzele lor întreţesute, cele mai puternice şi mai mistuitoare emoţii ale vieţii sfidează orice analiză rece şi pătrunzătoare. Cu toţii vedem norul şi simţim trăsnetul ; în zadar însă încearcă meteorologia să facă o cercetare critică a felului în care norul s-a încărcat cu scîntei şi a pricinilor pentru care trăsnetul ne ţintuieşte pe loc. Cărturarii zic că rezultatele cele mai uimitoare, mai neaşteptate şi mai copleşitoare, la fel cu cele mai neînsemnate, nu sînt decît rodul unui şir fără capăt de întîmplări, la nesfîrşit combinate şi cu neputinţă de urmărit, care au avut loc mai înainte. La fel se întîmplă şi cu fiecare mişcare a inimii. De ce se îmbujorează ăst obraz de un nobil entuziasm, de ce se arcuieşte cu dispreţ cea buză ? — sînt lucruri ce nu se pot atribui doar cauzei imediate, care sare în ochi ; ea nu este decît o verigă a lanţului, a unui lung şir de determinări al căror capăt îndepărtat se pierde undeva în regiunile de mijloc ale nepipăibilului.

Zadarnic ar fi deci să încercăm pe căi de înconjur a pătrunde în inima, memoria, viaţa lăuntrică şi firea lui Pierre, pentru a arăta de ce o ştire pe care în mod firesc mulţi gentlemeni tineri sau bătrîni se ştie că au primit-o cu o surprindere fugară, apoi cu oarecare curiozitate de a afla mai mult şi, în cele din urmă, cu desăvîrşită nepăsare, zadarnic ar fi deci să încercăm să arătăm de ce această ştire s-a prelins în sufletul lui Pierre precum lava topită, lăsînd acolo un strat gros de desperare, încît toate strădaniile lui de mai tîrziu nu au mai reuşit vreodată să aducă la suprafaţă templele de odinioară şi nici să redea întregii sale culturi înflorirea ei acum îngropată.

Cîteva aluzii de ici, de colo, ar putea însă să ne ajute să împrăștiem întrucîtva aerul de ciudățenia ce poate că înconjoară frămîntarea în care un bilețel atît de mic îl aruncase.

De multă vreme inima lui Pierre ascundea în desișul ei cu frunze proaspete un altar spre care se înălța din cînd în cînd, pe multele trepte așternute ale aducerii aminte și pe care îl încununa în fiecare an cu ghirlandele unei gingașe și sacre iubiri. În cele din urmă, adăugînd prinos la prinos de floare, ființa lui făcuse din el un singur buchet înverzit, un loc pentru sărbătoarea unei bucurii curate mai degrabă decît un loc de împlinire a unor triste datini. Astfel clădit și înconjurat cu cununi, altarul era din marmură, un cuib pe o coloană socotită trainică și pașnică, de pe al cărei vîrf se împrăștiau, asemeni unor raze, nenumăratele suluri și ramuri închipuite în piatră, sprijinitoare ale stîlpnicului lăcaș al vieții sale cinstite, așa cum în unele frumoase capele gotice un trunchi central susține acoperișul. În acest lăcaș, în cuibul coloanei, era așezată statuia de marmură a răposatului său tată; fără pată, fără umbră, albă ca neaua și senină; după părerea lui Pierre, era întruparea bunătății și a virtuții omenești desăvîrșite. În fața acestui altar Pierre vărsa preaplinul gîndurilor și credințelor pline de respect ale tinerei lui vieți. Pierre nu se înălțase niciodată cu gîndul fără să urce mai întîi treptele acestui altar, făcîndu-l astfel locul de intrare al unei religii mai omenești poate.

În mormînt, mai presus de prințul Mausol, zace binecuvîntat și slăvit acel părinte muritor care, după o viață cinstită și curată, moare și este îngropat, ca într-un izvor ales, în pieptul unui fiu cu inimă bună și cuget în stare să-l cinstească. La acea vreme înțelepciunea demnă de un Solomon nu și-a vărsat afluenții tulburi în puțul cu apă cristalină al vieții de copil. Rară putere de păstrare au aceste minunate ape. Aruncate în acea fîntînă, amintirile fragede se înmarmorează într-atît, încît lucruri trecătoare în sine devin neschimbate și veșnice. În comitatul Derbyshire există unele ape rare care pietrifică cuiburile

păsărilor. Dacă soarta însă îl păstrează pe părinte în viață pînă ceva mai tîrziu, îngropăciunea filială e mai puțin adîncă și sfințirea mai puțin înălțată sufletește. Băiețandrului cu privirea cuprinzătoare i se deslușesc sau i se năzăresc ușoare umbre și pete pe caracterul venerat atît de adînc mai înainte.

Tatăl său murise cînd Pierre avea doisprezece ani, lăsînd în urmă, după părerea împărtășită de toți, un ales renume de gentleman și bun creștin ; în inima soției sale lăsase amintirea neveștejită a multor zile frumoase de căsnicie senină și veselă, iar adînc în sufletul lui Pierre pecetea unui trup de o rară frumusețe bărbătească și de o mare bunătate ce se putea măsura doar cu presupusul tipar desăvîrșit în care i se turnase inima virtuoasă. În seri îngîndurate, lîngă focul vesel de iarnă, ori vara pe terasa dinspre sud, cînd tăcerea fermecată a nopții — doar la țară întîlnită — chema în mintea lui Pierre și a mamei sale șiruri lungi de imagini din trecut, în capul acelui alai de umbre pășea maiestuoasă și înconjurată de un nimb umbra preacinstită a soțului și tatălui plecat dintre cei vii. Atunci sfatul lor devenea grav și plin de amintiri, dar duios ; din nou și din nou, adînc și mai adînc, se incrusta în sufletul lui Pierre închipuirea îndrăgită că neprihănitul său părinte, atît de frumos pe pămînt, era acum neapărat sfințit în ceruri. Crescut cu atîta grijă și în bună măsură atît de departe de alții, Pierre, deși ajuns la vîrsta de nouăsprezece ani, nu purta urmele acelor aspecte mai întunecate, dar mai adevărate ale lucrurilor, pe care o ședere la oraș din cea mai fragedă copilărie le lasă inevitabil în mintea oricărui tînăr de vîrsta lui Pierre, înclinat spre cugetare și cu spirit de observație. Așa se face că pînă la această vîrstă totul rămăsese neclintit în pieptul lui și pentru el altarul tatălui său părea neîntinat și la fel de nou ca marmura de pe mormîntul celui din Arimathea.

Judecați deci ce pustiitor și aducător de prăpăd a fost trăsnetul care într-o singură seară a smuls toate florile din jurul acestui sacru lăcaș, îngropînd blînda statuie a sfîntului sub ruinele prăbușite ale însuși templului inimii.

II

Așa cum viței îi merge bine și strugurii se pîrguiesc în apropierea zidurilor și gurilor de tun ale fortăreței Ehrenbreitstein, tot astfel duioasele bucurii ale vieții înfloresc chiar între fălcile primejdiilor ei.

Este oare însă adevărat că viața nu e decît un loc al tuturor ușurințelor nestatornice, iar noi cei care pe nedrept tragem folos de la ea sîntem doar niște proști îngîmfați, căci ceea ce ni se pare cea mai puternică fortăreață a plăcerii stă în picioare doar prin toana celei mai mărunte întîmplări — căderea unei frunze, auzul unei voci sau primirea unei bucățele de hîrtie pe care o pană ascuțită a zgîriat cîteva mici semne ? Sîntem oare atît de lipsiți de siguranță încît caseta în care am pus ultima și cea mai de preț bucurie și pe care am încuiat-o cu un lacăt neasemuit de iscusit poate fi deschisă și jefuită printr-o simplă atingere de către străin, în vreme ce noi sîntem încredințați că avem singura cheie ?

Pierre ! Nesăbuitule ! Clădește la loc... nu despre asta e vorba, căci altarul tău a rămas în picioare ; e în picioare, Pierre, se ține bine pe picioare ; nu simți în nări mireasma statornică a florilor sale ? Un răvaș ca cel pe care l-ai primit poate fi ușor scris, Pierre ; lumea aceasta curioasă e plină de măsluitori ; un romancier ager, Pierre, ar putea să-ți scrie cincizeci de astfel de bilețele ca să stoarcă șuvoaie de lacrimi din ochii cititorului, deși cel pe care l-ai primit tu a uscat atît de ciudat lacrimile din ochii tăi ; i-a făcut tulburi și uscați, Pierre... nechibzuitule !

Nu vă bateți joc de inima străpunsă de pumnal. Cel înjunghiat știe ce înseamnă oțelul ; nu trăncăniți în fața lui cum că nu e decît gîdilatul unei pene. Oare nu simte el sfîșierea dinlăuntrul său ? Ce caută sîngele pe haina mea ? Ce caută junghiul în sufletul meu ?

Și aici din nou, nu fără temei, chemările noastre ar putea urca spre cele Trei Ursitoare care torc firul vieții. Le-am putea întreba, ce fire sînt acelea pe care voi, Ursitoarelor, le-ați țesut în anii de odinioară și care acum duc presimțiri, asemeni electricității, spre inima lui Pierre,

presimțiri cum că jalea lui e jale, că părintele său nu mai este un sfînt și că Isabel îi este într-adevăr soră ?

Ah, tați și mame ! Pretutindeni, oriunde ați fi, aveți grijă, luați seama ! Micuțul vostru poate că nu înțelege acele cuvinte și semne prin care, în prezența lui nevinovată, căutați să ascundeți întunecatele lucruri de care vorbiți învăluit. Acum el nu știe nimic ; nu știe mare lucru nici despre lucrurile din afară, pe care le vede doar cu ochiul ; dar dacă în viața de mai tîrziu Soarta îi va pune în mînă cheia cifrului, cu cîtă repeziciune și uimire va citi el atunci cele mai neînțelese și mai șterse înscrisuri pe care le află în străfundurile minții sale, cotrobăind și răscolind în sinea-i, în speranța că va găsi și alte lucruri pitite acolo. Oh, adeseori posomorîte învățături ale Vieții au fost astfel deslușite ; orice credință în Virtute a fost ucisă și tinerețea însăși s-a dat roabă disprețului păgîn.

Cu toate acestea, lucrurile nu stăteau chiar atît de rău cu Pierre ; nu erau însă nici atît de departe, încît vorbele de învățătură de mai sus să nu-și afle întru totul locul.

Părintele său murise din pricina unei aprinderi a creierului ; cum se întîmplă adesea în astfel de boli, spre sfîrșit mintea îi rătăcise. În astfel de clipe, cu mii de șiretlicuri nedate în vileag și nespus de îndemînatice, slujitorii credincioși o îndepărtau pe soața lui de la patul de suferință. Micul Pierre era însă atras de iubirea-i caldă, filială, către acel pat ; celorlalți nu le păsa de nevinovatul micuț cînd tatăl lui pornea să aiureze ; așa se făcuse că într-o seară, cînd umbrele se confundau cu draperiile, cînd iatacul era cufundat în liniște iar Pierre abia putea să deslușească în penumbră chipul tatălui său, căci focul din vatră se prăbușise asemeni ruinelor unui templu din jăratic, o voce scăzută, de nerecunoscut, plîngăreață, neasemuit de jalnică se auzi din patul cu baldachin ; și Pierre auzi : „Fiica mea ! Fiica mea !“

— Aiurează din nou, zise infirmiera.

— Tată, tăicuțule, suspină copilul, nu ai o fiică, ci pe Pierre al tău cel mic.

Dar din nou vocea înstrăinată se auzise dintre perne, de data aceasta urcînd într-un vaier răsunător și neașteptat :

— Fiica mea !... Doamne Dumnezeule !... Fiica mea !

Copilul se agăță de mîna muribundului ; strînsoarea lui păru că-i dă forță, dar în cealaltă parte a patului mîna liberă se ridică puțin în gol, de parcă ar fi încercat să prindă nu aerul, ci alte degete de copil. Apoi căzură amîndouă fără putere pe cearșaf, iar în umbrele tremurătoare ale înserării micului Pierre i se păru că dacă mîna pe care o ținuse el era oarecum rumenită ca de fierbințeală, cealaltă, rămasă goală, era leșioasă la înfățișare ca a unui lepros.

— A trecut, șopti infirmiera, n-o să mai aiureze pînă după miezul nopții, așa îi e obiceiul.

Și în cugetul ei se întrebă cum se făcea că un gentleman atît de fără prihană și un bărbat atît de bun aiura cu două înțelesuri ; o trecu un fior la gîndul acelui lucru tainic sălășluind în suflet și care pare să nu asculte de nici o lege omenească, continuînd în pofida nevinovăției cugetului omenesc să izvodească visuri cumplite și să îngîne gînduri ce nu se pot rosti. În același timp în sufletul de copil, cuprins de groază, al lui Pierre, se strecură o nedumerire asemănătoare, deși mai puțin limpede. Aparținea tărîmurilor tăriei de nepipăit ; în scurtă vreme copilul îngrămădi peste ea amintiri de alt soi, mai plăcute, pînă cînd o acoperise de tot ; în cele din urmă se amestecă într-atîta cu alte lucruri neclare, cu alte icoane ale nedeslușitului, încît se părea că nu mai are cu adevărat viață în sinea lui Pierre. Dar iată că, deși trecuseră ani îndelungați și buruiana nu încolțise în sufletul lui, ea rămînea acolo, iar prima vedere a scrisorii lui Isabel, ca prin minune, o făcu să rodească. Atunci din nou auzi vocea plîngătoare și nesfîrșit de jalnică pe care o crezuse de mult înăbușită : „Fiica mea ! Fiica mea !" — iar după aceea cuvintele de căință : „Doamne Dumnezeule !" Și în mintea lui Pierre mîna goală se ridică și din nou mîna leproasă căzu.

III

Prin recile săli de judecată ale minții lipsite de imaginație e nevoie de jurăminte și dovezi juruite. Dar în

caldele încăperi ale inimii, o singură scînteie a aducerii aminte, nesprijinită de vreo mărturie, e de ajuns pentru a stîrni o asemenea pălălaie doveditoare, încît toate colțurile convingerii sînt la fel de putern c luminate ca un oraș în miez de noapte de o clădire în flăcări ce-și flutură în toate părțile paloșele înroșite.

Alături de camera lui Pierre se afla un cotlon zăvorît, cu o fereastră rotundă, pe care el obișnuia să-l cerceteze în acele ceasuri dureros de dulci, cînd duh strigă către duh : Vino către mine în singurătate, geamăn al meu, vino ! o taină am, lasă-mă să ți-o șoptesc doar ție ! În acest cotlon ocrotitor al secretelor visări și loc de odihnă al cîteodată singuraticului Pierre, atîrna, legat de o sfoară lungă din marginea tavanului, un mic portret în ulei în fața căruia Pierre se oprise de multe ori pierdut în extaz. Dacă acest portret ar fi fost prezentat în orice expoziție publică anuală și ar fi fost descris în ziar de vreun critic care-l privise doar în treacăt, frazele ar fi sunat pe bună dreptate cam așa : „Un portret schițat al unui tînăr nobil, frumos și vesel. Subiectul e așezat într-un fotoliu demodat de Malacca. Un braț, care ține pălăria și bastonul, e aruncat neglijent peste spătarul fotoliului, iar degetele celeilalte mîini se joacă cu sigiliul și cheia care împodobesc ceasul de aur. Capul, cu tîmplele descoperite, e întors într-o parte, iar fața are o expresie deosebit de luminoasă, proaspătă și lipsită de griji. Parcă a trecut să-și vadă o cunoștință apropiată. În general, tabloul este deosebit de inteligent executat și vesel ; are o expresie rafinată și degajată. Este, fără îndoială, un portret și nu o fantezie ; îndrăznind să facem o presupunere, spunem că este executat de un amator."

Luminos și vesel, deci ; dichisit și tînăr ; sănătos și chipeș ; ce lucru greu de precizat se strecurase în acest portret, încît soției modelului îi era neînțeles, neplăcut și urît ? Mama lui Pierre nu putuse niciodată să sufere acest tablou și spunea întotdeauna că e o zugrăvire sfruntat de neadevărată a soțului ei. Pioasa amintire a răposatului nu putuse niciodată să o facă să atîrne măcar o cununiță în jurul picturii. Nu e el, exclama ea apăsat și aproape cu indignare, cînd cineva stăruia să afle pricina pentru care

ea respingea cu încăpăţînare părerea aproape a tuturor prietenilor şi rudelor răposatului. Portretul, care după părerea ei îl reprezenta cu adevărat pe soţul său, înfăţişîndu-i trăsăturile în amănunt şi mai ales expresia îmbinării lor celei mai adevărate, mai frumoase şi mai nobile, era mult mai mare şi ocupa locul cel mai la vedere şi mai de cinste de pe peretele marelui salon de la parter.

Chiar şi lui Pierre cele două tablouri i se păruseră întotdeauna ciudat de diferite. Întrucît cel mai mare fusese pictat cu mulţi ani în urma celuilalt şi, ca atare, originalul era destul de aproape de noianul amintirilor lui de copil, nu se putea opri să nu-l privească drept o icoană mai adevărată şi mai apropiată de viaţă a tatălui său. Părtinirea arătată de mama lui, oricît de apăsată, nu i se părea aşadar de mirare, ci se potrivea cu propria lui părere. Şi cu toate acestea, celălalt portret nu putea fi respins în chip hotărîtor. Pentru că mai întîi exista o deosebire de epocă şi oarecare deosebire de costum, ce nu puteau fi neglijate ; apoi, marea deosebire în stilurile celor doi artişti, precum şi uriaşa deosebire între cele două feţe ideale, pe jumătate redate, pe care — chiar în prezenţa originalului — un artist preocupat de cele ale spiritului va prefera să le deseneze în locul celei în carne şi oase, oricît ar fi ea de strălucită şi frumoasă. Mai mult, portretul mai mare era acela al unui bărbat ajuns la anii maturităţii şi aşezat la casa lui ; părea dăruit cu toate nenumăratele şi oarecum trufaşele seninătăţi, care însoţesc întotdeauna o căsnicie fericită ; portretul mai mic închipuia un tînăr sprinten, liber, burlac, cutreierînd vesel prin lume ; cu inima uşoară şi poate cam fluşturatică ; mustind de plinătatea şi prospeţimea zorilor de nimic înneguraţi ai vieţii. Desigur, orice comparare nepărtinitoare şi grijulie a celor două portrete trebuia făcută cu mare băgare de seamă. Pentru Pierre, concluzia aproape că se impusese de la sine cînd aşezase alături două portrete ale lui însuşi ; unul în fragedă copilărie, cel al unui băieţaş de patru ani, îmbrăcat cu rochiţă şi încins cu eşarfă, iar celălalt al unui tînăr de şaisprezece ani. De n-ar fi fost un nu ştiu ce stăruind în ochi şi la tîmple, Pierre cu greu ar fi putut recunoaşte pe băieţaşul rîzînd cu gura pînă la urechi în

tînărul ce zîmbea gînditor. Dacă numai cîțiva ani au putut să aducă o asemenea schimbare în ce mă privește, de ce să nu se poată întîmpla același lucru cu tatăl meu — se gîndea Pierre.

În afară de toate acestea, Pierre se mai gîndise la povestea sau — ca să spunem așa — la legenda de familie a portretului celui mic. Cînd împlinise cincisprezece ani, i-l dăruise o mătușă fată bătrînă, care locuia la oraș și care adora amintirea tatălui lui Pierre, cu tot devotamentul de neclintit al unei surori mai mari, rămasă nemăritată, față de un mult iubit frate mai tînăr, acum mort și dus dintre vii pentru totdeauna. Fiind singurul copil al acestui frate, Pierre era ținta celei mai fierbinți și mai extravagante iubiri din partea acestei mătuși singuratice, care părea să vadă chipul frumos al lui Pierre moștenind și asemănarea, și întregul suflet al fratelui ei, întinerit de data aceasta. Deși portretul despre care e vorba era prețuit peste măsură de ea, în cele din urmă legea aspră a dragostei ei romantice și pline de înfierbîntată închipuire hotărî că portretul trebuia să aparțină lui Pierre — căci Pierre nu era numai singurul copil la părinți, ci purta și același nume cu tatăl său — de îndată ce Pierre va fi crescut îndeajuns încît să prețuiască cum se cuvine o comoară atît de sfîntă și de scumpă. I-l trimisese, așadar, băgat în trei cutii una într-alta și acoperit cu o pînză impermeabilă ; la Poiana Șeii îl adusese un mesager iute și de încredere, un bătrîn nobil, avut, odinioară curtezanul ei neconsolat, căci fusese respins, iar acum vecinul ei împăcat și vorbăreț. De atunci mătușa Dorothea avea să slujească utreniile și vecerniile închinate memoriei celui mai nobil și mai frumos dintre frați în fața unei miniaturi de fildeș, cu ramă și capac de aur, un dar al fratelui ei. Și totuși, în fiecare an, vizita ei în cămara lui Pierre — nu un lucru de glumă pentru cineva bogat în ani și neputincios în multe privințe — dovedea sinceritatea acelui puternic simțămînt al datoriei, acea dureroasă uitare de sine care o hotărîseră să se despartă de bunăvoie de prețioasa amintire.

IV

— Spune, mătușico, o întrebase o dată micuțul Pierre, cu mult înainte ca portretul să devină al său, spune-mi, mătușico, cine a pictat portretul-șezînd, cum îi spui dumneata ; cine l-a pictat ? Al cui scaun era ? Scaunul e acum la dumneata ? Nu-l văd aici în cameră... La ce se uită tăticu atît de ciudat ? Aș vrea să știu acum la ce se gîndea tăticu atunci. Spune-mi, dragă mătușică, totul despre acest portret, ca atunci cînd va fi al meu, cum mi-ai promis, să-i cunosc întreaga poveste.

— Stai jos atunci, fii cuminte și atent, dragul meu copil, spuse mătușa Dorothea întorcînd capul și căutîndu-se zadarnic și cu miini tremurătoare prin buzunare, pînă cînd micul Pierre exclamă :

— Mătușico, povestea portretului nu e scrisă în vreo cărticică pe care o cauți ca să mi-o citești, nu-i așa ?

— Îmi caut batista, copilul meu.

— Uite-o, mătușică, aicea e, lîngă cotul dumitale, pe masă ; poftim, iat-o. Nu-mi mai spune nimic despre portret acum ; nu mai vreau să aud nimic.

— Stai liniștit, dragul meu Pierre, spuse mătușa lui luînd batista, și trage puțin draperiile, scumpule ; îmi face rău la ochi lumina. Du-te dacă vrei acum în cămăruță și adu-mi șalul cel negru ; nu te grăbi. Așa ! Mulțumesc, Pierre ; stai acum jos ca să încep. Tabloul a fost pictat de mult, copilul meu, cînd tu nu erai încă pe lume.

— Nu eram pe lume ! exclamă Pierre.

— Nu, zise mătușa lui.

— Hai, zi-i mai departe, mătușico ; dar să nu mai îmi spui că era o vreme cînd micul Pierre nu exista pe lume și totuși tatăl lui era. Spune mai departe, mătușico, te rog !

— Ei, puișor, nu te frămînta atîta ; ai răbdare ; sînt foarte bătrînă, Pierre, iar bătrînilor nu le place să-i grăbești.

— Scumpă și dragă mătușă Dorothea, iartă-mă de data asta și continuă, te rog, povestirea.

— Cînd bietul tău părinte era tînăr și era în vizită pentru mai multă vreme, intr-o toamnă, la prietenii săi din oraș, se legase foarte mult de un văr de-al lui, Ralph Winwood, un băiat cam de aceeași vîrstă, tare chipeș și el, Pierre.

— Nu l-am văzut niciodată, mătușico ; spune-mi, te róg, unde se află acum ? întrerupse Pierre. Stă și el la țară, ca mama și ca mine ?

— Da, băiatule ; într-un loc frumos și îndepărtat, sper ; cred că se află în ceruri.

— A murit, suspină micul Pierre... Continuă, mătușico.

— Vărul Ralph avea mare dragoste pentru pictură și petrecea multe ceasuri intr-o încăpere înțesată cu tablouri și portrete ; își ținea acolo șevaletul și pensulele și-i plăcea să-și picteze prietenii și să le atîrne portretele pe pereți, astfel încît atunci cînd era singur să aibă, totuși, o mulțime de oameni în jurul lui, care să-i zîmbească intotdeauna și să nu-l supere niciodată înfuriindu-se sau spunînd vreo răutate. De multe ori îl rugase pe tatăl tău să-i pozeze, spunînd că tăcutul lui cerc de prieteni nu va fi complet pînă ce părintele tău nu va consimți să-l întregească. În zilele acestea, însă, copile, tatăl tău nu stătea o clipă locului. De abia reușeam să-l fac să stea liniștit pînă să-i leg cravata ; pentru asta venea întotdeauna la mine. Și așa îl amîna mereu pe vărul Ralph. „Altă dată, vere, nu astăzi... mîine, poate, sau săptămîna viitoare", și tot așa pînă cînd pe vărul Ralph îl apucă disperarea. „Las-că te prind eu", își spuse însă șiretul Ralph. Nu-i mai vorbi nimic despre portret tatălui tău, dar în fiecare dimineață frumoasă își pregătea pensulele și șevaletul, ca să fie gata din prima clipă în care tatăl tău s-ar fi întîmplat să intre în cameră, întorcîndu-se din vreuna din lungile lui plimbări ; cu aceste prilejuri trecea să-l vadă pe vărul Ralph în atelierul lui de pictură... copilule, poți să tragi la o parte draperiile acum, mi se pare că s-a întunecat.

— Așa mă gîndeam și eu de la început, replică Pierre ascultînd-o, dar nu spuneai că lumina îți face rău la ochi ?

— Nu îmi mai face rău acum, dragă Pierre.

— Povestește mai departe, mătușico. Nici nu-ți poți închipui ce mult mă interesează, spuse micul Pierre, trăgîndu-și taburetul mai aproape de poala matlasată a rochiei de satin a bunei mătuși Dorothea.

— Asta și fac, puișor. Trebuie să-ți spun mai intii că tocmai atunci sosise în port o corabie cu emigranți din Franța ; sărmanii fuseseră siliți să plece din țara lor din cauza vremurilor grele și sîngeroase. Tu ai citit toate astea în cartea de istorie pe care ți-am dat-o mai demult.

— Știu... E vorba de revoluția franceză, răspunse micul Pierre.

— Bravo, micul meu savant, zîmbi ușor mătușa Dorothea ; printre acei emigranți, sărmani dar nobili, se afla o fată frumoasă, a cărei soartă tristă a făcut multă vîlvă în oraș, și a făcut mulți ochi să plîngă, dar în zadar, căci nimeni n-a mai auzit de ea vreodată.

— Cum, cum, mătușă... Nu înțeleg... A dispărut atunci ?

— Am luat-o puțin înainte cu povestirea, puișor. Da, a dispărut, și nimeni n-a mai auzit de ea vreodată, dar asta a fost după... cîtva timp, după... sînt sigură ; pot să jur, Pierre.

— Vai, mătușico, ce ciudat vorbești, zise micul Pierre, după ce ? Vocea iți sună ciudat ; nu mai vorbi așa, mă sperii, mătușico.

— Probabil din cauza răcelii care m-a prins astăzi ; nu-i așa că vocea mi-a cam răgușit, Pierre ? O să încerc să nu mai vorbesc așa răgușit. Și cum iți spuneam, copilul meu, cu cîtăva vreme înainte ca această frumoasă domnișoară să dispară, la puțină vreme după ce veniseră sărmanii emigranți, tatăl tău a făcut cunoștință cu ea ; împreună cu alți oameni generoși din oraș, a avut grijă de nevoile străinilor care erau într-adevăr foarte săraci, căci pierduseră totul, în afară de cîteva biete giuvaeruri care nu puteau să le ajungă prea multă vreme. În cele din urmă, prietenii tatălui tău au încercat să-l hotărască să nu mai meargă în vizită atît de des pe la străinii aceia ; se temeau că, deoarece domnișoara era foarte frumoasă și îi plăcea întrucîtva să fie curtată — așa spuneau unii — tatăl

tău ar fi putut fi ispitit să o ia de nevastă, lucru nu tocmai înțelept, căci, cu toată frumusețea și bunătatea ei, nimeni nu-i știa trecutul ; era străină și nu ar fi fost o partidă atît de potrivită și minunată pentru tatăl tău, cum a fost după aceea scumpa ta mamă. În ceea ce mă privește pe mine, eu... eu l-am cunoscut întotdeauna foarte bine pe tatăl tău și am știut ce are de gînd, căci mi se destăinuia, dar n-am bănuit niciodată că-i va trece prin gînd să facă un lucru atît de nechibzuit ca acela de a se căsători cu fata aceea ciudată. În orice caz, pînă la urmă a rupt legăturile cu refugiații ; după asta tînăra fată a dispărut. Unii spuneau că s-ar fi întors de bunăvoie, dar în taină, în țara ei ; alții erau de părere că a fost răpită de trimiși francezi, căci după ce a dispărut a început să umble zvonul cum că ar fi fost de neam mare, înrudită cu familia regală ; mai erau și din cei care clătinau din cap mohorîți și murmurau cîte și mai cîte despre înecuri și alte fapte întunecate, așa cum se întîmplă întotdeauna cînd dispar oamenii și nu-i mai poate găsi nimeni. Dar deși tatăl tău și mulți alți domni au răscolit cerul și pămîntul ca să-i dea de urmă, așa cum spuneam mai înainte, ea n-a mai apărut niciodată.

— Sărmana franțuzoaică ! suspină micul Pierre. Mătușico, să n-o fi omorît cineva !

— Biata de ea, nu se știe, spuse mătușa lui. Ascultă mai departe, căci mă întorc la tablou. În vremea cînd tatăl tău mergea în vizită la refugiați, vărul Ralph era dintre cei care își băgaseră în cap că tatăl tău îi face curte fetei. Cum însă vărul Ralph era un tînăr liniștit, un învățat și ca atare neștiind prea bine ce e înțelepciune și ce e nebunie pe lumea asta mare, nu s-ar fi simțit deloc jignit dacă tatăl tău chiar ar fi luat-o de nevastă pe tînăra venetică. Închipuindu-și așadar, fără temei, după cum ți-am spus, că tatăl tău îi face curte, s-a gîndit că ar fi un lucru nemaipomenit să-l picteze ca un curtezan al ei, adică tocmai cînd se întorcea dintr-una din vizitele lui zilnice la familia de emigranți. Așa că a așteptat clipa prielnică, stînd la pîndă în fiecare zi în atelier, după cum ți-am spus : într-o dimineață, zis și făcut, tatăl tău a trecut pe la el întorcîndu-se dintr-o plimbare. Vărul Ralph îl pîndise de la fereastră, iar cînd a intrat tatăl tău, el își pregătise

fotoliul în spatele șevaletului, dar cu fața la el, și se făcea că pictează cu mare sirg. Îi spuse tatăl tău : „Mă bucur că te văd, vere Pierre ; am puțină treabă aici ; stai acolo jos și spune-mi ce mai faci ; o să termin într-o clipă. Și spune-mi ce mai fac emigranții, vere Pierre", adăugă el șiret, dorind — se vede — să-l facă pe tatăl tău să-și îndrepte gîndurile pe drum de dragoste, ca el să poată prinde expresia corespunzătoare a feței, înțelegi, nu-i așa ?

— Nu știu dacă înțeleg bine, mătușico, dar continuă, mă interesează foarte tare ; continuă, dragă mătușică.

— Și așa, cu mii de vicleșuguri și tertipuri, vărul Ralph îl ținu pe tatăl tău așezat pe scaun, nemaicontenind din vorbă, și atît de absorbit de cele ce spunea încît nu băgă de seamă că în tot acel timp șiretul său văr picta de mama focului cît putea de repede, făcîndu-se doar că rîde la glumele tatălui tău ; pe scurt, vărul Ralph îi făcea portretul pe furate.

— Îmi place să cred că nu i-l fura, zise Pierre ; ar fi fost foarte urît.

— Mă rog, să spunem că nu-l fura, căci sînt sigură că vărul Ralph nu s-a apropiat nici o clipă de tatăl tău, și deci nu i-ar fi putut băga mîna în buzunar, deși — ca să zicem așa — și-a băgat mîna în portretul său. Văzînd însă cîtă mîngîiere mi-a adus acest portret, Pierre, și cîtă îți aduce și ție, sper, cred că trebuie să-l iertăm din toată inima pe vărul Ralph pentru ceea ce a făcut.

— Da, cred că ai dreptate, fără îndoială, încuviință micul Pierre privind cu interes portretul cu pricina, care era așezat deasupra căminului.

— Așadar, prinzîndu-l pe tatăl tău încă de vreo cîteva ori în același chip, vărul Ralph a isprăvit tabloul ; cînd l-a înrămat și l-a terminat de tot, vroia să-i facă tatălui tău surpriza de a-l agăța în atelier alături de celelalte portrete, dacă el n-ar fi venit pe neașteptate într-o dimineață — tocmai cînd portretul cu pricina era așezat cu fața în jos pe o masă și vărul Ralph îi lega sfoara cu care să-l agațe — și nu l-ar fi speriat pe vărul Ralph spunîndu-i liniștit că, gîndindu-se mai bine, are impresia că vărul lui și-a cam bătut joc de el ; spera, însă, că se înșelase. „Ce

vrei să spui ?" a întrebat vărul Ralph cam încurcat. „Sper că nu mi-ai agățat portretul alături de celelalte, vere Ralph", a spus tatăl tău privind de jur împrejur pe pereți. „Mă bucur că nu-l văd. E o toană de-a mea, vere — nesăbuită, fără îndoială — dar dacă mi-ai pictat portretul în vremea din urmă, aș dori să-l distrugi ; în orice caz, nu-l arăta nimănui și nu-l ține la vedere. Dar acolo ce ai ?" Vărul Ralph era din ce în ce mai încurcat, neștiind ce să înțeleagă — așa cum nu știu nici eu pînă în ziua de azi — din purtarea ciudată a tatălui tău, rise însă și i-a spus : „Aici, vere Pierre, am un portret făcut în secret și, întrucît îți dai seama că noi, pictorii, mai pictăm și dintre acestea din cînd în cînd, nu ți-l pot arăta și nici nu-ți pot spune nimic despre el." „Mi-ai făcut portretul sau nu, vere Ralph ?" l-a întrebat deodată aspru tatăl tău. „N-am pictat nimic care să aibă înfățișarea ta de acum", a ocolit răspunsul Ralph, observînd pe fața celuilalt o expresie aprigă, pe care nu o băgase de seamă înainte. Mai mult decît atît n-a putut scoate de la el.

— Și după aceea ? întrebă micul Pierre.

— N-a mai fost mare lucru, puișor ; doar că tatăl tău n-a dat cu ochii niciodată de acel portret ; ba mai mult, n-a știut niciodată cu siguranță dacă pe lume există o astfel de pictură. Vărul Ralph mi l-a dat mie pe ascuns, știind cît de mult țineam la tatăl tău și punîndu-mă să-i făgăduiesc solemn că n-am să-l așez niciodată într-un loc unde tatăl tău să-l poată vedea sau măcar să audă de el. Mi-am ținut cu sfințenie făgăduiala și nu l-am atîrnat la mine în cameră decît după moartea scumpului tău tată. Ei, Pierre, și asta este povestea *portretului-șezînd*.

— Ciudată poveste, spuse Pierre, și atît de interesantă încît n-am s-o uit niciodată, mătușico.

— Sper că nu, copilul meu. Sună acum să ne aducă niște prăjitură cu fructe pentru tine și un pahar cu vin pentru mine ; mă auzi, puișor ? Clopoțelul... hai, sună-l, Pierre, de ce ai rămas așa ?

— De ce n-a vrut tăticu să-l lase pe vărul Ralph să-l picteze, mătușico ?

— Doamne, unde-i duce mintea pe copii ! exclamă bătrîna mătușă Dorothea uitîndu-se la micul Pierre. E o în-

trebare la care nu știu să-ți răspund. Vărul Ralph avea ideile lui ciudate despre toate astea. Îmi spunea că, aflîndu-se în camera tatălui tău, la vreo cîteva zile după ultima scenă pe care ți-am descris-o, a găsit acolo o minunată carte despre studiul fizionomiilor, cum i se spune științei acesteia, in care erau înscrise cele mai ciudate și mai neguroase reguli pentru a ghici cele mai ascunse taine ale oamenilor cercetîndu-le chipul. Astfel că zăpăcitului de Ralph îi plăcea întotdeauna să creadă că tatăl tău nu vroia să fie pictat deoarece era îndrăgostit pe ascuns de tînăra franțuzoaică și nu vroia ca secretul să-i fie trădat de un portret, întrucît minunata carte despre fizionomii se pare că-l avertizase de o asemenea primejdie. Vărul Ralph, însă, a fost întotdeauna un tînăr singuratic și retras și-i plăcea să născocească tot soiul de trăznăi. În ceea ce mă privește, nu cred că tatăl tău s-a gîndit vreodată la vreun lucru atît de năstrușnic. Ca să fiu cinstită, n-aș ști să-ți spun, de fapt, *de ce* n-a vrut să se lase pictat ; cînd o să ajungi însă bătrîn ca mine, micuțule Pierre, o să înțelegi că fiecare din noi, chiar cei mai buni, face cîteodată lucruri bizare și de neînțeles ; ne e greu să ne explicăm chiar nouă inșine de ce am făcut cutare sau cutare lucru, micuțule Pierre. O să afli tu în cele din urmă despre toate ciudățeniile acestea.

— Sper că da, mătușico, spuse micul Pierre. Dar nu era vorba ca Marten să ne aducă niște prăjitură cu fructe ?

— Sună-l, puișor.

— Vai, am uitat, spuse micul Pierre și sună.

În cele din urmă, în timp ce mătușa își sorbea vinul, iar băiatul își mînca prăjitura, cu privirile îndreptate către portretul cu pricina, micul Pierre își împinse scăunelul mai aproape de tablou și exclamă :

— Mătușico, chiar așa arăta tata ? L-ai văzut vreodată cu aceeași vestă galbenă și cu eșarfa imprimată cu model mare ? Îmi aduc aminte de cheie și pecete destul de bine ; chiar acum o săptămînă am văzut-o pe mama scoțîndu-le dintr-un sertăraș încuiat al șifonierului ei, dar nu-mi amintesc de favoriții aceștia ciudați... nici de vesta galbenă...

nici de eşarfa cu desene albe ; l-ai văzut vreodată pe tăticu purtînd eşarfa asta, mătuşico ?

— Chiar eu am ales materialul, eu i l-am tivit şi am brodat iniţialele P. G. într-un colţ, dar nu se văd în tablou. Portretul îl arată aidoma, copilul meu, cu eşarfă cu tot, aşa cum era pe vremea aceea. Uneori, Pierre, şed aici singură şi mă uit, mă uit, mă tot uit la chipul acesta, pînă mi se năzare că părintele tău se uită şi el la mine, îmi zîmbeşte, dă din cap şi-mi zice : Dorothea ! Dorothea !

— Ce ciudat, zise micul Pierre. Parcă începe să se uite şi la mine. Sst ! Mătuşico, e atîta linişte în camera aceasta de demult, încît parcă aud un zornăit în tablou, ca şi cînd pecetea se loveşte de cheie... Ascultă, mătuşico !

— Doamne sfinte, nu vorbi aşa, copile !

— Am auzit-o pe mama spunînd odată — dar nu-mi spunea mie — că, în ceea ce o priveşte, nu-i place tabloul de la mătuşa Dorothea ; spunea că nu seamănă. De ce nu-i place mamei tabloul, mătuşico ?

— Pui întrebări tare ciudate, puişor. Mamei tale nu-i place tabloul dintr-o pricină foarte simplă. Are acasă unul mult mai frumos şi mai mare, care a fost pictat pentru ea şi pe care l-a plătit cu nu ştiu cîte sute de dolari. Şi acel portret seamănă foarte bine, aşa că asta trebuie să fie pricina !

Şi aşa, bătrîna mătuşă şi băieţaşul continuară să stea de vorbă ; fiecare se gîndea că celălalt e cam ciudat ; amîndoi se gîndeau că portretul e şi mai ciudat ; chipul din tablou îi privea deschis şi vesel, ca şi cînd n-avea nimic de ascuns ; cu toate acestea, parcă făcea cu ochiul, puţin batjocoritor şi cu două înţelesuri unui alt portret, ca să arate ce naivi erau bătrîna lui soră şi nevîrstnicul lui fiu discutînd cu gravitate şi seriozitate despre o eşarfă bogată, cu desene albe, o vestă galbenă şi un chip nobil şi cumsecade.

După această scenă, ca întotdeauna, anii trecuseră în zbor unul după altul ; micul Pierre crescuse şi devenise înaltul domnişor Pierre, şi pictura îi aparţinea ; acum, singur, în mica lui cămăruţă, putea să stea, să se sprijine sau să se aşeze în faţa ei cît era ziua de lungă, dacă avea

chef, şi să se gîndească, să se gîndească, să se gîndească, să se gîndească pînă ce în cele din urmă gîndurile se amestecau, iar la sfîrşit nu mai erau gînduri deloc.

Înainte de a primi tabloul, la cincisprezece ani, aflase că mamei lui nu-i plăcea portretul dintr-o nebăgare de seamă a ei, sau mai degrabă fiindcă întîmplarea făcuse ca Pierre să treacă printr-un salonaş. Întrucît băiatul era încă mic, portretul tatălui său se afla în posesia iubitoare a unei mult îndrăgite şi excelente mătuşi ; ca atare, mama lui, dintr-o delicateţe intuitivă, se abţinuse să-şi exprime pe faţă părerea despre el în prezenţa copilului. Delicateţea aceasta bine chibzuită — deşi doar în parte deliberată — a mamei sale fusese în mod neobişnuit răsplătită printr-un simţămînt la fel de ales al fiului său ; copiii cu o fire nobilă din naştere şi cu o creştere bună dau dovadă uneori de o uimitoare şi adeseori negîndită bună-cuviinţă, un bun-simţ şi o îngăduinţă deosebită în lucruri pe care pînă şi vîrstnicii şi cei ce se socotesc mai cu scaun la cap le găsesc nu tocmai la îndemîna oricui. Micul Pierre nu-i spusese niciodată mamei sale că aflase prin altcineva ce crede ea despre tablou ; ştia parcă, fără să i se fi spus că, din cauza felului diferit în care se înrudeau cu tatăl său, precum şi din alte mărunte pricini, putea să o iscodească mai degrabă pe mătuşa lui decît pe mama lui, mai ales în legătură cu *portretul-şezînd*. Multă vreme explicaţia pe care mătuşa Dorothea i-o dăduse cu privire la antipatia mamei sale faţă de tablou îl mulţumise, sau cel puţin nu-i trezise nedumeriri.

Cînd portretul ajunsese la Poiana Şeii, se întîmplase ca doamna Glendinning să fie plecată ; Pierre îl atîrnă fără să spună cuiva în camera retrasă ; cînd, peste cîteva zile, mama lui se întoarse, nu-i pomeni nimic despre tablou, înştiinţat printr-un al şaselea simţ de existenţa unui oarecare mister care îl aureola şi a cărui sfinţenie se temea să o pîngărească stîrnind o discuţie despre darul mătuşii Dorothea, ori îngăduindu-şi să se arate necuviincios de curios privitor la motivele pentru care mama lui avea părerea pe care o avea, şi pe care o păstra pentru sine, despre tablou. Prima dată, nu la multă vreme după ce sosise pachetul, cînd îşi dădu seama că maică-sa intrase

în cămara lui, se pregăti, atunci cînd o văzu, să asculte orice ar fi avut ea de spus despre această din urmă adăugire la podoabele din casă ; cum însă ea nu pomeni nimic, el o cercetă pe furiș, străduindu-se să vadă de n-ar putea desluși pe fața ei oarecare emoție învăluitoare asemeni unui nor. Nu văzu nimic. Și cum orice adevărată delicatețe de simțire sporește cînd întîlnește alta la fel, îndoita, respectuoasa dar tăcuta îngăduință între mamă și fiu continuă necotropită. Încă o legătură, o legătură dulce, sfîntă și înălțătoare între ei. Orice ar spune îndrăgostiții, nu întotdeauna dragostea are oroare de secrete, așa cum se spune că natura are oroare de vid. Dragostea se clădește pe taine, așa cum încîntătoarea Veneție e ridicată din mare pe piloni nevăzuți și de neclintit. Misterele Iubirii, tainice fiind, se leagă de ceea ce e mai presus de noi și fără sfîrșit ; seamănă cu niște punți ale văzduhului prin care umbrele de dincolo trec pe tărîmurile cețurilor și suflărilor de aur ; acolo se nasc năzuințe poetice, gînduri frumoase ce se revarsă asupră-ne ca mărgăritarele scuturate din curcubeie.

Vremea trecea, iar curata și neîntinata lor sfială făcea ca portretul să pară cu atît mai încîntător cu cît atracția lui era mai misterioasă, presărînd, cum ar fi, rozmarin în jurul veneratei amintiri a părintelui. Dar, cum spuneam mai înainte, din cînd în cînd lui Pierre îi plăcea să se distreze aducînd în discuție secretul cu grijă păstrat al portretului, în ciuda neplăcerii mamei sale ; niciodată însă cercetarea iscusită pe care rezolvarea acestei probleme o cerea nu îl făcea să încalce cu bună știință acea respectată graniță dincolo de care ciudata reținere a mamei sale începea să se lege de unele păreri îndoielnice legate de aspecte și întîmplări neștiute din viața și firea de tinerețe a originalului. N-am putea spune însă că ea îi interzisese cu desăvîrșire să-și lase închipuirea să-i rătăcească pe astfel de tărîmuri ale speculațiilor ; toate plămădirile minții se cuvenea să desăvîrșească însă acea icoană curată, slăvită, a părintelui său, icoană care în sufletul lui se întemeia pe faptele știute și recunoscute de toți din viața acestuia.

V

Atunci cînd mintea cutreieră pe dealurile și văile mereu schimbătoare ale născocirilor fără trup, plăsmuirile cele multe, izvodite din neîncetata replămădire a faptelor pe care le are la îndemînă, pot căpăta orice formă sau trăsătură. Gîndindu-ne la acestea, putem să încercăm a pune degetul, spre a o reține, pe cea mai puțin cețoasă dintre rațiunile care, în perioada de adolescență a lui Pierre, îi apăreau în minte ori de cîte ori încerca să-și explice neobișnuita reținere a mamei sale față de portret. Să încercăm, însă, să enumerăm și vreo alte cîteva din aceste rațiuni.

„Da, da — se gîndea uneori Pierre — cine știe, poate că vărul Ralph n-o fi fost prea departe de adevăr cînd și-a închipuit că la un moment dat tata s-a lăsat pradă vreunei simțiri trecătoare pentru frumoasa și tînăra franțuzoaică. Portretul va fi fost pictat atunci și tocmai cu scopul de a eterniza vreo dovadă efemeră a acestei simțiri pe fața originalului. Nu e de mirare, deci, că mamei înfățișarea lui nu i se pare asemănătoare, cunoscută și nici cîtuși de puțin plăcută ; nu numai că tata n-a privit-o niciodată astfel (să nu uităm că a cunoscut-o abia după aceea), dar să nu uităm că femeile vor rămîne întotdeauna femei ; ceea ce aș putea numi o tandră gelozie, o vanitate neîngăduitoare la orice altă femeie, o face să-și dea seama că privirea chipului din tablou nu este ațintită asupra ei, ci, nu se știe cum, e îndreptată către o alta, o necunoscută ; de aceea o sîcîie și fața i se pare respingătoare ; se cade să se arate aspră față de orice amintire din viața tatălui meu, supărătoare doar din pricină că nu s-ar arăta cumva legată de propriile ei amintiri despre el.

Pe de altă parte, portretul cel mare și scump din salonul de gală fusese făcut în anii cei mai înfloritori ai vieții lui, în zilele cele mai frumoase și trandafirii ale căsniciei lor, la dorința anume a mamei și de către un artist celebru pe care ea l-a ales, îmbrăcînd originalul după gustul ei ; toată lumea îl considerase ca o foarte fericită asemănare cu tata, așa cum arăta pe atunci ; credința aceasta e întărită de propriile mele vagi amintiri de copil ; din

toate aceste pricini portretul din salon are un farmec de nepreţuit pentru ea. Într-adevăr, în el şi prin el îşi priveşte soţul aşa cum i se înfăţişase în viaţă ; nu priveşte în gol către o fantasmă necunoscută adusă din zilele îndepărtate, iar pentru ea, chiar de necrezut, ale burlăciei tatălui meu. În celălalt portret ea vede repovestite în ochii ei iubitori istoriile şi legendele de mai tîrziu ale devoţiunii lui conjugale. Da, cred că acum înţeleg limpede că aşa trebuie să stea lucrurile. Şi totuşi, închipuiri mereu noi se surpă asupră-mi în vreme ce privesc ciudatul *portret-şezînd ;* deşi mai nefamiliar decît i-ar putea părea mamei vreodată, pictura pare să-mi spună uneori : Pierre, nu te încrede în portretul din salon ; acesta nu este tatăl tău, sau cel puţin nu în întregime. Cîntăreşte în sinea ta, Pierre, dacă nu cumva noi, cele două plăsmuiri, nu am putea alcătui doar una. Soţiile credincioase sînt întotdeauna prea legate de un *chip* al soţilor lor ; văduvele credincioase nutresc prea mult respect faţă de fantoma *închipuită* a aceleiaşi imagini *închipuite*, Pierre. Priveşte din nou, eu sînt tatăl tău, aşa cum era el mai adevărat. Cînd ajungem la vîrsta coaptă, lumea ne poleieşte şi ne lustruieşte, Pierre ; intervin mii de politeţuri, scălîmbăieli şi fineţuri, Pierre ; cum să-ţi spun, atunci ne lepădăm de noi înşine şi îmbrăcăm haina altui eu Pierre ; cînd sîntem tineri *sîntem*, Pierre, cînd îmbătrînim — *părem* doar. Priveşte din nou : eu sînt tatăl tău cel adevărat, cu atît mai adevărat cu cît ţi se pare că nu mă recunoşti, Pierre. Părinţii nu se despoaie bucuroşi în faţa pruncilor lor, Pierre. Sînt o mie şi una de nebunii ale tinereţii pe care nu ni se pare potrivit să vi le dezvăluim Pierre. Să luăm, de pildă, zîmbetul acesta ciudat, cu două înţelesuri, Pierre ; priveşte mai îndeaproape gura aceasta Ia te uită, ce poate să însemne lumina prea arzătoare şi parcă păgînă din ochii aceştia, Pierre ? Sînt tatăl tău băiete. A fost odată o fată, o prea frumoasă franţuzoaică Pierre. Tinereţea e fierbinte şi ispita puternică, Pierre într-o clipă se fac lucruri de nedesfăcut, Pierre : timpul trece şi lucrurile acestea nu sînt întotdeauna purtate aiurea de şuvoi, ci prea adesea rămîn înnămolite la mal undeva, pe tărîmurile înverzite ale tinereţii, Pierre. Priveşte din nou. Oare degeaba nu-i place mamei chipu

meu ? Ia gîndește-te. Oare nu toate pornirile ei sincere și iubitoare încearcă să mărească, să spiritualizeze și să înalțe amintirea soțului, Pierre ? Atunci de ce mă veștejește cu disprețul ei, de ce nu-ți vorbește niciodată de mine, de ce chiar tu nu mă pomenești niciodată în fața ei, Pierre ? Ia gîndește-te. Să nu fie oare o mică taină ? Încearcă să scormonești puțin, Pierre. Nu te teme, nu te teme. Pentru tatăl tău nu mai are importanță. Privește, nu-ți zîmbesc ? Ba da, cu un surîs ce nu se schimbă, și tot astfel ți-am surîs neschimbat vreme de mulți ani, Pierre. E un zîmbet împietrit ! Așa i-am zîmbit vărului Ralph ; așa am zîmbit în salonașul scumpei și bătrînei mătuși Dorothea, Pierre ; tot astfel îți zîmbesc ție și tot astfel am zîmbit în viața de după aceea — ascuns în birouașul blîndei mătuși Dorothea — cînd poate că trupul se zbătea în dureri ; tot așa aș zîmbi de m-aș afla în cele mai adînci hrube ale inchiziției spaniole, Pierre ; spînzurat în bezna dimprejur cu același zîmbet aș zîmbi, deși n-ar fi nimeni aproape. Ia gîndește-te ; surîsul e unealta tuturor înțelesurilor în doi peri, Pierre. Cînd vrem să înșelăm, zîmbim ; cînd pregătim vreun mic tertip, îndestulător totuși pentru micile noastre pofte, fii atent, Pierre, și vei vedea întotdeauna apărînd un mic zîmbet. A fost odată o frumoasă franțuzoaică, Pierre... Te-ai gîndit vreodată cu grijă, cu aplecare, cu pătrundere de psiholog și filozof la ceea ce o înconjura, la ceea ce îi aparținea și la ceea ce i s-a întîmplat, Pierre ? O, ce poveste ciudată e aceea pe care ți-a spus-o odată mătușa Dorothea. Am cunoscut odată un biet suflet încrezător, Pierre. Scotocește, scotocește mai adînc... Uite... parcă se vede o mică spărtură, Pierre... o crăpătură. Întotdeauna trebuie să iasă ceva din toate scormonirile stăruitoare ; curiozitatea neostoită își primește răsplata, Pierre ; nu degeaba uneltim și devenim șireți, diplomați și tîlcuitori în mintea noastră, Pierre, temători să urmăm poteca indienilor cînd trece din cîmpie în desișurile întunecate, Pierre. Destul, însă : celor înțelepți le e de ajuns un cuvînt."

În tăcerea de basm a lungilor nopți de la țară, cînd conacul cufundat în tăcere era înecat în zăpezile proaspăt căzute ale lui decembrie sau în alba lumină neclin-

tită a lui august, în tihna bîntuită de fantasme a unui cat locuit doar de el, de veghe în cămara ascunsă ; strajă neasemuitului baldachin al portretului, cu ochii ţintă către flăcările straniu pitite ale înţelesurilor ce i se prefirau atît de nelămurit prin cuget — astfel stătea Pierre în faţa chipului zugrăvit al părintelui său, deschizînd larg, fără să-şi dea seama, porţile tuturor vorbelor şi îndoielilor nedesluşite, tulburelor jumătăţi de adevăruri ce năpădesc din cînd în cînd tăriile sufletului, cernîndu-se la fel de dese precum fulgii prin văzduh în timpul unei viforniţe îndesate şi neostoite. Şi totuşi, ori de cîte ori se trezea din aceste reverii, Pierre îşi recîştiga gîndirea lui sigură, înainte-mergătoare şi călăuzită de cugetul limpede ; într-o clipită văzduhul se limpezea, nici un fulg nu mai cădea, iar tînărul, certîndu-se că se lăsase cuprins de acea plăcută beţie, îşi făgăduia să nu se mai cufunde niciodată în visuri la miez de noapte, în faţa *portretului-şezînd* al tatălui său. Apele reveriilor nu păreau să lase vreo urmă de mîl în cugetul său ; erau iuţi şi uşoare, astfel încît purtau cu sine propriile lor gunoaie, lăsau, pare-se, toate canalele gîndirii lui Pierre curate şi zvîntate, ca şi cînd nici un şuvoi noroios nu s-ar fi scurs prin ele.

Şi astfel, în aducerea lui aminte limpede şi iubitoare, icoana tatălui rămase la fel de cinstită şi de neatinsă ; ciudăţenia portretului nu a făcut decît să adauge acestei imagini un val uşor de romanţă sau legendă ; miezul acesteia era însuşi misterul care uneori părea atît de perfid şi de rău prevestitor.

Dar acum, *acum !...* Citise scrisoarea lui Isabel ; cu iuţeala primei raze ce ţîşneşte din arcul soarelui, Pierre văzu cum toate neînţelegerile, toate tainele se despică sub tăişul unei săbii ascuţite, şi escadroanele duhurilor întunericului năvălesc în snopi groşi de beznă nesfîrşită. Cele mai îndepărtate amintiri din copilărie, aiurările tatălui său, mîna cea goală şi mîna cea leproasă, ciudata poveste a mătuşii Dorothea, mărturisirile fermecate ale portretului în miez de noapte, mai ales pornirea mamei împotriva portretului, toate, toate îl copleşiră cu mărturiile lor adunate.

Acum ghicea fără vreo stavilă tot ceea ce i se păruse neînţeles şi tainic în chipul pictat, tot ceea ce i se păruse

neînțeles de familiar pe fața acestuia ; totul se potrivea de minune ; veselia unuia într-un fel armonizată cu tristețea celuilalt, nespusa lor îmbrățișare de care depindea înțelegerea lor separată și, cum ar fi, le făcea să se contopească și astfel să se unească împletite, iată fețele ce, împreună, sporeau doar minunea lucrului.

Din toate părțile lumea pipăibilă a faptelor solide aluneca și se dezghioca din juru-i, lăsîndu-l plutind într-un eter al nălucirilor : sărind în picioare, cu pumnii strînși și ochii ficși, ațintiți asupra chipului înțepenit în tărie, rosti acele minunate versuri din Dante ce descriu umbrele ce se sug una pe alta în infern :

„Ah cum te schimbi.
Angelo ! Privește, Nu ești acum îndoit,
Dar nici singurul !"

PRESIMŢIRI ŞI PREGĂTIRI

I

Pierre se întorcea acasă mult după miezul nopţii. O luase la fugă cu acea totală uitare de sine caracteristică unei firi arzătoare şi întovărăşind primele zbateri ale oricărei suferinţe neaşteptate şi cumplite ; acum însă, livid, îşi regăsise pacea, căci paşnicul duh al nopţii, luna care se ridicase, stelele ce se arătaseră într-un tîrziu îi apăruseră în cele din urmă ca o ciudată melodie molcomitoare, la început dispreţuită şi călcată în picioare, dar care în cele din urmă se strecurase în cotloanele inimii sale şi îşi întinsese aripile de linişte asupra lui.

De la înălţimea acestei păci îşi întorcea neşovăielnic privirea către priveliştea arsă dinlăuntru-i, aşa cum pădurarul din Canada, silit să fugă din faţa pîrjolului pădurii sale, se întoarce de îndată ce flăcările s-au potolit şi măsoară fără să clipească nesfîrşitele cîmpuri de pojar ce mai dogorăsc ici şi colo sub perdeaua deasă de fum.

Spuneam că, întotdeauna cînd Pierre căuta singurătatea cu adăpostul ei văzut şi izolarea înconjurată de ziduri, cămara de lîngă iatac îi era refugiul preferat. Intrînd în camera lui, deci, luă luminarea abia pîlpîindă pe care o lăsase acolo şi-şi îndreptă din obişnuinţă paşii către acel loc retras, aşezîndu-se cu braţele încrucişate şi cu capul plecat în vechiul fotoliu cu picioare de dragon. Cu tălpi de plumb şi inima schimbîndu-se acum din sloi de gheaţă într-o ciudată nepăsare, lăsîndu-se cuprins de o ameţeală copleşitoare, rămase acolo pînă cînd, asemeni călătorului îngropat în troiene de zăpadă, începu să se zbată împotriva acelei moleşeli, cel mai trădător şi mai mortal dintre semne. Îşi ridică privirile şi cătă spre faţa părintelui său, despuiată de mister, dar zîmbindu-i încă enigmatic. Pe dată i se

întoarseră conştiinţa şi neliniştea, neputincioase încă să împrăştie grozava linişte ce pusese stăpînire pe el. Peste putinţă îi era să îndure surîsul portretului ; dînd ascultare unei porniri necunoscute, mai tare decît el, se ridică şi, fără să-l scoată din cui, întoarse tabloul cu faţa la perete.

În felul acesta se ivi spatele prăfuit şi jerpelit, astupat cu hîrtie mototolită la colţuri, acum atîrnînd în zdrenţe fiindcă i se uscase cleiul.

— Oh, simbol al icoanei răsturnate din sufletul meu, gemu Pierre. Nu te pot lăsa să spînzuri astfel. Mai degrabă te-aş arunca la gunoi decît să te insult astfel. Nu voi să mai am tată !

Scoase din cui tabloul şi îl duse afară din cămară ascunzîndu-l într-un scrin încăpător acoperit cu creton albastru şi-l încuie acolo. Cu toate acestea pe perete rămăsese un pătrat decolorat, umbra-umbră, goală şi întristătoare a portretului. Tînărul încercă să alunge ultima rămăşiţă a părintelui său preschimbat, temîndu-se că orice gînd care-l privea nu era numai zadarnic, ci chiar vătămător, abătînd fatal din drumul ei mintea care trebuia acum nu numai să îndure o suferinţă anume, ci să şi treacă imediat la fapte în temeiul ei. Crud şi sălbatic gînd, îşi spune tinereţea, dar greşeşte ; experienţa ştie prea bine că fapta, deşi pare o înteţire a durerii, este în realitate un balsam ; pentru a uşura pe veşnicie durerea, trebuie adeseori să mai înfigem alte cîteva săgeţi.

Şi totuşi, nici măcar acum, deşi simţea din adîncuri că întreaga sa făptură morală fusese răsturnată şi că pentru el armonioasa clădire a lumii trebuia, cumva, în întregime reclădită de la prima piatră de temelie, nu era chinuit de gîndul ultimei disperări şi nici nu se frămînta cum să facă pustiul să înflorească din nou. Părea că simte ascuns, plămădindu-se în străfundurile inimii sale, crezul încă nedesluşit ce ar putea să-l călăuzească prin ţara nimănui a credinţei moştenite, acum dispărute, şi ale dovezilor împrejurărilor acum pierdute ; sufletul lui nu fusese cu totul cotropit de răzmeriţă. O regenţă fără sfîrşit pusese stăpînire pe sceptru ; în felul acesta Pierre nu căzuse încă pradă prigoanei şi pîrjolului suferinţei sale.

Un suflet mai puţin nobil decît al lui Pierre şi-ar fi pus imediat întrebarea : Ce trebuie să fac ? — cu privire

la Isabel. O astfel de întrebare nu-și făcu loc niciodată în mintea lui Pierre ; ființa lui răspunse de la sine, fără nici o umbră de îndoială cu privire la ținta către care trebuia să se îndrepte. Dar dacă ținta era limpede, nu la fel de limpede era și drumul ce ducea la ea. *Cum* să facă ? Iată o problemă care la început nu părea să aibă vreo soluție. Fără să-și dea pe de-a-ntregul seama, Pierre era unul din acele spirite care găsesc în cele din urmă cel mai sigur răspuns la nedumeririle lor, precum și cele mai strălucite însemne ale conducătorilor nu printr-o cercetare chinuită și sîrguincioasă a măruntelor argumente pentru și contra, ci prin supunere instantanee la poruncile zeiești ale întîmplărilor însele. Întrucît pentru el — ce trebuie să fac ? — era o întrebare ce primise răspuns chiar prin înțelegerea greutății ei, acum, fără să știe, își descărcase sufletul, cel puțin pentru o vreme, de povara oricărei tulburătoare chibzuințe privind chipul în care să treacă la fapte ; era încredințat că întîlnirea cu Isabel avea să-i arate calea fără greș. Puterea care pînă acum îi călăuzise pașii nu fusese, totuși, cu desăvîrșire mută, ascunsă, în ceea ce privește multele lucruri amare pe care Pierre le prevedea în oceanul nesfîrșit de necazuri în care se afla cufundat.

Dacă este adevărat că darul cel mai înalt și — după cum spun înțelepții — neprețuita compensație a unor dureri mai grele este de a curăța sufletul de greșelile unei inimi prea vesele și de a-l umple cu un adevăr trist, trebuie să spunem atunci că această sfîntă datorie nu este îndeplinită pe calea ferită a vreunei gîndiri inductive al cărei început să se afle tocmai în suferința cu pricina ; dimpotrivă, ni se pare a fi urmarea minunată a pătrunderii în adîncurile cele mai nepătrunse din spiritul omului, a unei puteri niciodată încercate pînă atunci și cu totul inexplicabile, care, asemeni scînteilor ce încarcă aerul greu al înserării, se împrăștie în toate direcțiile sub forma unor sprintene săgetări de lumină limpezitoare și, în aceeași clipă, ușurează văzduhul de toată încețoșarea sa, dăruindu-i o mare putere de iluminare ; lucruri care mai înainte, în umbrele înserării, căpătaseră înfățișări romantice și tenebroase sînt luminate acum în realitatea lor ; în aceste trecătoare aprinderi ale mirabilului foc al sufe-

rinței vedem lucrurile așa cum sînt ; deși, cînd scînteile se pierd, umbrele coboară din nou și mincinoasele mărginiri ale lucrurilor se reîntorc ; dar fosta lor putere de a înșela s-a pierdut, și acum, chiar în fața celor mai amăgitoare înfățișări ale lor, nu putem uita imaginile adevăratei, nemuritoarei lor fețe, din nou învăluită.

La fel se întîmpla și cu Pierre. Pe vremea veselei lui juneți, înainte de a-l lovi marea nenorocire, toate lucrurile din jur își ascundeau înfățișarea adevărată sub chipuri înșelătoare. Acum, nu numai că multvenerata imagine a tatălui său se preschimbase din coroana verde a unui copac stufos într-un trunchi lovit de trăsnet, dar fiece altă icoană din mintea lui dovedea înrîurirea acelei lumini de pe alte tărîmuri care îi pătrunsese în suflet. Nici măcar încîntătoarea și nepîngărita lui mamă nu rămăsese cu desăvîrșire neatinsă și neschimbată de zguduitură. Prima oară cînd imaginea ei schimbată își făcuse loc în mintea lui, Pierre cătă spre ea înspăimîntat ; acum, cînd furtuna trecuse, îi zăbovea în minte aceeași imagine dezvăluită pe neașteptate și înconjurată de o nesfîrșită jale. Ea, care îi păruse întotdeauna lui Pierre — în aspectele mai puțin trufașe, dar mai frumoase și mai spirituale — nu numai ca o sfîntă în fața căreia să-și înalțe rugile de zi cu zi, ci și ca o blîndă povățuitoare care să-i primească mărturisirile, al cărei respectat iatac era de multă vreme un confesional tapetat cu satin moale, mama lui, într-un cuvînt, nu mai reprezenta nimic din toate aceste lucruri ademenitoare ; simțea cu strîngere de inimă că nu-și mai poate îndrepta pașii către ea cum și i-ar fi îndreptat către o ființă cu care să împărtășească totul, în fața căreia să-și descarce nestînjenit sufletul, ca una ce era în stare să-i arate adevărata cărare cînd el se afla în impas. Minunată era într-adevăr ascuțita pătrundere cu care soarta îl ajutase să înțeleagă firea adîncă a mamei sale. Ea ar fi făcut față tuturor încercărilor obișnuite ; gîndindu-se însă la piatra de încercare a uriașei apăsări pe care el avea să i-o așeze pe umeri, Pierre simțea din străfunduri că maică-sa se va prăbuși sfărîmată sub greutatea ei.

Era o ființă nobilă, dar creată mai ales pentru clipele poleite cu aur ale vieții și, pînă acum, deprinsă să se

miște printre seninătățile neîncrețite de vreun nor, crescută și înflorită din toate punctele de vedere la umbra obiceiurilor și deprinderilor moștenite. Nu rafinata, eleganta, iubitoarea și netulburata lui mamă putea să primească fără să crîcnească, asemeni unei eroine a înalturilor, lovitura nemaiintîlnitei lui năpaste, și nici să aplaude, ca un ecou al inimii sale, sublima hotărîre a cărei punere în fapt avea să atragă după sine uimirea și bătaia de joc a lumii.

„Mamă !... Dragă mamă... Dumnezeu mi-a dăruit o soră și ție o fiică, a acoperit-o pe aceasta cu disprețul și huia lumii, astfel încît eu și cu tine... *cu tine*, mamă, putem doar să o recunoaștem, să o adoptăm și... nu, nu, gemu Pierre, niciodată auzul ei nu ar putea îndura aceste silabe." În fața ochilor lui Pierre se înălță deodată, uriaș și amenințător, nesfîrșitul turn al pînă atunci necunoscutei trufii a mamei sale ; trufia numelui ei, a bogăției, a cinstei, trufia unei femei de neam, rafinată și bogată, toată trufia de Semiramidă a femeii. Se trase înapoi clătinîndu-se și află sprijin doar în sine însuși. Descoperi atunci că în străfundurile ființei sale zăcea un sîmbure de divină neasemuire ce nu se recunoștea os din osul nimănui ; un sîmbure ce-l făcea să se simtă singur și orfan. Cu dragă inimă ar fi rechemat, fie și pentru o clipă, cele o mie de dulci minciuni ale vieții, deși cumpărate cu prețul adevărului ; odată mai mult, dorea să nu se simtă tîrît asemeni pruncului Ismail în deșert, fără mama Agar care să-l întovărășească și să-l mîngîie.

Emoțiile acestea nu-i scăzuseră cu nimic iubirea pentru mama lui și nici nu-i otrăviseră cîtuși de puțin respectul față de ea ; cu atît mai puțin își făcuse loc vreo umbră de dispreț față de virtutea ei neasemuită. Înțelegea limpede că mama lui nu-și fusese sieși mumă. Trufia nemărginită o zămislise, lumea dimprejur cu vanitatea ei o cizelase, și un înfumurat Tipic nu uitase să îi aducă ultimele adăugiri.

Cu totul de mirare, într-adevăr, trebuie să spunem din nou, era fulgerarea înțelegerii pe care Pierre o cîștigase în ceea ce privește caracterul mamei sale, căci amintirea vie a dragostei din belșug revărsate asupra lui nu fusese îndeajuns să-i zdruncine convingerea venită pe neașteptate.

„De iubit mă iubeşte, se gîndea Pierre, dar cum ? Mă iubeşte oare cu acea iubire ce trece dincolo de orice obstacol ? Cu acea dragoste care în numele celui iubit poate să îndure netulburată ura ? Al cărei imn de slavă izbîndeşte doar tălăzuindu-se peste toate muşcăturile vrăjmaşe şi peste dispreţul mulţimii ? Mamă iubitoare, iată că îţi aduc o prea iubită, dar prea hulită soră a mea.. De mă iubeşti, mamă, iubirea ta se va revărsa şi asupra ei şi îi vei întinde mîna ta mîndră ca s-o treci peste pragul aristocraticului tău salon." Cînd Pierre o înfăţişa in închipuirea lui pe Isabel mamei sale şi tot în închipuire o ducea în faţa ei, cînd simţea cum limba i se lipeşte de cerul gurii, ţintuit de privirea îngrozită, dispreţuitoare şi neîncrezătoare a mamei sale, inima lui generoasă se strîngea din ce în ce mai tare, prăbuşindu-se în hăurile sale lăuntrice şi făcîndu-l să simtă, sfîşiat pentru prima oară, cît de goală şi de searbădă este viaţa în lumea ce se călăuzeşte după convenienţe. „Oh, lume fără inimă, trufaşă şi îngheţată, ce mult te urăsc, se gîndea el, ce silă mi-e de gheara ta nesătulă şi asupritoare, care în ceasul celei mai cumplite nevoi mi-o răpeşte chiar pe mama şi mă face de două ori orfan, fără măcar un înverzit mormînt pe care să plîng. Lacrimile mele — de le-aş putea putea vărsa — trebuie să curgă în pustie ; de parcă şi tata şi mama au plecat peste mări şi ţări şi la întoarcere au pierit în neştiutele valuri.

Mă iubeşte, într-adevăr ; dar de ce ? Ce s-ar fi întîmplat de-aş fi fost schilod ? Îmi amintesc că printre cele mai drăgăstoase mîngîieri ale ei sclipeau faldurile solzoase ale unei mîndrii de tinichea. Mă iubeşte cu dragoste trufaşă ; i se pare că vede în mine propria ei frumuseţe înfumurată şi cîrlionţată ; oglinda mea e altarul ei, preoteasa vanităţii şi imaginii proprii ; nu eu sînt acela căruia îi aduce prinos de sărutări. Prea puţină mulţumire se cade să-ţi aduc, Zeiţă Binevoitoare, care ai înveşmîntat momiia cu frumuseţea unui bărbat astfel încît să-mi poţi ascunde adevărul unui om. Înţeleg acum că în această frumuseţe omul cade ca într-o cursă şi în cele din urmă se sufocă, devine orb precum viermele înfăşurat în propria-i mătase. Închinăciune vouă, Urîţenie, Sărăcie şi Netrebnicie, şi vouă tuturor iscusiţilor slujitori ai Adevărului, care ascundeţi sub

gluga și zdrențele cerșetorilor cingătoarea și coroana regilor. Șteargă-se frumusețea născută din țărînă ; șteargă-se bogăția, plăcerea, rodnicia de fiecare an a pămîntului și tot ceea ce poleiește armurile și bate în nestemate piroanele nemernice și lanțurile Minciunilor. Oh ! Mi se pare că înțeleg acum de ce în vremuri de demult oamenii adevărați umblau desculți, încinși cu o funie, veșnic învăluiți în tristețe ca sub o maramă grea. Îmi amintesc acum de acele cuvinte înțelepte adresate oamenilor : «Fericiți cei săraci cu duhul și fericiți cei ce plîng». O, da! Pînă acum n-am făcut decît să clădesc mormane de cuvinte, să cumpăr cărți, să agonisesc o brumă de experiență și să mă zidesc în biblioteci ; a venit vremea să mă așez și să citesc. Da, da ! Acum știu ce înseamnă noaptea, acum înțeleg vraja lunii și toate negrele urmări născute din furtuni și vijelii. Puțin adastă Bucuria atunci cînd Adevărul bate la ușă ; nici Durerea nu rămîne mai prejos. Degeaba las capul să-mi atîrne în piept... e prea greu ; degeaba mi se zbate inima în coșul pieptului, prizonier nerăbdător îndărătul zăbrelelor sale de fier. Oh ! Oamenii sînt cu toții temniceri ; proprii lor temniceri ; în lumea în care Gura Tîrgului atotneștiutoare socotește că cea mai nobilă parte se cade a fi roaba celei mai netrebnice, asemeni regelui Charles cînd l-au prins țăranii deghizat. Inimă ! Inimă ! unsa lui Dumnezeu ; inimă, îți voi da ascultare !"

II

Dacă presimțirea lui Pierre cu privire la mîndria mamei sale, potrivnică din pricina vederilor înguste față de nobila intenție care îi izvorîse în suflet, îl durea atît de tare, cu atît mai sfîșietor era gîndul unei alte împotriviri, pornite încă mai din adîncul inimii doamnei Glendinning. Nu numai mîndria o va face disprețuitoare, dar mai ales amintirea căsniciei o va face să respingă cu groază vina, cu neputință de numit, a cărei dovadă în carne și oase era Isabel însăși. Către ce hrube întortocheate de presupuneri, printre cîte oribile bîntuiri de broaște rîioase și scorpioni ai imaginației nu ar conduce-o o astfel de mărturisire ?

Gîndindu-se la aceasta, ideea de a dezvălui mamei sale secretul nu numai că i se păru lui Pierre fără speranță, ci și de neacceptat, ca un atac pieziș asupra citadelei mîndriei ei, neomenos peste poate, întrucît o lovea în cele mai dulci amintiri și pîngărea cel mai neatins altar din sanctuarul ei.

Convingerea că nu putea cu nici un chip să-i dezvăluie mamei sale secretul nu crescu, ci se născu deodată, de parcă i l-ar fi spus cineva ; se străduia totuși să cerceteze problema pe toate fețele, ca nu cumva să-i fi scăpat vreuna. Simțea deja nelămurit că întreaga sa purtare viitoare, firul vieții sale și al lui Isabel depindeau de mărturisirea sau de ascunderea acestui adevăr în fața mamei lui. Cu cît însă cugeta mai adînc, cu atît se statornicea mai tare încredințarea lui de la început. Se gîndea că, dacă ar mărturisi totul, fără doar și poate mîndra sa mamă avea să respingă cu dispreț rugămintea de a o primi pe Isabel cu toată cinstea în conacul familiei Glendinning. Atunci, se gîndea Pierre, aproape fără să știe ce gîndește, nu voi fi făcut altceva decît să torn în sufletul mamei otrava fără leac a unui adevăr dureros ce nu aduce bine nimănui și face tuturor numai rău. Prin mintea lui trecu un gînd cumplit : că adevărul nu trebuie întotdeauna fluturat la vedere ; că uneori minciuna e de la Dumnezeu și adevărul de la diavol. „Adevărat diavol, cugeta tînărul, dacă îmi stă în putință cu o suflare spurcată a adevărului să spulber în cele patru vînturi amintirea binecuvîntată a tatălui meu, cuibărită în pieptul mamei, și să-i înfig în inimă pumnalul ascuțit al suferinței. N-am s-o fac !"

Dar cum această hotărîre deschidea zări prea întunecoase și nefericite ochiului minții sale, încercă să nu se gîndească pentru moment la ea și să o amîne pînă cînd întîlnirea cu Isabel îi va fi ajutat să vadă mai limpede ce are de făcut. Căci omul, primind pe neașteptate lovitura unor dezvăluiri noi și fără drept de apel, simțind că ele îi vor răsturna întreaga viață, fără să vrea încercă mai întîi să ocolească orice gînd și hotărîre grăbită, știind prea bine că de-acum înainte loviturile care îi vor hotărnici împărăția suferinței și îi vor alege calea în viitor sînt însemnate cu tot atîția țăruși ascuțiți care îi străpung inima.

III

Cel mai trist dintre ceasurile de pe lume este ora nesfîrşită, cenuşie care, pentru cel ce veghează la lumina lămpii, pare să se tîrască între noapte şi zi ; cînd atît lampa, cît şi cel fără somn, istoviţi, par ca de pe altă lume în lumina palidă ; aşteptînd zorile fără nici o bucurie, omului i se năzare că e înconjurat de aburi ţipător vopsiţi şi aproape că blestemă ziua iubitoare de gloată care năvăleşte peste noaptea însingurată a suferinţei sale.

Singura ferestruică a cămăruţei lui Pierre dădea spre pajişte, dincolo de rîu, şi vederea se prelungea în depărtare către înălţimile abia deslușite, pline de poveşti despre marile fapte ale familiei Glendinning. Nu o dată stătuse Pierre la această fereastră înainte de răsăritul soarelui, cătînd către zorile sîngerii care se ridicau şi se desfăşurau învăluind primitoare dealurile viorii ca flamura unui stindard. Astăzi însă dimineaţa se născu în ceaţă şi ploaie, burniţîndu-i în inimă. Pe măsură ce ziua îmbătrînea, scăldînd trăsăturile cunoscute ale camerei în acea lumină firească ce pînă atunci îl limpezea doar întru bucurie, acum cînd ziua şi nu noaptea era martorul chinului său, acum întreaga realitate îi apăru în toată hidoşenia ei dezgolită. Îl cuprinse un sentiment de jale nesfîrşită, de slăbiciune, de neputinţă, de desperare veşnică şi fără de sfîrşit. Nu numai spiritul, ci şi trupul îi erau rănite. Nu se putea ţine pe picioare ; cînd încerca să stea, braţele îi cădeau spre podea, legate parcă cu greutăţi de plumb.

Tîrînd după el şi lanţul şi butucul, se prăbuşi pe pat ; atunci cînd spiritul e zdrobit, trupul îl urmează îndeaproape spre odihnă ; de aceea patul reprezintă adeseori primul refugiu al Chinului. Pe jumătate ameţit de parcă ar fi luat opium, căzu într-un somn de plumb.

Se sculă peste un ceas amintindu-şi pe dată toate cele petrecute cu o noapte înainte ; aflîndu-se însă ceva mai întărit şi stînd întins în tăcere şi în nemişcare, cu trupul aproape în nesimţire, dar cu spiritul viol — fără zarvă — atent ca nu cumva să rupă vraja prin cea mai uşoară mişcare a vreunui mădular sau prin vreo clintire a capului, Pierre îşi înfruntă bărbăteşte durerea şi o ţintui drept în

ochi ; o înțelese întru totul, calm și fără șovăială ; cel puțin așa credea. Înțelese ce îi cerea, ce trebuia să facă numaidecît, care trebuia să-i fie purtarea și cum să se arate la întîlnirea de neocolit de la micul dejun cu mama lui, precum și care să-i fie planurile în cele ce o priveau pe Lucy. Sfatul cu sine însuși fu scurt. Ridicîndu-se din pat, se cumpăni pe picioare o clipă și apoi, ducîndu-se la birou, scrise următoarea scrisoare, la început cu litere mari tremurătoare, iar după aceea cu mînă sigură :

„Trebuie să-mi cer iertare, Lucy, pentru că aseară nu am mai venit. Mă cunoști însă prea bine ca să știi că nu aș fi făcut așa ceva de n-aș fi avut un motiv foarte important. Eram pe stradă, in apropierea casei tale, cînd am primit o știre care m-a făcut să mă întorc pe dată din drum. E vorba de un lucru care îmi răpește tot timpul și toată atenția pentru două sau poate trei zile. Îți spun acestea ca să fii pregătită. Și mai știu că, oricît de neplăcut ar fi pentru tine, o să încerci să înduri totul de dragul meu ; căci oare, draga mea, draga mea Lucy, mi-ar trece mie prin gînd să stau departe de tine atît de mult dacă nu aș fi silit fără putință de a spune nu ? Să nu vii pe la noi înainte de a veni eu la tine ; dacă se întîmplă să o întîlnești pe mama în alt loc, nu te arăta curioasă sau neliniștită pentru mine. Fii la fel de veselă ca și cînd aș fi tot timpul alături de tine. Te implor, fă ceea ce îți spun și la revedere !“

Împături scrisoarea și tocmai se pregătea să o pecetluiască, cînd șovăi și, despăturind-o imediat, o reciti. Nu-și putu înțelege însă propriul său scris, căci privirea i se împăienjenise deodată. Norul trecu și, luînd repede pana, adăugă următorul post scriptum :

„Lucy, scrisoarea asta ți se va părea, poate, de neînțeles ; dacă așa stau lucrurile, să știi că nu eu am vrut-o ; nici nu știu cum altfel aș fi putut-o scrie. Doar un singur motiv am, Lucy : lucrul la care am făcut aluzie este de asemenea natură, încît sînt ca și jurat să nu îl dezvălui nimănui, decît acelora pe care îi privește nemijlocit. Nu

e mai puţin adevărat că, neputînd spune lucrurilor pe nume, le facem să pară şi mai misterioase descriindu-le cu înconjur, aşa cum am făcut eu. Să ştii că pe mine nu mă pîndeşte nici o primejdie şi că o să-ţi rămîn pe vecie credincios ; aşa că fii liniştită pînă ne vom vedea din nou."

Pecetluind scrisoarea, sună şi i-o încredinţă unui servitor, spunîndu-i să o ducă cît mai curînd şi să nu aştepte răspuns. Cînd trimisul tocmai pleca, îl chemă înapoi şi, luîndu-i scrisoarea, o apăsă pe margini ca s-o facă sul şi, fără să o mai desfacă, adăugă următoarele cuvinte cu creionul : „Nu-mi scrie : nu întreba de mine". Omul luă mesajul şi plecă lăsîndu-l pe Pierre pierdut în gînduri, în mijlocul camerei. Nu după multă vreme se dezmetici; ieşi din casă, căutînd locul unde pîrîul rece şi proaspăt, trecînd printre pajişti, forma un mic iaz adînc şi umbros, şi se aruncă în apă. Întorcîndu-se întremat în cameră, îşi schimbă hainele, căutînd prin mici amănunte ale toaletei să alunge orice urmă a greutăţii care-i apăsa pieptul. Niciodată nu se îmbrăcase cu mai multă grijă pentru impresia pe care o făcea. Unul din cele mai drăgăstoase capricii ale mamei sale era să-i parfumeze albiturile ; una din trăsăturile lui mai feminine — trăsături care se pot observa în mod curios la mulţi bărbaţi robuşti şi cu suflet mare, ca Mahomed, de exemplu — era de a fi sensibil la toate mirosurile plăcute. Aşa că, ieşind din nou pentru a-şi împrospăta obrazul înainte de a înfrunta privirea pătrunzătoare a mamei sale, căreia secretul posibilei sale palori nu-i putea fi dezvăluit, Pierre era ferchezuit în toată regula ; dar, vai ! trupul lui nu era decît mumia îmbălsămată a morţii ascunse în suflet.

IV

Se plimbă mai mult decît vroise ; la întoarcere, pe aleea care ducea către sufragerie, urcă scările spre terasă şi privi prin fereastra largă. O văzu pe mama lui aşezată lîngă masă, cu faţa întoarsă către el, şi îi auzi vocea veselă şi rîsul spumos şi strălucitor, învinuindu-l că el şi nu ea

este cel leneş în acea dimineaţă. Dates îşi făcea de lucru cu nişte linguri şi şervete lîngă bufet.

Adunîndu-şi pe faţă toată veselia de care era în stare, Pierre intră în cameră. Amintindu-şi cu cîtă grijă se îmbăiase şi se îmbrăcase şi ştiind că nimic nu îmbujorează obrazul ca o dimineaţă umedă, proaspătă, răcoroasă şi ceţoasă, încercă să se convingă că pe chipul lui nu se pot desluşi urmele lungii nopţi de veghe.

— Bună dimineaţa, surioară ! Ce plimbare grozavă ! Am ajuns pînă la...

— Pînă unde ? Pentru numele lui Dumnezeu, pînă unde ? Arăţi groaznic ! Ce s-a întîmplat, Pierre ? Ce te doare ? Dates, te sun cînd o să am nevoie de dumneata.

Cît timp bunul servitor îşi mai făcu de lucru cu şervetele, de parcă nu avea chef să fie clintit atît de repede din îndeletnicirile lui obişnuite şi bombănind cine ştie ce, aşa cum fac toţi servitorii aflaţi de multă vreme în casă cînd sînt excluşi de la vreo discuţie ce priveşte familia, doamna Glendinning nu-şi luă ochii de la Pierre, care, fără să-şi dea seama că mîncarea nu era chiar gata, se aşeză la masă şi începu să-şi pună în ceaşcă, destul de nervos, frişcă şi zahăr. În clipa în care uşa se închise în urma lui Dates, mama sări în picioare şi îşi îmbrăţişă fiul ; dar în acea îmbrăţişare Pierre simţi îndurerat că inimile lor nu bat împreună, ca mai înainte.

— Ce lucru cumplit ţi s-a întîmplat, fiule ? Vorbeşte, e de neînţeles ! Lucy ! Doamne... nu cumva ea ? Între voi nu pot fi obişnuitele certuri de îndrăgostiţi..., Vorbeşte, vorbeşte, fiule !

— Surioară... începu Pierre.

— Acum nu-ţi sînt surioară, Pierre, acum sînt mama ta.

— Atunci, mamă, trebuie să-ţi spun că şi tu îmi pari la fel de greu de înţeles ca şi...

— Vorbeşte mai repede, Pierre... liniştea ta mă îngheaţă. Spune-mi, căci, Doamne, simt că trebuie să ţi se fi întîmplat ceva cu totul neobişnuit. Eşti fiul meu şi îţi poruncesc ! Nu e vorba de Lucy ; e altceva. Spune-mi.

— Dragă mamă, zise Pierre împingîndu-şi nervos scaunul înapoi, te rog să mă crezi cînd îţi spun că nu am ce să-ţi mărturisesc. Ştii că uneori, cînd mă apucă vreun

chef de studiu și filozofie, stau treaz pînă tîrziu la mine în cameră ; că mi se întîmplă, indiferent de oră, să caut ca un nebun aerul curat și să fac o lungă plimbare peste cîmpuri. Așa am făcut și aseară și nu mi-a mai rămas decit prea puțin timp ca să dorm ; puținul somn pe care l-am prins nu m-a ajutat prea mult. N-o să mai fac astfel de prostii ; așa că, mamă dragă, nu mă mai privi astfel și hai să mîncăm. Dates ! Sună clopoțelul, surioară.

— Stai, Pierre ! E o apăsare în aer. Simt, știu că mă minți ; poate nu am făcut bine încercînd să-ți smulg secretul ; crede-mă, însă, fiule, că nu mi-aș fi închipuit să ai vreun secret față de mine, în afară de primii muguri ai iubirii pentru Lucy, și așa ceva femeia din mine a înțeles că era de iertat și firesc. Dar acum ce-ar putea fi ? Pierre, Pierre ! Gîndește-te bine înainte de a hotărî să nu-mi încredințezi gîndurile. Sînt mama ta. Ar putea fi un lucru fatal. Nu poate fi nici bun, nici cinstit, Pierre, un lucru pe care il ascunzi mamei tale. Să nu ne despărțim, Pierre ; dacă îți pierzi încrederea în mine, și eu mi-o voi pierde în tine. Și acum... să sun ?

Pierre, care încercase în zadar să-și găsească de lucru cu ceașca și lingurița, se opri și, fără să-și dea seama, îndreptă asupra mamei sale o privire mută și jalnică, fără să spună vreun cuvînt. O văzu iarăși cu ochii minții pe mama sa în nou descoperita ei lumină. Parcă vedea indignarea izvorîtă din mîndria jignită ; dragostea ei stingîndu-se treptat ; îi cunoștea tăria și ideile exagerate despre credința nestrămutată pe care un fiu trebuie să o poarte în suflet. Tremura la gîndul că acum era prima clipă a grelei sale încercări. Dar deși înțelegea prea bine ce înseamnă atitudinea mamei sale, care stătea în fața lui privindu-l cu atenție, și cu mîna pe cordonul soneriei, deși știa că apariția lui Dates însemna, în același timp, dispariția oricărei încrederi dintre ei, deși i se părea că și mama lui nutrește același gînd, era, totuși, legat de hotărîrea-i de nestrămutat.

— Pierre, Pierre ! Să sun ?

— Mamă, stai !... Da, sună, surioară.

Clopoțelul sună ; la chemarea lui, Dates intră și, privind oarecum semnificativ la doamna Glendinning, spuse :

— A venit reverendul, stăpînă, și e acum în salonul de la apus.

— Roagă-l pe domnul Falsgrave să intre de îndată; adu cafea ; nu ți-am spus că l-am invitat la micul dejun ?

— Da, stăpînă, dar credeam că... tocmai acum... și se uită îngrijorat de la mamă la fiu.

— O, bunul meu Dates, nu s-a întîmplat nimic, exclamă doamna Glendinning pe un ton nepăsător și cu un zîmbet amar, privind către fiul ei. Poftește-l pe domnul Falsgrave înăuntru. Nu te-am văzut aseară, Pierre, ca să-ți spun că domnul Falsgrave va lua micul dejun cu noi la invitația mea. Am fost ieri la casa parohială ca să discut cu el despre nenorocirea lui Delly și acum o să hotărîm ce e de făcut. Cît despre Ned, sînt absolut decisă ; un astfel de destrăbălat nu trebuie să ne pîngărească locurile ; la fel și netrebnica de Delly.

Din fericire, intrarea pe neașteptate a preotului îi abătu atenția de la brusca paloare a feței lui Pierre, dîndu-i acestuia răgazul să-și vină în fire.

— Bună dimineața, doamnă, bună dimineața, tinere, spuse domnul Falsgrave cu vocea lui neobișnuit de blîndă ca de flaut, îndreptîndu-se către doamna Glendinning și fiul ei.

Doamna îi răspunse cu aceeași căldură, iar Pierre cu un aer prea încurcat pentru a fi la fel de politicos. O clipă, atît cît domnul Falsgrave rămase în picioare în fața gazdelor, înainte de a accepta scaunul oferit de Dates, înfățișarea lui oferi ochiului o imagine deosebit de atrăgătoare.

În viața oricărui om există momente scumpe inimii sale, cînd mai multe împrejurări mărunte adunate treptat își dau mîna pentru a-l face să uite un timp de lucrurile aspre și amare ale vieții, făcîndu-l amabil și binevoitor ; aceasta se întîmplă cînd priveliștea și societatea în care se află îi sînt foarte plăcute ; iar dacă în acel moment fericit se întîmplă ca și trupul să se afle într-o poză plăcută la privit, atunci acea atitudine, oricît de trecătoare, lasă să se întrevadă statura nobilă a Firii Inimoase ; iar scînteia divină aflată în stare de adormire în fiecare om se arată vederii. Așa se întîmpla cu domnul Falsgrave. Cincizeci de mile împrejur nu se afla casă în care să fi in-

trat mai cu drag decît conacul de la Poiana Şeii; deşi treaba cu care venise în acea dimineaţă nu era cîtuşi de puţin plăcută, ea îi ieşise cu desăvîrşire din minte. În faţa lui se aflau, îmbinate în aceeaşi persoană, cea mai credincioasă enoriaşă şi cea mai vestită frumuseţe din tot ţinutul, alături de cel mai învăţat şi mai simpatic tînăr pe care-l cunoştea. În faţa lui se afla, de asemenea, ziditoarea generoasă şi neobosita ocrotitoare a frumoasei bisericuţe de marmură, tîrnosită de bunul episcop cu mai puţin de patru ani înainte. În faţa lui stătea, de asemenea — deşi ascunsă din politeţe — aceeaşi binefăcătoare neobosită, din a cărei pungă, nu se putea să nu bănuiască, venea cea mai mare parte a salariului său, teoretic obţinut din chiria stranelor. Fusese invitat la micul dejun,o masă care, în familiile instărite de la ţară, este cel mai plăcut moment al fiecărei zile ; nările lui simţeau toate mirodeniile din Java, amestecate în aroma cafetierei de argint ; ştia prea bine ce delicii lichide se vor prelinge în curînd din ea. În afară de asta şi de alte mici asemenea amănunte, ştia că doamna Glendinning are o oarecare slăbiciune pentru el (deşi din păcate nu îndeajuns de mare pentru a-l lua de bărbat, după cum aflase de zece ori din proprie experienţă) şi că Pierre îl preţuia la fel de mult ca mama lui.

Preţuire pe care preotul o merita din plin. Natura îl înzestrase regeşte. În clipele mai fericite, ca aceasta, faţa îi radia de o bunăvoinţă curtenitoare, dar blîndă ; era cît se poate de bine clădit şi impunător la trup ; micimea picioarelor şi curăţenia, albeaţa de crin şi gingăşia de copil a miinilor contrastau puternic cu statura lui voinică. În ţări ca America, unde nu există o castă bine definită a nobilimii ereditare a cărei stirpe să fie nefiresc prelungită, aşa cum se întîmplă cu caii de rasă şi cu lorzii în unele regate, şi mai ales, în regiunile agricole unde, din o sută de miini care lasă să pice bila în urna de vot pentru alegerea preşedintelui, nouăzeci şi nouă sînt musculoase şi arse de soare, în astfel de regiuni delicateţea miinii, cînd e îmbinată cu o ţinută masculină, capătă o valoare necunoscută naţiunilor europene.

Înfăţişarea şi aşa plăcută a reverendului nu avea decît de cîştigat prin însoţirea cu manierele lui, frumoase şi la locul lor, convingătoare, totuşi fără cel mai mic aer de

prefăcătorie sau fandoseală. Cerurile îl dăruiseră cu un trup asemeni unui flaut cu clape de argint, pe care să cînte în această lume ; un instrument pe care îl stăpînea aproape desăvîrșit. Mișcările grațioase aminteau de unduirile unor sunete melodioase. Aproape întotdeauna îți venea să crezi că-l auzi, nu că-l vezi. Avea o noblețe înnăscută și atît de adînc vrednică de admirație, încît de mai multe ori doamna Glendinning i-l dăduse de exemplu lui Pierre, pentru influența pe care spiritul îl are în lustruirea și înnobilarea minții și a manierelor ; oricît ar fi părut de extravagant, declara că fusese întotdeauna de părerea tatălui ei, că nici un bărbat nu poate fi un gentleman complet, prezidînd cu demnitate la masa lui, dacă nu se împărtășea din sfintele taine. În cazul domnului Falsgrave, această afirmație nu era cu totul absurdă. Fiu al unui sărman fermier din nord, care se căsătorise cu o drăgălașă cusătoreasă, el nu avea nici un înscris heraldic al strămoșilor pe care să-l arate, ca garanție și explicație a boiului chipeș și a deprinderilor alese ; primul se datora voinței naturii ; celelalte erau o urmare a vieții de învățat, îndulcită de plăcerea celei mai alese societăți feminine, oricît de mică ar fi fost ea, pe care o privise întotdeauna ca podoaba cea mai de preț a vieții. Dacă manierele se potriveau cu persoana, mintea se potrivea cu amîndouă și era cea mai convingătoare ilustrare a lor. În afară de puterea de convingere și elocința din amvon, cîteva lucrări așternute în fugă cu privire la natură, artă și literatură dovedeau nu numai sensibilitatea lui față de toate lucrurile frumoase văzute sau nevăzute, ci și faptul că era înzestrat cu darul de a cînta aceste lucruri,dar pe care o fire mai activă și mai ambițioasă l-ar fi transformat încă de mult în faima unui poet. Domnul Falsgrave era în floarea anilor, la o vîrstă care pentru un astfel de bărbat este cea mai plăcută, iar pentru o femeie coaptă e cea mai atrăgătoare. Tinerețea nu plecase încă luînd cu sine frumusețea, grația și puterea ; bătrînețea nu se instalase încă cu hainele ei grele, deși părțile ei cele mai bune — blîndețea și înțelepciunea — i-o luaseră înainte, ca s-o vestească așa cum șambelanii maiestuoși merg în fața caleștii vreunui rege sprijinit în cîrje.

Acesta era, deci, domnul Falsgrave care şedea acum la masa doamnei Glendinning, cu colţul unuia din generoasele şervete ale familiei înfipt în deschizătura cămăşii albe ca neaua, astfel încît faldurile coborau aproape pînă la marginea mesei, făcîndu-l să pară un preot gata să oficieze în odăjdii micul dejun.

— Te rog, domnule Falsgrave, zise doamna Glendinning, dă-mi o chiflă.

Nu ştiu dacă experienţa lui preoţească înălţase şi sfinţise gestul atît de simplu al frîngerii pîinii, sau dacă aceasta se datora albeţii mîinilor lui, dar hotărît lucru domnul Falsgrave îndeplini această rugăminte în aşa fel încît, dacă l-ar fi văzut bătrînul Leonardo, ar fi avut încă o sursă de inspiraţie, deloc de neglijat pentru divina lui pictură. Pierre îl privea stînd pe scaun blînd şi supus ; o imagine a curăţeniei, cu fruntea albă, cu mîinile albe, cu şervet alb ; simţea, aproape, căldura blîndei omenii date de frumuseţea bărbătească şi împlinită a preotului ; îşi amintea toate lucrurile bune pe care le ştia despre acest om, tot binele pe care îl auzise despre el, şi nu-i venea în minte nimic rău despre caracterul lui ; din propria lui tristeţe şi suferinţă ascunsă, contempla bunăvoinţa deschisă şi inima bună, oglindite pe faţa zîmbitoare a domnului Falsgrave, cînd deodată îi trecu prin cap că, dacă cineva pe lumea asta putea să-i dea vreo povaţă la ananghie, dacă cineva putea să-l ajute dîndu-i o cît de mică speranţă, acel cineva se afla în faţa lui.

— Te rog, domnule Glendinning, spuse preotul zîmbind, în timp ce Pierre îi întindea în tăcere platoul cu felii de limbă, nu vreau să ţi-o mănînc eu pe toată, fiindcă şi aşa mi se pare că pe a dumitale ţi-ai mîncat-o singur azi de dimineaţă. Un joc de cuvinte de foarte prost gust, ştiu, dar... (întorcîndu-se către doamna Glendinning) ...cînd omul se simte foarte fericit spune uneori prostii mai mari decît el. Fericire şi prostie... suspectă coincidenţă.

— Domnule Falsgrave, spuse gazda, ceaşca ţi-e goală. Dates ! Vorbeam ieri, domnule Falsgrave, de ticălosul acela de Ned.

— Da, da, răspunse domnul Falsgrave cam încurcat.

— Nu-l voi mai îngădui pe pămînturile mele ; hotărîrea mea e luată. Infamul ! Nu are o soție la fel de virtuoasă și de frumoasă acum, ca în ziua cînd am condus-o la biserică ? A dat dovadă de cea mai condamnabilă și neîndreptățită ușurătate.

Pastorul înclină capul în semn de încuviințare, îndurerat.

— Astfel de bărbați, continuă doamna Glendinning, îmbujorată de cea mai sinceră indignare, mi se par mai demni de dispreț decît ucigașii.

— Sînteți cam aspră cu ei, stimată doamnă, zise domnul Falsgrave cu blîndețe.

— Tu nu ești de aceeași părere, Pierre ? întrebă doamna Glendinning, întorcîndu-se îndîrjită către fiul ei. Bărbatul care a păcătuit asemeni acestui Ned nu este mai rău decît un ucigaș ? Nu a distrus complet o femeie, celeilalte dîndu-i să soarbă rușinea, ca pe o băutură otrăvitoare ? Nu l-aș învinovăți pe fiul lui bun dacă l-ar urî.

— Sitmată doamnă, zise preotul, ale cărui priviri se mutaseră de la doamna Glendinning la feciorul ei și, văzînd la el un tremur straniu, îl cercetase cu atenție urmărindu-i tulburarea pe care nu și-o putea stăpîni cu totul ; stimată doamnă, spuse el, aplecîndu-se deasupra mesei, în dumneavoastră virtutea are un apărător prea înflăcărat ; v-ați înfierbîntat prea tare ; domnul Glendinning, pe de altă parte, parcă a înghețat. Vă rugăm să ne onorați cu părerile dumneavoastră, domnule Glendinning.

— Nu vreau să mă gîndesc acum la bărbat, spuse Pierre încet și fără să-i privească — să vorbim de Delly și de pruncul ei — are sau a avut un copil, am auzit eu ceva ; situația lor e cu adevărat nenorocită.

— Mama o merită, spuse neînduplecată gazda, dar pruncul, nu. Ce spune Biblia, părinte ?

— Păcatele tatălui vor cădea asupra copiilor pînă la a treia generație, răspunse domnul Falsgrave fără prea mare entuziasm. Asta nu înseamnă însă, doamnă, că lumea trebuie să arunce anatema asupra copiilor, ca și cînd oamenii ar fi trimiși ai Domnului întru împlinirea căilor sale nepătrunse. Chiar dacă se spune ca urmările rușinoase ale păcatului să cadă asupra copiilor, nu înseamnă

că sila și inverșunarea noastră față de păcat trebuie să treacă de la păcătosul care a păcătuit la copilul lui cel fără de vină.

— Înțeleg ce vreți să spuneți, zise doamna Glendinning înroșindu-se ușor. Vi se pare că sînt prea aspră. Dar dacă uităm care sînt părinții copilului și îl primim ca pe oricare altul, dacă simțim pentru el la fel cum simțim și pentru ceilalți prunci și nu-l înfierăm în nici un fel, cum avem să împlinim cuvintele Bibliei ? Nu ne ridicăm noi stavilă acestora și nu înseamnă că putem săvîrși chiar noi un păcat ?

Fu rîndul preotului să roșească puțin și buza de jos îi tremură abia zărit.

— Îmi cer iertare, continuă respectuoasă doamna Glendinning, dar dacă îi putem aduce vreo vină reverendului Falsgrave, este că bunătatea inimii sale îl împiedică de la împlinirea sfintelor asprimi ale învățăturilor bisericii. În ceea ce mă privește, așa cum mi-e scîrbă de bărbat, mi-e scîrbă de femeie, și nu doresc să dau cu ochii de copil.

Urmă o pauză în timpul căreia, spre norocul lui Pierre, și din pricina acelei vrăji care parcă se coboară asupra oamenilor binecrescuți în astfel de ocazii, ochii celor trei meseni rămaseră ațintiți asupra feței de masă ; toți trei erau o clipă cufundați în solemnele lor meditații, privitoare la subiectul pe care-l discutau, iar domnul Falsgrave tocmai se gîndea supărat că scena devine cam stînjenitoare.

Pierre vorbi primul ; ca mai înainte, ochii lui îi ocoleau pe ai celorlalți ; deși nu i se adresă mamei sale, ceva din tonul vocii arăta că prin ceea ce spunea îi vorbea mai ales ei.

— Întrucît se pare că în chip ciudat ne-am lăsat cu toții atrași mai ales de discutarea aspectelor morale ale acestei triste întîmplări, spuse el, să încercăm a o pătrunde mai adînc ; dați-mi voie să întreb care trebuie să fie purtarea copiilor legitimi față de cei nelegitimi — vlăstare ale aceluiași tată — cînd au trecut de vîrta copilăriei ?

Preotul rdică repede privirile uitîndu-se la Pierre surprins și cercetător, atîta cît îi permitea politețea.

— Zău așa, spuse doamna Glendinning, cu nimic mai puțin surprinsă și neîncercînd să-și ascundă mirarea, ciudată întrebare ai pus ; ai fost mai atent la acest subiect decît mi-am închipuit. Dar ce vrei să spui, Pierre ? Nu te-am înțeles pe deplin.

— Copilul cel bun trebuie să-i întoarcă spatele celui din flori cînd au același tată ? repetă Pierre, aplecîndu-și capul mai adînc în farfurie.

Preotul privi în jos și tăcu ; apoi întoarse puțin capul către gazdă, ca și cînd ar fi așteptat răspunsul de la ea.

— Întreabă lumea, Pierre, zise doamna Glendinning cu aprindere, și întreabă-ți propria inimă.

— Propria mea inimă ? Așa am să fac, mamă, zise Pierre privind drept înainte ; dar dumneavoastră ce credeți, domnule Falsgrave ? Unul trebuie să se lepede de celălalt ? Unul trebuie să arunce de la sine mila și iubirea nețărmurită pentru celălalt, mai ales dacă acela e părăsit de toți pe lume ? Care credeți că ar fi fost gîndurile Mîntuitorului în această privință ? Și care au fost vorbele blînde pe care le-a spus femeii păcătoase ?

O roșeață fugară trecu peste obrazul preotului, îmbujorîndu-i fruntea largă ; se mișcă pe scaun și privi nedumerit de la Pierre la mama lui. Era în situația unui om cu experiență și cu multă înțelegere, aflat între două păreri potrivnice — păreri doar — care pe de altă parte nu se potrivesc cu propria lui convingere, dar căreia el șovăie să îi dea glas, din pricină că nu dorește să se arate împotriva opiniilor atît de ferme ale vreuneia din cele două părți vrednice de respect și ca poziție, și ca trăsături sufletești.

— Ei bine, ce răspuns îi dați fiului meu ? zise doamna Glendinning în cele din urmă.

— Stimată doamnă și dragă tinere, spuse domnul Falsgrave, care își recîștigase între timp întreaga stăpînire de sine. E unul din neajunsurile noastre în lumea asta, ale celor care urcăm în amvon, și anume că oamenii cred că știm mai multe decît alții despre îndatoririle morale ale semenilor noștri. Un neajuns și mai mare este acela că, în ochii lumii, părerile noastre, adesea neîndeajuns chibzuite, despre cele mai complicate probleme morale, vînturate

la ceas de taifas, sînt considerate literă de evanghelie, ca și cînd ar veni de la biserică însăși. Nimic nu poate fi mai greșit decît astfel de păreri ; nimic nu mă pune într-o mai mare încurcătură și nu îmi tulbură acea desăvîrșită seninătate, fără de care nu se cade să ne dăm cu părerea asupra unor subiecte moralicești, decît întrebările neașteptate pe care mi le pun unii și alții în lume. Iertați-mi această lungă introducere, fiindcă multe alte lucruri nu mai am de spus. Nu orice întrebare, oricît de directă, domnule Glendinning, poate să primească un răspuns sincer sub forma unui da sau nu. Milioane de împrejurări schimbă toate chestiunile morale ; deși conștiința poate, eventual, să ne dicteze ce avem de făcut, fără vreo piedică, în vreun caz pe care îl cunoaștem noi mai bine, conform unui adevăr universal, a cuprinde toate eventualitățile morale este nu numai cu neputință, dar e o încercare care mi se pare nechibzuită.

În acea clipă șervetul asemănător unor odăjdii îi căzu de la gît, lăsînd să se vadă o mică dar minunat tăiată camee, care reprezenta unirea alegorică a șarpelui și a porumbiței. Îi fusese dăruită de un prieten care-l prețuia și el o purta uneori în ocazii speciale ca aceasta.

— Sînt de acord cu dumneavoastră, domnule, răspunse Pierre, înclinîndu-se. Sînt cu totul de acord. Și acum, doamnă, să vorbim despre altceva.

— În dimineața asta ești foarte grijuliu să-mi spui doamnă, domnule Glendinning, zise mama lui zîmbind pe jumătate cu amărăciune, pe jumătate de-a dreptul supărată, dar încă mai mirată de răceala lui Pierre.

— Cinstește pe mama și pe tatăl tău, zise Pierre. *Atît* pe mama, *cît și* pe tatăl tău, sublinie el fără să-și dea seama. Și mă gîndesc, domnule Falsgrave, acum că ne-am stîrnit în această discuție în contradictoriu, că întrucît această poruncă e pe drept considerată singura care conține o promisiune, pare să fie și singura care nu se referă la nimic precis. S-ar zice că cel mai fățarnic și mai înșelător dintre tați trebuie să fie cinstit de către fiu, la fel ca și cel mai virtuos.

— Într-adevăr, așa reiese dacă ne luăm strict după Decalog.

— Şi credeţi că într-adevăr aşa trebuie să se petreacă lucrurile în viaţă ? Aşa trebuie să facem ? Ar trebui oare să-mi cinstesc tatăl chiar dacă l-aş şti seducător ?

— Pierre, Pierre ! strigă mama lui înroşindu-se puternic şi ridicîndu-se pe jumătate. Nu e nevoie de asemenea presupuneri făcute de dragul argumentării. În dimineaţa asta parcă nu ştii ce vorbeşti.

— O fac pur şi simplu din interes pentru problemă în general, doamnă, răspunse Pierre rece. Îmi cer scuze. Dacă obiecţia de mai înainte nu se aplică aici, domnule Falsgrave, îmi faceţi cinstea unui răspuns ?

— O luăm de la capăt, domnule Glendinning, zise preotul, recunoscător pentru vorba scăpată de Pierre ; este încă o întrebare la care morala este neputincioasă a da un răspuns limpede, care să se potrivească în toate împrejurările.

Şi din nou şervetul-patrafir îi căzu.

— Iată-mă din nou pus la punct în mod subtil, zise Pierre încet ; sînt de acord însă că poate aveţi din nou dreptate. Şi acum, doamnă, întrucît domnul Falsgrave şi dumneavoastră aveţi treabă împreună, iar prezenţa mea nu este necesară, ba chiar mă tem că vă puteţi lipsi de ea foarte bine, îngăduiţi-mi să vă părăsesc. O să fac o plimbare mai lungă, aşa că nu e nevoie să mă aşteptaţi cu masa. Rămas bun, domnule Falsgrave, la revedere, doamnă, zise el privind către mama lui.

Cînd uşa se închise în urma lui, domnul Falsgrave spuse :

— Domnul Glendinning arată cam palid astăzi ; nu s-a simţit bine ?

— Nu am ştiinţă de aşa ceva, răspunse doamna cu indiferenţă, dar aţi văzut vreodată vreun tînăr atît de scorţos ca el ? Nemaipomenit ! îngînă ea ; ce-ar putea să însemne asta... „Doamnă“ în sus... „Doamnă“ în jos... Dar ceaşca vă e goală... şi întinse mîna.

— Mulţumesc, e de ajuns, doamnă, spuse preotul.

— Doamnă ? Rogu-vă, nu îmi mai spuneţi şi dumneavoastră doamnă, domnule Falsgrave ; cuvîntul ăsta mi-a devenit deodată nesuferit.

— Îmi îngăduiţi să vă spun atunci „maiestate" ? zise domnul Falsgrave galant ; dacă reginele lui Florar poartă acest nume, el ar trebui să li se cuvină şi reginelor lui Fructar.

Interlocutoarea lui rîse.

— Haidem să trecem dincolo, zise ea, şi să încheiem socotelile cu acel infam Ned şi acea nenorocită Delly.

V

Iuţeala şi forţa cu neputinţă de înfruntat a talazului care se prăbuşise asupra lui Pierre, înghiţindu-l în prima lui năvală, îi stîrnise în suflet o vîltoare de noi imagini şi simţiri, măturîndu-le în acelaşi timp pe toate cele de mai înainte. Tot ceea ce era legat direct de prezenţa adevărată a lui Isabel era pentru el viu şi mişcător ; tot ceea ce era legat de sine, de situaţia lui, acum pentru totdeauna însoţită cu aceea a surorii sale, apărea şters şi palid. Trecutul presupus al lui Isabel era în mod misterios împletit cu cel al tatălui său ; de aceea închipuirea îi era bîntuită de gîndul la părintele său ; viitorul care o aştepta pe Isabel şi care putea fi zdruncinat din temelii, în mod indirect, de purtatea pe care mama sa o va adopta, neştiutoare, faţă de el, tot aşa precum, ştiind de existenţa fetei, făgaşul vieţii ei avea să fie şi el pe vecie schimbat... Şi toate aceste frămîntări i-o aduceau în faţa ochilor pe mama lui într-o lumină arzătoare.

La urma urmelor, cerurile arată oarecare înţelegere pentru firea omenească, îndulcind într-un fel sau altul cele mai cumplite lovituri ale sorţii. Împresurat de armiile năpastei al căror sfîrşit se pierde în nemărginiri de groază, sufletul omului — simţind că nu se poate lua în piept cu întreaga potrivnicie, ori neputînd din pricina binecuvîntat de scurtei sale vederi să cuprindă toată lărgimea zării de durere ce se strînge ameninţătoare în jurul-i — se sfieşte, ştiindu-se nevolnic, să înfrunte cu ochii deschişi toată nefericirea lui. Pentru el amara doctorie e împărţită în înghiţituri separate ; astăzi soarbe o linguriţă

din jalea lui, mîine mai mult, şi aşa mai departe, pînă la ultima picătură.

Nu putem spune că, sub apăsarea celorlalte fapte, uitase cumva de Lucy şi de suferinţa nesfîrşită în adîncurile căreia avea să o prăvălească în curînd din pricina ameninţătoarei nesiguranţe privitoare la viitorul său închinat de-acum înainte lui Isabel, în cea mai mare parte şi orice avea să se întîmple. Rece ca gheaţa şi asemănător unui şarpe, se tîra şi se încolăcea peste celelalte fantasme cutremurătoare ; apoi alte griji se ridicau din nou deasupra şi îl sugeau în adîncurile lor, astfel încît dispărea fără întîrziere din cîmpul înţelegerii lui de moment. Putea acum să înfrunte cele mai multe gînduri care o priveau pe Isabel, pregătit şi cu ochii deschişi ; gîndul la Lucy însă, apărut din cînd în cînd şi ridicat în faţa ochilor, îl făcea să şi-i acopere cutremurat cu mîini cutremurate. Nu din pricina laşităţii celui ce se iubeşte doar pe sine, ci a sufletului său peste măsură de simţitor. Putea să indure gîndul sfîşietor al existenţei lui Isabel nestrămutat în hotărîrea-i de a o ajuta şi de a ostoi durerea unei alte făpturi ; deocamdată însă nu putea îndura gîndul la Lucy, fiindcă ceea ce promitea să fie un balsam pentru Isabel însemna pentru Lucy spulberarea păcii veşnice şi ameninţa, mai necruţător încă, fericirea celei ce-i era mai mult decît aproapele său.

Era cu atît mai bine că presimţirile abia conturate cu privire la Lucy se ştergeau înainte de a căpăta trăsăturile groase de penel ale unor alcătuiri chinuitoare. În picioare şi pe jumătate învăluit în ceaţă pe muntele Soartei, toată acea parte a vederii largi îi era acoperită de nori ; dar de îndată ce norii se împrăştiau, sau mai degrabă în perdeaua lor apărea o spărtură care scotea la iveală, hăt-departe, pe jumătate învăluite în negura de la poale valea şi rîul fericitei lor vieţi de mai înainte, i se părea că-i vede faţa îngerească aşteptîndu-l la fereastra căsuţei cu caprifoi ; în clipa următoare hoardele furtunatice se împreunau din nou, totul se ascundea privirii şi se învălmăşea într-un vîrtej de beznă. Doar o putere fără nume, mai presus de oameni, îl făcuse să-i scrie lui Lucy acel bilet neînţeles ; blîndeţea, calmul şi stăpînirea de sine

vădite de această scrisoare nu erau decît heralzii firești, deși perfizi, ai loviturilor cutremurătoare ce aveau să urmeze. Astfel, deși înnegurată în conștiința și vederea lui, soarta logodnicei sale, cea atît de tare lovită. se deslușea din ce în ce mai bine printre valurile mai apropiate de ceață, alegîndu-se chiar și dintre aburii care înconjurau înalturile. Amestecate în adîncuri, părțile mai ascunse ale firii omenești nu se vădesc întotdeauna în timpul plămădirii lor ; precum alte puteri, ele se arată mai ales în fapta de la sfîrșit, în urmările ei. Ciudate și aprige munci agitau cele două talere grozav de asemenea ale balanței sufletului lui Pierre, sie însuși apărîndu-i ca bîntuit de haos ; ca și gîndurile lui limpezi, cernita Isabel era slobozită din robia uitării în care o aruncase lumea, dar în același timp în hrubele ascunse ale sufletului său neștiutor zîmbitoarea Lucy, palidă acum ca o moartă, rămînea zălog pentru scăparea lui Isabel. Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Neclintită și nepăsătoare este soarta, negutător fără inimă al bucuriilor și durerilor omenești.

Dar propria lui orbire, deplină și fără vrere, față de cauza cea mai sfîntă a dragostei sale, nu era legată doar de hotărîrea ce o luase cu privire la Isabel ; se cuibărise în sufletul lui, nepoftită, e drept, dar nu fără ajutorul judecății, în măsura în care aceasta mai ridica din cînd în cînd glasul de sub asuprirea marii năpaste. Nu putea să nu-și dea seama că orice gînd care o privea pe Lucy era acum mai mult decît fără rost. Cum să mai poată întocmi harta vieții sale și a ei cînd totul în jur ajunsese numai ceață albicioasă și valuri alburii ! Mai mult decît atît, deși simțea că e închinat unei cauze înalte, sub porunca cerului de a o ocroti și de a sta alături de Isabel în toate încercările închipuite de timp și întîmplare, cum putea el să fie sigur că va rezista ademenirilor interesului egoist care va încerca să-l abată din drum și că își va păstra neîntinată generozitatea-i mărinimoasă, odată ce îngăduia gîndului ademenitor la Lucy să se înfrunte cu gîndul apăsător la Isabel pentru stăpînirea neîmpărțită a sufletului său.

Și dacă, fără să înțeleagă prea bine ce face, era pregătit, cu puteri de uriaș, să jertfească lucrurile cele mai scumpe, să se despartă de ultimele speranțe ale fericirii

obişnuite în măsura în care îi stăteau în calea marii şi înflăcăratei lui hotărîri, dacă aşa stăteau lucrurile, cît de uşurele şi fără cheag, mai subţirele şi mai aburoase decît cea mai străvezie maramă, îi apăreau îndatoririle obişnuite, cerute de bunele maniere ! Datoria de fiu faţă de mama lui, cuvîntul de cinste şi angajamentul semnat şi pecetluit al logodnei sale nu însemnau, vai, nimic !

Nu putem spune că lucrurile i se înfăţişau chiar aşa de limpede în minte ; se coceau însă înlăuntru. Căzuseră asupra lui seminţele simţirilor înalte ; ele odrăsleau acum şi se mişcau cu zvicniri vagi, dureroase în suflet ; crescute îndeajuns, aveau să se nască devenind fapte vii, dispreţuind orice legătură cu Pierre şi reducînd la nimic cele mai scumpe interese ale inimii sale.

Astfel se naşte Eroul zămislit în ceruri şi adăpostit la sînul Celui Robit Datoriei ; refuză să-şi recunoască părinţii muritori, sfîşie şi dispreţuieşte orice legătură muritoare.

VI

O noapte, o zi şi o părticică din seara următoare — atît îi rămăsese lui Pierre ca să se pregătească pentru întîlnirea hotărîtoare cu Isabel.

„Mulţumesc lui Dumnezeu, se gîndea Pierre, că a trecut noaptea Haosului şi a Pierzaniei ; n-au mai rămas decît o zi şi poala unei nopţi. Dăruiască-mi cerurile băieri noi ale sufletului şi întărească-mă în simţirea de jertfă de la început. O, de-aş putea, cu cele mai strîmbe gînduri ce gîndesc, să mă îndrept sub legea neîncovoiată a sfintei dreptăţi! Fie ca nici o ispită măruntă şi nebărbătească să nu-mi taie calea în această zi : fie ca nici o piatră să nu mi se întîmple în drum ! Azi voi dispreţui socotelile şi catastifele oamenilor şi voi căuta sprijin şi aprobare la neamul zeiesc al copacilor ce-mi par o seminţie mai nobilă decît omul. Din frunzişul lor vor pogorî asupră-mi puterile înaltului ; asemeni rădăcinilor lor, picioarele mele vor trage vlagă urieşească. Călăuziţi-mă, păziţi-mă, puteri stăpîne în ziua de astăzi ! Legaţi-mă în chingi pe care să nu le pot rupe ; îndepărtaţi de la mine părerile de spaimă : fie

ca această zi să spulbere uritele şi strîmbele imagini ale minciunilor potrivite, ale indatoririlor şi tertipurilor lor, ale scornelilor moraliceşti piezişe şi fricoase de pe acest pămînt. Umpleţi-mă cu foc mistuitor pentru ele ; turnaţi pînă în vîrful ţevii vieţii mele praful de puşcă al meniri-lor noastre. Fie ca nici o sirenă lumească să nu-mi incinte urechile şi să mă clintească din hotărîre. O, voi, puteri, astăzi arunc zarurile veşniciei. Pe credinţa mea in voi, forţe nevăzute, pun rămăşag trei vieţi întregi şi trei întregi fericiri. Dacă mă părăsiţi, adio Credinţă, adio Adevăr, adio Dumnezeu ; în surghiun veşnic, dincolo de oameni şi de Dumnezeu, mă declar egalul amîndurora ; liber să pornesc război împotriva Zilei şi a Nopţii, a tuturor gîndurilor care ţin de lucruri, de trup şi de suflet şi pe care puterile de deasupra şi de sub noi le ţin în gheare !"

VII

Deşi incins de un foc divin, trupul lui Pierre era de tină. Ah, muschetele pe care zeii le-au alcătuit pentru a primi pulbere cit cuprinde zarea, şi totuşi le-au frămintat din lut !

Iartă-mă, cititorule, că trebuie să spun adevărul, dar nu am încotro ! Cum să mă strecor mai adînc în sufletul lui Pierre şi să arăt cum acest foc sacru a pătruns în sinea lui aflînd acolo vatră, din lucrurile inconjurătoare şi din lucrurile pe care nu le ştia ? Voi urma aşadar drumul cel fără capăt şi întortocheat, rîul ce curge în peştera omului; nu-mi pasă unde voi ajunge, nu-mi pasă la ce ţărm voi trage.

Nu era acel chip, deşi jelind fără glas, frumos şi ademenitor ? Minunaţi ochi fără fund, luminaţi de sclipiri nepămînteşti ! În acele genuni fermecate s-au cufundat şi s-au îmbăiat împreună Suferinţa şi Frumuseţea. Frumoşi ca ai unei zeiţe, atît de uimitor de ademenitori ; vorbind de o jale nesfîrşit mai dulce şi mai atrăgătoare decît orice veselie ; acel chip al slăvitei suferinţe ; acea faţă de mişcătoare drăgălăşenie ; acea faţă era a surorii lui Pierre ; aceea era faţa Isabelei ; acea faţă o văzuse Pierre ; în acei

ochi de pe altă lume se cufundase el. Astfel, chiar şi înainte de întîlnire, era convins că frumuseţea şi nu urîţenia femeiască îl chemase în apărarea ei. Ce-ar fi făcut Pierre dacă pe o ulicioară pustie i-ar fi ieşi în cale o urîciune gheboşată şi schiloadă şi, sărutîndu-i poala hainei, ar fi şoptit : „Salvează-mă, Pierre, iubeşte-mă, recunoaşte-mă, frate ; eu sînt sora ta !" Ah, dacă omul e plămădit în ceruri, de ce ne sar în ochi numai priveliştile din iad ? De ce trebuie să desluşim doar vinişoara de lut din nobila marmură a stîlpului sprijinitor al bolţii ce ne cuprinde pe toţi? Din fire ar trebui să fim aproape de Dumnezeu ; vai, râul vieţii noastre e mocirlit de malurile între care curge ; cu toate acestea, la buza fîntînii, acolo unde se aţine omul, acolo firul apei aminteşte de izvor.

Să nu-l mai judecăm atunci pe Pierre cel muritor. Nu mi-ar fi greu să ascund toate acestea şi să-l înfăţişez perfect şi neprihănit ; nepăsător faţă de firea şi de soarta oamenilor obişnuiţi. Cu Pierre sînt mai cinstit decît sînt faţă de ei înşişi cei mai buni dintre noi. Sînt deschis şi mărinimos cu el ; de aceea îi puteţi vedea slăbiciunile şi numai de aceea. Firile impunătoare se bazează pe rezervă, nu pe dezvăluire. Cel care e cinstit, deşi mai nobil decît Ethan Allen, riscă să fie supus dispreţului celui din urmă dintre muritori.

ISABEL ŞI PRIMA PARTE A POVESTIRII EI

I

Pe jumătate nerăbdător să se apropie ceasul, pe jumătate tremurînd că fiecare clipă i-l aduce mai aproape şi tot mai aproape, cu ochii uscaţi, dar ud de ploaia acelei zile mohorîte, la căderea serii Pierre ieşi în marginea pădurii pe care o străbătuse în neştire şi rămase o clipă neclintit privind povîrnişul care cobora spre Poiana Şeii.

Locul unde se oprise era un drum de pădure folosit doar de sănii cînd cădea zăpada ; acolo ultimii copaci ai codrului formau o boltă îngustă, asemeni unei porţi închipuite ce se deschidea către păşunile largi cît vedeai cu ochii care coborau către lac. În acea înserare umedă şi ceţoasă ulmii împrăştiaţi pe cîmp stăteau zgribuliţi într-o lume neprimitoare, totuşi neclintit înrădăcinaţi pe locurile acelea de către un ciudat simţ al datoriei. Mai încolo se vedea lacul, o pînză neagră şi mută, neîncreţită de vreo undă ori suflare ; se întindea închingat, fără destulă viaţă în jur, încît cea mai mică tufă ori crenguţă să se oglindească în el. Ceea ce se vedea pe faţa lacului era doar cerul nemişcat de deasupra. Numai cînd soarele strălucea lacul reflecta vesele imagini verzi, iar acestea tulburau muţenia zugrăvită a cerurilor fără chip.

De ambele părţi, mai încolo încă, dincolo de malul îndepărtat al lacului, se ridica matahala misterioasă a muntelui, zburlită cu pini şi brazi, nepămintească, cu suflări necunoscute de abur, neagră în văzduhul ceţos şi împrăştiind groază şi posomoreală. La poalele ei se întindeau vrăjite păduri dese, iar din hăţişurile şi peşterile lor bîntuite de bufniţe şi pline de frunze putrede şi de uscături nefolosite şi uitate — cînd prin alte locuri mulţi săraci ar fi dat orice să aibă măcar un gătej — din nesfîrşita neome-

nie a acestor codri adînci se înălța un sunet sfîșietor, un răcnet schimbător și zvîcnit ; ramurile scuturate de ploaie ale unor copaci loviți de boala rea, stînci care alunecau la vale, trosnete de moarte ale unor tufe de mult doborîte și trăncăneala diavolească a duhurilor pădurii.

Mai aproape însă, pe malul de dincoace al blîndului lac, acolo unde acesta forma un povîrniș scobit, semicircular, unde oamenii semănaseră porumb, se ridica o căsuță scundă, vopsită în roșu ; vechiul ei acoperiș era năpădit de mușchi verde ; peretele dinspre miazănoapte era și el încrustat cu mușchi, căci din acea parte bate vîntul aducător de umezeală, asemeni părții dinspre miazănoapte a tulpinii oricărui arțar zdravăn din poiană. La frontonul dintr-un cap al acoperișului, o tufă încurcată cerea sprijin și-l răsplătea cu generoase revărsări de frunziș verde și cu o ramură ciolănoasă care se ridica semeață de-a lungul cărămizilor hornului, ca un paratrăsnet natural. De celălalt fronton se sprijinea șopronul scund al lăptăriei, cu pereții împletiți și ei cu viță de Madeira ; dacă te apropiai îndeajuns și îți strecurai privirea prin gratiile împletiturii și prin șipcile subțiri care vărgau deschizătura unei ferestruici, puteai să vezi blîndele și mulțumitele prizoniere: garnițele cu lapte, roatele de brînză de Olanda albe ca zăpada, așezate în șiruri, movilițele de unt auriu și ulcelele cu smîntînă cum e crinul. Pînă sus de tot, aproape de vîrful acoperișului, copacii nu aveau frunze mai deloc ; acolo însă își deschideau deodată, ca trei uriașe baloane verzi, umbrelele mari, rotunjite, de verdeață.

De cum se opri privirea lui Pierre pe acest loc, îl apucă un tremur. Nu numai fiindcă Isabel sălășluia aici, ci din cauza a două ciudate potriviri legate una de alta, și pe care acea zi i le pusese în față. Coborîse la micul dejun cu mama lui și inima îi era grea, mai să plesnească de presimțiri privitoare la purtarea mai mult ca sigur trufașă a doamnei Glendinning, față de o făptură ca Isabel, în cazul în care venetica i-ar fi cerșit dragostea maternă, cînd iată apare reverendul Falsgrave și ei încep să discute despre Ned și Delly, iar toată problema pe care Pierre pierduse nădejdea de a i-o înfățișa mamei sale pe ocolite cu toate urmările ei morale, în așa fel încît să afle cam ce pă-

rere ar avea ea, fusese discutată pe îndelete ; prin acea ciudată potriveală știa perfect acum ce gîndește mama lui și primise un fel de semn că nu trebuie să-i dezvăluie nimic. Asta se întîmplase dimineață ; acum, cînd se lăsase înserarea, văzînd casa care o adăpostea pe Isabel, o recunoscu de îndată ca fiind ferma închiriată de bătrînul Walter Ulver, tată aceleiași Delly, a cărei viață fusese pe vecie distrusă de cruzimea lui Ned.

Simțiri ciudate, ca dintr-o altă lume, i se strecurară în suflet lui Pierre. Prea slabe pentru a sădi uimirea și groaza în sufletele unor făpturi mai nepăsătoare, nemeditative și poetice, atari potriviri, oricît ar apărea ele de des, umplu întotdeauna mințile mai cizelate cu neliniști pe care nici un cuvînt meșteșugit nu le poate reda. Ele țintesc, de fapt, cea mai grea întrebare a vieții. Cînd cade trăsnetul, se naște de la sine întrebarea : e întîmplare sau mîna lui Dumnezeu ? De asemenea, dacă mintea astfel înrîurită este și ea pradă vreunei suferințe precise, întrebarea sporește din toate părțile, ajungînd în cele din urmă să cuprindă toate lucrurile din jurul nostru. Se vede întotdeauna că aceia care suferă cel mai sincer cugetă cel mai adînc asupra cauzelor dintîi. Inima, stîrnită pînă în străfunduri, își află ecou în minte, care la rîndul ei este și ea puternic tulburată. Prin fața oamenilor nefericiți, dacă aceștia sînt înzestrați cu puterea de a pîndi, toate vîrstele lumii trec ca un convoi de ocnași și puzderiile lor de lanțuri zăngăne în bezna nepătrunderii.

Plimbîndu-se printre umbrele lungi care ocoleau colina împădurită și așteptînd să vină ceasul, Pierre încerca să-și închipuie scena care avea să urmeze. Imaginația însă îl părăsise cu totul ; realitatea era mult prea reală pentru el ; doar chipul, chipul doar îl cerceta ; se deprinsese atît de mult în ultima vreme să-l confunde cu părerile văzduhului, încît aproape se cutremura la gîndul că în curînd acel chip îi va sta dinainte, față în față cu al lui.

Acum încep să cadă umbrele mai groase ; nu se mai vede casa ; doar cei trei tei înalți îl călăuzesc și el coboară dealul îndreptîndu-se spre ea. Fără să știe, drumul său pierdut în gînduri este întortocheat, ca și cînd în acea clipă firul cugetării s-ar fi unduit și el, căci din ambele

părţi se ridică oprelişti stîrnite de îndoielile perfide privitoare la avantajele şi folosurile pe care entuziasta lui hotărîre le-ar putea aduce în cele din urmă. Pe măsură ce se apropie, paşii lui se încetinesc ; vede o luminiţă zbătîndu-se într-o ferestruică dublă. Fără putinţă de greşeală înţelege că renunţă de bunăvoie şi pentru totdeauna la candelabrele sclipitoare ale conacului de la Poiana Şeii în favoarea nefericitelor opaiţe ale sărăciei şi ale durerii. Închipuirea lui sublimă îi zugrăveşte însă şi slava orbitoare a adevărului şi virtuţii zeieşti ; deşi mereu acoperită de ceaţa deasă a celor pămînteşti, ea va străluci în cele din urmă pe bolta senină ce podeşte tronul de safir al atotputerniciei.

II

E în faţa uşii ; casa e cufundată în tăcere ; bate ; luminiţa de sus şovăie o clipă, apoi se îndepărtează ; înăuntru aude o uşă scîrţîind din balamale ; inima îi bate nebună cînd aude că se trage lanţul de la intrare ; ţinînd luminarea deasupra capului ei de zînă, Isabel se afla în faţa lui. E ea. Nu se rosteşte nici o vorbă ; nu se zăreşte ţipenie de om. Intră în camera cu fereastra dublă ; acolo Pierre se aşază, copleşit de slăbiciunea trupului şi pătruns de veneraţia sufletului. Îşi ridică privirile către ochii lui Isabel înotînd în frumuseţe şi singurătate ; se aude o voce scăzută, dulce, înecată de suspine şi melodioasă dincolo de fire :

— Deci, tu eşti fratele meu ; pot să-ţi spun Pierre ?

O clipă Pierre o cercetează pătrunzător, cu prima şi ultima bănuială a fratelui asupra persoanei fetei misterioase ; în acea clipă regăseşte pe faţa ei rugătoare nu numai înduioşarea fără nume produsă de fata care cosea la şezătoare, ci şi icoana mai ştearsă a portretului din tinereţe al tatălui său, ciudat transpusă şi amestecată prin unirea-i cu o feminitate pînă atunci necunoscută şi străină. Dintr-o suflare Memoria, Profeţia şi Intuiţia îi spun : „Pierre, să nu şovăi nici o clipă ; să nu ai nici cea mai

mică îndoială... Această făptură e sora ta ; priveşti carne din carnea tatălui tău."

— Deci, tu eşti fratele meu ; pot să-ţi spun Pierre ?

El sări în picioare şi o cuprinse în braţele ce nu mai cunoşteau îndoiala.

— Tu eşti ! Tu eşti !

În strînsoarea lui simţi o zbatere uşoară ; capul ei căzu pe umărul lui. Tot trupul i se scălda în şuvoiul mătăsos al părului lung, despletit. Dîndu-i la o parte buclele, el sorbea frumuseţea ca de moarte a feţei şi se molipsea de o nemuritoare tristeţe. Părea că ea se stinge, că s-a sufocat — pradă acelei morţi care lasă neatinse pacea şi dulceaţa feţei omeneşti.

Îi venea să strige după ajutor ; dar încetul cu încetul ochii se deschiseră asupra lui ; încetul cu încetul simţi cum fata încearcă să se ridice ; îşi revine puţin şi din nou o simte cum se zbate uşor în braţele lui, ca şi cînd s-ar ruşina şi n-ar îndrăzni să creadă că vreun muritor are dreptul să o cuprindă astfel. Pierre se căieşte că a dat frîu liber căldurii arzătoare şi necugetate şi se simte cuprins de un respect nesfîrşit pentru ea. O ajută blînd să se aşeze pe o laviţă în firida ferestrei ; stă şi el lîngă ea şi aşteaptă în tăcere să treacă zguduirea acestei prime întîlniri ca Isabel să-şi revină şi să poată sta de vorbă cu el.

— Cum te simţi acum, sora mea ?

— Fii binecuvîntat, fii binecuvîntat !

Din nou dulcea, neîmblînzita putere a muzicii din vocea ei şi o urmă abia simţită şi ciudată de accent străin — aşa i se năzări lui Pierre — îi înfiorară sufletul. Se apleacă şi o sărută pe frunte. Simte apoi cum mîna ei o caută pe a lui şi se încleştează de ea fără să spună un cuvînt.

Toată făptura lui se află acum în atingerea mîinii care-l strînge. O simte micuţă şi netedă, dar neobişnuit de viguroasă. Înţelese atunci că fiica propriului său tată îşi cîştigase pîinea cu truda însingurată a mîinilor ei în aceeaşi lume în care el, fratele ei bun, huzurise. Mai depuse încă o sărutare respectuoasă pe fruntea ei şi răsuflarea lui fierbinte susură o rugă către ceruri.

— Nu am cuvinte să-ți vorbesc, Pierre, fratele meu. Întreaga mea ființă, toate gîndurile și dorurile vieții mele îți sînt datoare vîndute; cum aș putea dară să-ți vorbesc; dacă ar vrea Cel de Sus, Pierre, să-mi îndeplinească cea mai fierbinte dorință, aș vrea să mor acum. Atunci mi-aș afla pacea. Îngăduie-mă, Pierre.

— O veșnicie dacă trebuie, mult iubita mea Isabel! Nu-mi vorbi încă, dacă așa crezi de cuviință, dacă nu poți. Această mînă încleștată de a mea îmi vorbește la fel ca buzele tale.

— Nu știu de unde să încep, Pierre, deși sufletul mi-e prea plin.

— Din adîncurile inimii mele te iubesc și te respect; la fel voi simți pentru tine acum și întotdeauna, în veci de veci!

— Oh, Pierre, nu poți oare să-mi vindeci această visare, această uluire, care mă robesc? Sărmanul meu cap mi se învîrtește, mi se învîrtește și nu se poate opri. În felul acesta viața mea nu mai poate să dăinuie; mi-e sufletul prea plin și nu găsesc ușurare. Cheamă lacrimile pentru mine, Pierre, altfel inima o să-mi plesnească de atîta simțire, simțire care e mai asemeni morții decît toată suferința ce am trăit!

— Voi, ceruri însetate ale serii, voi, neguri, și tu, rouă de pe dealuri, culegeți-vă de aici umezeala! Tunetul a trecut; de ce nu se pornește ploaia? Desfaceți-i băierile lacrimilor!

Capul ei căută sprijinul lui; picături mari căzură pe el; după un timp Isabel ridică fruntea și păru mai liniștită.

— Dacă gîndurile tale îmi sînt datoare vîndute, o, sora mea, află că și eu simt la fel pentru tine. Nici eu nu știu ce aș putea să-ți spun. Cînd te uiți la mine, surioară, privești un chip care s-a jurat fără putință de dezlegare în adîncul sufletului să-ți aparțină și să-ți fie pînă în ultimele hotare și pînze albe ale sorții frate ocrotitor și bun.

— Nu sunete ale vorbelor obișnuite, ci acordurile cele mai adînci ale melodiilor ascunse în inima mea ar trebui să-ți pătrundă în urechi. Vorbești cu o făptură omenească, dar cerurile ar trebui să-ți răspundă; ori un flaut

zvonind prin văzduh ; desigur, accentele cele mai neaşteptate ale vocii tale vor fi fost auzite acolo sus ; pentru asta, binecuvîntări pe care închipuirile muritorilor nu le pot zugrăvi ar trebui să pogoare asupra ta.

— Binecuvîntări ca a ta se întorc asupra lor şi binecuvîntează inima care le-a rostit. Eu nu te pot binecuvînta, o, sora mea, aşa cum te binecuvîntezi tu însăţi binecuvîntînd netrebnicia mea. Dar, Isabel, dacă nu ne smulgem din uimirea dintîi a întîlnirii noastre, inimile noastre o să se înmoaie cu desăvîrşire. Lasă-mă să-ţi repet cine este Pierre ; ce viaţă a dus pînă acum şi ce viaţă va duce de-acum înainte ; astfel vei fi pregătită.

— Nu, Pierre, aceasta este îndatorirea mea ; tu ai dreptul mai întîi la istorisirea mea şi apoi, dacă îţi e cu voie, o să-mi dăruieşti povestea vieţii tale. Ascultă-mă. Cele nevăzute îmi vor da putere... Nu e mare lucru, Pierre... Nimic nu e surpinzător. Ascultă, deci... M-am liniştit îndeajuns pentru a vorbi.

În timpul pauzelor scurte, tăcute, din convorbirea lor de pînă atunci, Pierre auzise paşi înceţi, rari, trişti, gînditori, măsurînd în lung şi-n lat odaia de deasupra; în timpul pauzelor dese cu care ciudata poveste din capitolul următor avea să fie presărată, aceiaşi paşi înceţi, rari, trişti şi gînditori se vor auzi din nou, măsurînd tăcerea camerei.

III

— N-am cunoscut-o niciodată pe mama. Cele mai îndepărtate amintiri nu-mi pot aduce în cuget nici măcar o trăsătură a feţei ei. Dacă este adevărat că maica mea va fi trăit vreodată, ea s-a dus de mult şi nu a aruncat vreo umbră pe pămînt. Pierre buzele care-ţi vorbesc nu au atins niciodată sînul unei mame ; parcă n-aş fi născută din femeie. Primele icoane tulburi din viaţa mea sînt legate de o casă veche, pe jumătate căzută în ruină, undeva într-un ţinut pe care nu ştiu pe ce hartă l-aş putea căuta. De va fi existat, acel loc a dispărut şi el de mult de pe faţa pămîntului. Era o casă întunecată, sălbăticită, răsărită în

mijlocul unui luminiş rotund, fără copaci, scobit într-un povîrniş, în mijlocul unor codri de pini pipernicIţi. De cîte ori mă uitam pe fereastră seara, mă făceam mică de teamă că stafiile pinilor o să se strecoare în preajma mea şi, întinzîndu-şi ciocurile fioroase, o să mă înhaţe şi o să mă ducă printre umbrele lor groaznice. Vara pădurea zumzăia neîncetat de zvonul necunoscut al unor păsări şi animale pe care nu le cunoşteam. Iarna omătul era scris tot ca o hartă de hîrtie şi însemnat cu punctişoarele urmelor lăsate noaptea de fiinţe cu patru picioare, pe care nu le vedea nici soarele, darămite omul. În mijlocul luminişului rotund, casa se înălţa neagră, fără vreo frunzuliţă sau vreo crenguţă verde în umbra căreia să se adăpostească ; fără umbră şi fără adăpost în inima umbrei şi a adăpostului. Unele ferestre erau astupate cu scînduri grosolane, bătute în cuie sus şi jos ; camerele erau goale şi nimeni nu intra acolo, deşi nu se închideau. Adeseori mă uitam la ele cu teamă din coridorul care răsuna de ecouri ; căminele uriaşe erau în ruină ; rîndul de jos al pietrelor de susţinere se prăbuşise, albit de foc ; cărămizile negre de deasupra căzuseră în vetre şi se amestecaseră grămadă cu funinginea, care mai cădea încă, a unor focuri de mult stinse. Fiece piatră de vatră din acea casă era crăpată în lungul ei ; fiecare podea se lăsa la colţuri ; afară, tot brîul casei, acolo unde se sprijinea pe temelia îngustă din pietre înverzite, era plin de petele gălbui ale mucegaiului grinzilor. Nici un nume ; nimic scris sau scrijelit ; nici o carte nu era în casă ; nici o amintire care să vorbească de cei care locuiseră mai înainte în ea. Era mută ca moartea: Nici o piatră, nici o moviliţă, nici un muşuroi de primprejur nu amintea de vreun mormînt al unui om sau copil. Astfel, fără vreo urmă a istoriei ei trecute, s-a îndepărtat cu totul din mintea mea şi nu mai pot şti acum unde se afla ori în ce ţinut. N-am mai văzut nici o altă casă asemeni ei. Am văzut odată, însă, poze cu nişte castele din Franţa care mi-au adus aminte cu tărie de imaginea ei ştearsă, în special cele două rînduri de lucarne care ieşeau în afară de sub acoperişul ţuguiat. Casa aceea era însă de lemn, pe cînd castelele erau de piatră. Cu toate astea mă gîndesc că poate

casa nu era în țara asta, ci undeva în Europa ; în Franța, poate ; totul e foarte nedeslușit ; să nu mi-o iei în nume de rău, fiindcă nu pot să vorbesc cu șir despre un subiect atît de straniu.

În casa aceea n-am văzut vreun alt suflet de om în afară de un bătrîn și o bătrînă. Fața moșului era aproape înnegrită de vîrstă și semăna cu un boț de zbîrcituri cu barba albă, veșnic încurcată și presărată cu praf și pămînt. Cred că vara lucra în grădină sau într-un loc asemănător aflat într-o parte a casei. Toate amintirile îmi sînt nesigure și amestecate. Moșul și baba mi-au rămas însă neșterși în minte. Poate fiindcă erau singurele făpturi omenești și din cauza aceasta s-au instăpînit într-atît pe ființa mea. Rareori îmi vorbeau ; uneori, în serile întunecoase cînd bătea vîntul, ședeau la foc și se uitau la mine, își șopteau ceva, apoi se uitau din nou la mine. Nu se purtau rău, dar, repet, nu-mi vorbeau decît arareori — sau mai niciodată. Îmi e cu neputință să-mi amintesc ce-și spuneau sau în ce limbă vorbeau. Adeseori mi-a părut rău, fiindcă atunci aș fi putut să-mi fac cît de cît o idee dacă acea casă era în țara asta sau peste mări. Aici ar trebui, poate, să-ți spun că uneori parcă îmi amintesc că, la puțină vreme după ce am plecat din casă, știam vorbi în două limbi ; una din ele s-a pierdut, iar cealaltă, învățată mai apoi, a sporit. Dar despre asta mai tîrziu. Femeia îmi aducea de mîncare, căci nu mîncam cu ei. Odată, cînd ședeau lîngă foc, cu o pîine și o sticlă de vin palid-ruginiu în față, m-am dus la ei și am vrut să mănînc și eu și am pus mîna pe pîine. În aceeași clipă bătrînul a dat să mă lovească, dar s-a răzgîndit, iar femeia, fulgerîndu-mă cu privirea, mi-a smuls pîinea și a aruncat-o în foc. Am fugit înfricoșată din cameră și am căutat o pisicuță pe care adeseori încercasem s-o ademenesc să mă imprietenesc cu ea, fără să reușesc, cine știe de ce. În singurătatea mea înfricoșată am căutat-o din nou și am găsit-o sus, scormonind neauzit după cine știe ce lucru ascuns în gunoiul de lîngă vetrele părăsite. Am strigat-o, căci nu îndrăzneam să intru în camera bîntuită ; mi-a aruncat o privire piezișă și lipsită de înțelegere și și-a continuat căutările tăcute. Am

strigat-o din nou și atunci s-a întors și m-a scuipat ; am coborît scările în fugă, chinuită de gîndul că și de acolo fusesem alungată. Nu mai știam încotro să mă îndrept ca să scap de singurătate. În cele din urmă am ieșit afară și m-am așezat pe un bolovan, dar răceala lui mi s-a urcat la inimă, așa că a trebuit să mă ridic. Eram amețită ; nu mă puteam ține pe picioare ; am căzut și n-am mai știut de mine. A doua zi de dimineață m-am trezit în pat, în cămăruța mea tristă, cu un codru de pîine neagră și o cană cu apă lîngă mine.

Am ales la întîmplare această amintire legată de viața pe care am dus-o în acea casă. Ți-aș mai putea povesti multe altele, dar atîta e de ajuns ca să-ți faci o idee cum trăiam. Cu fiecare zi care trecea băgam de seamă cum toate chipurile văzute și sunetele auzite deveneau mai străine și mai înspăimîntătoare. Față de mine moșul și baba erau aidoma pisicii ; nici unul din ei nu voia să stea de vorbă cu mine ; pe nici unul nu-l înțelegeam. Și bătrînul, și femeia, și pisica semănau cu pietrele înverzite ale casei ; nu știam nici de unde au venit și nici ce caută acolo. Îți spun încă o dată, nu venea țipenie de om în casa aceea, dar uneori bătrînul o lua greoi pe un drum care traversa codrul și nu se înapoia decît seara tîrziu, aducînd cu el pîinea neagră și vinul subțire ruginiu. Deși pădurea nu era departe de ușa noastră, venea atît de încet și chinuit, apăsat de mica lui povară, încît treceau parcă ceasuri nesfîrșite din clipa cînd îl deslușeam mai întîi printre copaci și pînă cînd trecea pragul ciobit.

Și acum, imaginile șterse și petele albe se înmulțesc. Nu mai e decît un nimic al neținerii de minte. Poate că atunci să mă fi îmbolnăvit și multă vreme să nu fi știut de mine. Ori se poate să fie adevărat ceea ce am auzit că, după vremea primelor noastre amintiri, urmează o domnie a deplinei neștiri, urmată din nou de primele mijiri ale următoarelor roiuri de aduceri aminte, întinzîndu-se mai mult sau mai puțin limpezi peste tot trecutul pînă la acea primă prăpastie.

Oricum, nu mai țin minte altceva despre casa din luminiș ; nu știu cum de am ajuns s-o părăsesc : eram, probabil, încă foarte mică. Parcă mă văd, însă, tresăltînd, în

altă poiană rotundă, nesfîrşit mai mare decît prima şi fără vreo cingătoare de copaci. Cu toate acestea, mi se năzare adesea că zăresc lingă mine lucruri înalte şi drepte, asemeni pinilor care se clatină şi trosnesc, asemeni copacilor bătrîni în timpul furtunilor de la munte. Şi podelele se lăsau la colţuri parcă mai tare decît primele, ba chiar se şi mutau, încît mi se pare că le simt cum se cufundau sub pasul meu.

Atunci cred că am vorbit pentru prima şi ultima oară în două limbi. Se făcea că în jurul meu erau oameni cu care vorbeam într-o limbă, şi alţii cu care vorbeam într-alta ; le ştiam pe amîndouă... Una îmi venea mai uşor să o vorbesc... În cealaltă parcă de-abia începeam... Aceasta, însă, îi lua treptat locul celei dintîi. Bărbaţii, pe care îi văd adesea ca prin vis urcîndu-se pe cele trei obiecte ciudate ca nişte copaci, vorbeau... trebuie să mă gîndesc... dacă mă pot cu adevărat gîndi la o închipuire atît de neîntrupată ca asta... vorbeau limba care ţi-am spus că mi se ştergea din minte. Era o limbă frumoasă; îmi pare acum că era veselă şi spumoasă ; limba pe care trebuia să o vorbească o copilă ca mine dacă n-aş fi fost întotdeauna atît de tristă. Era o limbă făcută pentru copii, Pierre ; ca un ciripit, ca un gungurit.

Probabil că ai înţeles că aceste vagi amintiri par să se refere la o corabie în largul mării. Dar totul e tulbure şi nedesluşit. Uneori nu ştiu nici eu dacă ceea ce-ţi spun este lucru adevărat sau vis fără temei. La mine lucrurile cele mai consistente se topesc întotdeauna în visuri şi visurile în lucruri consistente. Nu mi-am revenit niciodată cu totul după urma ciudăţeniei fragedei mele copilării. Aşa se face că şi acum această clipă învăluie făptura ta, frate, şi, deşi o văd, e ca o tainică ceaţă ; dinlăuntrul ei parcă mă priveşte o a doua, o a treia şi o a patra faţă. Amintirea felului în care tu şi cu mine ne-am întîlnit devine din ce în ce mai îndepărtată. Îmi caut calea orbeşte printre toate soiurile de forme care sînt parte din mine ; drumul mă poartă doar printre plăsmuiri ; plăsmuiri care au ochi ce mă străpung. Mă întorc, şi ei se uită la mine... Fac un pas înainte, şi ei se uită la mine. Îngăduie-mi o clipă ; nu-mi vorbi.

IV

Plin de nedumeriri fără nume pricinuite de această ciudată făptură, Pierre rămase tăcut, privind-o cu luare aminte aşa cum stătea pe jumătate întoarsă. Pletele moi, grele, ca pana corbului îi căzuseră pe jumătate în ochi, precum o perdea aproape trasă ce acoperă altarul cine ştie cărui sfînt. Lui Pierre i se părea că în parte aparţine tărîmurilor nelumeşti ; nepămînteasca ei apariţie era doar din pricina naşterii ei tainice şi nu avea nimic ameninţător sau respingător. Şi totuşi, tonurile înalte ale vocii ei, iscată din adîncuri, adăstau ca dulci ecouri în încăpere, strivite şi călcate în picioare — ca nişte boabe de struguri plesnind de suc — de paşii nevăzuţi, dar neconteniţi, din camera de deasupra.

Isabel făcu o mişcare şi, după ce gîndurile îi mai rătăciră un timp, continuă mai liniştită parcă :

— Următoarea amintire pe care cred că mă pot bizui întrucîtva este o altă casă, şi ea aflată la depărtare de aşezările omeneşti, în inima unui ţinut nu cu desăvîrşire mut. Prin ţinutul acesta şerpuia un rîu verde şi leneş care trecea chiar pe lîngă casă. Probabil că era aşezată undeva într-o luncă ; prima casă de care ţi-am vorbit mi se pare că era ascunsă undeva printre munţi, sau în apropierea lor ; sunetul îndepărtatelor cascade... parcă mi-l aduc aminte şi acum ; vîrfurile care străpungeau norii în ridicarea lor semeaţă, în spatele casei, la apusul soarelui... parcă le văd şi acum. Cealaltă casă, a doua, sau a treia, nu mai ştiu a cîta, îţi spun din nou, se afla într-o luncă. În jurul ei nu se înălţau pini ; erau puţini copaci ; pămîntul nu se povîrnea la fel de abrupt ca în jurul primei case. În jur erau cîmpuri semănate şi în depărtare se vedeau ferme, grajduri, vaci, păsări şi multe lucruri la fel de familiare. Sînt convinsă că această casă se afla aici, de partea asta a oceanului. Era mare şi plină de oameni; dar nu se amestecau unii cu alţii. Unii erau bătrîni, alţii tineri, erau şi femei, dintre care cîteva foarte frumoase, şi erau şi copii. Pentru unii din ei părea să fie un loc vesel ; mulţi rîdeau mereu ; dar pentru mine locul nu era vesel.

Aici însă mă înşel poate, fiindcă în firea mea n-am putut niciodată să aflu — vreau să zic în amintirile ce mă leagă de viaţa de pînă acum — n-am putut să aflu deci acel lucru ce se cheamă fericire ; acel lucru al cărui semn e rîsul, ori zîmbetul, sau pacea şi liniştea de pe buze. Am fost fericită, poate, dar memoria mea nu a însemnat acest lucru pe răbojul ei. Nici nu tînjesc după fericire ca şi cum aş fi avut-o vreodată ; sufletul meu caută altă hrană, deşi cred că ştiu ce înseamnă. Ştiu şi ce înseamnă să fii nefericit, dar nu din lipsa fericirii şi fără să mă rog să-mi fie hărăzită. Mă rog pentru pace, pentru odihnă, pentru ca asemeni unei plante să-mi fie dat să sorb viaţa, fără vreun efort, *să fiu* doar, fără vreo simţire care să mă facă altfel. Mi se pare că pacea şi neasemănarea cu alţii nu fac împreună casă bună. De aceea nădăjduiesc că într-o bună zi o să mă topesc în spiritul atotcuprinzător care însufleţeşte toate lucrurile. Mă simt aici ca în surghiun. Nu mi-am găsit încă drumul. Da, în gîndul tău zîmbeşti. Aş vrea să nu spui nici o vorbă. Nu-mi răspunde. Cînd voi relua povestirea, n-am să mai rătăcesc astfel, ci am să închei pe scurt.

Hotărît să nu-i dea nici o pricină ori măcar părerea vreunei pricini de a se împotmoli în neobişnuita povestire pe care o depăna în faţa lui, ci să stea liniştit şi să primească minunata ei picurare în suflet, oricît de mari ar fi fost opririle, iar pe de altă parte, pe temeiuri mai practice, gîndindu-se că doar astfel avea să descilcească măcar partea mai puţin fragmentară şi neguroasă a istorisirii lui Isabel, Pierre rămase liniştit, aşteptînd ca ea să şi-o reia, cu ochii aţintiţi la minunat de frumoasa-i ureche ce, iţindu-se printre pletele-i revărsate, se cuibărise în acea beznă precum scoica sidefie a unui mărgăritar.

Isabel făcu o mişcare şi, după ce gîndurile îi mai rătăciră un timp, continuă mai liniştită parcă ; sunetul paşilor în odaia de deasupra păru să înceteze.

— Ţi-am vorbit de cel de al doilea, ori mai degrabă al treilea loc din aducerile mele aminte din trecut, aşa cum mi s-a înfăţişat el mai întîi ; ţi-am vorbit de cei din casă, aşa cum îi vedeam prin ceaţa primelor amintiri. Am rămas acolo cîţiva ani, cinci-şase, poate şapte, şi în acel răstimp

s-au schimbat multe, fiindcă am mai învățat unele lucruri, deși nu foarte bine. Unii din cei care locuiau acolo au plecat; unii au schimbat zîmbetul cu lacrimile; unii umblau triști toată ziua; alții au devenit asemeni sălbaticilor furioși, și slujitori muți i-au tîrît în hrube sub pămînt, pe care nu le știam: atîta doar că de sub podea se auzeau sunete cutremurătoare, gemete și bufnituri, întovărășite de zăngăneli ca ale fierului. Din cînd în cînd vedeam coșciuge aduse în tăcere la amiază și, în scurtă vreme, ieșeau din nou, părînd mai grele decît la intrare. Dar cine se afla în ele — nu vedeam. Odată, am văzut un coșciug uriaș împins pe o fereastră la subsol de către trei bărbați care vorbeau; pîndind, am văzut cum îl scoteau din nou și cum au plecat cu el. Numărul oamenilor care plecau astfel nevăzuți din casă era cumpănit de alți oameni nevăzuți, care veneau în trăsuri închise. Cei îmbrăcați în zdrențe veneau pe jos, mai degrabă erau mînați pe jos. O dată am auzit strigăte groznice și, privind de la fereastră, am văzut un bărbat voinic, dar strîmb și chinuit, probabil un țăran, legat cu patru frînghii ale căror capete lungi erau ținute strîns de tot atîția oameni cu înfățișare simplă care, cu ajutorul unui bici, mînau sărmana făptură murdară și dezlănțuită către casă. Apoi am auzit palme, țipete, urlete, rîsete, binecuvîntări, rugi, înjurături, psalmi și toate sunetele învălmășite ce se pot închipui ieșind din toate camerele casei.

Cîteodată în casă intrau — pentru scurtă vreme, plecînd la mai puțin de o oră după venire — oameni cu o înfățișare mai deosebită, după cum mi se părea pe atunci. Aveau o figură liniștită, nu rîdeau, nu gemeau, nu plîngeau, nu se strîmbau, nu păreau sleiți de oboseală, nici nu erau îmbrăcați ciudat sau anapoda; pe scurt, nu semănau deloc cu vreunii din cei pe care îi văzusem mai înainte, în afară de cîțiva din cei care locuiau împreună cu mine și care păreau să aibă oarecare putere asupra celorlalți. Acești oameni deosebiți credeam că sînt nebuni de un soi mai aparte; cu înfățișare așezată, dar cu mintea rătăcită; ori cu sufletul așezat și cu trupul rătăcit, neobișnuiți nebuni mai erau!

Treptat casa păru să se schimbe din nou, sau poate că mintea mi se făcuse mai cuprinzătoare și își schimba primele impresii. Locuiam la etaj într-o cămăruță ; abia dacă era vreo mobilă în ea ; uneori vroiam să ies, dar ușa era încuiată. Cîteodată veneau oameni care mă scoteau din cameră și mă duceau într-o încăpere mult mai mare și foarte lungă, unde îi vedeam pe mulți din ceilalți locuitori ai casei, care păreau de asemenea aduși din celule depărtate și separate. În această încăpere lungă rătăceau și vorbeau aiurea unii cu alții. Unii stăteau în mijlocul camerei, privind fix la podea ceasuri întregi, fără să se clintească ; doar răsuflau și priveau țintă la podea. Alții se ghemuiau într-un colț și stăteau așa doar răsuflînd. Erau unii care-și încleștau mîinile pe inimă și se plimbau încoace și-ncolo cu pas rar, gemînd și jeluindu-se pentru sine. Unul îi spunea celuilalt : „Pune mîna... aici, bagă mîna în crăpătură"; celălalt murmura : „zdrobită, zdrobită, zdrobită" — și nu mai spunea altceva în afara acelui singur cuvînt : „zdrobită". Cei mai mulți însă erau muți și nu vroiau, sau nu știau, să vorbească, ori uitaseră să vorbească. Aproape toți erau palizi. Unii aveau părul nins, deși erau tineri. Alții vorbeau mereu de Iad, Eternitate și Dumnezeu, precum și de alte lucruri asemenea ; alții le respingeau pe toate acestea și atunci începeau să se certe, dar nici unii nu arătau prea multă convingere. O dată, doar, toți cei de față, chiar cei muți și triști, chiar cei nepăsători, ghemuiți prin colțuri, rîseră cu toții cînd, după o ciorovăială de o zi, doi din acești certăreți predestinați își spuseră : „M-ai convins, amice ; sîntem chit, căci și eu te-am convins pe tine de lucrul dimpotrivă ; așa că acum hai să luăm cearta de la capăt, căci deși ne-am convins unul pe altul, tot nu ne înțelegem". Unii se certau cu pereții ; alții se răsteau la văzduh; alții fluierau văzduhul ; alții scoteau limba văzduhului ; alții loveau cu pumnii văzduhul ; alții se zbăteau ca și cînd s-ar fi luat la trîntă cu văzduhul și se prăbușeau smulgîndu-se din brațele văzduhului, gîfîind de pe urma îmbrățișării invizibile.

Probabil, ca și prima dată, bănuiești încă mai de mult ce fel de casă era aceea în care am locuit a doua sau a treia dată. Nu-i rosti încă numele. Buzele mele nu au rostit

niciodată această vorbă ; chiar acum, cînd aud cuvîntul, mă îndepărtez în fugă ; cînd îl văd tipărit într-o carte, arunc cartea. E un cuvînt pe care nu-l pot îndura. Cine m-a dus în acea casă, cum am ajuns în ea, nu ştiu. Am trăit multă vreme acolo, asta e tot ce ştiu ; îţi spun că ştiu, dar totuşi nu sînt sigură ; totuşi, Pierre, totuşi acea... ah ! Visarea şi reveria... nu mă părăsesc niciodată. Lasă-mă să mă mai odihnesc puţin.

Se depărtă de el ; îşi duse mîna mică la frunte, apoi o lăsă să alunece încet, abia simţit, pînă îi acoperi ochii, şi rămase aşa fără să facă vreo altă mişcare, ca moartă. Apoi se clinti şi-şi continuă neguroasa poveste a groazei:

— Nu trebuie să mă lungesc atîta ; n-am vrut să mă pierd printre lăstarele istorisirii mele apărute ici şi colo ; visarea de care-ţi vorbesc cîteodată pune stăpînire pe mine; neputincioasă, nu-mi rămîne decît să ascult de îndemnurile din vis. Ai răbdare ; n-am s-o mai lungesc mult.

Se pare că în cele din urmă s-a iscat o gîlceavă în casă în legătură cu mine ; o gîlceavă despre care am auzit din zvonuri, după aceea, şi nu atunci cînd s-a întîmplat. Veniseră nişte străini... ori se grăbiseră, fiind trimişi acolo. A doua zi m-au îmbrăcat cu haine noi şi frumoase, deşi simple, m-au dat jos şi m-au scos afară la aer şi m-au urcat într-o trăsură, alături de o femeie cu înfăţişare plăcută pe care n-o cunoşteam ; am mers drum lung, aproape două zile, făcînd doar popas peste noapte ; în seara celei de a doua zile am ajuns într-altă casă, am intrat şi am rămas acolo.

Era mult mai mică decît cealaltă şi mi s-a părut încîntător de tihnită după cea de mai înainte. Era şi un copilaş frumos acolo, care-mi zîmbea mereu, nevinovat şi şugubăţ, făcîndu-mi semn să vin să mă joc cu el şi să mă bucur de el ; să nu mă gîndesc la nimic, să fiu veselă şi bucuroasă alături de el. Acest copil frumos m-a făcut să-mi vin în fire, să înţeleg că eram altceva decît o piatră, un copac, o pisică ; a fost primul care mi-a destrămat închipuirea că oamenii sînt asemeni pietrelor, copacilor, pisicilor ; a fost primul care a turnat în mine dulcea licoare a omeniei ; primul care m-a făcut să înţeleg mila, blîndeţea şi nesfîrşita frumuseţe a omeniei ; acest frumos

copilaş mi-a umplut sufletul pentru prima oară cu priveliştea nedeslușită a Frumuseții, în același timp cu simțămintul Tristeții, cu caracterul atotcuprinzător și nemuritor al Tristeții. Simt acum că ar fi trebuit să plec... oprește-mă ; nu mă lăsa să mă îndrept într-acolo. Îi datorez totul acelui copil frumos. Oh, cît il invidiam cînd stătea la sînul fericitei sale mame și sorbea viață, bucurie și zîmbet veșnic de la sînul ei alb și îmbietor. Acel copilaş m-a salvat ; în același timp mi-a stîrnit vagi dorințe. Pentru prima oară am început să cuget ; să mă strădui să-mi amintesc lucruri trecute ; oricît încercam, nu-mi aminteam decît prea puține lucruri în afara spaimei, a amorțelii, a beznei, a ceții, a vîrtejurilor goale ale tulburării. Lasă-mă să mă mai odihnesc.

Pașii din camera de deasupra se porniră din nou.

V

— Să tot fi avut nouă, zece ori unsprezece ani, cînd femeia cu înfățișare plăcută m-a luat din casa cea mare. Era nevasta unui fermier ; locuința mea acum era ferma. M-au învățat să cos, să împletesc, să torc ; acum eram mai tot timpul ocupată. Tocmai acest lucru, că eram ocupată, m-a făcut să înțeleg cu adevărat că sînt o făptură omenească. Acum am început să simt deosebiri ciudate. Cînd vedeam un șarpe tîrîndu-se prin iarbă și flacăra înfuriată țîșnindu-i din gură, îmi spuneam : făptura asta nu are nimic de a face cu omul, iar eu am. Cînd cădea trăsnetul și despica vreun copac mîndru, lăsîndu-i verdeața pradă putreziciunii, îmi spuneam: Trăsnetul nu are nimic de a face cu omul, dar eu am. La fel cu celelalte lucruri... Nu pot să vorbesc prea limpede, dar într-un fel simțeam că toți bărbații și femeile cu suflet bun erau ființe omenești, stînd împotriva unei lumi a șerpilor și trăsnetelor, o lume a neomeniei cumplite, nepătrunsă ochiului. N-am primit niciodată vreo învățătură. În mine gîndurile mustesc ca într-o fîntînă ; nu știu dacă izvorul lor e vechea mea confuzie sau nu ; ele sînt ceea ce sînt și nu le pot schimba căci nu

eu mi le-am vîrît în cap și nu-mi stă în fire să înrîuresc vreun gînd și nici să schimb vreo cugetare ; cînd vorbesc, gîndesc cu gura, și ea este aceea care o ia adesea înaintea judecății, așa că se întîmplă ca ea să mă învețe lucruri noi.

Pînă acum nu întrebasem nici pe femeie, nici pe soțul ei, nici pe fetițe, copiii lor, de ce fusesem adusă la fermă sau cît aveam să mai rămîn. Mă aflam acolo ; la fel mă trezisem pe lume ; eram ; *din ce pricină* fusesem adusă pe lume, asta era o întrebare care nu mi s-ar fi părut mai ciudată decît *pentru ce* fusesem adusă în casă. Nu știam nimic despre mine, ori ceva legat de mine ; îmi simțeam inima, îmi simțeam gîndurile ; nu știam alte lucruri decît că sînt om în mijlocul unei lumi neomenești. Pe măsură ce creșteam însă, mintea mi se îmbogățea. Am început să înțeleg lucruri în afara mea ; să văd deosebiri mai ciudate și mai amănunțite. Îi spuneam femeii mamă, ca și celelalte fetițe ; cu toate acestea pe ele le săruta adesea, iar pe mine doar arareori. La masă le turna întîi lor în farfurie. Bărbatul nu-mi vorbea mai niciodată. Treceau lunile, treceau anii, și fetițele au început să mă privească ciudat. Neînțelegerea privirilor ciudate de demult ale singuraticilor bătrîni de lîngă căminul crăpat din vechea casă pustie aflată în luminișul pustiu îmi reveni din nou în minte ; îmi reveniră și ciudatele priviri verzi, și scuipatul ca de șarpe al pisicii neprietenoase și mă cuprinse jalea de neînlăturat a vieții mele triste. Femeia era bună cu mine ; le învăța pe fetițe să nu fie rele cu mine ; mă chema adesea la ea și îmi vorbea veselă, iar eu aduceam mulțumiri — nu lui Dumnezeu, căci nu știam ce va să zică acest cuvînt — ci verii și soarelui de pe cer ; mulțumeam verii și soarelui omenos care-mi dăruiseră această femeie ; uneori mă strecuram afară și mă pierdeam printre ierburi, aducînd prinos verii și soarelui blînd ; adeseori rosteam ca pentru mine dulcile cuvinte vară și soare.

Și săptămînile și anii treceau, și părul îmi creștea și începea să mă învăluie cu bogăția și lungimea lui ; auzeam adesea cuvînt „frumos" rostit în legătură cu părul meu, și cuvîntul „frumoasă" rostit în legătură cu mine. Nu mi-l spuneau de-a dreptul, dar se întîmpla să-i aud

șoptindu-l. Cuvîntul mă umplea de bucurie din pricină că era omenesc. Greșeau nespunîndu-mi-l în față; bucuria mi-ar fi fost cu atît mai mare dacă l-aș fi auzit rostit deschis, către mine; știu că m-ar fi umplut cu o bunătate de necuprins pentru toată lumea. Auzisem de cîteva luni cuvîntul „frumos“ șoptit uneori, cînd în casă apăru o nouă făptură; îi spuneau „domnul“. Minunată mi se părea fața lui. Ceva ciudat de asemănător ei și totuși nu chiar aidoma ei văzusem mai înainte, dar unde, n-aș ști să-ți spun. Într-o bună zi, privindu-mă în oglinda netedă a apei din spatele casei am văzut asemănarea — ceva care era și parcă nu era ciudat de asemănător feței lui. Mare mi-a fost nedumerirea. Făptura cea nouă, domnul, era foarte bun cu mine; parcă îl miram și îi stîrneam nedumerirea; mă privea, privea apoi un portret mic și rotund — așa mi se părea — pe care-l scotea din buzunar, dar îl ascundea vederii mele. Apoi mă săruta și mă privea cu dragoste și durere; simțeam o lacrimă căzînd pe mine. Apoi șoptea un cuvînt în urechea mea. „Tată“ era cuvîntul pe care-l șoptea; același cu care-l chemau fetițele pe fermier. Am înțeles că e vorba ce aduce blîndețe și sărutări. Îl sărutam pe domnul acela.

Cînd a plecat, am plîns să vină din nou. Și a venit. Toți spuneau că e tatăl meu. Venea să mă vadă în fiecare lună, sau o dată la două luni, pînă cînd, în cele din urmă, nu a mai venit deloc; cînd am plîns și am întrebat de el, au rostit vorba „mort“. Atunci mi s-a iscat din nou neînțelegerea venirilor și plecărilor sicrielor din casa cea mare și plină de oameni; ce însemna să fii mort? Ce însemna să trăiești? Unde e deosebirea dintre vorbele Moarte și Viață? Murisem eu vreodată? Trăiam? Lasă-mă să mă odihnesc puțin. Nu-mi vorbi.

Pașii din camera de deasupra se porniră din nou.

— Trecură luni; aflasem cumva că tata îi trimisese bani femeii ca să mă țină la ea în casă; că după ce a murit el, n-au mai venit banii; se terminase și ultimul bănuț. Nevasta fermierului mă privea tulburată și amărîtă; bărbatul mă privea supărat și uricios. Simțeam că ceva era trist și în neregulă; mi-am spus, sînt în plus; trebuia să plec din casa cea plăcută. Din nou m-au cu-

prins tulburările singurătății și restriștii vieții mele singuratice și pline de restriște ; m-au cotropit nedumeririle și s-au întors asupra mea valurile lor ; ședeam afară, dar nu puteam să plîng.

Eram însă puternică și nu mai eram o copiliță. I-am spus femeii : „Pune-mă la muncă grea ; dă-mi de lucru cît e ziua de lungă, dar nu mă alunga". Celelalte fete erau, însă, de ajuns ca să facă toată treaba ; nu aveau nevoie de mine. Fermierul mă privi în ochi și ochii lui spuneau deslușit : N-avem ce face cu tine ; pleacă ; ești o gură în plus; mai mult decît o gură în plus. Atunci i-am spus femeii : „Tocmește-mă la altcineva ; vreau să muncesc pentru alții". Dar istorisirea mea s-a lungit prea mult ; trebuie să mă apropii de sfîrșit.

Femeia m-a ascultat și m-a ajutat să mă mut în altă casă și să-mi cîștig traiul. Mulgeam vacile, băteam untul, torceam lîna și țeseam preșuri. Într-o bună zi a trecut pe lîngă acea casă un negustor ambulant. În căruță avea o chitară, o chitară veche, foarte frumoasă, dar cu strunele rupte. O căpătase pe te miri ce, prin șiretenie, de la servitorii unui conac, nu departe de noi. În ciuda strunelor rupte, mi se părea frumoasă și grațioasă ; știam că obiectul acela ascunde melodii, deși nu văzusem în viața mea un asemenea instrument și nici nu-l auzisem vreodată ; în inima mea însă tresălta o cîntare ce părea să profețească toate cîntările din chitară. Fără să mi-o fi spus cineva, știam că e ceva în neregulă cu strunele. I-am spus omului : „Am să-ți cumpăr lucrul căruia tu îi spui chitară. Să-i pui însă strune noi". S-a dus după ele, le-a adus și, punîndu-le la chitară, mi-a și înstrunat-o. Am cumpărat-o cu o parte din agoniselile mele. Am dus-o în mica mea cămăruță de la mansardă și am așezat-o cu grijă pe pat. Apoi i-am șoptit ; i-am cîntat și i-am șoptit ; încet, abia auzit ; abia de mă auzeam eu. Am schimbat înfloriturile cîntărilor și ale murmurelor ; am cîntat și am murmurat încet, abia auzit... încă și încă ; pînă cînd am auzit deodată un zvon ; dulce și șoptit cum nu se poate povesti era dulcele și neașteptatul zvon. Am bătut din palme ; chitara îmi vorbea; chitara cea moartă îmi cînta ; murmurat cînt îmi zicea la ureche chitara. Atunci am dat și eu glas și am șoptit cu

alte meşteşugiri ; din nou mi-a răspuns o altă strună ; din nou mi-a şoptit şi mi-a răspuns cu altă coardă. Chitara era însufleţită ; chitara mă învăţa taina chitarei ; chitara mă învăţa meşteşugul cîntatului la chitară. N-am avut alt profesor de muzică în afară de ea. A devenit prietena mea iubitoare ; prietenă din inimă. Ea îmi zice mie şi eu îi zic ei. E o iubire împărtăşită. Toate minunile ce gîndul nu poate gîndi şi gura nu poate rosti, toate aceste minuni sînt puse în tainica melodie a chitarei. Ea îmi ştie tot trecutul. Cîteodată îmi zvoneşte plăsmuirile descîntate ale casei celei mari, pe care nu o numesc niciodată. Cîteodată îmi aduce în urechi ciripitul păsărilor în aer, iar cîteodată face să bată în mine inima plină de înflăcărare a unor fapte de poveste pe care nu le-am trăit şi nu le-am cunoscut vreodată. Adu-mi chitara.

VI

Vrăjit, pierdut, ca unul ce rătăceşte cu mintea învălmăşită şi pierdută printre luminiţele ademenitoare din mlaştini, Pierre ascultase neclintit povestea acestei misterioase fete cu păr bogat şi ochii mari.

— Adu-mi chitara !

Tresărind din vraja de care fusese cuprins, Pierre privi prin cameră şi văzu instrumentul sprijinit într-un colţ. I-l aduse în tăcere fetei şi, fără să spună o vorbă, se aşeză din nou.

— Ascultă chitara ; ea o să-ţi cînte urmarea povestirii mele ; căci cuvintele nu ştiu să o alcătuiască. Aşa că ascultă...

Pe dată iatacul se umplu de zvonuri melodioase, tînguioase şi pline de încîntare ; roiuri de tonuri neînţelese, dar neasemuit de dulci zumzăiau prin încăpere. Parcă dănţuiau sunetele ; parcă spînzurau precum ţurţuri sclipitori, legănîndu-se prin colţuri ; asupra lui cădeau în triluri argintii ; spre bagdadie se trăgeau, din nou se legănau, asupra lui zglobiu picurau şi argintiu sunet dădeau. Licurici zburau printre triluri ; fulgerele de vară se vedeau şi se topeau în cascade abia auzite de note.

Şi fata-ştimă cînta din chitară ; şuvoiul de beznă al cosiţelor o îneca şi o învăluia ; dindărătul acestui val răsunau roiri de miere, glasuri ale neînţelegerii, necuprinsele tîlcuri ale sunetelor chitarei.

— Fată a tainelor de nepătruns ! strigă Pierre. Vorbeşte-mi ! Soră, dacă nu poţi să fii muritoare... vorbeşte-mi, dacă tu eşti Isabel.

„Taină ! Taină !
Taină a lui Isabel !
Taină ! Taină !
Isabel cea de Taină !"

Printre dănţuirile, căderile şi roiurile sunătoare, lui Pierre i se părea că aude vorbele acestea strecurîndu-se cu iscusinţă şi şerpuind prin noianul de încolăciri ale celeilalte melodii ; strecurîndu-se cu iscusinţă şi şerpuind, căci nu se abăteau de la tipicul cîntării, dar minunat de libere şi îndrăzneţe în ele însele — ţîşnind şi izbindu-se ca între şiruri de pereţi aşezaţi unii în faţa altora ; cu fiecare silabă fantasma înveşmîntată în giulgiul părului se legăna încoace şi încolo, pierdută, zburdată, şăgalnică ; apoi parcă nu mai era cîntec ; parcă nu mai izvora din vreo gură ; parcă se prelingea de dedesubtul aceluiaşi văl ce ascundea chitara.

Simţi cum fruntea i se încinge cu o fierbinţeală sălbatică şi ciudată ; îşi duse mîna la frunte. Pe dată muzica se schimbă ; se stinse şi se schimbă; se făcu alta şi iar alta; parcă s-ar fi topit şi parc-ar mai fi adăstat în vreme ce se făcea alta ; în cele din urmă se duse de tot.

Pierre rupse primul tăcerea.

— Isabel, m-ai umplut de uimire ; sînt atît de plin de tine, încît cele ce voiam să-ţi spun, atunci cînd am venit să te cercetez, mi-au pierit din minte şi nu ţi le mai pot spune ; ştiu că ai lăsat unele lucruri pe care mi le vei desluşi altădată. Acum însă nu mai pot sta. Să ştii că în veci rămîn al tău frate iubitor, respectuos şi vrăjit de tine. Nu te voi părăsi niciodată, Isabel ! Îngăduie-mi să te sărut şi să ne luăm rămas bun pînă mîine seară ; atunci îţi voi deschide inima mea şi îţi voi spune planurile ce am

alcătuit în legătură cu noi doi. Îngăduie-mi să te sărut și rămas bun !

Cu credință nestrămutată și neîndoită în el, fata rămase nemișcată pînă ce Pierre sfîrși ce avea de spus. Apoi se ridică tăcută și își înturnă fruntea fără umbră de neîncredere către el. Pierre o sărută de trei ori și plecă fără să mai spună un cuvînt.

ÎNTRE CELE DOUĂ ÎNTÎLNIRI ALE LUI PIERRE CU ISABEL LA FERMĂ

I

Nici atunci, nici lungă vreme după aceea, Pierre nu putu să pătrundă pe de-a-ntregul, ori măcar în parte, înțelesul întîlnirii de la care abia plecase. I se părea că pricepe, ca prin ceață, că lumea văzută ce i se păruse înainte prea limpede și cu căile prea bătute se cufundase la mii de stînjeni adîncime, într-un mister fără nădejde de scăpare. Mai întîi și întîi enigmatica istorisire a fetei, adînca ei sinceritate, dar în același timp aspectul ei nedeslușit, neguros, ca de basm ; pe de o parte, minunata poveste înlăturase orice rămășiță de cale bătută sau neînaripare din sufletul lui ; pe de altă parte, vraja neînțeleasă a chitarei, chemarea iscusită picurată în melodia celor cîtorva cuvinte scurte cîntate de Isabel la sfîrșit — toate acestea îl fermecaseră, îl încîntaseră, lăsîndu-l încremenit și încovoiat ca un duh schimbat în copac și încărcat de taine, un biet suflet prins și legat, fără putință de scăpare în grădina cine știe cărui vrăjitor.

Ieșind parcă din aceste descîntări, se îndreptă cu pas grăbit către drumul deschis, așteptînd ca trecerea ceasurilor să împrăștie vraja, ori cel puțin s-o îndepărteze o vreme, pînă ce va avea răgaz să-și înzdrăvenească atît trupul cît și sufletul, în urma rătăcirilor din acea zi, precum și a scenei de neuitat din acea seară. Se străduia acum să alunge de la el orice gînd, în afara celor legate de nevoi trupești.

Trecînd prin satul cufundat în tăcere, auzi orologiul bătînd miezul nopții. Grăbind pasul, intră la conac pe o ușă dosnică a cărei cheie se afla atîrnată afară, într-un cotlon. Fără să se dezbrace, se aruncă pe pat. Amintin-

du-și însă de ceva, se ridică și își potrivi ceasul în așa fel încît să sune de mai multe ori la ora cinci. Se întinse apoi în pat și, alungînd toate încercările gîndurilor de a da năvală, se lăsă în voia somnului, căzînd în cele din urmă în brațele-i la început îndărătnice, dar în cele din urmă primitoare și larg deschise. Se trezi la cinci ; către răsărit se vedeau primele sulițe ale cercetașilor zilei.

Își pusese în gînd să se scoale atît de devreme încît să ocolească orice întîlnire întîmplătoare cu oricare din cei din casă, urmînd să petreacă ziua întreagă în pădure, pentru a doua oară — singura pregătire nimerită pentru întîlnirea cu o făptură atît de sălbăticită, cum era nou găsita lui soră Isabel. Înfățișarea binecunoscută a camerei sale avu însă o înrîurire ciudată asupra lui. O clipă aproape se rugă de Isabel să se întoarcă în lumea zînelor din care se întrupase atît de neașteptat. O clipă ochii dragi, albaștri, atoateînțelegători ai logodnicei sale Lucy îi înlocuiră pe cei la fel de mîngîietori, dar tînguioși și de nepătruns în bezna lor, ai surorii sale Isabel. Se afla parcă între ele două ; în ochii celei dintîi se strecurase jumătate din jalea celei de-a doua, fără să o scadă cîtuși de puțin.

Din nou îl păliră slăbiciunea și oboseala de viață. Ieși din casă oferindu-și fruntea goală vîntului tămăduitor. Se înapoie și potrivi ceasul să-l scoale cu orice preț la șapte ; apoi se așeză în pat. Nu mai putea adormi însă. La șapte își schimbă hainele ; la opt și jumătate coborî să o întîlnească pe mama lui la micul dejun, după ce îi auzise puțin mai înainte pasul pe scară.

II

O salută · ea îl privi gravă și cu oarecare îngrijorare, cuprinsă apoi de o panică bruscă, prost ascunsă. Își dădu seama atunci că trebuia să arate cu totul schimbat. Mama lui însă nu-i vorbi, îi răspunse doar la bună dimineața. Înțelese că se simțea adînc jignită din multe pricini ; mai mult, că se temuse oarecum pentru el și că, în sfîrșit, dincolo de toate acestea, mîndria ei rănită învinsese orice

îngrijorare din sinea ei ; își cunoștea mama destul de bine ca să fie foarte sigur că, de ar desfășura în fața ei pergamentul unui vrăjitor, nu s-ar arăta cu nimic interesată și nici nu i-ar cere vreo explicație. Cu toate acestea nu se putu abține cu totul să nu încerce tăria rezervei ei.

— Nu ne-am văzut în vremea din urmă, surioară Mary, spuse el pe un prefăcut ton glumeț.

— Da, Pierre. Cum îți place cafeaua în dimineața asta ? Este de alt soi.

— E foarte bună ; gustoasă și parfumată, surioară Mary.

— Mă bucur că ești de părerea asta, Pierre.

— De ce nu-mi spui frate Pierre ?

— Nu ți-am spus astfel ? Mă rog, atunci, frate Pierre — e mai bine așa ?

— De ce îmi arunci priviri atît de înghețate și de nepăsătoare, surioară Mary ?

— Sînt privirile mele nepăsătoare și înghețate ? Am să mă strădui atunci să nu mai am aerul acesta. Dă-mi, te rog, pîinea prăjită, Pierre.

— Ești foarte supărată pe mine, dragă mamă.

— Cituși de puțin, Pierre. Ai mai văzut-o pe Lucy ?

— Nu, mamă.

— Aha ! Puțin somon, Pierre ?

— Ești prea trufașă ca să-mi arăți ceea ce simți acum, mamă.

Doamna Glendinning se ridică încet în picioare, dominîndu-l cu statura ei maiestuoasă de femeie frumoasă.

— Nu-mi pune mai mult răbdarea la încercare, Pierre. N-am să-ți cer să-mi destăinui secretele tale ; între noi totul va fi dezvăluit de bunăvoie, așa cum a fost întotdeauna pînă de curînd, ori nu va mai fi nimic. Teme-te de mine, Pierre. Nu există făptură pe lumea asta de care să ai mai multe pricini a te teme, dacă ai să te mai porți astfel cu mine.

Se așeză din nou, rămînînd tăcută. Pierre tăcu și el ; după ce gustă cîte ceva din nici el nu știa ce fel de mîncare, se ridică și plecă de la masă, din cameră și din casă.

III

După ce ușa salonașului de dimineață se închise în urma lui, doamna Glendinning se ridică și ea, ținînd strîns în mînă furculița, fără să-și dea seama ce face. Începu să măsoare încăperea, cufundată în tot felul de gînduri adînci, pînă ce luă seama că ținea ceva strîns în pumn și, fără să se uite ce era, azvîrli obiectul cît colo. Se auzi un șuierat și apoi un zbîrnîit. Se întoarse ; văzu sfîșiat tabloul care o înfățișa pe ea zîmbitoare, alături de cel al lui Pierre, și furculița, ai cărei dinți de argint străpunseseră sînul zugrăvit, tremurînd încă în pînza căscată.

Se apropie repede de tablou și rămase gînditoare în fața lui.

„Da, străpunsă ești în inimă ! Dar nu te-a ucis cel ce trebuia ; tu ar fi trebuit să mînuiești jungherul argintiu, zise ea întorcîndu-se către chipul pictat al lui Pierre. Pierre, Pierre, otrăvit a fost vîrful pumnalului tău. Simt cum mi se alterează sîngele în vine. Eu, mama singurului Glendinning ce poartă acest nume, simt că am adus pe lume ultimul vlăstar al unui neam sortit unei stingeri timpurii. Căci repede se stinge acel neam al cărui singur moștenitor se pregătește pentru o faptă de rușine. Vai, de rușine trebuie să fie fapta, îndoit și întunecat trebuie să-ți fie sufletul ori duhul mincinos ce i-a luat locul așezîndu-se în scaunul tău, înnourat și mînjit de rușine ! Despre ce oare să fie vorba ? Pierre, descarcă-ți sufletul. Nu zîmbi cu ușurătate la greaua mea suferință. Răspunde ; ce este, băiete ? Se poate, oare... e cu putință... nu... ba da... desigur... se poate... ba nu ! Nu s-a văzut cu Lucy ieri ; nici ea nu a fost aici ; cînd am trecut pe la ea, nu a vrut să mă primească. Ce să însemne toate acestea ? Nu se poate să fie vorba de o logodnă ruptă — cum fac uneori îndrăgostiții doar ca să aibă prilejul de a o drege cît mai curînd cu lacrimi de bucurie — nu o logodnă ruptă poate zdrobi astfel o inimă mîndră. Poate să fie și asta la mijloc, dar fără îndoială că nu e totul. Nu putea, nu ar fi îndrăznit să facă un lucru atît de nebunesc și de necuviincios. Surprinzător chip, deși nu i-am mărturisit-o și nici nu l-am lăsat să înțeleagă cum mi-a atras și mie atenția. Dar

nu, nu, nu se poate. O înfățișare atît de neasemuit de nobilă, dintr-un neam de rînd... nu se poate să fie lucru cinstit. Crinii nu cresc pe tulpini de buruieni, deși uneori, mînjiți în tovărășia lor, se ridică totuși printre ele. Fata aceea trebuie să fie nu numai săracă, ci și netrebnică — plodul cine știe cărui golan chipeș, dar nemernic — moștenind din amîndouă părțile zestrea ei molipsitoare: netrebnicia și frumusețea. Nu, n-am să cred asta despre el. Dar atunci, ce poate fi? Uneori m-am temut că mîndria mă va duce pe marginea cine știe cărei prăpăstii de netrecut, pecetluindu-mi buzele și zidindu-mi înfățișarea, acolo unde s-ar fi putut afla întreaga aplecare către ceva blînd și milostiv. Dar cum se ajunge la inima ta ca s-o lecuiești? În fața altuia poți uneori să mai faci dreptate; dar, cînd celălalt este tot în pieptul tău, coastele astea ne stau în cale. Am să mă las atunci în voia naturii mele. O să mă sprijin de trufie. Nu mă voi clinti. Întîmplă-se ce s-o întîmpla, n-o să vin eu la mijlocul drumului ca să alung ce e dat. Se cade oare ca o mamă să se ploconească în fața unui țînc? Ori îmi spune ce are pe suflet, ori lasă-l să se prăvălească în adîncuri."*

IV

Pierre se afundă în inima pădurii și străbătu fără să se oprească mai multe mile: încetini pasul doar cînd ajunse în dreptul unei stînci uriașe, lustruite, mare cît un hambar, fără nimic împrejur, dar boltită pe deasupra de crengile fagilor și castanilor.

Avea forma unui ou lunguieț și cam turtit; în capete era oarecum ascuțită; sau mai degrabă semăna cu un ic, grosolan cioplit. Undeva, aproape de mijlocul feței de dedesubt, de-a latul ei, se găsea un șănțuleț; un punct nevăzut al acestui șănțuleț se proptea pe o altă stîncă ascuțită în lungime, care ieșea puțin din pămînt. În afara acelui minuscul și abia văzut punct de sprijin, întreaga masă uriașă și grea nu se rezema pe nimic de pe acest pămînt. Era un lucru care îți tăia răsuflarea. Un capăt lățăreț ca o crupă atîrna la cîteva degete de pămînt, fără

să-l atingă însă, sprijinit absurd pe firavul punct de contact. Cîţiva paşi mai încolo — sub poala unui copac, brăzdată şi pe jumătate crăpată — locul liber era mult mai mare, îngăduind şi chiar lăsînd destul loc să se strecoare un om pe brînci ; cu toate acestea, nici o făptură omenească nu cutezase să se vîre acolo.

Ar fi putut să fie minunea întregului ţinut. Ciudat, însă, deşi sute de vetre — în faţa cărora în serile lungi de iarnă bătrînii îşi fumau pipele şi tinerii dezghiocau porumbul — o înconjurau la mică distanţă, totuşi tînărul Pierre fusese primul descoperitor cunoscut al acestei pietre, pe care o şi botezase în închipuirea lui „piatra lui Memnon". Poate că pricina pentru care acest neobişnuit monument al naturii rămăsese multă vreme necunoscut lumii era că ochii oamenilor nu se opriseră decît rareori asupra lui ; într-adevăr, cufundat în adîncul hăţiş al pădurii strămoşeşti, zăcea precum corabia căpitanului Kidd, scufundată în ţinutul muntos unde se află cheile rîului Hudson, iar fruntea stîncii se afla la opt stînjeni sub cel mai înalt val al frunzişului pe timpul revărsării lui de primăvară ; în afară de asta, sătenii nu aveau nici un motiv să se abată prin preajma ei ; lemnăria pentru case şi vreascurile de foc le luau din codrii mai puţin deşi ; mai degrabă, chiar dacă vreunul dintre săteni ar fi dat cu ochii din întîmplare de stîncă, nu li s-ar fi părut nimic de mirare, în mintea lor îmbrobodită de neştiinţă, şi ca atare nu le-ar fi trecut prin gînd să vestească şi altora descoperirea ei. Deci, vor fi văzut-o, poate, uitînd după aceea o întîmplare atît de neînsemnată. Ce să mai vorbim, această minunată piatră a lui Memnon nu putea fi pentru ei o piatră a lui Memnon ; nu era decît coşcogeamite bolovanul de care să te împiedici, mai mare păcatul fiind aşezat drept în calea unui drumeag mai scurt care ar fi putut tăia sălbăticia ţinutului.

Într-o zi, în timp ce se sprijinea de o latură a stîncii, uitîndu-se cu atenţie la ea şi gîndindu-se ce ciudat era ca într-o ţară locuită de atîta amar de vreme să fie el primul om care să dea peste o curiozitate atît de mare a naturii, în stare să preţuiască şi să înţeleagă acest lucru, Pierre dădu într-o doară la o parte mai multe straturi de muşchi bătrîn cenuşiu, scurt şi scămos, şi care nu-i fu

mirarea cînd găsi cioplite grosolan în piatră două inițiale pe jumătate șterse „S“ și „I“. Înțelese atunci că, deși locuitorii acelei regiuni nu vor fi știut poate de existența stîncii uriașe, nu el era primul care descoperise acest spectacol minunat și amenințător ; de mult de tot, în alte vremuri, stînca fusese privită, minunăția ei din plin prețuită — așa cum păreau să arate chinuitele inițiale — de către cine știe ce călător de mult plecat, care, de-ar mai fi trăit, n-ar fi putut decît să-și clatine încoace și-ncolo o barbă venerabilă, ca și podoaba celui mai vechi stejar din veacuri. Dar cine, cine în numele lui Matusalem ar fi putut fi „S“ și „I“ ? Pierre cugetă îndelung, fără să poată afla răspuns ; inițialele, cu vechimea lor, păreau să arate către cine știe ce vremi îndepărtate. Întîmplîndu-se în cele din urmă să pomenească de ciudata descoperire a celor două inițiale unui bătrîn nins de ani, o rudă a sa de la oraș, care, după o viață lungă, pestriță, dar nefericită, își aflase în sfîrșit mîngîierea în Vechiul Testament pe care îl studia de istov cu admirație mereu sporită, această căruntă rubedenie, aflînd toate amănuntele despre pietroi, cît de mare era, cît de înalt, care era unghiul precis al aplecărilor periculoase și alte asemenea, după multă și prelungă cugetare, belșug de suspine îndelungi și priviri bătrîne cu tîlcuri de omăt, după ce citise versete din Ecleziast, mă rog, după toate aceste plicticoase pregătiri, căruntа și ia-să-nu-mă-grăbești rubedenie își pusese mîna tremurătoare pe umărul tînăr și voinic al lui Pierre și șoptise încet : „Băiete : ăsta este Solomon cel Înțelept“. Pierre nu-și putu stăpîni un hohot vesel de rîs : se distră de minune cu ceea ce i se părea o născocire atît de ciudată și de năstrușnică : o atribui fără să șovăie ramolelii presupuse a preacinstitei sale rude, care, își aducea acum aminte, susținuse odată că Ophirul din scriptură se află undeva pe țărmul nostru de la miazănoapte; nu era de mirare că bătrînul domn putea să-și închipuie că regele Solomon ar fi pornit într-o excursie — ca un fel de balot în plus pe vreuna din corăbiile din Tir sau Sidon care treceau marea cu încărcătură de aur — dînd de piatra lui Memnon în timp ce hoinărea cu arcul după potîrnichi.

Veselia nu-l întovărășea însă pe Pierre tot timpul cînd se gîndea la acea stîncă ; cu atît mai puțin cînd, șezînd

în inima codrului, înconjurat de tîlcurile adînci ale tăcerii înfricoșate a pădurii, îi privea minunatele amenințări. Îi trecuse adesea prin minte gîndul fugar că nimic nu i-ar plăcea mai mult ca piatră de căpătîi decît această măreață alcătuire ; din care, în legănările blinde ale frunzișului înconjurător, părea să se ridice un bocet jalnic și tînguitor, ca pentru cine știe ce scump băiat plecat de mult, în vremurile de dinainte de potop.

Pietroiul ar fi putut să fie nu numai minunea întregului ținut, ci și groaza lui. Cîteodată, cînd era mai aplecat către lucruri dincolo de fire și îi măsura greoaia-i nepătrundere, Pierre îl numea „Piatra Groazei". Puțini aveau curajul să-i urce țancurile amețitoare, ori să se tîrască spre capătul ce se cumpănea mai în afară. Părea că și o sămînță scăpată din ciocul celei mai mici zburătoare ar fi putut să răstoarne uriașa greutate zdrobind-o de copaci.

Pentru Pierre era însă un lucru obișnuit ; se urcase adesea pe ea, proptind prăjini lungi de peretele ei și tîrîndu-se pînă în vîrf, acolo unde se povîrnea, în adîncituri abia scobite și sfărîmicioase ; alteori se urca în vîrful fagilor din vecinătate și apoi se lăsa pe vîrful asemănător unei frunți, cu ajutorul ramurilor mlădii. Niciodată însă nu fusese îndeajuns de curajos sau de zănatic încît să se tîrască în scobitura de sub capătul mai ridicat ; locul cel mai amenințat de Piatra Groazei, în cazul în care ea avea cu adevărat să se prăbușească.

V

Înaintînd cu pas voinicesc, împins parcă de o putere lăuntrică, cu ochii neabătuți de la peretele de stîncă, se aruncă pe culcușul de frunze din anul trecut și se strecură de-a dreptul în cumplita gaură, rămînînd acolo ca mort. Nu vorbi, căci gînduri neîmbrăcate în vorbe sălășluiau în el, făcînd loc mai apoi unor lucruri din ce în ce mai de nespus, pînă cînd, de sub fruntea privazurilor și amenințărilor Pietrei Groazei, se făcu auzită vocea lui Pierre :

— Dacă nevoia lucrurilor de nedezvăluit din mine mă va doborî din șaua bărbăției, dacă pentru a mă jurui Vir-

tuţii şi Adevărului ar trebui să mă prefac într-un rob fricos şi demn de dispreţ; dacă Viaţa e să se dovedească o povară pe care nu o pot purta fără jalnice văicăreli; dacă într-adevăr toate faptele noastre sînt dinainte orînduite şi noi sîntem doar servii Sorţii; dacă diavoli nevăzuţi se hlizesc la noi atunci cînd ridicăm fruntea spre înalturi; dacă Viaţa e doar un vis înşelător iar virtutea la fel de fără noimă şi neurmată de binecuvîntare precum veselia beţiei în miez de noapte; dacă jertfindu-mă de dragul Datoriei, propria mamă mă jertfeşte din nou; dacă Datoria însăşi nu e decît o gogoriţă şi omului îi sînt îngăduite şi lăsate nepedepsite toate faptele; atunci, Mută Greutate, prăvăleşte-te peste mine! Ai aşteptat veacuri; dacă astfel stau lucrurile, nu mai aştepta; pe cine altul ai mai mult dreptul să-l zdrobeşti decît pe cel ce zace aci înfruntîndu-te?

O păsărică săgetînd în zbor, toată numai cîntec, se opri uşurel pe marginea în cumpănă veşnică a Pietrei Groazei şi ciripi veselă către Pierre. Frunzişul se apleacă şi se legănă în adierea unui vînt binefăcător, stîrnit deodată; încet-încet, Pierre se tîrî afară şi se ridică trufaş în picioare, încredinţat că nu datorează mulţumire nimănui, şi-şi continuă drumul singuratic.

VI

Cînd, în îngîndurarea plină de închipuiri a juneţii, Pierre botezase minunata stîncă cu numele răsunător al lui Memnon, nu o făcuse doar din pricina asemuirii cu acea minune a Egipetului de care vorbesc toţi călătorii în Orient. Cînd îi trecuse prin cap gîndul fugar de a dori ca aceeaşi stîncă să-i fie piatră de căpătîi după ce nu se va mai afla pe lumea asta, atunci se lăsase doar pradă uneia din nenumăratele închipuiri, poleite cu o visătoare şi blîndă melancolie, care vizitează adesea spiritul unui copilandru poet. Pe urmă, în cu totul alte locuri decît cele de la Poiana Şeii, Pierre avea să-şi amintească din nou de stîncă şi de gîndurile lui de copil, şi mai tîrziu de încercarea lui disperată de a se tîrî sub ea; atunci avea să

i se lămurească pe deplin un tilc ascuns, iar mişcările demult trecute şi neluate în seamă ale inimii sale abia înmugurinde aveau să i se pară profetice şi adeverite în pilde de către împrejurările următoare.

Căci, ca să nu mai vorbim de celelalte înţelesuri mai ascunse care zac ghemuite sub coapsele uriaşe ale acestei stînci, ameninţător aplecata Piatră a Groazei — ascunsă sătenilor, dar dezvăluită de Pierre —, să ne gîndim puţin la înfăţişarea ei în chip de Piatră a lui Memnon. Memnon era acel băietan din neam de regi, cu ochii înrouraţi, fiu al Aurorei şi născut pe tronul Egipetului, care, aruncîndu-se zănatic într-o ceartă dreaptă de dragul altuia, s-a luat la trîntă cu unul mai tare decît el şi şi-a găsit moartea dureroasă şi timpurie sub zidurile Troiei. Supuşii lui îndoliaţi au ridicat în Egipet un monument spre aducere aminte a morţii lui înainte de vreme. Atinsă de suflarea cernitei Aurore, la fiecare răsărit de soare statuia lasă să-i scape un tînguios sunet frînt, ca al unei strune de harfă brusc plesnite din cauză că a fost prea tare întinsă.

Aici se află lumea necuprinsă a durerii. În această tristă istorie aflăm întrupat hamletianismul lumii antice: hamletianismul de acum trei mii de ani: „Floarea virtuţii răsărită la umbra unei rar întîlnite nenorociri". Iar tragedia engleză nu este decît un Memnon egiptean trecut prin Montaigne şi adus la zi; muritor fiind, Shakespeare îşi avea şi el strămoşii lui.

Deci, aşa cum statuia lui Memnon a rezistat timpului, tot aşa a rămas de-a pururi neclintită şi soarta avînturilor nobile, dar ducînd mereu doar la naufragiu, a unor vlăstare regeşti (căci atît Memnon cît şi Hamlet erau fii de regi) al căror tip melancolic îl întrupează acea statuie. Jalea cioplită în piatră a lui Memnon suna cîndva melodios: acum totul este mut. Potrivit semn că, din cele mai vechi timpuri, poezia a fost sfinţirea şi îngropăciunea tuturor felurilor nefericite de viaţă omenească! În vremea de azi — uscată, batjocoritoare, fără inimă şi fără aripi — geamătul muzical al Aurorei se pierde printre nisipurile noastre mişcătoare, care acoperă aşijderea şi statuia şi bocetul.

VII

Trecînd prin pădure, Pierre nu avea alt gînd decît Isabel. Căuta să adune aburul ei misterios într-o formă statornică și care să poată fi înțeleasă. Nu putea să nu-și facă socoteala că acea tulburare de care ea pomenise mereu cu o seară înainte o va fi făcut, poate, să se abată tot timpul de la linia cea dreaptă a istorisirii sale, și să se oprească tocmai cînd aceasta ajunsese pe cît de sumbră, pe atît de neînțeleasă. Simțea însă, în același timp, că întrucît nu o făcuse inadins și, fără îndoială, acum se căia, cea de-a doua întrevedere a lor îl va ajuta să limpezească multe din taine ; se mai gîndea că timpul care trecuse o va fi ajutat să se liniștească și i-o va aduce în față mai puțin știmă și mai mult făptură omenească ; de aceea nu se învinovăți prea tare de nechibzuială în privința orei tîrzii pe care o hotărîse. Este adevărat că, privind dinspre zori către zarea întregii zile, aceasta i se părea fără capăt și de necuprins. Nu putea să dea ochi cu vreun om ori să vadă vreo casă ; un cîmp arat, vreun semn de muncă, trunchiul putred al unui pin de mult doborît, cea mai slabă urmă a trecerii vreunei făpturi i se păreau străine și respingătoare. Tot așa, în mintea lui, toate amintirile și închipuirile care aveau ceva de a face cu semenii săi, cu gloata, îi deveniseră, în chipul cel mai neașteptat, de nesuferit ; dezgustat de toate lucrurile de rînd din aceste două lumi — cea din lăuntrul și cea din afara sa — Pierre nu afla nici măcar o mlădiță a vreunui gînd pe care sufletul său ostenit de zbor să poată poposi, undeva, în cel mai retras colțișor din miezul cugetului său.

În general sufletul bărbaților e rareori bîntuit de o sărăcie atît de lucie. Deși Dumnezeu nu i-a procopsit cu ușurătatea fără leac, sînt cam toți dăruiți cu cîte un dram de înfumurare ascunsă sau de virtuoasă mulțumire de sine ; de obicei, fiecare a făcut o faptă bună în viața lui, așa că, în acele ceasuri de desperată osteneală care-l năpădesc din cînd în cînd cam pe fiecare bărbat civilizat, se poate gîndi pe dată la fapta ori la faptele cele bune făcute, mărunțele cum or fi ele, sorbind dintr-însele răgaz, alinare ori alt asemenea nectar.

Pentru cei aleşi însă, înzestraţi cu spirite mai înclinate spre dispreţul de sine, în care natura însăşi a sădit, cu neşcolită înrîurire şi fără vreo scolasticească procitanie, adevărul cel adevărat creştinesc al zădărniciei desăvîrşite a milosteniei, amintirea întîmplătoare a binelui făcut cu bunăvoinţă nu le aduce pe buze nici măcar un strop de mîngîiere, tot aşa cum (întocmai cum zice şi la Sfînta Scriptură) nici amintirea greşelilor şi a relelor trecute nu le aduce pe cuget nici cel mai mic ghimpe sau umbră de mustrare.

Deşi povestirea lui Isabel avusese în mare măsură aerul unei ghicitori, fapt care, în starea lui de spirit de acum, nu i se părea un lucru prea plăcut, ceva trebuie să ocupe sufletul omului ; Isabel era cel mai aproape de el ; deci la Isabel se gîndi ; mai întîi cu mare stingherealǎ şi durere, dar după aceea (căci zeii întotdeauna au grijă să-l răsplătească pînă la urmă pe cel ce-şi face neabătut datoria de a gîndi) cu din ce în ce mai puţină temere şi, mai apoi, cu mereu sporită bunăvoinţă şi înţelegere. Îşi amintea acum de primele impresii încercate în timp ce ea îi tot spunea povestea ei de necrezut ; îşi rechema din trecut acele potriviri care îi străfulgeraseră vag prin minte şi amintire, întărind-o, şi care, aruncînd încă un licăr de lumină asupra faptelor, nu făcuseră decît să le sporească misterul, făcîndu-le în acelaşi timp mult mai demne de crezut.

Prima ei aducere aminte era aceea a unui vechi castel părăsit într-o ţară străină, Franţa poate, pe care şi ea şi-o zugrăvea vag ca aflîndu-se dincolo de ocean. Nu se potrivea asta în mod surprinzător cu unele concluzii care se puteau desprinde în mod firesc din ceea ce-i povestise mătuşa Dorothea despre dispariţia tinerei franţuzoaice ? Da ; dispariţia tinerei femei de pe acest ţărm al oceanului a fost urmată de reapariţia ei pe celălalt ; se cutremură închipuindu-şi, mohorît, cam care trebuie să-i fi fost viaţa după aceea şi cum pruncul îi fusese smuls de la sîn şi închis în sălbăticia munţilor.

Isabel avusese, de asemenea, amintirea vagă că traversase marea ; o traversase *din nou*, se gîndea Pierre apăsat, stăruind asupra acestei închipuiri nechemate, şi anume că mai întîi o traversase fără să ştie, ascunsă în

pîntecele îndureratei sale mame. Degeaba încerca însă să pună cap la cap cele auzite de el vreodată, căutînd vreo potrivire, vreo dovadă lămuritoare a presupunerii că într-adevăr Isabel traversase oceanul la o vîrstă atît de fragedă ; simțea că faptele cunoscute atît de el cît și de Isabel sînt prea puține la număr pentru a lămuri misterul adînc al copilăriei ei. Se înclină în fața siguranței că bezna era de neînlăturat și încercă să și-o alunge din minte ca fiind mai rea decît lipsa oricărei speranțe. De asemenea, cît putu, încercă să alunge de la sine amintirile lui Isabel privitoare la nenumita casă, din care fusese scoasă de femeia cumsecade din trăsură. Acest episod din viața ei îi sfîșia mai cu seamă sufletul, întrucît poate că și tatăl lui era într-un fel amestecat într-o faptă în fața căreia sufletul lui Pierre nu mai știa de sine, din pricina uluirii și a cutremurării. Lipsa oricărei lumini, neputința de a-l dezvinovăți vreodată în mintea sa cu toată judecata pe răposatul său părinte de această învinuire și de multe alte bănuieli dintre cele mai negre, care-și făceau loc nepoftite, îl copleșiră pe Pierre cu atîta putere diavolească, încît nu-și putea afla izvorul decît în ciuda nestăvilită a Necuratului însuși. Pe măsură însă ce aceste închipuiri încercau să se strecoare nerușinate în sufletul lui, Pierre le răspundea cu arme pe potrivă ; pornind război stîrnit din adîncul sufletului lui răscolit, le urmărea și le împingea înapoi pe tărîmurile diavolești de unde veniseră.

Cu cît Pierre răsucea mai mult în minte povestea lui Isabel, cu atît își schimba părerea de la început că o a doua întîlnire va destrăma în mare parte bezna. Înțelegea sau i se părea că înțelege că nu Isabel, cu slăbiciunea și ciudățenile ei, încurcase istorisirea, ci mugurele de taină și de neocolit al vieții ei o înconjurase pe Isabel în enigme nedezlegate.

VIII

Întrucît își schimbase oarecum părerea, se gîndi că Isabel nu-i mai poate oferi decît cîteva alte amănunte, care să aducă dezvăluirile asupra vieții ei pînă în clipa

prezentului ; umplînd de asemenea unele goluri ale părții din urmă pe care i-o povestise. Nu că ar fi avut și aici să-i mai spună mare lucru — încerca el să se convingă pe sine. Nu fusese chiar atît de fără șir și enigmatică precum se temuse. Ce-ar mai fi avut să-i împărtășească, în afară de chipul în care ajunsese să-și găsească fratele ; în afară de jalnica istorie a felului în care se luptase cu viața și cu sărăcia ; cum fusese silită să schimbe un loc de trudă cu un altul, pînă ce ajunsese o slujnică umilă la ferma Ulverilor ? „E cu putință, se gîndea Pierre, să trăiască pe pămîntul acesta o făptură omenească a cărei întreagă poveste să încapă în mai puțin decît de două ori douăzeci de cuvinte, și care totuși să ascundă o fîntînă fără fund din care izvorăște fără istov taina ? E cu putință ca în ciuda fețelor noastre netede și proaspăt rase, această lume în care trăim să geamă de mistere ; ca eu și semenii mei, îndărătul înfățișărilor noastre obișnuite, să ascundem enigme pe care nici stelele însele și nici cel mai înălțat serafim să nu le poată dezlega ?"

Convingerea lui, deși nedovedită de vreun fapt, că Isabel îi era soră, era o legătură pe care o simțea ferecîndu-l într-un lanț nesfîrșit și mai înainte neînchipuit, de fapte de mirare. Pînă și sîngele părea să-i curgă prin vine cu o gingășie pînă atunci necunoscută, cînd se gîndea că același val trece și prin vinele lui Isabel. Toți ghimpii îndoielii care-l muncea cu privire la lucrul cel mai de seamă și atotstăpînitor — adeverirea legăturii de sînge — se frîngeau în sine, încărcați de îndoita povară a neîndoielii pe de o parte, și a neputinței dovedirii pe de alta.

„E sora mea — fiica tatălui meu. Bun ; de ce cred asta ? Pînă acum cîteva zile nu-mi trecuse pe la ureche nici cel mai slab zvon al existenței ei ; ce s-a întîmplat ca să mă schimbe astfel ? Ce dovezi noi și cu neputință de tăgăduit mi-au trecut prin mîini ? Nici una. Am văzut-o doar pe ea. Bun ; de acord ; puteam să fi văzut o mie de alte fete pe care nu le văzusem niciodată pînă atunci ; nu mi-ar trece prin gînd să recunosc drept soră pe vreuna dintre

ele. Dar portretul, *portretul-șezind*, Pierre ? Gîndește-te la asta. Dar a fost pictat înainte de nașterea lui Isabel ; ce-ar putea să aibă tabloul de a face cu ea ? Nu este portretul ei, ci al tatălui meu ; și totuși mama jură că nu e el."

Pierre era gata să scormonească lucrurile și să despice toate firele în patru, întorcînd pe o față și pe alta cele mai mici amănunte ale faptelor cunoscute, care aveau vreo legătură cu subiectul ; în același timp, nutrea credința mai tare ca moartea că, în ciuda lor, Isabel era într-adevăr sora lui ; cum ar fi putut el, așadar, cu firea lui înnăscut poetică, și ca atare cercetătoare, să se îndoiască de existența acelei minuni care le stăpînește pe toate, care este în toate cele și pe care omul de rînd, atunci cînd o recunoaște, ici și colo, fragmentar, o numește atît de grăitor Degetul lui Dumnezeu ? Nu este însă vorba de Deget, ci de întreaga Mînă a lui Dumnezeu întinsă ; nu zice scriptura că Domnul ne ține în căușul miinii sale ? Spart căuș, ce să zic !

Pierre rătăcea prin pădure și ochiul lui căuta priveliștile de umbră mereu mișcătoare ; departe de așezările și de urmele acelei seminții încăpățînate care, în tîrguielile murdare ale tinei și lutului, încearcă de zor să pîngărească sfințenia sufletelor lor ; în mintea lui mișunau gînduri și închipuiri ce nu ar fi putut fi nicicînd adăpostite între zidurile unui oraș ; locul lor de naștere era văzduhul codrilor de la începuturi care, împreună cu veșnicul ocean, sînt tot ceea ce a mai rămas pînă azi neschimbat din cele asupra cărora s-a oprit odinioară privirea lui Adam. Se întîmplă deci că lucrurile care ard sau se topesc în aburi cel mai ușor de pe pămînt, lemnul și apa, rămîn cele mai trainice în această privință.

Cugetările lui, oricît de des abătute din calea cea dreaptă, se învîrteau totuși în jurul lui Isabel ; după fiecare rătăcire, la ea se înturnau și din nou odrăsleau alte întrebări.

Problema Timpului îi veni în minte lui Pierre. Cîți ani avea Isabel ? Deducînd din presupusele întîmplări care duseseră la venirea ei pe lume, era desigur mai mare decît el, deși nu se știe cu cîți ani ; totuși întreaga ei înfățișare

abia dacă era cea a unei copile ; simțea nu numai că brațele lui sînt mai puternice — ceea ce îi trezi de îndată un simțămînt de proteguire, o superioritate părintească asupra ei —, nu numai că e mai cultivat și mai priceput într-ale lumii, dar, în ciuda rațiunii și a oricăror socoteli, inima îi spunea că e mai vîrstnic decît ea și că Isabel e fructul tinereții veșnice. Această ciudată, dar statornică nălucire a convingerii lui de neclintit își avea izvorul pierdut și prea puțin bănuit în mintea lui, în ideile născute din pioasele lui meditații asupra aspectului copilăros și neprefăcut al feței ei ; aerul ei adînc cernit nu o făcea să piardă nimic din ciudatu-i aspect copilăresc ; tot astfel, fețele pruncilor adevărați, chiar din primele zile de viață, au uneori o căutătură de adîncă și nesfîrșită tristețe. De fapt, nu numai tristețea sau, mai anume, nevinovăția acestei fețe îi dăduse ideea tinereții ei înnăscute și neschimbate. Era altceva la mijloc ; ce anume, nu putea spune.

Cîntate cu imaginație, adorate cu dragă inimă de întreaga omenire și ridicate în slăvi mai înalte și mai curate decît cele în care sălășluiesc bărbații, femeile frumoase — cel puțin acelea care au și suflet, nu numai trup frumos — rămîn, în ciuda legii necruțătoare a trecerii timpului pe pămînt, dincolo de puterea putreziciunii ; pe măsură ce frumusețea se destramă fir cu fir pe dinafară, frumusețea lăuntrică înlocuiește fir cu fir bujorii acum păliți cu farmecele de neșters ale stelelor, neavîndu-și obîrșia în acest pămînt. Cum s-ar explica altfel că, la șaizeci de ani, unele femei au ținut robiți cu legăminte de dragoste și credință bărbați destul de tineri pentru a le fi nepoți? Și cum se face că irezistibila Ninon zdrobea, fără să vrea, zeci și zeci de inimi, la șaptezeci de ani ? Pricina trebuie căutată în faptul că dulceața femeiască nu are moarte.

De pe chipul copilăros și veșnic zăbrănit al lui Isabel căta către Pierre acea îngerească nevinovăție despre care se spune că este singurul semn al curățeniei sufletești ; căci din cei asemeni ei este alcătuită împărăția cerurilor.

Nesfîrșite, ca rîurile din paradis care scăldau cîndva tălpile semințiilor strămoșești și care acum se învolbu-

rează pe lîngă mormintele muritorilor veniţi după aceea şi pe lîngă paturile tuturor aflaţi acum în viaţă ; fără sfîrşit, valuri-valuri se buluceau în şuvoaie proaspete şi tot mai proaspete, mai departe şi tot mai departe gîndurile la Isabel. Cu cît curgea mai la vale cugetătorul rîu, cu atît mai iute îi era unda tainelor, cu atît mai tare era credinţa că nimeni nu va putea să-l desluşească vreodată. În viaţa ei exista o taină ce nu putea fi dezlegată ; simţea că pe veci nedezlegată va rămîne. Nu nutrea nici cea mai mică nădejde ori vis că tot ce era noptatic şi cernit în fiinţa ei avea să se limpezească vreodată şi să devină lumină şi veselie. Ca toţi tinerii, Pierre învăţase lecţia romanelor ; citise mai multe decît majoritatea celor de vîrsta sa ; dar încercările lor calpe, strîmbe, de a orîndui bucăţi ce în veci nu pot fi orînduite, cutezătoarea şi obraznica lor neputinţă de a descurca, aşeza şi alege firele mai mult decît străvezii care alcătuiesc complicata pînză de păianjen a vieţii, nu aveau nici o putere asupra lui Pierre. Înţelegerea lui trecuse dincolo de neajutorata lor restrişte ; adevărul-adevărat simţit de el ţintuia, ca pe nişte gîndaci, în ascuţişul său toate minciunile lor scornite. Înţelegea că viaţa omenească se trage cu adevărat din ceea ce toţi numesc Natură ; că se împărtăşeşte din misterele de necuprins ale Naturii. Vedea de asemenea, cu o presimţire fără greş, că nu întotdeauna zorii mohorîţi ai unei vieţi se încheie cu o înserare liniştită ; că nu întotdeauna la sfîrşitul actului al cincilea al vieţii răsună clopote de cununie ; că în timp ce nenumărate legiuni de foiletoane ţes cu mare strădanie văluri de mister doar ca să aibă ce destrăma la urmă, că în timp ce nesfîrşitele legiuni de dramolete repetă acelaşi lucru, emanaţiile profunde ale minţii omeneşti, zugrăvind tot ce omul poate şti despre viaţa omului, nu-şi dezvăluie niciodată toate întortocherile şi nu au sfîrşituri fericite ; în înşirări imperfecte, ca nişte cioate mutilate, neaşteptate şi care dezamăgesc, se grăbesc să se contopească pe neaşteptate cu valurile veşnice ale timpului şi ale morţii.

De aceea Pierre renunţase la orice gînd de a vedea felinarul orb al lui Isabel aprinzîndu-se în prezenţa lui.

Oblonul era tras şi lacătul pus. Nu îl încerca însă nici o părere de rău. Iscodind în dreapta şi în stînga printre amintirile familiei, trăgînd de limbă cu iscusinţă rudele, cîte rămăseseră, din partea tatălui său, ar fi izbutit poate să mai adune cîteva fărîmituri de fapte îndoielnice şi nemulţumitoare, care, dacă s-ar fi lăsat amăgit de ele, nu ar fi făcut altceva decît să-i zădărnicească hotărîrile pe care avea să le ia. Hotărî deci să nu scormonească mai adînc în această sfîntă nemărturisire. Pentru el acum misterul lui Isabel căpătase toată vraja boltei tainice a nopţii, a cărei însăşi beznă cheamă vrăjitoria.

Şuvoiul de gînduri curgea mai departe şi unda lui îi aduse alt lucru sub ochii minţii.

Deşi scrisoarea lui Isabel era plină de dorul fierbinte al unei surori de a-şi îmbrăţişa fratele şi deşi zugrăvea cu desăvîrşită uitare de sine neliniştea înstrăinării de pînă atunci de lîngă el ; deşi făgăduia că, fără dragostea şi înţelegerea lui, viaţa ei de acum înainte nu era să fie altceva decît un gunoi, bun doar pentru a fi aruncat în cel mai apropiat smîrc fără fund ori rîu înspumat ; cînd se întîlniseră nici unul din aceste avînturi pătimaşe nu se făcuse auzit. De trei ori îi mulţumise Domnului şi îl binecuvîntase, căci îi dăduse semn de apropiere în singurătatea ei ; nu făcuse însă nici un gest de soră drăgăstoasă, aşa cum cer legea şi obiceiul. Ba mai mult, nu se smulsese din îmbrăţişarea lui ? Nu se ferise să-l sărute ? De altfel, nici Pierre n-o sărutase decît atunci cînd căutase el apropierea, în semn de salut.

Tînărul nostru erou începe acum să străvadă taine întreţesute cu alte şi alte taine ce ocoleau tainele ; începu să vadă ce închipuită este presupus statornica lege a întovărăşirii omeneşti. Soarta era de vină în ceea ce îi privea. Soarta îl despărţise pe frate de soră pînă cînd deveniseră străini unul altuia. Surorile nu se feresc de sărutările fraţilor lor. Şi Pierre simţea că nicicînd, niciodată nu-i va fi cu putinţă să o strîngă pe Isabel în braţe cu o dragoste cu adevărat frăţească, atîta timp cît gîndul oricărei alte mîngîieri avea să-i fie cu totul străin sufletului lui nepîngărit, căci niciodată nu pătrunsese acolo cu voia lui.

Isabel își luă zborul din rîndul muritoarelor și i se întrupa ca icoană a Iubirii fără prihană, zugrăvită în ceruri, așa cum fusese despărțită de el prin lovitura sorții și de două ori îndepărtată de la cea mai mică fărîmă din dragostea care îl juruise pe vecie scumpei sale Lucy, cea care era și acum ținta iubirii sale celei mai adînci și mai fierbinți.

CEA DE A DOUA ÎNTÎLNIRE ŞI A DOUA PARTE A ISTORISIRII LUI ISABEL. URMAREA IMEDIATĂ ŞI NESOCOTITĂ A ACESTORA DOUĂ ASUPRA LUI PIERRE

I

Cea de a doua întîlnire cu Isabel a fost oarecum mai lămuritoare, la fel de impresionantă şi ca din altă lume precum prima, deşi a început, spre marea lui surprindere, încă mai ciudat şi cu oarecare stînjeneală.

Ca şi prima dată, Isabel îi dădu drumul în casă şi tăcu pînă cînd se aflară amîndoi în cămăruţa cu fereastră dublă: Pierre vorbi primul. Dacă Pierre îşi făcuse vreun plan cum să se poarte în acele clipe, avea să-i dea acum să înţeleagă toată iubirea ce-i purta; tăcerea ei pierdută şi aerul ireal îl făcură însă să rămînă ţeapăn pe scaun; braţele nu puteau să se deschidă şi buzele nu se lipiră pentru a alcătui sărutul frăţesc; în tot acest timp inima lui era doldora de cea mai adîncă iubire şi ştia prea bine că şi fata era nespus de bucuroasă că îl avea în faţă. Niciodată iubirea şi respectul nu se uniseră şi nu se contopiseră atît de strîns; niciodată mila nu-şi dăduse mîna cu uimirea, descîntîndu-i trupul şi făcîndu-l neputincios ca un prunc.

Cîteva cuvinte încurcate ale lui Pierre, un răspuns scurt, şi tăcerea se lăsă, în timpul căreia nu se auzeau decît paşii rari, înceţi, din încăperea de deasupra, în răstimpuri asemănătoare cu cele din seara trecută, dar de data asta din camera de alături se auziră şi nişte zgomote mai de toate zilele; băgînd de seamă expresia fără să vrea întrebătoare a lui Pierre, Isabel grăi:

— Simt, frate, că pricepi cît de ciudată şi plină de taine mi-a fost viaţa şi că de aceea n-o să-mi iei în nume

de rău vreuna din faptele mele. Doar cînd oamenii nu vor să înțeleagă că unii din semenii lor nu sînt aidoma celorlalți și că nici întîmplările prin care trec nu sînt obișnuite, se iscă tot soiul de vorbe și închipuiri și simțămintele le sînt rănite. Frate, chiar de-ți voi părea vreodată ascunsă și sălbatică, să ai credință în inima lui Isabel și să nu îngădui vreunei îndoieli să o întunece. Frate, zgomotele pe care tocmai le-ai auzit în camera de sus îți vor fi stîrnit poate în minte întrebări mistuitoare în legătură cu mine. Taci ; te înțeleg pe deplin. Am să-ți spun ce caut aici și cum se face că eu, o simplă slujnică tocmită, pot să te primesc în această cameră, singură ; căci, după cum îți poți închipui, nu este camera mea. Și asta îmi aduce aminte că mai am să-ți spun cîteva lucruri neînsemnate cu privire la împrejurările care mi-au dăruit în cele din urmă un înger drept frate.

— Dă-mi voie să uit acest cuvînt, spuse Pierre cu sinceră smerenie, trăgîndu-se puțin mai aproape de ea ; de drept ți se potrivește doar ție.

— Frățioare, am să purced mai departe și am să-ți povestesc tot ceea ce, după cît mă duce pe mine capul, ai putea dori să cunoști, pe lîngă cele ce am vorbit atît de nedeslușit aseară. Acum trei luni oamenii de la ferma îndepărtată la care stăteam și-au desfăcut gospodăria și au plecat într-un ținut de la apus. Nu s-a ivit nici un loc unde să mă pot tocmi, dar mi-am găsit culcuș lîngă vatra unui bătrîn vecin și, mai mult decît atît, inima lui bună l-a făcut să mă poftească să rămîn la el pînă ce îmi voi găsi vreo slujbă. N-am așteptat însă să-mi pice norocul în palmă ; întrebările mele m-au făcut să aflu, fără înconjur, trista poveste a lui Delly Ulver și faptul că, prin năpasta ce o lovise, părinții ei neputincioși erau sortiți nu numai unei dureri sfîșietoare, ci rămăseseră și fără ajutorul în casă al singurei lor copile, fapt ale cărui neplăcute urmări nu pot fi cu ușurință înțelese de cei care au avut întotdeauna slujitori la îndemînă. Deși prima mea pornire — dacă pot să-i spun așa, neștiind cum altfel să-i zic — mă făcea să mă simt neobișnuit de mișcată la gîndul că nenorocirea lui Delly îmi priește mie, totuși ea nu a avut vreo influență practică ; gîndurile mele cele mai ascunse și mai adevărate nu m-au înrîurit niciodată, așa

că am venit aici și mîinile mele stau mărturie că nu am stat cu ele în sîn. Frățioare, de cînd ai plecat ieri, nu contenesc să mă mir că nu m-ai întrebat cum și în ce împrejurări am ajuns să aflu că numele de Glendinning e legat atît de strîns de mine ; ori cum am ajuns să știu că Poiana Șeii e vatra acestei familii ; ori cum m-am hotărît să îți adresez cuvîntul ție, Pierre, și nu altcuiva ; de asemenea, cum se poate explica scena de neuitat de la șezătoarea domnișoarelor Penny.

— Și eu m-am tot întrebat cum se face că aceste lucruri nu mi-au venit cituși de puțin în minte, răspunse Pierre ; adevărul este, Isabel, că pletele-ți bogate revarsă asupra mea o vrajă care îmi adoarme orice gînd și mă lasă simțitor doar la deșertul negru al ochilor tăi. Continuă, însă, și spune-mi tot ce vrei și orice vrei. Voi să știu tot, Isabel, și totuși nimic din ceea ce nu poftești să-mi spui de bunăvoie. Mi se pare că am și ajuns în miezul tuturor lucrurilor; că simțămintele mele pentru tine au atins hotarul cel mai îndepărtat ; că orice îți mai rămîne să-mi spui nu poate veni decît ca o completare și o întărire. Continuă, neprețuita — singura mea surioară !

Isabel își țintui ochii ei de știmă, revărsînd asupra lui o privire de nesfîrșită patimă ; se ridică apoi brusc în picioare și se apropie repede de el ; se opri la fel de brusc și se așeză tăcută la loc, rămînînd astfel un timp, cu capul întors și sprijinit în palmă, privind pe fereastra deschisă către fulgerările nopții de vară încărcate cu scîntei.

În cele din urmă reîncepu :

II

— Frățioare, îți amintești, poate, de acea parte a istorisirii mele în care vorbeam de anii copilăriei petrecuți departe de aici, vreme în care primeam vizita acelui domn... tatăl meu... da, tatăl nostru, Pierre. N-aș putea să-ți explic de ce — căci într-adevăr nici eu nu înțeleg — dar deși îi spuneam uneori tată și cei din casă îi spuneau la fel cînd îmi vorbeau cîteodată de el — poate că și din pricina neasemănatei pustnicii a vieții mele de pînă atunci —,

în mintea mea nu se legau de vorba „tată" toate simțirile și icoanele pe care cuvîntul acesta le trezește copiilor. Părea doar o vorbă de alintare și de dezmierdare ; puțin, sau mai nimic altceva ; nu părea să-mi trezească vreo pornire de vreun fel sau altul. N-am întrebat de numele tatălui meu ; n-aș fi avut vreo dorință să-l aud rostit, afară doar pentru a ști cum să-i spun celui care se purta atît de blînd cu mine. De fapt, știam cum să-i spun întrucît i se spunea întotdeauna „domnul" sau „tată". Întrucît nu am de ce să cred că dacă, atunci ori mai tîrziu, i-aș fi întrebat pe cei din casă care era numele sub care tatăl meu era cunoscut de toți ceilalți, ei mi l-ar fi dezvăluit și, întrucît din anumite pricini pe care le știu, am ajuns la credința că juraseră să păstreze taina în această privință; cred că n-aș fi ajuns niciodată să aflu cum îl cheamă — și deci nu aș fi avut nici cea mai mică umbră ori geană de cunoștință în ceea ce te privește pe tine, Pierre, sau vreo altă rubedenie, dacă nu s-ar fi petrecut un fapt neînsemnat care m-a luminat, cu toate că pe atunci habar nu aveam cît prețuiau lucrurile pe care le aflasem. Ultima oară cînd tata a venit în vizită, și-a uitat batista. Nevasta fermierului a găsit-o prima. A ridicat-o și, făcîndu-și de lucru cu ea o clipă, ca și cînd ar fi vrut să-i cerceteze colțurile, mi-a aruncat-o zicînd : „Uite, Isabel, batista bunului gentleman, păstreaz-o pînă cînd va veni din nou s-o vadă pe micuța Bell". Am prins veselă batista din zbor și am pus-o în sîn. Era albă ; uitîndu-mă cu băgare de seamă la ea, am deslușit în mijlocul ei un firicel subțire, galben șters, cu care erau brodate niște litere. Pe vremea aceea nu știam să citesc nici literele de mînă, nici cele de tipar, așa că n-am înțeles nimic ; cine știe ce glas tainic mi-a șoptit, însă, că femeia nu mi-ar fi dat batista de bunăvoie dacă ar fi știut că era ceva scris pe ea. M-am stăpînit atunci și n-am întrebat nimic ; am așteptat să se întoarcă tata și să vorbesc cu el între patru ochi. Batista se prăfuise căzînd pe podeaua goală. M-am dus la pîrîu, am spălat-o și am așezat-o pe iarbă, într-un loc pe unde nu trecea nimeni care ar fi putut s-o vadă ; am călcat-o punînd-o sub șorțulețul meu, astfel încît nimeni să nu-și aducă aminte de ea și s-o privească din nou. Tata nu s-a mai întors niciodată ; în durerea mea, ba-

tista mi-a devenit din ce în ce mai dragă ; a uscat multe din lacrimile pe care le vărsam pe ascuns în amintirea dragului prieten plecat, pe care în nevinovăția mea copilărească îl numeam cînd tata, cînd „gentlemanul" Cînd însă faptul morții sale devenise un lucru sigur pentru mine, am spălat, am uscat și am călcat din nou prețioasa batistă și am pus-o bine, să n-o găsească nimeni în afară de mine, hotărînd să n-o mai mînjesc cu lacrimile mele ; am împăturit-o astfel încît numele să rămînă îngropat în inima ei, ca o carte în care, deschizînd-o, trebuia să dau multe foi albe pînă să ajung la scrisul misterios pe care știam acum că într-o bună zi am să-l pot citi fără ajutorul nimănui. Am hotărît să învăț literele și să citesc pentru ca eu să fiu aceea care să deslușească înțelesul buchilor șterse. Era singurul țel care m-a făcut să deprind slovele. Am convins-o ușor pe nevasta fermierului să-mi dea cîteva învățături și, fiind neobișnuit de isteață și mai ales nesățioasă să învăț, în curînd știam alfabetul, apoi am trecut la silabisit și în cele din urmă la citit, astfel încît am putut să deslușesc numele-talisman : Glendinning. Eram încă foarte neștiutoare. „Glendinning", mă gîndeam eu, ce-o fi asta ? Seamănă cu cuvîntul „gentleman" ; Glen-din-ning ; tot atîtea silabe ca în „gentleman" ; „G"... — începe cu aceeași literă ; probabil că trebuie să însemne „tata". Am să mă gîndesc acum la el cu acest cuvînt ; nu am să mă mai gîndesc la „gentleman", ci la „Glendinning" Cînd am plecat în cele din urmă din acea casă și m-am mutat în alta, apoi în alta și încă într-alta, cînd am crescut și am început să cuget mai mult, cuvîntul îmi zumzăia mereu în cap ; înțelegeam că este cheia multor altora. Mi-am stăpînit însă curiozitatea, care ar fi fost nepotrivită. Nu voiam să întreb pe nimeni cine fusese acel Glendinning ; unde trăise ; dacă vreo altă fată sau vreun alt băiat îi spusese tată ca și mine. Am hotărît să am o răbdare desăvîrșită, șoptindu-mi mie inima că pînă la urmă întîmplarea o să mi-l dezvăluie de la sine și la vremea potrivită într-un chip pe care tot întîmplarea avea să-l aleagă. Acum, frate, trebuie să fac un ocol... Dă-mi chitara, te rog !

Mirat și bucuros pînă acum de vestea nebănuită, precum și de dulcea limpezime și de simplitatea cu care po-

vestea Isabel, față de dezvăluirile de vis și de neînțeles ale serii trecute, nesățios să audă povestea spusă mai departe la fel de limpede, dar amintindu-și ce simțiri tumultoase și nepămîntești îi răscoliseră sunetele chitarei, Pierre îi dădu instrumentul, fără să-și poată stăpîni o privire de regret și un zîmbet plin de o blîndă ironie. Acesta nu trecu neobservat de sora lui care, luînd chitara, ridică privirea către el cu o expresie ce-ar fi putut părea cochetă și jucăușă de n-ar fi fost umbrele veșnice pe care părul ei nesfîrșit le arunca asupra ochilor fără fund, oglindit îndoit din adîncurile lor.

— Nu te speria, frățioare ; nu zîmbi ; n-am să-ți cînt „Taina lui Isabel" astă-seară. Vino lîngă mine. Ține luminarea mai aproape.

Spunînd acestea, desfăcu niște șuruburi de fildeș, dînd la iveală o deschizătură prin care te puteai uita înlăuntrul chitarei de-a lungul său.

— Ține-o așa, frate, așa... vezi ce e de văzut, așteaptă o clipă să ridic luminarea.

În timp ce Pierre își apropiase ochiul de deschizătură așa cum i se spusese, Isabel potrivi luminarea astfel încît să-și arunce lumina prin gaura de rezonanță în inima chitarei.

— Acum, Pierre, acum.

Pierre se uită cu interes, dar rămase întrucîtva dezamăgit și oarecum surprins de ceea ce văzu. Văzu cuvîntul *Isabel* scris cu litere citețe, dar șterse, pe o parte a unuia dintre pereți, acolo unde chitara se rotunjea.

— Curios loc ai ales, Isabel, ca să-ți scrijelești numele pe această chitară. Cum a reușit meșterul s-o facă ?

Fata îl privi mirată, îi luă chitara din mînă și se uită și ea înlăuntrul ei. Apoi o puse jos și continuă :

— Văd, frățioare, că nu înțelegi. Atunci cînd știm totul despre un lucru, ni se pare că e de ajuns o vorbă ca toți ceilalți să-l vadă la fel de limpede ca și noi. Nu *eu* am pus să mi se scrie numele acolo.

— Cum asta ? exclamă Pierre.

— Numele era scris cu litere de aur cînd am cumpărat chitara, deși pe vremea aceea nu știam asta. Chitara a fost, probabil, făcută anume pentru cineva cu numele de Isabel ;

literele puteau fi scrise doar înainte ca instrumentul să fi fost încleiat.

— Spune mai departe... aştept cu nerăbdare, zise Pierre.

— Într-o bună zi — o aveam de multă vreme — m-a apucat o toană ciudată. Ştii că e un lucru obişnuit pentru copii să-şi sfărîme jucăriile cele mai dragi, ca să-şi astîmpere curiozitatea nebunatică de a vedea ce se află în inima lor ascunsă. Aşa fac mai toţi. Eu, Pierre, am fost întotdeauna şi simt că voi rămîne întotdeauna copil, chiar de-aş ajunge să trăiesc de trei ori cîte douăzeci de ani, şi încă alţi zece. Cuprinsă de această toană, deci, am deşurubat partea pe care ţi-am arătat-o, am privit înăuntru şi am văzut scris *Isabel*. Încă nu ţi-am spus că, de cînd mă ştiu, oamenii mi-au spus Bell. La vremea de care îţi vorbesc aveam cunoştinţă despre destul de multe şi mărunte lucruri, ca să ştiu că Bell este numele de alint pentru Isabel. De aceea nu e ciudat că, ţinînd seama de vîrsta mea şi de alte întîmplări petrecute atunci, am legat fără să vreau cuvîntul Isabel, găsit în chitară, de numele meu, şi astfel mi s-au stîrnit tot soiul de închipuiri. Ele mă năpădesc şi acuma. Nu-mi vorbi.

Se depărtă puţin de el şi se aplecă înspre fereastra fugar luminată, întocmai ca în seara trecută, părînd că luptă cîteva clipe cu cine ştie ce năzăriri nebune. Se întoarse brusc şi-l privi pe Pierre cu toată fascinaţia de ştimă a chipului ei înrobitor.

— Mie mi se spune femeie şi ţie bărbat, Pierre ; dar unul pentru altul nu sîntem femeie şi bărbat. De ce nu ţi-aş vorbi deschis ? Nimic din cele trupeşti nu poate atinge puritatea noastră. Pierre, numele ascuns în chitară mă înfioară şi acum din cap pînă în picioare. Gîndeşte-te, Pierre, gîndeşte-te ! Ah, nu poţi să înţelegi ? Nu vezi ? Nu pricepi ce vreau să-ţi spun, Pierre ? Numele ascuns în chitară mă înfioară, mă înfioară, mă-nconjoară, mă-nconjoară, atît de tainic, cu totul ascuns şi veşnic purtat în făptura ei ; nevăzut, nebănuit, zumzăind mereu în corzile ascunse ale inimii... în corzile rupte... oh, mamă, mamă, mamă !

Bocetul sălbatic al lui Isabel îi sfîșie băierile inimii, aducînd cu sine prima rază de înțelegere a extraordinarei idei, pînă acum doar întrezărită vag și șovăitor printre șoaptele ei neînțelese.

Ridică spre el ochii, foc tivit cu franjuri lungi.

— Pierre... nu am nici cea mai mică dovadă... dar chitara a fost a ei, știu, simt că a fost a ei. Nu ți-am spus aseară cum, la început, a prins a viersui către mine cînd am pus-o pe pat și mi-a răspuns fără ca cineva să o fi atins ? Cum întotdeauna mi-a cîntat și mi-a răspuns și m-a alinat și m-a iubit ? Ascultă... mama mea îți va vorbi.

Se uită cu băgare de seamă la corzi și le înstrună cu grijă ; așeză apoi chitara pe băncuța din intrîndul ferestrei și îngenunche în fața ei ; șopti cu glas abia auzit, dulce și unduit cu meșteșug, atît de lin susurat încît Pierre trebui să se aplece ca să audă : Mamă, mamă, mamă ! Un timp domni tăcerea deplină ; apoi, pe neașteptate, odată cu ultima suflare, cea mai slabă și mai neauzită, picurată de pe buzele lui Isabel, chitara vrăjită răspunse neatinsă cu o fulgerare melodioasă, vibrînd îndelung în tăcerea care se lăsase în încăpere, stingîndu-se clinchetit ; spre uimirea lui din ce în ce mai mare, i se năzări că vede jucînd pe strunele metalice scînteioare mititele, pesemne datorită așezării instrumentului în apropierea ferestrei fugar luminate.

Fata rămase în genunchi ; fața ei însă căpătă deodată un aer neobișnuit. Îl pironi cu privirea pe Pierre ; cu o singură mișcare a miinii, își lăsă pletele să se reverse nezăgăzuite și părul o acoperi, așa cum ședea îngenuncheată, asemeni unui cort măturînd podeaua cu șuvoiul undelor nedomolite. Niciodată un șal purtat de fetele din Lima în timpul slujbei din catedrala Sfîntului Dominic nu acoperise atît de bine o față omenească. Pentru Pierre, firida adîncă de stejar, în fața ferestrei lîngă care îngenunchease Isabel, îi părea acum tinda unui altar înfricoșat, întrezărit ca un vis prin fereastra neagră deschisă, îmbăiată în răstimpuri de lumina de mătase a fulgerelor aprinse din senin în cer ori în largul cîmpiei și care-și țeseau afară frumusețea de basm în aerul de nepătruns al acelei calde nopți de abanos și de neclintită pace.

Pe buzele lui Pierre se înfiripau întrebări de nestăpînit, dar un glas auzit de dincolo de văl îl făcu să tacă.

— Mamă, mamă, mamă !

Din nou, după o tăcere prevestitoare, chitara răspunse ca mai înainte ; scînteioarele dănţuiră pe strune ; Pierre simţi duh în preajmă.

— Vrei, mamă ? Eşti gata ? Vrei să-mi spui ? Acum ?... Acum ?...

Aceste vorbe erau îngînate încet şi cu glas duios, cu felurite văluiri, ca şi vorba „mamă" de mai înainte, pînă ce, la ultimul „acum", chitara vrăjită prinse din nou glas. Fata o trase repede la piept şi o ascunse sub „cortul" părului ei. Făcînd aceasta, şuviţele lungi îi mîngîiară corzile ; ciudatele scînteioare ce încă tresăltau pe ele se prinseră în bucle ; întreaga firidă se lumină deodată ca de o mişunare de licurici ; apoi luminile se topiră ; în întunericul care se lăsă, pletele fremătătoare, tălăzuite către podea, se vedeau lucind cînd şi cînd, precum cărările lunii pe faţa mării în miez de noapte ; în aceeaşi clipă, cele patru vînturi ale împărăţiei zvonurilor se porniră să bată, ca şi cu o seară înainte, numai că mai ciudat şi încă mai nelumesc. Pierre se află înconjurat de zeci de mii de spiriduşi şi pitici, în vreme ce duhul i se legăna şi sălta pe coama unor valuri nevăzute ; auzi din nou cuvintele minunate, repetate asemeni unui descîntec :

„Taină ! Taină !
Taină a lui Isabel
Taină ! Taină !
Isabel şi Taină !
Taină !"

III

Căzut aproape în nesimţire din pricina vrăjii aruncate asupra lui de fata-ştimă, Pierre rămăsese cu privirea pierdută ; cînd, în cele din urmă, în încăpere se lăsă din

nou tăcerea — doar sunetul pașilor se mai auzea — iar el își recăpătă stăpînirea de sine și se uită în jur să vadă unde se află, nu mică îi fu mirarea zărind-o pe Isabel șezînd pe băncuță liniștită, deși retrasă ; pletele, parcă mai lungi și mai bogate, nu mai străluceau acum și erau date pe spate, iar chitara stătea sprijinită cuminte într-un colț.

Se pregătea tocmai să-i pună o întrebare nechibzuită, dar ea i-o luă înainte rugîndu-l cu glas scăzut, dar aproape autoritar, să nu facă nici o aluzie la scena pe care o văzuse mai înainte.

Pierre tăcu, îngîndurat, simțind acum că întreaga întîmplare, de la prima chemare muzicală a chitarei, trebuia să se fi stîrnit fără vreo pregătire, printr-o pornire neașteptată născută în inima fetei din ciudata stare în care fusese împinsă, fără putință de împotrivire, de vorbele lor de mai înainte și mai ales fiindcă atinsese chitara în împrejurări atît de neobișnuite.

Dar acel ceva din aerul de basm al scenei, pe care nu și-l putea alunga din minte, răspunsurile, ca să spunem așa, cu voință și aproape cu judecată ale chitarei, strunele aruncînd scînteieri ciudate, capul lui Isabel înconjurat deodată de un nimb, toate acestea i se părură pe moment a nu fi produse de cauze obișnuite sau în întregime firești. Pentru simțurile tulburate ale lui Pierre, Isabel părea să înoate într-un fluid electric ; platoșa însuflețită a frunții ei semăna cu placa unui magnet. Pentru prima oară în acea noapte înțelese Pierre că, furat de exaltarea lui superstițioasă, o bănuia pe Isabel a fi înzestrată cu o înfricoșătoare putere de atracție. Ca urmare a acestei neobișnuite însușiri, i se păru că fata mai are și o altă putere, încă și mai neînțeleasă, asupra lui, asupra gîndurilor și reacțiilor lui celor mai ascunse ; puterea asta se afla undeva la hotarul dintre lumea văzută și cea nevăzută, părînd mai înclinată către cea din urmă, și avea darul să-l atragă fără putință de împotrivire către Isabel și în același timp să-l dezrădăcineze din făgașul său firesc ; Isabel își arăta puterea parcă într-o doară, fără să știe ce face și fără să vrea s-o facă ; puterea ei nu avea vreo legătură cu ceea ce avea să fie între ei doi, și deși o mînuia cu fe-

reală, îl atrăgea totuşi spre ea. Dedesubtul tuturor acestor unde şi păreri, urzit în lumina de scîntei în care ea părea scăldată, se alegea totuşi un strat de drojdii care îl sugea şi se lipea din ce în ce mai strîns de el. Adeseori, în multe din ceasurile petrecute alături de ea, avea să-şi amintească de acea primă noapte magnetică şi să-i pară că atunci coborîse asupra lui o vrajă fără pereche — legîndu-i atît trupul, cît şi sufletul ; îi fusese cu neputinţă să o mai sfărîme de atunci, şi trăinicia ei nu o recunoscuse decît multă vreme după ce se deprinsese cu puterea ei. Părea să fie izvorîtă din vrăjitoria panteistă care celluieşte pe veşnicie în taină şi muţenie toată lumea eurilor noastre, cît e ea de largă, iar puterea zguduitoare a lui Isabel părea înrudită cu mingile de foc ce plutesc prin aer ori se nasc din senin pe pămînt şi în apropierea cărora Pierre o simţise pentru prima dată. Era făurită parcă din foc şi aer şi însufleţită cu ajutorul unei pile voltaice, alcătuită din norii adăpostitori de tunet ai lui august, buluciţi peste un apus de soare.

Simplitatea, nevinovăţia şi smerenia istorisirii ei, înfăţişarea ei adeseori senină şi deschisă, tristeţea adînc înrădăcinată, dar liniştită şi abia simţită, şi acel ceva mişcător din tonul şi aerul ei de toate zilele nu făceau decît să evidenţieze şi să sublinieze, tocmai prin contrast, ce avea ea mai adînc şi mai subtil de straniu.

Pierre simţi acestea mai ales cînd, după altă tăcere, ea continuă povestea-i sinceră, mărturisindu-se, atît de fără prefăcătorie, simplă asemeni unei ţărăncuţe şi stăruind asupra unor amănunte atît de puţin neobişnuite, încît i se părea aproape cu neputinţă ca această fecioară candidă să fie aceeaşi întunecată şi maiestuoasă făptură care, cu cîteva clipe înainte, îi ceruse să tacă pe un ton atît de poruncitor şi în jurul căreia nimbul ciudat de scîntei stăruise cîteva clipe. La scurtă vreme după ce reînnodă cu nevinovăţie firul povestirii, din făptura ei mai părură să zvîcnească slabe flăcărui electrizante, urmate însă de gingăşii atît de înduioşător de omeneşti şi de feminine, încît aduseră lacrimi de înălţare blîndă în ochii plini de înţelegere, dar pînă atunci uscaţi ai lui Pierre.

IV

— Îți amintești, frățioare, că ți-am spus aseară cum...: acel... acea... înțelegi ce vreau să spun... aceea de colo (arătînd cu fereală către chitară), îți amintești cum a ajuns în mîinile mele. Nu știu dacă ți-am spus că negustorul zicea că a primit-o în schimb de la servitorii unei case mari, la oarecare depărtare de locul unde locuiam eu atunci.

Pierre făcu semn din cap că da și Isabel urmă :

— Află atunci că, din cînd în cînd, nu prea des, dar nici prea rar, același negustor trecea pe la fermă în drumurile lui între feluritele sate și orășele. Descoperind literele poleite dinlăuntrul chitarei, m-am pus să-l pîndesc ; deși simțeam că Soarta avea să-mi deslușească tainele ei atunci cînd va socoti de cuviință, eram încredințată că uneori ne strecoară în ureche cîte un mic amănunt, lăsîndu-ne cugetele să-l urmeze, astfel încît să ajungem noi înșine la marele secret ascuns. L-am pîndit deci neobosită ; prima oară cînd s-a oprit, fără să-l las să înțeleagă ce aveam în minte, am reușit să aflu de la el care era casa cea mare de unde venise chitara. Află, frate, că era conacul de la Poiana Șeii.

Pierre tresări, iar fata continuă :

— Da, frățioare, Poiana Șeii. „Cuibul bătrînului general Glendinning“, mi-a zis el ; „bătrînul viteaz a răposat de mult și, mai mare păcatul, s-a dus și tînărul general, fiu-său ; mai stă acolo un nepot și mai tînăr al generalului ; familia asta își ține titlul și numele nestrămutate ; pînă și numele mic, Pierre. Pierre Glendinning îl chema pe bătrînul general cu coama de nea care s-a luptat în războaiele cu franțujii și indienii, și tot Pierre Glendinning îl cheamă și pe tînărul său nepot.“ Degeaba te uiți la mine astfel, frate ; de *tine* era vorba, de *tine*, fratele meu.

— Dar chitara.. chitara ! strigă Pierre ; cum a ajuns chitara la Poiana Șeii și cum de au dat-o servitorii ? Spune-mi, Isabel !

— Nu mă întreba cu atîta patimă, Pierre ; adu-ți aminte de vraja, poate cea rea, care pogoară asupra mea.

Nu pot să-ți răspund fără șovăială și cu siguranță. Pot doar să bănui ; dar ce preț au bănuielile ? Oh, Pierre, de un milion de ori mai bune și mai încîntătoare sînt tainele decît bănuielile ; deși uneori sînt de nepătruns, este nepătrunderea unor prea-plinuri ; bănuiala nu e decît goliciune ușurică și fără noimă.

— Dar este lucrul cel mai nelămurit. Spune-mi, Isabel, nu se poate să nu fi cugetat și tu asupra acestui fapt.

— Și încă mult, Pierre, prea mult ; dar numai despre taina lui, nimic altceva. Chiar de-aș putea, n-aș vrea să aud cum a ajuns chitara la Poiana Șeii și cum de a putut să fie dată de servitori. Destul că a venit pînă la mine, că m-a găsit, că mi-a vorbit și mi-a cîntat, că mi-a alinat tristețea și mi-a stat alături în ceas de restriște.

Se opri o clipă ; în sinea lui, Pierre prefira aceste stranii dezvăluiri ; cînd Isabel începu, era iar numai urechi.

— Țineam în mînă capătul unui fir, frate. Dar nu m-am pornit să-l urmez pe dată. În singurătatea mea îmi era de ajuns că știam unde se află familia tatălui meu. Nu-mi trecuse prin minte nici cel mai mic gînd de a mă arăta lor. Pe de altă parte eram încredințată că, din pricini ușor de ghicit, nici una din rudele lui aflate în viață nu mă putea cunoaște și nu putea ști cine sînt, chiar dacă m-ar fi văzut, și ca atare nu eram deloc neliniștită la gîndul că s-ar putea să-i întîlnesc din întîmplare. Dar cutreierările și schimbările de neînlăturat ale vieții mele, de la o casă la alta, m-au adus, în cele din urmă, la douăsprezece mile de Poiana Șeii. A început să mă chinuie un dor crescînd ; alături de el se născuse și se sumețea mîndria ; da, mîndria, Pierre. Îmi sclipesc ochii ? Mint dacă nu sclipesc ! Nu e mîndrie de rînd, Pierre, căci de ce ar fi mîndră Isabel pe lumea asta ? Este mîndria unei... unei inimi ce-a tînjit prea mult după iubire, Pierre, mîndria suferinței și a durerii fără capăt, frate ! Da, am supus dorul cel aprig cu o mîndrie și mai aprigă, Pierre ; altminteri nu aș fi aici, în această cameră, iar tu nu ai fi primit nici un rînd de la mine ; nici nu ai fi știut vreodată de cea al cărei nume este Isabel Banford, dacă n-aș fi auzit că la ferma lui Walter Ulver, numai la trei mile de-

pārtare de conacul de la Poiana Şeii, sărmana Bell avea să găsească oameni buni care să-i dea plată pentru munca ei. Ia-mi mîna, frate.

— Scumpă şi cerească fată, preacinstită Isabel ! exclamă Pierre apucînd mîna întinsă cu o emoţie ce nu şi-o putea stăpîni. Ce ciudat ca o atît de neobişnuită asprime şi încă mai neobişnuită micime să fie îngemănate într-o mînă de femeie ! Aspră şi mică, te face să te gîndeşti prin contrast la inima mare şi blîndă care a întărit mînuţa asta în supuşenia-i minunată faţă de soarta nemeritată de mucenică ! Oh, cît aş vrea, Isabel, ca aceste sărutări aşternute pe mîna ta să-ţi ajungă în inimă şi să lase acolo sămînţa veşnicei bucurii şi alinări.

Sări în picioare şi rămase în faţa ei ca un zeu al iubirii şi al blîndeţii, răspîndind atîta măreţie şi căldură, încît fata ridică ochii spre el ca şi cînd ar fi fost singura stea binevoitoare în noaptea adîncă ce o înconjura.

— Isabel, exclamă Pierre ; eu trebuie să fiu dulcea ispăşire a faptei părintelui meu, iar tu a mumei tale. Prin faptele noastre pe acest pămînt, le vom răscumpăra pe vecie greşelile şi vom aduce binecuvîntare asupra lor ; ne vom iubi cu iubirea neprihănită şi fără cusur a unui înger pentru un înger. De te-aş trăda vreodată, Pierre s-ar trăda pe sine ; s-ar prăvăli pentru totdeauna în genunea nopţii şi a nimicniciei.

— Frate, frate, nu-mi vorbi astfel ; e prea mult ; nedeprinsă cu dragostea pînă acum, iubirea ta atît de mare şi de nepămîntească se prăbuşeşte zdrobitoare asupra mea ! E aproape la fel de greu de îndurat ca şi ura. Nu-mi vorbi ; o, taci !

Tăcură amîndoi o vreme ; apoi ea continuă :

— Da, frate, Soarta m-a adus la trei mile depărtare de tine şi... să merg drept la ţintă şi să-ţi spun tot, Pierre ? Tot ? Fără să las nimic deoparte ? Eşti chiar din plămada zeilor ca să poţi îndura toate vorbele fără ocolişuri ? Îmi pot spune toate gîndurile, oriunde s-ar îndrepta firul lor şi orice ar aduce pe valurile lor ?

— Fără înconjur şi fără teamă, zise Pierre.

— Am văzut-o din întîmplare pe mama ta, Pierre, în împrejurări care m-au făcut să-mi dau seama că *este* mama ta și... să-ți mai spun ?

— Fără înconjur, Isabel ! Ai văzut-o pe mama... ei bine ?

— Și cînd am văzut-o, deși nu i-am vorbit și nici ea nu mi-a vorbit, inima mi-a șoptit că nu mă va putea iubi.

— Adevăr grăitu-ți-a inima, șopti Pierre ca pentru sine ; zi mai departe.

— Mi-am jurat din nou să nu mă înfățișez vreodată mamei tale.

— Bine ai jurat, murmură el din nou ; zi mai departe.

— Dar te-am văzut pe *tine*, Pierre ; iubirea ce trebuie să fi simțit mama pentru tatăl tău nu era nimic pe lîngă cea care mi-a năvălit mie în inimă. Am simțit pe dată că, dacă într-o bună zi aveai să afli de mine, dragostea ta largă avea să-mi deschidă brațele.

— Și de data asta adevărat vorbitu-ți-a inimia, murmură el ; nu te opri... și ai jurat din nou ?

— Nu, Pierre... ba da, am jurat că ești fratele meu ; cu dragoste și mîndrie am jurat că tînărul și nobilul Pierre Glendinning e fratele meu !

— Doar atît ?

— Nimic mai mult, Pierre ; nici atunci nu mi-a trecut prin cap să mă arăt ție.

— Cum așa ? Doar te-ai arătat, ești în fața mea !

— Da, dar bunul Dumnezeu a făcut-o, Pierre, nu sărmana Bell. Ascultă. Mă simțeam tare tristă aici ; biata Delly, draga de ea... trebuie să fi auzit povestea ei. o casă bătută de năpastă, Pierre. Ascultă ! Pașii ei îi auzi bătînd fără istov podeaua odăii de deasupra. Încoace și-ncolo, încoace și-ncolo ; sub pașii ei covorul s-a tocit de n-a mai rămas decît urzeala. Tatăl ei nu vrea s-o mai vadă în ochi ; mama ei a blestemat-o. Nu a mai trecut pragul acelei cămări, Pierre, de patru săptămîni și mai bine ; nici măcar o dată nu s-a mai culcat în pat ; ultima oară l-au așternut acum cinci săptămîni ; încoace și-ncolo, încoace și-ncolo, pînă tîrziu după miezul nopții ; apoi se așază pe scaun și rămîne cu ochii în gol. Adeseori mă duc să o mîngîi, dar îmi spune ; „Nu, nu, nu“, prin ușă. „Nu, nu, nu“,

îmi spune, şi doar atît, prin uşa zăvorită ; zăvorită acum trei săptămîni, cînd prin şiretlicuri i-am furat pruncul mort şi, cu aceste degete, singură, noaptea, am scurmat pămîntul şi, urmînd milosteniei cereşti, am îngropat acea mică şi drăgălaşă urmă a ruşinii de neiertat, departe de piciorul nemilos al omului ; da, s-a zăvorit acolo acum trei săptămîni şi nu a mai ieşit deloc ; hrana i-o vîr pe ferestruica din cămară. Într-o săptămînă abia dacă a luat cîteva înghiţituri.

— Năpădească-l blestemele ca un roi de viespi pe ticălosul de Ned şi ţintuiască-l de moarte ! strigă Pierre, mişcat de această jalnică poveste. Ce putem face pentru ea, dulce Isabel ? Nu-i stă în putinţă lui Pierre s-o ajute ?

— Dacă tu sau eu nu facem ceva, atunci mormîntul prea primitor îi va fi în curînd adăpost, Pierre. Atît tatăl cît şi mama ei sînt mai mult decît morţi pentru ea. Ar fi alungat-o dacă nu m-aş fi rugat cît m-am priceput pentru ea, fără încetare.

Deşi adîncit în gînduri, Pierre îi aruncă o privire blîndă, de înţelegere.

— Isabel, mi-a trecut prin minte un gînd care ar putea-o ajuta pe Delly, dar încă nu ştiu cum e mai bine să facem. Sînt hotărît totuşi să n-o las de izbelişte. Ţine-o lîngă tine aici încă o vreme, cu rugăminţile tale blînde, pînă cînd planurile mele se vor coace mai bine. Deapănă acum mai departe firul poveştii tale, ca să-mi abaţi gîndul de la paşii de deasupra — îmi pare că fiecare din ei calcă pe inima mea.

— Inima ta nobilă, Pierre, are multe cămări ; socotelile avuţiei tale, din cîte văd, frăţioare, nu încap pe bietul răboj al lui Isabel. Eşti întruparea, Pierre, a nevăzutelor zîne bune de care ne îndoim în ceasurile noastre negre. Cartea faptelor tale e groasă, frate. De ar fi toţi ca tine, n-ar mai exista oameni pe pămînt... ci doar serafimi !

— Laudele sînt pentru cei de rînd, surioară, spre a-i atrage în mrejele chipeşei Virtuţi, făcîndu-i orbi la ceea ce se află rău în ele şi pizmaşi ai binelui ce nu este al lor. Nu mă face să-mi plec capul, dulce Isabel, nu mă lăuda. Continuă-ţi istorisirea.

— Ți-am spus, frățioare, ce tristă m-am simțit aici de la bun început. Toată viața am fost învățată cu tristețea, dar această casă e bîntuită de o jale atît de sfîșietoare, fără vreo rază de speranță, ci doar de disperare fără leac, încît pînă și sărmana Bell simțea că nu mai poate răbda fără să vadă din cînd în cînd și altfel de chipuri. Mă duceam deci prin locuri mai vesele, ca să mă pot întoarce mai întărită să îmi duc crucea în sălașurile amarului. Căci de-aș fi stat doar aici, m-aș fi lăsat cuprinsă de domnia durerii, ajungînd ca moartă. Plecam așadar adeseori : mă mai duceam prin vecini, unde erau copii gureși și nici un loc gol la masa veselă. Așa am ajuns să aflu de șezătoarea de cusut din casa domnișoarelor Penny ; am aflat că erau doritoare să strîngă pe toate fetele din ținut ca să le ajute la treaba lor milostivă. În mai multe case oamenii m-au îndemnat să mă duc și eu ; în cele din urmă m-au convins ; nu fiindcă nu mi-ar fi plăcut ori aș fi vrut să mă las rugată, dar la început mi-era tare teamă ca nu cumva la vreo astfel de șezătoare să mă întîlnesc față în față cu cineva din neamul Glendinning ; gîndul îmi era, nu știu de ce, nesuferit. Am aflat prin întrebări ocolite că stăpîna conacului nu va fi de față ; s-a dovedit a fi o minciună; dar m-am dus, iar tot restul îl știi.

— Îl știu, dulce Isabel, dar trebuie să mi-l mai spui o dată, precum și tot ce-ai simțit atunci.

V

— Deși a trecut doar o zi, frate, de cînd ne-am întîlnit în această viață, am aflat în tine acel magnet puternic care îmi atrage întregul miez al sufletului. Am să-ți povestesc mai departe. Avînd de așteptat căruța unui vecin, am ajuns tîrziu la șezătoare. Cînd am intrat, cele două camere care dădeau una într-alta erau pline. Împreună cu fetele fermierului, vecinul nostru, m-am așezat în ungherul îndepărtat unde m-ai văzut ; pe cînd treceam, capetele s-au întors și am auzit șoapte : „E noua servitoare a sărmanului Walter Ulver... ciudată fată... s-o fi crezînd

grozav de frumoasă ! Nu știe nimeni de unde vine... măi, măi, ce mironosiță !... Dacă n-o fi și ea una d-alea... o fi și ea o altă Delly care a fugit ; ...o prefăcută !“ Pentru prima oară sărmana Bell se amestecase cu lume atît de multă și de pestriță ; știind prea puține sau mai nimic despre astfel de lucruri, mă gîndisem că, întrucît lumea se adunase pentru milostenie, nemilostenia n-avea ce căuta acolo ; fără îndoială că nu era răutate, ci doar necugetare. Și totuși m-a durut inima, căci am simțit atunci pe pielea mea groaznica bănuială pe care o trezește o durere însingurată și neobișnuită în ochii celor de rînd ; ca și cînd durerea însăși nu ar fi de ajuns și nici nevinovăția nu ne-ar putea sta pavăză, mai trebuie să vină și pizma și ocara cu degete de gheață ; din nou mi s-a întors gîndul... chiar în mijlocul acelor înmugurite copile și înfloritoare femei ...gîndul și simțămîntul năucitor al neomeniei de care ți-am vorbit mai înainte. Dar, Pierre, dragă Pierre, nu mă privi atît de trist și pe jumătate mustrător ! Singură și pierdută, îmi iubesc totuși aproapele ; mi-e milă cu îndurare și chibzuință de cei care mă disprețuiesc nemiloși și nechibzuiți. Iar tu, *tu*, minunatul meu frate, ai umplut de lumină multe locuri adumbrite ale sufletului meu și m-ai învățat, o dată pentru totdeauna, că semenii mei sînt în stare de lucruri de care ar fi mîndri pînă și îngerii. Deci cată aiurea, dragă Pierre, pînă ce-ți vei fi învățat ochii să arunce priviri mai îndreptățite.

— Ei sînt ca un telegraf ce transmite știri măsluite, dulce Isabel. Nu știu a-ți spune cum arătau privirile mele, dar inima îmi era mohorîtă din pricina mustrărilor cu greu stăpînite îndreptate către cerul care lasă pe cei nevinovați ca tine să pătimească atît. Deapănă mai departe mișcătoarea ta poveste.

— M-am așezat tăcută la cusut, neavînd destul curaj să-mi ridic ochii, și mulțumind stelei mele celei bune care mă călăuzise într-un colțișor atît de adăpostit în spatele celorlalți ; stăteam acolo tăcută cusînd o cămașă de flanelă și rugîndu-mă la fiecare împunsătură ca flanela să încălzească inima, oricare o fi ea, pe care o va acoperi, să o adăpostească de răceala lumii largi, pe care eu o simțeam, și de care nu mă puteau feri nici lîna, nici blana cea mai

groasă, nici focul ; şedeam acolo cosind în tăcere, cînd am auzit pe cineva vestind — o, ce adînc şi neşters sînt săpate cuvintele — „Suratelor, fetelor, vin doamna Glendinning şi domnişorul Pierre Glendinning". În acea clipă acul ascuţit mi-a alunecat şi m-a înţepat în inimă ; flanela mi-a căzut din mînă şi m-ai auzit ţipînd. Oamenii buni din jur m-au dus mai aproape de fereastră şi au deschis-o larg , suflarea cerului m-a trezit la viaţă ; am spus că nu era decît un leşin trecător... că îmi trecuse... eram deprinsă... le mulţumeam din inimă... cel mai bine pentru mine ar fi fost să nu se mai îngrijească de mine... că aveam să-mi văd de cusut. Aşa a venit şi a trecut ; coseam din nou la cămaşa de lînă, nădăjduind ori că oaspeţii la care nu mă aşteptasem aveau să plece din nou, ori că un duh o să mă smulgă de acolo ; am continuat să cos pînă cînd... Pierre, Pierre — fără să-mi ridic privirile — căci nu am îndrăznit să o fac deloc în acea seară... doar o dată... fără să-mi ridic privirile, ori fără să ştiu de altceva decît de flanela de pe genunchi şi de împunsătura din inimă, am simţit — Pierre, *am simţit* — cum o privire grea de înţelesuri s-a oprit asupra mea. M-am întors şi m-am făcut mică şi am vrut s-o ocolesc, dar n-am putut ; o zînă bună m-a ajutat şi tot sufletul, scris pe faţa mea ridicată, s-a înălţat către tine. A fost de ajuns. În acea clipă zarurile au fost aruncate. Toată singurătatea vieţii mele, toate dorurile înăbuşite ale sufletului au rupt zăgazurile. Nu aveam cum să scap din calea lor. Pentru prima oară am simţit ce jalnică era starea mea : că în vreme ce tu, frate, aveai o mamă, cete de mătuşi şi veri, o groază de prieteni în oraş şi la ţară, eu, eu, fiica propriului tău tată, eram zvîrlită în afara porţilor tuturor inimilor şi tremuram în calea iernii. Dar acesta era lucrul cel mai uşor. Nu sărmana Bell îţi poate istorisi tot ce a simţit sărmana Bell sau ce a simţit ea *mai întîi*. Era un vîrtej de năuciri vechi şi noi, amestecate şi biciuite de vijelia nebuniei. Înfăţişarea ta dulce, cercetătoare, blînd interesată — atît de ciudat asemănătoare tatălui tău — singura făptură pe care am iubit-o — această înfăţişare a stîrnit furtuna disperată din mine ; ea mi-a pus pe umeri povara de neîndurat a dorinţei ca

cei de un sînge cu mine să mă cunoască, să mă recunoască, fie doar o dată, iar după aceea să dispar. O, dragul meu frate — Pierre ! Pierre ! Dacă mi-ai putea smulge inima și de-ai putea-o ține în palmă ca să poți citi în ea, ai găsi-o scrisă în toate părțile, în cruciș și în curmeziș, cu linii neîntrerupte de dor, al căror unic capăt era chemarea către tine : Cheamă-l ! Cheamă-l ! Va veni ! Astfel îmi striga inima ; îmi strigau frunzele și stelele, cînd m-am dus acasă în acea seară. Dar mîndria s-a trezit — mîndria născută și ea din doruri — și, dacă un braț mă trăgea, celălalt mă ținea. Așa că am stat și nu te-am chemat. Dar soarta e soartă și așa a fost scris. După ce ți-am întîlnit prima oară privirea plină de respect, după ce ți-am văzut fața de înger, băierile sufletului mi le-ai desfăcut ; mîndria a căzut secerată din rădăcină și în mugure a apărut în curînd o dorință care s-a întins în toată făptura mea, pînă am înțeles că mă voi usca și voi muri dacă nu mă eliberez de mîndrie și dacă nu îmi fac pana bucium, ca să-l chem la mine pe dragul meu Pierre cu vaierul ei cel mai adînc. Sufletul îmi era plin și, în timp ce cerneala se așternea rugătoare pe hîrtie, lacrimile și-au adus și ele obolul alcătuind un straniu amestec. Ce mulțumită m-am simțit că cerneala mea, subțiată cu lacrimi amare — drojdia de pe urmă a zbuciumului meu — nu va fi niciodată văzută de tine, că lacrimile se vor zvînta pe coală și totul va fi din nou frumos, înainte ca scrisoarea muiată în durere să ajungă la tine.

— Aici te-ai înșelat, sărmană Isabel, strigă Pierre ; cînd s-au uscat lacrimile, hîrtia nu a rămas albă, ci urma lor era roșie, asemănătoare sîngelui : nimic nu mi-a mișcat sufletul mai adînc ca această priveliște de jale.

— Cum ? Cum, Pierre, frate ? Urma era roșie ? Groaznic ! Vrajă ! De necrezut !

— Nu-i nimic decît cerneala... cerneala ! O chimicală din ea ți-a schimbat lacrimile tale adevărate în sînge părelnic ; nimic altceva, surioară.

— O, Pierre ! Ce minunat este — mi se pare — că inimile noastre nu-și cunosc marginile suferințelor lor ; uneori vărsăm sînge crezînd că e doar apă. Durerilor noastre, ca și înzestrărilor noastre, ceilalți le sînt cîteodată

mai buni judecători. Dar oprește-mă ! Întoarce-mă la povestea mea ! Mi se pare că acum știi tot ; dar nu chiar tot. Nu știi care era pricina plănuită, dar de îndată spulberată pentru care ți-am scris ; nici sărmana Bell nu știe ; căci biata de ea aiura și nu putea pune la cale, nici prefira lucrurile. Inima mi-a dat ghies, nu sărmana Bell. Atotputernicul te-a chemat, Pierre, nu sărmana Bell. Chiar acum, cînd a trecut o noapte după ce te-am văzut și mi-am aplecat urechea la iubirea și bunăvoința ta, chiar acum sînt încă uluită și nu știu ce are să se întîmple cu mine, ori ce va să fie fiindcă te-am chemat atît de pripit la mine. Pierre, acum, *acum*, în această clipă, mă cuprinde o neliniște nedeslușită. Spune-mi, dacă mă iubești, dacă mă recunoști, în fața lumii sau în taină — spune-mi, poate acest lucru să-ți pricinuiască vreun rău ? Vorbește fără ocol ; spune-mi drept ; așa cum îți vorbesc și eu ! Vorbește, Pierre, și spune-mi tot !

— Face rău cuiva Iubirea ? Ne poate Adevărul vinde durerii ? Dulce Isabel, cum poate vreun neajuns să stea în calea Celui de Sus ? Acum, cînd te cunosc așa cum ești, aș putea să te uit, aș putea să te reneg și să te îndepărtez de la mine în fața întregii lumi ; atunci ai putea să mă întrebi : Spune-mi, Pierre, înăbușindu-i sărmanei Bell păsurile sfinte, nu ți-ai adus asupra capului o jale de necuprins ? Iar ecoul adevărului va răsuna în suflet : jale de necuprins ! Nu, nu, nu ! Ești sora mea și sînt fratele tău ; toată acea parte a lumii care mă cunoaște te va recunoaște ; or, pe ceruri, voi zdrobi disprețuitoarea lume și o voi aduce în genunchi în fața ta, dulce Isabel !

— Amenințările din ochii tăi sînt pentru mine drag alint ; cresc odată cu statura ta slăvită ; în tine, frate, îl văd pe trimisul mînios al lui Dumnezeu spunînd: Sus, sus, Isabel, nu te ploconi lumii dimprejur, pune-i tu piciorul în piept și smulge-i sălbatică ceea ce ți se cuvine ! Noblețea ta molipsitoare mă dezmuierește, Pierre ; știu că în clipele de urgie, femeia nu mai simte în piept moliciunea îngemănată a sînilor, ci cămașă de zale tresăltînd !

Ținuta schimbată, de mîndră cutezanță ; părul lung, trufaș, care se tîra pe jos ca un steag desfășurat ; ochii minunat transfigurați, în care păreau să joace fugare

sclipiri de stele ; toate acestea i se păreau lui Pierre opera unui nevăzut vrăjitor. Stătea în fața lui cu totul alta, iar Pierre, făcîndu-i o plecăciune adîncă, cinsti acea maiestate nedomolită și slobodă a omului, care poate să fie la fel de impunătoare și amenințătoare la o femeie, ca și la un bărbat.

Blîndețea femeiască se înturnă în cele din urmă la Isabel ; și ea se așeză tăcută în firida ferestrei, privind afară la fulgerele pe care noaptea de vară, încărcată de electricitate, le stîrnea chiar la suprafața pămîntului.

VI

Zîmbind trist, Pierre rupse tăcerea :

— Sora mea, ești atît de bogată încît trebuie să-mi faci pomană ; sînt tare flămînd ; am uitat să mănînc de azi de dimineață ; adu-mi pîine și o cană cu apă, Isabel, înainte de a pleca. Aseară am cotrobăit prin cămară ca un hoț într-o brutărie ; astă-seară tu și cu mine, Isabel, vom cina împreună, căci de acum va trebui să începem să ne ducem viața unul alături de celălalt și ar trebui să ne obișnuim să stăm la masă împreună.

Isabel îl privi adînc, neașteptat de mișcată, și ieși tăcută din cameră, blîndă și ascultătoare.

Cînd se întoarse, Pierre, aruncîndu-și ochii către tavă, spuse :

— Ea s-a liniștit acum și pașii nu i se mai aud.

— Dar nu și bătăile ; piciorul se odihnește, dar nu inima ei. Nu s-a liniștit, frate ; pentru ea liniștea a pierit ; tăcerea osiei acestei nopți e pentru ea zgomot bezmetic.

— Dă-mi, te rog, pană sau creion ; și niște hîrtie, Isabel.

Fata lăsă jos pîinea, farfuria și cuțitul și-i aduse pană, cerneală și hîrtie.

Pierre apucă pana.

— Aceasta e pana, Isabel ?

— Aceasta e, frate ; alta nu se mai află în acest sărman cămin.

Pierre se uită la pană cu luare-aminte ; apoi, întorcîndu-se la masă, scrise cu mînă sigură următoarea scrisoare :

„Pentru Delly Ulver ; cu toată considerațiunea și simpatia adîncă și adevărată a lui Pierre Glendinning.

Povestea ta tristă — cunoscută înainte în parte — a ajuns la urechile mele mai amănunțit de la cineva care te iubește sincer și care m-a făcut să-i împărtășesc sinceritatea. Dorești să pleci de aici și să-ți afli undeva liniștea și să-ți găsești ceva de lucru potrivit cu puterea și cu vîrsta ta. De toate acestea mă angajez de bunăvoie să mă ocup eu și să-ți fac rost de ele, în măsura putinței mele. De aceea — dacă alinarea nu este cu totul înstrăinată de marea ta durere, fapt care se întîmplă prea adesea, deși aceasta este o nechibzuință a durerii — de aceea, așadar, doi prieteni adevărați te roagă să-ți aduni bruma de curaj și să te gîndești că *nu toată viața ți s-a scurs* ; că Timpul tămăduiește orice rană cu leacu-i etern. Ai răbdare doar puțină vreme pînă ce viitorul îți va fi orînduit cu ajutorul nostru : astfel, *află că Isabel și cu mine sîntem prietenii tăi sinceri și iubitori cu inimă cinstită.*"

Îi dădu lui Isabel scrisoarea. Ea o citi în tăcere, o puse jos, își întinse mîinile către el și, cu o singură mișcare, își ridică ochii către Delly și către cer.

— Crezi că n-o să-i facă rău biletul, Isabel ? Tu știi mai bine. M-am gîndit că, pînă ce ajutorul nostru o va putea ajunge cu adevărat, măcar făgăduiala lui i-ar putea fi o oarecare mîngîiere. Păstrează-l și fă ce crezi de cuviință.

— Atunci am să i-l dau pe dată, frate, spuse Isabel plecînd.

O tăcere nemișcată se înfipsese ca un țăruș prin făptura nopții, țintuind-o de această parte a lumii. Singur la acest ceas, Pierre nu putea să nu ciulească urechile. Auzi pașii lui Isabel pe scară ; îi auzi apropiindu-se undeva deasupra ; auzi ciocănitul încet, apoi i se păru că aude un foșnet ca de hîrtie împinsă pe sub pragul unei uși. Un pas șovăitor îi veni în întîmpinare din partea cealaltă ;

apoi pașii se depărtară în direcții opuse și în curînd Isabel intră în cameră.

— Ai ciocănit la ușă și i-ai strecurat biletul pe dedesubt ?

— Da, l-a primit. Ascultă ! Un suspin ! Slavă Domnului, seceta lungă a durerii a găsit, în sfîrșit, adăpare într-o lacrimă. Mila și înțelegerea au făcut acestea. Pierre, pentru fapta ta bună, vei fi lăudat de-a pururi înainte de a muri.

— Dar sfinții nu flămînzesc, Isabel ! zise Pierre căutînd să-i abată atenția. Hai, dă-mi pîinea ; ba nu, tu o vei frînge, soră. Mulțumesc ; e de două ori mai dulce. Tu ai plămădit-o, Isabel ?

— Eu, frate.

— Dă-mi cana ; cu mîna ta. Așa... Isabel, inima și sufletul meu se înclină în fața ta ; îndrăznesc să numesc aceasta adevărata sfințenie a cinei. Mănîncă și tu.

Mîncară împreună fără să-și vorbească ; tot în tăcere Pierre se ridică, așternu o sărutare pe fruntea ei senină și fără pată, și plecă fără nici un cuvînt.

VII

Nu cunoaștem gîndurile lui Pierre Glendinning la vremea cînd ajunse în sat și, trecînd pe lîngă copacii adînc zăbrăniți, nu văzu nici o lumină la vreo casă de om și nu auzi nici un sunet omenesc ; numai din cînd în cînd întîlnise în drum, la picioarele lui, micile fulgerări ale pămîntului jucîndu-se asemeni unor șerpișori printre firele de iarbă, pe cînd, printre copaci, se zărea în depărtare lumina nedeslușită a cerului și tot din depărtare venea zvonul răsfirat al pămîntului adormit, dar răsufînd adînc.

Se opri în fața unei case plăcute înconjurate de grădină, cu multe tufe. Urcă în cerdac și ciocăni tocmai în timp ce orologiul satului bătea ceasurile unu. Ciocăni din nou, dar nici un răspuns. Mai bătu o dată și auzi cum se deschise o fereastră de la etaj și o voce uimită întrebă cine era acolo.

— Pierre Glendinning și dorește să-l vadă neîntîrziat pe reverendul Falsgrave.

— Aud bine ? În numele cerului, care e pricina, tinere domn ?

— Orice este pricină ; întreaga lume e pricină. Pot să intru ?

— Fără îndoială... Dar, rogu-vă.., ba nu, rămîneți, am să vă dau drumul.

Mai iute decît s-ar fi putut aștepta, îi deschise chiar domnul Falsgrave, înfășurat într-un elegant halat de studiu de stofă cadrilată, ținînd în mînă o lumînare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, care-i pricina, domnule Glendinning ?

— Cerul și pămîntul, sfinția-voastră ! Putem să mergem în birou ?

— Desigur, dar... dar...

— Să mergem atunci.

Urcară la etaj și, cînd ajunseră în odaia de studiu a preotului, se așezară amîndoi ; uluita gazdă ținea încă lumînarea în mînă și-l privea îngrijorat pe Pierre.

— Sînteți omul lui Dumnezeu, sfinția-voastră, din cîte cred.

— Eu ? Eu ? Eu ? Pe cinstea mea, domnule Glendinning !

— Da, lumea vă spune omul lui Dumnezeu. Ce ați hotărît dumneavoastră, om al lui Dumnezeu, împreună cu mama mea, în ceea ce o privește pe Delly Ulver ?

— Delly Ulver ! Bine, dar... Ce mai e și nebunia asta ?

— Sfinția-voastră, ce ați hotărît împreună cu mama în legătură cu Delly Ulver ?

— Cu ea ? Cu Delly Ulver ? Trebuie să părăsească ținutul ; chiar părinții ei nu mai vor să știe de ea.

— *Cum* să-l părăsească ? *Cine* să o întovărășească ? *Dumneavoastră* ? *Unde* să se ducă ? *Cine* s-o hrănească ? *Ce* o s-o ferească de murdăria pe care cele ca ea sînt silite să o îngroașe prin dezgustătoarea nemilostenie și lipsă de inimă a lumii ?

— Domnule Glendinning, zise preotul, punînd acum mai liniștit lumînarea pe masă și înfășurîndu-se demn în halat ; domnule Glendinning, nu voi pomeni nimic de uimirea mea firească la neobișnuita vizită pe care mi-o

faceți la un ceas atît de neobișnuit. Ați dorit amănunte asupra unei împrejurări și vi le-am dat pe cît m-am priceput. În ceea ce privește întrebările care au urmat și ai căror înțeles nu-l pricep, prefer, să nu răspund. Îmi va face plăcere să vă văd altă dată, dar pentru moment vă rog să mă iertați. Noapte bună, domnule.

Dar Pierre rămase absolut nemișcat, așa că preotul fu silit să rămînă și el în picioare.

— Înțeleg pe deplin, domnule. Deci, Delly Ulver trebuie să fie alungată, să moară de foame sau să decadă ; toate acestea cu încuviințarea unui om al lui Dumnezeu. Domnule Falsgrave, Delly și povestea ei, deși mă interesează profund, nu sînt decît prefața altei istorii care mă privește și mai îndeaproape și în legătură cu care am nutrit odată o vagă nădejde că dumneavoastră, ca bun creștin, ați fi putut să-mi dați un sfat sincer și cinstit. Un semn ceresc mă asigură acum că nu puteți să-mi dați un sfat cinstit și lipsit de ipocrizie. Trebuie să-l caut deci la Atotputernicul însuși, care, înțeleg acum, nu-și face cunoscute hotărîrile cele mai sfinte prin trimișii săi. Nu vă învinovățesc ; cred că încep să înțeleg că meseria dumneavoastră se încurcă fără scăpare în tot soiul de mreje ale cărnii și nu se poate mișca cu o adevărat sfîntă libertate într-o lume a foloaselor materiale. Sînt mai degrabă întristat decît indignat. Iertați-mă pentru vizita nepoliticoasă și să știți că nu vă rămîn dușman. Noapte bună. domnule.

MAI MULTĂ LUMINĂ ȘI BEZNA ACELEI LUMINI. MAI MULTĂ BEZNĂ ȘI LUMINA ACELEI BEZNE

I

În acele ținuturi ale îndepărtatului Septentrion către care Adevărul înflăcărat, Cinstea și Independența vor călăuzi negreșit mintea dăruită de natură cu adîncă și neînfricată cugetare, toate lucrurile se întrezăresc într-o lumină îndoielnică, șovăitoare, care răstălmăcește totul. În aerul acela rărit, învățăturile din strămoși încep să alunece și să se clatine pînă ce se răstoarnă cu totul ; cerurile însele au partea lor de vină în nașterea acestui efect uimitor, întrucît toate năzăririle minunate de care vorbeam se văd mai ales pe cer.

Dar pilda multor minți rătăcite — asemeni călătorilor pierduți în Nordul sălbatic — pe acele perfide meleaguri ne învață să le ocolim ; aflăm de asemenea că omul cată să nu se avînte prea departe urmînd cărarea adevărului, căci busola minții sale poate s-o ia razna ; aproape de pol, spre a cărui pustietate țintește îndrăznețul, acul acesteia arată în același timp către toate colțurile zării.

Chiar și tărîmurile mai apropiate ale gîndirii nu sînt ferite de răsturnări ciudate. Puțini sînt oamenii cinstiți, înzestrați cu agerimea cugetului și deprinși a și-o folosi, care, fără să știe unul de altul, să nu fi ajuns să condamne ceea ce e atît de zgomotos aplaudat sub numele de „asaltul gîndirii“ — de fapt, năvala Adevărului în țara Greșelii privit fiind de către cei săraci cu duhul ca lucrul cel mai de preț pentru care trebuie să ne rugăm și cea mai mare binecuvîntare a acestei lumi ; ziceam deci că fiecărui om cu cap îi vine la un moment dat ideea că trebuie

să fie pe undeva vreo greșeală cumplită, odată ce omenirea nu înaintează niciodată buluc către Adevăr, ci numai ici și colo se vede cîte un răzleț apucînd-o pe calea aceasta; mergînd el mai iute, îi lasă pe ceilalți de căruță, dar rătăcind pe căi nebătătorite se depărtează de înțelegerea celorlalți și lasă drum deschis neîncrederii, antipatiei, iar adeseori fricii și urii, deși mai niciodată fățișe. Nu e de mirare că acești temerari pionieri ai cugetului, aflîndu-se tot timpul în avangardă, își pierd uneori răbdarea și se simt îndemnați să se întoarcă, năpustindu-se cu furie fără rost asupra unor simțăminte și opinii menite să rămînă pentru totdeauna în coadă. E sigur că, la începutul drumului lor în viață, mai ales mințile tinere și nepotolite de o îndelungă obișnuință cu lumea, așa cum este și va fi ea întotdeauna, sînt cele care dau dovadă de acest chef de harță de care tot ele se căiesc amarnic mai apoi.

Zguduirea grozavă iscată din înfruntarea adevărului practic, care în cîteva zile și ceasuri nu numai că îi copsese mintea pînă atunci crudă a lui Pierre, dar i-o și purtase, ca-n basme, dincolo de înțelegerea de rînd, nu-l lecuise în întregime de nesăbuita pornire de a căuta pricină celor aflați cu înțelegerea mult în urma lui, și despre care am vorbit în general mai sus. Lăsîndu-se pradă acelei porniri, tulburase în miez de noapte somnul liniștit al reverendului Falsgrave și se năpustise necuviincios asupra acelui vrednic și de fapt admirabil om. Cum însă încercările prin care trecuse îi sporiseră, într-o zi cît la alții într-un an, nu numai puterea de pătrundere, ci și înțelepciunea și mila, ultimele cuvinte adresate domnului Falsgrave arătau îndeajuns de limpede că și începuse să se căiască înainte chiar de a părăsi biroul acelui domn, regretînd că pătrunsese acolo cu astfel de gînduri.

Mergea acum cufundat în meditațiile prilejuite de acel ceas : tot miezul ființei sale se zbuciuma amarnic dar, fierbînd la focul veșnic ziditor al unei avîntate bune-credințe, zămislea gînduri molcomitoare, care, dacă i-ar fi venit mai devreme, l-ar fi păzit cu strășnicie ca să nu dea buzna peste vrednicul preot.

Zeitatea răutăcioasă ce domnește peste acest tărîm pămîntesc ne face însă să ne vină mintea la cap numai după ce ne-am făcut vinovați de multe nebunii. Iată o cugetare menită a ne feri pentru totdeauna de blesteme pripite asupra valurilor mereu sumețite ale Nebuniei ; chiar de ne-ar fi nebunia dascăl, ea ne învață lecția chibzuinței ; dacă ne-ar părăsi pentru totdeauna, Mintea Mai De Pe Urmă i-ar fi tovarăș de pribegie, iar noi am rămîne cu înțelepciunea în drum. Doar nemărginita îngîmfare a omului îl poate face să creadă că vine o vreme cînd capetele, fie și cele mai bogat dăruite, pot să-și zică : Am ajuns la Capătul Cunoștințelor Minții Omenești ; de acum înainte aici rămîn. Noi adevăruri dau buzna, îl iau în piept și îl pun la pămînt ; nu există zid pe care omul să-l ridice în suflet ca să țină piept o veșnicie cotropirilor acelor hoarde pe care Adevărul le zămislește în pîntecele înghețatei, dar puioasei Miazănoapte ; astfel încît Imperiul Cunoașterii Omenești nu poate dura nici măcar o dinastie, deoarece Adevărul dă mereu pămîntului nou Împărați.

Dar gîndurile pe care le înfățișam aici ca frămîntîndu-l pe Pierre nu trebuie să se amestece cu gîndurile pe care le înfățișăm cînd vorbim despre el. Neavînd habar pe atunci de deprinderea și tovărășia dintre Nebunie și Chibzuință, de partea pe care o au ele la creșterea spiritului, Pierre se mustră amar pentru necugetare și începu să se clatine în sinea lui ; nu mai avea încredere în schimbarea din rădăcini a simțămintelor lui care îl împinsese la o nebunie și la o necuviință strigătoare la cer ; nu mai avea încredere în el însuși, cea mai nenorocită dintre îndoieli. Această ultimă îndoială nu era a inimii sale ; cerurile însele — simțea el — îl sfințiseră cu binecuvîntarea lor ; neîncrederea era în puterea spiritului lui care, îmbrățișînd fără socotință cauza înflăcărată și bărbătească a inimii, părea să arunce prin aceasta o umbră de reproș asupra cauzei înseși.

Dar deși întotdeauna inima cinstită găsește în cele din urmă leac pentru cele mai de plîns greșeli ale capului, pînă atunci prea mică este ușurarea primită, și întreaga

făptură omenească se veştejeşte într-o melancolie fără nume. Atunci ni se pare că hotăririle cele mai virtuoase şi mai mărețe nu sînt bune decît pentru a ne trezi simțiri alese şi nu pentru a vesti transformarea lor în fapte adevărate, de vreme ce, încercînd să le înfăptuim, ne-am dovedit doar nişte bieți cîrpaci şi am tras asupra noastră ruşinea netrebnică. Atunci, de asemenea, armiile niciodată zdrobite ale Convenţionismului, Gurii-Lumii şi Prudenţei se întorc la atac ; înghesuie sufletul şovăitor ; cu huiduieli neomeneşti îşi rîd de nobleţea sa, zicînd că-i doar ţicneală, pe care înţelepciunea şi gîndul mai de-apoi o vor lecui fără îndoială. Cutezătorul e parcă apucat de miini şi de picioare şi tras cînd într-o parte, cînd în alta chiar de propriile lui şovăieli şi îndoieli. Bezna îşi înalţă steagul peste această crudă neînţelegere şi îndrăzneţul se prăbuşeşte şi îşi pierde cunoştinţa sub faldurile sale.

Cam aceasta era starea lui Pierre cînd trecu, pe la ceasurile două de dimineaţă, cu capul plecat, pragul conacului de la Poiana Şeii.

II

În inima profund tăcută a unei case pline de servitori cufundaţi într-un somn adînc, Pierre şedea ca de obicei în camera lui, în faţa măsuţei rotunde, încărcată de cărţile şi hîrtiile pe care le părăsise cu trei zile mai înainte pentru un obiect de studiu neaşteptat, care-l absorbise cu totul. Deasupra, şi cele mai la vedere între cărţi, erau *Infernul* lui Dante şi *Hamlet* de Shakespeare.

Mintea îi era rătăcită şi tulbure ; mîna rătăci şi ea în neştire. Se trezi cu *Infernul* deschis în mînă şi privirea i se opri pe următoarele versuri, înscrise alegoric pe fruntea porţii ce duce către pîntecele vieţii omeneşti :

„Etern trăiesc şi cîte sînt substanţă
Naintea mea etern au fost create.
Voi ce intraţi, lăsaţi orice speranţă.“ [1]

[1] Dante, *Divina Comedie*, E.L.U., 1965, trad. Eta Boeriu.

Lăsă să-i cadă volumul fatal din mînă ; lăsă să-i cadă capul apăsat de soartă în piept.

Mintea îi era tulbure și rătăcită : mîna îi rătăci în neștire. Trecură cîteva clipe și se trezi cu *Hamlet* deschis în față și privirea îi căzu pe următoarele versuri :

„O, Doamne, timpul și-a ieșit din matcă
Și-s blestemat ca eu să-l pun la loc." [1]

Lăsă să-i cadă volumul de adevăr grăitor din mînă ; inima-i schimbată în stană de piatră se prăbuși în hăurile sufletului său ca o pietricică în puțul cel mai adînc.

III

Dante Alighieri-omul a primit nenumărate jigniri și insulte din partea lumii ; Dante Alighieri-poetul a aruncat asupra ei blestemul său nemuritor în sublima maledicțiune a *Infernului*. Limba sa de foc, ale cărei sfichiuri politice l-au privat de mulțumirile acestei lumi, și-a aflat tovarăș crîncen în acea muză de foc ce va opri pentru totdeauna pe cei mai mulți muritori de la bucuriile lumilor ce vor să vină. Din fericire pentru bucuria învățăcelului într-ale literaturii, groaznicele înțelesuri alegorice ale *Infernului* nu se află la suprafață ; din nefericire pentru acei tineri și de bună-credință scormonitori ai adevărului și realității, aceste înțelesuri groaznice, cînd sînt mai întîi descoperite, își strecoară otrava în colțul rămas fără leacul suveran al siguranței, care nu se dă bătută niciodată, și pe care îl cunosc sufletele cele mai înaintate și cele mai profunde.

Judecați atunci și dumneavoastră, cei ce vă pricepeți, starea lui Pierre și măsura în care îl privea pasajul din Dante.

Dacă printre înțelesurile mai ascunse ale covîrșitoarei sale nepătrunderi, înțelept ferite de toți în afara cîtorva

---

[1] Shakespeare, *Hamlet*, trad. Leon Levițchi.

rari cunoscători, puternica tragedie a lui Hamlet mai are şi o anume învăţătură potrivită omului obişnuit, ca este aceasta : că orice meditaţie e zadarnică, dacă nu împinge la acţiune ; că omul nu se cade să-şi piardă vremea dînd din colţ în colţ şi luptîndu-se cu năvălirile potrivnice ale diferitelor porniri ; că, în momentul în care şi-a cîştigat convingerea, omul trebuie să şi lovească, dacă e cu putinţă, la fel de fără greş şi fără cruţare precum trăsnetul.

Pierre citise întotdeauna cu admiraţie *Hamlet* ; dar nici vîrsta, nici experienţa de pînă acum nu-l pregătise să întrezărească măcar o geană de lumină din bezna fără speranţă a înţelesului lăuntric, ori măcar să desprindă, din povestire, pojghiţa învăţăturilor cu totul întîmplătoare pe care moralistul sîrguincios le predică atît de pe larg.

Cea mai orbitoare lumină a raţiunii şi judecăţii limpezi nu poate să arunce raze atît de strălucitoare asupra adevărurilor ascunse din inima omului ca acelea izvorîte din cel mai adînc întuneric al acesteia. Bezna de nepătruns este atunci lumina lui ; şi el, precum pisica, vede limpede toate obiectele într-un mediu prin care ceilalţi orbecăie. De ce au fost întotdeauna cinstite Durerea şi Bezna ca cei mai de încredere slujitori ai cunoaşterii ? De ce, dacă nu am cunoscut Bezna şi Durerea, nu putem şti nimic din toate cîte trebuie să le înveţe un erou ?

La lumina acelei bezne cercetă Pierre sufletul lui Hamlet aflat în mîna lui. Nu ştia, ori cel puţin nu-şi dădea seama atunci, că Hamlet, deşi făptură vie, nu era pînă la urmă decît tot o făurire a duhului omenesc, întrupată într-o doară prin vraja unei mîini de plăsmuitor, şi la fel de într-o doară aruncată în hăurile fără capăt ale iadului şi nopţii.

E privilegiul cu părtinire dăruit acelor înţelegeri de pe urmă, care, limpezind abisurile, dezvăluie în aceeaşi clipă — deşi nu atît de desluşit — înălţimi pe măsura lor. De se află însă cineva la mijlocul cărării ce coboară în prăpastie, streşinile stîncii ascund în întregime bolţile de sus şi pribeagul crede că se află în faţa unei genuni de noapte mergînd mereu în jos.

Judecaţi atunci voi, cei cu judecată, starea lui Pierre, în măsura în care pasajul din Hamlet îl privea.

IV

Rupte în o sută de bucăţi, zăceau la picioarele lui paginile tipărite ale *Infernului* şi ale lui *Hamlet* şi le strivea sub talpă în vreme ce zadarnicele lor titluri îi dădeau cu tifla de pe copertele goale. Dante îl făcuse aprig la mînie, dar Hamlet îl lăsase să înţeleagă că n-ai în cine să loveşti. Dante îl învăţase că avea amară pricină să caute ceartă ; Hamlet îl batjocorise spunîndu-i că avea să se poticnească în luptă. Începu să-şi blesteme din nou soarta, căci acum vedea că nu făcuse altceva decît să se joace cu el însuşi, să amîne în sinea lui şi să piardă în meditaţii sentimentale tocmai clipele sortite acţiunii neîntîrziate.

Trecuseră mai bine de patruzeci şi opt de ore. Era Isabel recunoscută ? Se sprijinea ea de braţul lui în văzul lumii ? Cine ştia de ea, în afară de Pierre ? Ca un laş se strecurase în pădure, pîndind acolo toată ziua, şi tot ca un laş se furişase spre locuinţa ei noaptea ! Ca un hoţ stătuse şi se bîlbîise şi pălise în faţa mamei sale şi — apărător al dreptei cauze — îi îngăduise unei femei să se sumeţească şi să-l înfrunte ! Ah ! Uşor e pentru om să fie viteaz cu gîndul ; greu e să fie tot aşa şi în faptă. Toate îndrăznelile ce se pot închipui află uşor adăpost în inimă ; puţine ies de acolo la lumină pline de aceeaşi cutezanţă.

Era sau nu era hotărît să facă ce trebuia făcut? Hotărîrea eroică era sau nu era a lui ? De ce să mai întîrzie, de ce să amîne ? Ce avea de cîştigat prin întîrzieri şi amînări ? Hotărîrea fusese luată, de ce nu era înfăptuită ? Ce mai avea de aflat ? Ce alte lucruri trebuincioase recunoaşterii lui Isabel în faţa lumii mai trebuiau aflate, după ce-şi aruncase prima dată ochii pe scrisoarea ei ? Îl ţinuse în loc vreo îndoială asupra spuselor ei ? Nici una. Pe zidul beznei groase a tainei ei stătea scris cu deget de foc adevărul arzător că Isabel era sora lui. Atunci de ce ? Atunci cum ? Pentru ce nu se născuse nici o faptă ? Se cutremura oare la gîndul că, în clipa cînd o va înştiinţa pe mama lui de existenţa lui Isabel şi de hotărîrea de a o recunoaşte cu mîndrie şi dragoste, trufaşa făptură, nepăsătoare faţă de amintirea tatălui său, nu se va sinchisi nici de Pierre şi nici de Isabel, îi va denunţa şi îi va urî

ca pe nişte părtaşi împotriva firii la pîngărirea bunului nume al celui mai cinstit dintre soţi şi taţi ? Cîtuşi de puţin. Un astfel de gînd îi era străin. Nu hotărîse deja că mama lui nu trebuie să ştie nimic despre Isabel ? Dar atunci ce să facă ? Şi cum ? Cum putea să-şi ia locul ce i se cuvenea în lume dacă mama lui nu trebuia să ştie nimic ? Nenorocit şovăielnic şi înşelător, prostesc a fost jocul ce-ai jucat şi tare ţi-a plăcut să-l joci ! Prost şi laş ! Laş şi prost ! Sfîşie-te şi citeşte în tine însuţi istoria zdrobitoare a oarbei tale mulţumiri de sine ! Marile tale hotărîri — recunoaşterea făţişă a lui Isabel şi miloasa ascundere a existenţei ei faţă de mama ta — sînt lucruri ce nu pot merge împreună. Ţelul tău mărinimos de a apăra memoria fără pată a tatălui tău de orice fel de prihană, precum şi cealaltă dorinţă, recunoaşterea pe faţă că îi eşti frate lui Isabel, sînt iarăşi lucruri ce nu merg împreună. Iar dacă ai rumegat aceste patru hotărîri în capul tău fără să te gîndeşti că, odată puse împreună, se distrug una pe alta, această, această prostie de nedescris, Pierre, te înfierează ca pe un îngîmfat fără seamăn !

Degeaba te dai de ceasul morţii, degeaba te blestemi şi rupi *Hamlet* şi *Infernul !* Prost, orb de prost şi de un milion de ori nătîng ! Pleacă, pleacă, biet om slab ! Faptele înalte nu sînt pentru nevolnici orbi ca tine ! Uit-o pe Isabel şi fugi la Lucy ! Cerşeşte-i iertare mamei tale şi poartă-te ca un băieţel ascultător şi cuminte, Pierre... Pierre, Pierre... îngîmfatule !

Ar fi cu neputinţă să descriem toată frămîntarea şi tulburarea din sufletul lui Pierre, cînd propoziţiile fără noimă pe care le-aţi citit mai sus i se orînduiră cît de cît în cap. Cu dragă inimă s-ar fi lepădat şi de amintire şi de cugetul care stîrniseră în sinea lui o ceartă atît de violentă cu bunul simţ obişnuit. Într-adevăr, acum toate puhoaiele de foc ale *Infernului* şi toţi nourii întunecimii din *Hamlet* îl înăbuşeau în foc şi fum. Temeliile sufletului i se surpară : năpădit de o furie oarbă şi de un val de nebunie, se izbi de perete şi căzu printre sfărîmăturile sufletului său nevolnic.

CARTEA X

NEMAIÎNTÎLNITA HOTĂRÎRE FĂRĂ ÎNTOARCERE A LUI PIERRE

I

Cinstită în veci fie sfînta amintire a celui ce a spus primul că bezna cea mai adîncă e urmată de lumina zilei. Nu ne pasă dacă această zicală se va dovedi adevărată pînă la ultimele hotare ale lucrurilor ; e de ajuns că ea se adeverește în hotarele noastre pămîntești.

A doua zi de dimineață Pierre se ridică de pe podeaua camerei cu trupul răvășit și zdrobit de chinurile nopții trecute, dar cu sufletul plin de senină și cumpănită hotărîre de a îndura ceea ce i se părea că simte deja a fi un viitor desăvîrșit și orînduit. Acum i se părea de asemenea a fi înțeles cum că furtuna care i se abătuse pe negîndite asupra capului fusese spre binele său ; norii pe care la începuturile ei nebănuite îi aduseseasupra sufletului său se împrăștiaseră ; întreaga zare părea să-i stea limpede la picioare.

Hotărîrea era ciudată și nu avea pereche-n lume ; ca atare, era cu atît mai potrivită unei împrejurări ciudate și fără pereche în lume. Era ciudată și fără pereche nu numai în noutatea ei, ci și nemaipomenită prin minunata uitare de sine din care se născuse.

De la bun început, hotărît să păstreze cu orice preț frumoasa amintire a tatălui său neîntinată de cele ce ar fi avut de gînd să facă pentru a o proteguі pe Isabel și pentru a întinde asupra ei devoțiunea și iubirea unui frate ; hotărît de asemenea să nu tulbure pacea de o viață a mamei sale scoțînd zadarnic la iveală fapte urîte ; juruit pe de altă parte în adîncurile sufletului său să facă în așa fel încît să o poată îmbrățișa pe Isabel în fața lumii și să-i dăruiască neabătută tovărășia și mîngîierea lui ;

negăsind nici un alt chip de a satisface toate aceste condiții fără un act de nemaiauzit de bine intenționată înșelăciune, pe care se gîndea că cerurile aveau să i-l ierte, întrucît el însuși era jertfa adusă pe altarul lui ; dintr-o dată totul îi apăruse clar și se transformase într-o hotărîre de neclintit ; și anume să pretindă în fața lumii că, în secret, Pierre Glendinning devenise deja soțul lui Isabel Banford. O asemenea presupusă situație i-ar da putința să se afle mereu în preajma ei, să fie deopotrivă amîndoi și să o însoțească încotro îi va îngădui lumea ; în același timp aceasta ar pune capăt pentru totdeauna oricăror întrebări neplăcute privitoare la amintirea părintelui său mort și nici nu ar tulbura în vreun fel pacea deplină a mamei sale, atît de strîns legată de memoria soțului ei. Adevărat, în adîncul sufletului simțea că nemaiauzita faptă la care se hotărîse va înfige o altfel de săgeată, piezișă, dar de neocolit, în inima mamei sale ; dar pe atunci i se părea parte din prețul, ce nu putea fi altfel decît mare, al virtuții sale înflăcărate ; astfel hotărît, prefera să o vatăme în secret pe mama lui în viață, făcîndu-i o rană care poate avea să se tămăduiască, decît să aducă asupra părintelui său dus dintre cei vii hula mulțimii și — așa i se părea lui — o rușine de neșters.

Poate că o alta, în afară de Isabel, nu ar fi putut trezi în sufletul lui Pierre simțiri atît de puternice încît să ducă la o hotărîre atît de neobișnuită. Fermecatul cînt al durerii ei făcuse să tresară o coardă unică tăinuită în pieptul lui, printr-o părelnică vrajă, întocmai ca aceea care dăduse glas gurii înstrunate a chitarei ei, ca răspuns la strunele unei inimi vibrînd de dor și jale. Glasul din adînc al făpturii lui Isabel îl chema din depărtările necuprinse ale cerului și tăriilor și nici o împotrivire de pe acest pămînt nu-i putea reduce la Tăcere izbăvita-i plîngere.

În timpul celor trei zile de cînd o cunoștea și gravita sub privirea ei magnetică, alte forțe înzestrate cu putere de convingere și alte influențe dintre cele nevăzute, cuprinse în ochii ei de zînă a nopții și în povestea ei fermecată, își lăsaseră de asemenea urma de neșters în sufletul lui și, poate fără să-și dea el seama, își avuseseră partea

în luarea hotărîrii lui. Isabel îl impresionase ca fiind copila vrednică de slavă a Orgoliului și a Durerii, în ale cărei trăsături se putea desluși asemănarea divină cu amîndoi părinții ei. Orgoliul îi dăruise noblețea fără nume; Durerea dăduse acelei nobleți o sublimă gingășie; gingășia era înmuiată în cea mai milostivă umilință, temelia înălțătoarei ei virtuți.

Nici prin vorbe, nici prin scris, Isabel nu trădase vreo fărîmă de patimă sau vreo dorință de rînd care, în mod firesc, ar fi fost de așteptat de la o ființă obișnuită aflată în împrejurări asemănătoare celor în care se afla ea. Deși fără un ban, nu-i cerșise un ban lui Pierre; deși nu scosese un cuvînt despre acest subiect, eroul nostru nu putuse să nu-și dea seama că ceva în ea disprețuia ideea de a rămîne de bunăvoie la mila cuiva, fie ea și a unui frate. Nu cîrtise, deși în diferite feluri ocolite îi dăduse a-nțelege că se știa înconjurată de oameni mai prejos și nepotriviți cu ea, coborîtoare dintr-un neam ales și meritînd, prin virtuțile-i, cea mai aleasă societate pe care i-o putea pune lumea la picioare; cu toate acestea nu-i ceruse lui Pierre să o îmbrace în brocarturi și să o așeze în rîndul persoanelor bogate și nobile din ținut.

Arătîndu-și astfel noblețea și înzestrarea neasemuită, prin lipsa desăvîrșită a oricăror interese mărunte, nici nu-și năclăise simțămintele cu exclamații siropoase de soră care tocmai și-a descoperit fratele; în cazul unei femei urîte aflate în situația ei, lucrul nu i-ar fi surîs cîtuși de puțin lui Pierre. Nu. Acel dor arzător și greu de descris, pe care scrisoarea ei îl zugrăvise atît de bine în chiar lipsa-i de șir, nu se stîrnise din ambiție meschină, vanitoasă sau măcar de rînd; era strigătul de neocolit și ușor de recunoscut al sufletului fetei care-i poruncea lui Pierre să zboare către ea, făcîndu-și astfel cea mai înaltă și glorioasă datorie din lume.

În noua lui stare de spirit, lui Pierre i se părea că această datorie nu-i cere să se năpustească precum un berbece în zidul de marmură al trecutului și să încerce să doboare legea sorții care orînduise ca Isabel să nu poată niciodată să dobîndească toate drepturile unui copil recunoscut al tatălui ei. Era acum încredințat că o asemenea

purtare nu numai că ar fi fost ridicolă în sine și crudă atît pentru cei vii cît și pentru cei morți, dar ar fi fost de nedorit chiar pentru Isabel, care, lăsîndu-se o clipă pradă unei izbucniri de îndreptățită înverșunare, nu arătase totuși nici un fel de rătăcire răzvrătită în stările ei mai obișnuite de dulce întristare. Era deci convins că Isabel se mulțumea să trăiască neștiută ca fiică a tatălui ei, atîta timp cît își putea alina adîncu-i dor de dragoste neabătută, înțelegere și viețuire de zi cu zi pe lîngă cineva care să fie sînge din sîngele ei. Astfel că tînărul nostru nu se temea deloc că, aflînd ce are de gînd, ea ar putea fi dezamăgită ; cît privește ciudățenia planului propus de fratele ei — ciudățenie peste care o femeie obișnuită și plîngăreață n-ar fi putut trece —, Pierre nu se aștepta nici aici la vreo opoziție ; tot trecutul lui Isabel era neobișnuit și neobișnuitul părea cel mai potrivit lucru pentru viitorul ei.

Dacă însă Pierre ar fi recitit primul paragraf al scrisorii ei, ar fi deslușit imediat posibilitatea unei împotriviri a surorii sale, pe care propria lui uitare de sine i-o ascunsese. Avea toate motivele să creadă că, datorită vieții ei modeste și însingurate, Isabel nu știa nimic despre el și Lucy Tartan, neștiință pe care sora lui o arătase fără să-și dea seama de prima dată și care lui i se păruse binevenită, făcîndu-l să se abțină cu bună știință și în mod înțelept de a-i pomeni ceva despre logodnica lui. Nu-și putea închipui totuși că o fată cu inimă nobilă și cinstită ca Isabel ar vrea să cadă cu dragă inimă la o învoială care, desigur, avea să-l lipsească pe Pierre, atît de tînăr și generos, de orice drept la dragoste și căsătorie fericită, încurcîndu-l pentru vecie într-o căsătorie de ochii lumii care, deși în fapt nu era decît o pînză de aer, ca urmări se putea dovedi un zid de fier ; la urma urmelor același puternic temei care îl dusese cu gîndul la plăsmuirea unei astfel de uniri, avea să-l oprească de a da pe tăcute în vileag neadevărul ei, căci asta ar fi însemnat despărțirea lui de Isabel și însoțirea lui adevărată cu altă femeie atîta vreme cît Isabel avea să trăiască.

Depinde cum vreți s-o luați dacă vi se pare că zeii i-au făcut omului un dar binevoitor sau răuvoitor ascun-

zindu-i, în pragul oricărei fapte cu totul noi și de incomparabilă măreție, cele o mie și una de încurcături și primejdii la care poate să ducă fapta ; astfel, pe plaiurile-i veșnic neîncepute, cutreieră Cavalerul Sorții, nesocotind și palatele și gropile din inima ei. De mirare și de necrezut pentru oamenii obișnuiți sînt acele ciudate uitări și nepotriviri pe care o înfocată ațintire a gîndului asupra unor hotărîri fără seamăn sau fără măsură le îngăduie în sufletele tinere și răzvrătite. Cuprinderea largă, datorată unei gîndiri neabătute și așezate, e o însușire cu ajutorul căreia o minte filozofică cu experiență aduce în cercul pătrunderii sale obiectele contemplației în toată complexitatea lor ; trăsătura aceasta lipsește tînărului înflăcărat. Nerăbdarea îl face să vadă toate lucrurile înșelător de despuiate de întortocheri ; ochiul său vede fiecare element desprins de celelalte ; astfel, esența și chiar obiectul întreg capătă contururi stîlcite. Am mai vorbit de acea trecătoare împieptoșare a lui Pierre, care, din pricina de mai sus, îl făcuse să urmărească un timp patru planuri diferite cu neputință a fi puse împreună. Iată-l acum pe acest tînăr fără de noroc nerăbdător să se încurce în caierul încîlcit al sorții, din care nici chiar cele trei îndemînatece fecioare nu-l vor mai putea descurca, odată ce el va fi legat complicatele lui noduri în jurul lui Isabel și al său.

Ah, băiețandru pripit ! Nu sosesc vestitori care să te ferească de aceste primejdii și care să-ți arate către ce labirinturi cretane te duce firul vieții tale ? Unde e bunăvoința cerească ? Unde au zburat dulcii îngerași care cică îl păzesc pe om de rele ?

Nechibzuitul de Pierre nesocotea toate cele ce îl amenințau în viitor, odată ce avea să-și pună în aplicare nemaipomenita lui hotărîre ; cu nerăbdare ciopîrțite de el, faptele nu i se înfățișau în întreaga lor dimensiune amenințătoare ; chiar de i-ar fi fost vîrîte sub ochi — atît de fix ațintită îi era privirea către țelul înalt pe care și-l pusese-n cap — tot nu s-ar fi lepădat de jertfa de sine ; cele ce erau însă legate de-a dreptul de hotărîrea lui păreau, în oarecare măsură, prevăzute și înțelese de el. Măcar atîta înțelegea și vedea limpede : că Lucy Tartan era o speranță ce trebuia alungată din suflet ; că toate acestea

vor fi o lovitură groaznică ce se va abate asupra ei, prăvălindu-se îndoit de greu asupra lui ; că în ochii tuturor virtutea sa neînțeleasă și nebănuită avea să pară necredință ticăloasă față de logodnica lui ; o încălcare a celor mai sfinte jurăminte omenești ; iar el, curtezan și pețitor al unei necunoscute înconjurate de taină ; disprețuitor al celor mai înțelepte sfaturi ale unei mame iubitoare ; aducător al unei pete greu de șters pe un nume cinstit ; fugar, orbit de patimă, dintr-o casă înlesnită și lăsînd în urmă o avere rotunjoară ; în sfîrșit, întreaga lui viață va apărea în ochii oamenilor acoperită de pîcla deasă care înconjoară fapte bizare ce inspiră teama, pîclă ce s-ar putea să nu se ridice nici în ceasul din urmă al acestei vieți.

Acestea sînt, o, fiu al omului ! primejdiile și mizeriile pe care le aduci asupră-ți, atunci cînd, fie și pentru o cauză prea nobilă, te abați de la tiparele capricios întocmite ale bunei purtări în care lumea te îmbracă pentru binele tău lumesc, oricît ar fi el de mărunt și de ticălos.

Adesecori e de mirare că, urmărind lucrurile cele mai rare și mai adînci, dai de izvorul lor care e arhicunoscut și banal. Totuși, atît de ciudat și de complicat este sufletul omenesc ; atît de multe sînt cele care izvorăsc neștiute dincolo de hotarele sale, atît de multe și osebite sînt cele care îl înrîuresc din afară, și atît de greu este să deosebești întotdeauna între acestea două, încît înțelepții s-ar pripi dacă ar încerca să găsească originea anume a gîndurilor și a faptelor lui din urmă. În măsura în care putem vedea noi, cîrtițe oarbe, viața omului pare să se desfășoare doar pe pipăite în temeiul unor tainice îndemnuri ; ceva ne dă să înțelegem că trebuie să facem așa sau altfel. Fără îndoială că nici un muritor care s-a cercetat cît de cît pe sine nu va putea pretinde că cel mai mic gînd sau acțiune a sa își are izvorul doar în eul său conștient. Această introducere pare să nu fie cu totul lipsită de importanță dacă e să lansăm ideea neobișnuită că sămînța ascunsă a ideii lui, schimbarea cu numele a unei surori într-o soție, s-ar fi putut afla în schimbarea pe care o făcuse cu mult mai înainte cînd începuse să-și alinte mama cu numele de „soră" ; prin aceasta își deprinsese vocea și felul de a fi cu o anumită mistificare într-una din cele

mai strinse legături din viața de fiecare zi ; iar întrucît aluatul din care e făcut omul e ca o sugativă, lucruri ce par să atingă doar suprafața în cele din urmă își fac loc adînc înlăuntru și, ca atare, această obișnuință îl deprinsese pe nesimțite cu mistificarea, deși doar în chip plăcut și nevinovat. Dacă există vreo șansă ca interpretarea noastră să ascundă oarecare adevăr, pentru Pierre ceasurile ghidușiilor purtau în pîntece ceasurile chinului ; jucîndu-se, a învățat ce înseamnă durerea.

II

Alături de hotărîrea cu privire la ajutorarea frățească și pe o viață a lui Isabel dăinuia în sufletul lui o altă hotărîre la fel de nestrămutată și avînd în același timp aerul sacru și de nesfărîmat al celui mai solemn jurămînt : era hotărîrea înflăcărată, la care în aparență nu era silit, de a păstra neatinsă memoria tatălui său ; de a nu spune nimănui pe lume cine era tatăl lui Isabel. Dus fără putință de întoarcere dintre cei vii și întors la starea de neajutorare în ce privește cele lumești, tatăl său mort părea că face apel la mila și la simțul de datorie al lui Pierre într-un chip mult mai mișcător decît dacă vorbele ar fi ieșit dintr-o gură vie. Și ce dacă, nu datorită păcatului lui Pierre ci prin păcatul tatălui său, amintirea acestui tată se afla la mila fiului și putea fi păstrată curată doar prin jertfirea de bunăvoie a oricărei fericiri pămîntești de către acest fiu ; ce-i cu asta ? Lucrul făcea să răsune o coardă și mai nobilă în sînul fiului și îl umplea de nesfîrșită mărinimie. Niciodată nu-i trecuse generosului Pierre prin minte păgînul gînd că pe lumea asta Păcatul e un frumos vinovat tras pe cele mai crude roți de tortură de Virtutea mulțumită de sine și că Virtutea mulțumită de sine s-ar putea să-și hrănească lingoarea de crin cu paloarea groazei păcatului. Căci Virtutea Fără Prihană se bate cu pumnii în piept tot atît de tare precum cerșește păcatul pocăit mila și înțelegerea noastră fără să se lepede de fapt de mîndria lui. Cu cît e mai mare virtutea, cu

atît mai mare cată a fi admirația noastră ; de asemenea, cu cît mai mare este păcatul, cu atît mai nesfîrșită e mila noastră. Într-un fel păcatul are și el dreptul la respect, dacă nu la sfințenie. Un păcat cît toate zilele cere mai multă măreție sufletească decît un pui de virtute. Care om, dacă e om, nu simte porniri mai ațîțate și mai generoase către marele zeu al păcatului — Satan — decît către negustorașul de colo care nu păcătuiește decît cu țîrîita într-ale negoțului ?

Deși Pierre era cutremurat pînă-n adîncul sufletului de acea nepătrunsă dar intuitiv înțeleasă negură pe care istorisirea enigmatică a lui Isabel o lăsase în jurul tinereții tatălui său, amintindu-și groaza lui mută la gîndul mîinii cenușii care se ridicase de pe patul de moarte al părintelui, simțea că oricare ar fi necunoscuta culoare a păcatului tatălui său, în ceasul de pe urmă el se căise în chipul cel mai cumplit : cu atît mai dureroasă îi fusese căința cu cît era vorba de o taină care îl rodea. Oricît încercau ai lui să ascundă adevărul, tatăl său nu murise oare nebun ? ! De unde toate acele aiureli după o viață atît de mulțumită ? De unde dacă nu din cele mai crude remușcări ?

Astfel pornit și încordîndu-și toți mușchii și nervii ca să nu lase să se prăbușească memoria tatălui său, Pierre își întoarse fața netemătoare și îndrăzneață către Lucy Tartan și își jură în sinea sa că nici ea nu trebuia să cunoască tot adevărul ; ba nici cea mai mică părticică din el.

Cel mai înalt eroism cuprinde fără doar și poate un dram de cruzime. Nu înseamnă că ești erou dacă rămîi singur neclintit la ceas de chin ; eroism înseamnă să rămîi neclintit în fața chinurilor tale și ale fápturii iubite ; chinuri îngemănate cărora le-am putea pune neîntîrziat capăt, dacă ne-am lepăda de glorioasa cauză pentru care sîngerăm noi înșine și lăsăm să curgă sîngele celor dragi. Dacă nu vroia să dea la iveală rușinea tatălui său în fața lumii de rînd a cărei părere Pierre o disprețuia în fond, cum era să o dezvăluie femeii adorate ? În fața ei, cea mai presus de oricare altcineva, să despoaie mormîntul tatălui său și să-i arate din ce culcuș de mocirlă se ridicase el ? Așa că Pierre se întoarse și își urcă logodnica

pe rugul de care era și el legat, căci înțelegea limpede că nu se poate altfel și că inimile lor trebuiau să se mistuie împreună.

Da, hotărîrea privitoare la memoria tatălui său însemna că trebuia să o mintă chiar și pe Lucy cu privire la căsătoria lui cu Isabel. Nu se putea destăinui nici măcar ei. În felul acesta avea să ascută durerea și așa sfîșietoare a despărțirii, sădind în mintea lui Lucy bănuieli de neînlăturat, deși fără nici cel mai mic temei, și care aveau să-i distrugă părerea bună pe care o avea despre el. Se legăna însă cu speranța dulce că, fără să încalce datoria de fiu, va putea cu vorbe cu tîlc să înăbușe în fașă acele închipuiri negre din mintea iubitei sale ; chiar dacă nu putea să-i arate adevărul, putea să o împiedice să greșească prea tare în ceea ce îl privea.

În ceea ce o privea pe mama lui, Pierre era mai pregătit. I se părea că, printr-un dat al sorții, o voință pe care ar fi fost nesăbuit să o ocolească ori să o nege cînd simțea că apasă adînc în sufletul său, familiei Glendinning îi era scris să aducă o jertfă zeilor durerii ; o jertfă mare, cel puțin ; aceea trebuia să fie ori mama, ori el. Dezvăluind secretul, mama lui avea să devină jertfa ; dacă îl păstra pentru sine cu orice preț, el avea să fie tîrît pe altar. Victimă în ceea ce o privea pe mama lui, căci, în împrejurările neobișnuite ale situației sale, ascunderea adevărului avea să ducă la o tălmăcire greșită și aducătoare de rușine a purtării lui față de ea. În fața acestor urmări se pleca supus.

Mai era încă un aspect, ultimul care va fi pomenit aici ca fiind cel din urmă dintre gîndurile care-l frămîntau pe Pierre, rămînînd totuși să-l amenințe cu dezastru sigur. Acest aspect, care fusese doar în treacăt pomenit, avusese probabil o înrîurire puternică asupra lui Pierre cînd acesta îl înțelesese pregătindu-l pentru ceea ce era mai rău.

Boala fără leac a tatălui său venise pe neașteptate. Suferința tainică produsă de viața lui din tinerețe, reamintită într-un ceas rău, și rătăcirea minții care urmase îl împiedicaseră să facă un nou testament în locul primului, alcătuit la scurtă vreme după căsătorie și înainte

ca Pierre să se fi născut. Prin acel testament, care pînă acum nu fusese niciodată purtat prin tribunale, și pe care, legănată de convingerea siguranței în ceea ce privește viitorul ascultătorului și iubitorului ei fiu, doamna Glendinning nu încercase decît o singură dată, și atunci fusese intreruptă, să-l discute pentru a orîndui mai bine și mai chibzuit lucruri care nu fuseseră puse la punct la vremea alcătuirii lui, prin acel testament, deci, toată averea Glendinningilor aparținea mamei sale.

Deloc surd la toate presimțirile profetice care-i zugrăveau dinainte mînia orgolioasă a ofensatei mame nutrind acum doar înverșunare și ciudă împotriva unui fiu, odinioară odor al trufașei sale bucurii, iar acum ghimpe în ochii ei din pricina răzvrătirii față de ea și a rușinii strigătoare la cer aduse în fața lumii — Pierre vedea limpede că așa cum nu i-ar fi îngăduit niciodată lui Isabel Banford să-i treacă pragul sub adevăratul ei nume, niciodată nu avea să sufere ca fata să-i calce pragul sub orice alt nume, fie el și ticluit ; cu atît mai puțin cînd avea să o ia drept o necunoscută vicleană care, prin șiretlicuri mîrșave, îl abătuse pe singurul ei fiu de pe calea cinstei spre cea a ticăloșiei. Alungînd-o pe Isabel însemna că trebuia să renunțe la Pierre, dacă nu cumva, scoasă din fire, mama lui nu avea să-l izgonească oricum de la sînul ei.

Glasurile lăuntrice, care parcă îi înfățișau această purtare a mamei lui, îi șopteau că dacă apriga ei inimă se întorcea atît de necruțătoare împotriva lui, închizîndu-și ușile atît pentru el, cît și pentru presupusa lui soție, nu avea să-i dea de bunăvoie nici un ban ca să-l ajute să-și întocmească un cămin atît de nesuferit ei. Deși Pierre nu se pricepea într-atît în ale legilor încît să-și poată da seama ce ar spune ele dacă s-ar apuca să tăgăduiască testamentul lăsat de tatăl lui, în temeiul drepturilor fiului de a fi părtaș alături de mamă la averea tatălui, simțea totuși o silă de neînvins la gîndul că avea să tîrască iscălitura și pecetea tatălui său răposat prin tribunale, tăgăduindu-le valoarea și ciondănindu-se pentru o pricină măruntă de bani cu propria sa mamă. Atît de fără greș îi înfățișaseră presimțirile lui firea mamei sale, necruță-

toare şi bîntuită de apucături amarnice — pînă acum aţipite datorită întîmplării şi împrejurărilor fericite — încît era convins că furia ei o va face chiar să se înhame la o judecată împotriva lui pentru proprietatea familiei Glendinning. Căci într-adevăr ea era dăruită cu o putere moştenită şi cu o bărbăţie de care Pierre nu avea decît să se teamă. Afară de asta, oricum ar fi întors lucrurile, încă doi ani el avea să rămînă minor, un copil în ochii legii, neputînd să ceară vreun drept ; deşi ar fi putut să-şi încredinţeze cauza unui prieten apropiat, care să-l ia sub oblăduirea lui, unde să-l găsească pe acesta cînd împlinirea marii lui hotărîri avea să-i alunge pe toţi din jurul lui ?

Împotriva tuturor acestor obstacole şi a încă multor altora se ridica deci sufletul acestui tînăr şi entuziast bărbat.

III

În inimile oamenilor există o taină întunecată, de sminteală, care uneori, sub impulsul vreunei toane, îi face să se lepede de cele mai iubite legături ca de nişte piedici în calea ţelurilor înalte pe care acea toană venetică le flutură atît de stăruitor prin faţa ochilor. În acele clipe legătura multiubită ni se pare că nu face doi bani ; înălţîndu-ne către piscuri de slavă, n-avem ce face cu văile ; strîmbăm din nas la mîngîieri ; sărutările ne par urzicătoare ; dispreţuim rotunjimile palpitînde ale iubirii muritoare, îmbrăţişăm aerul necuprins şi neîntrerupt. Ni se pare că nu mai sîntem muritori ; parcă am devenit zei şi călugări pe veşnicie ; dar din nou, precum zeii grecilor înşişi, coborîm pe pămînt ; ne bucurăm să ne însoţim din nou ; ne bucurăm să ascundem capetele noastre zeieşti la sînuri făcute dintr-un prea seducător lut.

Ostenit de pămîntul prea statornic, corăbierul neastîmpărat se smulge din toate îmbrăţişările şi se avîntă pe mare în toiul furtunii care bîntuie dincolo de ţărm. Dar în timpul lungilor nopţi de veghe de la antipozi, cînd greu apasă puntea oceanul cu valurile sale uriaşe, ca nişte

baloturi de smoală, corăbierul nostru se gîndește la căsuța părăsită din satul lui în care tocmai a răsărit soarele și la multe fecioare cu ochi însoriți ce se învîrt prin preajmă. Blestemă Soarta ; se blestemă pe sine ; nebunia lui fără minte, adică pe el însuși. Pentru cel căruia i-a fost dat să cunoască această dulce învățătură și apoi a fugit de ea, visul răzbunător va veni asupră-i în lipsă.

Pierre era acum un astfel de zeu ușor de vătămat ; corăbierul neastîmpărat ; visătorul visului de răzbunare. Deși de bine de rău se dezmeticise și se străduise să vadă lucrurile așa cum erau, în ceea ce o privea pe Lucy în adîncurile sufletului se mințea încă pe sine. Adevărat, în nemaiîntîlnitele lui planuri Lucy era amestecată atît de strîns, încît i se părea cu neputință să-și orînduiască viitorul fără să țină seama de dragostea inimii sale. Neștiind însă cît de mare era aceasta, temîndu-se să o cîntărească, asemeni celui care rezolvă o problemă de algebră, o înlocuise pe Lucy cea adevărată cu un semn — cu un X golit de înțeles — și în ultima soluție a problemei tot acel X găunos apărea, și nu Lucy cea adevărată.

Acum, ridicîndu-se de pe podeaua camerei sale și trezindu-se din amorțeala încă mai adîncă a sufletului său, Pierre se gîndea că întreaga zare a negrei sale soarte se afla la porunca lui ; toate hotărîrile lui erau limpezi și de neclintit cînd, deodată, peste toate, se înscăună în cel mai adînc ungher al inimii sale icoana vie și palpitîndă a logodnicei sale. Plămînii i se goliră de aer ; globii ochilor îl ardeau, căci dulcea închipuire, atîta vreme îngropată de vie în inima lui, i se părea că alunecă spre el ca dintr-un mormînt, iar părul ei auriu o învăluia asemeni unui giulgiu.

În acea clipă toate celelalte lucruri i se șterseră din minte ; mama lui, Isabel, întreaga lume largă ; nu mai rămase decît un singur lucru ; întrebarea care le cuprindea pe toate — Lucy sau Dumnezeu ?

Aici se lasă cortina. Bătăliile fără nume ale sufletului nu pot fi zugrăvite și unele dureri nu pot fi povestite. Să lăsăm firul despicat al întîmplărilor să scoată la iveală propriul lor înțeles înfurcat.

CARTEA XI

PIERRE TRECE RUBICONUL

I

Sorbit de vîrtejul Maelstromului, omul e silit să se învîrtească asemeni unui titirez. Dacă lovim la un capăt şirul cel mai lung de bile de biliard, aşezate una lîngă alta, prima care se va mişca va fi cea din capătul opus, pe cînd restul vor rămîne nemişcate ; cu toate acestea, ultima bilă nici nu a fost atinsă. Tot astfel, dacă într-un şir de multe generaţii trecute Soarta i-a lăsat în pace pe oameni, ea îl loveşte prin mijlocirea lor pe cel din ziua de azi. În zadar se face el că nu bagă de seamă efectul loviturii, pentru că lovitura a primit-o, deşi nu o simte în acea clipă. Pierre nu punea însă în cumpănă Soarta Statornicită şi Voinţa Liberă ; Soarta Statornicită şi Voinţa Liberă îl cumpăneau pe el, şi prima era aceea care atîrna mai greu.

Felul osebit al puterilor care, în noaptea şi în dimineaţa următoare ultimei sale întîlniri cu Isabel, îl călăuziseră pe Pierre spre hotărîrea finală, îl imboldea acum să treacă la fapte, fără cea mai mică zăbavă, de unde mai înainte se codise să o facă.

Fără să aibă ceva desluşit în minte, era hotărît să i-o ia înainte lui Isabel şi oricăror împotriviri ale ei la plănuita lor căsătorie ; Pierre se grăbea astfel să săvîrşească o faptă care era urmarea firească, împlinirea gîndului său, fără să fie însă pornită dintr-o dorinţă corespunzătoare. Întrucît prima lui hotărîre o privea atît de dureros pe Lucy, făptura ei îi era vie în minte ; simţea un fel de nerăbdare să nu o mai ţină în neştiinţă şi, cu un fel de crudă îndurare, să-i rostească osînda cît mai degrabă. De aceea, unul din ultimele sale gînduri din zorii acelei zile fusese de a se duce la Lucy. La aceasta s-ar putea să se fi adău-

gat, fără îndoială, încă un amănunt neînsemnat, şi anume că Lucy locuia mai aproape decît Isabel.

Mai înainte Pierre încercase, din respect, să-i ascundă mamei sale frămîntările care-l încercau, îmbrăcîndu-se cu grijă şi băgare de seamă. Acum, întrucît însăşi inima lui era silită să poarte un obrăzar, îl scîrbeau bietele încercări de a-şi înfrumuseţa sau deghiza înfăţişarea. Se îndreptă deci spre căsuţa lui Lucy cu veşmintele la fel de neorînduite pe cît îi era faţa de răvăşită.

II

Lucy nu se sculase încă. Aceeaşi forţă ciudată, care-l împinsese neîndurătoare tot înainte, îi dădu ghes acum să meargă drept în iatacul ei şi cu o voce blîndă, dar care nu îngăduia împotrivire, să ceară să fie primit imediat, căci împrejurările nu sufereau amînare.

Îngrijorată şi bîntuită de nelinişti fără nume pentru iubitul ei care lipsea de patruzeci şi opt de ceasuri, dus după treburi tainice şi de nepătruns, Lucy fu cuprinsă de un val de teamă la această chemare puţin obişnuită ; uitînd de buna cuviinţă, răspunse rugăminţii lui Pierre trimiţînd vorbă că îl primeşte imediat.

Deschizînd uşa, Pierre înaintă cu pas rar şi apăsat ; cînd privirea ei căzu pe faţa lui palidă şi încrîncenată, Lucy scoase un ţipăt de groază oarbă, neştiutoare a durerii care a lovit-o, şi se ridică tremurătoare în capul oaselor, nefiind în stare să rostească nici un cuvînt.

Pierre se aşeză pe marginea patului ; ochii lui înneguraţi se opriră asupra făpturii ei înspăimîntate şi nevinovate.

— Pală şi înveşmîntată în alb, eşti într-adevăr gata să păşeşti spre altar ; dar nu spre altarul pe care l-a visat inima ta blîndă ; ce jertfă frumoasă !

— Pierre !

— Ultima cruzime a tiranilor este să-i lase pe duşmanii lor să se ucidă unii pe alţii.

— Inima mea ! Inima mea !

— Nu... Lucy, m-am însurat.

Fața nu mai era albă, ci cenușie ca a unui lepros; așternutul fremăta din cauza tremurului care îi cuprinsese mădularele; rămase o clipă, cătînd fără să vadă în ochii pierduți ai logodnicului ei, apoi se prăbuși către el leșinată.

Nebunia urcă viforoasă spre creierul lui; trecutul era un vis, iar prezentul o groază neînțeleasă. Ridică și întinse trupul nemișcat pe pat, bătînd puternic cu piciorul în podea ca să primească ajutor. Camerista Martha intră în fugă în cameră și, văzîndu-i pe cei doi și chipurile lor cu o expresie de neînțeles, scoase un țipăt și dădu să fugă îngrozită. Strigătul repetat al lui Pierre o dezmetici însă și, ieșind în grabă, se întoarse cu săruri puternice, care în cele din urmă o aduseră pe Lucy înapoi la viață.

— Martha! Martha! murmură Lucy într-o șoaptă abia auzită, tremurînd în brațele tremurătoare ale cameristei... Repede! Repede! Vino... alungă visul! Trezește-mă.!

— Ba dimpotrivă, deie Domnul să adormi din nou, exclamă Martha, aplecîndu-se asupra ei și îmbrățișînd-o, iar apoi întorcîndu-se înspre Pierre cu o privire plină de indignare și silă: Pentru numele lui Dumnezeu, domnule, ce înseamnă asta? Cum ați ajuns aici? Fiți blestemat!

— Blestemat?! Așa să fie! Și-a revenit, Martha?

— Nu știu cum, dar parcă ați omorît-o; cum să-și fi revenit? Mititica mea! Mititica mea stăpînă! Vorbiți-mi! Vorbiți-mi... și se aplecă mai tare asupra ei.

Pierre veni mai aproape de pat, făcînd semn cameristei să-i lase; de îndată ce Lucy întrezări din nou făptura răvășită, scînci jalnic:

— Martha! Martha! Alungă vedenia!... Acolo... Acolo! Uite-o... Uite-o! și închise ochii strîns, întinzînd îngrozită brațele în semn de apărare.

— Monstru! Trimis al necuratului! strigă din nou camerista, speriată și ea la culme... Piei, satană! Nu vezi! Se prăpădește la vederea ta... Piei! Vrei s-o omori din nou? Piei!

Înțepenit și înghețat de propriul lui simțămînt, Pierre se răsuci în tăcere și plecă din cameră; coborînd cu pași

greoi scările, se tîrî ca un om care se luptă sub apăsarea unei poveri uriașe, pe un coridor lung și îngust care ducea într-o aripă din spatele casei unde stătea doamna Llanyllyn și, bătîndu-i în ușă, o chemă la căpătîiul lui Lucy care, îi explică el scurt, leșinase. Apoi, fără să mai aștepte vreun răspuns, ieși și o porni înapoi spre conac.

III

— S-a sculat mama ? îl întrebă pe Dates pe care îl întîlni în hol.

— Nu încă, domnule ; pentru numele lui Dumnezeu, domnule ! Nu vă simțiți bine ?

— Sînt bolnav de moarte ! Lasă-mă să trec.

În timp ce urca scările către iatacul mamei sale, îi auzi pasul și se întîlni cu ea pe palierul cel mare din mijloc, acolo unde, într-o firidă adîncă, se afla un grup sculptat în marmură reprezentîndu-l pe Laocoon, pîngăritorul templului, și pe cei doi copii nevinovați ai lui, înfășurați în ghemuri de șerpi și zbătîndu-se în chinuri veșnice.

— Mamă, să mergem, dacă vrei, înapoi la tine în cameră.

Mama sa îl văzu apărîndu-i pe neașteptate în față, cu o presimțire neagră pe care se strădui să și-o stăpînească ; se îndreptă din umeri cu trufie încăpățînată, grăind cu buze tremurătoare :

— Pierre, în ultima vreme nu te-ai simțit îndatorat să îmi faci mărturisiri ; nu-ți va fi ușor să mă hotărăști să ți le primesc din nou. Vorbește ! Ce avem noi doi să ne spunem ?

— M-am însurat, mamă.

— Doamne Dumnezeule ! Cu cine ?

— Nu cu Lucy Tartan, mamă.

— Dacă-mi spui doar că nu cu Lucy, fără să-mi spui cu cine anume, este cea mai bună dovadă că nu poate fi decît o lepădătură. Știe Lucy de căsătoria ta ?

— Acum m-am întors de la casa ei.

Îmbățoșarea doamnei Glendinning se înmuiase încet, încet. Acum se prinse de balustradă, o clipă, gîrbovită și tremurînd. Apoi își adună la loc toată mîndria și rămase dreaptă în fața fiului ei, fără vreo curiozitate pentru durerea lui neostoită, plină de dispreț față de el.

— Cele mai negre presimțiri ale sufletului meu prevesteau negre întîmplări. Dacă nu ți-ai găsit alt acoperămînt și altă masă decît cele pe care ți le-a dat pînă acum această casă, caută-ți degrabă. Sub acoperișul meu și la masa mea, cel care s-a numit odată Pierre Glendinning nu mai are ce căuta !

Îi întoarse spatele și urcă scările șerpuite cu pas șovăitor, dispărînd din fața lui ; lui Pierre i se năzări că, prin balustrada de care se ținea și el, simte deodată săgetîndu-l fiorul mîinii mamei sale, încleștată de aceeași bară de lemn.

Privi în jur cu ochi goi ; coborî la parter, clătinîndu-se ca un om beat, și ieși din casă fără să știe ce face ; cînd să pășească afară, se împiedică de pragul înalt și căzu cu capul înainte, prăbușindu-se sub coloanele de piatră, ca și cînd o forță năprasnică i-ar fi dat brînci, rînjind, de sub acoperișul strămoșesc.

IV

Ieșind pe portița dosnică din capătul curții celei mari, Pierre o închise în urmă-i, întorcîndu-se apoi și rămînînd sprijinit de ea, cu ochii țintă la hornul cel mare, din mijloc, al conacului, din care se ridica o trîmbă de fum albăstrui, încolăcindu-se leneș în văzduhul dimineții.

„Nicicînd aceste picioare nu vor mai călca pragul vetrei din care te înalți, firicel de fum ! O, Doamne, cum să numesc acea putere care a făcut din Pierre un biet cerșetor ?"

Pășind arar, trecu pe sub ferestrele lui Lucy și, ridicînd privirea, văzu perdelele albe trase de tot, toată căsuța albă tăcută și nemișcată, și un cal alb legat la poartă.

„Aș intra, dar din nou strigătele ei îngrozite m-ar alunga ; ce altceva aș mai putea să-i spun ori să fac ? Nu

pot să-i explic. A aflat tot ceea ce mi-am pus în gînd să-i spun. Da, dar ce crud i-ai aruncat în față vestea, Pierre ; pripa și nesocotința ta au ucis-o !... Nu, nu !... Cine poate să aducă cu blîndețe știri nemiloase ? Dacă nu putem ocoli pumnalul, atunci cată să-l împlîntăm fără zăbavă ! Perdelele sînt trase, ascunzînd-o vederii ; fie ca și perdelele sufletului meu să se lase asupra dulcelui ei chip. Dormi, dormi, dormi, dormi, înger dulce ! Nu te mai trezi niciodată ca să-l vezi pe Pierre sau ca să știi de tine, Lucy a mea !"

Își continuă drumul în grabă, și fără să știe încotro merge, lovindu-se de un trecător ce venea din partea cealaltă. Omul se opri uluit ; ridicînd privirea, Pierre recunoscu o slugă de la conac. Cu graba care acum îl împingea înainte în toate faptele sale, îi spuse să se oprească și, făcîndu-se că nu observă groaza zugrăvită pe fața omului care se speriase de întîlnirea cu tînărul său stăpîn, Pierre îi porunci să-l urmeze. Îndreptîndu-se către micul han din sat numit „Lebăda Neagră", intră în prima cameră goală și, poruncindu-i omului să stea, îl chemă pe hangiu și îl trimise după pană și hîrtie.

Uneori, la ceas de neobișnuită năpastă, unele minți alcătuite altfel decît cele de rînd își află o ciudată și perversă ușurare — dacă li se ivește prilejul — într-un umor sălbatic, ponciș, cu atît mai fascinant cu cît e mai nepotrivit ; dar această toană numai foarte rar e îndreptată către aceia îndeaproape legați de cauza ori efectul suferinței lor ; mintea rece a unuia care nu este decît filozof nu ar șovăi să numească o astfel de purtare nebunie vremelnică ; poate că nu s-ar înșela, întrucît privită cu ochii neîndurați și neomenoși ai intelectului rece orice durere, a noastră sau a altora, pare nebunie curată, purtare lipsită de noimă.

Nota pe care o scrise suna astfel :

„Pentru bătrînul meu amic Dates.

Dates, băiete, mișcă-ți oseminele ! Du-te la mine în cameră și adu jos cufărașul de mahon și micul scrin încuiat acoperit cu creton albastru ; leagă-le bine cu curele, scumpule, căci sînt foarte grele, și așază-le în fața portiței. Du-te apoi fuguța înapoi și adu-mi măsuța de lucru

şi dichisul de scris şi pune-le tot înaintea porţii. Hopa sus din nou şi adu-mi vechiul pat de campanie (vezi să nu uiţi vreo bucată) şi leagă lada bine cu o frînghie. Mergi înapoi la sertăraşul din colţul din stînga al dulapului, unde se află cărţile mele de vizită. Lipeşte una pe cufăr, alta pe măsuţa de scris şi alta pe lada patului de campanie. Pune-mi apoi toate hainele în geamantane (să nu cumva să uiţi cele două vechi mantale militare, băiete) şi lipeşte şi pe ele cărţi de vizită, bunul meu Dates. Apoi dă roată de trei ori camerei, bunule Dates, şi mai şterge-ţi din sudoare. După aceea... stai să văd... după aceea, bunul meu Dates... după aceea ce ? Cam atît. Adună toate hîrţoagele pe care le mai găseşti prin cameră şi dă-le foc. După aceea... înhamă-l pe bătrînul Copită Albă la cea mai uşoară căruţă de la fermă şi trimite cufărul, măsuţa, patul şi geamantanele la „Lebăda Neagră", unde o să vin să le iau cînd voi fi gata, şi nu înainte. dulcele meu Dates. Fii binecuvîntat, bătrînul, impertubabilul şi grozavul meu Dates şi adio !

Îmbătrînitul tău tînăr stăpîn,
Pierre.

P.S. Fii atent, Dates. Dacă mama mea vrea să te întrerupă, spune-i că aceasta mi-e porunca şi explică-i după ce lucruri am trimis ; cu nici un preţ să nu-i arăţi stăpînei tale scrisoarea... Auzi ? Tot Pierre."

Împăturind mîzgăleala într-o formă aiurită. Pierre îi porunci omului să i-o ducă neîntîrziat lui Dates. Servitorul, nedumerit, şovăia însă, răsucind biletul în mînă ; Pierre îl goni răcnind, scos din fire ; cînd omul îşi luă picioarele la spinare înspăimîntat, Pierre îl chemă înapoi şi-şi ceru iertare pentru vorbele grele ; cum însă slujitorul nu se mai dădea dus acum, gîndindu-se poate să se folosească de toana mai pocăită a lui Pierre ca să-i zică ceva de mustrare sau de milă, îi porunci din nou cu furie sporită să o întindă şi bătu din picior.

După aceea îi spuse bătrînului hangiu, nu mai puţin uluit decît servitorul, că nişte lucruri vor fi lăsate pentru el în cursul acelei dimineţi la han şi — arătîndu-şi dorinţa de a avea o cameră pentru el şi soţia lui în acea seară,

încă o cameră cu odăiță de legătură care să poate fi folosită drept budoar, și încă una pentru o servitoare — Pierre plecă, lăsîndu-l pe bătrînul hangiu privind cu gura căscată după el și întrebîndu-se în sinea lui ce lucru groaznic s-o fi putut întîmpla ca să-l scrîntească pe tînărul și mult iubitul lui tovarăș de vînătoare de altădată, domnișorul Pierre.

Curînd, bătrînul hangiu, un om scurt la trup, ieși cu capul gol în cerdacul hanului, coborî singura lui treaptă și merse pînă în mijlocul drumului, cătînd în urma lui Pierre. Cînd acesta dispăru pe o uliță îndepărtată, doar atunci uimirea și îngrijorarea lui își găsiră glas.

„Eu l-am învățat... da, eu bătrînul Casks ; cel mai bun țintaș din tot ținutul, ăsta-i domnișorul Pierre... Deie Domnul să nu țintească taman în inima lui... Însurat ? Însurat ? Și vine aici ? Mare minunăție !“

CARTEA XII

ISABEL, DOAMNA GLENDINNING, PORTRETUL ŞI LUCY

I

Vă mai amintiţi, poate, că în noaptea trecută, cînd Pierre plecase de la ferma ce o adăpostea pe Isabel, nu hotărîseră nici o oră din zi sau din noapte la care să se întîlnească din nou. La prima întîlnire Isabel îi ceruse să se vadă odată cu căderea înserării, din cine ştie ce pricină, fără îndoială bine ştiută de ea.

Acum, cînd soarele se ridicase de cîteva suliţe pe cer Pierre se apropie de ferma Ulverilor şi o văzu pe Isabel în picioare în faţa micii lăptării, trebăluind printre găleţile de lapte, orînduindu-le în picioare pe rafturi lungi ca să le bată soarele şi să se cureţe, sclipitoare ca nişte scuturi. Era întoarsă cu spatele la el. Intrînd pe portiţa deschisă, Pierre trecu prin bătătura mică acoperită cu iarbă moale şi verde şi, umblînd fără să-şi dea seama în vîrful picioarelor, veni pînă în spatele ei, o atinse pe umăr şi rămase nemişcat.

Ea tresări, fu scuturată de un tremur, se întoarse repede către el, scoase un ţipăt înăbuşit, ciudat, apoi îl privi fix şi rugător.

— Arăt cam ciudat, dulcea mea Isabel, nu-i aşa ? grăi Pierre în cele din urmă, cu un zîmbet chinuit şi muncit.

— Frăţiorul meu, dragul meu frate ! Vorbeşte-mi... spune-mi... ce s-a întîmplat... ce-ai făcut ? Oh ! Oh ! Ar fi trebuit să-ţi spun, Pierre, Pierre ; e vina mea... a mea, numai a mea !

— Care-i vina ta, dulce Isabel ?

— I-ai spus mamei tale de Isabel, Pierre.

— Nu, Isabel. Doamna Glendinning nu-ţi cunoaşte taina.

— Doamna Glendinning ? Adică... adică... mama ta, Pierre ! Pentru numele lui Dumnezeu, frate, lămurește-mă. Nu îmi cunoaște taina și totuși iată-te aici, pe neașteptate și cu o înfățișare rătăcită. Hai, intră cu mine în casă. Repede, Pierre, de ce nu te clintești ? O, Doamne ! Dacă uneori simt că înnebunesc eu însămi, de ce trebuie să-l fac să-și piardă mințile pe cel care mă iubește într-atîta și care, mă tem, și-a distrus viața pentru mine ? Fie ca atunci să nu mai rămîn în picioare pe această brazdă de iarbă, ci să intru sub ea și să mă înghită pămîntul ! Spune-mi... și apucîndu-i brațele lui Pierre cu mîini disperate, strigă : Spune-mi, mi-e dat oare să pîrjolesc orice lucru pe care îmi cade privirea ? Privirea mea e ca cea a Gorgonei ?

— Nu, dragă Isabel ; ea are o putere încă mai mare ; pe cînd aceea îi schimba pe oameni în stane de piatră, privirea ta schimbă marmura albă în laptele mamei.

— Vino cu mine... Vino degrabă.

Intrară în lăptărie și se așezară pe o bancă, lîngă o fereastră acoperită cu caprifoi.

— Pierre, blestemată și pe veci afurisită fie ziua în care inima mea bolnavă de dor te-a chemat la mine, dacă acum, în primăvara dragostei noastre înfrățite, pari doritor să-mi ascunzi adevărul, chiar de-ți vei fi închipuind că e spre binele meu. Vorbește-mi... Oh, vorbește-mi, frate !

— Vorbeai de înșelăciune pentru binele cuiva. Să spunem însă, dragă Isabel, că nici într-un caz nu te-aș înșela cu bună știință ; niciodată ; ai fi tu atunci gata, pentru mine și pentru tine, să-i înșeli pe alții din toată inima, pentru binele lor și pentru binele nostru, al amîndurora ? Nu spui nimic. Atunci, e rîndul meu, dulce Isabel, să-ți cer să-mi vorbești ! Oh, vorbește-mi !

— Rău este lucrul neștiut, dar pe care-l simți apropiindu-se și care se vestește prin slujitori fățarnici. Pierre, dragul meu Pierre ; ai grijă de mine ! Frățeasca noastră dragoste, ciudată, tainică, fără pereche, mă face aluat moale în mîinile tale. Ai grijă de mine. Știu prea puține despre lumea din afară. Lumea din jur mi se pare asemeni Indiei necunoscute. Privește-mă în ochi, privește-mă,

Pierre, și spune-mi acum că vei avea grijă de mine ; spune-mi, spune-mi, Pierre !

— Dacă meșteșugarul genovez umblă grijuliu cu cel mai gingaș și mai minunat filigran făcut de el, dacă mama-natură înfașă și oblojește, țesînd cuib moale în jurul puișorilor mititei și neajutorați, atunci, Isabel, să știi că și eu mă voi purta cu tine cu aceeași băgare de seamă, de parcă ai fi un ou în care s-au cuibărit ființa și soarta ta. În afara Celui de Sus, Isabel, nu se află nimeni care să-ți poarte mai mult de grijă, care să fie mai respectuos și prevenitor cu tine.

— Te cred din străfundurile inimii, Pierre. S-ar putea însă ca tu să te arăți prevenitor acolo unde nu e neapărat nevoie de prevenire, iar cine știe cînd, din pripă, să uiți de grija ce trebuie s-o ai tocmai atunci cînd lipsa de grijă poate să fie fatală. Nu, nu, frate ! Soare, albește-mi părul precum cînepa dacă prin mintea mea trece vreun gînd de mustrare, Pierre, sau dacă vreodată am să-ți arăt neîncredere. Buna-credință trebuie să fie însă uneori cercetătoare, altfel nu mai este ea. Pierre, Pierre, înfățișarea ta grăiește cu elocință despre o hotărîre deja împlinită, luată într-o clipă. De cînd te-am văzut ultima oară, Pierre, ai făcut un pas fără întoarcere. Mi-e sufletul amorțit și împietrit la acest gînd ; spune-mi, despre ce este vorba ?

— Tu, eu și Delly Ulver vom pleca mîine dimineață din aceste locuri spre un oraș îndepărtat. Asta este.

— Doar atît ?

— Nu ajunge ?

— Mai e ceva, Pierre.

— Nici tu nu ai răspuns la o întrebare pe care ți-am pus-o mai adineauri. Gîndește-te, Isabel. E vorba să-i înșelăm pe alții, tu și cu mine, într-o treabă ce ne privește doar pe noi doi, pentru binele lor și al nostru. Ce zici ?

— Aș face orice ca norocul să nu te părăsească nici o clipă în viață, Pierre. Ce vrei să facem noi doi ? Aștept... aștept !

— Să mergem în cămăruța cu fereastră dublă, surioară, zise Pierre ridicîndu-se.

— Ba nu ; dacă nu poţi să-mi spui aici, atunci va fi cu neputinţă orişiunde, fraţioare ; ar fi rău pentru tine.

— Fată ! strigă Pierre înverşunat. Dacă din pricina ta am pierdut... — dar se stăpîni.

— Ai pierdut ? Pentru mine ? Mi se pare că lucrurile cele mai rele devin acum şi mai întunecate. Pierre ! Pierre !

— Am fost un prost şi am vrut să te sperii, surioară. Tare prost am fost. Vezi-ţi de treaba ta nevinovată şi lasă-mă să vin din nou peste cîteva ceasuri. Lasă-mă să plec.

Se întoarse să plece, dar Isabel sări în picioare şi îl strînse în braţe atît de tare, încît părul despletit îi mătură obrazul şi-l acoperi pe jumătate.

— Pierre, dacă sufletul meu a aruncat asupra ta o umbră neagră ca aceea pe care pletele mele o revarsă pe faţa ta, dacă ai pierdut ceva din pricina mea, atunci Isabel e pe vecie pierdută pentru Isabel şi Isabel nu va mai trăi dincolo de noaptea asta. Dacă sînt într-adevăr o fiinţă aducătoare de blestem, nu voi să mai joc rolul ce mi s-a dat şi voi trage pe sfoară soarta, omorîndu-mă. Te las să pleci, ca nu cumva otrava necunoscută din mine să te atingă şi pe tine.

Trupul i se înclină tremurător, ca al unei flori pălite, şi se îndepărtă de el. Pierre o prinse în braţe şi o sprijini.

— Prostuţo, prostuţo ! Nu vezi că tocmai cînd încercai să te desparţi de mine te-ai clătinat şi ai căzut : nu este o pildă grăitoare că eu sînt sprijinul inimii tale, dulcea, dulcea mea Isabel ! Nu mai vorbi de despărţire.

— Ce ai pierdut din pricina mea ? Spune-mi !

— O pierdere din care am ieşit cîştigat, surioară !

— Vorbe răsunătoare ! Ce anume ai pierdut ?

— Nimic din ceea ce i-ar fi drag inimii mele să recîştige. Am dobîndit iubire şi înălţare lăuntrică cu un preţ pe care, mic sau mare, nu l-aş primi nicicum înapoi, dacă ar fi să dau îndărăt comorile pe care le-am cumpărat.

— Atunci iubirea e de gheaţă şi înălţarea e ca neaua ? Obrazul tău e alb ca varul, Pierre.

— Aşa şi trebuie, căci dacă eu am convingerea că sînt cinstit, restul lumii n-are decît să creadă ceea ce vrea.

— Ce anume ai pierdut ?

— Nici pe tine, nici mîndria și slava de a te iubi și de a-ți fi frate statornic, neasemuita mea soră. De ce-ți întorci fața de la mine ?

— Vai, mă leagănă și mă mîngîie cu vorbe dulci ca să nu-mi mărturisească cine știe ce taină ! Pleacă, pleacă, Pierre, și întoarce-te cînd vei dori. M-am oțelit acum să îndur tot ceea ce este mai rău și pînă la capăt. Îți spun din nou, sînt gata să fac orice — da, orice mi-ar porunci Pierre — căci deși răul s-ar putea să se abată asupra capetelor noastre venind din afară, înlăuntrul inimii tale te vei purta cu mare, mare băgare de seamă cu mine, nu-i așa, Pierre ?

— Oh, ești alcătuită din plămada neasemuită din care atotputernicul îi face pe serafimi ! Devotamentul tău față de mine își află pereche doar în credința ce-ți port. Poți să te încrezi în mine, Isabel. Oricît de ciudat ți s-ar părea lucrul pe care vreau să ți-l înfățișez, încrederea ta... nu-mi va sta ea oare alături ? Șovăi-vei dară să sari în apă, dacă eu mă arunc înaintea ta ? Dacă m-am și aruncat ! Acum nu poți să mai rămîi pe mal. Ascultă, ascultă-mă : nu încerc să-ți cîștig încuviințarea pentru un lucru încă nefăcut ; te chem, Isabel, din adîncul făcutului ce nu se mai poate desface, să-i dai măcar binecuvîntarea ca lucru împlinit. Nu mă privi atît de aspru. Ascultă. Îți voi spune tot. Isabel, deși te temi să faci rău oricărei vietăți și mai cu seamă fratelui tău, inima ta cinstită nu are de unde să cunoască dinainte miliardele de ițe împletite și țesute întru alcătuirea omenirii, tot păienjenișul necuprins al lumii noastre, care nu îngăduie unui firicel să urmeze în țesătură o altă linie decît cea înscrisă în tipar, fără să se rupă și fără să rupă și alte fire. Ascultă, toate cele ce s-au întîmplat pînă acum, și toate cele ce se vor întîmpla de acum înainte, se trag de la primul ceas în care te-am văzut. Nu se poate și nu se putea să fie altfel. De aceea simt că trebuie să am răbdare. Ascultă. Orice alte lucruri aș putea avea, orice alte binecuvîntări înșelător strălucite mi-ar fi dăruite, să trăiesc fără să te mîngîi și să te îndrăgesc, să mă lăfăi la casa mea departe de tine și să te cercetez ca

un frate bun doar noaptea, pe furiș, ca un hoț, asta mi s-ar părea, și chiar e, de-a dreptul cu neputință. Aspida remușcării și rușinii ascunsă în sînul meu nu și-ar retrage niciodată colții. Ascultă, însă ! Fără să necinstesc amintirea unei făpturi care — pe drept sau pe nedrept — a rămas sfîntă și nepîngărită pentru mine, nu pot mărturisi că-ți sînt frate, Isabel. Nici tu nu dorești această dezvăluire ; nu tînjești după un nume găunos, ci după o viață adevărată ; ceea ce vrei nu este mărturia ocazională a iubirii mele de frate : este încrederea neîntreruptă a aceluiași acoperiș. Oare nu inima ta cea de taină vorbește prin gura mea ? Spune, Isabel ! Ei bine, atunci mai bine ascultă-mă. Există doar o singură cale ; neobișnuită cale, Isabel ; pentru restul lumii care nu a tresăltat niciodată de dragoste pentru tine, este calea înșelăciunii ; dar nevătămătoare pentru toți : atît de nevătămătoare în miezul ei, Isabel, încît îmi pare că Pierre s-a sfătuit cu cerurile și cerurile însele nu au spus Nu. Ascultă mai departe ; ascultă-mă cu băgare de seamă. Așa cum știi că te-ai ofili și ai pieri fără mine, la fel aș suferi și eu fără tine. Aici sîntem la fel ; să-ți intre bine în cap asta,Isabel. Nici eu nu mă aplec către tine, nici tu către mine ; amîndoi ne înălțăm, mînă în mînă, către un pisc de slavă ! Cum am putea însă să fim mereu, neîntrerupt, și fără ca cineva să afle de noi, unul alături de celălalt ; cum am putea să avem toate acestea fără să punem în primejdie amintirea pe veci sfîntă de care ți-am vorbit ? Doar o singură cale... una... doar una ! Ciudată, dar fără păcat. Ascultă. Încordează-ți puterile ; lasă-mă să-ți țin mîna ; am să-ți spun la ureche, Isabel. Nu te teme : dacă te sprijin eu, nu ai cum să cazi.

O luă în brațe : ea tremura, își aplecă fruntea către el, gura lui umedă îi atinse urechea ; șopti vorbele fatale.

Fata nu se clinti : nu mai tremura ; se strînse lîngă el cu toată încrederea nouă și de nedescris, nouă și greu de deslușit. Pe fața lui Pierre fulgeră o iluminare și o înțelegere grea ; o sărută pe frunte ; îi strînse mîna ; nu-i dădu drumul, în ciuda muțeniei ei gingașe, cumplite.

Se așezară apoi unul lîngă altul, ca două ramuri gemene, și rămaseră înlănțuiți fără să-și spună vreo vorbă.

II

Doamna Glendinning măsura camera în lung și-n lat; halatul i se desfăcuse.

„Ce ticăloșie! Am adăpostit la sînul meu un șarpe; acum limba de viperă a lumii va spune: iată-l pe fiul cel rău al doamnei Mary Glendinning! Înșelătorule! Negru ca păcatul, în vreme ce eu îl credeam alb ca neaua și blînd ca un mielușel. Nu este adevărat! E încă noapte! Dacă ar fi adevărat, aș fi înnebunit și aș fi acum închisă, și nu m-aș plimba aici cu toate ușile deschise. Singurul meu fiu însurat cu o... necunoscută! Singurul meu fiu și-a călcat cel mai sfînt legămînt făcut în lume... și toți o știu! Îmi poartă numele... Glendinning. Nu voi să mai știu de el; de ar fi asemeni acestui veșmînt, mi l-aș smulge de pe mine și l-aș arde pînă s-ar fărîma de tot! Pierre! Pierre! Întoarce-te, întoarce-te și jură-mi că nu este adevărat! Nu se poate! Așteaptă: am să sun și am să văd dacă așa stau lucrurile."

Scutură cu furie cordonul clopoțelului și în curînd se auzi un ciocănit de răspuns.

— Intră! Nu, nu șovăi (aruncîndu-și un șal pe umeri), intră. Stai acolo și spune-mi, dacă îndrăznești, că fiul meu a fost în această casă azi de dimineață și că m-am întîlnit cu el pe scări. Cutezi să spui una ca asta?

Dates privea năucit la stăpîna lui.

— Vorbește cînd îți spun! Ți-ai înghițit limba? Sau vrei să mi-o smulg pe a mea și să ți-o azvîrl în față? Vorbește!

— Cinstită stăpînă!

— Nu sînt stăpîna ta! Tu ești stăpînul meu, căci dacă rostești vorbele acelea, mă osîndești la nebunie... Ah! Ticălos băiat! Pleacă de aici, Dates!

Încuie ușa după el și continuă să se plimbe prin cameră repede și în neștire. Se opri apoi și, desfăcînd cordonul, lăsă să cadă draperiile și să se instăpînească întunericul.

La ușă se auzi un ciocănit. Deschise.

— Stăpînă, sfinția-sa e jos. N-am vrut să vă chem, dar a stăruit.

— Trimite-l sus.
— Aici ? Acum ?
— N-ai auzit ce ți-am spus ? Trimite-l sus pe domnul Falsgrave.
Înștiințat parcă de bătrînul servitor despre criza doamnei Glendinning, preotul intră în camera ei pe ușa deschisă, codindu-se, plin de o cuviincioasă sfială și temîndu-se nici el nu știa de ce.
— Luați loc ; ba nu, închideți ușa și încuiați-o.
— Doamnă !
— Atunci o încui *eu*. Luați loc. L-ați văzut ?
— Pe cine, doamnă ? Pe domnișorul Pierre ?
— Pe el ! Repede !
— Tocmai ca să vă vorbesc despre el am venit, doamnă. Mi-a făcut o vizită cu totul neobișnuită. Aseară — la miezul nopții.
— Și l-ai cununat ? Fii blestemat !
— Nu, nu, doamnă ; sînt niște lucruri pe care nu le pricep... am venit să vă dau de veste, dar văd că mă întîmpinați cu știri copleșitoare.
— Nu vă cer iertare, dar asta nu înseamnă că nu-mi pare rău. Domnule Falsgrave, fiul meu, juruit în fața lumii să o ia de nevastă pe Lucy Tartan, s-a însurat în taină cu alta... Cine știe ce stricată !
— Cu neputință !
— Așa cum vă aflați aici în fața mea, așa e de adevărat. Nu știați nimic ?
— Nimic, nimic. Chiar nimic. Cu cine s-a însurat ?
— Cu cine știe ce stricată, vă spun ! Nu vă vorbește acum o doamnă, ci cea care se află mai în adînc — o femeie ! O femeie jignită și otrăvită în mîndria ei !
Îi întoarse iute spatele și porni din nou să măsoare camera cu pași repezi, la fel de rătăcită și uitînd cu totul de prezența lui. După ce o așteptă zadarnic să se oprească, domnul Falsgrave înaintă către ea cu băgare de seamă și, cu cel mai adînc respect, aproape cu teamă, îi vorbi :
— E ceas de durere într-adevăr pentru dumneavoastră ; trebuie să recunosc că sutana mea nu-i poate aduce alinare, cel puțin în clipa de acum. Îngăduiți-mi să mă retrag și să vă las doar rugăciunile mele ca să vă cîștigați pacea,

înainte ca soarele, pe care văd că l-aţi izgonit de-aici, să apună. Puteţi să trimiteţi după mine oricînd. Pot să plec?

— Pleacă ! Să nu-ţi mai aud vocea mieroasă, miorlăită, care e o ruşine pentru orice bărbat ! Pleacă, neajutoratule, neînstare de vreun ajutor !

Porni din nou să bată camera cu paşi iuţi, mormăind nedesluşit : „Acum, acum, acum, acum încep să înţeleg mai limpede, mai limpede, e limpede ca lumina zilei ! Primele mele bănuieli vagi mergeau pe calea cea bună ! Prea bună ! Da... la şezătoare ! La şezătoare ! Ţipătul !... I-am văzut privirea ţintuită asupra ei. N-a vrut să vorbească despre asta în drum spre casă. L-am învinovăţit că tace : m-a îmbrobodit cu minciuni, minciuni, minciuni ! Da, da, e însurat cu ea, cu ea... cu ea !... Poate că era şi atunci. Şi totuşi... şi totuşi.. cum se poate ? Lucy. Lucy... l-am văzut după aceea privind-o de parcă ar fi fost gata să moară pentru ea, să meargă în iad pentru ea, acolo unde şi merită de altfel să ajungă ! Oh ! Oh ! Oh ! Să reteze din rădăcini, cu tăişul grosolan al simţurilor, trunchiul de toţi cinstit al unui neam fără pată ! Să amestece vinul cel mai ales cu apa impuţită din băltoaca prostimii, îngălîndu-l pînă şi-a pierdut tot parfumul ! Viperă ! Dacă te-aş mai purta în pîntec, dintr-o lovitură aş fi şi sinucigaşă şi ucigaşă !"

Un al treilea ciocănit se auzi la uşă. Deschise.

— Stăpînă, mă gîndeam să nu vă stînjenesc... Sînt chiar deasupra dumneavoastră... Aşa că nu le-am coborît încă.

— Vorbeşte desluşit ! Ce vrei să spui ?

— Iertare, stăpînă, nu ştiu de ce credeam că aveţi ştire de asta, dar acum văd că nu se poate.

— Ce-i cu hîrtia mototolită din mîna ta ? Dă-mi-o.

— I-am promis tînărului meu stăpîn să nu o fac, doamnă.

— Am să ţi-o smulg atunci. şi el nu te mai poate ocărî. Ce ? Ce ? Ce ? Trebuie să fie nebun !... „Dragă băiete"... Ce ? Ce ?... Nebun şi vesel !... Cufăr ?... Haine ?... Geamantane ?... Are nevoie de ele ?... Aruncă-i-le pe fereastră ! Şi dă-le brînci în jos, căci o fi stînd dedesubtul ei ! Fă bucăţi toată camera. Smulge covorul de pe jos. Jur că nu voi lăsa nici cea mai mică amintire de a lui să dăi-

nuie în această casă. Aici !... Chiar aici unde stau acum a stat poate el cîndva ; da, aici mi-a legat șiretul de la pantof ; locul e plin de noroi ! Dates !

— Stăpînă...

— Fă ce ți-a cerut. Pe ocolite m-a făcut de rușine în ochii lumii ; am să-l fac și eu de rușine. Ascultă și să nu crezi că m-am țicnit. Du-te în camera aceea (și arătă în sus), ia fiecare lucrușor din ea și, acolo unde ți-a spus să-i lași geamantanele și cufărul, să pui toate catrafusele.

— Mi-a spus să le las în fața casei... a casei lui !

— Chiar de nu ți-ar fi spus așa, acolo ți-aș fi poruncit să le pui. Nătărăul ! O să dau de știre întregii lumi că-l reneg și-l dezmoștenesc ! Fă ce ți-am spus... Stai. Lasă camera așa cum e ; du-i doar ce ți-a cerut.

— Bine, doamnă.

Îndată ce Dates plecă, doamna Glendinning rămase să se plimbe încoace și încolo cu pași repezi, mormăind nedeslușit : „De-aș fi o femeie mai puțin puternică și trufașă, mi-ar fi trecut pînă acum. Vulcanii adînci ard multă vreme înainte de a li se stinge pojarul. Ah, dacă lumea ar fi alcătuită din aluat moale, pe care să-l frămîntăm așa cum poftește inima noastră pătimașă ! Blestemate fie silabele care alcătuiesc ticăloasa vorbă *bună-cuviință*. Atîrnă cît butucul unui ocnaș ; atîrnă ? Ce se aude ? Atîrnă ceva... Nu atîrnă, se tîrăște pe jos... cuferele lui... ale pribeagului... le tîrîie afară. Aș trage inima mea după ele, așa cum îi scot pe înecați pescarii, așa mi-aș trage și eu afară fericirea pierdută ! Băiete, băiete, mi te-au adus mai rău decît dacă te-ar fi găsit înecat, șiroind de apă... înecat în necinstea de gheață ! Oh ! Oh ! Oh !"

Se aruncă pe pat, își acoperi fața și rămase nemișcată. Apoi sări deodată în sus și sună pripit.

— Deschide birouașul și trage pupitrul. Așteaptă și trimite asta domnișoarei Lucy.

Și scrise repede aceste rînduri cu creionul :

„Inima îmi sîngerează pentru tine, scumpă Lucy. Nu am glas... Știu totul. Caută-mă la primul ceas după ce îmi vin în fire."

Și se aruncă din nou pe pat, rămînînd nemișcată.

III

Aproape de apusul soarelui, în aceeaşi seară, Pierre se afla într-una din cele trei camere arvunite la hanul „Lebăda Neagră" ; cufărul acoperit cu creton şi măsuţa de scris se aflau în faţa lui. Se căuta prin buzunare cu disperare.

„Cheia ! Cheia ! Altfel va trebui să-l forţez. Prevesteşte un lucru rău. Ba, mai mare norocul — unii bancheri sînt siliţi să spargă uşa ca să intre în tezaurele lor. Dar nu întotdeauna. Ia să vedem... Uite cleştii. Mîndru chip au aurul şi argintul ! Niciodată n-am iubit banii pînă în ziua de azi. De cîtă vreme i-am agonisit aici ; suveniruri de demult de la mătuşi, unchi, nenumăraţi veri şi de la... dar de ei nu vreau să-mi aduc aminte ; de acum înainte sînt morţi pentru mine ! Fără îndoială că zaraful o să-mi dea ceva în plus pentru atîta aur vechi. Uite şi piese mai mari, amintiri de la... nu am să-i spun pe nume... de mai bine de jumătate de veac. Ei, nu m-aş fi gîndit vreodată că vor ajunge să le trimit din nou la plimbare prin lume, de unde au venit. Dar dacă tot trebuie cheltuiţi, acesta este ceasul, la această ultimă nevoie şi pentru această sfîntă cauză. Ce rangă netoată şi prăpădită ! Hei-rup ! Încă o dată... cuib de şarpe !"

Dat brusc peste cap, capacul cufăraşului îi dezvălui privirilor *portretul-şezînd* aşternut deasupra tuturor celorlalte lucruri, acolo unde îl dosise chiar el, cu cîteva zile mai înainte. Aşezat cu faţa în sus, îl întîmpină cu zîmbetul acela tăcut, fără nume, neschimbat şi cu mai multe înţelesuri. Sila lui dintîi era acum sporită şi de un alt simţămînt, cu totul nou. Acelaşi aer abia ghicit al portretului îl putea regăsi, amestecat ciudat, cu trăsături mai nobile, mai dulci şi mai îndepărtate, pe faţa Isabelei ; acel aer deci i se părea acum nesuferit ; dezgustător, deşi fără vreo pricină pentru Pierre. Nu încercă să înţeleagă de ce ; nu putea decît să simtă şi încă foarte tare.

Lăsînd baltă orice alte investigaţii printre cotloanele iscusit întortocheate ale acestei teme, nu ne mai rămîne să spunem decît că sila lui Pierre faţă de portret se trăgea, poate, fără ca el să-şi dea seama, din vreuna din acele idei

adînci care uneori se strecoară, nu se știe cum, chiar în mințile cele mai obișnuite. În strania legătură dintre fața zugrăvită a tatălui său de mult mort și fața surorii în viață, în faptul că depindeau una de alta și că una se oglindea — moștenită — în cealaltă, Pierre va fi văzut înfățișîndu-i-se prin semne vizibile și de netăgăduit tirania Timpului și a Sorții. Pictat înainte ca fiica sa să fie zămislită sau să se nască, asemeni unui văzător mut portretul părea să arate cu degetul lui profetic către văzduhul gol din care Isabel se alcătuise în cele din urmă. Icoana avea parcă viață și duh ; întrucît nu aerul tatălui său, așa cum și-l amintea Pierre, se putea acum citi pe fața moștenită de Isabel, ci acela al portretului, nu părintele lui Pierre, așa cum îi rămăsese lui în minte, ci eul pictat al portretului părea a fi adevăratul tată al lui Isabel ; oricît de ciudat ar părea, Isabel moștenise o expresie care nu putea fi întîlnită altundeva decît în tabloul cu pricina.

Întrucît tatăl lui avea să fie acum izgonit pe vecie din minte ca o prezență amară, iar Isabel urma să devină obiectul unei iubiri statornice și puternice, i se părea necuviincios ca în portretul cu zîmbet în doi peri să se oglindească dulcele ei chip cernit, atît de nefiresc amestecat, strîmbat și schilodit.

Cînd își reveni din prima zdruncinare, ridică după un timp portretul cu amîndouă mîinile și-l ținu departe de el.

„Pînă aici ți-a fost. Am adunat pînă acum amintiri și semne ale trecutului ; m-am închinat tuturor suvenirurilor familiei ; am strîns scrisori, bucle, bucățele de panglici, flori și cele o mie și una de flecuștețe pe care credem că dragostea și amintirea le sfințesc ; adio pentru totdeauna ! De va fi să zăbovească vreo amintire în mintea mea, n-am s-o transform într-o mumie așezată într-un coșciug de sticlă, pe care să se adune praful stîrnit de toți cerșetorii. Muzeul Iubirii e înfumurat și nătîng ca și acele săli întunecoase unde sînt împăiate maimuțe rînjite și șopîrle scîrboase, înzestrate, chipurile, cu un farmec închipuit. Nu vorbesc decît de decădere, moarte și nimic altceva ; decădere și moarte a nenumărate generații ; fac din întregul pămînt mormîntul lor. Cum se poate ca un lucru lipsit de viață să fie un monument închinat vieții ? Atît în ceea

ce privește suvenirurile însiropate. Cît privește celelalte... știu acum că, în amintirile cele mai obișnuite, moartea scoate nu știu cum la iveală toate lucrurile tulburi legate de lucrul sau ființa dispărută : începe să semene vorbe piezișe și strecoară presupuneri josnice, care nu pot fi niciodată limpezite. Lăsată din porunca Domnului, Moartea trebuie să fie ultima scenă a ultimului act din piesa omului ; o piesă care, oricum ar începe — farsă sau comedie — are întotdeauna un sfîrșit tragic : cortina cade inevitabil peste un cadavru. De aceea n-am să mai joc niciodată rolul piticului rău, încercînd prin mici amintiri după moarte să-i răstorn șartul, străduindu-mă să păstrez mereu vie icoana făpturii vii. Să moară totul și să se plămădească din nou ! Cît despre asta... asta !... De ce aș mai păstra-o ? De ce să păstrez un lucru la care nimeni nu poate privi cu îngăduință ? Și dacă sînt hotărît să-i păstrez nepîngărită amintirea în ochii lumii... trebuie să distrug acest obiect, căci el este dovada cea mare, osînditoare și nemăsluită, a cărei putere necurată mai că mă face să-mi pierd mințile. Pe vremea grecilor de demult, înainte ca mintea omului să se împîslească în robia bătrîneții, înainte să se albească și să se bată în piua ciracilor lui Bacon, înainte ca mădularele omului să își piardă frumusețea și arămiul lor barbar ; pe atunci lumea cea rotundă era proaspătă, roză și înmiresmată, ca un măr proaspăt cules ; acum totul s-a veștejit ! În acei cutezători timpi, cei mari — după ce mureau — nu erau dichisiți ca niște curcani puși în tavă și așezați în pămînt cu garnitură cu tot, ca să se îndoape blestematul de Ciclop ca un mîncător de oameni ce se află ; nesățioasa viață îl trăgea pe sfoară pe lacomul vierme, arzînd mortul întru slavă ; astfel duhul se înălța spre ceruri odată cu șuvițele cîrlionțate de fum.

La fel voi face și eu cu tine. Deși pentru trupul, căruia acest portret îi este slab ecou, a sosit de mult ceasul groaznicelor socoteli din cimitir — Dumnezeu mi-e martor că, de n-ar fi fost acea părticică din tine, meritai să te ia mai la refec — o să am grijă de această a doua înmormîntare a ta și, arzîndu-te, te voi așeza în racla urieșească a văzduhului ! Hai, vino !".

În vatră ardea un foc mic de lemne, ca să împrospăteze aerul din camera multă vreme închisă ; rămăsese acum doar o grămăjoară țuguiată de cărbuni încinși. Smulgînd și făcînd bucăți rama poleită, dar veche, Pierre așeză cele patru bucăți pe cărbuni ; uscăciunea lor înteți curînd scînteile ; atunci el înfășură pînza făcînd-o sul, o legă și o încredință flăcărilor care acum trosneau cu zgomot. Urmări, fără să-și ia ochii de la el, cum sulul pictat se înnegrește și se scorojește, începînd să se desfacă pe măsură ce sfoara care îl legase ardea ; o clipă, prin flăcări și fum, portretul se zvîrcoli și se desfăcu, ridicîndu-se în picioare chinuit, privindu-l cu ochi plini de groază imploratoare, iar imediat după aceea, înfășurat într-o pînză lată de ulei aprins, dispăru pentru totdeauna. Cedînd unei porniri bruște și nestăpînite, Pierre băgă mîna în flăcări să scape chipul rugător ; la fel de repede își trase mîna pîrlită, care nu mai putuse apuca nimic. Se arsese, dar nu-i păsa.

Alergă înapoi la cufăr și, punînd mîna pe mai multe pachete de scrisori de familie și tot soiul de amintiri amestecate așternute pe hîrtie, le aruncă una după alta în foc.

„Așa, așa, așa ! Zeilor celor buni le aduc ofrande proaspete ; toate amintirile le torn într-o singură cupă ! Așa, așa, așa !... Încă, și încă, și încă ; s-a făcut ! N-a mai rămas decît cenușa ! De acum înainte pribeagul Pierre nu mai are nici părinți și nici trecut ; întrucît Viitorul e pentru noi toți o mare pată albă, Pierre cel de două ori dezmoștenit, eliberat din plasă, rămîne înlănțuit în prezent, liber să-și urmeze propria lui voință și propriul lui chef, oricare ar fi sfîrșitul !“

IV

În aceeași după-amiază Lucy zăcea în iatacul ei. Se auzi o bătaie în ușă, și credincioasa Martha o întîmpină pe doamna Glendinning, acum liniștită și hotărîtă.

— Cum se simte tînăra ta stăpînă, Martha ? Pot să intru ?

Şi, nemaiaşteptînd răspunsul, intră în cameră cu pas nesovăitor, trecînd pe lîngă cameristă.

Se aşeză lîngă pat şi îşi îndreptă privirea către ochii deschişi şi gura strînsă şi palidă a lui Lucy. O privi atentă şi cercetătoare o clipă, apoi se întoarse înspăimîntată către Martha, ca şi cînd ar fi căutat întărire pentru cine ştie ce gînd cutremurător.

— Domnişoară Lucy, spuse Martha, a venit... a venit doamna Glendinning. Vorbiţi-i, domnişoară Lucy !

Stoarsă de puteri în urma cine ştie cărei ultime zvîrcoliri a durerii ei, Lucy nu era aşezată în pat cum se cuvine, ci zăcea de-a curmezişul lui, cu trupul fără culoare sprijinit în perne albe ; doar un cearşaf o acoperea, ca şi cînd inima îi era atît de grea încît trupul ei ca neaua nu putea îndura nici măcar greutatea unei pene de pasăre. Aşa cum vălurile cad în falduri în jurul trupului unei statui albe de marmură, cearşaful subţire se mlădia în jurul lui Lucy ca un zăbranic peste o înecată.

— E doamna Glendinning. Vreţi să-i vorbiţi, domnişoară Lucy ?

Buzele subţiri se mişcară şi palpitară o clipă, apoi rămaseră nemişcate şi o paloare sporită o învălui ca un giulgiu.

Martha aduse sărurile : cînd bolnava se linişti, îi făcu semn vizitatoarei să plece şi şopti :

— Nu vrea să vorbească cu nimeni : nu vorbeşte nici cu mine. Tocmai a plecat doctorul ; a venit aici de cinci ori de azi-dimineaţă şi spune că trebuie să fie lăsată absolut liniştită. Apoi, arătînd către măsuţă, adăugă : Vedeţi ce-a lăsat, doar întăritoare. Spune că liniştea e cel mai bun leac. Linişte, linişte, linişte ! Oh, dulce linişte, vei veni vreodată ?

— I s-a scris doamnei Tartan ? şopti doamna Glendinning.

Martha încuviinţă din cap.

Vizitatoarea se îndreptă spre ieşire, spunînd că va trimite vorbă o dată la două ore, ca să vadă cum se mai simte Lucy.

— Dar unde... unde este mătuşa ei, Martha ? exclamă cu voce scăzută, oprindu-se în uşă şi privind prin cameră

cu uimire bruscă. Nu se poate, nu se poate ca doamna Llanyllyn...

— Sărmana, sărmana doamnă bătrînă ! şopti Martha printre suspine. S-a molipsit de durerea drăgălaşei Lucy ; a urcat în fugă pînă aici, a aruncat o privire în pat şi apoi s-a prăbuşit ca moartă. Doctorul are două paciente acum, doamnă... Şi, privind din nou spre pat şi atingînd cu gingăşie pieptul bolnavei ca să vadă dacă tresaltă, adăugă : Vai, vai ! Şarpe veninos ! Care a putut să muşte un sîn atît de dulce ! Pentru el flăcările iadului ar fi încă prea reci... Trăsni-l-ar Dumnezeu !

— Ba limba ta să-ţi băşice cerul gurii ! strigă înăbuşit doamna Glendinning ca un şuierat. N-ai voie, slugă, să-ţi baţi joc de fiul meu, de-ar fi el Lucifer fierbînd în focul Gheenei ! Bagă de seamă cum te porţi, netrebnico !

Şi ieşi din cameră, spumegînd de mîndrie nebiruită şi lăsînd-o pe Martha uluită că atîta frumuseţe poate să ascundă atîta venin.

CARTEA XIII

PLECAREA DE LA POIANA ȘEII

I

Soarele tocmai apusese cînd Pierre trase în fața fermei Ulver, cu o căruță de la hanul „Lebăda Neagră". Sora lui îl aștepta, înfășurată în șal și cu boneta pe cap, în poartă.

— Ei, Isabel, gata totul ? Unde e Delly ? Văd două cufere destul de firave. Mic e cufărașul care adăpostește averile dezmoșteniților ! Căruța așteaptă, Isabel. E totul gata ? N-ai uitat nimic ?

— Nimic, Pierre ; deși, plecînd de aici... dar nu vreau să mă gîndesc la asta ; așa e scris.

— Delly ! Unde e ? Să mergem după ea, spuse Pierre, luînd-o de mînă pe Isabel și întorcîndu-se iute.

O tîrî astfel mai mult decît o conduse în sălița mică de la intrare și, lăsîndu-i mîna, o puse pe a lui pe clempușul ușii din interior. Isabel îi apucă brațul, ca și cînd ar fi vrut să-l oprească, să-i spună ceva în legătură cu Delly ; deodată tresări ; o clipă, arătînd către mîna lui dreaptă, păru că vrea să se tragă la o parte.

— Nu-i nimic. Nu mă doare ; o arsură ușoară, m-am pîrlit din greșeală azi-dimineață. Dar ce mai e și asta ? adăugă el ridicîndu-și mîna la lumină : fum ! Funingine ! Așa se întîmplă dacă pleci pe întuneric ; dacă ar fi fost soare, aș fi observat. Sper că nu te-am murdărit, Isabel ?

Isabel ridică mîna și îi arătă urmele.

— Sînt de la tine, frate, și m-aș molipsi bucuroasă de ciumă, doar ca să am ceva de la tine. Șterge-te pe mînă și nu te îngriji de a mea.

— Delly ! Delly ! strigă Pierre. De ce să nu mă duc să o aduc ?

Punîndu-și degetul pe buze, Isabel deschise binișor ușa și îi arătă pe cea de care el întrebase, ghemuită și înfofolită într-un colț, pe un scaun.

— Să nu-i vorbești, frate, șopti Isabel, și nu încerca încă să-i vezi fața. Sper că o să-i treacă în curînd. Putem merge acum ? Ia-o cu tine, dar nu-i vorbi. Mi-am luat rămas-bun de la toți ; bătrînii sînt în camera din spate ; îmi pare bine că n-au ieșit să ne petreacă. Haidem acum, și să ne grăbim, Pierre : e clipa care nu-mi place ; va trece în curînd.

În scurtă vreme erau toți trei la han. Poruncind să se aducă luminări, Pierre urcă primul scările și le pofti pe cele două tovarășe ale sale într-una din cele două camere care dădeau afară, păstrîndu-și-o pentru sine pe ultima.

— Uite, se adresă el siluetei mute și pe jumătate întoarse a lui Delly : uite, aceasta este camera dumitale, domnișoară Ulver ; Isabel ți-a povestit tot ; știi de căsătoria noastră pînă acum secretă ; ea o să rămînă cu dumneata puțin, pînă mă întorc de la niște treburi pe care le am în capul străzii. Știi că mîine, foarte devreme, o să luăm diligența. Poate că nu ne vom mai vedea pînă atunci, așa că nu-ți pierde firea și încearcă să fii mai veselă, domnișoară Ulver. Și noapte bună. Totul va fi bine.

II

A doua zi odată cu zorii, la patru, cele patru ceasuri fugare erau reprezentate de patru telegari fără astîmpăr, care-și scuturau hamurile în fața ferestrelor hanului. Trei umbre ieșiră în aerul rece și împîclit și se urcară în poștalion.

Bătrînul hangiu îi strînsese mîna lui Pierre, descurajat și tăcut ; țanțoșul vizitiu ședea pe capră, potrivindu-și cele patru hamuri în jurul degetelor de la mîna pe care-și trăsese mănuși de căprioară ; la intrare se adunaseră cîțiva grăjdari care priveau cu admirație plecarea și alți cîțiva gură-cască ; atunci, gîndindu-se la tovarășele sale și nerăbdător să scurteze orice fel de întîrziere într-o astfel de clipă dureroasă, Pierre strigă în grabă către vizitiu să dea bice. Într-o clipă cei patru bidivii bine hrăniți și făcuseră un salt cît erau ei de lungi și cele patru roți ascultătoare depănaseră prima rotire ; sfichiuind din bici cu

înflorituri meşteşugite, zglobiul vizitiu arăta întocmai ca un erou fanfaron, aşternîndu-şi iscălitura împopoţonată în aerul gol. Şi astfel, în lumina tulbure a zorilor, în plesnetul sfidător al biciului lung şi şfichiuitor, cei trei părăsiră pentru totdeauna dulcile meleaguri ale Poienii Şeii.

Bătrînul şi bondocul hangiu privi un timp după diligenţă şi, intrînd înapoi la han, îşi mîngîie barba sură, mormăind ca pentru sine :

„Sînt stăpînul acestui han de treizeci şi trei de ani ; am întîmpinat şi am petrecut multe alaiuri de nuntă ; cu căruţe, dănţuieli, faetoane, trăsuri... vesele cete, vesele fete... na, că am făcut o poezea, a ieşit ca dopul de la sticlă... da, da-mi amintesc că odată au venit şi cu căruţele cu boi, împodobite cu ghirlande ; păi cum nu, o dată mireasa stătea pe un pat aşternut cu trifoi proaspăt tăiat şi înmiresmat. Dar călătorie de nuntă ca cea de azi dimineaţă ? ! Păi, e mai tristă ca o înmormîntare. Şi tocmai voinicul domnişor Pierre Glendinning să fie ginerele ! Eh, dar degeaba mă mai mir. Cînd am împlinit cincizeci de ani credeam că n-o să mai am de ce să mă minunez ; şi uite că nu e aşa ! Nu ştiu de ce, dar parcă mi-aş fi dus la groapă un bun prieten de demult şi parcă simt în palmă urmele frînghiilor de coborît sicriul. E cam devreme, dar o duşcă tot am să trag. Ia să vedem... Cidru, o cană de cidru ; e pişcător precum pintenul unui cocoşel luptător... băutura asta-i bună cînd eşti întristat. Doamne sfinte ! Toţi grăsanii pămîntului au pieliţa subţire şi suferă pentru ceilalţi. Un slăbănog cu pieliţa subţire, care, va să zică, nu suferă fiindcă n-are atîta umplutură în el pe care să o acopere pojghiţa. Hei, hei, hei ! Hei ! Hei ! Dintre toate colicele, ferească-ne Domnul de alea melan-colice de te-apucă de la tărtăcuţă ; că aia nici cînd creşte şi se coace, tot n-are nimic în ea."

CĂLĂTORIA ŞI BROŞURA

I

Toate lucrurile şi simţămintele adînci, indiferent de ce ar fi ele stîrnite, sînt vestite şi întovărăşite de Tăcere. Ce adîncă este tăcerea care se lasă înainte ca palida mireasă să răspundă *Da* la întrebarea solemnă a preotului : *Vrei să-l iei de bărbat pe acest om ?* Tot în tăcere se împreună mîinile celor cununaţi. În tăcere s-a născut şi Cristos pruncul. Tăcerea e sfinţenia lumii. Tăcerea este aşternutul nevăzut tocmit de mîinile Marelui Preot peste faţa lumii. Tăcerea este în acelaşi timp lucrul cel mai nevinovat şi cel mai cutremurat din natură. Ea vorbeşte despre puterile ascunse ale sorţii. Ea este singura voce a firii.

Împărăteasca tăcere nu se mărgineşte doar la lucrurile mişcătoare sau mărețe. Precum aerul, ea pătrunde în toate lucrurile şi-şi vădeşte tăria în acea anume stare sufletească ce îl stăpîneşte pe călătorul singuratic la începutul drumeţiei sale, tot aşa ca şi la vremea de neînchipuit, înainte de facerea lumii, cînd Tăcerea hălăduia pe faţa apelor.

Nimeni dintre cei din poştalion nu scoase nici o vorbă şi trăsura ce-l purta pe tînărul nostru entuziast, Pierre, şi pe ceilalţi întristaţi călători, îşi urmă calea la hotarul dintre zorile cenuşii şi noaptea adîncă ce se înstăpînise încă neînvinsă în inima bătrînilor codri prin care şerpuia drumul.

Urcînd în trăsură, Pierre îşi sprijinise palma de bancheta tapiţată ca să se aşeze mai bine şi dăduse peste nişte foi mototolite de hîrtie. Le strînsese în mînă fără să ştie ce face ; aceeaşi pornire strîngătoare, ciudată, a inimii sale, care-i dăduse brînci la faptă fără să se gîndească, îl împinse mai departe să rămînă cu hîrtiile mototolite în mînă un ceas sau două în tăcerea grea, vrăjită, pe care

o purta grăbita diligență prin inima neclintită a tăcerii începutului de zi pe cîmpuri și prin păduri.

Gîndurile îi erau întunecate și nedomolite ; un timp cugetul îi fu bîntuit de răzvrătire, de cumplită revoltă și necredință. Starea sa poate fi cel mai bine asemuită aceleia care — după cum mărturisea odată în amvon un preacinstit slujitor al Domnului — cotropise inima unui vrednic preot. În mijlocul unei mărețe catedrale, într-o după-amiază de înnourată duminică, preotul tocmai se pregătea să împartă împărtășania după cina cea de taină, cînd necuratul îl ademenise deodată, șoptindu-i că dreapta credință nu e decît o trăsnaie fără noimă. Tot astfel păți și Pierre ; pe el necuratul îl chinuia șoptindu-i că s-ar putea ca tot entuziasmul lepădării sale de sine să nu fie decît o prostie. Necuratul își bătea joc de el și îi spunea că e un prost. Rostind pe dată o rugă fierbinte — cu ochii închiși și cu mîinile încleștate pe anafura sfințită — credinciosul preot îl biruise pe diavol. Nu astfel stăteau lucrurile cu Pierre. Monumentul nepieritor al bisericii catolice ; cartea nepieritoare a Bibliei ; convingerea nestrămutată în adevărul înnăscut al credinței — acestea erau puternicele ancore ce-l țineau legat atunci cînd furtuna neașteptată stîrnită de necurat încerca să îl ia pe sus. Dar Pierre... unde putea el să găsească biserica, monumentul, biblia care să-i spună limpede : „Mergi mai departe ; calea ta este cea dreaptă ; eu nu mă lepăd de tine ; mergi mai departe". Deci aceasta era deosebirea dintre preot și Pierre : la primul era vorba dacă unele gînduri abstracte erau sau nu adevărate ; la Pierre era vorba dacă hotărîri vitale erau drepte sau nu. În această coajă de nucă se află, asemeni unor oușoare, eventualele răspunsuri la unele întrebări care ne nedumeresc, precum și descoperirea altora, încă mai adînci, care urmează din deslușirea celor dintîi. Adevărat este însă că unii oameni se codesc să afle răspuns la întrebările clipei de față, de teamă să nu-și dea astfel mai mult de lucru.

Gîndindu-se la scrisoarea de jale, venită parcă de pe alt tărîm, a lui Isabel, Pierre își aminti de înălțata luminare a acelui ceas cînd cuvintele viteze îi țîșniseră din inimă : „Mîngîiere îți voi fi, lîngă tine stînd, pentru tine luptînd acum și pururea al tău frate ce într-ajutor îți va

sări !“ Aducerile aminte se desfăcură în falduri de mîndru imbold ; în fața acestor slăvite flamuri ale Virtuții, necuratul cu copita despicată o luă la fugă șonticăind îngrozit. Dar iată că în minte îi vine din nou privirea de afurisenie cumplită pe care i-o aruncase mama lui la despărțire ; aude din nou cuvintele care-i surghiuneau inima : „Sub acoperișul meu și la masa mea, cel care s-a numit odată Pierre Glendinning nu mai are ce căuta“. Fără viață, pe patul alb ca zăpada, îi apare Lucy în fața ochilor, zăcînd învăluită în ecourile tălăzuite ale propriului ei țipăt de moarte : „Inima mea ! Inima mea !“ Atunci, repede, înapoi la Isabel și la cutremurarea fără nume a simțămîntului tulbure, abia mijind către înțelegere, pentru această fecioară a tainelor ! „Vai ! Încotro îmi îndrept pașii, las în urmă cadavre !“ gemu Pierre. „Înseamnă că este cu putință ca purtarea mea să fie cea dreaptă ? Vai ! Prin ea par să stau sub amenințarea unui păcat nefiresc și blestemat, atît de nefiresc încît se prea poate să fie tocmai cel despre care Scriptura spune că nu încape iertare. Leșuri în urmă și păcatul cel mai întunecat în față, cum e cu putință atunci ca purtarea mea să fie cea dreaptă ?“

Aflîndu-se în această stare și avînd doar tăcerea drept tovarăș, văzu răsărind primele raze ale soarelui de dimineață care i se închinară. Tulburarea și noaptea nedormită trecuseră ; amorțeala neobișnuită ce însoțește uneori o grijă tăcută și neîntreruptă, dulcea pace din aer și legănarea molcomitoare a trăsurii pe un drum întărit și netezit de o bură de ploaie din noaptea trecută, toate acestea își făcuseră efectul așteptat asupra celor două fete ; cu fețele acoperite, adormiseră sub ochii lui Pierre. „Dormiți duse — nemaiștiind astfel de voi, oh, dulce Isabel, oh, sărmană Delly ; fugarele voastre destine le port într-al meu !“

Deodată, în timp ce ochiul său întristat se pleca din ce în ce mai jos, ostenit să mai dezmierde fețele care-și aflaseră ca prin minune pacea, privirea-i căzu pe pumnu-i strîns, sprijinit pe genunchi. Din strînsoare ieșeau niște hîrtii. Habar n-avea cum ajunseseră acolo sau de unde veniseră, deși chiar el le apucase, mototolindu-le. Ridică mîna și, descleștîndu-și degetele, le întinse, le desfăcu și le netezi ca să vadă ce-ar putea fi.

Erau subțiri, vechi și uscate ca o scrumbie ; cerneala era ștearsă și hîrtia soioasă. Păreau a fi paginile de început ale cine știe cărei vechituri de broșură, un capitol sau așa ceva, dintr-un tom mai mare al vreunei disertații. Încheierea nu mai exista. Un călător care trecuse mai înainte pe acolo o scăpase cînd își scosese batista.

Pe cei mai mulți dintre bărbați îi apucă uneori cîte o toană pe care nu știe nimeni să o explice și care-i face ca în unele clipe, printre îndeletnicirile lor obișnuite și cînd se află singuri în vreun colțișor sau ungher pașnic, să le cadă drag de te miri ce, cîte o zdreanță de hîrtie tipărită — uneori o bucățică de ziar cu cîte o reclamă de mult răsuflată — și atunci o citesc, o cercetează, o răscitesc, cugetă asupra ei și se dau de ceasul morții pentru un prăpădit de petic răpănos, pe care în alte împrejurări sau în oricare alt loc nici nu le-ar trece prin gînd să-l atingă măcar cu un clește. Într-o anumită măsură, tot așa stăteau lucrurile și cu Pierre. Dar dacă era și el ca și celelalte făpturi omenești din cînd în cînd rob al mai sus-arătatei toane, după ce aruncă o privire la titlul terfeloagei uscate ca o scrumbie, alcătuită ca o broșurică, fu cît pe ce să o arunce pe fereastră. Căci în orice dispoziție s-ar afla, ce muritor cu scaun la cap, oricare ar fi el, ar avea răbdare să țină în mînă mai multă vreme o cărțulie tipărită (cu cerneală aproape ștearsă și pe hîrtie destul de soioasă) care, după toate cele, mai poartă și numele abracadabrant și nesuferit de *Cronometricale și orologicale* ?

Fără îndoială, trebuie să fi fost un lucru fără seamăn de profund ; trebuie să spunem însă că, atunci cînd omul se află într-o stare de suflet cu adevărat adîncă, atunci orice fel de profunzimi vorbite sau scrise îi sînt negrăit de nesuferite și îi par de-a dreptul copilării. Cu toate acestea, tăcerea continua neîntreruptă. Drumul se întindea de-a lungul unei regiuni nelocuite și pustii ; femeile dormeau în fața lui ; gîndurile amare erau din ce în ce mai greu de îndurat, așa că, mai ales pentru a-și muta mintea de la mohorîtul fapt al realității decît din altă pricină, Pierre se hotărî în cele din urmă să se cufunde în citirea broșurii.

II

Mai curînd sau mai tîrziu, în viață, tînărul înflăcărat sau de bună-credință ajunge să cunoască și să prețuiască mai mult sau mai puțin acest surprinzător solecism : Deși prima încercare prin care trebuie să treacă un creștin pentru a fi pe placul lui Dumnezeu este să renunțe la această lume, totuși nu știu cum se face că părțile din lume cele mai închinate lui-Mamon — Europa și America — sînt stăpînite tocmai de nații prea creștine, care se împăunează cu stăpînirea lor și par să aibă niște temeiuri pentru asta.

Odată ce greșeala sare în ochi în practica de fiecare zi, cată a ne apuca de citirea de osîrdie a Evangheliei, ajungînd a ne cufunda de la sine în cea mai mare minune a tuturor religiilor : predica de pe munte. De pe acel ceresc munte se revarsă către toți tinerii iubitori de cinste un șuvoi fără sfîrșit ce ne topește sufletul de bunătate și iubire a aproapelui ; junii sar în sus de bucurie la gîndul că izvorul sfintei lor credințe a dat glas unor învățături atît de dulci și alinătoare ca acestea ; învățături care întruchipează toată dragostea pentru Trecut și toată dragostea ce poate fi închipuită într-un viitor ce cu mintea-l poți cuprinde. Emoții ca cele stîrnite de acea predică în inimile înflăcărate ale tinerilor par a fi de-a dreptul rupte din rai. Asta vine de la Dumnezeu ! strigă inima, și în acel strigăt se îneacă orice cercetare. Odată sorbită această învățătură, iată-l pe tînăr din nou cu privirea îndreptată asupra lumii. Pe dată, întărind strîmbătatea cugetării de mai sus, îl îneacă simțămîntul covîrșitor al sfruntatei nerușinări a lumii ; lumea pare să se lăfăie bălăcindu-se în minciuni. Descoperirea e atît de copleșitoare, încît la început tînărul e gata să respingă dovezile simțurilor ; iar cînd s-o facă, se trezește în fața unei dovezi asemănătoare cu mișcarea soarelui, pe care el cu ochii lui îl vede învîrtindu-se în jurul pămîntului, dar ascultînd de înțelepciunea altora — a astronomilor din tagma lui Copernic pe care nu i-a văzut niciodată — e totuși încredințat că nu soarele se învîrtește în jurul pămîntului, ci pămîntul în jurul său. Tot astfel îi aude pe cei buni și înțelepți

zicînd sincer · „Lumea asta doar *pare* a se bălăci în minciuni, în fapt ea nu se bălăcește în ele ; alături de minciună e și mult adevăr pe lume". Să zicem că atunci se duce din nou la Biblie și, acolo, se citește altceva decît că lumea asta e nerușinată și blestemată, fără putință de răscumpărare ; că oamenii trebuie cu orice preț să încerce să scape din ea ? Dar de ce să scapi de ea, dacă e o lume adevărată și nu una a minciunii ? Fără îndoială, atunci lumea asta e o minciună.

La acestea, în sufletul înflăcăratului tînăr pornesc să se înfrunte două armii ; dacă nu este nici apostat, nici papă-lapte, nici în stare să găsească talismanul secret pentru a stinge cearta dintre lume și sufletul lui, apoi nu mai află pace, nu mai află cel mai mic răgaz în această viață. Și cum, fără îndoială, talismanul secret nu l-a găsit nimeni, nu e mai în firea lucrurilor omenești să zicem că el nici nu există ? Unii filozofi se laudă din cînd în cînd că l-au găsit ; dar dacă pînă la urmă nu descoperă propria lor închipuire, o descoperă alții pentru ei, și atunci acești falși filozofi alunecă neîmpiedicați pe panta uitării împreună cu filozoficalele lor cu tot. Platon, Spinoza, Goethe și mulți alții aparțin acestei tagme a celor ce se mint pe sine, împreună cu un alai de scoțieni și yanchei sectari, a căror vorbă încleiată se mai scurge încă, îmbăloșînd originalele grecești sau germane neoplatonice. Din acea tăcere adîncă, singura voce a Celui de Sus, de care vorbeam mai înainte, din acel lucru sfînt și fără nume, veneticii ăștia cică au aflat un răspuns ; lucrul este fără noimă, ca și cînd ar spune că au stors apă din piatră, căci cum poate un om să audă o Voce din Tăcere ?

Negreșit, trebuie să recunoaștem că, dacă pentru cineva împăcarea lumii acesteia cu sufletele noastre a putut vreodată prezenta un interes cu totul ieșit din comun, acel cineva ar fi Pierre Glendinning la vremea despre care scriem noi. Ascultînd porunca cea mai înaltă a sufletului său, săvîrșise fapte fără întoarcere care îi spulberaseră fericirea lumească și care, în cele din urmă, aveau să aducă asupră-i cine știe ce altă durere nici cu gîndul gîndită.

Curînd, deci, după prima strîmbătură la citirea titlului chisnovat și după ce-și mai aruncase ochii pe cîteva

pagini mai ales ca să-şi uite de gînduri, în cele din urmă Pierre începu să deslușească adîncul cuget al alcătuitorului terfeloagei jerpelite şi simţi cum i se trezeşte un mare interes. Cu cit citea şi recitea, cu atît interesul i se adîncea şi aşijderea creştea neputinţa lui de a-l înţelege cu desăvîrşire pe autor. Parcă i se înfăţişau unele tulburi lucruri, dar unde voia acesta să bată, nu i se vădea mai limpede. Pricina nu e uşor de limpezit ; dacă ţinem seama că inima şi mintea omului, aceste lucruri unde trebuie căutată matca, nu pot fi atît de uşor dezvăluite. Cîte ceva, mai mult sau mai puţin legat de subiect, poate fi totuşi arătat aici.

Dacă cineva se îndoieşte cît de cît de dreptatea şi vrednicia vieţii şi drumului pe care şi l-a ales şi dacă acel om se întîmplă să dea peste un alt om, ori peste vreun alt mic tratat ori predicuţă care să-i oglindească, fără vrere dar convingător, strîmbătatea cît şi lipsa de vrednicie atît a teoriei cît şi a vieţii, aşa cum a înţeles-o el, atunci acel om va încerca — mai mult ori mai puţin voit — să se ferească de recunoaşterea şi înţelegerea unui lucru care să ducă la propria lui osîndire. Căci în acest caz, a înţelege înseamnă a te osîndi pe tine însuţi, ceea ce e întotdeauna prea puţin convenabil şi greu de suportat pentru fiecare. Încă ceva ; dacă unui om i se spune un lucru cu totul şi cu totul nou, atunci — la vremea la care află pentru prima oară de el — îi este cu neputinţă să-l înţeleagă. Căci, oricît ar părea de fără noimă, oamenii sînt făcuţi doar pentru a înţelege lucruri pe care le-au mai înţeles înainte (deci, ca să zicem aşa, doar cînd erau în pîntecele mamei). Lucrurile noi e aproape cu neputinţă să-i faci să le priceapă, dacă le vorbeşti doar despre ele. Adevărat, uneori se prefac a pricepe ; în inima lor sînt încredinţaţi chiar că pricep ; pe dinafară, arată ca unii care au priceput ; dau din coadă în semn de înţelegere ; şi cu toate acestea, n-au priceput nimic. Se mai poate însă ca, ştiu eu, ei înşişi, nesiliţi de nimeni, să tragă pe nas lucrul cel nou din aerul înconjurător şi astfel acesta să ajungă să le intre în cap ; altminteri nici că se poate. Aţi băgat poate de seamă că nu îi aducem lui Pierre nici una dintre învinuirile de mai sus în legătură cu purtarea lui la găsirea cărţuliei jerpelite. Se poate ca amîndouă să i se potri-

vească ; se poate ca nici una să nu i se potrivească. Sigur este, totuși, că în acea vreme era sincer încredințat că nu pătrunde pe deplin gîndul ciudatului autor pînă în toate cotloanele sale. Și totuși, la o primă ochire, gîndul era din cele mai limpezi de pe lume ; atît de firesc, încît și unui copil i-ar fi putut da prin minte.

Știind deci că această hîrțoagă îl nedumerise pe Pierre atît de mult și văzînd că pînă la urmă Pierre avea să fie oarecum înrîurit de broșura ruptă, atunci cînd, poate prin alte mijloace, va ajunge să o înțeleagă ori, cine știe, să-și dea seama că de fapt a înțeles-o de la bun început, știind că autorul cărții îi va fi cunoscut prin renumele său și că, deși Pierre nu îi va vorbi niciodată, el îi va fermeca și înrobi duhul doar printr-o scurtă ochire de la depărtare aruncată asupra sa ; toate acestea îmi par suficiente temeiuri pentru a pune în capitolele ce urmează partea de început a ceea ce mi se pare o prelegere mai degrabă trăsnită și plină de închipuire decît filozofică, din care mărturisesc că nici eu nu pot să ajung la nici o încheiere care să mulțumească mereu acele frămîntări ale cugetului meu cărora probabil că li se adresa scrierea respectivă. Îmi pare mai degrabă a fi întărirea minunat ilustrată a unei întrebări, decît răspunsul la întrebare. Cum însă ilustrări ca acestea sînt aproape fără excepție luate drept răspuns (și s-ar putea să fie singurele la îndemîna omului), poate că vor servi spre liniștirea măcar vremelnică a cine știe cărei minți iscoditoare, în felul acesta nerămînînd cu totul fără rost. În cel mai rău caz, fiecare poate să sară peste ea ori să o citească și să rîdă în sinea lui.

III

Ei

de Plotinus Plinlimmon

(În trei sute treizeci și trei de prelegeri)

„Prima prelegere.
CRONOMETRICALE ȘI OROLOGICALE
(Fiind nu atît catapeteasma, cît mai degrabă parte din

schelăria vremelnică pentru catapeteasma acestei noi filozofii.)

- Puţini dintre noi, domnilor, se îndoiesc că viaţa noastră pe pămînt este altceva decît o încercare ; printre altele. aceasta înseamnă că aici, jos, noi muritorii avem de-a face doar cu lucruri vremelnice. Ca atare, zic deci că aşa-zisa noastră înţelepciune este şi ea doar vremelnică.

Aşternînd pe hîrtie această precuvîntare, încep dară.

Închizînd ochii, mi se pare că zăresc un rar sobor de suflete care, purtate cu grijă în trupuri, vor odrăsli cu siguranţă peste tot şi întotdeauna adevărul ceresc cu un bob-două lipsă ori adaos. Întrucît vin de la Dumnezeu — singurul izvor al acelui adevăr ceresc, turnul şi movila de la Greenwich de unde se încep meridianele globului pămîntesc şi se socotesc pînă la capătul timpului — astfel de suflete seamănă cu nişte cronometre (pe greceşte „arătători ai timpului") ale corăbierilor, potrivite după ora de la Greenwich atunci cînd corăbiile pleacă din Londra şi trec pe Tamisa la vale pe lîngă locul cu pricina. Îngrijite cu băgare de seamă, ele vor arăta aceeaşi oră chiar de-ar fi purtate pînă în Azore. Nu-i mai puţin adevărat că în mai toate călătoriile lungi şi îndepărtate — să spunem spre împărăţia lui Soare Răsare — cele mai bune, precum şi cele mai bine îngrijite cronometre se întîmplă s-o mai ia şi pe de lături, fără ca cineva să poată îndrepta greşeala, potrivindu-le de-a dreptul după ceasul cel mare de la Greenwich ; cercetarea iscusită şi plină de osîrdie a stelelor prin sextant va ajuta la micşorarea greşelilor. În afară de asta există şi acea operaţiune de a se socoti cam cu cît greşeşte un cronometru ; adică, după ce am văzut cu cît o ia înainte ori rămîne în urmă ornicul, cît ar fi de puţin, putem să facem adunările şi scăderile respective ori de cîte ori e nevoie în calculele noastre cronometrice ; în aceste lungi călătorii cronometrul mai poate fi comparat şi potrivit după acela al altei corăbii, plecată mai de curînd acasă.

Acum, într-o lume făcută ca a noastră, sufletul omului este mai departe de Dumnezeu şi de adevărul ceresc decît se află cronometrul transportat în ţara lui Soare-Ră-

sare față de Greenwich. Și tot așa cum acel ceasornic, cît ar fi de pus la punct, ne va spune că e ora amiezii, cînd ceasurile din Chitai arată, să zicem, miezul nopții, tot astfel sufletul cronometric, dacă e cît de cît credincios marelui său Greenwich de pe lumea cealaltă, se va încontra întotdeauna în așa-numitele intuiții ale binelui și răului cu convingerile locale și cu creierii ceasornicarilor de pe acest pămînt.

Mintea lui Bacon era a unui ceasornicar ; Cristos, însă, era un cronometru ; unul minunat de bine potrivit și exact și prea puțin clintit de zguduirile pămîntului, oricare ar fi ajuns pînă la noi. Învățăturile lui le păreau evreilor niște nebunii pentru că el arăta ora *cerească* la Ierusalim, în timp ce evreii se călăuzeau după ora *Ierusalimului*. Nu a zis el : Înțelepciunea mea (timpul) nu e a acestei lumi ? Dar orice este mai neobișnuit în înțelepciunea lui Cristos ni se pare azi la fel de mare nebunie ca acum 1850 de ani. Și asta fiindcă în tot acest timp cronometrul lui, lăsat din tată în fiu, arată încă ora începutului din cer, iar Ierusalimul, care e lumea noastră, și-a păstrat cu grijă propriul său orar.

Dar deși cronometrul transportat din Greenwich în Chitai cată să arate cu adevărat acolo ora de la Greenwich în acest moment, chiar de nu se potrivește cu ora locului, nu înseamnă că în împărăția Chitaiului, ceasurile merg cumva aiurea. Ba dimpotrivă. Tocmai diferența cu pricina arată că pentru Chitai ceasurile sînt foarte bune ; în consecință, dacă *ele* arată ora exactă acolo, cronometrele de la Greenwich nu merg bine în Chitai. În afară de asta, la ce i-ar folosi unui chinez un ceasornic potrivit după Greenwich și care să arate ora de la Greenwich ? Dacă ar fi să-și potrivească treburile din fiecare zi după el, s-ar face vinovat de tot soiul de aiureli : ar trebui, să zicem, să se culce la amiază atunci cînd vecinii s-ar așeza la masă. Și așa, deși înțelepciunea pămîntească a omului poate să-i pară lui Dumnezeu nebunie cerească, tot astfel înțelepciunea dumnezeiască i se pare omului nebunie pămîntească. Dacă e s-o luăm ca la carte, așa stau lucrurile. Atotputernicul, de la Greenwich-ul lui ceresc, nici nu se așteaptă de altfel ca muritorii să păstreze înțelepciunea Greenwich-ului în această îndepărtată împărăție a noas-

tră ; o astfel de faptă nu le-ar ajuta la nimic aici și ar fi chiar o față calpă a Celui de Sus ; tot așa ca și cînd ora din Chitai ar fi aceeași cu ora de la Greenwich, ceea ce ar face ca ceasul de la Greenwich să nu arate ora exactă. Dar atunci de ce trimite Cel de Sus din cînd în cînd cîte un cronometru ceresc (în chip de meteor) în lumea noastră, fără vreun rost decît acela de a-i da de rușine pe toți cei cu ceasuri pămîntești ? Pentru că nu se îndură să-l lase pe om fără vreo dovadă a acestui fapt ; că deși potrivelile omenești or fi bune în ograda noastră, ele nu merg în toată lumea, și că meridianul începutului, pe care locuiește El, se călăuzește după un tipic întrucîtva altul decît cel al acestei lumi. De aici nu înseamnă însă că adevărul lui Dumnezeu este una și al omului alta, ci, cum s-a amintit mai sus, și cum va fi pe deplin explicat în procitaniile următoare, cele două adevăruri sînt făcute să se potrivească prin înseși nepotrivirile lor.

Stînd și judecind mai departe, urmează de asemenea că acela care află în sinea-i un suflet cronometru, cată să aducă ora lui cerească pe pămînt cu forța ; încercare ce nu poate fi vreodată încununată de o izbîndă mare și de toți acceptată. În ceea ce-l privește, dacă ar căta să-și tocmească purtarea de fiecare zi după el, nu ar ajunge decît să și-i ridice în cap pe toți stăpînii de ceasuri care arată ora pămîntească, aducîndu-și astfel asupră-și jale și moarte. Ambele lucruri se vădesc cu limpezime în soarta și firea lui Cristos, precum și în trecutul și prezentul credinței pe care a propovăduit-o el. Aici vrem să întărim un anume lucru. Deși Cristos a dat doar de jale atît în învățătura cît și în fapta cronometricalelor sale, a rămas cu totul neatins de nebunie ori păcat. Pe de altă parte, aproape fără excepție, la făpturile de rînd strădania de a trăi pe această lume fără a se abate de la tipicul cronometricalelor le duce în păcate și nebunii nemaiauzite, ciudate și neînchipuite. Este pilda nevestei din Ephes [1].

---

[1] Aluzie la o povestire cu tîlc în care o nevastă, jelindu-și bărbatul mort, e auzită de un soldat care păzea niște hoți spînzurați. Convingînd-o să-și uite necazul, soldatul riscă să fie pedepsit, căci între timp cineva îi fură cadavrul unui spînzurat. Femeia însă îl scapă, oferindu-i cadavrul răposatului soț în schimb.

Orice om de bună-credință înzestrat cu o minte pătrunzătoare va înțelege că o cercetare fără prejudecată a acestor păreri privitoare la Cronometricale și Orologicale îi va folosi pentru a aduce o oarecare lumină asupra cîtorva dintre cele mai nelămurite lucruri care i-au chinuit pînă acum pe cugetătorii cinstiți ai tuturor veacurilor. Care om înzestrat, ce poartă în el un suflet ceresc, nu a gemut băgînd de seamă că, dacă nu se leapădă cu totul de cele lumești, nu poate nădăjdui să-și potrivească purtarea de pe pămînt după rînduielile sufletului ceresc ! Totuși, un glas care nu dă greș îi spune că acel arătător nu poate să greșească.

Și unde se află filozoful de bună-credință și cu minte dreaptă, domnilor, care, privind în dreapta și în stînga, în sus și în jos, prin toate vîrstele omenirii, inclusiv cea de față, să nu fi fost izbit de o mie de ori de gîndul păgîn că, oricîte lumi ar stăpîni Dumnezeu, asupra acesteia nu are putere ; căci lumea noastră pare să-l facă de rușine ; atît de îndepărtate sînt căile ei de căile de la sine cunoscute ale Domnului ? ! E cu neputință, însă, și lucrurile nu stau așa ; dar cel care înțelege cum trebuie pilda cronometricească, va pătrunde cu atît mai bine acest gînd cumplit. El va vedea atunci, ori i se va părea că vede, că aparenta nepotrivire a acestei lumi cu Dumnezeu vine tocmai din potrivirea cu el pe același meridian.

Pilda aceasta cronometricească nu înseamnă cîtuși de puțin justificarea tuturor faptelor săvîrșite de cei răi în răutatea lor ; cei răi păcătuiesc tot atît de mult împotriva propriilor orologii, cît și împotriva cronometrului ceresc. Că așa stau lucrurile ne-o arată limpede ușurința cu care cad pradă remușcărilor. Nu, această pildă nu vrea decît să arate că, pentru gloata omenească, înalta neîntrerupta dreptate cerească nu este numai cu neputință, dar ar fi cu totul nelalocul ei și de-a dreptul greșită într-o lume ca a noastră. Să întorci obrazul stîng dacă cineva ți-l pălmuiește pe cel drept ține de cronometricale ; de aceea, omul de rînd rareori face un astfel de lucru. Să dai tot ce ai celor sărmani este de asemenea un lucru cronometric ;

de aceea omul de rînd rareori face așa ceva ; totuși, dacă omul își arată cu oarecare cumpătare milostenia față de cei săraci, dacă se stăpînește să facă vreun rău cu bună știință altui om, dacă se străduie cît poate să facă bine întregii suflări de pe fața pămîntului, dacă cu grijă și iubire se apleacă spre soață și copii, cimotii și prieteni, dacă este îngăduitor față de părerile celorlalți, oricare ar fi ele, dacă este negutător cinstit, cetățean de treabă și toate celelalte, mai ales crezînd el într-un bun Dumnezeu pentru necredincioși, așa cum există unul și pentru credincioși, și se călăuzește după această credință, atunci, deși un astfel de om se află hăt-departe de tipicul cronometricalelor, deși toate forțele sale sînt cu totul orologice ; un astfel de om nu trebuie niciodată să se lase pradă disperării dacă i se întîmplă să se facă uneori vinovat de cine știe ce greșeală măruntă : cuvinte pripite, lovituri date și primite, arțag la el acasă, bucuria lacomă a unui pahar de vin atunci cînd știe că sînt unii care nu au nici o bucățică de pîine. Ziceam că un asftel de ins nu trebuie să se lase pradă disperării veșnice gîndindu-se la veșnica lui îndatorare față de astfel de lucruri ; dacă nu le-ar face, pe ele ori altele ca ele, ar fi un înger, un cronometru ; în felul acesta este și om, și orologiu.

Orologiul ne învață dară că slăbiciunile față de astfel de lucruri cată a fi ținute în frîu cît mai mult cu putință, deși cu siguranță ele nu pot fi niciodată stîrpite. E nevoie atunci să fie ținute în frîu, că dacă le dăm cale slobodă, ajung de se fac lucrări pornite din iubirea de sine și drăcești care, după cum spuneam, nu sînt cîtuși de puțin îndreptățite de orologiu.

Pe scurt, pilda cu cronometrul și orologiul ne învață următoarele : în lucrurile pămîntești (orologicalele) omul nu trebuie să se lase călăuzit de idei cerești (cronometricale); a se lepăda de unele mici și mărunte lucruri din viața asta, chiar un glas lăuntric îl va învăța, pentru starea lui de fiece zi, dar cu nici un chip nu e bine a se jertfi pe sine cu totul și fără răscumpărare pentru nimeni altul, pentru nici o altă cauză, ori pentru nici o altă idee. (Căci se jertfește cineva cu totul și fără răscumpărare pentru el ? Soarele lui Dumnezeu nu scade nici măcar un grăunte din dogoarea lui Cuptor, chiar de te-ai topi de căldură. Iar

dacă și-ar scădea din dogoare de dragul tău, atunci griul și secara nu s-ar coace și, uite-așa pentru binele întîmplător al unuia, un popor întreg ar suferi.)

O viață practică plină de virtuți pare să fie, deci, cea mai de dorit vrednicie pentru suflarea omenească, și tocmai aceasta a și vrut Creatorul. În rai, e altă treabă. Acolo răposații n-au decît să întoarcă obrazul stîng cît vor pofti, fiindcă obrazul drept n-o să primească niciodată o palmă. Acolo n-au decît să dea tot ce au săracilor, fiindcă nu există săraci. Tare le-ar prii oamenilor dacă ar cugeta cît de cît la aceste lucruri. Căci pînă acum, aflînd de la învățătorii lor că atîta vreme cît se află pe pămînt, trebuie să cate spre ceruri și să le ajungă prin fapte pămîntești de teama mîniei veșnice, băgînd de seamă în viață că acest lucru e cu neputință, în deznădejdea lor oamenii n-au încotro și uită de cele moralicești, lăsîndu-se în voia înșelăciunii de sine a ipocriziei (înveșmîntată mai ales sub mantia celei mai respectabile cucernicii); altminteri, aleargă cu botul în pămînt, ca un cîine turbat, către necredință. Să învețe, dară, oamenii aceste «Cronometricale și Orologicale» și să păstreze orice îndemn de bun-simț spre a săvîrși acele lucruri virtuoase care sînt și practice și de dorit ; dacă ele, îndemnurile, ar fi întețite de știința că le stă în putere să-și atingă țelurile, atunci nu ne-am mai pierde nădejdea că vom deveni cu toții buni, fapt care s-a dovedit prea adesea a fi pricina nașterii unor vicii în multe minți ce s-au împărtășit din învățăturile cronometricești neîndoite cu apă. Dacă spune însă cineva că teoria mea e neadevărată, acela e lipsit de credință ; l-aș pofti cu toată mila să cerceteze istoria creștinătății din ultimii 1800 de ani ; l-aș întreba dacă, în ciuda învățăturilor lui Cristos, istoria de la el încoace nu este tot atît de plină de sînge, fier și sabie, nedreptate și strîmbătate de toate soiurile ca mai înainte ? Înseamnă de aici că, în ceea ce privește foloasele practice — văzute într-o lumină pămîntească — singura mare credință moralicească, de la începuturi, cea a creștinătății (de pildă, răsplătirea gratuită, cronometricească, a răului prin bine, spre deosebire de iertarea ocărilor — chestiune orologicească — propovăduită de unii filozofi păgîni) s-a dovedit a fi (orologicește) neadevărată ; după 1800 de ani de procitanie din

zeci de mii de amvoane s-a dovedit a fi cu totul fără folos practic.

Vin dară și vă zic vouă doar cele ce muritorii cei mai buni fac în fiecare zi și cele ce răii nu fac niciodată. Aduc alinare celui drept care, printre slăbiciunile lui omenești, e în stare să pătrundă frumusețea perfecțiunii cronometrice. Îi arăt celui păcătos o virtute pe care poate s-o practice. Și nu stau în calea adevărului veșnic, anume că, mai devreme sau mai tîrziu, în toate cazurile, păcatul gol este jale despuiată și nimic mai mult.

Mai mult decît atît, dacă..."

Aici cărticica era ruptă și scrisul mîzgălit.

VERII

I

Deși hotărît să înfrunte totul pînă în pînzele albe, Pierre nu luase drumul orașului fără un plan chibzuit atît cu privire la primele zile, cît și la starea lui de mai apoi.

În oraș locuia un văr de al său, pe numele lui Glendinning Stanly, cunoscut îndeobște în familie ca Glen Stanly și căruia Pierre îi spunea vărul Glen. Ca și Pierre, era singur la părinți ; ai săi muriseră cînd avea doar cițiva ani ; în acel an se întorsese dintr-o călătorie îndelungată în Europa pentru a intra, la vîrsta de 21 de ani, în stăpînirea nestînjenită a unei averi frumoase care sporise în mîinile unor tutori cinstiți.

În copilărie și la începutul adolescenței lor, Pierre și Glen fuseseră mai strîns legați decît sînt îndeobște doi veri. Cînd aveau zece ani, puteau fi luați drept pildă a adevărului că prietenia a doi băiețași cu suflet mare și inimă largă, crescuți în huzurul și viața elegantă ce înlesnește făurirea de visuri romanțioase, poate trece dincolo de hotarele copilăriei, sălășluind un timp într-un rai sublim al luminii care nu este decît cu o treaptă mai jos decît cele mai dulci simțiri ale fetelor și flăcăilor.

Scrisorile celor mai înfocați îndrăgostiți nu sînt mai încărcate de șiroaie de jurăminte și făgăduieli, împănate și înțesate de pălăvrăgeli sentimentale, mai statornice în alcătuirea lor — de două ori pe săptămînă sau chiar în fiecare zi — decît misivele pe care și le trimit doi prieteni unul altuia. Printre mormanele de scrisori pe care Pierre le arsese la ceas de amar în camera de la han, se aflau două teancuri scrise mărunt, și în multe cazuri scrise de-a curmezișul cu cerneală roșie peste rîndurile negre, în așa fel încît în acele scrisori prietenia era adîncă de două stra-

turi, o singură pană și o singură culoare nefiind de ajuns să o zugrăvească. Primul teanc conținea scrisorile lui Glen către Pierre, celălalt cele ale lui Pierre către Glen, pe care Pierre i le luase înainte de plecarea acestuia în Europa, pentru a le citi în lipsa prietenului, întărind amiciția în felul acesta și amintindu-și de tinereștile și arzătoarele ceasuri cînd ea înmugurise mai întîi.

Dar așa cum fructul pe măsură ce se rotunjește înlătură frumoasa floare, iubirea pentru o fată face să dispară pentru totdeauna prietenia iubitoare pentru un amic. Pe dinafară ea poate să supraviețuiască ; înfocarea afecțiunii se veștejește însă, după legea firii.

Dacă în ochii neclintitei lumi a faptelor și adevărului inima pămîntească a unui bărbat rămîne ațintită doar asupra unei femei, singura căreia îi jură fidelitate veșnică, cu toată sinceritatea care nu poate fi pusă nicicum la îndoială și care pentru el întrupează cel mai înalt și mai frumos ideal de frumusețe femeiască ; dacă într-adevăr așa se petrec lucrurile — și dar-ar Domnul așa să fie — pe la orașe, iubirea celui mai fără de prihană îndrăgostit nu este totuși în cele mai multe cazuri altceva decît ultimul popas asupra unui chip anume, după nenumărate alte ocheade fugare ; de teamă că, de ne lăsăm purtați încoace și încolo de nenumărata mulțime și varietate a frumuseții femeiești, puterea de alegere se pierde de tot. Burlacul înverșunat este, în America cel puțin, victima unei prețuiri nemărginite a nesfîrșitului farmec al femeii ori rezultatul îndreptățit al unei firi reci și searbede.

Deși dorurile inimii, firești la acea vîrstă, își aflaseră în cele din urmă ecoul îmbujorat în inima gingașei Lucy, nici mai înainte Pierre nu fusese nesimțitor la feluritele imboldiri ale iubirii, încît, chiar dinainte de a deveni un mărturisit îndrăgostit, Amor îl luase ca paj. Toate acestea făcuseră să se aștearnă o pojghiță mai rece peste simțămîntul arzător pe care îl încercase mai înainte pentru Glen.

Oriunde te întorci, lumea stă la pîndă asemeni unui țintaș, ca să împuște frumoasele trofee ale tinereții cu nemiloasele alice crănțănitoare ale vîrstei. Dacă deșteptarea iubirii pentru femei, în general, șubrezise simțitor prietenia lui Pierre pentru Glen, tot astfel și miile de raze or-

bitoare ale paradisurilor, pe atunci strălucitoare, ale Franței și Italiei nu rămăseseră mai prejos în a înrîuri multe din simțirile lui Glen. Căci, așa cum cele mai mari foloase ale vieții sînt mai întotdeauna însoțite de cîte un necaz iscat parcă pentru a ne face în ciudă, printre neajunsurile unor călătorii prelungite în străinătate este și acela că alungă din sufletele tinere și nestatornice multe din simțămintele frumoase sădite acasă de mama-natură ; le înlocuiește cu o îngîmfare de filfizon, făcîndu-i să semene cu acei federaliști încuiați de odinioară care — cum spune o legendă politică — nu voiau să-și macine cafeaua într-o rîșniță care nu era făcută în Europa și despre care se spunea în bătaie de joc că se gîndeau să importe aer din Europa pentru consumul menajer. Scrisorile dintre Pierre și Glen, din ce în ce mai scurte, amînate, sosite la intervale din ce în ce mai lungi și în cele din urmă uitate cu totul, erau tristele dovezi ale destrămării unei amiciții care probabil că nu fusese luată prea în serios de nici unul dintre ei, de vreme ce nici unul nu îl luase pe celălalt la zor pentru că nu mai scrisese.

La începutul acelei stranii treceri de la generozitatea pripită a tinereții la precauția chibzuită a vîrstei bărbăției, omul face mai întotdeauna un scurt popas pentru neplăcute socoteli ; atunci, văzînd ce mult s-a depărtat de eul său neprefăcut de odinioară, sufletul șovăie să o apuce pe panta egoismului ; se căiește amarnic ; dar toate astea sînt trecătoare ; și, mînat din urmă de torentul vijelios al vieții, cu greu îl mai poți recunoaște pe băiețandrul cu inimă înflăcărată în bărbatul în toată firea, încet la simțire, ritos în iubire și socotit pînă și în credință. În timpul popasului de care vorbeam, băiețandrul se străduiește cît poate să-și recîștige pornirile neprefăcute care-l părăsesc. Strădaniile lui sînt însă atît de altoite cu mugurii iubirii de sine, încît mai bine s-ar fi lăsat păgubaș ; prea adesea ele par doar vorbe goale și de sine înșelătoare, ori, mai rău încă, aere fățarnice.

La întoarcerea lui Glen din străinătate, curtenia cea mai firească, pentru a nu mai vorbi de legătura lor de rudenie, îl făcu pe Pierre să-i ureze bun venit într-o scrisoare care, deși nici prea lungă și nici prea entuziastă,

lăsa totuși să se întrezărească o considerație și o amabilitate firești între veri, sporite de farmecul și sinceritatea — pe atunci neprefăcute — ale lui Pierre. La aceasta, mai puțin sincerul și acum europenizatul Glen îi răspunsese cu o misivă toată numai apă de roze ; pe un ton de studiată simplitate, deplîngea decăderea prieteniei lor ; inima lui plină de afecțiune îi spunea însă că, în ciuda lungii lor despărțiri, ea avea să învie cu îndoită sinceritate. Întîmplîndu-se însă să privească mai atent titlul acestei delicate epistole, lui Pierre i se păru că vede unele semne pe hîrtie care nu putuseră fi cu totul înlăturate și care arătau că „preaiubitul meu Pierre", titlu cu care începea scrisoarea, fusese schimbat din „iubitul meu Pierre"; după ce încheiase și se iscălise, Glen adăugase „prea" pentru a încălzi ceva mai mult pe „iubitul meu Pierre"; bănuială trecătoare, neîntemeiată poate, dar care mai potoli din înflăcărarea răspunsului la scrisoarea lui Glen, de teamă ca nu cumva generoasa flacără a prieteniei sale să aprindă doar un panaș țanțoș. Că avusese dreptate se dovedi mai apoi, căci primi o a doua scrisoare, pe jumătate de afaceri (la fel ca și toate celelalte care aveau să mai urmeze), în care constată că „preaiubitul meu Pierre" se subțiase la dimensiunile lui „iubitul meu Pierre" ; cu a treia ocazie devenise „dragă Pierre"; iar cu a patra o pornise într-un marș forțat ajungînd din nou pînă la „scumpul meu Pierre". Toate suișurile și coborîșurile acestea nu păreau să oglindească nestrămutarea firească într-o afecțiune care, juruită unei singure cauze, poate totuși să ridice ancora sub orice drapel. Nu-i mai rămăsese decît să aplaude o altă scrisoare de la Glen în care acesta, brusc și aproape nepoliticos în condițiile respective, începu cîntarea prieteniei lor fără vreo uvertură, ca și cînd, în cele din urmă, datorită naturii extrem de fragile a afecțiunii care-i lega și a neputinței sale de a o pune în vorbe fără înconjur, Glen se gîndise că e mai bine să lase descrierea ei precisă în seama inimii și a închipuirii înțelegătoare a lui Pierre ; cît despre el, prefera să o laude în general, prin înșiruiri de vorbe însiropate cu un devotament bun la toate. Era destul de curios și răutăcios de nostim să compari aceste farafasticuri iscusite, deși nu întru totul încununate de succes ale manieratului Glen, cu șuvoiul nestăvilit de „scumpe

Pierre* care nu numai că se revărsa peste marginea scrisorilor sale din copilărie, dar țișnea sclipitor cînd și cînd — de prin canalele lor ascunse — printre rîndurile care urmau. Amintirea întîmplătoare a tuturor acestor lucruri nu-i oprise mîna nesăbuită a lui Pierre cînd acesta aruncase întregul teanc de scrisori, vechi și noi, din acea sinceră pornire ce însumează elementele care nici nu respectă oamenii, nici nu critică soiul de scrisori pe care îl arde ; precum adevărul cel dintîi, al cărui semn grăitor este, înghite tot pînă la capăt.

Cînd logodna lui Pierre cu Lucy devenise lucru cunoscut, binecrescutul Glen, în afară de firitiselile obișnuite în astfel de ocazii, nu scăpase un prilej atît de potrivit pentru a-l îndulci din nou pe vărul său cu borcane de miere și melasă, alături de cutii de prune și lămîi zaharisite. Pierre îi mulțumi din tot sufletul, dar îi ceru îngăduința, cam în doi peri și pe un ton dulce-acrișor, să-i înapoieze cea mai mare parte a darului său, sub pretextul că se va zaharisi ; lipsa lui de substanță era alegoric întărită și de faptul că scrisoarea fusese plătită dinainte doar cu timbrele obișnuite.

Adevărata dragoste, după cum știe toată lumea, îngăduie multe bobîrnace dintre care unele chiar brutale. Dacă în acest caz era vorba de dragoste sau de politețe la Glen, care acum s-a dovedit de neînvins, e o problemă pe care n-o s-o discutăm. Ceea ce e sigur este că, netulburat, Glen reluă nobil atacul și, într-un răspuns foarte prompt și neașteptat, îi transmise lui Pierre plecăciunile celorlalți și îi oferi ospitalitatea unui apartament somptuos de cinci camere, pe care el și strălucita sa suită se străduiau să-l ocupe în hotelul cel mai la modă al unui oraș prosper. Glen nu se opri aici : ca și Napoleon, părea acum pornit să cîștige bătălia concentrîndu-și toate regimentele asupra unui punct de atac și încăpățînîndu-se să cîștige cu orice preț acea redută. Auzind prin saloanele rudelor unele zvonuri că se și fixase ziua cununiei lui Pierre, Glen scotoci prin mapele lui pariziene, găsi cea mai trandafirie foaie de hîrtie și, cu cerneală parfumată și peniță de aur, caligrafie o scrisorică impopoțonată și înmiresmată în care, după ce invoca toate binecuvîntările lui Apollo și ale Venerei, ale celor nouă

muze şi ale virtuţilor cardinale asupra apropiatului eveniment, încheia cu o dovadă de prietenie cu adevărat magnifică.

După cum reieşea din scrisoare, printre celelalte proprietăţi din oraş, Glen moştenise şi o căsuţă încîntătoare, mititică şi veche, complet mobilată în stilul secolului trecut, într-un cartier al oraşului care, deşi nu mai era chiar atît de la modă ca mai înainte, era totuşi foarte atrăgător prin singurătatea lui paşnică pentru gungurelile din timpul lunii de miere. Ba chiar îl ruga să-i îngăduie să boteze vilişoara „Gungurei", iar dacă după căsătorie Pierre avea să-i facă cinstea de a vizita oraşul împreună cu soţia lui, pentru o lună sau două, „Gungurei" ar putea fi un loc plăcut unde să tragă. Dragul lui văr nu trebuia să-şi facă nici un fel de grijă. Întrucît nu se ivise nici un doritor potrivit, casa rămăsese multă vreme fără chiriaşi, în afara unui fost funcţionar de încredere al tatălui său, burlac bătrîn, care locuia acum în ea, în schimbul unei chirii neînsemnate şi al cărui rost era mai mult să nu lase casa goală. Cumsecadele bătrînel, care-şi atîrna acuma pălăria bine periată în cuierul din hol, avea să-şi ia tălpăşiţa fără zăbavă, la prima aluzie că altcineva va veni să stea acolo. Glen se însărcina să angajeze servitori trebuincioşi ; în camerele de mult neocupate aveau să se facă focuri ; venerabilele, groteştile mobile vechi de mahon, marmura, ramele oglinzilor aveau să fie şterse de praf şi poleite ; bucătăria avea să fie reutilată cu tot ce trebuie ; cufărul cu argintărie veche, aparţinînd vilei din vremuri de demult, va fi degrabă adus din pivniţele băncii învecinate ; coşurile cu vase de porţelan antic aflate chiar în casă aveau să fie şi ele despachetate ; în felul acesta, argintăria şi porţelanul se vor afla în curînd în vitrinele lor obişnuite ; un butoi în pivniţă şi cea mai bună apă a oraşului aveau să participe la compunerea unui pahar de vin fiert cu zahăr, spre a fi băut înainte de culcare în prima seară a venirii lor.

Mofturile unora înzestraţi cu o fire nesănătoasă de nemulţumiţi, precum şi laşitatea morală a altora îi împiedică şi pe unii şi pe alţii să primească favoruri cu adevărat importante de la oameni ale căror motive de a le

oferi nu sînt destul de limpezi şi inatacabile, ori cărora li s-a arătat mai înainte oarecare răceală sau indiferenţă. Dar atunci cînd acceptarea unui astfel de favor poate să fie într-adevăr convenabilă şi de dorit pentru una din părţi, fără să fie în acelaşi timp însoţită de vreun neajuns serios pentru cealaltă, nu pare să existe vreun temei de a nu primi neîntîrziat oferta. Iar atunci cînd cel care acceptă este de rang şi avere egale cu cel care oferă, ba poate chiar superior, astfel încît orice atenţie pe care o primeşte poate să fie răsplătită cu prisosinţă în împrejurări viitoare, atunci pretextele pentru a respinge darul se împuţinează simţitor. Cît priveşte cele o mie şi unul de fasoane, de „hir şi mîr", de „se face", „nu se face", „vai, dar nu trebuia", mai mult închipuite, slavă cerului, dacă inima e cinstită, nici una din fandoselile căutătorilor de noduri în papură nu împiedică mersul înainte al corăbiei celui pentru care ce e-n guşă e şi-n căpuşă. Unul ca ăsta ia lumea aşa cum este ; se dă, fără să-i pese, după toanele şi capriciile ei ; nu e niciodată apucat de remuşcări dacă primeşte cele mai mari favoruri de la cei cărora le stă în putinţă să i le facă şi nimic nu-i împiedică să le împrăştie în dreapta şi în stînga. La rîndul lui, şi el împarte favoruri ; pînă la urmă mila omenească vine şi ea să pună o vorbă bună pentru orice dar posibil, ţinînd seamă că primind se îmbogăţeşte tot el, indirect dîndu-i astfel putinţă de a face încă şi mai mult bine.

Cît despre cei ce nu se mint că purtarea lor ar fi, chipurile, dictată de consideraţiuni de sinceră bunăvoinţă şi către care favorurile acestea preaplecate vin în mod făţarnic de la inşi pe care îi bănuiesc a le fi duşmani în ascuns, chiar felul lor de a fi în lume nu le va îngădui să respingă de la obraz astfel de plocoane ; dacă însă au o fire nu numai rece, ci şi răutăcioasă, ori dacă sînt în stare să se mulţumească doar cu simţămîntul tainic că sînt mai ceva decît ceilalaţi şi că îi au în puterea lor (ceea ce se întîmplă de fapt cu foarte puţini oameni), atunci ce minunat este pentru unii ca ei să se joace cu focul, duşmanii făcîndu-se că le primesc atenţiile date de bunăvoie ! Căci vrem să ştim — la ce servesc duşmanii pe lumea asta decît pentru a fi folosiţi ? Odinioară oamenii vînau şi împungeau cu suliţa tigrii pentru că îi urau, fiind fiare sălbatice puse pe

rele ; în aceste vremuri luminate, deși iubim tigrii la fel de puțin ca mai înainte, îi vînăm mai ales pentru blana lor. Înțeleptul se îmbracă atunci cu tigrul său ; în fiecare dimineață, îl pune pe el, ca pe un halat care să-i țină de cald și să-l împodobească. Urmează că dușmanii sînt mult mai de dorit decît prietenii ; căci cui i-ar trece prin gînd să-și vîneze și să-și ucidă cîinele credincios și iubitor, doar ca să-i ia pielea ? Și, pe urmă, face pielea unui cîine cît a unui tigru ? Sînt cazuri cînd devine de-a dreptul de dorit să-i schimbăm pe unii doritori de bine în răufăcători. Nu e adevărat că prin purtările sale omul nu trebuie să nu-și facă niciodată dușmani. Ca doritori de bine, unii nu sînt numai stînjenitori, ci de-a dreptul piedici în îndeplinirea socotelilor cuiva ; dacă îți sînt dușmani, îi poți înfige ca pe niște pietricele ornamentale în zidăria planurilor tale mai largi.

Dar pînă acum nimeni nu-i făcuse încă lui Pierre botezul în aceste finețuri de politică machiavelică ; întîmplările prin care trecuse nu fuseseră nici atît de felurite și nici mintea lui atît de coaptă ; în afară de asta, avea mult prea mult sînge generos în vine. Și totuși, chiar mai tîrziu, cînd va fi înaintat mai departe către bărbăție, deși nu va avea inima să folosească învățături ca acelea de mai sus, dumneavoastră veți avea probabil minte ca să le înțelegeți și să vedeți cît sînt de practice ; ceea ce nu se întîmplă întotdeauna. În general, în înțelepciunea lumească oamenii își tăgăduie unul altuia înzestrarea cu pătrundere, mai ales atunci cînd ea nu se vădește în viața de fiecare zi. Este greșeala pe care o săvîrșesc mințile apostate, iubindu-se doar pe ele însele, lipsite de principii sau de-a dreptul ticăloase, închipuindu-și că cei care sînt încrezători sau binevoitori, ori doar buni la suflet sînt prea proști ca să fie niște egoiști ori ticăloși fără scrupule. Și astfel — mulțumită lumii — se învîrt multe iscoade printre taberele acestui pămînt, pe care oamenii le iau drept idioții satului ieșiți la plimbare. Și acești idioți ieșiți la plimbare par să se călăuzească după zic?toarea că uneori aflăm multe nu arătînd că știm o groază de lucruri, ci mai degrabă făcînd pe neștiutorii. Aici ne apropiem însă de hotarele acelui soi de înțelepciune pe care e foarte bine să o ai, dar nu este binevenit să arăți că o ai. Sînt

însă unii care, încheindu-şi socotelile cu lumea, se sinchisesc prea puţin de cele ce sînt doar lumeşti şi nu le pasă cîtuşi de puţin de ce fel de nesocotinţă lumească se fac vinovaţi.

Chiar dacă nu gînduri limpezi ca cele înfăţişate aici cu toată bunăvoinţa, ori fără un ţel precis îl făcuseră pe Pierre să primească de-a dreptul, din tot sufletul şi bărbăteşte, oferta vărului său, fapt e că îi mulţumise de mai multe ori pentru nemaipomenita amabilitate de a angaja din timp servitori şi aşa mai departe, de a pune în ordine argintăria şi porţelanurile ; amintindu-i că totuşi uitase să pomenească de vinuri, îl rugă să pună în pivniţă cîteva sticle din soiurile cele mai bune. Îi mai spuse că i-ar rămîne de asemenea îndatorat dacă s-ar duce personal la un negustor foarte cunoscut şi ar cumpăra un săculeţ de cafea Mocca adevărată ; nu era nevoie să dea poruncă să fie prăjită sau măcinată, întrucît Pierre prefera ca amîndouă aceste operaţii, foarte importante şi hotărîtoare pentru mireasmă, să fie făcute înainte de a fierbe şi servi cafeaua. Nu spuse că va plăti el vinul sau cafeaua ; pomeni doar de uitarea vărului şi îi arătă care era cea mai bună cale să dreagă lucrurile.

În încheierea scrisorii, îi scria că deşi zvonul cu privire la fixarea zilei cununiei sale la o dată foarte apropiată era din nefericire neîntemeiat, se gîndea că generoasa ofertă a lui Glen nu se baza doar pe acea presupunere şi că deci nu avea să şi-o retragă ; dimpotrivă, avea s-o păstreze pentru orice ceas pe care Pierre avea să-l hotărască. Era logodit, fără îndoială ; spera să apuce să se însoare înainte să moară. Între timp i-ar rămîne îndatorat lui Glen dacă i-ar trimite un bilet acelui funcţionar de încredere ca să plece din casă.

Deşi uluit la început de scrisoare — căci într-adevăr „atenţia" poate că pornise din dorinţa de a-şi da aere, şi atunci nici prin gînd nu-i trecuse că ea va fi acceptată atît de neşovăitor — vărul lui Pierre era în prea mare măsură om de lume ca să o ia altfel decît prieteneşte, cu umor practic şi ca între veri ; fapt limpede dovedit de un răspuns care făcea mai multă cinste inimii şi cugetului său decît orice altă scrisoare pe care i-o trimisese lui Pierre din zilele copilăriei. Şi astfel, datorită răspunsului direct

și într-un fel lipsit de fasoane al lui Pierre, acest artificial tînăr fu prins în mrejele unei fapte cu adevărat bune ; fu silit să arunce masca găunoasă a lucrurilor făcute spre a-și da importanță și să-și pună trăsăturile solide și inimoase ale unei fețe adevărate. Tot așa sînt pe lume unii care, mai în glumă, mai în serios, sînt siliți să facă din cînd în cînd fapte cu adevărat bune, acolo unde și rușinea, și răceala, și pica, și orice predică pompoasă ar da greș.

II

Am înțelege însă prea puțin felul mai aparte în care erau legați Pierre și Glen — și care va avea în cele din urmă urmări dintre cele mai grave — dacă peste prietenia lor și mai înainte destul de tulbure nu s-ar fi așternut și un alt văl de ceață. Absorbindu-le pe toate celelalte, mai neinsemnate, acesta le transformă într-o mare ambiguitate, în același timp singura deslușire cu putință pentru toate celelalte amănunte nesigure.

Lui Pierre i se năzărise de mai multă vreme că, înainte ca el să se îndrăgostească de Lucy, mîndrul Glen nu fusese cu totul nesimțitor la neobișnuitele ei farmece. N-ar fi știut cum să explice această bănuială atunci cînd îi înmugurise în minte. Fără doar și poate, vărul lui nu se dăduse de gol niciodată nici prin cea mai mică vorbuliță ; în ceea ce o privea pe Lucy, aceeași sfială înnăscută, care nu îi îngăduia lui Pierre să-i pună vreo întrebare asupra acestui subiect, îi ferecase de bunăvoie și ei buzele. Între cei doi îndrăgostiți discreția își pusese pecetea de neșters pe acest sipet al tainelor ; ca ceara turnată de un portărel pe o măsuță de scris, deși ușor de topit de cea mai mică lumînare, avea — în ochii celui supus ei — puterea de netrecut a unor drugi neînduplecați.

La prima vedere, purtarea lui Glen nu părea să ascundă nici cel mai mic grăunte care să-i hrănească bănuiala. Zîmbește oare gelozia atît de binevoitor și își oferă casa pentru mireasă ? Dar, pe de altă parte, scormonind dincolo de pojghiță și cercetînd dincolo de veșmintul înzorzonat,

Pierre întrezărea o rană de mult ascunsă, dar încă netămăduită, în care colcăia toată ura îndrăgostitului respins față de rivalul care i-a luat locul, ațîțată de fosta lor prietenie și de legătura de sînge. Acum, în lumina acestei nemaipomenite descoperiri, toate ciudățeniile lui Glen, hachițele în povestea cu scrisorile — „dragă Pierre", „scumpule Pierre" ; căderea termometrului de la căldura febrilă a prieteșugului la glaciațiunea nepăsării, apoi din nou ridicarea la dogoreala sentimentului, și mai ales repetarea mereu întărită a devotamentului său de îndată ce nunta lui Pierre părea că avea să devină fapt împlinit ; citite astfel, toate aceste enigme păreau să-și găsească răspuns. Cu cît mai adînc îngroapă unii oameni un simțămînt dureros, cu atît mai înalt este mormanul de minciuni clădit deasupra lui. Purtarea prietenească a lui Glen trebuia deci să fie măsurată după ura adunată ; culmea ei se vedea în deschiderea casei pentru mireasă.

Dar dacă ura era pricina îndepărtată, ea nu avea cum să fie pricina neîntîrziată a felului de a fi al lui Glen. Este ura atît de ospitalieră ? Glen trebuie să fi fost stîrnit de dorința fierbinte de a ascunde de ochii lumii un fapt neasemuit de umilitor pentru sufletul lui înzorzonat și împanașat : faptul că, în cel mai scump ideal al inimii lui, Pierre îl dăduse la o parte atît de neîndoios. Dar tocmai această purtare prea iscusită a lui Glen, pe care el se silise să și-o însușească desăvîrșit pentru a servi țelurilor sale, îi trezi lui Pierre bănuiala că, prin ea, vărul său încerca să-l facă a-i respinge favorul. Putem vedea de aici că, așa cum este foarte greu să ții în frîu și să ascunzi în inimă o emoție puternică, tot așa este zadarnică încercarea de a stîrni prin tot soiul de presupuneri simțiri potrivnice alor tale. Deci înțelepciunea de pe urmă zice că, dacă ai ceva ce dorești a ține în secret, trebuie să nu spui și să nu faci nimic. Dintre toate chipurile de a izbîndi, cît de fără speranță ar fi ele, acesta e singurul cu sorți de izbîndă. Cu șoșele, cu momele umblă doar învățăceii într-ale lumii ; în această știință și în propria lui bătătură lordul Chesterfield este cel mai prost învățător. Prima pornire a copilului și cea mai coaptă înțelepciune a vîrstei își dau mîna, spunînd

că simplitatea este partea cea mai adevărată și mai adîncă a omului. Mai pe urmă această simplitate se află pretutindeni și le cuprinde pe toate, dacă e s-o luăm ca regulă de viață, astfel încît ticălosul cel mai spurcat și omul vrednic cel mai cinstit, precum și înțeleptul cel mai pătrunzător, îi fac dovada pe zapisul pe care îl arată lumii scormonitoare și lipsite de remușcări.

III

Povestea cu casa rămăsese neschimbată pînă la vremea marii răsturnări din viața lui Pierre, înainte de primirea scrisorii de la Isabel ; și deși Pierre nu putea să nu șovăie, firește, să primească a folosi vila, în împrejurări atît de speciale ca cele în care se afla ; deși la început îi veniseră în minte, fără să se gîndească prea mult, cele mai întemeiate motive de împotrivire, ținînd de neatîrnarea făpturii sale, de mîndria și disprețul pentru toți și toate, deși multe se sumețiseră gălăgios în pieptul lui împotriva unei astfel de hotărîri, pînă la urmă tot aceeași pornire de om simplu și fără fasoane, care îi dăduse a-nțelege mai întîi să nu spună nu, îi șopti și acum să lase lucrurile cum erau. I-ar fi dat un răgaz, scutindu-l de corvezile zilnice cum ar fi găsirea unui pat și a unei mese ; i-ar fi făcut rost de un acoperiș deasupra capului, fără soroc spre a-l părăsi, îngăduindu-i a privi în jur, chibzuind ce ar avea de făcut pentru a găsi un culcuș cuviincios și pentru totdeauna celor pe care soarta le lăsase în grija lui.

Fără legătură, din cît s-ar zice, cu deșteptarea ființei sale lăuntrice ca urmare a nemaipomenitelor încercări care se buluciseră dintr-una într-alta asupra lui, silindu-l să le țină piept, se trezi gîndindu-se cu indignare că într-adevăr scîrbavnic lucru trebuie să mai fie lumea asta dacă un dar primit fără sfială la ceasul belșugului ar trebui respins acum la ceasul celei mai negre nevoi. Nu-și închipuia el că vărul său e o comoară de milostenie, dar își făcea socoteala că, în urma înfățișării schimbate a lucrurilor, Glen avea cu siguranță să se prefacă măcar că îl primește cu brațele și mai larg deschise în casă, acum cînd

în locul politețurilor era vorba de o nevoie adevărată, ce nu suferea amînare. Unde mai pui că nu numai el era la ananghie, ci și două făpturi fără apărare, dintre care una era legată de el de la bun început prin cele mai sfinte legături și îi trezise în suflet un simțămînt fără pereche pe lume în tăria lui stranie, deasupra celor omenești : toate astea îl făcură pe Pierre să se lepede de ultimele îndemnuri pe care fumurile mîndriei și falsa neatîrnare i le mai puneau împotrivă.

Deși timpul scurt care se scursese între hotărîrea lui de a lua drumul orașului împreună cu tovarășele sale și plecarea diligenței nu-i dăduse răgazul să primească răspuns de la vărul lui, răspuns pe care nici nu se prea aștepta să-l primească, îi trimisese totuși o scrisoare ca să-l pregătească, fiind sigur că prevederea lui avea să se dovedească pînă la urmă binevenită.

Pe oamenii dăruiți cu suflete tari, oricît ar fi ei de tineri și de nepricepuți în unele lucruri, încercările grele și neașteptate, care îi doboară pe cei sfioși și slabi, îi stîrnesc, deșteptîndu-le înzestrările adormite și le toarnă în cuget, ca prin farmec, cele mai neasemuite învățături cu privire la ce să facă și cum anume, învățături pe care alții le cîștigă doar după o viață îndelungată, trecută prin multe necazuri și plină de chin. Una din aceste învățături este că atunci cînd, cine știe de ce, trecem pe neașteptate de la bogăție la nevoie, ori de la un bun renume la ocară, se cuvine a nu ne rușina și a ascunde starea în care ne aflăm celor care ne-au ținut cîndva — de ochii lumii — la mare cinste, tocmai cînd avem mai multă nevoie de ajutorul lor : nici lămuririle, nici șovăielile n-au ce căuta ; hotărîrea, îndrăzneala, virtutea unui adevărat gladiator și o neumilită înfruntare trebuie să se citească în fiecare silabă pe care o rostim, în fiecare rînd pe care îl așternem.

Scrisoarea trimisă de Pierre lui Glen pentru a-l pregăti intra de la început în miezul lucrurilor și era poate cea mai scurtă pe care i-o scrisese vreodată. Deși astfel de trăsături nu sînt nicidecum însoțitori statornici ai stării ori firii omului (întrucît întîmplări cum ar fi un deget țeapăn, o pană proastă, cerneală ieftină care să sugă ori o masă șubredă, pot și ele să pricinuiască tot

soiul de schimbări), totuși în această împrejurare scrisul lui Pierre stătea mărturie și întărea gîndul epistolei. Coala era mare, dar cuvintele erau aruncate pe ea în rînduri apăsate, deși iuți, șase sau opt pe pagină. Așa cum sluga unui trufaș oaspete — conte sau duce — vestește caleașca stăpînului cu o bătaie bubuitoare în poartă, așa îl vestea și Pierre pe Glen, prin adresa scrisă larg, cu trăsături lungi și mari, ce fel de drumeț se îndreaptă către el.

În clipele de puternică simțire, atît vorba cît și pana capătă o minunată scurtime plină de miez ; gîndurile slobozite repede și unul după altul, ca niște salve de tun, ne revin însă în minte cu multă strădanie și după mult timp, la alt ceas de chibzuință și netulburare.

N-are nici un rost să punem aici pe hîrtie chiar slovele misivei lui Pierre, fără să ne repetăm, lucru ce ar face rău gîndurilor înseși. Deși într-adevăr teama de a se repeta este frămîntarea neostoită a multor minți de bună-credință și, ca atare, devine o slăbiciune a lor ; deși nici un înțelept nu se va mira cu preaconștiinciosul Vergiliu se pregătea pe patul morții să-și ardă *Eneida*, ca fiind o grămadă uriașă de vorbe fără noimă și fără folos, totuși a nu te teme cîtuși de puțin de repetare este o trăsătură a acelor tonți de invidiat pe care părtinitorul Dumnezeu i-a binecuvîntat peste tot pămîntul cu nesfîrșite comori de ifose, prostie și oarbă mulțumire de sine.

Ruperea logodnei cu Lucy Tartan, căsătoria cu o orfană sărmană și fără prieteni, dezmoștenirea lui de către mama sa ca urmare a acestor întîmplări, astfel de zvonuri — îi scria Pierre vărului său — vor ajunge înaintea lui, probabil, în salonașele rudelor și cunoștințelor lor. Nu scăpă însă nici o vorbă pe marginea vreunuia din ele. Îi spuse mai departe că acum, prin întîmplările vieții — cu nimic deosebite de norocul nestatornic al războiului —, era deocamdată silit să se descurce singur, atît ca să aibă din ce trăi el și soția lui, cît și să hrănească pentru un timp o fată pe care avea motive temeinice să o ocrotească în mod special. Își făcuse planul să se stabilească pentru totdeauna la oraș ; avea oarecari gînduri aproape statornicite să-și cîștige existența fără să mai bată vreodată la ușa vreunui membru al bogatei și rămuroasei lor familii. Casa,

cu a cărei ospitalitate vremelnică Glen îl îmbiase cu atîta dărnicie, i-ar fi acum îndoit și întreit trebuincioasă. Servitorii, porțelanurile, argintăria, vinurile, cafeaua erau de prisos. Pierre avea să-i ia pur și simplu locul — nu pentru mult timp — cinstitului și bătrînului funcționar ; și avea să rămînă să-i păzească lui Glen proprietatea, pînă ce planurile lui aveau să se coacă mai bine. Vărul lui îi ieșise în întîmpinare urîndu-i bun-venit presupusei mirese a lui Pierre și, deși altă doamnă îi luase locul la altar, Pierre lua urarea lui Glen ca nelegață de cineva anume din acest punct de vedere, potrivindu-se în egală măsură oricărei alte tinere care putea să-și dovedească dreptul de a stăpîni numele lui Pierre.

Întrucît nu există doar o singură lege a părerilor în astfel de treburi, s-ar putea ca, pe temeiuri pur personale, Glen să nu o considere pe adevărata doamnă Glendinning o partidă la fel de potrivită pentru Pierre, cum i s-ar fi părut multe alte domnișoare ; cu toate acestea, Glenn va vedea că ea este gata să-i întoarcă cu sinceritate atențiile și considerațiile sale de văr. În încheiere, spunea Pierre, el și ai săi se gîndeau să plece imediat și aveau să ajungă în oraș la patruzeci și opt de ore după trimiterea prezentei scrisori. De aceea îl ruga din tot sufletul pe Glen să aibă grijă ca primele lucruri trebuincioase din casă să fie orînduite pentru sosirea lor ; să aerisească și să facă lumină în camere și, de asemenea, să-l înștiințeze pe bătrînul chiriaș la ce să se aștepte. Apoi, fără obișnuita încheiere de „al tău îndatorat, dragă vere Glen“, încheia scrisoarea semnîndu-se, brusc și singuratic — „Pierre“.

CARTEA XVI

PRIMA SEARĂ A SOSIRII LOR ÎN ORAŞ

I

Poştalionul întîrziase.

Drumul de ţară pe care îl urmaseră se transforma, intrînd în oraş, într-o stradă neobişnuit de largă şi şerpuită, cale bătută pentru locuitorii mai puţin avuţi. Nu era pic de lună, ci doar stele. Era ceasul acela de început al nopţii cînd prăvăliile tocmai îşi trag obloanele şi orice călător care trece prin dreptul ferestrelor pieziş luminate pare să se îndrepte spre casă şi nu aiurea. Deşi calea şerpuia, nici o cotitură nu ascundea vederea largă şi falnică a împrejurimilor ; cînd poştalionul ajunse în vîrful colinei molcome, întinse, care ducea spre inima ascunsă a aşezării şi se arătă ochilor priveliştea clipocitoare a două şiruri lungi şi împerecheate de felinare ce păreau nu atît să împrăştie bezna atotstăpînitoare, cît să aleagă din ea o cărare abia ghicită, călăuză către o noapte şi mai neagră şi mai înfricoşată, cînd diligenţa ajunse aşadar la acest loc de cumpănă, întregul oraş păru o clipă să-şi întindă învins mantia-i în trei laturi la picioarele privirii, trist şi nedesluşit.

Acum, înainte de a coborî povîrnişul nu prea abrupt, aflîndu-se chiar pe culme, cei din diligenţă băgară de seamă, cu preţul a nenumărate hurducături, tîrîişuri şi smucituri, că sub roţi e alt soi de caldarîm. Poştalionul parcă trecea peste ghiulele de tun de toate calibrele. Apucîndu-l pe Pierre de braţ, Isabel îl întrebă speriată care este pricina acestei neaşteptate şi neplăcute schimbări.

— Caldarîmul, Isabel ; sîntem la oraş.

Isabel tăcu.

Dar pentru prima oară, după multe săptămîni, Delly vorbi de bunăvoie :

— Nu pare la fel de moale ca bătătura înverzită, domnişorule Pierre !

— Nu, domnișoară Ulver, zise Pierre cu amărăciune ; o fi poate așternut cu inimile cîtorva cetățeni răposați.

— Poftim, domnule ? întrebă Delly.

— Chiar așa împietrite le sînt inimile celor de pe-aici ? întrebă Isabel.

— Întreabă caldarîmul, Isabel. Laptele pe care-l scapă lăptarul din garnița lui în decembrie nu îngheață mai repede pe aceste pietre decît nevinovăția albă ca omătul cînd se întîmplă să cadă de sărăcie pe aceste străzi.

— Atunci, aibă-mă Domnul în pază, domnișorule Pierre, suspină Dally. De ce-ați tîrît pe aceste locuri o sărmană oropsită ca mine ?

— Iartă-mă, domnișoară Ulver, exclamă Pierre cu multă căldură și întețit respect ; iartă-mă, n-am intrat niciodată noaptea în oraș, fără să mă întristeze și să mă amărască. Haideți, fiți vesele, în curînd o să ajungem acasă, fără să avem a ne împărți cu nimeni tihna ; bătrînul slujbaș, de care v-am vorbit, probabil că își privește acum cu jale pălăria atîrnată pentru ultima oară în cuier. Hai, zîmbește, Isabel ; drumul a fost lung, dar iată-ne ajunși cu bine. Hai ! Nu mai e mult și casa ne va ura bun venit.

— Parcă aud un zăngănit și un hîrșîit ciudat, zise Delly înfiorîndu-se.

— Parcă s-a făcut și mai întuneric, zise Isabel.

— Da, lămuri Pierre, se trag obloanele ; ușile se zăvorăsc, ferestrele se închid, drugi se proptesc și lacătele se încuie. Orășenii se pregătesc de odihnă.

— Deie Domnul să și-o afle ! suspină Delly.

— Și atunci cînd se duc la culcare, înseamnă că cei rămași pe-afară nu au cum să mai pătrundă în casă, nu-i așa, Pierre ? zise Isabel.

— Da, și te gîndeai pesemne că acesta nu este semnul de bun venit de care vorbeam.

— Îmi citești în suflet ; da, la asta mă gîndeam. Dar încotro duc aceste lăturalnice găuri de beznă, lungi, înguste, cumplite, pe lîngă care trecem din cînd în cînd ? Ce este acolo ? Nimic nu mișcă. Nu se vede țipenie de om ; uite încă una. Uite ce spăimoasă pîlpîire aruncă felinarele răzlețite așezate de o parte și de alta. Ce sînt aceste văgăuni pe laturile drumului, dragă Pierre ; încotro duc ele ?

— Sînt riulețe ce se varsă în apa marelui Orinoco, pe unde ne croim și noi cale acum ; ca niște vrednici puișori ai apei celei mari, izvorăsc din locuri departe ascunse ; de sub tainițe unde mișună gîndacii printre pietroaie și tencuială ; trec prin bărăganele răutății și pe lîngă multe trunchiuri devenite acum bîrne, de care mulți nefericiți au fost spînzurați.

— Nu știu nimic despre toate aceste lucruri, Pierre. Dar nu-mi place orașul. Crezi, Pierre, că va veni vremea cînd toată fața lumii o să fie pietruită ?

— Slavă Domnului, asta n-o să se întîmple niciodată!

— Aceste găuri de beznă sînt cumplite ; privește ! Doamne, pentru nimic în lume nu aș apuca pe una din ele.

În acea clipă roata din față scrîșni ascuțit sub greutatea trăsurii.

— Curaj ! strigă Pierre. Tocmai am intrat pe una din ele. Dar nu e chiar de tot pustie ; iată un trecător !

— Oare ce se aude ? întrebă Delly ; ce poate fi acel zgomot puternic ca un clămpănit de fiare ? Tocmai a trecut pe lîngă noi.

— E trecătorul grăbit, zise Pierre. Are blacheuri de oțel la tocurile cismelor ; o fi vreun cap de familie cu suflet de zahăr !

— Pierre, grăi Isabel, tăcerea e nefirească, e înfiorătoare. Pădurile nu sînt niciodată atît de tăcute.

— Cărămida și zidăria au taine mai adînci de ascuns decît codrii sau măgurile, dulce Isabel. Iată încă o cotitură ; dacă nu mă înșel, alte două cotituri, și am ajuns la ușă. Curaj, totul o să fie bine ; fără îndoială că ne-a pregătit o cină grozavă. Curaj, Isabel ! Ia spune-mi, ce vrei, ceai sau cafea ? Chifle sau pîine prăjită crocantă ? O să mîncăm și niște ouă și poate pui rece.

Apoi, către sine : „Sper că nu ; n-aș vrea ca și cina să fie rece ! E destulă răceală în aceste pietre ale caldarîmului, întinse în chip de masă pentru cerșetorii flămînzi. Nu vreau pui rece."

Apoi, cu glas tare :

— Încă o cotitură ; întocmai cum știam eu. Hai, vizitiu ! (Scoțînd capul pe fereastră:) Dreapta ! Ține dreapta!

Pe dreapta trebuie să fie ! Prima casă luminată de pe dreapta !

— Nu sînt lumini nicăieri, în afară de cele de pe stradă, răspunse vocea ursuză a vizitiului.

— Prostul ! A trecut de ea... Da, da... a trecut ! Hei ! Hei ! Stai ; întoarce. N-ai trecut de niște ferestre luminate ?

— Nu e nici o lumină în afară de cea de pe stradă, veni răspunsul grosolan. Ce număr vreți ? La ce număr să vă duc ! Pe mine să nu mă țineți orbecăind pe aici toată noaptea ! Numărul, vă zic !

— Nu-l cunosc, replică Pierre ; cunosc însă bine casa; probabil că ai trecut de ea, îți spun încă o dată. Trebuie să te întorci. Precis ai trecut pe lîngă niște ferestre luminate !

— Doar dacă or fi arzînd cu flacără neagră ; pe strada asta nu e nici o fereastră luminată ; cunosc eu tîrgul ; p-acilea stau numai cucoane bătrîne, care s-au culcat de mult ; în rest îs numai depozite.

— Oprești sau nu poștalionul ? strigă Pierre, sîcîit de încăpățînarea cu care omul mergea mai departe.

— Eu mă țin după poruncă : prima casă cu o lumină ; după cît socot — deși cum o să știu io ceva despre tîrgu' în care m-a făcut mama și am crescut o viață ! — nu-u-u, eu nu știu nimic — după cît chitesc io, prima lumină de pe străduța asta o să fie secția de vardiști... da, ... da, uite-o ! Bu-u-n ! Ieftină locuință v-ați mai găsit... Nimic de plată și hrană pe deasupra !

Pe unii oameni, mai ales cînd cugetul le este dinainte tulburat de simțiri adînci, nimic nu-i scoate mai rău din fire și nu-i face să-și piardă orice stăpînire de sine decît obrăznicia mitocănească a unui hamal, vizitiu sau birjar. Cei mai mulți dintre aceștia din urmă aduc cu sine și poartă dintr-un loc într-altul cele mai rele apucături ale orașului; meseria lor îi face să cunoască sălașurile cele mai bătute de Dumnezeu ; în inima mizeriei propășesc de pe urma unuia dintre cele mai bănoase negoțuri ale rușinii. Cînd e soare, moțăie și lenevesc toată ziua pe capră și, cum se lasă seara, se trezesc și capătă ochi de pisică ; cel mai bine sînt deprinși cu străzile la miezul nopții, bătute de hoți

care se furişează, de femei păcătoase şi de desfrînaţi ; adeseori sînt în cîrdăşie cu codoşii celor mai scîrboase vizuini ; de îndată ce se lasă întunericul, sînt la fel de binevoitori şi în acelaşi timp bănuitori cu fiecare muşteriu, gîndindu-se că se va dovedi ori un dezmăţat, ori un ticălos ; acest netrebnic neam de zmei, cărăuşii lui Caron către corupţie şi moarte, împărtăşesc, fireşte, părerile celor mai practici dintre învăţăceii lui Calvin şi cred că fiecare om e în străfundul sufletului său o ţintă numai bună pentru cea mai grosolană bătaie de joc şi ocară ; doar hainele frumoase şi buzunarele pline pot fi folosite ca nişte brice pentru a-i ţine la respect pe dulăii ăştia rîioşi. Cea mai mică nerăbdare, orice fel de supărare, un cuvînt de mustrare de la un muşteriu în haine ponosite, ori care să arate alt semn de sărăcie, cît ar fi de mic sau greu de observat (căci în ceea ce priveşte banii se numără printre cei mai pătrunzători şi mai rareori înşelaţi judecători de oameni) le va stîrni, în astfel de cazuri, dispreţul cel mai de neîndurat.

Punînd fără să vrea în seama vizitiului gînduri ca acestea, Pierre, care-şi ieşise cu totul din fire, făcu o faptă pe care, într-un ceas mai blînd, judecata l-ar fi împiedicat probabil să o săvîrşească.

Nu văzu lumina de care pomenise vizitiul ; nu băgă de seamă, în mînia care-l cuprinsese deodată, că poştalionul încetinise. Înainte ca Isabel să-l împiedice, deschise uşa brusc şi, sărind jos, fugi înaintea cailor şi îi opri cu forţa, apucîndu-i de dîrlogi pe cei din faţă. Vizitiul înhăţă biciul împletit în patru şi, trîntind o salvă de înjurături, se pregătea să-l mîngîie cu şfichiul pe Pierre, cînd braţul îi fu oprit de un vardist care, sărind deodată în faţa trăsurii oprite, îi porunci să se oprească.

— Vorbeşte ! Ce s-a întîmplat ? Liniştiţi-vă, doamnelor, nu s-a întîmplat nimic grav. Vorbeşte !

— Pierre ! Pierre ! strigă Isabel îngrijorată.

Într-o clipă Pierre fu lîngă ea la fereastră. Apoi, întorcîndu-se către omul legii, îi arătă că vizitiul trecuse de casa în faţa căreia i se poruncise să oprească.

— Atunci s-o ia la dreapta cum i-aţi spus, domnule ; şi fuga marş ; auzi ? Vă ştiu eu pe voi, pezevenghii ăştia. Întoarce imediat şi du-l pe domnul unde ţi-a spus.

Vizitiul, potolit acum, începuse un şir lung de lămuriri care-l învinovăţeau pe Pierre, în timp ce vardistul, întorcîndu-se spre acesta, îl rugă frumos să intre din nou în trăsură ; avea să-l conducă chiar el la destinaţie ; şi, aşezîndu-se lîngă vizitiu pe capră, îi porunci să-i spună numărul pe care i-l dăduse domnul.

— Nu ştie număru'... nu v-am zis că nu-l ştie ? De-aia m-am supărat !

— Taci din gură, zise poliţistul. Domnule (întorcîndu-se şi adresîndu-i-se lui Piere:), unde doriţi să mergeţi?

— Nu ştiu numărul, dar este o casă de pe strada asta; am trecut de ea ; cred că este a patra sau a cincea pe partea asta de la ultimul colţ. Trebuie să fie lumină. E o locuinţă mică de modă veche, cu capete de lei din piatră deasupra ferestrelor. Să întoarcă şi să mîne încet şi am să i-o arăt negreşit.

— Cum să văz io lei în bezna asta, mormăi vizitiul..; Ian auzi, lei ! Măgari poate !

— Ia ascultă, se supără vardistul. Ia aminte să nu-ţi găsesc eu ţie o locuinţă în noaptea asta, băiete, de să nu te vezi, dacă nu încetezi cu bombănelile. Domnule, adăugă el revenind la Pierre, sînt sigur că trebuie să fie vreo greşeală. Ştiu foarte bine casa de care-mi spuneţi. Am trecut pe lîngă ea acum o jumătate de oră ; totul era paşnic ca mai înainte. Nu cred că locuieşte cineva acolo ; n-am văzut niciodată vreo lumină. Nu cumva aţi greşit ?

Pierre tăcu nedumerit, cuprins de presimţiri. Era oare cu putinţă ca Glen să se fi făcut că n-a primit scrisoarea? Cu neputinţă. Poate însă că nu o primise cu adevărat ; poşta întîrzia uneori. Se putea şi ca locuinţa să fi fost pregătită pentru ei, dar fără să arate pe dinafară vreun semn. Era însă greu de crezut. În orice caz, aşa cum bodogănea vizitiul, cei patru cai şi trăsura grea nu se puteau întoarce în loc ; dacă era să o ia înapoi, ar fi trebuit să mîne mai întîi înainte şi, luînd-o pe prima stradă, să facă iar cale-ntoarsă ; după aceea, dacă nu s-ar fi adeverit aşteptările sale în privinţa casei, vizitiul ar fi fost îndreptăţit cel puţin în parte în mitocănia lui ; cum Pierre era scîrbit de el ca să nu mai rişte, luă pe dată o hotărîre.

— Vă rămîn îndatorat, îi spuse el vardistului, pentru ajutorul dat la timp. Ca să fiu cinstit, ceea ce mi-aţi spus acum m-a nedumerit şi pe mine în legătură cu casa la care mă pregăteam să rămîn peste noapte. Nu există vreun hotel în vecinătate unde să le las pe aceste doamne în timp ce-mi voi căuta prietenul ?

Deprins cu tot soiul de şiretlicuri şi avînd o slujbă care îl face pe om fără voia lui neîncrezător în aparenţe, oricît ar fi ele de cinstite şi demne de crezare, bunul poliţai îl privi acum pe Pierre în lumina chioară cu ochi neplăcut de scrutători ; nu-i mai spuse „domnule" şi, pe un ton cu totul schimbat, răspunse :

— Nu e nici un hotel în vecinătate ; e prea departe de drumul mare.

— Uite ce e ! se răsti vizitiul care primise din nou curaj ; ăţi fi dumneavoastră omul legii, dar şi eu îs cetăţean. N-aveţi dreptul să mă împiedicaţi să mă duc la culcare la ora asta. Habar n-are unde vrea să meargă, fiindcă nici n-are unde să meargă; mai bine îl lepăd aici şi n-o să îndrăzniţi să-mi ziceţi ceva.

— Ia nu fi obraznic, zise vardistul, dar nu la fel de dîrz ca înainte.

— Am şi io drepturile mele, cînd vă zic ! Daţi-mi drumul. Ei, fir-ar să fie, jos de pe capră ! Legea-i de partea mea ! Uite ce-i, dom'le Flutură Vînt, ia-ţi catrafusele ; şi zicînd acestea, trase spre el un cufăr uşor aşezat pe acoperiş.

— Te poftesc să nu vorbeşti urît, zise omul legii, şi nu te grăbi chiar atît ; apoi adresîndu-se lui Pierre, care coborîse din trăsură : Aşa nu se poate ; ce aveţi de gînd să faceţi ?

— În orice caz, nu merg mai departe cu acest individ, zise Pierre ; deocamdată mă opresc aici.

— Ha, ha ! rîse vizitiul ; ha, ha ! Nemaipomenită locuinţă.... ne oprim aici, păi nu... taman în faţa poliţiei... ha, ha, zău că are haz !

— Dă jos bagajul, omule, zise vardistul ; aşa, dă-mi cufărul cel mic şi acum desfă curelele din spate.

În tot timpul acestei scene, Delly rămăsese nemişcată, tremurătoare în sperietura ei de fată de la ţară ; Isabel,

chemîndu-l din cînd în cînd pe Pierre, ceruse zadarnic o lămurire. Dar, deşi cu totul neştiutoare într-ale vieţii de la oraş, cele două însoţitoare ale lui Pierre priviseră scena cu mult prea multă temere ; acum, cînd în întunericul nopţii şi în inima unui oraş străin, Pierre le întinsese mîna ca să coboare din poştalion în strada pustie, cînd îşi văzură lucruşoarele aşezate grămadă lîngă felinarul alb din faţa secţiei de poliţie, aceeaşi neştiinţă avu într-un fel o urmare chiar pe dos ; habar nu aveau în ce împrejurări nefericite şi nepotrivite puseseră piciorul pe caldarîmul oraşului.

În timp ce poştalionul se depărta hurducăind şi dispărea în bezna fără fund, Pierre se adresă vardistului :

— E într-adevăr o ciudată întîmplare, dar şi acestea au loc uneori...

— ...Chiar şi în cele mai bune familii, îl completă celălalt cam în batjocură.

„Nu trebuie să mă cert cu el", se gîndi Pierre, jignit de tonul omului. Apoi spuse :

— E cineva la dumneavoastră... în birou ?

— Încă nu... E încă devreme.

— Vreţi să fiţi atît de bun încît să le adăpostiţi o clipă pe aceste doamne pînă mă grăbesc eu să le găsesc o găzduire mai bună ? Arătaţi-ne drumul, vă rog.

Omul păru să şovăie o clipă, dar în cele din urmă încuviinţă ; în curînd treceau pe sub lumina albă şi intrau într-o încăpere mare, golaşă, cu înfăţişare respingătoare, cu bănci de lemn nedate la rindea şi laviţe pe lîngă pereţi; într-un colţ era un loc îngrădit în faţa unei mese de scris. Paznicul îşi citea liniştit gazeta sub lampa cu gaz în formă de evantai din mijloc ; cei trei vardişti care îşi terminaseră rondul moţăiau pe o bancă.

— Nu vă putem oferi mare lucru, zise călăuza lor cu calm. Şi nu întotdeauna avem aici tovărăşia cea mai aleasă, dar încercăm şi noi să fim cuviincioşi. Luaţi loc, doamnelor, zise el, trăgînd binevoitor o băncuţă către ele.

— Hei, prieteni, zise Pierre, apropiindu-se de cei trei care moţăiau şi bătîndu-i pe umăr. Hei ! vreţi să-mi faceţi un serviciu ? Să mă ajutaţi să car nişte geamantane din stradă. O să vă dau ceva pentru osteneală şi o să vă rămîn şi îndatorat.

Pe dată cei trei, treziţi iute, deschiseră ochii şi se holbară la el ; lămurindu-se repede la lumina lămpii şi la vorbele şefului, aduseră imediat bagajele cum li se spusese.

Pierre se aşeză lîngă Isabel şi, în cîteva cuvinte, îi dădu să înţeleagă că acum se afla în deplină siguranţă deşi într-un loc nu prea primitor ; că vardiştii o să aibă grijă de ea în timp ce el o să dea fuga cît mai repede pînă la casă şi o să se lămurească negreşit cum stăteau lucrurile. Spera să se întoarcă în mai puţin de zece minute cu veşti bune. Lămurindu-l şi pe primul vardist ce avea de gînd să facă şi rugîndu-l frumos să nu le lase pe doamne singure pînă se întoarce el, ieşi repede în stradă. Ajunse la casa cu pricina, găsind-o fără greutate. Era cufundată în tăcere şi întuneric adînc. Sună, dar nu primi nici un răspuns ; după ce aşteptă îndeajuns, ca să se asigure fie că vila era într-adevăr părăsită, fie că bătrînul slujitor era plecat sau dormea buştean, se încredinţă în orice caz că nu fusese făcută nici cea mai mică pregătire pentru sosirea lor ; crunt dezamăgit, Pierre se întoarse la Isabel cu această neplăcută veste.

Şi totuşi ceva trebuia făcut, şi încă neîntîrziat. Întorcîndu-se către unul din vardişti, îl rugă să-i caute o birjă, astfel ca să poată trage cu toţii la o gazdă cuviincioasă. Dar atît omul, cît şi camarazii lui nu voiră să-l asculte, zicînd că nu avea cine să facă rondul şi că nu aveau voie să plece din post. Nu mai rămînea deci decît să meargă Pierre însuşi. Nu-i plăcea deloc ideea de a le lăsa pe Isabel şi pe Delly singure din nou, plecînd într-o expediţie care s-ar fi putut să-i ia oarecare timp. Dar nu părea să existe altă ieşire şi timpul îl mîna din urmă. Îi spuse deci lui Isabel ce are de gînd şi, reînnoindu-şi rugăminţile faţă de vardist, făgăduindu-i că îl va mulţumi şi pe el cu cîte ceva, Pierre porni din nou la drum. Privi în susul şi în josul străzii şi ciuli urechile ; nu se auzea însă zgomotul nici unei trăsuri pe acolo. Alergă mai departe şi, dînd primul colţ, îşi îndreptă paşii repezi către strada cea mai mare, din centrul oraşului, convins că acolo avea să afle ceea ce căuta. Nu era prea aproape ; nu-şi pierduse însă nădejdea că o să găsească vreo birjă înainte de a ajunge acolo. Puţinele pe care le întîlni aveau însă toate muşterii

înfofoliţi. Merse aşadar mai departe şi, în cele din urmă, ajunse pe strada mare. Nedeprins cu astfel de scene, Pierre rămase o clipă mirat de faptul că, în clipa în care ieşi din ulicioara îngustă, întunecată, ca moartă, se trezi în mijlocul vacarmului şi forfotei ce caracterizează o stradă umblată chiar şi noaptea, plină de oameni în timpul zilei, iar acum, la acest ceas tîrziu, scăldată în lumini trecătoare şi răsunînd de roţi şi paşi repezi.

II

— Frumuşelule ! Iubiţelule ! Hei, tinere ! Ce faci, puişor, încotro aşa grăbit ? Nu te opreşti un pic, îngeraş ? Hai, nu fi urîcios !

Pierre se întoarse şi, în sclipirea spăimoasă a luminii necurate, aruncată de fereastra unui apoticar, văzu o făptură cu chip frumos, dar cu obrajii boiţi şi hainele impopoţonate, plină de graţie, dar cu mişcări de o ticluită vioiciune. Era hidos luminată de razele verzi şi galbene ale firmei apoticarului.

„Dumnezeule !" se cutremură Pierre, grăbind pasul : „primul bun venit cu care oraşul întîmpină tinereţea !"

Tocmai trecea strada către un şir de birje oprite în scuarul de peste drum, cînd ochiul i se opri pe o tăbliţă mică, scrisă cu litere poleite, ce purta numele, aşternut cu aristocratică modestie, al unei case mari şi frumoase cu etajul luminat din plin. Ridicînd ochii, fu sigur că în această casă locuia Glen. Lăsîndu-se în voia unei porniri de o clipă, urcă treapta care ducea la uşă şi sună clopoţelul, la care răspunse degrabă un negru foarte politicos.

Cînd uşa se deschisese, auzi dinlăuntru zvon de dans şi veselie.

— Domnul Stanly este acasă ?

— Domnul Stanly ? Da, dar este ocupat.

— Cum anume ?

— E undeva prin saloane. Doamna dă o petrecere pentru toţi chiriaşii.

— Aşa ? Spune-i domnului Stanly că doresc să-l văd o clipă ; doar o clipă.

— Nu îndrăznesc să-l chem, domnule. Mi-a spus că s-ar putea să-l caute cineva astă-seară ; în fiecare seară îl tot caută pe domnul Stanly — dar să nu dau drumul nimănui, chipurile din cauza petrecerii.

O bănuială neagră și amară străfulgeră prin mintea lui Pierre și, neputînd să nu-i dea ascultare, hotărî să-și dovedească pe dată dacă era adevărată sau nu. Îi spune deci negrului :

— Am o treabă ce nu suferă amînare. Trebuie să-l văd pe domnul Stanly.

— Vă rog să mă iertați, domnule, dar porunca e poruncă ; eu sînt chiar servitorul dînsului, cel care primește bănuții de argint de la el la fiecare sărbătoare. Nu pot să nu-l ascult. Pot să închid ușa, domnule ? Așa cum stau lucrurile, nu am voie să vă dau drumul.

— Saloanele sînt la etajul doi, nu-i așa ? întrebă Pierre liniștit.

— Da, zise negrul oprindu-se surprins și ținînd ușa.

— Scările sînt acolo, probabil ?

— În partea aceea, domnule ; dar drumul dumneavoastră e în partea asta.

Și negrul, acum bănuitor, tocmai se pregătea să-i trîntească ușa în nas, cînd Pierre îl îmbrînci într-o parte și, urcînd scările dintr-un salt, se trezi în fața unei uși deschise de unde izbucni o pală de zgomot și strălucire, năucitoare pentru cel care venea din stradă. Năuc și bezmetic, așa cum se simțea în acea clipă, intră cu toate acestea cu pas sigur și înfruntă uimita adunare cu pălăria cu boruri mari lăsată pe ochi, cu obrazul palid, cu înfățișarea prăfuită, ponosită, de pe drum, dar fioroasă.

— Domnul Stanly ! Unde e domnul Stanly ? strigă el, croindu-și drum cu pași siguri printre dansatorii unui cadril, rămași cu gura căscată, în timp ce muzica se opri deodată și toți ochii se ațintiră cu teamă nedeslușită asupra lui.

— Domnule Stanly ! Domnule Stanly ! țipară cîteva voci ascuțite în capătul cel mai îndepărtat al salonului în care dădea, larg deschis, primul. Te caută un ins ciudat ; cine naiba poate fi ?

— Așa s-ar zice, răspunse o voce deosebit de rece, așezată, cu accent tărăgănat ; o voce argintie și, în străfun-

durile ei, poate hotărîtă ; aşa s-ar zice ; dă-te la o parte, amice ; doamnelor, rogu-vă dați-vă la o parte, lăsați cale liberă între mine şi pălăria de colo.

Politicoasa bunăvoință a adunării căreia i se vorbise astfel îi dezvălui lui Pierre, acum în plin avînt, silueta înaltă, robustă a unui tînăr chipeş cu barbă castanie, îmbrăcat deosebit de simplu, aproape cuviincios pentru o astfel de ocazie ; simplitatea hainelor sale nu sărea în ochi din prima clipă, căci stofa era fină şi minunat croită. Stătea tolănit neglijent, aproape întins, pe o sofa lată, şi părea că abia fusese întrerupt dintr-o conversație foarte agreabilă cu o brunetă mititică, dar foarte vioaie, aşezată în celălalt capăt al sofalei. Filfizonul şi bărbatul ; puterea şi sclifoseala ; curajul şi lenea erau atît de ciudat amestecate în acest tînăr cu ochi frumoşi, încît la prima vedere părea cu neputință să-ți dai seama dacă are în el virtute sau nu.

Trecuseră cîțiva ani de cînd cei doi veri nu se mai văzuseră ; ani deosebit de roditori în mari schimbări în înfățişarea fiecărui om. Şi totuşi ochii se schimbă greu. În clipa în care ochii li se întîlniră, se recunoscură pe dată. Dar nici unul nu se trădă.

— Glen ! exclamă Pierre şi se opri la cîțiva paşi de el.

Tînărul cu ochi frumoşi se lăsă doar mai leneş între pernele sofalei şi, scoțînd încet un monoclu mic, nepretențios şi fără panglică din buzunarul vestei, îl studie pe Pierre amănunțit, fără să fie cu totul jignitor, în ciuda împrejurărilor. Apoi, lăsînd să cadă monoclul, se întoarse fără grabă către domnul de alături, zicînd cu aceeaşi voce fără pereche, muzicală şi amestecată :

— Nu-l cunosc ; e o greşeală ; de ce nu-l dau afară servitorii, ca să continue muzica ?... Cum vă spuneam, domnişoară Clara, statuile pe care le-ați văzut la Luvru nu se compară cu cele din Florența şi Roma. Cum, dar dacă ne gîndim la acea capodoperă atît de tare lăudată, „Gladiatorul“ de la Luvru...

— Gladiatorul e în fața ta ! răcni Pierre, aruncîndu-se asupra lui precum Spartacus.

Dar pornirea-i avană fu domolită de țipetele femeilor speriate şi de zarva din jurul lui. Cum el se opri, mai mulți bărbați încercară să-l țintuiască locului ; smulgîn-

du-se furios din strînsoarea lor, rămase drept şi neînconjurat o clipă şi, ţintuindu-l cu privirea pe vărul lui, tolănit şi nedînd vreun semn de tulburare, grăi astfel :

— Glendinning Stanly, nu te lepezi de Pierre mai straşnic decît se leapădă el de tine. În numele cerurilor, dacă aş avea un cuţit, Glen, te-aş străpunge pe loc ; aş lăsa să se scurgă tot sîngele tău de Glendinning şi apoi aş coase la loc rămăşiţele netrebnice. Cîine, ocară a omenirii întregi !

— Extraordinar ! Remarcabil caz de impostură amestecată cu nebunie ; dar unde sînt servitorii ? De ce nu vin negrii ? Condu-l spre ieşire, dragul meu doctor, condu-l spre ieşire. Cu băgare de seamă, cu băgare de seamă. Ia stai ! — punîndu-şi mîna în buzunar — uite, ia asta şi du-l pe bietul om pînă la o birjă.

Zăvorîndu-şi în suflet mînia ce nu putea fi astîmpărată într-un astfel de loc, Pierre se întoarse, coborî în fugă scările şi fugi din acea casă.

III

— Birjă, domnu' ? Birjă, domnu' ? Birjă, domnu' ?

— Trăsură, domnu' ? Trăsură, domnu' ? Trăsură, domnu' ?

— La mine, dom'le ! La mine, dom'le ! La mine, dom'le !

— E o puşlama ! Nu vă duceţi la el ! E o puşlama !

Pierre se trezi înconjurat de o strînsură de birjari, care se certau între ei, cu bicele lungi în mînă ; în acelaşi timp alţii îi făceau semn de pe capră, unde şedeau cocoţaţi între cele două felinare ale trăsurii ca nişte sfinţi ponosiţi, buni de aruncat. Mînerele bicelor se îndesiră în jurul lui şi, în urechi, îi răsunară şfichiuirile lor. De-abia scăpat de o scenă atît de înfricoşătoare ca întîlnirea cu dispreţuitorul Glen în salonul orbitor, lui Pierre această îmbulzeală neaşteptată de şfichiuri şi codirişti i se păru întocmai ca năvala furiilor pedepsitoare asupra lui Oreste. Împingîndu-i în lături, apucă clanţa primei portiere din apropiere

și, sărind în birjă, îi strigă omului să se urce pe capră și să o ia încotro îi spune el.

Trăsura se depărtase întrucîtva pe strada mare cînd, în cele din urmă, se opri, iar omul vru să știe încotro s-o ia ; în ce loc ?

— Secția de vardiști a cartierului, zise Pierre.

— Hă, Hă ! Vă duceți să vă dați prins ? rînji birjarul ca pentru sine ; oricum e chestie mai cinstită ; dii, dii, gloabelor ! Hai, hai, hai ! Mînă, măi !

Priveliștea și zgomotele care-l întîmpinară pe Pierre cînd intră la secția de vardiști îl umplură de groază și furie de nedescris. În încăperea adormită și cuviincioasă mai înainte plutea acum duhoarea tuturor grozăviilor ce se pot închipui. E greu de spus cum de se putuse sau prin ce împrejurare ajunsese să se strîngă o astfel de adunătură în timpul destul de scurt cît lipsise Pierre. Într-o dezordine cumplită, zănatici, bolnavi, bărbați și femei de toate culorile, în haine țipătoare, nerușinate, grotești sau zdrențuite, țopăiau, răcneau și înjurau în jurul lui. Basmalele rupte, înflorate ale negreselor, rochiile roșii ale fetelor oacheșe atîrnînd în zdrențe pe sînii goi se amestecau cu toaletele sfîșiate ale femeilor albe cu obrajii boiți și cu jachetele plesnite, cu vestele în pătrate și cu cămășile ieșite afară ale bărbaților palizi cu favoriți, cu fețe pierdute sau mustăți mari, de toate națiile, printre care unii păreau alungați din culcușurile lor, iar alții opriți în mijlocul unui dans nebun și deșucheat. În toate părțile se auzeau voci de bețivi, femei ori bărbați, vorbe englezești, franțuzești, spaniolești sau portugheze, precum și frînturi din cea mai scîrboasă dintre limbile pămîntului, acel argou al păcatului și morții, vorbit de hoți sau femei stricate.

Mișcîndu-se prin acest turn Babel de oameni și voci, vardiștii încercau în zadar să potolească zarva ; unii puneau cătușe celor mai zurbagii ; ici și colo nenorociți aduși la disperare, atît bărbați cît și femei, se încăierau de-a binelea cu oamenii legii ; alții, cu cătușele la mîini, încercau să-i lovească, ridicînd brațele prinse în fiare. În tot acest timp vorbe și expresii ce nu se pot repeta la lumina soarelui, a căror existență era cu totul necunoscută și de nepriceput pentru zeci de mii de oameni cinstiți, ai

orașului, silabe nerușinate și blesteme erau răcnite în gura mare din niște gîtlejuri prea deprinse, din cît se vedea, cu rostirea lor. Ascunzișurile hoților, bordelurile, azilurile de nebuni, infirmeriile și bolnițele iadului păreau să se fi deșertat la un loc, turnînd aici întreaga vărsătură scîrboasă a cine știe cărei hrube cu nume de rușine.

Deși cunoașterea pînă atunci cinstită dar sporadică a vieții de la oraș nu-l pregătise pe Pierre pentru a înțelege tîlcul adînc al acestui inspăimîntător bîlci, știa din auzite destule despre viața netrebnică a tîrgurilor pentru a-și închipui de unde veneau și cine erau cei din fața lui. În clipele acelea, însă, nu se gîndea îngrozit decît la Isabel și la Delly, silite a fi martore unei priveliști pe care el insuși abia dacă o putea îndura, dacă nu cumva fuseseră înghițite de această adunătură, venind în atingere directă cu întreaga ei murdărie. Dînd buzna în mijlocul mulțimii, nepăsător la ghionturile și înjurăturile pe care le primea din cînd în cînd, o căută disperat pe Isabel, găsind-o nu după multă vreme luptîndu-se să scape de brațele turbate ale unui iubitor de whisky care, pe jumătate îmbrăcat, se clătina pe picioare. Cu un pumn strașnic îl trimise pe nefericit la perete și, luînd-o de mînă pe Isabel, le strigă celor doi vardiști aflați în apropiere să-i croiască drum pînă la ușă. În cîteva minute, cu ajutorul lor, Isabel, cu răsuflarea tăiată, era în siguranță afară la aer. Ar fi rămas lîngă ea, dar fata îl imploră să se ducă după Delly, prada unor jigniri mai rele decît ea. Întrucît se mai apropiau cîțiva polițiști, Pierre o încredință pe Isabel unuia dintre ei și, chemînd alți doi să-l ajute, intră din nou în cameră. O văzu pe Delly în alt colț, apucată de fiecare mînă de două femei cu ochi urduroși și congestionați care, cu scălimbăieli neomenești, își băteau joc de ea din pricina rochiei închise pînă la gît și chiar îi smulseseră broboada. Fata scoase un strigăt de bucurie și teamă cînd îl văzu, și în curînd Pierre reuși să o aducă alături de Isabel.

În timp ce Pierre era plecat după birjă, iar Isabel cu Delly îl așteptau liniștite să se întoarcă, ușa se dăduse brusc de perete și cîțiva polițiști îi mînară înăuntru și îi închiseră pe toți mușteriii amestecați ai unui bordel preacunoscut, unde se făcuse o razie și de unde fuseseră ridi-

caţi în timpul cine ştie cărui dezmăţ cumplit. Vederea secţiei şi gîndul că sînt toţi închişi laolaltă, între cei patru pereţi ai săi, adusese gloata aproape de nebunie ; aşa că, în acea clipă, uitînd de orice altceva, toţi vardiştii, cîţi erau, se străduiau să liniştească pe zurbagiii dinlăuntru ; lăsase pentru o clipă să-şi poarte singure de grijă, Isabel şi Delly rămaseră un timp pradă furiei acesteia.

Nu era momentul ca Pierre să-şi arate supărarea pe vardistul care uitase de făgăduiala de a purta de grijă preţiosului zălog încredinţat lui. Nu avea nici timp să-şi facă griji pentru bagajele ce se aflau undeva înăuntru. Lăsind baltă totul, le împinse pe cele două fete năucite şi aflate aproape în nesimţire în birja care, la porunca lui, o porni din nou în direcţia piaţetei de unde o luase Pierre.

Cînd trăsura se depărtase destul de mult de hărmălaie, Pierre o opri şi-i spuse birjarului că vroia să fie dus la cel mai apropiat hotel sau pensiune respectabilă, de care ştia. Omul — veselindu-se răutăcios de ceea ce se întîmplase pînă atunci — zise o vorbă în doi peri, destul de grosolană. Învăţat de cearta lui pripită cu vizitiul poştalionului, Pierre se făcu însă că nu aude şi repetă porunca cu glas liniştit, calm şi hotărît.

Rezultatul fu că, după un drum destul de ocolit, ajunseră pe o străduţă foarte curăţică, în faţa unei case cu înfăţişare cochetă, luminată de două felinare înalte cu lumină albă, aşezate de o parte, şi de alta a intrării. Pierre fu bucuros băgînd de seamă că înăuntru se mai auzea oarecare mişcare, în ciuda orei destul de tîrzii. Un ins cu capul gol, îmbrăcat curat şi cu o faţă isteaţă, ţinînd în mînă o perie de haine, îşi făcu apariţia şi-l măsură cu privirea destul de atent ; cînd Pierre înaintă la lumina felinarului şi înfăţişarea i se văzu limpede, omul, cu un aer respectuos dar încă puţin nedumerit, îi pofti pe toţi într-un salonaş alăturat, unde scaunele în neorînduială şi prăfăria generală arătau că, după tevatura de o zi întreagă, se aştepta venirea slujnicelor de dimineaţă.

— Bagajele, domnule ?

— Le-am lăsat în alt loc, spuse Pierre ; o să trimit mîine după ele !

— Ah ! exclamă omul cel isteț, destul de îndoit ; să dau drumul birjei ?

— Stai, zise Pierre, gîndindu-se că nu ar fi bine ca omul să afle din ce loc veneau ; am să-i dau eu drumul, mulțumesc.

Și, întorcîndu-se pe trotuar, plăti birjarului fără să crîcnească o sumă nemaiauzită, iar acesta, grăbit să-și pună cîștigurile certate cu legea la adăpost, se urcă repede pe capră și plecă în galop.

— Vreți să poftiți în birou, domnule ? zise omul, făcînd semn cu peria. Pe aici, dacă nu vă supărați.

Pierre îl urmă într-o încăpere aproape goală, abia luminată, cu o masă de scris. Trecind în spatele ei, omul întoarse către el un registru gros, plin de nume ca o carte de adrese, și îi întinse o pană muiată în cerneală.

Înțelegînd despre ce e vorba, deși sîcîit în sinea lui de nu știu ce din purtarea celuilalt, Pierre trase registrul spre sine și scrise cu mînă sigură dedesubtul ultimului nume înscris :

„Domnul și doamna Pierre Glendinning și domnișoara Ulver".

Omul privi cercetător numele și spuse :

— Și cealaltă coloană, domnule — locul de unde veniți.

— Adevărat, zise Pierre, și scrise : „Poiana Șeii".

Prea istețul om cercetă din nou pagina și, mîngîindu-și încet bărbia rasă cu un fel de furcă alcătuită pe de o parte din degetul mare iar pe de alta de cele patru degete strînse, șopti încetișor :

— Asta vine pe aici pe la noi, domnule ?

— Da. Cam așa ceva, răspunse Pierre în doi peri, stăpînindu-și mînia. Acum, condu-mă, te rog, în două camere ; cea a mea și a soției mele trebuie să aibă alături și o a treia, oricît de mică ; am nevoie de un cabinet de toaletă.

— Cabinet de toaletă, repetă omul cu o voce într-adins batjocoritoare ; cabinet de toaletă ! Hm ! Probabil că o să puneți bagajele în ea. Am uitat, bagajele n-au venit... a, da, da, da... vin mîine, da, da, ... sigur... mîine... bineînțeles. Fiindcă veni vorba, domnule, n-aș vrea să par necuviincios și nădăjduiesc să nu mă înțelegeți greșit, dar...

— Dar ?... spuse Pierre, adunîndu-și toată stăpînirea de sine ca să înghită obrăznicia care venea.

— Cînd vin la noi domni străini, fără bagaje, ne simțim obligați să-i rugăm să plătească nota înainte ; asta-i tot, domnule.

— O să rămîn aici astă-seară și mîine toată ziua, în orice caz, zise Pierre mulțumit că asta era tot. Cît costă ? și își scoase punga.

Ochii omului se lipiră cu interes de pungă ; își mută privirea de la ea la fața celui care o ținea în mînă ; șovăi o clipă, apoi, înveselindu-se, spuse cu neașteptată blîndețe :

— Lăsați, lăsați, domnule ; deși pungașii par uneori gentlemeni. Gentlemenii adevărați nu merg niciodată fără înscrisuri la ei. Înscrisurile lor sînt prietenii lor, iar singurii lor prieteni sînt dolarii ; aveți o pungă plină de prieteni. Avem camere, domnule, care cred că vă vor conveni de minune. Să vină doamnele și am să vi le arăt imediat.

Spunînd acestea, isteţul om lăsă peria, aprinse lampa și, luînd în mînă alte două lămpi stinse, le arătă drumul pe coridorul întunecat pardosit cu dale.

JUNA AMERICĂ ÎN LITERATURĂ

I

De la răscrucea căilor istorisirii se fac două lungi drumuri, care apucă unul într-o parte și celălalt într-alta, iar restul tuturor cărăruilor în ele dau. Dacă apuci pe unul, toate împrejurările, faptele și întîmplările petrecute într-un anume timp cată să fie puse pe hîrtie tot atunci; dacă apuci pe celălalt, ele trebuie pomenite doar cît trebuie pentru a aduce apă la moara istorisirii; chestiuni pe care urzeala timpului le aduce împreună pot să nu aibă nici o legătură unele cu altele. Eu nu apuc pe nici unul din ele; puțin îmi pasă de amîndouă; amîndouă sînt la fel de bune; eu scriu exact cum îmi place.

În primele capitole ale acestui volum spuneam în treacăt că Pierre nu era numai cititor al poeților și altor scriitori de seamă, ci — și aceasta înseamnă cu totul altceva — un înțelegător al tîlcurilor lor pilduite, un suflet ce simțea din străfunduri precum ei; cu alte cuvinte, Pierre însuși era dăruit cu o fire de poet. În el dospea încet, treptat și fără să se fi ales încă, bogăția închipuirii pe care o cinstea atîta cînd o găsea așternută orînduit, cu prețul a nenumărate chinuri și a multor clipe de trudă nerăsplătită, pe pagina ieșită din tiparniță. Pînă acum, e drept, sufletul lui tînăr și încă necopt nu fusese oprit din drum de către Munții Fermecați și nu fusese condus prin sălile nesfîrșite ale Adevărului Tăcut pînă în sala tronului, tainică și neîncălcată, unde Magii Poeziei tăifăsuiesc în vorbele închisnovate ale Poetichiei despre Alfa și Omega lumilor. Între plăcutele imaginații ale poeților de mîna a doua și a treia, a lui se putea așeza, însă, liber și cu tot dichisul.

Mai rămîne de spus că Pierre însuși încredințase hîrtiei multe alcătuiri fugare, care îi aduseseră nu numai admirația și complimentele amicilor mai apropiați, ci și aplauzele mai puțin părtinitoare ale unui public foarte inteligent și extrem de pretențios. Pe scurt, Pierre făcuse și el ceea ce au făcut mulți alți tineri — publicase. Nu un volum impunător, ci cu modestie și cuviință, contribuții ocazionale la reviste și alte periodice la modă. Își făcuse debutul magnific și victorios cu acel încîntător sonet de dragoste intitulat „Vara tropicală". Nu numai publicul îi aplaudase micile compoziții, adevărate giuvaieruri de gîndire și închipuire, în vers sau proză, ci chiar și puternicul și multprețuitul clan al editurii Campbel îl copleșise cu laudele generoase pe care — își dăduseră ei seama dintr-o privire — le merita pe deplin. Vorbeau în cuvinte frumoase de surprinzătoarea lui stăpînire a limbii ; își cereau permisiunea de a-și exprima uimirea pentru întocmirea armonioasă a frazelor ; erau cuprinși de respect în fața pătrunzătoarei simetrii a stilului său general. Înălțîndu-se chiar deasupra acestei adînci înțelegeri a meritelor lui Pierre, priveau mult mai departe și își mărturiseau neputința de a-și ține în frîu admirațiunea nețărmurită pentru chibzuita netezime și eleganță a sentimentelor și emoțiilor exprimate. „Acest scriitor", zicea unul într-o izbucnire nepotolită de furie admirativă, „este caracterizat în toate de un Perfect Bun Gust". Altul, pomenind ca învățătură acea înțeleaptă, dar acră, maximă a doctorului Goldsmith, care spune că tot ceea ce este nou este fals, o aplica excelentelor producții dinaintea lui, conchizînd : „A mutat pe gentlemanul neclintit din salon și l-a pus să fie de față la ceremonia de deșteptare a literelor ; nu-și îngăduie niciodată să uluiască ; niciodată nu se lasă tras pe sfoară de lucruri vulgare ori noi ; e încredințat că tot ceea ce e senzațional e vulgar și că tot ceea ce e nou trebuie să fie din topor. Da, este spre lauda acestui admirabil tînăr autor că vulgaritatea și brutalitatea — trăsături care merg mînă-n mînă — îi sînt la fel de străine."

Un al treilea, perorînd într-o frumoasă și lungă cronică, începea cu afirmația îndrăzneață și neașteptată : „Acest scriitor este fără îndoială un june prea respectabil".

Nici editorii feluritelor periodice morale și religioase nu rămăseseră mai prejos, aducîndu-și prinosul laudelor lor mai severe și al aplauzelor cu atît mai de preț cu cît erau mai scumpe la împărțit. Un editor foarte cunoscut, slujbaș și filolog al unei publicații săptămînale, om cu pregătire surprinzătoare în limbile greacă, ebraică și chaldeană, cărora le dăruise cea mai mare parte a vieții sale și care îi dădeau dreptul de a rosti judecăți infailibile asupra unor opere de bun gust scrise în limba engleză, nu șovăise să afirme : „E fără pată în ceea ce privește morala și nevătămător în toate cele". Un altul recomandase obiectul laudelor cercului propriei sale familii. Un al treilea nu se sfiise să afirme sus și tare că principalul scop și țel al acestui autor era pioșenia evanghelică.

O minte mai puțin așezată decît a lui Pierre s-ar fi putut lăsa ademenită în mrejele fără capăt ale mulțumirii de sine, de către o asemenea prețuire, cu atît mai mult cu cît nu încăpea nici o îndoială că judecata de la început a editorului nu putea fi răsturnată, afară poate doar de cazul, nu prea de crezut, al apropierii Judecății de Apoi, care ar fi putut statornici o astfel de întocmire a gustului și poate că i-ar fi înlăturat pe editori. Nu e mai puțin adevărat că toate aceste osanale cam pluteau în nori fără vreo urmare mai pămîntească, fiind socotite, în lipsa lor de miez. drept simple laude, nimic altceva decît complimente fără vreo pretenție de despicare a firului în patru ; drept care un prieten mai în vîrstă cu înclinări literare își luase inima în dinți și-i spusese eroului nostru :

— Pierre, laudele sînt foarte înflăcărate, recunosc, și neobișnuite pentru anii tăi, dar pînă acum n-am auzit nici o critică.

— Critică ? strigase Pierre uimit ; cum se poate ? Dar toate sînt critice ! Eu sînt idolul criticilor !

— Bine ! suspinase prietenul cel vîrstnic ca și cînd și-ar fi amintit că de fapt așa stăteau lucrurile. Bine ! și continuase să tragă din trabucul lui inofensiv și nepărtinitor.

Cu toate acestea, mulțumită editorilor, atît de mult crescu entuziasmul publicului pentru scrierile lui Pierre, încît doi tineri care tocmai se lăsaseră de meseria măruntă de croitori pentru meșteșugul mai cinstit de editori (făcîndu-și probabil socoteala că le va renta mai bine făcînd

tomuri din zdrenţele de cîrpă şi de bumbac rămase de la masa de croit, după ce le trecuseră prin morile de hîrtie), aceşti doi tineri, deci, îi trimiseseră o scrisoare aşternută pe cea mai subţire hîrtie cu margine dantelată şi, cu litere curăţele şi subţiri ca o aţă de păianjen, aşternură cele ce urmează ; alcătuirea acestei scrisori ne va arăta îndestul că — mulţumită fabricantului — zdrenţele lor de bumbac şi in fuseseră, poate, schimbate cu totul în hîrtie, dar croitorii înşişi nu ieşiseră încă de tot din moara prefacerilor.

„Onorabilului Pierre Glendinning,

Mult stimate domn !

Linia elegantă şi modelul minunat ales al producţiilor dumneavoastră ne umplu de admiraţie. Aveţi stofă bună, domnule, gabardina cea mai fină a geniului. Noi tocmai ne-am apucat de treabă. Pînă acum lumea nu v-a văzut costumele... vrem să spunem, antumele. Trebuie să fie expuse în format bibliofil. Croitorii... pardon, bibliotecarii, o cer. Faima dumneavoastră se află la prima probă. Acum, înainte să i se ducă luciul, e timpul să-i dăm linia unui volum. Am primit de curînd un transport de antilopă... safian. Cartea trebuie să fie trainică. De aceea, ne legăm cu tot respectul să vă îmbrăcăm uluitoarele opuri în costum de bibliotecă. Dacă nu vă e cu supărare, vă vom trimite o mostră... adică o pagină de probă, împreună cu un eşantion de piele. Vă putem oferi o zecime din profitul (mai puţin rabatul) pentru cinstea de a înveşmînta minunatele dumneavoastră producţii în haine de bibliotecă ; veţi putea onora plăţile cusătoreselor (pardon, ale tipografului şi legătorului) în ziua apariţiei. V-am fi recunoscători dacă ne-aţi putea răspunde de îndată ce vă va fi cu putinţă.

Rămînem ai dumneavoastră prea plecaţi
servitori,
Wonder & Wen."

„P.S. Includem balotul... pardon coala, în semn de respectuoasă dorinţă de a vă avea drept client."

„N.B. Dacă lista nu include întreaga dumneavoastră garderobă... pardon, operă, regretăm din suflet. Am

cotrobăit după ele prin toate sertarele... pardon, revistele.

Model de haină... pardon, de titlu, pentru operele lui Glendinning :

OPERE COMPLETE
DE
GLENDINNING

AUTOR AL

Acelei producții de valoare universală, «Vara tropicală : un Sonet», «Vremea : un Gînd», «Viața : un Impromptu», «Răposatul Reverend Mark Graceman : cuvîntare funebră», «Onoarea : o Strofă», «Frumusețea : un Acrostih», «Edgar : o Anagramă», «Sîmburelul : un Paragraf». etc. etc. etc. etc. etc. etc."

De la un gravor, Pierre primise următoarele :

„Domnule,

Vă abordez cu neprefăcut tremur în suflet. Deși sînteți tînăr în ani, sînteți vîrstnic în faimă și putere. Nu pot să-mi exprim îndeajuns admirația înfocată ce mi-au trezit-o opurile dumneavoastră ; nu pot decît să regret din adîncul inimii că producții de o tărie atît de convingătoare a zugrăvirii nu sînt întovărășite de producțiile mai umile ale unui ilustrator. Serviciile mele vă stau cu totul la dispoziție. Nu pot să vă spun ce mîndru aș fi dacă această aluzie din partea mea, oricît de îndrăzneață, v-ar putea hotărî să-mi răspundeți astfel încît să-mi hrăniți speranța de a avea putința să-mi cinstesc numele și meșteșugul alcătuind cîteva gravuri pentru ilustrul Glendinning. Mențiunea întîmplătoare a numelui domniei-voastre îmi umflă pieptul cu simțiri atît de covîrșitoare, încît trebuie să mă opresc. Aș adăuga doar că, neavînd nici un fel de legături în meserie, starea finanțelor mele mă silește, din păcate, să cer banii la predarea fiecărui desen, ca temelie a tuturor înțelegerilor noastre. Nobilul dumnea-

voastră suflet nu va crede că această netrebnică rugăminte, legată doar de meschine interese de afaceri, s-ar putea să știrbească,

Acea profundă venerație și admirație personală pe
care o nutresc dezinteresat pentru bunul și
marele Glendinning, al dumneavoastră
umil,
Peter Pence."

II

Mișcătoare scrisori ! Format bibliofil ! Ediție ilustrată ! Nu-și mai încăpea în piele de bucurie.

Din nefericire îi dădu prin minte că, întrucît scrierile lui erau numai niște frînturi așternute în goana condeiului, puse cap la cap nu ar fi putut alcătui mai mult decît o broșurică subțire ; de aceea ideea unei ediții bibliofile părea cam timpurie ; în oarecare măsură, chiar de rîs. Pe de altă parte, întrucît opera lui era alcătuită mai ales din mici sonete, mici meditații și eseuri morale, ilustratorul risca să nu prea aibă ce ilustra. Lipsit de experiență cum era, nu știa că arta desenatorilor ajunsese pe astfel de culmi ale invențiunii, încît anumiți reprezentanți ai meșteșugului se adresaseră unei cunoscute edituri cu oferta unei ediții ilustrate. Pînă și cartea de adrese a orașului era frumos ilustrată cu gravuri neasemuite reprezentînd cărămizi, clești și vătraie.

Privitor la modelul pentru pagina de titlu, trebuie să mărturisim că, văzînd impunătoarea înșirare a titlurilor sale — lungi și strălucite ca cele care încununează proclamațiile cîte unui prinț german („Stăpîn din tată în fiu al ogrăzii de la Grantz Jacobi ; proprietar netăgăduit prin poprire pe patul răposatei văduve Van Lorn ; moștenitor al brutăriei falite a lui Fletz și Flitz : legatar rezidual al banilor de coșniță ai răposatei ducese Dunker ; etc. etc. etc.") — Pierre nu-și putu stăpîni un simțămînt trecător de mîndrie. Chiar și el se simți însă cocoșat sub samarul propriei lui greutăți, aceea de autor al unei simțitoare poveri lite-

rare. Îi dădu prilej, de asemenea, pentru ușoare remușcări, gîndindu-se că la optsprezece ani pagina lui de titlu număra mai multe vorbe decît fila simplă care, în ediția din biblioteca tatălui său, stătea în fața întinselor speculații ale lui Platon. Se mîngîia însă la gîndul că, întrucît nu se putea amesteca în treburile celor care lipeau afișele pentru revista „Gazelle" și acopereau în fiecare lună zidurile orașului cu cearșafuri uriașe de hîrtie conținînd și numele lui printre ale altor abonați, nici el nu putea — presupunînd, să zicem, că ar fi acceptat oferta domnilor Wonder & Wen — să se amestece în treburile lor de lăudare a mărfii ; era limpede că, după părerea acestora, pagina de titlu a unui volum nu este altceva decît un zid fără ferestre, cu mult mai la îndemînă decît altele, întrucît e un loc unde nici un alt lipitor de afișe nu ar fi îndrăznit să-și bage nasul.

Hotărît cum era să lase în plata Domnului aceste treburi de lăudător al scrierilor sale, încerca oarecare înclinare sfioasă către acea atitudine a unor autori cu mănuși și farafasticuri care, strîmbînd din nas la surlele și trîmbițele bune pentru prostime, se mulțumesc să-și pună doar numele pe pagina de titlu, încrezători fiind că atîta e de ajuns pentru a sări în ochii tuturor oamenilor de gust. Prinții mărunței ai nemților n-aveau decît să-și zdrăngăne zurgălăii titlurilor fără sfîrșit. Țarul Rusiei se mulțumea să scrie doar „Nicolai" în încheierea celor mai de seamă ucazuri ale sale.

Aceste gînduri îl duseră în cele din urmă la felurite considerații asupra scrierii anonime. Îi părea rău că nu-și începuse cariera scriitoricească sub acea mască. La data aceea putea fi prea tîrziu ; îl știa deja o lume întreagă și în zadar ar fi încercat să-și tragă gluga peste ochi. Cînd se gîndea însă ce demnă și cuviincioasă pînă în străfunduri și, oricum ai privi-o, cît de sfîntă e lucrarea anonimă, nu putea să nu simtă cea mai sinceră înduioșare față de acei nefericiți care, deși urau din suflet orice soi de zarvă în jurul lor și se rușinau din ce în ce mai tare de tomurile scoase unul după altul, mai ales pentru bani, erau totuși siliți fără milă să-și alcătuiască răsunătoare pagini de titlu

ca să poată plăti notele brutarului și ale măcelarului, precum și din alte pricini bănești, în așa fel încît pancarta paginii din față să ușureze vînzările editorului.

S-ar putea însă ca motivul principal, deși nu în întregime limpede chiar și lui Pierre, pentru care respinsese în cele din urmă serviciile domnilor Wonder & Wen, acei nerăbdători căutători ai onoarei de a-i lărgi și întări faima, s-ar putea deci ca motivul să fie că, fiind la vremea aceea nu prea bătrîn în ani, foarte probabil viitoarele lui perle aveau să se ridice și ele, dacă nu chiar să depășească cît de puțin frumusețea acelora pe care le dăruise deja lumii. Hotărî deci să aștepte hirotonisirea lui literară, pînă ce va fi trecut măcar de vîrsta de boboc, după lege, în ale literelor, cunoscută și sub numele prefăcut binevoitor de „pruncie". Modestia lui îl făcea să uite că cei mai de seamă cărturari ai vremii absolviseră deja, datorită divinei puteri a geniului, universitatea faimei, deși legea spunea că erau încă nevîrstnici și că trebuiau să alerge la mămica lor pentru un bănuț cu care să-și cumpere alune.

Nepăsarea lui Pierre față de cele lumești era însă adeseori clintită de rugămințile politicoase ale domnișoarelor pe care le cunoștea, ca să le scrie un cîntecel în caietele lor de amintiri. Spuneam că nepăsarea lui era clintită ; adevăratul farmec al salonașelor din lumea bună este că acolo nu mai poți fi tu însuți și te faci una cu acel blînd panteism social, acel șerbet trandafiriu alcătuit din toți cei care mișună prin salonașe și care își dezminte pașnic și încîntător propriul său nume ; atîta timp cît nimeni nu trage sabia propriei sale firi îmbățoșate, tot omul lasă astfel de arme urîte la garderobă — ca pe vremuri — odată cu pălăria și cu bastonul. Era foarte greu să ocolească, deci, caietele de amintiri ; era însă și mai greu și deosebit de neplăcut pentru Pierre să le facă pe plac. Cu tot atîta dreptate ați fi putut numi aceasta slăbiciune sau idee fixă. Își aduna toată dulceața în glas și refuza, iar refuzul lui Pierre — după domnișoara Angelica Amabilia de Ambleside — era mai dulce decît acceptarea celorlalți. Dar, trebuie s-o spunem, înainte de rugămintea de a-i scrie în

caiet, într-un cring de la Ambleside, Pierre, cuprins de o toană galantă, scrijelise de bunăvoie şi nesilit de nimeni în prezenţa acelei domnişoare iniţialele ei pe trunchiul unui frumos arţar. Dar nu toate domnişoarele sînt ca Angelica noastră. Refuzate de la obraz în salon, nu se lăsau pînă cînd nu erau date afară şi din birou. Îi trimiteau lui Pierre caietele de amintiri în încîntătoare plicuri, neuitînd să picure cîţiva stropi de ulei de trandafir în palma servitorului care i le ducea sus. În timp ce Pierre — ţintuit la stîlpul propriei sale galanterii — dădea din colţ în colţ neştiind ce să mai facă, albumele care-şi aşteptau rîndul se înmulţeau ; în cele din urmă au năpădit un raft întreg din camera lui, în timp ce amestecătura de legături înzorzonate îi lua ochii, iar miresmele ce le împrăştiau mai că-l făceau să-i vină rău. Chiar în după-amiezile răcoroase era silit să lase ochiurile de sus ale ferestrelor deschise un pic mai mult.

Este cel mai simplu lucru să scrii într-un caiet de amintiri al unei domnişoare. Dar *cui bono* ? Este oare o lipsă atît de mare de tipărituri încît trebuie să ne întoarcem la vremea mănăstirilor, iar cărţile doamnelor trebuie să fie scrise de mînă ? Ce-ar putea să scrie Pierre despre Dragoste sau despre orice alt lucru pe care divinul Hafez să nu-l fi izvodit cu multe secole înainte ? Nu erau Anacreon, Catul, Ovidiu, toţi traduşi şi la îndemîna oricui ? Şi, dragele de ele, îl uitaseră oare pe Tom Moore ? Dar scrisul, Pierre — ele vor să aibă în faţa ochilor mîna ta. „Mă rog, se gîndea Pierre, simţirea de-a bună e oricînd mai de dorit decît vederea de pe hîrtie. O să le fac să îmi simtă mîna după pofta inimii. Iar buzele sînt şi mai bune decît miinile. Să-mi trimită feţişoarele lor scumpe şi am să le dau sărutografe cît poftesc." Zis şi făcut ! Îl chemă pe Dates şi cără toate albumele cu coşul, în sufragerie. Le deschise şi le împrăştie pe masa lungită pentru acel prilej ; apoi, făcînd precum Papa de la Roma atunci cînd sanctitatea sa binecuvîntează cu toptanul lăzi întregi de mătănii, trimise un sărut devotat tuturor caietelor de amintiri ; chemă apoi trei slujitori şi le înapoie trimiţă-

toarelor, împreună cu plecăciunile lui și cu o bezea de la cofetărie, înfășurată în hîrtia cea mai vaporoasă.

Din mai multe colțuri ale țării, atît la oraș cît și la țară, și mai ales în timpul trimestrului de toamnă, Pierre primea felurite invitații stăruitoare să vorbească pe la colegii, asociații tinerești și alte societăți literare și științifice. Scrisorile care conțineau aceste invitații aveau o înfățișare impunătoare și măgulitoare pentru nevinovatul Pierre. Una din ele suna cam așa :

„Clubul Urquhart pentru Depășirea Imediată a Hotarelor Cunoștințelor, Atît Omenești Cît și Divine.

Zadockpratisville,
11 iunie 18—

Autorului «Verii tropicale» etc.
Cinstite și onorate domn !

Îndatorirea oficială și plăcerea personală se împletesc în modul cel mai plăcut în cazul de față. Dorința cea mai vie a inimii mele a devenit, prin hotărîrea *Comitetului pentru Cuvîntări* o îndatorire profesională. În calitate de președinte al *Comitetului nostru pentru Cuvîntări*, prin prezenta vă solicit onoarea de a ține o cuvîntare în fața societății noastre asupra unui subiect pe care îl doriți dumneavoastră și în ziua pe care o veți hotărî. V-am sugera cu respect subiectul Destinului Omului, fără să vrem să înrîurim în vreun fel alegerea liberă a domniei-voastre. Dacă ne onorați primind invitația, puteți să fiți sigur că vom avea grijă după cum se cuvine de dumneavoastră și că ne vom strădui să vă facem șederea la Zadockpratisville cît mai plăcută. Vă va aștepta o trăsură la Stația de poștă pentru a vă duce împreună cu bagajul la Han, cu tot alaiul *Comitetului pentru Cuvîntări*, în cap cu președintele. Îngăduiți-mi să-mi alătur omagiile personale
la înalta mea considerație oficială
și să mă declar umilul dumneavoastră servitor

Donald Dundonald."

III

Invitațiile de a ține cuvîntări, venind de la venerabile societăți alcătuite din metropolitane capete cărunte și transmise de venerabili secretari, tot cu capete cărunte, departe de a-l încînta, îl umpleau pe tînărul Pierre cu cea mai sinceră umilință. „Cuvîntare ? Cuvîntare ? Un păcătos ca mine să cuvînteze în fața a cincizeci de bănci cu zece capete cărunte în fiecare ? În total cinci sute de capete cărunte ! Cum și-ar putea îngădui sărmanul meu creier crud să aștearnă pe hîrtie o cuvîntare de învățătură pentru cinci sute de înțelegeri coapte de viață ? Într-adevăr, nesăbuit lucru !“ Și cu toate acestea, cei cinci sute, prin cel ales de ei, îi făcuseră tocmai această poftire. Era limpede că Pierre stătea să alunece pe panta filozofiei lui Timon atunci cînd se gîndea la toate urmările neplăcute ale unui astfel de fapt. Își aminti cum o dată, cînd era în vizită la oraș, văzuse cum fusese chemată poliția ca să potolească o încăierare cumplită, stîrnită de înghesuiala și lupta pentru locuri la prima conferință a unui celebru flăcăiaș de nousprezece ani, autorul volumului *O săptămînă la Coney Island*.

Nu mai e nevoie să spunem că Pierre, conștiincios și respectuos, refuză orice astfel de invitații politicoase.

Asemănătoare dușuri reci ale judecății sale limpezi spălară sclipirea de tinichea și de pe fața altor dovezi la fel de apăsate ale celebrității sale literare. Ploua cu cereri de autografe ; cînd, uneori, făcea în glumă pe placul celor care stăruiau mai mult, Pierre simțea o înțepătură de părere de rău că, datorită scrisului său copilăresc și nu prea format, iscălitura lui nu căpătase acea statornică și neclintită înfățișare care, din precauție dacă nu de altceva, trebuie să deosebească întotdeauna scrisul oamenilor iluștri. Inima lui se înfiora de grija viitorimii, care avea fără îndoială să rămînă grozav de nedumerită în fața atît de multor iscălituri care nu semănau una cu alta, pentru un singur nume arhicunoscut. Vai ! viitorimea va ajunge desigur să creadă că toate erau măsluite și că nici o relicvă grafică a sublimului poet Glendinning nu s-a învrednicit pînă la mizerabila lor epocă.

Primea de la proprietarii revistelor, ale căror pagini le onorase cu revărsările sale de emoții, epistole prin care era stăruitor rugat să le dea cu împrumut portretul său în ulei, ca după el să se facă o gravură, pentru a fi folosită ca frontispiciu pentru periodicele lor. Dar și aici gîndurile cele mai triste își băgară coada. Una din micile ambiții ale lui Pierre fusese să-și lase o barbă stufoasă, care i se părea a fi cel mai nobil semn trupesc al bărbatului, ca să nu mai vorbim al unui autor ilustru. Dar pînă acum nu-i dăduseră tuleiele și nici un fel de alifie minunată de la „Rowland și Fiul" nu putea să silească o barbă să crească atît de repede încît să ajungă la înflorire în timp util pentru a se lăfăi pe un frontispiciu. Pe lîngă asta, trăsăturile lui de băiețandru și întreaga expresie a feței se schimbau în fiecare zi. Putea oare să facă jocul celor lipsiți de caracter, care voiau să tragă pe sfoară viitorimea ? Onoarea i-o interzicea.

Petițiile epistolare erau îndeobște alcătuite într-un stil îngrijit și respectuos ; prin aceasta se arăta cu cîtă cucernicie va fi mînuit portretul, care nu avea cum să fie scutit de operații indispensabile în vederea obținerii copiei gravate. Cei cîțiva care veniră în persoană să-i ceară să-și lase portretul gravat părură însă mai puțin grijulii cu privire la respectul cuvenit chipului oricărui om, și cu atît mai mult al unui geniu atît de celebru ca Pierre. Nu păreau nici măcar să-și amintească faptul că portretul unui om trebuie privit, și că în general are mai mare drept la respect decît originalul însuși ; nu ne oprește nimeni să-l batem pe umăr pe un prieten celebru, dar nimănui nu-i trece prin cap să-i dea un bobîrnac peste nas portretului aceluiași prieten. Rațiunea poate să fie aceasta : portretul are mai mult drept la respect decît omul ; nimic înjositor nu se poate închipui cu privire la portret, pe cînd multe lucruri înjositoare îi pot trece omului prin minte privitor la original.

Odată, întîmplîndu-se să întîlnească pe neașteptate o cunoștință literară — coeditorul gazetei lunare „Căpitanul Kidd" — care îi apăru în față de după un colț, Pierre tresări auzind următoarele cuvinte care-i erau adresate : „Bună dimineața, bună dimineața ; ești tocmai omul de

care am nevoie ; hai cu mine să-ți faci dagherotipul ; iți face într-o clipită placa ; am nevoie de el pentru numărul viitor".

Spunînd acestea, șeful de echipaj al căpitanului Kidd îl înhăță pe Pierre de braț și, ținîndu-l zdravăn precum un polițist pe un hoț de buzunare, porni să-l tîrască după el, pe cînd Pierre spunea politicos : „Vă rog, domnule, îmi pare rău, opriți-vă, nu am să fac așa ceva." „Ei aș, am nevoie... proprietate publică... hai cu mine... e prima sau a doua ușă." „Proprietate publică ! exclamă Pierre. Asta poate să meargă pentru gazeta lunară «Căpitanul Kidd» ; tocmai așa ar fi făcut și el. Dă-mi voie însă să repet că nu-mi trece prin cap să fac așa ceva." „Chiar nu vrei ?" strigă celălalt uimit și privind pe Pierre în față. „Păi, portretul *meu* e publicat de multă vreme, he, hei de cînd !" „N-am încotro, domnule." „Hai, hai", și șeful de echipaj îl apucă din nou, cu cea mai nerespectuoasă familiaritate. Deși era tînărul cel mai blînd din lume cînd era tratat cuviincios, în sîngele lui sălășluia un diavol urîcios, ca la comandă trezit de insultele aduse persoanei lui de inși din școala literară a căpitanului Kidd. „Uite ce-i, prietene", zise el, inspectîndu-și cu atenție imparțială pumnul strîns cu hotărîre, „dă-mi drumul brațului, ori dau eu drumul la pumn. Du-te dracului cu dagherotipul tău cu tot !"

Această întîmplare grăitoare la acea vreme a avut o urmare surprinzătoare asupra lui Pierre. Se gîndea acum cu cîtă ușurință putea fitecine să-și vadă chipul pe hîrtie cu ajutorul dagherotipului, pe cînd mai de demult, un portret bun era la îndemîna doar a celor cu bani sau a nobleței de spirit de pe pămînt. Deci, firește, în loc să „înveșnicească" un geniu, portretul „înzilia" acum pe orice prost. În afară de asta, dacă fitecine își vede poza în ziar, adevăratul bonton e să nu ți-o vezi și tu pe a ta. Căci dacă apari în devălmășie cu Tom, Dick și Harry și porți un surtuc croit după același tipar cu al lor, cum te mai deosebești de Tom, Dick și Harry ? Iată cum un motiv atît de jalnic ca vanitatea personală îl ajută pe Pierre în această problemă.

Unii iubitori zeloşi ai literaturii timpului, în general, precum şi slujitori credincioşi ai marelui său geniu, în special, cerşeau adesea fapte mărunţite cu care să-i orneze biografia. Îi arătau că viaţa a tot ce este pe lumea asta e nesigură. Simţea el, poate, că mai are mulţi ani de trăit ; s-ar putea şi ca timpul să treacă uşurel pe lîngă el ; dar, pradă cine ştie cărei boli neaşteptate şi fără leac, nu i-ar fi ceasurile din urmă otrăvite de gîndul că e pe cale să plece pe drumul cel fără de întoarcere, lăsînd lumea în neştiinţă cu privire la stofa şi nuanţa exactă a primilor pantalonaşi pe care i-a purtat ? Aceste observaţii îl atingeau neîndoios într-un punct foarte sensibil pe care orice învăţător îl cunoaşte prea bine. Cînd se gîndea însă că, din pricina extremei lui juneţi, propriile lui aduceri aminte din trecut se topeau repede în suveniruri ciuntite şi tulburi, nu-l lăsa inima să dăruiască aceste fărîmituri biografilor nerăbdători, cu atît mai mult cu cît principala lui sursă de adeverire a acestor lucruri din trecutul lui plecase de mult dintre cei vii. Vrednica lui doică Clarissa murise de mai bine de patru ani. În zadar un tînăr amic literat, arhicunoscutul autor a două Indexuri şi o Epopee, în faţa căruia subiectul fusese întîmplător pomenit, îmbrăţişă cu căldură cauza îndureraţilor biografi, spunînd că oricît i-ar fi de anevoie, omul trebuie să îndure pedeapsa renumelui său ; degeaba te tragi înapoi ; şi amicul încheie scoţînd de sub pălărie şpalturile propriei biografii, care, din cea mai adîncă consideraţie pentru public, avea să fie în curînd publicată sub formă de broşură, la preţ de numai un şiling.

Pe Pierre îl mira şi îl îndurera faptul că şi alţi doritori mai puţin binecrescuţi îi trimiteau Formularele Cererilor pentru Biografie, tipărite cu regularitate şi cu numele lui scris în cerneală, rugîndu-l să-i onoreze pe ei şi întreaga lume cu o ciornă pusă la punct a vieţii sale, incluzînd şi critica scrierilor sale ; formularul tipărit le dădea tuturor de înţeles că, fără îndoială, fiecare din ei ştia mai multe despre viaţa lui decît orice alt om ; că numai cel care scrisese marile opere ale lui Glendinning avea dreptul să le cerceteze şi să-şi spună ultimul cuvînt asupra alcătuirii lor ieşite din comun.

Sub influenţa umilitoarelor simţăminte trezite de lucruri ca acestea, vînat de editori, gravori, redactori, critici, colecţionari de autografe, iubitori de portrete, biografi, amici literaţi mustrători şi petiţionari, în sufletul tînărului Pierre îşi făcură loc triste întrezăriri ale nimicniciei faimei omeneşti, întrucît era silit cu jale-n suflet să se lepede de cele mai arzătoare ofrande ale chinuitoarei cinstiri de sine.

E de înţeles că, după fermecata deşteptare asupra lumii pe care o avusese la Poiana Şeii —, deşteptare care din cînd în cînd, în anumite privinţe, îl făcea să semene cu Timon — înşfăcase cu osebită scîrbă şi dispreţ pachetul care conţinea scrisorile biografilor şi ale altor corespondenţi săraci cu duhul, pe care într-un moment mai puţin furios le pusese deoparte ca pe nişte simple năstruşnicii. Cu un rînjet infernal privi cum acea grămadă de gunoi e mistuită pe vecie de foc, simţind că, pe măsură ce aceasta se topeşte văzînd cu ochii, în sufletul lui moare ultimul şi cel mai mic sîmbure neîncolţit al acelei vanităţi vrednice de dispreţ la care făceau apel toţi absurzii lui corespondenţi.

RECONSIDERAREA LUI PIERRE CA TÎNĂR AUTOR

I

Întrucît prin vorbe ocolite am dat a înțelege că Pierre era mai mult decît un geniu înnăscut obișnuit, ar putea părea nepotrivit faptul că pînă acum mintea lui nu închipuise decît articole de reviste. Mai mult, vorbind cu mîna pe inimă, aceste articole nu erau cu nimic neobișnuite. Într-adevăr — dacă ar fi să lăsăm la o parte orice ironie, dacă ne-am fi permis așa ceva — aceste flecușteţe fugare ale domnișorului Pierre erau banale de-a binelea.

Este adevărat, așa cum am spus la început, că natura de la Poiana Șeii fusese o adevărată binecuvîntare pentru Pierre; că maica-fire îi trimisese zvon de trîmbiță dinspre dealurile albăstrui, că îi doinise tainele ei melodioase în valul rîurilor și în frunza pădurilor. Dar, întrucît această mumă ne hrănește de timpuriu și din belșug, ea intîrzie mult în a ne arăta cum să ne orînduim chibzuit mesele. Sau, ca să schimbăm metafora, carierele de marmură fină sînt uriașe; dar cum să o scoți, cum să o dăltuiești, cum să construiești un templu din ea? Tînărul trebuie să părăsească deci un timp cariera de marmură; nu numai pentru a se duce și a face rost de uneltele trebuincioase, ci și pentru a studia arhitectura. Mai întîi, deci, este cel care descoperă cariera de piatră; pietrarul o ia înaintea arhitectului; templul urmează după arhitect, căci el este coroana întregii lumi.

Da! Pierre nu numai că nu avea nimic de arhitect în el pe vremea aceea, ci era și foarte, foarte necopt. Cum se vede adeseori, cînd se sapă pentru a se extrage metalele prețioase din mină, se găsește mai întîi piatră netrebuincioasă care trebuie scoasă afară și aruncată cu multă

trudă ; tot astfel, scormonind în sufletul omului în căutarea vînei de aur a geniului, dai mai întîi de multe lucruri obişnuite şi lipsite de interes. Bine ar fi dacă omul ar fi înzestrat cu un loc în care să-şi ţină propriul gunoi ; el este însă asemeni unui chiriaş al cărui moloz nu încape în pivniţă şi trebuie scos morman în stradă, în faţa uşii, ca să-l ia de acolo slujbaşii statului. De banalitatea noastră nu putem scăpa decît golindu-ne de ea într-o carte ; odată închisă acolo, cartea poate fi zvîrlită pe foc şi totul va fi în regulă. Numai că nu toate cărţile de acest soi sînt întotdeauna puse pe foc şi asta explică imensa precumpănire a cărţilor jalnice asupra celora care să merite admiraţia noastră. Nici un autor, cît ar fi el de sincer, nu se va grăbi vreodată să arate cu degetul clipa cînd a scăpat cu totul de gunoaiele lui şi a ajuns la vina de aur din suflet. Nu e mai puţin adevărat că, de fiecare dată, cu cît e omul mai înţelept, cu atît se înşală mai tare în unele lucruri.

Se ştie destul de bine că cele mai preţuite creaţii ale celor mai alese minţi omeneşti sînt privite de către aceleaşi minţi ca simple exerciţii necoapte ale unor boboci, fără altă valoare decît de simple încercări de a intra după moarte în marea universitate a ziditorului. Ceea ce e sigur este că, dacă e să tragem învăţături din observarea vieţilor oamenilor de seamă, cele mai alese înfăptuiri ale lor, cele care au atras lauda deşănţată a lumii, le par tocmai acestor autori nu numai sărmane şi neînsemnate, ci adesea de-a dreptul nesuferite ; cărţi care nici n-au ce căuta în biblioteca lor. Pentru minţi mai puţin înzestrate decît cele descrise mai sus, consideraţiile acestea devin întristătoare şi nepotrivite, astfel încît nu le mai pasă ce produc ; nefericiţii se îndreaptă către masa de lucru nemulţumiţi şi rămîn acolo, ţintuiţi de obligaţia unei neplăcute nevoi sociale, pradă durerilor de cap şi junghiurilor în spate. Scrierile astfel întocmite le par la fel de jalnice şi vrednice de dispreţ ; ele sînt zămislite de lipsa de poftă şi răbojul brutarului ; odrasle rahitice ale unei mame căreia nu-i pasă de viaţă şi de mlădiţele de viaţă din trupul ei. Să nu-şi închipuie lumea cea mioapă că aceste minţi au urmă de vanitate în ele ; sînt doar plătite

să apară pe scenă și nu au vreo pretenție la atenția publicului ; roșeața și flacăra însuflețită a vieții lor nu e altceva decît fard, spălat cu lacrimi amare în singurătate ; rîsul lor răsună fiindcă e găunos, iar hohotele de răspuns nu îi înveselesc.

Nimic nu este atît de alunecos și de ademenitor ca tristețea ; ne întristăm mai întîi cînd n-avem nimic interesant de făcut ; și rămînem triști fiindcă, în sfîrșit, am găsit o sofa confortabilă pe care să ședem. Chiar așa, se poate întîmpla ca, ajungînd la acest mic episod din trecutul eroului meu, ca niște ape puțin adînci îmbrățișate de un golfuleț tihnit care să-mi molcomească revărsarea tumultuoasă, s-ar putea, așadar, să mă întind și eu la povestire, devenind trist și sentimental.

Ceea ce am spus pînă acum cu privire la lucrurile bune de aruncat la coș, în legătură cu Pierre, arătînd că sînt în unele cazuri primele fructe ale geniului, nu este în nici un fel contrazis de faptul că uneori primele publicații ale multor autori de merit au dat totuși semne coapte de genialitate ; nu avem de unde ști cît de multe fuseseră mai înainte încredințate flăcărilor sau tipărite în secret în creierul lor și șterse tot acolo cu repeziciune. În cazurile mai puțin însemnate ale unui succes literar neîntîrziat, la scriitorii foarte tineri, se poate observa aproape întotdeauna că el se datorează mai cu seamă cine știe cărei grele și cumplite pățanii proprii, pusă într-o carte care, povestind lucruri nemaiîntîlnite, l-a făcut și pe autorul ei să fie socotit nemaiîntîlnit ; în felul acesta multe cărți foarte originale nu sînt decît produsul unor minți cu totul lipsite de originalitate. Într-adevăr, omul nu are decît să fie puțin grijuliu, și ultima fărîmă de vanitate dispare. Societatea ciripește tot timpul despre originalitate ; dar n-a existat pînă acum nici un om original în sensul pe care ea îl dă acestui cuvînt ; nici măcar primul om care, după cum spun învățații, a devenit de asemenea și primul autor, nu a fost original ; singurul care se poate mîndri cu aceasta este Atotputernicul. Dacă Milton ar fi avut soarta unui Gaspar Houser, chiar și Milton ar fi fost la fel de găunos ca și el. Căci, deși sufletul golguluț al oricărui om adăpostește, fără îndoială, măcar o

sămînţă adormită dătătoare de viaţă cugetării, nu s-a pomenit niciodată copil născut doar dintr-un singur părinte ; lumea văzută a celor trăite este aceea care face muzele să rodească ; hermafrodiţii nu sînt decît o poveste.

Prostia lumii nu are margini în lucrurile astea ; să nu mă învinovăţiţi deci nici pe mine dacă vin şi cu partea mea. E cu neputinţă să vorbeşti ori să scrii fără să rămîi descoperit şi neajutorat ; Cavalerul Invulnerabil nu-şi ridică niciodată viziera. Şi totuşi e plăcut să pălăvrăgeşti ; trece timpul înainte să mergem la culcare ; vorbirea e şi ea stîrnită atunci cînd, asemeni acelor *improvisatore* italieni, ni se plăteşte fiecare răsuflare ; şi sîntem prea mulţumiţi atunci cînd publicul, rămas cu gurile căscate, ne trimite la plimbare cu cei cîţiva ducaţi pe care i-am cîştigat.

II

Se poate înţelege de aici că planurile lui Pierre cu privire la căile de a-şi cîştiga singur traiul la oraş se bazau pe presupusele lui talente literare. Căci ce altceva ar fi putut să facă ? Nu cunoştea nici un meşteşug şi nici o meserie. Ar fi fost, poate, prea bucuros dacă soarta l-ar fi făcut să se nască fierar şi nu un gentleman, un Glendinning şi un geniu. Gîndindu-se la asta, ar fi dat dovadă de o pripeală de neiertat, dacă nu ar fi dovedit cumva, prin experienţa sa, că nu este cu desăvîrşire cu neputinţă ca un colaborator de revistă, contribuind la propăşirea tinerei literaturi americane, să cîştige şi ceva parale de pe urma poezelelor sale. Se cunosc astfel de cazuri fără putinţă de tăgadă şi ar fi atît nebunie, cît şi nerecunoştinţă, să le trecem cu vederea.

Întrucît poziţia socială aleasă şi strămoşii nobili ai lui Pierre îl scutiseră de nevoia de a cîştiga măcar un ban al lui pe lume, fie cu mîna, fie cu capul, e de dorit să lămurim aici unele lucruri înainte de a purcede mai departe. Aşa vom şi face, incluzînd ca întotdeauna un preambul.

Uneori orice cugetare pare știută de mult ; cu toate acestea, tocmai lucrurile cele vechi, din acea zestre ce nu mai poate fi sporită, arată că, în orice stare s-ar afla omul, oricît ar fi ea de fericită și îndestulată, tot nemulțumit de ea rămîne ; întinde mereu mîna dincolo de gard și caută a se întrece pe sine însuși. Astfel, în timp ce mulți sclavi ai călimării se zbat în zațul societății și trag din greu la peniță pentru a agonisi cîte ceva spre a potoli un timp vocea pîntecelui, la ceasuri de mustrări bolnăvicioase privind sărmana lor simbrie ca pe o rușine de neiertat ; în timp ce oricare din acești sclavi ai literelor ar fi sărit în sus de bucurie — neluînd seama la cusăturile prea puțin trainice ale nădragilor — la cea mai îndepărtată speranță de a moșteni marile ferme de la Poiana Șeii, de a deveni stăpîn al unui venit mai mult decît îndestulător și de a fi scutit pentru totdeauna de a purta pe miini acele trădătoare pete de ciumă ale sărăciei (adică, pete de cerneală), în schimb pentru Pierre, stăpînul de drept și de fapt al tuturor lucrurilor la care celălalt doar nădăjduia fără de speranță, culmea ambiției lumești era să se poată lăuda că editorii ar fi gata să-i dea un ban pentru scrierile lui și să socotească totuși că au încheiat un tîrg bun. Oricît de prostesc și plin de slăbiciune ar părea aceasta la Pierre, să-l luăm puțin mai în amănunt și să vedem dacă într-adevăr așa stau lucrurile.

Pierre era mîndru ; și un om mîndru — înzestrat cu mîndria de care e vorba acum — nu pune prea mult preț pe acele lucruri de care nu a făcut rost el însuși, oricît ar fi ele de folositoare. Dacă o astfel de mîndrie ar fi dusă pînă la capătul așteptat, un astfel de ins nu ar mînca piine dacă nu ar fi aruncat cu mîna lui semințele în pămînt, nefiind nici atunci scutit de umilința că pînă și sămînța a trebuit să fie luată cu împrumut de la semănătorul dinaintea lui. Omul mîndru dorește să se simtă pe sine în sinea lui și nu să se oglindească prin alții. Îi place doar să fie propriul lui Alfa și Omega, să treacă prin toate treptele mijlocitoare, ca apoi să se aleagă ori într-o parte, ori în alta, tărie nepipăibilă și fără margini. Ce mîndrie pe Pierre cînd a zornăit pentru prima oară în mîna lui boierească simbria trudei ! Ce să mai vorbim

de tobe și surle ; zăngănitul unui bănuț cîștigat cu trudă e mai însuflețitor decît toate trîmbițele Spartei. Cu cît dispreț căta acum spre somptuoasele lui încăperi moștenite, spre tapiserii, tablouri, orgolioase blazoane istorice și flamuri ale faimei Glendinningilor ; cu cîtă încredere își spunea că la nici o nevoie nu va avea să îl cheme din morți pe bunicul său, săpîndu-i mormîntul de șef indian ca să facă rost de sabia și scutul strămoșesc pe care să le amaneteze pentru o bucată de pîine ! Putea să-și cîștige traiul ! O ! de două ori binecuvîntat era Pierre în înclinarea lui spre muncă adevărată.

Mecanicul, argatul pot să trăiască doar într-un fel ; trupul trebuie să le hrănească trupul. Pierre nu numai că putea face una, dar putea face și cealaltă, lăsîndu-și trupul să lenevească acasă, putea să-și trimită sufletul la trudă ca acesta să vină cuminte înapoi, aducînd plata pentru trup. Unii boiernași fără meserie din Sudul aristocratic care se întîmplă să aibă sclavi le dau acestora libertatea de a se duce să-și caute de lucru, ca să se întoarcă în fiecare seară acasă cu simbrie, cu un venit adică pentru acei leneși boieri. Nu două miini, ci patru are acela care într-un trup dornic de muncă adăpostește un suflet dornic de muncă. Nici acesta însă nu trebuie să aibă prea multă încredere în sine. Dumnezeul nostru e invidios ; nu-i este pe plac ca o făptură omenească să fie înzestrată cu cea mai mică umbră a însușirilor sale. Înjugați deci trupul la suflet, puneți-le pe amîndouă la plug, și în cele din urmă unul sau celălalt va cădea în brînci pe brazdă. Păstrați atunci trup de eunuc pentru trudă, și suflet vîrtos pentru muncă ; ori altminteri, suflet de eunuc pentru trudă, și trup vîrtos pentru muncă. Alegeți ! Cei doi nu pot să tragă multă vreme la același jug. Peste cele mai sănătoase și mai înălțătoare închipuiri se strecoară norul Adevărului ; pînă și ghiuleaua unei mortiere ajunge în cele din urmă tot pe pămînt ; oricît ne-am strădui, nu putem ținti dincolo de orbita globului ca să ajungem la atracția altor planete ; legea gravitației pămîntului se întinde mult dincolo de atmosfera acestuia.

După părerea încetățenită pe această lume, cel care este înzestrat cu tot ce-i trebuie vrea încă și mai mult ;

iar cel care e lipsit de toate vede că i se răpește pînă și puținul pe care il are. Și totuși, lumea asta zice că e simplă, fără pretenții, pusă pe fapte și mai ales omenoasă, călăuzită de cele mai simple principii ; că disprețuiește tot ceea ce e hocus-pocus, în doi peri, ori dincolo de ea. Simt ură unii inși dăruiți cu o minte răzvrătită față de dogme, care se trezesc adesea dojeniți că au întors pe dos cu bună-știință toate lucrurile de bun-simț și că au zăpăcit lumea cu aiurelile lor care zic că trei e patru și că doi și cu doi fac zece. Dar dacă nimeni nu a propăvăduit pe față o învățătură, a mia parte atît de hazoasă și de perfidă față de bunul-simț ca aceea pe care o practică lumea acum și dintotdeauna, și anume de a-i da tot celui care are deja lucruri de care are încă mai puțină nevoie și de a lua celui care nu are mai nimic pînă și puțina avuție pe care o are — atunci cea mai adevărată carte din lume nu e decît o minciună.

Încurcata învățătură, precum și praxisul lumesc de care am pomenit mai sus, se vădiseră în oarecare măsură în cazul lui Pierre. Urma să primească în viitor arendă de la cîteva sute de ferme împrăștiate pe o bună parte din două ținuturi învecinate ; și acum proprietarul acelui popular periodic, revista „Gazelle", îi trimitea cîțiva dolari în plus pentru sonetele lui. Proprietarul cu pricina (deși de fapt nu citise niciodată sonetele, ci le trimisese secretarului său literar, el fiind atît de înaintat întru-ale literelor încît multă vreme înainte ca gazeta să pornească, scria cuvîntul „Gazelle" cu litera „g" în loc de „z", „Gagelle" ; zicea că în cuvîntul „Gazelle" „z"-ul nu avea ce căuta, „g" era mai moale ; căci la moliciune se pricepea el, și încă din experiență), proprietarul acela părea să se călăuzească după învățătura despre care am vorbit mai înainte.

Dolarii pe care-i primea de pe urma poezelelor, Pierre îi investea în țigări de foi ; astfel norii care îi aduseseră pe căi ocolite dolarii se reîntorceau în văzduh, înmiresmați cu dulcele parfum al unei havane. Acest vestit și răscunoscut Pierre, marele autor pe care lumea nu-l cunoștea la chip (căci nu se împotrivise el în mai multe rînduri să pună la îndemîna publicului portretul său ?),

acest celebru poet şi filozof, autor al „Verii Tropicale: Sonet"; la a cărui viaţă uneltéau mai mulţi inşi ce nu mai aveau nimic de pierdut (căci nu juraseră biografii că îl voiau viu sau mort ?), această cutremurătoare celebritate şedea acum şi fuma blînd, înconjurat de un volănaş de fum, ca un munte tivit cu nori. Toate se împăcau unele cu altele cum nu se poate mai bine, chiar fără voia lor. Trabucele i se aprindeau în două chipuri: de la vînzarea sonetelor, şi de la hîrtia sonetelor tipărite.

Chiar la acel popas timpuriu al drumului său scriitoricesc, oricît ar fi fost Pierre de închipuit în ceea ce priveşte faima sa, nu era la fel de mîndru de hîrtia sa. Nu numai că-şi făcea fitiluri de aprins din sonetele publicate, ci era şi foarte zăpăcit cu manuscrisele aruncate; zăceau peste tot prin casă; le dădeau o groază de bătaie de cap servitoarelor care măturau; serveau la aprinsul focului şi tot zburau pe ferestre şi pe sub uşi în capul oamenilor care treceau din întîmplare pe lîngă conac. Zăpăcit şi nepăsător cum era, Pierre devenea astfel un soi de editor. E adevărat că admiratorii mai apropiaţi îl certau adesea pentru lipsa de cinstire pe care o arăta primelor veşminte ale nemuritoarelor lui odrasle. Aceştia spuneau că lucrul care a simţit gîdilătura măreţei sale peniţe era, începînd din acea clipă, la fel de sfinţit ca şi buzele care sărutaseră măcar o dată degetul cel mare de la piciorul Papei. Călit cum era împotriva acestor mustrări prieteneşti, Pierre nu-l putu totuşi ierta niciodată pe acel înfocat admirator al „Lacrimii" care, găsind o bucăţică din manuscrisul original, conţinînd o căciuliţă (de la cuvîntul *lacrimă*) deasupra unui i (de la cuvîntul *ochi*), socoti că l-a apucat de picior pe însuşi Atotputernicul şi cerşi aleasa cinstire de a încrusta bucăţica într-o broşă, aruncînd o camee ce-l înfăţişa pe Homer pentru a pune în locul ei acest giuvaier încă mai nepreţuit. Rămase nemîngîiat cînd, udată de ploaie, căciuliţa care era semnul lacrimii dispăru de deasupra punctişorului: astfel, ciudăţenia şi minunăţia sonetului se vădeau încă mai bine, şi anume: cea mai mică bucăţică din el ascundea şiroaie pe timp de secetă, dar rămînea lipsit tocmai de lacrimă cînd începea să plouă.

Amator nepăsător și rece, dar chițibușar totodată, surd la laudele întregii lumi ; misterios de veselul și vestitul autor al „Lacrimii", mîndria revistei „Gazelle", pe a cărei copertă viu colorată numele său se lăfăia în fruntea tuturor colaboratorilor (dintre care nici unul nu era om de rînd, căci își redactaseră frățește biografiile unul altuia, erau inscriși toți în același club, portretele lor fuseseră făcute de același gravor, publicate în gazetă și cumpărate de la același chioșc), acest Pierre ce se bucura de atîta cinstire, a cărui viitoare popularitate și „voluminoșenie" se vestiseră atît de uluitor prin cele ce scrisese pînă atunci încît unii veniseră deja la Poiana Șeii pentru a-și da seama de potențialul hidroenergetic al locului și a vedea dacă nu ar putea să înființeze o moară de hîrtie, anume pentru marele autor, obținînd totodată monopolul pe comenzile sale de materiale trebuincioase scrisului ; această măreață făptură de care simplii supiranți la glorie vorbeau cu groază și respect, acest Pierre în fața căruia timpul însuși se închina, iar un venerabil domn de șaizeci și cinci de ani, fost bibliotecar al Congresului, și-a scos cu respect pălăria cînd i-a fost prezentat la redacție și a rămas în picioare, deși Pierre ședea ca acasă pe scaun cu pălăria pe cap ; acest minunat și disprețuitor geniu — doar amator în ale vieții pînă acum — ne va apărea în curînd în cu totul altă lumină. Va învăța, și încă amarnic, că deși lumea se închină Mediocrității și Banalității, trece prin foc și sabie Măreția ce trăiește în pas cu ea ; deși se jură că atacă înverșunat Fățărnicia, nu întotdeauna își apleacă urechea în fața Sincerității.

Deși această stare de lucruri, îmbinată cu înmulțirea năvalnică a cărților, pare să ducă fără doar și poate la un punct din viitor cînd întreaga omenire va fi redusă la idioțire, autorii vor fi la fel de rari cum sînt alchimiștii în ziua de azi, iar tiparul va fi socotit doar o biată invenție ; dar, gîndindu-ne la toate acestea, să ne mîngîiem, totuși, oh, Aurelian ! la gîndul că, deși vremea autorilor va trece, ceasurile sincerității vor rămîne !

BISERICA APOSTOLILOR

I

În partea mai veche, de jos, a orașului, pe o străduță îngustă — aproape o ulicioară — odinioară plină de locuințe respectabile, dar acum cotropită de depozitele uriașe ale importatorilor străini, nu departe de colțul unde ulicioara se încrucișa cu un drum bătut dar tare îngust al neguțătorilor și slujbașilor, cu tot tămbălăul hamalilor cu tot, se înălța în vremea aceea o hardughie ciudată și veche, rămășiță a unor vremuri trecute. Era durată din piatră cenușie, tăiată grosolan și alcătuită în ziduri neașteptat de groase și puternice ; două dintre laturi aveau scobite tot atîtea rînduri de ferestre arcuite și impunătoare. Un turn larg, pătrat și cu nimic împodobit se ridica în față, de două ori mai înalt decît trupul bisericii ; trei dintre laturile lui erau străpunse de găuri mici și înguste. Pînă acum, înfățișarea clădirii — veche de mai bine de un veac — arăta destul de limpede la ce servise mai întîi și întîi. Înapoia ei se găsea o căsoaie mare din cărămidă netencuită, care dădea spre strada din spate, iar al cărei dos era aproape lipit de dosul bisericii, nelăsînd decît o trecere dreptunghiulară îngustă pavată cu bolovani. Pe părțile acestui dreptunghi, trei rînduri de stîlpi din cărămidă îngăduiau să se treacă, la adăpost de ploaie, de la vechea biserică la acareturile mai noi. Un gărduț stricat, ruginit și uitat de vremuri înconjura o curticică aflată în fața căsoaiei din spate, părînd să arate că se ridicase pe un loc gol unde pe vremuri fusese țintirimul bisericii. Chiar așa și stăteau lucrurile. Pe vremea cînd acea parte a orașului era plină de locuințe și nu de depozite și birouri, bătrîna Biserică a Apostolilor avusese zilele ei de sfințenie și slavă ; valul schimbării și progresului trecuse prin naosul

şi peste navele ei laterale, măturind cea mai mare parte a credincioşilor, cu două sau trei mile mai spre centru. Cîţiva bătrîni negustori sau contabili încăpăţînaţi mai zăboviră un timp prin stranele ei prăfuite, ascultînd predicile unui bătrîn pastor credincios, care, rămînînd la post cu toată fuga enoriaşilor, îşi mai proptea încă trupul pe jumătate damblagit de amvonul mîncat de viermi şi izbea cu pumnul — acum nu atît de vîrtos — în pînza mîncată de molii a aerului care-i acoperea pupitrul. În cele din urmă, bătrînul şi bunul pastor muri, iar cînd cei cîţiva negustori şi contabili cu capete cărunte ori pleşuve îi urmară coşciugul afară din biserică, pînă la locul de îngropăciune, bătrîna zidire fu martora ultimei dăţi cînd credincioşii ieşeau pe porţile ei după orînduiala slujbei. Venerabilii neguţători şi contabili se adunară şi hotărîră că, oricît ar fi fost de neplăcut şi greu să o recunoască, nu avea nici un rost să-şi mai ascundă că biserica nu mai putea îndeplini rostul pentru care fusese durată. Trebuia deci fărîmiţată în prăvălii, tocată în birouri şi aruncată gureşilor avocaţi să cuibărească în ea. Hotărîrea fu îndeplinită şi apărură birouri pînă sus în turlă ; atît de bine izbutiră lucrurile, încît în cele din urmă năvăliră şi în cimitir ca să construiască încă o clădire, şi aceasta închiriată, claie peste grămadă, cirdurilor de oameni ai legii. Noua clădire întrecea însă cu mult în înălţime vechea biserică. Avea vreo şapte caturi ; era o grămadă înspăimîntătoare de cărămizi aşezate parcă de titani, ridicîndu-şi acoperişul acoperit cu ţiglă aproape pînă la aceeaşi înălţime cu vîrful turlei.

În această ambiţioasă ctitorie, proprietarii se avîntaseră cu cîţiva paşi, sau mai degrabă cu cîteva etaje, prea sus. Pe oameni nu-i prea trăgea inima să se gîlcevească dacă nu aveau la îndemînă avocaţi ca să-i ajute ; iar acestora le place întotdeauna să-şi aibă birourile chiar la stradă ; la parter, dacă se poate, fără măcar o treaptă sau o ridicătură, şi în orice caz nu la catul al şaptelea al unei case care să-i descurajeze pe clienţi să le mai ceară sfatul, văzîndu-se siliţi, pentru a-şi plăti arvunile, să urce atîtea rînduri de scări, una peste alta, cu paliere foarte scurte. Aşa că, la scurtă vreme după ce fuseseră ridicate, caturile

de deasupra ale clădirii mai noi rămaseră aproape în întregime pustii ; ecourile pierdute ale camerelor goale, aflate chiar deasupra înstăriţilor avocaţi de dedesubt, le sugerau poate, cîtorva măcar, asemănări nedorite cu buzunarele de la subsol, în comparaţie cu trista suflare a mansardelor lor ; vai ! pungi pline şi capete goale ! Această tristă stare de lucruri a fost în cele din urmă îmbunătăţită, cînd treptat camerele libere de sus au fost ocupate de către cîrduri de oameni fără căpătii, amestecaţi, trăind doar cu pîine şi brînză, de inşi cu înfăţişare oarecare, îmbrăcaţi cuviincios dar ponosit, în negru, precum şi de tipi cu aer nepătruns de străini şi ochelari albăstrui ; născuţi prin cine ştie ce colţ al lumii, aceştia poposesc, precum berzele în Olanda, pe cornişe şi pe la mansardele clădirilor mari, în cele mai multe din porturile de la mare. Aici stau şi trăncănesc, precum coţofenele ; cînd coboară, în căutarea unor pomeni puţin probabile, pot fi văzuţi în faţa crîşmelor ca nişte rînduri de pelicani pe plajă, cu buzunarele goale, atîrnînd fleşcăite, ca guşile babiţelor cînd e peşte puţin şi greu de prins. Dar aceşti jalnici fluieră-vînt se străduiesc să se facă a nu băga de seamă tristeţea lor trupească, ospeţind cu îndîrjire doar pe tărîmurile binecuvîntatelor idealuri.

În cea mai mare parte sînt artişti de diferite soiuri ; pictori sau sculptori, ori studenţi săraci, ori profesori de limbi străine, ori poeţi, ori politicieni francezi refugiaţi, ori filozofi germani. Cărările minţilor lor, oricît de încurcate ar fi din cînd în cînd, sînt îndeobşte subţiri şi orînduite către cele ale spiritului, întrucît golul din pungă îi face să dispreţuiască materialismul vulgar al lui Hobbes şi să fie mai degrabă înclinaţi către avîntările aeriene ale filozofiei lui Berkeley. Bîjbîind adesea în zadar prin buzunare, nu pot să nu se lase pradă vîrtejurilor carteziene ; prisosul de timp liber din mansardele lor (proprii şi figurate) merge mînă-n mînă cu prisosul de loc liber din pîntece, făcîndu-i deosebit de pregătiţi pentru a-şi îndrepta neclintit atenţia către digerarea cum se cuvine a categoriilor sublime ale lui Kant ; cu atît mai mult cu cît opurile filozofului sînt singurele mari fapte pipăibile din vieţile lor altminteri bătute de vînt. Sînt sărăntocii glorioşi de la

care învățăm tainele adînci ale lucrurilor, întrucît însăși existența lor, în mijlocul unei lipse atît de cumplite a celor mai obișnuite mijloace de supraviețuire, e o problemă de care multe capete s-au izbit. Îngăduiți-mi să aduc aici prinos trei șuvițe din părul meu, spre cinstirea tuturor glorioșilor coate-goale care au trăit și au murit pe lumea asta! Sincer și cu adevărat mă plec în fața lor, oameni nobili, deși căutători mai cu seamă prin gunoaie, și de aceea îndrăznesc să le fac dreptate: acolo unde se află o noblețe înnăscută și unde este nevoie de un simț al onoarei tot înnăscut, veselia nu este niciodată socotită necuviincioasă. Proștii și prefăcuții, panglicarii și maimuțele rătăcite printre zei — doar aceștia se simt ofensați cînd sînt luați în rîs; întrucît atît zeii cît și oamenii cu rang de netăgăduit nu-și bat capul cu bîrfa certăreață a zarzavagioaicelor bătrîne și nici cu scălîmbăielile derbedeilor de pe stradă.

Cînd trupul nu mai e, oamenii se agață de umbră. Locuri odinioară sortite unor meniri înalte păstrează numele acelor înălțate lucrări, chiar atunci cînd sînt întoarse spre o folosință de rînd. S-ar părea că, siliți de Soarta ce nu știe multe, să renunțe la realitatea lucrurilor romantice și înălțătoare, oamenii de azi sînt bucuroși să poată face un tîrg cu ea, păstrînd niște rămășițe ce-și află rostul doar în închipuirea lor. Curioasele urmări ale acestei înclinări se văd prea adesea în acele respectabile ținuturi de peste ocean; un pod peste Tamisa păstrează încă urmele ordinului Călugărilor Negri, deși pe aceste meleaguri n-a mai rămas nici picior de Călugăr Negru, ci doar o groază de pungași încă de pe vremea reginei Bess; încă multe alte nepotriveli istorice amintesc dulce și trist prezentului de minunatul alai care a trecut înaintea celui de față. Nici noi — deși statornicirea noastră, prea de curînd, pe aceste țărmuri columbiene nu ne-a prea lăsat prilej de a ne alcătui asemenea atrăgătoare nepotriveli — nici noi, dară, în orașele mai vechi, nu sîntem lipsiți de prezența lor pe ici, pe colo. Așa se întîmpla cu vechea biserică a Apostolilor, mai bine cunoscută chiar pe vremea ei sub numele mai scurt de La Apostoli; deși acum fusese întoarsă de la menirea ei de început în vederea alteia cu totul opusă, își păstra încă evanghelicul nume. Avocatul sau artistul care

închiria camerele, din clădirea cea veche ori cea nouă, răspundea invariabil atunci cînd era întrebat unde poate fi găsit : *La Apostoli*. Dar întrucît acum, în cele din urmă, datorită strămutărilor fireşti ale locatarilor ce slujeau profesiunilor mai de vază, într-un oraş înfloritor şi în creştere, respectabilul loc nu mai oferea oamenilor legii aceleaşi atracţii ca mai înainte ; şi întrucît ciudaţii aventurieri fără nume, artiştii şi filozofii săraci se înghesuiau, pe măsură ce plecau ceilalţi, ca şi din pricina metafizicii hăbăuce a acestor curioşi locuitori, ori fiindcă mulţi dintre ei erau binecunoscuţi Teoreticieni Teleologici, Reformatori Sociali şi Propovăduitori ai unui întreg Ghiveci de Principii, la care se adăuga şi o uşoară îngîmfare a lor în lume, numele popular al vechii biserici era împrumutat şi celor care o locuiau. Aşa se făcea că moda cerea ca cel care avea camere în vechea biserică să fie familiar numit „Apostol".

Întrucît fiecare rezultat este doar cauza altuia, s-a întîmplat aşa : descoperind că au căpătat acest titlu de familie, deloc de azvîrlit, chiriaşii bătrînei biserici au început să se adune, ieşind din feluritele lor vizuini, să se cunoască, de, ca vecinii, curioşi să ştie cu cine împart titlul care îi lega ; în sfîrşit, au mers şi mai departe şi, pe nesimţite, s-au organizat într-o societate ciudată care, deşi cu totul nebăgată în seamă şi abia ghicită în ieşirile ei în lume, era bănuită a avea în vedere cine ştie ce ţel misterios, ascuns, legat cumva de răsturnarea absolută a bisericii şi statului şi de moşirea pripită şi înainte de vreme a cine ştie cărui apocalips politic şi religios. Ba, prin cîţiva conservatori zeloşi şi stîlpi ai moralei, poliţia fusese avertizată să ţină sub supraveghere fosta biserică ; dar dacă, din cînd în cînd, cîte un poliţai privea într-adevăr bănuitor la crăpăturile înguste din turla înaltă, totuşi — de ce să n-o spunem —, după toate aparenţele locul era liniştit şi cuviincios, iar chiriaşii, oameni cinstiţi, a căror vină de căpătîi o constituiau doar hainele trăsnite şi pălăriile cu fundul crăpat, scorojite de soare.

Ziua, baloturi şi cutii se trînteau la uşa prăvăliilor din faţă La Apostoli ; pe trotuarul strîmt se puteau vedea din cînd în cînd neguţătorii ce se grăbeau să-şi depună cîştigul zilei, înainte de a se închide băncile ; altminteri strada,

fiind mai ales ocupată de depozite şi nefolosită pentru trecere, era îndeobşte un loc singuratic şi tăcut. Începînd cu un ceas sau două înainte de apusul soarelui şi pînă la zece sau unsprezece în dimineaţa următoare, era cu osebire tăcută şi pustie, cu excepţia Apostolilor înşişi ; în fiecare duminică era neobişnuit şi surprinzător de paşnică ; nu arăta lumii decît priveliştea a şase sau şapte etaje de obloane de fier neclintite, de ambele părţi. Acelaşi lucru se putea spune despre cealaltă stradă care — cum arătam mai înainte — se întretăia cu ulicioara depozitelor, nu departe de Apostoli. Deşi era cu totul altfel, fiind plină de birturi ieftine pentru slujbaşi, de locante străine şi alte vaduri ale negoţului, zarva ei se mărginea la ceasurile în care acestea erau deschise ; noaptea era părăsită de orice alt locuitor în afară de felinarele de pe stradă ; plimbîndu-te pe ea duminica, aveai impresia că treci pe o alee de sfincşi.

Aceasta era deci starea de acum a vechii biserici a Apostolilor ; zumzăia la subsol din pricina celor cîtorva avocaţi îndoielnici care rămăseseră, iar la mansardă mişunau tot soiul de poeţi, pictori, sărăntoci şi filozofi. Un profesor misterios de flaut şedea cocoţat la unul din caturile de sus ale turlei ; adeseori în nopţile tăcute, la lumina lunii, se auzeau zvonurile melodioase ale instrumentului său peste acoperişurile celor zece mii de depozite din jurul lui, aşa cum mai înainte clopotul bătuse peste acoperişurile căminurilor unei generaţii de mult apuse.

II

În cea de-a treia seară de la sosirea celor trei în oraş, pe la apusul soarelui, Pierre şedea lîngă o fereastră înaltă din clădirea din spate a Apostolilor. Camera era săracă, aproape goală. Pe podea nu era covor, şi nici pe perete vreun tablou ; nu se găsea nimic decît un pat scund, lung şi ciudat, care ar fi putut să servească drept culcuş vreunui burlac sărac, un scrin albastru, acoperit cu creton, un scaun de mahon, vechi, şubred şi reumatic şi tăblia unei mese largi de stejar zdravăn, lungă de vreo doi metri, aşezată pe

două butoaie goale de făină, pe care se vedea o sticlă mare cu cerneală, o legătură neîncepută de pene, un briceag, o mapă și un top încă nedesfăcut de hîrtie format mare, ce purta inscripția semnificativă : „Controlat. Albastră".

Acolo îl vedem pe Pierre în cea de-a treia seară, lîngă fereastra înaltă a unei camere de cerșetor în încăperea din spate a Apostolilor. S-ar zice că nu face nimic ; nu are nimic în mîini ; poate are ceva pe inimă. Din cînd în cînd privește fix la patul ciudat și ruginit. I se pare a fi un simbol grăitor ; într-adevăr, așa și e. E vechiul pat pliant de campanie al bunicului său, trufașul apărător al fortului, vrajnicul căpitan în multe lupte victorios. Pe același pat de campanie, în cortul său de pe cîmpul de luptă, dormise generalul cu ochi blînzi și inimă de viteaz, trezindu-se doar ca să-și încingă spada cu care dădea investitura. Căci era o nobilă investitură să fii ucis de marele Pierre. Pe lumea cealaltă stafiile dușmanilor lui se lăudau cu mîna care îi înnobilase, dîndu-le zapis de cale liberă pentru lumea de apoi.

Dar oare acel tare pat al războiului a coborît asupra blîndului trup al păcii ? În vremea hambarelor pline, cînd se aude de afară zgomotul pașnic al îmblăciului și răsună zvonul negoțului, nepotul a doi generali se mai războiește încă ? Oh, strămoșii războiului nu sînt dăruiți pe degeaba chiar în vremea acestei păci părelnice ! Și Pierre e războinic , Viața este lupta lui, și trei cumpliți aliați — Durerea, Disprețul și Nevoia — îi sînt dușmani. Întreaga lume s-a unit împotriva lui, căci, iată ! ridică flamura Dreptății și jură pe Adevăr și Veșnicie ! Dar, ah, Pierre, Pierre, cînd te îndrepți către acel pat, ce umilitor este gîndul că așa de lung cum ești tu, tot nu te poți pune cu strămoșul tău care măsura un stînjen ! Statura războinicului a scăzut, ca să se potrivească cu slava măsurată a luptei. E mai vrednic de glorie să-l lovești de moarte pe un dușman viteaz în cortul tău de pe un cîmp de luptă adevărat, decît să urmărești un inamic netrebnic care nu vrea niciodată să-și arate fața, în încleștarea dintre un suflet nobil și o lume lașă.

Acolo deci îl vedem pe Pierre la apusul soarelui, în cea de-a treia noapte, lîngă fereastra înaltă a acelei încăperi de cerșetor, în camera din spate de la Apostoli. Acum pri-

veşte pe fereastră. În afară de foişorul bătrînei turle cenuşii, nu pare însă a fi nimic de văzut decît un hăţiş de ţiglă, olane, şindrilă şi tinichea ; tristul hăţiş atîrnat de ţiglă, olane, şindrilă şi tinichea, cu care noi, babilonieni moderni, înlocuim frumoasele grădini suspendate ale acelor vremi din Asia, din vremea lui Nabucodonosor.

Şade acolo ca un venetic de pe alte tărîmuri, transplantat din încîntătoarele iatacuri ale conacului părintesc în acest pămînt pietros. Văzduhul vioriu al colinelor din jurul cîmpiilor verzi de la Poiana Şeii nu-i mai mîngîie dulce obrajii. Asemeni unei flori, simte schimbarea ; bujorii i-au pierit din obraz ; obrazul îi e veşted şi palid.

De la fereastra înaltă a acelei încăperi de cerşetor, la ce se uită oare Pierre cu atita luare aminte ? Nu are nici o stradă la picioare ; ca o prăpastie adîncă şi neagră, golul dreptunghiular se cască sub el. Dincolo, în capătul îndepărtat al acoperişului ţuguiat al vechii biserici, se ridică marele şi cenuşiul turn ; pentru Pierre el este însemnul unui curaj neasemuit, adînc înrădăcinat în inima pămîntului şi ţinînd piept tuturor urletelor tăriei.

În partea opusă ferestrei se află o uşă ; din direcţia aceea se aude un ciocănit, întovărăşit de cuvinte blînde, care cer îngăduinţă să intre.

— Oricînd, dulce Isabel, răspunde Pierre, ridicîndu-se şi apropiindu-se de uşă. Aşa, să tragem patul de campanie ca să-l folosim drept sofa ; stai jos, surioară, şi hai să ne închipuim că sîntem oriunde vei voi tu.

— Atunci, frate, să ne închipuim că sîntem in ţara păcii şi a amurgului veşnic, acolo unde nu răsare niciodată soarele strălucitor, întotdeauna urmat de noaptea cea neagră. Înserare şi pace, frate, înserare şi pace.

— Se înserează acum, soră ; în orice caz, în partea aceasta cel puţin oraşul pare liniştit.

— Înserare acum, dar în curînd veni-va noaptea ; apoi un soare scurt şi încă o noapte lungă. Pace acum, dar somn şi nimicnicie în curînd. Şi apoi, muncă grea pentru tine, frate, pînă va coborî din nou dulcea înserare.

— Să aprindem o lumînare, surioară, se lasă întunericul.

— De ce să aprindem luminarea, dragă Pierre ? Șezi lîngă mine, frate.

Se așeză lîngă ea și-i înconjură umerii cu brațul ; frumosul ei cap se sprijini de pieptul lui ; își auzeau unul altuia bătăile inimii.

— Dragă Pierre, de ce tînjim mereu după pace, iar apoi, cînd aceasta vine, ne plictisim de ea ? Spune-mi, frate ! Acum două ceasuri de-abia așteptai să se lase înserarea, și acum ceri o lumînare ca să împrăștii ultimele umbre ale înserării.

Pierre păru că nu o aude ; brațul o strînse mai tare și tot trupul îi fu cuprins de un tremur nevăzut. Apoi deodată, cu o voce scăzută, de o neasemuită încordare, rosti abia auzit :

— Isabel, Isabel...

Brațul ei îi înconjură lin mijlocul așa, cum i-l încercuise și el pe al ei ; tremurul trecu și asupra fetei ; rămaseră tăcuți.

Pierre se ridică și începu să se plimbe prin cameră.

— Pierre, ai venit aici să-ți orînduiești treburile, așa ai spus. Ce-ai făcut ? Hai să luminăm încăperea.

Aprinseră lumînarea și continuară să vorbească.

— Ce se aude cu hîrtiile, frățioare ? E totul în regulă ? Ai hotărît ce să publici mai întîi, în timp ce scrii opera cea nouă de care ai pomenit ?

— Privește scrinul, surioară. Nu vezi că nici nu au fost dezlegate frînghiile ?

— Atunci nici măcar nu ai umblat la ele ?

— Cîtuși de puțin, Isabel. În zece zile am trăit zece mii de ani. Știind ce fleacuri se află în acel cufăr, nu-mi vine să-l deschid. Adunătură ! Prostii ! Nimicuri !

— Pierre ! Pierre ! ce înseamnă această schimbare ? Nu mi-ai spus înainte de a veni aici că în cufăr nu era numai aur și argint, ci și lucruri și mai prețioase, ușor de schimbat în aur și argint ? Ah, Pierre, mi-ai jurat că nu avem de ce să ne temem !

— Dacă te-am mințit vreodată cu bună știință, Isabel, fie ca zeii să mă trădeze și, trecînd de partea diavolilor, să-i asmută împotriva mea ! Să te mint eu pe tine și pe mine însumi, Isabel ? ! Groaznic lucru. Ce înșelător și bu-

fon netrebnic este omul ! Isabel, în acel cufăr se află lucruri care, atunci cînd le-am compus, îmi părea că înseşi cerurile privesc pe fereastră, uimite de frumuseţea şi de tăria lor. După aceea, trecînd zilele şi răcindu-mi-se fierbinţeala dintîi, le-am scos şi le-am cercetat din nou şi cîteva bănuieli şi-au făcut loc în cugetul meu ; cînd mi-au venit în minte, în aerul curat de afară, icoanele proaspete, nescrise, ale cîrpăcelilor aşternute pe hîrtie, m-am simţit din nou triumfător şi plin de vioiciune ; ca şi cînd prin acea amintire a unui lucru idealizat l-aş fi putut lipi pe jalnica încercare scrisă de a-l întrupa. Starea asta nu trecea. De aceea ţi-am vorbit astfel despre minunatele lucruri pe care le compusesem, despre mina de aur şi argint pe care o descoperisem cu mult înainte de a cunoaşte nevoia cu trupul sau sufletul. De data asta, însă, aveam o bănuială ascunsă că e o nebunie ; nu vroiam să o recunosc ; i-am trîntit sufletului meu uşa în nas. Şi acum, cele zece mii de descoperiri universale scriu pe fruntea mea cu fierul roşu cuvîntul „netot" ! Ca nişte bani calpi arătaţi la bancă, toate aceste flecuşteţe scrise de mine sînt făcute bucăţele cu ciocanul nemilos al Adevărului ! Ah, sînt sătul, sătul, sătul !

— Îngăduie braţelor care n-au ocrotit pe nimeni altul în afară de tine să te ţină din nou în cercul lor, Pierre, în pacea înserării, deşi bezna aproape că s-a lăsat !

Suflă în lumînare şi îl sili pe Pierre să stea lingă ea ; mîinile li se încleştară din nou.

— Spune-mi, frate, s-a ostoit chinul ?

— I-a luat locul o... un... o... Dumnezeule, Isabel, dă-mi drumul ! strigă Pierre sărind în picioare. Voi, ceruri ce v-aţi ascuns pînă acum sub mantia neagră a nopţii, vă chem ! Dacă urmînd calea Virtuţii pînă în zarea ei cea mai pierdută, acolo unde sufletele de rînd nu-şi găsesc niciodată locul, ar fi să ajung în iad şi virtutea cea mai aleasă să se dovedească doar codoş trădător pentru păcatele cele mai cumplite, prăvăliţi-vă, voi ziduri de piatră, zdrobiţi-mi trupul şi aruncaţi toate bucăţelele într-o prăpastie adîncă !

— Frate ! Aiurezi, strigă Isabel, ridicîndu-şi braţele. Frate ! Frate !

— Apleacă-ţi urechea spre văgăunile cele mai nepătrunse ale sufletului, rosti Pierre, şi vocea lui vibra ca o

coardă de oțel. Nu-mi spune frate ! De unde știi că îți sînt frate ? Ți-a spus-o mama ? Ți-a spus-o tata ? Sînt Pierre și tu ești Isabel, frate și soră întru omenie și nimic mai mult. Restul te privește. Să-i lăsăm pe zei să aibă grijă de focurile lor. Dacă au făcut din mine butoi cu pulbere, n-au decît să aibă grijă de el ! N-au decît să aibă grijă de el ! Ah, mi se pare că întrevăd, ba chiar mi se arată ochilor minții ideea că perfecțiunea morală a omului e departe de ceea ce ar trebui să fie. Semizeii calcă pe gunoaie, iar Virtutea și Viciul sînt amîndouă tină ! Isabel, voi scrie toate acestea, voi alcătui o evanghelie a lumii noi și voi dezvălui taine mai adînci decît apocalipsul ! Așa am să fac, așa am să fac !

— Pierre, sînt o biată fată născută din genuni de taină, hrănită cu taine și cu taina pre taină călcînd. Tainică sînt, deci, și aerul cît și pămîntul sînt de nerostit pentru mine ; nu cunosc cuvîntul prin care să le numesc. Acestea sînt însă taine înconjurătoare ; vorbele tale, gîndurile tale îmi deschid lumi de mirare acolo unde mi-e teamă să calc. Ai încredere în mine, Pierre. Cu tine, cu tine m-aș arunca în valurile unei mări fără stele, și ca o scîndură salvatoare ți-aș fi atunci cînd tu, puternic înotător, ți-ai pierde cunoștința. Pierre, vorbești de Virtute și Viciu ; tăinuita Isabel nu știe nici de una, nici de alta decît din auzite. Ce sînt ele în sinea lor, Pierre ? Spune-mi mai întîi ce înseamnă Virtutea ; hai, răspunde !

— Dacă aici zeii înșiși tac, să îndrăznească un pitic să vorbească ? Întreabă văzduhul.

— Atunci Virtutea e nimic.

— Nici măcar atît !

— Iar Viciul ?

— Ascultă ! Nimicul este substanța care aruncă o umbră într-o parte și altă umbră în cealaltă parte ; aceste două umbre sînt a ceva ce nu este ; asta îmi pare mie că sînt Virtutea și Viciul.

— Atunci de ce să te chinui astfel, dragă Pierre ?

— Așa grăiește legea.

— Cum anume ?

— Ca nimicul să chinuiască un nimic ; căci eu sînt nimic. Totul e un vis... visăm că am visat că visăm.

— Pierre, atîta timp cît şovăiai pe margine, mi se părea că vorbeşti în cimilituri ; acum, cînd te-ai cufundat în prăpastia sufletului, acum cînd oamenilor cu scaun la cap le-ai părea nebun, poate... poate că de abia acum începe sărmana, neştiutoarea Isabel să te înţeleagă. Simţămintele tale au fost şi ale mele de multă vreme, Pierre. Singurătatea şi neliniştea îndelungată m-au făcut să înţeleg minunile. Da, totul este un vis !

El o strînse cu grăbire la piept.

— Din nimic, nimic nu se alege, Isabel. Cum poate omul să greşească în vis ?

— Mai întîi, ce înseamnă greşeala, Pierre ?

— E doar un nume al unui nume, Isabel.

— Al virtuţii, Pierre ?

— Nu, al viciului.

— Să ne aşezăm din nou, frate.

— Mă cheamă Pierre.

— Să ne aşezăm din nou, Pierre ; stai aici ; dă-mi mîna.

Şi astfel, în cea de a treia seară cînd înserarea se topise şi nici o lampă nu se aprinsese, lîngă fereastra înaltă a acelei camere de cerşetor Pierre şi Isabel, tăcuţi, şezură.

CARTEA XX

CHARLIE MILLTHORPE

I

Pierre se hotărîse să închirieze camera la Apostoli la stăruințele chiar ale unuia dintre ei, o veche cunoștință a sa de la Poiana Șeii.

Millthorpe era fiul unui fermier tare de treabă — răposat acum — un om mai cu judecată decît mulți ; umerii gîrboviți și veșmintele țesute în casă erau încununate de un cap cu care s-ar fi putut mîndri și un filozof grec, cu trăsături atît de alese și frumos îmbinate, încît i-ar fi stat bine oricărui bogat gentleman. Tăvălugul politicii și-al întocmirilor lumii noastre, amestecul tuturor soiurilor de seminții din America scot la iveală multe firi atît de neobișnuite, de te miri de unde au ieșit, și care în alte țări ar fi cu neputință. Pierre îl ținea bine minte pe bătrînul Millthorpe ; moșneag falnic, mereu dus pe gînduri, liniștit și scump la vorbă ; chipul lui nobil, cioplit de natură, dar ars de soare și cu pielea bătucită de multele zile trudite pe cîmp la seceriș, înfrățea frumusețea clasică cu cea țărănească. Muchia gingaș dăltuită a feței părea mărturie a unei vițe vechi ; mîinile noduroase și ciolănoase erau cele ale unui cerșetor.

Deși familia Millthorpe trăia din tată-n fiu pe moșia Glendinningilor, strămoșii lor urcau pe nesimțite și fără mare zarvă pînă la un cavaler englez ce trecuse oceanul pe vremea lui Carol cel bătrîn. Sărăcia care-l împinsese pe cavaler să-și părăsească țara cu rînduielile-i curtenești pentru sălbăticia înspăimîntătoare era singura moștenire pe care le-o lăsase urmașilor din ce în ce mai umili, pînă într-a patra și a cincea spiță. Pe vremea cînd Pierre îl cunoscuse pe acest neobișnuit țăran, el își lăsase în plata

Domnului, cu un an sau doi mai înainte, ferma bogată, nefiind în stare să plătească dijma către conac, și rămăsese să trăiască pe un petic de pămînt mititel și sărac, pe care se afla o căsuță dărăpănată. Acolo-și adăpostise soția, o femeie blîndă și sfioasă, cele trei fetițe și pe singurul său fiu, un băiat de vîrsta lui Pierre. Frumusețea moștenită și tinerețea înmugurită a acestui flăcău, firea lui blîndă și purtarea aleasă, înnăscută și nu învățată, atît de osebită de grosolănia nerușinată și adesea josnică a celor din jur, îi cîștigaseră de la început simpatia și prietenia lui Pierre. Obișnuiau să cutreiere împreună hai-hui cum fac adesea băieții ; pînă și severa și neîngăduitoarea doamnă Glendinning, întotdeauna pretențioasă și precaută în ceea ce privește alegerea tovarășilor lui Pierre, nu avusese nimic de obiectat la amiciția lui cu un țărănuș atît de fermecător și de chipeș ca Charles.

Băieții tineri sînt adesea judecători iuți și pătrunzători ai firii oamenilor. Nu erau de mult împreună, cînd Pierre ajunse la concluzia că, oricît de mîndru ar fi fost la chip și blînd la fire, tînărul Millthorpe nu era prea dotat într-ale minții ; în afară de asta, mai arăta-și o oarecare aplecare spre îngîmfare și iubire de sine, cum au adesea învățăceii cu cașul la gură ; din fericire aceste trăsături, neavînd cu ce să se hrănească decît cu cartofii din blidul lui taică-său și cu sufletul lui de fapt sfios și omenos, nu erau decît un neajuns hazos și nevătămător, deși fără leac, al firii sale, care nu-i micșora cu nimic bunăvoința și prietenia lui Pierre. De cînd era doar un băietan, Pierre făcea dovada unei îngăduințe neprefăcute, care-l ajuta să treacă cu voie bună peste micile cusururi ale celor mai prejos decît el ca avere sau înzestrare, fiind mulțumit și bucuros să vadă doar binele, oriunde apărea el și cu orice ar fi fost îmbinat. Cît sîntem tineri, ne călăuzim fără să ne dăm seama după acele anume principii care, devenite învățături știute și așezate în cuvinte, ne vor orîndui viețile și la anii bărbăției ; iată o pildă care arată nesmintita înlănțuire a vieților noastre și supunerea lor nu nouă înșine, ci ursitei.

Dacă bărbatul înzestrat cu gust are ochi nu numai pentru a vedea pitorescul drăgălaș într-un peisaj natural,

el va vedea atunci la fel de limpede ceea ce am putea numi pitorescul nevoiaș al peisajului social. Un astfel de om observă nu numai ce pitorească e căsuța cu acoperișul găurit pictată de Gainsborough, ci și părul încîlcit de timp și rărit de nevoie al unui cerșetor, dînd astfel și o tentă „nevoiașă" acelor „drăgălașe" tablouri reprezentînd realitatea, care, delicat lăcuite și înrămate, atîrnă în diversele saloanașe ale filantropilor, ale oamenilor de gust și ale galantonilor filozofi din școala Optimiștilor sau Compensaționiștilor. Ei neagă faptul că mizeria există pe lume pentru altceva decît pentru a furniza nota de pitoresc nevoiaș în tabloul general. Haida-de ! Dumnezeu a depus bani la banca ținută de noi, nobilii ; a binecuvîntat îngăduitor lumea cu un covor verde văratic. Șterge-o, Heraclit ! Jeluirile ploii nu folosesc la altceva decît la a arunca asupra noastră curcubeie !

Nu am pomenit de Pierre ca să aducem vorba pe ocolite despre pitorescul drăgălaș și pitorescul nevoiaș, aplicate la persoana bătrînului fermier Millthorpe. Cu toate acestea, nici un om nu poate scăpa cu desăvîrșire de înrîurirea mediului înconjurător. Fără să-și dea seama, doamna Glendinning fusese o Optimistă, plină de curiozitate, iar în copilărie Pierre nu scăpase cu totul de molipsirea maternă. Adeseori, ducîndu-se iarna în casa bătrînului fermier, dimineața devreme, și văzînd-o pe doamna Millthorpe cu fața ei dureros de stînjenită, subțire și slabă, precum și privirile trist cercetătoare și fără aparență pizmuitoare ale celor trei fetițe, auzind din prag gemetele scăzute, de om bătrîn și obosit de viață, pornite dintr-un ungher ascuns privirii, mintea lui tînără parcă deosebea ceva ce nu era doar pitoresc nevoiaș ; pricepea oarecum ce înseamnă să fii bătrîn, sărac, ostenit, reumatic, simțind cum se apropie fiorul morții și văzînd cum viața de acum nu e altceva decît frig și plictiseală ! Pricepea cam cum ar fi dacă el, care în tinerețe sărea vioi din pat, nerăbdător să iasă în întîmpinarea primelor raze de soare, fără să piardă nici un dulce strop al vieții, ar urî acum razele pe care le iubise odinioară atît de tare, întorcîndu-se în pat cu fața la perete pentru ca să nu le simtă, îndărătnic

a face pasul care să-l aducă din nou în preajma zilei îngrozitoare cînd soarele nu e de aur ci de aramă, cînd cerul nu-i albastru ci cenușiu, cînd sîngele, asemeni vinului de Rin, se subțiază și se acrește în vine.

Pierre nu uitase că sărăcia sporită a familiei Millthorpe era, la vremea de care vorbim acum privind înapoi, un subiect de bîrfă pentru mușteriii de la hanul „Lebăda Neagră", care ziceau că s-ar datora unor nărăvuri rele ale fermierului. „Bătrînul trăgea cam tare la măsea". l-a auzit odată Pierre spunînd pe un alt bătrîn iubitor al clondirului care tocmai purcedea în același chip, cu cana pe jumătate goală în mînă. Dar deși trupul bătrînului Millthorpe era doborît, înfățișarea lui, tristă și suptă, nu arăta totuși nici cel mai mic semn de bețivăneală trecută sau prezentă. Nimeni nu-l văzuse trecînd pragul hanului și mai niciodată nu părăsea cele cîteva pogoane pe care le cultiva împreună cu fiul său. Deși sărac, era întotdeauna bun platnic, înapoind cinstit micile datorii de la băcănie. Deși Dumnezeu știe cîtă nevoie de bani avea, Pierre își aducea aminte că odată, într-o toamnă, adusese la conac un vier pentru masa servitorilor și nu venise niciodată să-și ceară plata decît la mijlocul iernii următoare, și atunci, cu degetele-i tremurătoare ținînd strîns arginții, spusese cu voce șovăitoare : „Nu-mi face trebuință acuma ; putea să mai rămînă la dumneavoastră". Doamna Glendinning, care îi auzise din întîmplare, îl privise pe bătrîn cu bunăvoință și îngăduință, interesată de pitorescul lui nevoiaș și murmurase : „Ah ! Sîngele cavalerului englez de demult nu s-a făcut apă. Bravo, moșule !"

Într-o zi Pierre văzu nouă umbre tăcute ieșind pe ușa casei bătrînului Millthorpe : un coșciug fu așezat în căruța unui vecin : convoiul care nu era mai lung de treizeci de coți, punînd la socoteală oiștea lungă și coșul căruței, trecu prin Poiana Șeii, pînă pe deal, unde bătrînul Millthorpe fu așezat, în sfîrșit, într-un pat unde soarele care răsărea nu avea să-l mai tulbure niciodată. Oh, mama glie e cel mai moale și mai ales așternut ! Acolo, sub baldachinul fără margini al cerului, dorm alături de împărați și regi, în veșmînt de ceremonie, cerșetorii și sărmanii acestui pămînt ! Mă bucur că moartea este atît de democratică și,

pierzîndu-mi speranța în celelalte democrații adevărate și durabile, mă mîngîi cu gîndul că, deși în viață unele capete sînt încununate cu aur iar altele cu spini, oricum ar fi ele dăltuite, pietrele de căpătîi tot seamănă unele cu altele.

Povestea oarecum neobișnuită a tatălui tînărului Millthorpe e menită să scoată mai tare în evidență firea și starea prea puțin mature ale fiului pe capul căruia căzuse sarcina întreținerii mamei și surorilor lui. Deși fiu de fermier, lui Charles nu-i plăcea munca grea. Nu este cu neputință ca, prin muncă destoinică, să fi putut asigura familiei sale o stare mai înlesnită decît cea pe care o cunoscuse el vreodată. Dar nu fusese astfel scris : statul binevoitor, în marea sa înțelepciune, decretase astfel.

În satul Poiana Șeii ființa o instituție, pe jumătate școală și pe jumătate academie, finanțată mai cu seamă prin osîrdia și porunca guvernului. Aici se învățau nu numai rudimentele unei educații englezești, ci și cîte ceva din artele frumoase, din compoziție, precum și acea plicticoasă polilogie americănească : elocința. Pe scena înaltă a Academiei de la Poiana Șeii, fiii celor mai săraci argați erau învățați să rostească sforăitor înflăcăratele cuvinte revoluționare ale lui Patrick Henry, sau să răcnească, cosind cu brațele, cadențele moi ale poeziei „Zîna vinovată" de Drake. Nu e de mirare deci că sîmbăta, cînd nu erau ore de poezie și elocință, băieții se întristau și mînuiau disprețuitor cozile grele ale furcilor și hîrlețelor.

La cincisprezece ani, ambiția lui Charles Millthorpe era să fie ori orator, ori poet ; în orice caz, un mare geniu de un fel sau altul. Își amintea de strămoșul cavaler și se scîrbea indignat de coarnele plugului. Descoperind la fiul său primele semne ale acestei înclinații, bătrînul Millthorpe vorbise cu el foarte serios, înfățișîndu-i primejdiile ambiției neținute în frîu. O astfel de ambiție era bună ori pentru genii recunoscute, băieți bogați, ori pentru cei săraci, dar care, singuri pe lume, nu aveau pe nimeni în grijă. Charles ar face bine să cugete oleacă ; tatăl său e bătrîn și bolnav ; multă vreme nu o s-o mai ducă : nu poate să-i lase altceva decît plugul și hîrlețul ; mama lui e și ea bolnă-

vicioasă ; surorile, palide și slăbuțe ; în sfîrșit, viața e viață, și iernile în această parte a țării sînt neasemuit de lungi și de grele. Șapte luni din douăsprezece, pășunile nu rodesc și vitele trebuie să fie hrănite acasă. Dar Charles nu era decit un băiețandru ; sfaturile par adeseori doar prilej ca cei care le dau să-și răcească gura de pomană ; oamenii nu se grăbesc să primească înțelepciune pe veresie ; poate că așa e mai bine, căci o astfel de înțelepciune nu face doi bani ; trebuie să descoperim noi înșine giuvaerul, și așa se face că pierdem zile nenumărate bijbiind prin întuneric.

Cu toate acestea, Charles Millthorpe era un fiu iubitor și îndatoritor, care nu știa că averea lui cea mai de preț era o inimă generoasă. Tatăl său muri ; hotărî să-i ia locul și să aibă grijă de ai săi. Nu însă prin truda brațelor, ci prin exercitarea mai puțin obositoare a minții. Citise deja multe cărți ; istorie, poezie, romanțuri, eseuri, de toate. Rafturile bibliotecii de la conac fuseseră de multe ori cinstite de prezența lui, și Pierre binevoise să-i fie călăuză. Ca să nu mai lungim povestea, la șaptesprezece ani Charles vîndu calul, vaca, porcul, plugul, hîrlețul și aproape tot ceea ce putuse clinti din loc din bătătură ; schimbîndu-le pe toate în bani, plecă la oraș cu mama și surorile sale, punîndu-și toate nădejdile de succes în cele ce-i cîntase într-o doară la ureche o rudă de a sa care era spițer acolo. Cum s-au luptat el, mama sa și surorile sale, cum au tînjit și au flămînzit o vreme, cum ele s-au apucat de cusut și Charles de copiat, cum toate acestea de abia le ajungeau să-și ducă zilele, sînt lucruri ușor de închipuit. O misterioasă bunăvoință a sorții îl ținuse însă în afara zidurilor azilului de săraci, ba chiar îl ajutase să-și facă un cheag. În orice caz, nevinovata iubire de sine și îngîmfarea nevătămătoare, pe are le-am prezentat ca dîndu-și mîna în caracterul său, nu îl trăseseră înapoi ; se observă adeseori că oamenii mai ușuratici sînt ultimii care deznădăjduiesc. Măreția bășicii de porc constă în aceea că nimic nu poate să o scufunde ; cu atît mai rău pentru caseta cu bijuterii care, odată aruncată peste bord, cade la fund.

II

Ajungînd în oraş şi descoperind nepăsarea lipsită de inimă a lui Glen, Pierre se tot gîndise cui i-ar mai putea cere ajutor în aceste clipe grele, şi îşi adusese aminte de vechiul lui tovarăş de joacă, Charlie ; îl căută, deci, şi îl găsi în cele din urmă ; în faţa lui se afla un tînăr înalt, voinic, cam slab şi palid, dar deosebit de arătos, de vreo douăzeci şi doi de ani, care avea un mic birou avocăţesc prăfuit la etajul al treilea al clădirii vechi de la Apostoli. După spusele lui, afacerile îi mergeau straşnic, sporind, se vede, cu fiecare ceas printre rafturi goale şi sub ochiul căscat al unei călimări nedeschise ; mama şi surorile sale locuiau într-o cameră de deasupra ; el, aşijderea, ascultînd prin asta nu numai de legea oricărei făpturi întrupate, ci şi potrivindu-se tainicelor planuri teologico-politico-sociale ale ordinului Apostolilor Ponosiţi, devenit învăţăcel într-ale mai ştiu eu cărei filozofii cîrpăcite, atît pentru un ban cu care să-şi ţină zilele, cît şi pentru completa lui hrană intelectuală.

La început Pierre fu cam mirat de purtarea lui neobişnuit de deschisă şi familiară ; tot respectul şi atitudinea supusă de la ţară dispăruseră pentru totdeauna, deşi, luat pe neaşteptate, Charlie n-ar fi avut de unde să ştie că Pierre era pribeag.

— Hei, Pierre ! Mă bucur că te văd, bătrîne ! Ascultă, luna viitoare trebuie să ţin o cuvîntare în faţa ordinului Omega al Apostolilor. Vine şi marele magistru Plinlimmon. Am auzit din sursă sigură că a spus o dată despre mine : „Acest tînăr e dăruit cu toate Categoriile Primitive ; e sortit să uimească lumea“. Păi, băiete, am primit propuneri de la redactorii revistei „Spinozistul“, ca să scriu o cronică săptămînală la revista lor, şi ştii bine ce puţini sînt aceia care îi înţeleg pe Spinozişti ; nu sînt admişi printre ei decît cei cu spiritualitatea cea mai înaltă. Deschide bine urechile ; mă gîndesc să arunc această deghizare Apostolică şi să mă arăt lumii întregi; Pierre ! Mă gîndesc să predic filozofia noastră mulţimii... Cînd ai ajuns în oraş ?

În ciuda tuturor necazurilor, Pierre nu-şi putu opri un zîmbet la auzul acestei nostime primiri : cunoscîndu-l bine pe Charlie, nu tălmăci îndrăzneaţa lui izbucnire de entuziasm mulţumit de sine ca o dovadă că inima i se împietrise ; iubirea de sine este una, şi egoismul alta. Imediat ce Pierre îi făcu cunoscută situaţia, Charlie deveni tot doar bunătate şi bunăvoinţă ; le recomandă casa de la Apostoli ca cea mai bună locuinţă — ieftină, comodă şi aproape de toate prăvăliile şi locurile publice ; se oferi să facă rost de o trăsură şi să vadă el de transportul bagajelor lui Pierre, dar în cele din urmă se răzgîndi şi urcă cu el să-i arate camerele libere. Cînd toate amănuntele fură puse la cale, Charlie, tot numai veselie şi amabilitate, porni cu Pierre către hotel ca să-i ajute să se mute ; îl luă de braţ de cum trecură pe sub arcada clopotniţei de la Apostoli şi se porni din nou pe lăudăroşeniile lui pline de haz, ţinînd-o tot aşa pînă cînd dădu cu ochii de cufere.

— Dumnezeule ! Nu-mi văd capul de treabă ! Trebuie să mai alung din clienţi ! Am nevoie de mişcare şi afacerile astea care sporesc nu-mi lasă o clipă liberă. În afară de asta, datorez cîte ceva sublimei cauze a umanităţii ; trebuie să renunţ la cîteva dintre cazuri pentru tratatele mele metafizice. Nu pot să-mi consum tot uleiul doar cu ipoteci şi obligaţiuni. Ziceai că te-ai însurat ?

Şi, fără să se oprească pentru a aştepta răspunsul, trăncăni mai departe :

— Mă rog, probabil că aşa-i mai înţelept. Am auzit că asta te ajută să te aşezi, să te aduni şi să te întăreşti. Eu nu m-am însurat ; e un gînd care mă bate doar din cînd în cînd ! Da, însurătoarea îl face pe bărbat să vadă lumea mai limpede ; îi înlătură subiectivitatea morbidă şi face ca toate lucrurile să-i apară obiective ; nouă prunci, de exemplu, ar putea fi consideraţi lucruri obiective. Căsătorie... frumos lucru, fără îndoială ; cămin... drăgălaş... drăguţ ! Dar eu datorez ceva lumii întregi, băiete ! Prin căsătorie aş putea contribui la popularea pămîntului, dar nu la recensămîntul minţilor. Toţi marii oameni au fost burlaci, doar ştii. Universul este familia lor ; aş putea spune că planeta Saturn a fost primul lor născut, iar Platon, unchiul lor. Deci, te-ai însurat ?

Dar din nou, fără să aştepte răspunsul, Charlie îi dădu înainte :

— Pierre, mi-a venit un gînd, un gînd pentru tine ! Nu mi-ai spus, dar am înţeles că-ţi cam bate vîntul prin pungă. Am să te ajut s-o umpli. Apucă-te de filozofia lui Kant ! Un dolar paragraful ! Apucă-te cu sîrg. Am mare încredere în pătrunderea şi în mărinimia poporului ! Ascultă, Pierre ; după părerea mea, lumea e cu susul în jos. Mare greşeală. Societatea are nevoie de un avatar... un Curtius care să sară în hăul întunecat şi, cu preţul vieţii, să salveze întreaga împărăţie a omului ! Pierre, de mult m-am lepădat de momelile vieţii şi modei. Priveşte-mi haina şi vei vedea cît de tare le dispreţuiesc ! Dar, ia stai puţin. N-ai un şiling ? Hai să îmbucăm ceva aici. E un birt ieftin ; mă opresc uneori aici. Hai să intrăm !

CARTEA XXI

ÎN MOD NECHIBZUIT PIERRE ÎNCEARCĂ SĂ SCRIE UN ROMAN AL CHIBZUINȚEI. VEȘTI DE LA POIANA ȘEII. PLINLIMMON

I

Iată-l pe Pierre așezat temeinic în trei camere, înalte, care dădeau una într-alta, la Apostoli. Să mergem însă mai departe și să trecem peste o sută de amănunte casnice, privitoare la felul în care și-au orînduit gospodăria ; n-o să mai spunem cum sărmana Delly, care acum își mai uitase de durerea ei nețărmurită, găsise în treaba mai ușoară de cameristă și însoțitoare a lui Isabel singura alinare a amintirii nefericitului ei trecut ; n-o să mai povestesc nici cum Isabel însăși, în ceasurile pustii cînd Pierre lipsea, își petrecea timpul descifrînd manuscrisele lui smîngălite și copiindu-le, spre a fi tipărite, sau cobora la familia Millthorpe, unde afla în tovărășia modestă și primitoare a celor trei surori și a vrednicei lor mame mîngîiere pentru lipsa lui Pierre ; sau, terminînd cu treburile zilei, se așeza la ceas de înserare lîngă el și făcea să răsune măiastra-i chitară, pînă cînd Pierre simțea cum din fermecata ei putere de izvodire i se naște în minte capitol după capitol ; dar, vai ! cuvintele nu pridideau să le cuprindă, căci acolo unde se opresc ele începe muzica și mlădierile ei armonioase, a căror tălmăcire trece de hotarul simțurilor.

Lepădîndu-se de toate strădaniile de mai înainte ale minții sale și dînd cu dispreț pradă flăcărilor chiar și acele frumoase roade ale unei închipuiri zburdalnice zămislite la Poiana Șeii în dulcile timpuri de basm ale frumoasei Lucy și ale iubirii ei, pe care le ascunsese gelos de editori ca fiind prea adevărate și prea bune spre a fi încredințate

tiparului ; lepădîndu-se de el însuși, cel de mai înainte, Pierre se cufundase acum în alcătuirea unui op măreț, spre a cărui desăvîrșire îl îndemnau două țeluri foarte importante ce mergeau mînă în mînă : dorința de a da lumii lucruri care — credea el — sînt noi sau cel puțin adevăruri jalnic trecute cu vederea, precum și primejdia care-l pîndea de a rămîne fără nici un ban dacă nu reușea să-și vîndă cartea. Săltat pe culmile gîndirii omenești de țîșnirea intelectuală ce urmase încercărilor care-l răscoliseră din adîncuri și de situația fără pereche în care se afla acum, vedea cu ochii minții că cele mai alese roade ale capetelor de seamă sînt orînduite ca într-o horă precum atolii (acele insulițe de mărgean care, născute la începuturi în adîncurile cele mai adînci ale mării, se ridică precum o pîlnie pînă în fața apei, unde se văd ca niște inele de stîncă albă, biciuite pe dinafară de valurile oceanului, dar adăpostind de furtuni laguna din mijloc). Înghițind tot ceea ce poate fi cunoscut sau visat, Pierre era hotărît să dăruiască lumii o carte pe care omenirea să o întîmpine cu surpindere și încîntare. O largă varietate de lecturi pe care prietenii nu i le bănuiau și pe care o minte nespus de pătrunzătoare le adunase — cam la nimereală, e drept — în cursul nenumăratelor întîlniri întîmplătoare cu terfeloagele care-i ies în cale oricărui tînăr iscoditor, cultivat și vajnic căutător al florii adevărului, se stinsese într-un șuvoi cu care nu era de glumit și care hrănea și el izvorul nesecat al gîndirii creatoare, descoperit de împrejurări în cugetul eroului nostru. Se felicita acum pentru tot ceea ce adunase de-a valma în viața lui : habar nu avea, însă, că, de fapt, pentru o minte înclinată să producă gînduri de un adevăr de netăgăduit, lecturile nu sînt decît o piedică greu de trecut și nu un imbold care să o împingă mai înainte.

În vreme ce Pierre se credea răsădit pe noul și minunatul ogor al Frumuseții și Puterii, el nu era de fapt decît pe una din treptele marii treceri. Odată urcată acea ultimă treaptă, bucoavnele nu ne mai sînt trebuincioase în chip de colaci pentru sufletele noastre ; mădulare puternice ne susțin și plutim deasupra hăurilor nesfîrșite, rîzînd de primejdii. Nu vedea — ori chiar dacă vedea, nu pusese

încă degetul pe adevărata cauză — că pînă și la începutul operei sale, învățăturile din cărți, greoaie și scorțoase, nu aveau cum să se lipsească de firul curgător ori de cerul de fum al gîndului celui nebuchisit și scornitor. Vroia să urce Parnasul cu un maldăr de cărți în spate. Nu înțelegea că tot ceea ce scriseseră alții nu-i folosea la nimic, că deși Platon fusese un mare om prin el însuși, Platon nu avea cum să fie un mare om pentru el (Pierre), atîta timp cît el însuși (adică Pierre) avea de gînd să scrie la rîndu-i o operă măreață. Nu înțelegea că flacăra izvoditoare a minții nu se poate măsura cu cotul, că nici o carte mare nu poate fi vreodată cercetată despărțit de celelalte și nici nu i se poate îngădui să stăpînească cu neasemuirea ei cugetarea roditoare ; că toate lucrările mari de pe lumea asta trebuie să se unească într-o republică a închipuirii, să fie privite ca un tot amestecat și panteistic ; doar astfel, fără să poruncească propriei sale minți încercînd să o încline într-o parte sau alta, ci unite mînă în mînă, puteau ele să îl îmbie și să îi dea ghes. Nu înțelegea, de asemenea, că și în acest amestec totul nu era decît o biată fărîmitură, comparată cu nesfîrșirea și nesecarea care dormeau în el ; că toate marile opere de pe lume nu sînt decît umbre schiloade ale icoanelor nevăzute și în veci neîntrerupte din suflet : miraje ce ne răsfring scălimb lucrurile din jur și că, oricum ar fi oglinda, dacă vrem să vedem lucrul în sine, apoi lucrul în sine cată să-l cercetăm, nu oglindirea lui.

Dar așa cum cutezătorului călător prin Șvițeria, Alpii nu-și descoperă dintr-o singură privire toată măreția și înfiorata lor înălțime, cutremurata împănare de vîrfuri între vîrfuri, de pinteni înfipți în pinteni și de coame strivite printre coame de munți, precum și toate batalioanele lor neînvinse, tot așa poruncit-a cu înțelepciune cerul ca, atunci cînd omul intră pentru prima dată în Șvițeria sufletului său, să nu-i cuprindă din prima clipă nesfîrșita-i întindere ; ca nu care cumva, nepregătit pentru o astfel de întîlnire, spiritul său să se cufunde și să piară în zăpezile de la poale. Omul se poate apropia și poate cuceri în cele din urmă Mont Blanc-ul său doar în trepte întocmite cu mare grijă, ajungînd într-un tîrziu să îmbrăți-

şeze cu privirea Alpii înconjurători ; chiar şi de acolo nu poate vedea nici a zecea parte ; dincolo de Atlanticul nevăzut, Munţii Stîncoşi şi Anzii sînt ascunşi privirii. Cutremurător e sufletul omului ! Mai bine să te trezeşti îmbrîncit în haosul de dincolo de cel mai îndepărtat crug al soarelui nostru, decît să simţi vreodată că pluteşti pe apele propriului tău eu !

Necopt îndeajuns spre a pătrunde toate aceste lucruri nepătrunse, deşi mai de curînd deschis spre înţelegerea unor minuni pe care mai înainte le trecuse cu vederea odată cu toată lumea, Pierre nu-şi făcuse încă rost de acea vărguţă fermecată a inimii care, atingînd cele mai umile încercări din viaţa omului, face ca toată suflarea să ridice ochii şi să afle în ele înţelesuri necuprinse. Nu aruncase încă undiţa în puţul copilăriei sale spre a afla ce peşti vor fi viind acolo ; căci cine ar gîndi că într-un puţ se află peşti ? Rîul curgător al lumii din afară mişună de bibani aurii şi de ştiuci ! Zeci de milioane de lucruri îi erau necunoscute lui Pierre. Bătrîna mumie e înfăşurată în pînză peste pînză ; e nevoie de mult timp ca să desfeşi regele egiptean. Acum, că a început să întrezărească dincolo de pînza de deasupra a lumii, Pierre se leagănă cu speranţa că a ajuns la miezul din mijloc. Dar toţi geologii care au făcut săpături în podeaua acestei lumi au văzut că nu este altceva decît pînză aşternută peste altă pînză. Învîrtindu-se pe osia sa, globul nostru nu e decît un maldăr de coji aşezate una peste alta. Cu trudă săpăm în pîntecele piramidei ; după bîjbîieli înspăimîntătoare, ajungem în camera principală ; ne aţintim ochii asupra sarcofagului ; ridicăm capacul... şi înăuntru nu se află nici un trup ! Gol, tot pe atît cît e de vast, e sufletul omului !

II

Pierre lucra de mai multe săptămîni la cartea lui ; urmărindu-şi planul, ocolise orice întîlnire cu vreunul din cunoscuţii sau prietenii de la oraş, iar ei la rîndul lor se feriseră cît putuseră să-l caute acum cînd se afla în mizerie : nu se duseseră niciodată şi nici nu trimisese pe cineva

la poștă, care era chiar după colț, întrucît nu aștepta nici o scrisoare și nici nu trimisese vreuna ; despărțit de restul lumii și aplecat asupra trudei sale cărturărești, Pierre o dusese astfel vreo cîteva săptămîni, cînd îi ajunseră la ureche vești cu privire la trei evenimente importante.

Primul : murise mama lui.

Al doilea : moșia de la Poiana Șeii urma să-i revină lui Glen Stanly.

Trei : Glen Stanly, zicea lumea, era pretendent la mîna lui Lucy ; aceasta, abia revenită dintr-o boală aproape mortală, locuia în oraș, în casa mamei sale.

Mai ales prima din aceste știri îl săgetă pe Pierre cu o neliniște adîncă. Nici o scrisoare nu ajunsese pînă la el ; nici cel mai mic inel sau suvenir nu-i fusese trimis ; în testament nu se pomenea în nici un fel de el ; și totuși se spunea că o durere necurmată fusese pricina bolii fără leac a mamei sale, care o dusese la nebunie și se terminase cu moartea ei neașteptată ; cînd Pierre auzise pentru prima oară de acest eveniment, ea zăcea în mormînt de douăzeci și cinci de zile.

Ce limpede vorbeau toate acestea de nesfîrșita mîndrie și, la fel, de nesfîrșita durere a mamei sale, cea odată atît de trufașă ; ce zguduitor dovedeau ele iubirea ei rănită de moarte pentru singurul și preaiubitul ei Pierre ! Zadarnic căuta el să nu-și facă gînduri ; zadarnic se mustra ; zadarnic își înșira toate argumentele stoice, încercînd să zăgăzuiască năvala simțămintelor firești. Firea ieși învingătoare ; plînse, cu lacrimi care îl ardeau și-l pîrjoleau ca o apă de foc în timp ce curgeau, urlă și se zbătu din pricina pierderii dureroase a mamei sale, ai cărei ochi fuseseră închiși de mîini străine, plătite, dar a cărei inimă fusese frîntă și a cărei minte fusese distrusă de mîinile propriului ei fiu.

Un timp i se păru că propria lui inimă o să plesnească iar judecata o să-l părăsească. De neîndurat e suferința unui om atunci cînd moartea însăși împlîntă jungherul și apoi răpește orice fel de putință de alinare. Căci în mormînt nu se află ajutor, nici o rugă nu pătrunde pînă acolo, nici o iertare nu poate ieși de acolo ; pocăitul a cărui tristă victimă zace în țărînă e sortit jalei veșnice, căci de-ar fi pentru toată creștinătatea zi de sărbătoare, pen-

tru el tot zi de iad este și de-a pururi un vultur îi va sfîșia ficatul.

Cu fidelitate și amănunțime i se perindau prin minte cele mai neînsemnate amănunte ale vieții pline de bucurii alături de mama lui, la Poiana Șeii. Începea prin a-și aminti cum se scula dimineața, cum se plimba apoi agale peste cîmpuri, cum se întorcea vesel ca s-o viziteze pe mama lui la ea în iatac ; venea apoi micul dejun plin de veselie, și tot așa trecea toată ziua în dulceață, pînă ce mamă și fiu se despărțeau cu o sărutare și, cu inimi ușoare și iubitoare, se îndreptau către paturile lor pentru a se pregăti pentru altă zi de drăgăstoasă încîntare. Amintirea nevinovăției și a bucuriei la ceas de remușcare și chin sînt precum fiare înroșite care ne sfîrșie carnea. Dar în aiurările sufletului său, Pierre nu mai putea deslușí hotarul între durerea firească pentru pierderea unui părinte și cea născută din remușcare. Încerca zadarnic să aleagă lucrurile, dar nu putea. Încerca să se mintă crezînd că durerea lui este doar cea firească sau că, dacă ar fi oricare alta, ea ar trebui să se înfiripe nu din știința că ar fi făptuit ceva mișelnic, ci din părerea de rău că cele mai înalte virtuți se cîștigă cu un preț cumplit. Nu i-a fost cu totul zadarnică strădania. În cele din urmă închise amintirea mamei sale în aceeași hrubă unde se odihnise pînă atunci și trupul fără cunoștință al lui Lucy a sa. Uneori însă oameni fără cunoștință sînt închiși în sicriu și luați drept morți ; tot așa e cu putință să îngropi în străfundurile sufletului o durere greșit amorțită, închipuindu-ți că acea suferință nu mai are scînteie de viață. Doar lucrurile nemuritoare pot să zămislească nemurirea. Ar fi poate un argument că sufletul nostru nu cunoaște moarte și că e cu neputință să distrugi cîndva și undeva căința născută din gîndul că ai rănit fără milă o făptură care acum nu mai e în viață.

Înainte de a o încredința pe mama sa celei mai adînci cripte a sufletului său, s-ar fi lăsat cu dragă inimă legănat de o sărmană mîngîiere care, cercetată nepărtinitor, putea la fel de bine să-i îndulcească sau să-i întărească suferința. Testamentul mamei sale, prin care se făceau felurile danii prietenilor ei, fără a-l pomeni măcar o dată

pe el, și care se încheia lăsînd toată moșia și zapisele lui Glendinning Stanly, acest testament, deci, purta data zilei imediat următoare anunțului său fatal de pe palierul scărilor cu privire la presupusa căsătorie cu Isabel. I se părea deci că, întrucît toate dovezile neînduplecării mamei sale pînă în ceasul morții erau negative, singura dovadă pozitivă — ca să spunem așa — a acelui caracter negativ era tocmai testamentul în care nu se pomenea de Pierre ; întrucît el purta însă o dată atît de semnificativă, se putea înțelege că fusese dictat înainte ca valul primei indignări a mamei sale să fi trecut. Sărmană mîngîiere, în adevăr, cînd se gîndea la nebunia care pusese capăt zilelor ei ; căci din ce i se trăsese ea decît dintr-o neînduplecată jale a urii, tot așa cum și tatăl său își pierduse, probabil, mințile, dintr-o neîntoarsă jale a păcatului ? Sfîrșitul asemănător al părinților săi reuși să-i sădească în inimă presimțiri privitoare la propria lui soartă — aceea de a le moșteni nebunia. Presimțire zic ; dar ce este presimțirea ? Cum putem să descriem presimțirea și cum să dezlegăm ceea ce e limpede în ea dacă nu spunem că o presimțire este o judecată altfel înveșmîntată ? Și dacă este doar o judecată altfel înveșmîntată, înzestrată cu forța profeției, cum să scapi de concluzia fatală că zaci neajutorat în cele șase mîini ale celor trei Ursitoare ? Cutremurat la gîndul sorții, o cunoști dinainte. Dar cum să cunoști și să tremuri în aceeași răsuflare dacă, prin puterea presupusă a presimțirii, nu amesteci și neputința lunecătoare dar adevărată a apărării ?

Pierre nu fusese prea surprins aflînd că Glen Stanly fusese ales de mama lui ca moștenitor al conacului. Glen fusese dintotdeauna favoritul mamei lui Pierre, datorită înfățișării lui chipeșe și a asemănării între părerile lor despre viață ; și, în afară de Pierre, era cea mai apropiată rudă de sînge, purtînd în numele de botez silabele strămoșești „Glendinning". Dacă Poiana Șeii trebuia să aparțină altcuiva în afară de Pierre, atunci Glen părea, pe aceste temeiuri generale, cel mai îndreptățit moștenitor.

Ar fi însă cu neputință ca un om, oricare ar fi el, să vadă cum o mîndră avere părintească ce i se cuvine de fapt trece în stăpînirea unui străin la suflet, străin care

este în același timp rivalul său în iubire și acum dușman rînjitor și fără inimă ; altfel, Pierre nu se putea gîndi la Glen ; nu e firesc ca cineva să vadă aceasta fără neplăcere și ură. Toate aceste simțăminte erau departe de a fi ostoite de vestea atențiilor reînnoite ale lui Glen față de Lucy. Există ceva în sufletul fiecărui bărbat, care îl face să se simtă jignit în adîncurile inimii sale de atențiile oricărui alt bărbat față de femeia ale cărei speranțe de căsătorie le-a năruit poate chiar el însuși. Bărbații s-ar instăpîni bucuros pe toate inimile care într-un fel au recunoscut că le aparțin. În cazul lui Pierre, resentimentul era întărit și de purtarea fățarnică a lui Glen de mai înainte. Acum toate bănuielile lui păreau să se adeverească din plin ; alăturînd datele, ajunse să creadă că plecarea lui Glen în Europa fusese menită să-i aline durerea cînd fusese respins de Lucy, căci ea nu tăgăduise niciodată că se simțea logodită cu Pierre.

Acum, însă, sub masca unei adînci simpatii — care cu timpul avea să devină dragoste — pentru o fată frumoasă, mîrșav părăsită de logodnicul ei, lui Glen îi dădea mîna să treacă pe față la atac, fără să reînvie vechea rană. Cel puțin așa îi apăreau lucrurile lui Pierre. Mai mult, Glen putea să i se înfățișeze lui Lucy sub cele mai prielnice culori. Putea să-i apară ca un prieten care o compătimește din suflet, care e dornic să-i aline durerea, dar fără să pomenească ceva despre planul egoist de a o lua de nevastă : dacă el juca acest rol, prudent și nezgomotos, un devotament atît de tăcut, dezinteresat dar neclintit nu putea să nu stîrnească în mintea lui Lucy asemuiri firești între Glen și Pierre, asemuiri care nu aveau cum să fie spre lauda acestuia din urmă. Apoi, nici o femeie — așa se pare —, nici o femeie nu este cu desăvîrșire scutită de înrîurirea poziției sociale princiare a bărbatului care îi face curte, mai ales dacă acesta este și chipeș și tînăr. Iar Glen i se înfățișa ca stăpîn a două uriașe averi și ca moștenitor, prin alegere de bunăvoie, dar și prin legătură de sînge, al străvechiului conac împodobit cu stindarde și al largilor pajiști ale Glendinningilor. De asemenea, însuși duhul mamei lui Pierre avea să pară că încurajează curtea pe care i-o făcea Glen. În situația în care se afla acum, Glen avea să apară ca întruchiparea a tot ceea ce Pierre

avea mai frumos, fără vreunul din cusururile lui Pierre ; avea să apară aproape ca Pierre însuși — ceea ce Pierre fusese odată pentru Lucy. Și, așa cum se întîmplă cu cel care a pierdut o dulce soție și multă vreme respinge cea mai mică mîngîiere, cînd află în cele din urmă alinare în tovărășia surorii celei moarte, dacă din întîmplare ea mai și seamănă cu răposata, o cere în cele din urmă în căsătorie, silit de forța fermecată a influenței asociațiilor. Nu părea, deci, de neînchipuit că marea frumusețe bărbătească a lui Glen, asemănătoare cu a lui Pierre, va trezi în inima lui Lucy asociații care să o facă, în cele din urmă, să caute măcar — chiar dacă nu avea să poată găsi — mîngîiere pentru pierderea celui pe care îl socotea pe vecie răpit ei, în devotamentul altuia care, pe deasupra, mai și semăna cu cel pierdut.

Adînc, adînc, mai adînc și tot mai adînc trebuie să scormonim dacă vrem să descoperim inima omului ; coborîșul se aseamănă cu o scară încolăcită într-un puț de mină fără capăt, iar această nesfîrșire nu este ascunsă decît de răsucirile scării și de întunecimea puțului.

Cînd Pierre chema duhul lui Glen schimbat într-o părelnică asemănare cu sine ; cînd și-l închipuia îndreptîndu-se către Lucy și luîndu-i mîna plin de devotament, o mînie și o neostoită dorință de a face rău puneau stăpînire pe el. Multe simțiri amestecate se împletiseră pentru a dezlănțui o astfel de furtună. Mai aprigă însă decît toate era aceea ce aducea straniu cu scîrba greu de zugrăvit, încercată de orice om în fața unui înșelător care a îndrăznit să fure numele și înfățișarea altuia, într-o împrejurare îndoielnică sau necurată ; scîrbă cu atît mai puternică atunci cînd înșelătorul e știut a fi un ticălos netrebnic, iar prin toana naturii, o copie aproape desăvîrșită a celui pe care îl întruchipează. Toate acestea, împreună cu un noian de alte închipuiri inciudate și dureroase îi năpădiseră sufletul lui Pierre. Toată tăria lui, născută din credință, înfocare, stoicism și filozofie, se prăbușise în fața acestei neașteptate furtuni a naturii din sufletul lui. Căci nici o credință, nici un stoicism și nici o filozofie, pe care un muritor le poate chema la nevoie, nu rezistă încercării celei mai grele — de a ține piept asaltului pătimaș al vieții și durerii. Toate palidele fantasme

ale filozofiei sau credinței, pe care le-a închipuit din negură, se preling și dispar precum stafiile la cîntatul cocoșului. Căci credința și filozofia sînt fum, iar faptele bronz. Printre filozoficalele cenușii, viața se revarsă asupra omului precum zorile.

Cînd era pradă unor astfel de chinuri, Pierre se blestema, zicîndu-și ticălos fără inimă și netot fără minte: ticălos fără inimă, ca fiind ucigașul mamei sale, prost fără minte fiindcă dăduse cu piciorul fericirii, fiindcă își lăsase vița nobilă unei rubedenii viclene în schimbul unui blid de linte, care acum avea gust de cenușă.

Hotărît să ascundă de Isabel aceste noi și — după cum i se părea, fără să-și fi mărturisit nici sieși — netrebnice remușcări, precum și pricina lor, ieși din cameră și porni să se plimbe în neștire prin mahalalele orașului, așteptînd ca ascuțișul suferinței să se mai tocească înainte de a se întoarce în fața privirilor ei.

III

În timp ce Pierre, ieșind cu pași repezi din cameră, trecea grăbit pe sub una din galeriile mai înalte de cărămidă, care legau clădirea veche de cea nouă, îi apăru în față, venind dinspre aceasta din urmă, umbra unui bărbat simplu, cu fața palidă, dar limpede și fără zbîrcituri. Deși fruntea, barba, portul capului și pasul măsurat arătau o vîrstă trecută de tinerețe, ochiul albastru strălucitor dar împăcat oferea un contrast surprinzător. Vioiul și veșnic tînărul Apolo părea să-și aibă altarul în acel ochi; pe cînd bătrînul Saturn stătea cu picioarele încrucișate, întronat pe fildeșul acelei frunți. Boiul, aerul și chipul acelui om arătau o mulțumire veselă. Vesel este adjectivul cuvenit, căci el este opusul mohorelii. Mulțumire, poate împăcare, este substantivul care nu spune nici Fericire, nici Încîntare. Dar dacă înfățișarea și aerul necunoscutului te cîștigau, avea în el ceva abia ghicit care te respingea. Acest ceva ar putea fi cel mai bine numit Lipsă de Bunăvoință. Lipsă de Bunăvoință pare într-adevăr cel mai bun cuvînt, căci nu e nici Răutate, nici Rea-voință, ci ceva pasiv. Și,

încununîndu-le pe toate, plutea în jurul lui un fel de aură care îl înveșmînta și îl însoțea pretutindeni. Această aură cred că poate fi redată în vorbe doar numind-o Nepătrundere. Deși hainele lui nu se deosebeau cu nimic de cele pe care le-ar fi putut purta orice orășean dornic să treacă neobservat, ele semănau totuși cu o travestire. Mai că îți venea să spui că și fața, și privirea aparent firească erau și ele niște măști.

Cînd necunoscutul trecu înadins pe lîngă Pierre, își ridică pălăria, se înclină amabil, zîmbi blînd și păși mai departe. Pierre rămase încurcat ; se înroși, privi într-o parte, încercă să-și ducă mîna la pălărie pentru a răspunde curteniei celuilalt ; păru cu totul tulburat la simpla vedere a pălăriei ridicate, a plecăciunii amabile, a zîmbetului blînd, a minunatei stăpîniri de sine și a lipsei de bunăvoință a acestui bărbat.

Cine era omul ? Era Plotinus Plinlimmon. Pierre citise o scriere de a sa în poștalionul care îl aducea spre oraș și îi auzise adeseori pe Millthorpe și pe alții vorbind de el ca fiind marele magistru al unei societăți secrete a Apostolilor. Nimeni nu știa de unde vine. Numele de familie era velș, dar se născuse în Tennessee. Nu părea să aibă familie și nici vreo rudă de sînge. Nimeni nu-l văzuse vreodată muncind cu brațele ; niciodată nu scria cu mîna lui (nici măcar o scrisoare) ; nu fusese niciodată văzut deschizînd o carte. În chilia lui nu exista nici o carte. Cu toate acestea, cîndva trebuie să fi citit, dar acea vreme părea de mult trecută ; cît despre terfeloagele roase care circulau sub numele său, nu erau altceva decît vorbele lui cîrpăcite și așternute la întîmplare de tinerii lui învățăcei.

Aflîndu-l pe Plinlimmon lipsit atît de cărți, cît și de pană și hîrtie și crezînd că e vorba de ceva asemănător sărăciei, un cărturar străin de viță nobilă, care-l cunoscuse odată, îi trimise o frumoasă colecție de unelte trebuincioase scrisului și un teanc de volume : Cardano, Epictet, Cartea Mormonilor, Abraham Tucker, Condorcet și Zend-Avesta. Cînd însă acest nobil și străin cărturar veni a doua zi în vizită, așteptîndu-se pesemne la mulțumiri pentru marea lui bunăvoință, rămase cu gura căscată văzîndu-și pachetele așezate în fața ușii lui Plinlimmon, cu legăturile neatinse.

— Ați greșit adresa, îi zise liniștit Plotinus Plinlimmon ; dacă nu și mai rău. De la un nobil ca dumneavoastră m-aș fi așteptat la niște Curaçao. Mi-ar face mare plăcere, dragă conte, să primesc cîteva clondirașe de Curaçao de soi.

— Credeam că societatea al cărei cap sînteți nu îngăduie astfel de lucruri, răspunse contele.

— Așa și este, dragă conte, dar Mahomed e Mahomed.

— Aha, înțeleg, făcu nobilul cărturar cu obrăznicie.

— Mă tem că nu înțelegeți, dragă conte, zise Plinlimmon, și în fața ochilor contelui acea aură de nepătruns care-l învăluia pe Plotinus Plinlimmon al nostru prinse a roi.

Întîlnirea din galerie era prima împrejurare în care Pierre văzu cu ochii lui umbra sau fața lui Plinlimmon. Curînd după ce închiriase camerele de la Apostoli, fusese izbit de chipul unui bărbat cu ochi albaștri care stătea și pîndea tot timpul de la una din cele mai de sus ferestre ale vechii turle cenușii, care se înălța în partea opusă a curții dreptunghiulare, chiar în fața camerei lui. Pînă acum Pierre nu privise acel neobișnuit obraz pătruns de pace decît prin două geamuri, al lui și al străinului. Pacea nu era nici cerească, nici omenească, nici alcătuită din una ori din amîndouă ; era o pace osebită, aparte, pacea unei fețe aplecate asupra sieși. O privire pricepută aruncată asupra acelei fețe dezvăluia multor cercetători filozofi o taină pe care ei n-o zidiseră la temelia înțelegerii lor despre lume.

Pentru soarele blînd, geamul nu e o piedică. El cerne lumina și viața și prin geam ; tot astfel, fața din turn își cernea taina ei ciudată chiar și prin ferestrele lui Pierre.

Din ce în ce mai curios, îl întrebase pe Millthorpe cine este necunoscutul.

— Doamne sfinte ! făcu Millthorpe. Dar este Plotinus Plinlimmon ! Marele nostru magistru Plotinus Plinlimmon ! Trebuie să-l cunoști mai bine, așa cum îl cunosc și eu de mult. Hai cu mine și dă-mi voie să te prezint lui Plotinus Plinlimmon.

Pierre însă refuză, gîndindu-se fără să vrea că probabil Plotinus îl înțelegea bine pe Millthorpe, dar era greu de presupus că Millthorpe găsise cheia înțelegerii lui Plo-

tinus ; deşi poate că acesta — care atunci cînd vroia, putea să-şi ia un aer confidenţial, simplu, naiv şi prietenesc — ar fi putut, din pricini pe care doar el le ştia, să susţină sus şi tare că el (Millthorpe) reuşise să se vîre pînă în cel mai îndepărtat colţişor al sufletului lui (al lui Plotinus).

Dă-i omului o carte şi, cum îi întorci spatele, o s-o arunce nepăsător în primul colţ ; nu se înghesuie să o citească. Arată-i cu degetul pe autorul ei, şi mai mult ca sigur o să se repeadă în colţul cu pricina, o să ia cartea, o s-o şteargă de praf şi o să citească cu grijă nepreţuita operă. E greu să crezi într-un om pînă ce nu l-ai văzut cu ochii tăi. Dacă în poştalion, prin forţa împrejurărilor deosebite, atenţia lui Pierre fusese atrasă de lucrarea „Cronometricale şi Orologicale", cu atît mai mult i se înteţise interesul de la început după ce-l văzuse pe autorul ei. La prima citire nu reuşise, după cum credea el, să pătrundă cu adevărat cugetarea în jurul căreia se învîrtea întreaga scriere ; şi cum orice cugetare nepătrunsă nu e numai pricină de nedumerire, ci şi o mustrare sîcîitoare pentru mintea omului, Pierre se lăsase în cele din urmă păgubaş ; nu-şi mai bătuse capul cu ea în restul călătoriei. Gîndindu-se însă după aceea că poate păstrase cărticica pe undeva fără să-şi dea seama, se căutase prin toate buzunarele, dar fără izbîndă. Îl rugase atunci pe Millthorpe să facă tot ce-i stă în putinţă ca să-i găsească o alta ; dar degeaba. Nici Plotinus nu-i mai putuse oferi una.

Printre alte strădanii, Pierre însuşi îl oprise pe un vînzător de cărţi ambulant, şchiop şi pe jumătate surd, în apropierea Apostolilor.

— Mai ai „Cronometrice", unchiule ? întrebă el, uitînd titlul exact.

— Şi încă cum, zise bătrînul, frecîndu-şi spinarea ; şi reumatice, şi cronice, de cînd mă ştiu ; cu ce zici că se lecuiesc ?

Băgînd de seamă greşeala, Pierre răspunse că nu cunoaşte nici un leac.

— Ei, să-ţi spun eu, tinere, zise bătrînul schilod, venind şontîc-şontîc către el şi apropiindu-şi gura de urechea lui Pierre. Să te fereşti ! acuma e vremea, cît eşti tînăr ; totu-i să nu apuci să te prindă.

În cele din urmă, chipul cu ochi albaștri și blîndețe nepămintească de la fereastra de sus a vechii turle cenușii începu să-l urmărească pe Pierre clipă cu clipă. Cînd se simțea disperat și trist ; cînd gînduri mohorîte cu privire la starea lui jalnică îl copleșeau ; cînd îndoieli negre asupra neobișnuitei căi pe care o alesese în viață i se iveau răutăcioase în cuget ; cînd îi trecea prin minte ghimpele viclean că poate toată cartea lui e doar zădărnicie — privind pe fereastră vedea chipul nepămîntesc de blînd cătînd către al lui și atunci puterea lui asupra acestor închipuiri era surprinzătoare și cu neputință de cuprins în cuvinte.

„Zadarnic, zadarnic, zadarnic !" grăia acel chip. „Nebunule, nebunule, nebunule !" grăia chipul. „Fugi, fugi !" grăia chipul. Dar cînd îl întreba în sinea lui de ce-i spunea de trei ori : „Zadarnic ! Nebunule ! Fugi !" nu primea nici un răspuns. Căci chipul acela nu răspundea nimănui. Nu v-am spus mai înainte că acel chip avea ceva osebit, aparte ? Că era un chip aplecat asupra lui însăși ? Orice lucru care este un lucru în sine nu răspunde la nimic altceva. Dacă a spune „da" înseamnă a întinde eul înstrăinat al cuiva, și dacă a spune „nu" înseamnă a strînge eul înstrăinat al cuiva, atunci a răspunde înseamnă a te lepăda de orice înstrăinare. Deși chipul din turn era atît de limpede și de blînd, deși vioiul și tînărul Apolo își aflase altarul în ochiul său, și bătrînul Saturn ședea cu picioarele încrucișate pe acea frunte de fildeș, lui Pierre chipul îi arăta un fel de rînjet răutăcios. Kantienii ar putea să spună că era un rînjet subiectiv, văzut de Pierre. Cum o fi, chipul părea să rînjească. Iar acum îi spunea : Netotule, netotule, netotule ! De nesuferit expresie ! Făcu rost de niște muselină pentru fereastra chiliei sale, așa încît chipul fu acoperit de o draperie asemeni oricărui portret. Dar asta nu puse capăt rînjetului. Știa că acel chip continua să rînjească în spatele muselinei. Cel mai cumplit era că i se năzărise că celălalt îi aflase prin vrăji taina. „Vai", se cutremura Pierre, „chipul știe că Isabel nu este soția mea ! De asta poate că rînjește."

Atunci tot soiul de închipuiri bezmetice i se învolburau prin suflet, și fraze izolate din „Cronometricale" îi reve-

neau vii în minte — fraze pe care mai înainte le înţelesese doar pe jumătate, dar care acum aruncau o lumină ciudată, prevestitoare de rău, asupra stării sale, denunţînd-o cu străşnicie. Se strădui din nou să facă rost de cărticică şi să o recitească, de data aceasta în lumina chipului minunat de blînd ; din nou cotrobăi prin toate buzunarele hainelor după foile din trăsură, dar în zadar.

Dar cînd chipul însuşi, omul însuşi, nepătrunsul Plotinus Plinlimmon îl atinse în treacăt în galeria de cărămidă, în clipa de cumpănă cînd ieşise din casă în dimineaţa după ce primise veştile fatale, aceeaşi cutremurare pe care o simţise mai înainte la vederea acestei blînde, minunate icoane din fereastra turnului îl năpădi cu mai mare tărie, astfel încît, aşa cum am spus mai înainte, se înroşi, privi într-o parte şi se încurcă, vrînd să ridice pălăria în semn de salut ; dorinţa de a-şi procura cărticica renăscu, arzătoare. „Blestemată soartă să o pierd" ! exclamă el. „Şi mai blestemată ca atunci cînd am avut-o în mînă şi am citit-o să fi fost atît de prost încît să nu înţeleg ; iar acum este prea tîrziu !"

Şi totuşi — ca să o luăm aici înaintea povestirii noastre — cînd după mulţi ani un negustor de haine vechi scotoci printr-un palton al lui Pierre care nu se ştie cum ajunsese în miinile sale, degetele lui, ca nişte ochi de vultur, simţiră ceva neobişnuit între stofă şi căptuşeala matlasată. Rupse poala paltonului şi găsi mai multe pagini dintr-o broşură veche, tocite şi roase aproape de tot, dar nu îndestul încît să nu li se poată desluşi titlul : „Cronometricale şi Orologicale". Probabil că, în trăsură, Pierre vîrîse foile într-un buzunar şi de acolo ele căzuseră printr-o ruptură în poala paltonului, căptuşind la rîndul lor căptuşeala. Deci, tot timpul cît Pierre căuta cărticica, o purta cu sine. Cînd trecu pe lîngă Plinlimmon în galeria de cărămidă şi simţi acea dorinţă vie de a găsi lucrarea, mîna lui dreaptă nu era nici la cinci degete distanţă de ea.

E posibil ca această ciudată întîmplare să ilustreze cumva presupusa lui neînţelegere a filelor pe care le citise pentru prima oară în trăsură. Oare nu tot aşa purta în minte înţelegerea deplină a cărţii, fără să-şi dea seama că

o înţelesese ? Cred că, privit într-o anumită lumină, sfîrşitul vieţii lui Pierre va arăta că în cele din urmă tot o înţelesese. Mai putem să ne întrebăm aici, aşa, într-o doară, dacă unele lucruri pe care oamenii cred că nu le cunosc nu sînt totuşi bine înţelese de ei ; ca să zicem aşa, deşi rămase în ele însele, sînt tot atîtea taine necunoscute lor. Ideea morţii pare unul din acele lucruri.

CORTINA ÎNFLORATĂ RIDICATĂ ASUPRA UNUI AUTOR EXOTIC. CÎTEVA REMARCI PRIVITOARE LA FILOZOFIE ASEMUITĂ CU O PERIE DE FRECAT PE SPATE

I

Trecură cîteva zile de la știrile fatale primite de la Poiana Șeii și în cele din urmă reușind să-și țină firea, iată-l pe Pierre așezat din nou la lucru ; cît de mare i-ar fi durerea, trebuie să muncească totuși. Zilele se scurg, săptămînile trec, și Pierre tot în camera sa de lucru se află. Lungile șiruri ale cărămizilor reci din jurul lui nu cunosc schimbarea ; dar de pe frumoasele cîmpuri de la moșia stră-stră-stră-străbunilor săi, vara și-a luat zborul ca o rîndunică venită în ospeție ; perfida toamnă a apărut în crîngurile de arțari și, făcîndu-se că le îmbracă în ruginiu și auriu bogat, le-a jumulit pînă și ultima zdreanță și apoi a fugit rîzînd ; țurțuri anunțători de iarnă atîrnă în copaci în jurul vechiului conac acum închis și părăsit ; mica măsuță rotundă de marmoră, din pavilionul împodobit cu viță, unde, în diminețile de iulie, Pierre ședea pălăvrăgind și sorbind din vin fiert lîngă vesela sa mamă, este acum acoperită cu un dîrdîitor șervet de promoroacă ; lapovița a încrustat cu ace de gheață mormîntul odinioară zglobiei doamne Glendinning, pregătindu-l pentru a fi înfășurat în cele din urmă în giulgiu de nea ; viforos vîjîie vîntul prin codri ; e iarnă. Dulcea vară s-a dus ; s-a dus și toamna ; dar cartea, asemeni asprei ierni, nu s-a sfîrșit încă.

Grîul este de mult în hambar, Pierre ; strugurii și merele coapte sînt și ele strînse ; nici un bob de grîu, nici o plantă, nici o roadă n-a mai rămas pe afară ; întreaga recoltă e la adăpost. Vai de firicelul întîrziat, căzut sub

paloşul iernii, cel pe care vara nu a mai apucat să-l coacă după soroc ! Nămeţii călători ai lui Brumar îl vor îngropa. Ia gîndeşte-te, Pierre, nu cumva firicelul tău verde a scos capul în alte ţinuturi, mai calde ? Dacă mutăm în frigurosul Maine portocalul din Florida, o să dea frunze chiar şi în timpul verilor zgîrcite de acolo şi va arăta oarecari semne de fructe ; Brumar însă nu va găsi globuri aurii atîrnate în crengile lui ; bătrînul şi pătimaşul Indrea va scutura întregul copac, îl va îndoi la pămînt şi îl va arunca să slujească drept vreasc pentru cine ştie ce cuptor de var. Ah, Pierre, Pierre, grăbeşte-te, grăbeşte-te ! Grăbeşte pîrguirea, ca să nu te mine iarna din urmă !

Priviţi la pruncul care învaţă de multă vreme să stea singur în picioare ! Mai întîi ţipă şi se roagă şi nu vrea să încerce să stea deloc, dacă nu-l ţin tatăl şi mama lui ; apoi, deşi mai curajos, caută măcar o mînă a părinţilor, altfel îl apucă din nou tremuratul şi plînsul ; şi trece multă vreme pînă ce treptat, treptat, copilaşul ajunge să stea copăcel, fără vreun sprijin. În cele din urmă, cînd ajunge bărbat în toată firea, o va părăsi şi pe mama care l-a făcut, şi pe tatăl care l-a zămislit, trecînd oceanele ori aşezîndu-se în ţinuturile îndepărtate din Oregon. Tot astfel se întîmplă şi cu sufletul. În germene e înconjurat din toate părţile şi învelit de lumea din jur, aşa cum coaja ocroteşte fructul cel mai fraged ; se naşte apoi din această coajă a lumii care mai adastă încă, agăţată de miezul lui. Ţipă încă după sprijinul maicii sale Lumea şi al tatălui său Ziditorul. Va învăţa însă în curînd să rămînă pe picioarele lui, chiar dacă îl costă multe plînsete şi căzături dureroase.

Ceasul în care ajutorul semenilor săi nu îi mai este omului de nici un folos, în care învaţă că, în beznă şi sărăcie, omenirea îl priveşte ca pe un cîine şi nu ca pe un om, este un ceas greu, dar nu cel mai greu. Urmează altul, acela în care învaţă că, în nesfîrşita lui nimicnicie şi ticăloşie, zeii îl dispreţuiesc şi se leapădă de el. Dumnezeirea şi omenirea îşi dau mîna, lăsîndu-l pe om să moară de foame în stradă dacă ar rămîne la mila lor. Vitregii lui părinţi şi-au luat mîna de pe el şi bietul pui de suflet,

care acum învață să meargă cătinel, țipă și se vaită și adesea cade.

Pe vremea cînd ședea la Poiana Șeii, Pierre se clătinase și tremurase în primele ceasuri nefericite după ce primise scrisoarea de la Isabel ; apoi Lumea își luase mîna de pe el și din pieptu-i izbucnise un strigăt ; cînd se deprinsese cu durerea, Pierre se așezase să-și scrie cartea, aproape dornic ca Lumea să-l părăsească, întrucît simțea că se bucură de un ajutor mai puternic ; nu trecu însă multă vreme și începu să-și dea seama că se înșelase ; da, pînă și părinteștii zei îl părăsiseră ; pruncul trebuia să se descurce singur și fără țipete nu se putea.

Dacă omul trebuie să lupte, e mai bine ca această luptă să se dea pe o cîmpie golașă.

Cele trei camere ale lui Pierre de la Apostoli dădeau una într-alta. Prima, un mic intrînd unde dormea Delly, era folosită mai mult în scopuri gospodărești ; de asemenea, acolo mîncau ; a doua era camera lui Isabel ; a treia era chilia lui Pierre. În prima — sufrageria, cum o numeau — se afla o plită pe care fierbeau apa pentru ceai și cafea și pe care Delly pregătea cîte ceva de-ale gurii. Era singurul lor foc ; mereu speriat că trebuie să strîngă băierile pungii cît mai tare cu putință, Pierre nu îndrăznea să cheltuiască bani pentru mai multă căldură. Dar dacă e chibzuită bine, puțină căldură poate să țină mult. Deocamdată ajungea pentru ceva mai mult de doisprezece metri. O țeavă orizontală, după ce cotea pe deasupra plitei din sufragerie, străpungea peretele despărțitor și trecea prin camera lui Isabel, intra în chilia lui Pierre printr-un colț, pentru ca să dispară brusc în zid, unde restul căldurii — cîtă mai rămînea — ieșea pe coș și se pierdea în văzduh, ca să-i vină în ajutor soarelui pirpiriu de decembrie. Marea depărtare dintre șuvița de căldură din camera lui Pierre și izvorul ei făcea însă ca tăria acesteia să fie mult slăbită și micșorată. Abia dacă îi puteai spune căldură. Puterea ei de a înviora spiritul abătut al celui mai vrednic urmaș al lui Mercur în materie de termometre era ca vai de ea ; fără îndoială că nu reușea să înviorеze nici spiritul lui Pierre. În afară de asta, țeava, așa subțire cum era, nu traversa măcar toată odaia, ci intra doar

şi cotea, ieşind imediat afară, ca unele domnişoare cochete care tot astfel pătrund în inimi ; ca să nu mai vorbim de faptul că se afla în colţul cel mai îndepărtat de locul în care masa de lucru — o scîndură pusă pe două butoiaşe — fusese aşezată pentru a primi cît mai multă lumină. Isabel stăruise adeseori ca Pierre să aibă o sobă a lui, dar el nici nu voia să audă. Atunci, ea îi oferea camera ei, spunîndu-i că nu are nevoie să stea acolo în timpul zilei ; putea să-şi petreacă timpul în sufragerie ; dar Pierre refuză cu hotărîre ; nu vroia să o lipsească de luxul de a putea rămîne singură ori de cîte ori o dorea ; apoi, se obişnuise cu chilioara lui şi ţinea neapărat să stea lîngă acea fereastră, şi lîngă nici o alta. Atunci Isabel stăruia să-şi ţină deschisă uşa dintre camere cît timp Pierre lucra, astfel încît căldura din iatacul ei să pătrundă într-a lui, dar el n-o lăsa ; vroia să se ştie încuiat cu grijă pe dinăuntru în timp ce lucra ; atît dragostea cît şi ura cată să rămînă dincolo de uşă, în astfel de ceasuri. Degeaba spunea Isabel că nu avea să facă nici cel mai mic zgomot şi că va căptuşi pînă şi vîrful acului cu care cosea. Degeaba. Pierre era de neînduplecat.

Da, era hotărît să ducă lupta pînă la capăt în chilia lui singuratică. După părerea puţin obişnuită a unui dintre cei mai zăpăciţi şi mai neduşi la biserică Apostoli (care cam la aceeaşi dată lucra la o operă profundă, în catul de deasupra lui Pierre, şi nu vroia să mănînce pe cît i-ar fi cerut pîntecele pentru a avea bani de lemne de foc) — părere puţin obişnuită, pe care Pierre o aflǎ din întîmplare — în împărăţiile firii căldura e muma a tot ce naşte şi viază, neputînd deci să lipsească din locul unde se zămislesc marile opuri ; de aceea, el (Apostolul) era hotărît să-şi aşeze capul pe un pat de aer cald de la sobă, ca în felul acesta să-şi silească bobul de minte să dea colţ şi să se înfoaie, să înmugurească şi să desfacă pînă la urmă floarea biruitoare care va încununa totul ; această părere îl impresionă pe Pierre, căci într-adevăr nu era lipsită de temei, dar gîndul la punga lui îl făcu să renunţe la năstruşnica idee şi să-şi întărească hotărîrea de mai înainte.

Oricît ar fi de mărețe şi magnifice mişcările stelelor, oricîte melodii celeste se iscă din ele, astronomii ne asigură că se numără printre elementele cele mai tipicar ordin-

duite din cîte există. Nici o bătrînă gospodină nu-şi face treburile din casă cu a milioana parte din precizia marii planete Jupiter, în rotirea-i stabilită şi neschimbată. Şi-a găsit cărarea, şi pe ea o bate ; şi-a potrivit mişcarea, şi nu se abate din şartul ei. Astfel stăteau lucrurile într-o oarecare măsură şi cu Pierre, care se învîrtea acum pe tulburea orbită a cărţii sale.

Se trezea destul de devreme ; ca să se călească mai bine deprinzîndu-se cu gerul veşnic din cameră, ca să înfrunte şi să-i rîdă în faţă frigului năprasnic de afară, deschidea fereastra cu perdelele trase şi se spăla în apa îngroşată cu gheaţă, frecîndu-se cu o bucată de pînză veche pictată, care mai înainte înfăşurase un balot de mărfuri din vecinătate. În această faptă stoică nu era deloc singur ; deşi nu erau de faţă, toţi făceau cam acelaşi lucru ; căci nu era un Apostol în toate cele zeci şi zeci de camere care să nu-şi facă baia zilnică în decembrie. Pierre nu avea decît să scoată capul pe fereastră şi să arunce o privire de-a lungul pereţilor cu ferestre multe care înconjurau curtea, pentru a observa în jurul lui felurimi de slăbănoage trupuri filozofice, dezmierdîndu-şi ciolanele golaşe cu ştergarul aspru şi cu apă rece. „Iute să ne fie mişcarea" — era lozinca lor. „Vioaie să ne fie coastele, sprintene trupurile firave." Oh ! groaznice hîrşiituri răsunătoare ale periilor de frecat, osîndite ca în loc de piele să pilească şi să lustruiască nişte coaste goale ! Oh ! cutremurătoare plescăituri ale găleţilor cu apă ca gheaţa, turnate peste capete înfierbîntate care ştiau prea bine ce înseamnă junghiurile ! Oh ! cumplite trosnituri reumatice ale încheieturilor ruginite în gerul înfruntat de decembrie ! Căci fiecare fereastră acoperită cu un strat de gheaţă era deschisă şi fiecare goliciune scheletică se dăruia îmbrăţişării crivăţului !

Între toate lucrurile care îl fac pe om să se împotrivească din fire şi să se scuture scîrbit ca de atingerea unei hiene, cînd e vorba să i se bage în cap de-a gata orice credinţă, cît ar fi ea de curată, întoarsă spre ale sufletului şi „antipatică", nici unul nu ne înclină mai tare spre îndoială decît un caraghioslîc pidosnic dar de neocolit ce întunecă adesea cele mai nobile şi mai înalte năzuinţe ale oamenilor care — sătui de şarlataniile obişnuite şi ştiute de

toţi — îşi aţintesc ochii — înnămoliţi în mlaştina stării lor de muritor către idealuri abia întrezărite dar cereşti : nu numai că aceste idealuri abia se întrevăd, dar calea ce duce la ele e atît de greu de găsit, încît nu sînt două capete care să se înţeleagă asupra ei.

Nu era nici un nou venit printre Apostoli care, în afară de planul lui de a revoluţiona mintea şi filozofia oamenilor, să nu aibă şi un ghiveci de idei trăsnite, privitoare la gospodărirea trupului său. Sufletul, prezentat de zeii binecrescuţi lumii superioare, respinge în practică chibzuita învăţătură a celor cu experienţă care, întîmplîndu-se să cîştige prietenia vreunui om mare, nu o transformă niciodată în pretext de a-l plictisi pe acesta, băgîndu-i pe gît cunoştinţa altui prieten de-al lor care s-ar putea să fie un netot nenorocit. „Dacă mă iubeşti pe mine, iubeşte-l şi pe cîinele meu", este o vorbă a ţărăncilor bătrîne care-şi sărută cu drag vacile. Zeii iubesc sufletul unui om ; adeseori îl opresc fără înconjur să-l întrebe de sănătate ; se întîmplă, însă, să-i dispreţuiască trupul şi îi vor întoarce spatele atît în lumea de aici, cît şi în cea de apoi. Deci, dacă te duci în vizită la zei, lasă-ţi cîinele, adică trupul, la uşă. Degeaba încerci cu băi reci, curăţitoare şi cu frecţii cu peria aspră să-l pregăteşti ca jertfă cuvenită pe altarul lor. Posturile lui Pitagora ori Shelley, compuse din coji de mere, prune uscate şi firimituri de pesmeţi din ovăz, n-o să-ţi pregătească trupul mai bine pentru a intra în rai. Toate lucrurile trebuie să capete hrana trebuincioasă, dacă acea hrană e de găsit. Hrana sufletului este lumina şi spaţiul ; hrăniţi-l deci cu lumină şi spaţiu. Dar hrana trupului este şampanie şi stridii ; daţi-i deci şampanie şi stridii ; numai astfel va ajunge să merite fericita reînviere, dacă o fi existînd aşa ceva. Păi, ce-aţi zice să trebuiască să vă sculaţi din mormînt cu obrajii scofilciţi şi cu genunchii tremurînd ? Să ne ridicăm dară cu muşchi şi cu un trup domnesc, doar aşa vom putea să ne facem loc în faţă în acea zi de groază. Aflaţi de la mine ; că mulţi dintre nemîncaţii ăştia ofticoşi n-au dat lumii altceva decît gemete literare ; mîncăii, în schimb, au dat glas celei mai sublime înţelepciuni şi au izvodit formele cele mai diafane şi mai puţin grosolane. Cît priveşte pe cei dăruiţi cu muşchi şi cu virtute, gîndiţi-vă la acel epitaf regal pe care Cirus cel Mare

a pus să i se scrie pe mormînt: „Am băut mult vin la viața mea și nu mi-a făcut rău". Proștilor! vă închipuiți că dacă trupul flămînzește se îngrașă sufletul? Boul de aici e mai gras deoarece vulpea de colo face foame iarna în pădure? Mai slăbiți-mă cu disprețul vostru pentru trup, fîlfîindu-mi prin față periile voastre aspre! Cele mai frumoase case sînt cele îngrijite pe dinăuntru; pereții din afară n-au decît să fie acoperiți cu praf și funingine. Una e la moară și alta e în sac!

Dreptunghiulara pildă neîntreruptă a acestor spășiți tovarăși de suferință mai că îl ademenise pe Pierre în mrejele filozofiei Periei-de-frecat-spinarea și mai că îl ispitise cu dialecticile Cojilor de Mere. Toate lungile coridoare, săli și camere de la Apostoli erau pline de cotoare de mere, sîmburi de prune și coji de alune. Chiriașii mișunau măcinind Categoriile Kantiene printre dinți și buze uscate și prăfuite ca ale morarilor, și morfolind firimituri de pesmeți uscați. O cană cu apă rece era cea mai extravagantă tratație în camerele lor de întrunire. La marele consiliu prezidat de unul dintre adjuncții lui Plotinus Plinlimmon, o cană mare de bere slabă și un coșuleț cu pesmeți erau singurele mîncăruri. Din buzunare le cădeau bucățele de brînză și, ori de cîte ori voiau să scoată un manuscris ca să ți-l citească, le ieșeau din buzunar lungi și lucioase coji de mere. Alții erau amestecători ai soiurilor de apă și îți așezau în față, în carafe de sticlă, apă de Fairmount, Croton și Cochituate; pretindeau că apa de la Croton era cea mai tare, că cea de la Fairmount era un aperitiv ușor, iar cea de la Cochituate era cea mai slabă și mai puțin ametțitoare. Mai serviți puțin Croton, stimate domnule! Repede, încă o carafă de Fairmount. Nu mai avem Cochituate? La mesele lor filozofice se bea deci apă, care era pentru ei Porto, sherry și vin roșu.

Erau și dintre cei mai îndrăzneți care nu mai voiau să facă baie în apă, întrucît era un element prea vulgar; de aceea făceau băi de aburi și își abureau coastele golașe în fiecare dimineață. Fumurile care le ieșeau din cap și se lăfăiau peste paginile lor se transformau în neguri care ieșeau pe sub uși și pe ferestre. Unii nu puteau deloc să se așeze la lucru înainte de a-și face baie de aburi pe dinafară, clătindu-și apoi măruntaiele cu cinci cești de apă

rece de Croton. Parcă erau nişte găleţi de incendiu, umplute cu conştiinciozitate. Dacă s-ar fi putut pompa unul în altul, înfipţi ca într-un furtun, atunci marele incendiu din 1835 n-ar mai fi fost atît de nenorocit şi de întins.

Săraci slăbănogi! Nenorociţi muraţi şi muiaţi în aburi! Nu v-au clătit destul pe dinăuntru şi pe dinafară valurile zgîrcite ale norocului, nu v-au înţepenit, de trebuie să mai tîrîţi încă furtunul şi să împroşcaţi şiroaie de apă rece de Croton pe voi şi pe toată omenirea? N-ar fi mai bine să legaţi furtunul de caneaua unui butoi de Madeira? Să trageţi nişte vin spumos către lume! Uite, cît priveşte veşnicia, două treimi din ea s-a şi murat fără speranţă!

II

Cu obrajii palizi şi buzele vinete, Pierre se aşază în faţa scîndurii de lucru.

Se pregăteşte oare să plece cu poştalionul spre cercul polar în dimineaţa asta? Peste ghete poartă pîslari; peste haină un palton; peste palton o pelerină a lui Isabel. S-a aşezat în faţa scîndurii; la un semn al lui, iubitoarea Isabel îi împinge scaunul mai aproape, căci este atît de incotoşmănat încît nu se poate mişca singur. Acum vine Delly cu cărămizi fierbinţi de pe plită; ea şi cu Isabel înfăşoară cu grijă şi devotament aceste pietre într-o manta veche albastră, un veşmînt militar al bunicului lui Pierre, şi le potrivesc la picioarele lui, ca o pardoseală caldă. Apoi Delly mai aduce încă o cărămidă fierbinte, pe care o pune sub călimară ca să nu îngheţe cerneala. După aceea Isabel trage mai aproape patul de campanie, pe care sînt două sau trei cărţi de care s-ar putea să aibă nevoie în timpul zilei, cîţiva biscuiţi, apă, un prosop curat şi un lighean. Apoi sprijină de scîndură, lîngă cotul lui Pierre, un baston cu mînerul încovoiat. A ajuns Pierre păstor, episcop, ori schilod? Nu, dar în fapt e redus la starea vrednică de milă a acestuia din urmă. Cu ajutorul bastonului cu mîner încovoiat, Pierre — care nu poate să se ridice fără a aduce fatale neajunsuri complicatelor metereze din juru-i, lăsînd aerul rece să pătrundă în cotloanele cele mai ascunse — dacă

are nevoie de ceva aflat undeva unde nu poate ajunge cu mîna, poate astfel să-l tragă spre el.

Pierre priveşte roată fără să se grăbească ; totul pare în ordine ; ridică ochii cu mulţumire şi tristă recunoştinţă către Isabel ; în ochii ei a apărut o lacrimă, dar fata o ascunde, apropiindu-se, aplecîndu-se şi sărutindu-l pe frunte. Buzele ei şi nu lacrimile au lăsat acolo o urmă umedă şi caldă, îi spune ea.

— Cred că trebuie să plec, Pierre. Să nu stai atît de mult astăzi, te rog. O să vin pe la patru şi jumătate. Să nu-ţi oboseşti ochii cînd se lasă înserarea.

— Lasă că vedem noi, zise Pierre, încercînd în zadar să facă un trist joc de cuvinte. Şi acum trebuie să pleci ! Lasă-mă !

Rămîne singur.

Pierre e tînăr ; cerurile i-au dăruit trupul cel mai zeiesc şi mai zdravăn cuvenit unui muritor, i-au pus lumină în ochi, foc în sînge, tărie în braţe şi l-au scăldat într-o poftă de viaţă voioasă, triumfătoare, clocotitoare, necuprinsă, îmbrăţişînd intreaga lume. Priviţi în jur, în acea jalnică încăpere, la cea mai jalnică din încercările omului, şi spuneţi dacă acesta este locul şi acesta este meşteşugul pentru care l-au făcut zeii. Un scaun şubred, două butoiaşe goale, o scîndură, hîrtie, pene, cerneală neagră ca gura iadului, patru pereţi jegoşi, de un alb lepros, nici pomeneală de covor, o cană cu apă şi vreo doi biscuiţi uscaţi. Oh, parcă văd saltul unui indian Comanş din Texas, care chiar în clipa aceasta străbate hăţişurile verzi în urmărirea căprioarelor ; aud parcă răcnetul său sălbatic, sănătos şi neîmblînzit ; apoi mă uit la Pierre. Dacă lipsa de judecată în trup şi în fapt înseamnă sălbăticie, atunci care din doi merită acest nume ? Civilizaţie, Filozofie, Ideal de Virtute ! Priviţi-vă victima !

III

Au trecut cîteva ceasuri. Să aruncăm o privire peste umărul lui Pierre şi să vedem ce scrie acolo, în acea tristă chilie. Uite, aşezată deasupra teancului mirositor de lîngă

el, ultima foaie pe care de abia a lăsat-o din mînă, cu cerneala bezmetică umedă încă. E numai bună pentru țelurile noastre, căci pe această foaie pare să fi așternut gînduri furate din propria lui viață, pentru a zugrăvi mai bine starea de spirit a eroului autor, Vivia, care cugetă astfel : „O jale adîncă și de negrăit zace în mine. Acum las să cadă toate travestirile caraghioase și pe cele de toate zilele și toate fumurile filozofice. Mă mărturisesc frate cu bulgărașul de țărînă, prunc al Beznei Dintîi. Mă înveșmîntă Disperarea și Speranța Pierdută, ca un giulgiu așternut peste un giulgiu. Cărați-vă, maimuțe guralive ale învățăceilor Spinoza și Platon care odinioară mă amăgeați că noaptea este zi și durerea doar o gîdilitură ! Să aruncați lumină asupra acestei bezne, să alungați acest diavol, vă e cu neputință! Nu-mi spune tu, tîrîtură de neînchipuit a unui Goethe, că universul nu se poate lipsi de tine și de nemurirea ta, atîta vreme cît «lumea în general are nevoie de tine» ca de un servitor la masă năimit. Lumea se descurcă oricum și fără domnia-ta și s-ar putea lipsi de încă un milion de alții asemenea, avînd aceiași rinichi. Burțile nu au suflete, iar Panteismul tău... ce ziceai că înseamnă ? N-ai fost altceva decît o halcă de om înfumurată și lipsită de inimă. Privește ! Te țin în mînă și te zdrobesc ca pe o coajă de ou."

Iată o filă scăpată pe podea :

„De unde izvorăsc melodiile ce proslăvesc eroii și care le vestesc mărșăluirea ? Doar de la o trîmbiță care țipă și de la chimvale ce zornăie !"

Încă o fițuică :

„Aruncă-ți privirile spre Vivia ; spune-mi de ce să stea aceste patru mădulare închise într-o cumplită temniță cît e ziua de lungă, cît e săptămîna de lungă, cît e luna de lungă, și el să-și fie sieși temnicer de bunăvoie? Aici duce filozofia ? Aceasta să fie viața mai cuprinzătoare a sufletului ? Acesta să fie raiul atît de mult lăudat ? De asta trebuie să se facă omul înțelept și să-și renege nebunia cea vrednică și mult bîrfită ?"

Și iată o a treia :

„Aruncă-ți ochii spre Vivia ; cel care, alergînd după cea mai desăvîrșită sănătate a virtuții și adevărului, arată lumii un obraz palid ! Cîntărește-i inima în mînă, oh, tu

prea iscusit Goethe îndantelat cu aur, și spune-mi dacă nu cumva cîntărește mai mult decît daraua ta !"

Și iat-o și pe a patra :

„O, Doamne, de ce trebuie omul să piară și să ruginească pe tulpină, să se ofilească și să cadă sub îmblăciu înainte de vremea secerișului ! Și, oh, Doamne, cum pot aceia ce-și spun oameni să mai rîdă ! Urăsc toată suflarea și bucuros aș călca în picioare plămînii omenirii ca pe niște struguri, ca să le strivesc răsuflarea sub călcîi... da, durerea și sclifoseala, Adevărul și Minciuna ! Binecuvîntată fie cea de a douăzeci și una zi a lui decembrie și blestemată fie cea de a douăzeci și una zi a lui iunie !"

Din aceste file împrăștiate, s-ar părea că Pierre înțelege pe deplin multe din cele ce sînt nefiresc de dureroase și amare în soarta lui, multe lucruri negre și înspăimîntătoare din sufletul lui. Și totuși, cunoașterea situației lui fără întoarcere nu-l ajută cu nimic să și-o schimbe ori să și-o ușureze. Ce dovadă mai vreți că nu are nici o putere asupra ei ? Aduse la capătul puterilor lor, sufletele oamenilor seamănă cu niște făpturi gata să se înece. Știu prea bine că se află în primejdie ; știu prea bine care este cauza primejdiei ; și totuși marea e mare și cei ce nu știu să înoate se îneacă.

IV

De la opt dimineața pînă la patru și jumătate după amiază, Pierre rămîne la masa de lucru ; opt ore și jumătate !

Zurgălăii săniilor sună zornăitor, agățați de grumajii cailor jucăuși și de chingile de sub pîntecele lor. Dar Pierre rămîne la masa lui de lucru ; vine Ziua Recunoștinței cu mulțumirile voioase și curcanii rumeniți, dar Pierre rămîne la masa lui de lucru ; prin nămeți, cu pîslari indieni împodobiți, se furișează Moș Crăciun ; dar Pierre rămîne la masa lui de lucru. Vine și Anul Nou și, ca un uriaș pocal, marele oraș revarsă peste buza-i, pe la toate cheiurile, docurile și bordurile trotuarelor, veselie înspumată ; dar Pierre rămîne la masa lui de lucru.

Nici zurgălăii zornăitori de pe grumajii ce zvîcnesc, nici chingile legănate, nici mulțumirile voioase și curcanii rumeni ai Zilei Recunoștinței, nici pîslarii indieni pictați ai lui Moș Crăciun furișîndu-se prin nămeți, nici bordurile, cheiurile și docurile revărsînd de Anul Nou veselie înspumată ; nici zurgălăii zornăitori ; nici vesela Zi a Recunoștinței ; nici Moș Crăciun ; nici zglobiul An Nou ; nici Clopoțeii, Recunoștința, Nativitatea, Anul ; — nici unul din acestea nu sînt pentru Pierre. În mijlocul veseliei ce întovărășește trecerea timpului, Pierre s-a înfășurat în zăbranicul durerii veșnice. Pierre e o culme neaplecată în inima Timpului, așa cum insula-pisc Pico se ridică necucerită în mijlocul valurilor.

Nu vrea să fie chemat ; nu vrea să fie tulburat. Cîteodată, urechea lui Isabel, ațintită în camera de alături, aude cînd tăcerea, cînd scîrțîitul îndelungat și însingurat al penei sale. Parcă ar auzi zgrepțănatul neostoit al unei cîrtițe noptatice în țărînă. Uneori aude o tuse înăbușită, și cîteodată scrîșnetul bastonului cu cîrlig.

Tăcere minunată, fără îndoială, timp de opt ceasuri și jumătate, repetată zi după zi. În inima acestei tăceri, fără îndoială, se întîmplă ceva. Creație sau distrugere ? Clădește oare Pierre nobila lume a unei cărți noi ? Sau Palida Sălbăticire îi mănîncă plămînii și viața ? E de necrezut că un om poate trăi astfel !

Cînd în poala rumenă a zilei ne aducem aminte de negrul pisc al nopții, noaptea pare cu neputință ; soarele nu poate să piară niciodată. Ce păcat că amintirea celei mai adînci bezne sorbite pînă la fund nu poate îndepărta pentru totdeauna cupa ei de la buzele noastre ! Astăzi putem fi sănătoși, iar mîine ne putem împărtăși din licoarea neagră a lui Pluton.

La ce bun, deci, atîta trudă pentru o carte care va fi citită în cîteva ceasuri, sau mai degrabă frunzărită într-o secundă, fiind oricum, în cele din urmă, dată viermilor?

Dar lucrurile nu stau așa ; ceea ce suge acum timpul și viața lui Pierre nu este cartea, ci orînduirea cît de cît a simțirilor ciudate care au dospit și au dat năvală în sufletul lui, în timp ce încearcă să scrie. Se scriu de fapt două tomuri ; dintre ele lumea va vedea doar unul, și anume pe cel făcut ca vai de lume. Cel mai mare și mai

bun este doar pentru rafturile minții lui Pierre. Setea celui din urmă îi suge sîngele ; cel dintîi se satură doar cu cerneala lui. Dar împrejurările au vrut ca primul să nu poată fi așternut pe hîrtie decît pe măsură ce perechea lui este scrisă în suflet. E greoi ca un elefant și nu vrea să se clintească la o suflare. Pierre e țintuit de doi vampiri ; cum să nu i se scurgă viața din vine ? Priviți ! Se pregătește pentru eternitate, subțiindu-și sîngele și făcîndu-și inima să nu mai știe de ea. Învață să trăiască, repetînd rolul morții.

Cine poate spune care erau gîndurile și simțămintele lui Pierre în acea singuratică și înfrigurată cameră cînd i-a venit în cele din urmă ideea că, din ce se făcea mai înțelept și mai adînc cugetător, șansele de a cîștiga o bucată de pîine deveneau din ce în ce mai mici ; că doar dacă își arunca acum cartea pe fereastră și se apuca de un flecușteț de roman, pe care să-l termine cel mult într-o lună, putea avea vreo nădejde să cîștige stimă și parale. Dar adîncurile hulpave care se căscau acum înlăuntrul său i-au înghițit toată voinicia ; chiar dacă ar vrea, n-ar mai putea să fie ușuratic, amuzant și rentabil, compunînd vreo istorioară străvezie și vioaie. Vede acum că, odată cu fiecare pas care îl aduce mai aproape de ceea ce este dumnezeiesc în el însuși, îi fuge de sub picioare o felie din pămîntul dumnezeirii dimprejur și se prăbușește în gol. Nu am spus că atît zeii cît și întreaga omenire își luaseră mîna de pe Pierre al nostru ? Acum în el îl puteți vedea pe pruncul de care vorbeam, silit să se țină pe picioarele lui și să meargă singur copăcel.

Din cînd în cînd se întoarce către pat și, umezind prosopul în lighean, îl apasă pe frunte. Acum se lasă pe speteaza scaunului, gata parcă să renunțe ; dar din nou se apleacă și pornește înainte.

Se apropie înserarea și de la ușă se aude chemarea lui Isabel ; sărmanul, înghețatul călător spre ținuturile înghețate, cu buzele vinete și cu sufletul dîrdîind e despachetat ; și o clipă rămîne cumpănindu-se pe picioare. Apoi își pune pălăria, își ia bastonul și iese la aer curat. Jalnică și prea puțin înviorătoare plimbare clătinată. Trecătorii îl privesc ca pe un bolnav necugetat, fugit din pat.

Dacă il intîlnește vreun cunoscut și vrea să-i șoptească la ureche vreo bîrfă agreabilă, curind ii intoarce spatele, jignit de asprimea și nepolitețea lui de gheață. „Sloi de gheață", mormăie omul și pleacă mai departe.

Pierre se intoarce acasă și se așază la masa așternută curat de Delly ; Isabel il privește blîndă și il îndeamnă să mănînce ca să prindă putere. Dar foamea lui urăște hrana. Nu poate mînca decit silit. A ucis ziua firească ; cum ar putea mînca cu poftă ? Dacă se intinde, nu poate dormi ; a trezit nesfirșita trezie din el. Cum poate atunci să picotească ? Cartea, asemeni unei planete greoaie, se învirte în capul lui chinuit. Nu-i poate porunci să sară de pe orbită ; mai degrabă și-ar tăia capul decit să cîștige odihnă de noapte. În cele din urmă, ceasurile se tîrăsc și osteneala e mai tare decit el — nu adoarme precum copiii și argații — ci zace nemișcat, fără să se zbată, și un timp cuprinde ciocul vulturului cu mina ca să nu-i mai sfișie inima.

Vine dimineața ; din nou fereastra deschisă, apa înghețată, peria aspră, gustarea, cărămizile fierbinți, cerneala, pana, de la opt la patru și jumătate, și același iad al aceleiași zile care s-a terminat.

Ah ! Cel care tremură zi după zi în mantale și pături este oare același băiețandru înfierbîntat care cînta odată unei lumi de Vară Tropicală ?

O SCRISOARE PENTRU PIERRE. ISABEL, ŞEVALETUL ŞI CUFERELE LUI LUCY SOSESC LA APOSTOLI

I

Dacă un îndrăzneţ din ţinuturile mărginaşe e prins de indienii sălbatici, dus în străfundurile de nepătruns ale sălbăticiei şi ţinut acolo, fără putinţă de a scăpa în cele din urmă, cel mai înţelept lucru pentru el e să-şi şteargă cu orice preţ din amintire cele mai mărunte icoane ale lucrurilor dragi, care acum i-au fost răpite pentru totdeauna. Cu cît mai încîntătoare erau la vremea posesiunii trecute, cu atît mai dureroase vor fi acum la vremea amintirii prezente. Deşi un om tare va reuşi să sugrume aceste chinuitoare aduceri aminte, de le-a îngăduit la început să-i pătrundă nestăpînite în minte, îşi va pierde pînă la urmă minţile. Dacă un continent şi un ocean întreg îl despart de soţia lui, trebuind să rămînă astfel din cine ştie ce pricină timp de ani mulţi, soţul — de îi este devotat şi e înzestrat de fire cu simţire melancolică — e mai bine să o uite pînă cînd va putea să o strîngă din nou în braţe ; e înţelept dacă nu-şi mai aduce aminte niciodată de ea după ce a auzit că a murit. Deşi, pe de o parte, aceste uitări sinucigaşe se dovedesc a fi practic cu neputinţă, pe de altă parte doar dragostea făţarnică şi care vrea să ia ochii se înghesuie prin prăvăliile de pompe funebre. „Dragoste adîncă precum moartea"... — ce înseamnă aceste cuvinte decît că o astfel de dragoste nu poate să trăiască amintindu-şi neîncetat că cel iubit nu mai există? Dacă aşa stau lucrurile, cînd bănuim o purtare cu desăvîrşire nesimţitoare cu privire la lipsa celor dragi, cunoaşterea deznădejdii şi a nenorocirilor lor ne este şi mai greu de îndurat, mai ales dacă e însoţită şi de înţepătu-

rile, pînă atunci prea puțin simțite, ale mustrărilor pe care și le face omul copleșit de aduceri aminte, fiindcă le-a pricinuit, poate fără voie, suferințele !

Nu cred că există vreo altă cale de scăpare pentru firile mai deosebite, muncite de atari gînduri în atari împrejurări, decît să încerce să scape de ele orice li s-ar întîmpla. Nu am pomenit nimic pînă acum de Lucy Tartan în legătură cu starea lui Pierre după plecarea lui de la Poiana Șeii, tocmai pentru că el îi izgonise cu tărie icoana din suflet. Cu voia lui chipul fetei nu-și mai afla loc acolo : doar o dată, cînd primise știrile despre curtea reînnoită pe care i-o făcea Glen, încercările de a o uita dăduseră greș, ori mai degrabă își simțise neputința de a se birui pe sine la acel ceas de cumplită și copleșitoare descurajare.

Din cînd în cînd trupul secătuit de sînge al lui Lucy, leșinată pe patul ei alb ca zăpada, chinul nespus al acelui strigăt : „Inima mea ! Inima mea !" îi reveneau în minte și întreaga lui ființă se cutremura de o groază și de o înfricoșare fără nume. Dar însăși înfricoșarea fantomei îl făcea să o ocolească, cu toată puterea spiritului său.

Nu lipseau nici alte puteri mai minunate, deși abia ghicite, care dădeau piept cu duhul rugător respingîndu-l cu strășnicie. Să nu mai vorbim, că era muncit de subiectul cărții sale, care-l absorbea cu totul, dar mai erau și gîndurile negre, mai înspăimîntătoare și mai puțin limpezi, pomenite mai înainte.

Într-o dimineață stătea singur în camera lui ; simțurile lui ostenite căutau liniște o clipă ; capul îi era întors pe jumătate către podeaua goală, urmărind liniile despărțitoare ale scîndurilor, care asemeni unor fire duceau drept din locul unde stătea către ușa de legătură și dispăreau pe sub ea, în camera lui Isabel ; tresări auzind o ciocănitură, urmată de vocea joasă, dulce, cunoscută :

— Pierre ! O scrisoare pentru tine... auzi ? O scrisoare... Pot să intru ?

Se simți deodată săgetat de surpriză și îngrijorare ; legătura lui cu lumea înconjurătoare era de așa natură, încît nu avea de unde aștepta alte vești decît aducătoare de nenorociri, sau măcar nedorite. Încuviință, și Isabel intră ținînd un bilet în mînă.

— E de la o doamnă, Pierre ; cine ar putea fi ? Nu e mama ta, de asta sînt sigură ; așa cum am văzut-o eu, nu putea să aibă un asemenea scris.

— Mama ? De la mama ? murmură Pierre cu un aer rătăcit. Nu, nu ! Nu poate fi de la ea. Ea nu mai scrie acum nici măcar în jurnalul ei ! Moartea a furat ultima pagină și a șters-o pe toată, pentru a așterne vorbele de pe urmă : *hic jacet* [1].

— Pierre ! țipă Isabel, înspăimîntată.

— Dă-mi-o ! strigă el furios, întinzînd mîna. Iartă-mă, dulce, dulce Isabel, mi-e mintea rătăcită ; cartea mă face să nu mai știu ce spun. Așa : am luat-o — (pe un ton indiferent) — lasă-mă, dacă vrei, acum. Este, probabil, de la cine știe ce mătușă sau verișoară drăgălașă, zise el cîntărind neglijent scrisoarea în palmă.

Isabel ieși din cameră ; în clipa în care ușa se închise după ea, Pierre desfăcu nerăbdător plicul și începu să citească :

II

„Am jurat că în această dimineață am s-o fac, dragul meu, scumpul meu Pierre. Azi mă simt mai tare ; căci astăzi m-am gîndit și mai mult la tăria ta de uriaș, de neom, care a pogorît puțin și asupra mea. Oh, Pierre, Pierre, ce cuvinte să-ți scriu acum ? Acum cînd, deși nu știu nimic, ți-am pătruns, precum prorocii, taina. Durerea — durerea adîncă, de nespus — m-a făcut să văd limpede. Îmi vine să-mi iau zilele, Pierre, cînd mă gîndesc ce oarbă am fost ; dar asta s-a întîmplat numai din pricină că mi-am pierdut cunoștința. A fost groaznic și ucigător ; îmi dau seama acum că ai avut dreptate cînd mi-ai spus-o atît de neocolit și cînd nu mi-ai scris niciodată ; da, acum înțeleg și te iubesc și mai tare.

Ah ! Pierre, ești prea nobil și sfînt ; știu că o făptură ca tine nu poate iubi ca alți bărbați ; tu iubești asemeni martirilor, nu pentru tine, ci doar pentru alții. Dar noi doi sîntem doar unul, Pierre. Tu te jertfești, iar eu mă

[1] Aici zace (lat.).

grăbesc să mă leg din nou de tine, ca să pot să prind o scînteie din focul tău și să pot îmbrățișa toate miile de brațe arzătoare ale flăcărilor noastre împărtășite. Nu am să-ți cer nimic, Pierre ; să nu-mi spui taina ta. Ai avut dreptate, Pierre, cînd odinioară, în plimbarea noastră pe coline, n-ai vrut să-mi faci acel jurămînt iubitor, dar prostesc, pe care ți l-am cerut. Mare dreptate ai avut ; acum înțeleg.

Dacă mă voi jura, dară, să nu caut să aflu de la tine nici cel mai mic lucru pe care nu vei vrea să mi-l spui de bunăvoie, dacă mă leg ca prin vorbă și faptă să mă închin, întocmai cum o faci și tu, tronului pe care e așezată acea făptură tainică și întru veșnicie sfințită, atunci... n-aș putea veni să trăiesc alături de tine ? N-am să-ți fiu povară. Știu unde te afli și cum trăiești ; numai lîngă tine, Pierre, și numai astfel îmi este cu putință să îndur viața. *Ea* nu va ști niciodată ; căci pînă acum sînt sigură că nu i-ai mărturisit niciodată ce am însemnat eu odată pentru tine. Las-o să creadă că sînt un fel de verișoară, pe jumătate călugăriță, care s-a legat să locuiască în preajma ta, în acest straniu surghiun. Să nu-mi arăți, să nu-mi dai cumva vreun semn voit de dragoste. Nici eu n-am s-o fac. Viețile noastre pe acest pămînt, oh, Pierre al meu din ceruri, vor fi de acum doar o mută pețire ; fără vorbe dulci, fără cununie, pînă ce ne vom întîlni pe cîmpiile senine luminate de binecuvîntarea cea din urmă ; cînd vom fi împreună acolo, lumea care ne-a despărțit și ne-a pus în cale atîtea piedici nu va mai avea ce să ne facă ; acolo, minunata și acum neștiuta ta uitare de sine se va arăta în toată măreția luminii de rai acolo, nemaifiind silită să se ascundă după asemenea dureroase șiretlicuri, ea, *ea* își va lua locul de cinste, și se va simți blagoslovită, iar nu jignită, atunci cînd draga ta inimă îmi va aparține pe față și fără oprelişti. Pierre, Pierre, Pierre al meu ! Doar acest gînd, această speranță, această înălțătoare credință mă ține în picioare. Iar acel leșin în mijlocul căruia m-ai lăsat acum o veșnicie... a fost poate mai bine, dragă Pierre, că deși m-am trezit din el doar ca să privesc pierdută și să bîjbîi în jurul meu, n-am făcut altceva decît să privesc pierdută și să bîjbîi în jurul meu, apoi am leșinat din nou, apoi am bîjbîit din nou și apoi am leșinat iarăși.

împrejur nu era nimic ; miinile nu întîlneau nimic ; nu știam nimic ; era mai rău decît în vis, Pierre al meu, căci nu mă puteam gîndi limpede la tine, dragostea mea, și simțeam doar un gol, o pată albă ; căci oare n-ai plecat pentru totdeauna ? Ce mai era să rămînă din sărmana Lucy ? Dar acum acest lung, lung leșin a trecut ; ies din nou la viață și lumină ; cum aș putea să ridic însă fruntea, cum aș putea să *fiu* în vreun fel, Pierre, dacă nu prin tine ? În clipa în care m-am trezit din îndelungatul meu leșin, a renăscut în pieptul meu credința fără de moarte în tine, deși nu se putea sprijini pe nici cea mai mică dovadă a bunului simț. Cu atît mai nezdruncinată devenea însă, dragă Pierre. Află, iubitule, că, deși avînd toate motivele de pe lumea asta să nu mai cred în dragostea ta, mă dăruiesc cu trup și suflet credinței neclintite în ea. Știu că dragostea rămîne întotdeauna dragoste și nu cunoaște schimbare, Pierre ; simt că sînt chemată să împlinesc o minunată însărcinare pe lîngă tine. Cufundîndu-mă în acel îndelungat leșin, în timpul căruia, îmi spune Martha, abia dacă mîncam, zeii m-au pregătit pentru misiunea supraomenească pe care mi-au încredințat-o; m-au înstrăinat de acest pămînt, deși mă mai aflu încă pe el ; m-au înzestrat pentru o menire cerească din bulgări de țărînă. Oh, lasă-mă să mă împărtășesc din puterea ta! Nu sînt deloc o sărmană femeie slabă, dragă Pierre ; una care te-a iubit cu multă credință, dar cu ușurință pămîntească. Acum mă voi înălța deasupra tuturor acestor lucruri ; mă voi avînta în zbor către culmea pe care șezi intronat în liniștea ta izbăvită, de erou.

Nu încerca să-mi schimbi hotărîrea, Pierre. Ai putea să mă omori și să mă omori de un milion de ori și să nu mai termini niciodată omorîndu-mă. Trebuie să vin ! Trebuie să vin ! Nici Atotputernicul nu mă poate împiedica, căci el este acela care-mi poruncește. Știu tot ceea ce va urma venirii mele la oraș ; mama mea uimită, frații mei furioși, întreaga lume rea și disprețuitoare. Dar tu ești pentru mine mamă și frați și lumea întreagă și ceruri și întregul univers ; tu *ești* Pierre al meu. Sufletul din mine slujește doar o singură făptură, și aceasta ești tu, Pierre. Alerg deci către tine, Pierre, fără zăbavă ; mîine sosesc și nu te voi mai părăsi niciodată. Vorbește-i și ei

neîntîrziat de mine; tu știi cel mai bine ce să-i spui. Nu există vreo legătură de rudenie între familiile noastre, Pierre ? Am auzit-o parcă pe mama vorbind de așa ceva; că am fi veri de departe. Dacă vrei, spune-i că sînt verișoara ta; călugăriță hotărîtă și neclintită; cea care s-a legat să sălășluiască în preajma ta întotdeauna, să te slujească pe tine și pe ea, să te apere pe tine și pe ea. Pregătește-mi un ungher; să nu fie însă prea departe. Înainte de a veni îți trimit cîteva lucrușoare — uneltele mele de lucru cu care voi contribui la bunăstarea noastră a tuturor. Așteaptă-mă. Sosesc ! Sosesc, Pierre ; căci un glas adînc din sinea mea mă încredințează că, așa nobil cum ești, Pierre, te pîndește o primejdie cumplită pe care numai dacă îți stau mereu în preajmă o pot alunga. Sosesc ! Sosesc !

Lucy.*

III

Înconjurat de o gloată nemernică de simbriași, iată că omul obișnuit de multă vreme să-și privească semenii cu dispreț bănuitor se simte deodată mîngîiat de aripa îngerească a omeniei, de zvonurile blînde ale iubirii curate și de ochii îndurători ai unei frumuseți peste firea omului, care îi inundă deodată făptura ; ce minunată și îngrozitoare zguduire ! Ca și cînd acoperișul cerului s-ar da la o parte și, din valea cea neagră a Iosafatului, s-ar vedea serafimii rugîndu-se.

Pierre ținea în mîna-i neștiutoare scrisoarea cea simplă și ne. .novată ; tresări, privi în jur prin cameră, apoi pe fereastră spre dreptunghiul golaș, trist și aspru, și apoi se întrebă dacă acesta era locul pe care l-ar alege un înger pentru o vizită pe pămînt. Se simți atunci săltat pe coama unui val de îmbătătoare mîndrie, la gîndul că fata, ale cărei însușiri fără pereche sufletul lui simțitor știuse a le descoperi cu atîta limpezime și iubire, s-a dovedit la o înălțime atît de împărătească în ziua încercării celei mai cumplite. Apoi se prăbuși din nou ca într-o prăpastie fără fund, alergînd cutremurat prin galeriile hidoase ale disperării, în căutarea unei forme albe, nedeslușite, cînd,

iată ! doi ochi negri adînci îi ieşiră în întîmpinare, iar Isabel i se înfăţişă, mută şi cernită, dar de o răpitoare frumuseţe.

Sări în picioare, îşi aruncă la o parte păturile şi se refugie în colţul celălalt, ca să se îndepărteze de locul unde primise vestiri atît de dulci, de minunate şi de înspăimîntătoare.

Atunci se auzi la uşă un ciocănit timid.

— Pierre, Pierre ! Acum, că te-ai ridicat de la masă, pot să intru doar o clipă, Pierre ?

— Intră, Isabel.

Vru să se apropie de el în felul ei obişnuit, ciudat şi pătruns de o dulce jale ; el se trase un pas îndărăt, întinzînd mîna, nu ca să o cheme, ci ca să o respingă.

Isabel îl privi drept în faţă şi rămase nemişcată.

— Isabel, încă o femeie va veni să stea cu mine. Nu spui nimic, Isabel ? Ea va sta împreună cu noi atîta timp cît vom trăi, Isabel. Nu vrei să vorbeşti ?

Fata rămase nemişcată ; ochii pe care-i aţintise asupra lui rămaseră şi ei ficşi şi larg deschişi.

— Nu vrei să vorbeşti, Isabel ? zise Pierre, speriat de înfăţişarea ei îngheţată şi nemişcată, şi totuşi prea îngrozit pentru a-şi da pe faţă toate temerile ; se apropie încet de ea.

Ea ridică puţin braţul, ca şi cînd ar fi vrut să se sprijine de ceva, apoi întoarse încet capul către uşa pe care intrase şi buzele uscate se depărtară încet :

— Patul meu ; aşază-mă în pat ; aşază-mă în pat !

Strădania de a vorbi topi statuia de gheaţă ; trupul se prelinse fără vlagă spre podea ; Pierre o prinse şi o purtă în iatacul ei, aşezînd-o pe pat.

— Aer ! Aer !...

Făcîndu-i vînt, Pierre aţîţă din nou flăcăruia abia pîlpîitoare a vieţii ei ; în cele din urmă, ea se întoarse încet către el.

— Ah, acea vorbă... cum a răsunat în gura ta, Pierre ; cum ai rostit vorba *ea* !

Pierre rămase tăcut, făcîndu-i vînt în continuare.

— Nu am nevoie de nimeni pe lume decît de tine, frate, de tine, de tine ! Pentru numele lui Dumnezeu ! Nu sînt eu îndeajuns pentru tine ? Ţărîna goală, alături

de fratele meu, mi s-a părut un tărîm de rai ; dar toată viața mea, tot sufletul meu nu-i este de ajuns fratelui meu !

Pierre nu scoase un cuvînt ; asculta ; îl mistuia o curiozitate cumplită, arzătoare, care îi împietrea inima. Dar ceea ce spusese ea pînă acum avea mai multe înțelesuri.

— De-aş fi ştiut... de-aş fi ştiut mai înainte ! Oh, cîtă cruzime să-mi mărturiseşti acum ! *Ea ! Ea !*

Se ridică brusc, înfruntîndu-l aprigă.

— Ori i-ai destăinuit secretul tău, ori nu e vrednică de cea mai ordinară dragoste a unui om ! Spune-mi, Pierre, care-i adevărul ?

— Taina a rămas taină, Isabel.

— Atunci e o nevrednică, Pierre, oricine ar fi ea, îndrăgostită ca o nebună, ca o proastă ! Nu ştie întreaga lume că eu îţi sînt soţie ? N-are ce căuta aici ! Ar fi ca o pată neagră asupra ta şi a mea. Nu va veni aici ! Am s-o ucid dintr-o privire, Pierre.

— Asta-i nebunie, Isabel. Uite, hai să vorbim cuminte. Nu ţi-am spus chiar înainte de a deschide scrisoarea că fără îndoială vine de la cine ştie ce tînără şi drăgălaşă mătuşă sau verişoară ?

— Spune repede... o verişoară ?

— O verişoară, Isabel.

— Şi totuşi, şi totuşi s-au mai văzut şi astfel de lucruri, din cîte am auzit. Lămureşte-mă, repede, mai repede !

— O foarte ciudată verişoară, Isabel ; aproape călugăriţă în sinea ei. Auzind de neînţelesul nostru surghiun, fără să-i ştie cauza, a făcut şi ea un legămînt, la fel de neobişnuit, să se dăruiască nouă, nu numai mie, Isabel, ci nouă, *nouă*, să ne servească pe *noi*. Vrea să ne călăuzească şi să ne apere după închipuirile şi nevinovatele ei năluciri.

— Atunci, poate că totul va fi bine, Pierre, frate... frate... pot să-ţi spun astfel ?

— Poţi să-mi spui oricum, toate cuvintele sînt ale tale, Isabel ; cuvintele şi lumile, cu tot ceea ce au ele, îţi vor fi aşternute la picioare, Isabel.

Ea cătă neliniştită şi întrebătoare către el; apoi plecă privirile şi îi atinse mîna ; după un timp îl privi din nou.

— Taci, Pierre ! Eşti fratele meu ; nu eşti fratele meu? Spune-mi mai multe despre ea ; pentru mine totul este nou şi neobişnuit, Pierre.

— Ţi-am spus, dulcea mea surioară, că ea are aceste convingeri ciudate, de călugăriţă. Aşa îi este voia ; în scrisoarea pe care mi-a trimis-o se jură că trebuie să vină, că va veni şi că nimic de pe lume nu o va putea împiedica. Să nu simţi, surioară, nici un fel de gelozie de soră. O să vezi că e o fată blîndă, liniştită şi gingaşă. Niciodată nu-ţi va aduce aminte de lucrurile ce nu se pot numi; nici nu va pomeni de ele, căci nu le cunoaşte. Deşi nu ne cunoaşte taina, are presimţirea vagă, nedesluşită a tîlcului ei — rod al harului pătrunderii pe care îl are. Schivnicia i-a secat orice curiozitate femeiască ; nu doreşte deci să cerceteze cît îi sînt de adevărate presimţirile ; se mulţumeşte să le aibă doar ; în felul acesta crede că a ajuns la ea chemarea de a fi alături de noi ; mă înţelegi ?

— Nu înţeleg nimic, Pierre ; nimic din ceea ce au privit vreodată aceşti ochi nu a înţeles acest suflet. Chiar acum îmi caut încă drumul printre tainele lucrurilor necuprinse. Să vină ; va fi doar o taină mai mult. Vorbeşte în somn, Pierre ? Se cuvine să dormim în aceeaşi cameră, frate ?

— Dacă vrei, după cum ţi-e voia ; dar pentru a nu te stînjeni şi... şi... neştiind cum stau de drept lucrurile, probabil că doreşte, şi se aşteaptă, să locuiască singură, surioară.

Isabel cercetă cu privirea înfăţişarea lui, hotărîtă pe dinafară, dar nelipsită de îndoială pe dinăuntru. Apoi plecă din nou privirile, tăcute.

— Să vină, frate ; să vină. Încă un fir în urzeala de enigme. E dăruită cu ceea ce se cheamă ţinere de minte, memorie ? Are aşa ceva ?

— Toţi avem ţinere de minte, surioară.

— Nu toţi ! Nu toţi ! Sărmana Bell are prea puţină. Pierre, am văzut-o în vis ! Are părul bălai şi ochii albaştri... e mai mică decît mine şi puţin mai subţire.

Pierre tresări.

— Ai văzut-o pe Lucy Tartan la Poiana Şcii ?

— Lucy Tartan o cheamă ? Poate că da ; dar am văzut-o mai ales în vis ; venea cu ochii ei albaştri, îndreptaţi rugător către mine ; parcă vroia să mă înduplece să mă îndepărteze de tine ; mi se părea că înseamnă pentru tine mai mult decît o verişoară ; mi se părea un înger bun, din cei care, după cum spun unii, păzesc fiecare suflet ; şi mi se pare... mi se părea că eu eram celălalt... înger al tău, Pierre. Priveşte : priveşte aceşti ochi, acest păr, acest obraz ; toate sînt întunecate, întunecate... iar ea... cea cu ochii albaştri, cea cu părul bălai, cea cu obrajii rumeni odinioară !

Îşi azvîrli pe spate pletele de abanos şi aţinti asupra lui privirile-i de abanos.

— Spune, Pierre, nu este aşa că sînt veşnic învăluită într-un aer de îngropăciune ? Văzut-ai vreodată un dric astfel împodobit ? Doamne ! Dacă m-aş fi născut cu ochi albaştri şi păr de aur! Acestea sînt livrelele raiului ! Ai auzit vreodată de un înger bun cu ochi negri ? Nu, nu... totul e albastru, albastru, albastru... albastrul cerului... albastrul limpede, viu, de nespus, pe care-l vedem pe cerul de iunie fără nor. Dar îngerul cel bun va coborî asupra ta, Pierre. Atunci amîndoi îţi vor sta în preajmă, iar tu vei fi poate alesul... alesul ! Să vină ! Să vină ! Cînd va să vină, dragă Pierre ?

— Mîine, Isabel. Aşa mi-a scris.

Isabel privi biletul mototolit din mînă.

— Ar fi un lucru rău să te rog, dar nu cred că aş greşi încercînd să te rog... Pierre... nu, nu trebuie să ţi-o cer... îmi îngădui ?

— Nu ; nu am să-ţi îngădui să-l citeşti, surioară ; nu vreau, pentru că nu am nici un drept... nici un drept... nici un drept ; asta este ; nu, nu am nici un drept. Am să-l ard chiar în clipa aceasta, Isabel.

Se duse în camera alăturată şi, aruncînd biletul în sobă, stătu pînă cînd el se făcu scrum, apoi se întoarse la Isabel.

Ea îl privea cu nesfîrşite înţelesuri.

— A ars, dar nu a pierit ; nu mai e, dar nu s-a pierdut. Prin sobă, ţeavă şi horn s-a ridicat în flăcări şi s-a îndreptat în fuior de fum către ceruri ; va apărea din nou,

frate. Vai mie, vai, vai, vai mie! Taci, Pierre; lasă-mă acum; să vină. Îngerul cel rău deschide brațele către îngerul cel bun; să locuiască cu noi, Pierre. Ai încredere în mine; respectul ce mi-l poartă nu va fi întrecut decît de respectul ce i-l voi purta. Lasă-mă singură, frate.

IV

Deși neașteptata cerere a lui Isabel de a pătrunde în singurătatea în care se învăluise — cerere pe care nu i-o putea refuza întrucît ea se ferise cu religiozitate să i-o adreseze fără un motiv întemeiat — venise cînd Pierre era încă prada unui vălmășag de simțăminte potrivnice, imediat după citirea scrisorii lui Lucy și îl silise să se prefacă sigur pe el, ca unul ce înțelesese cuprinsul epistolei, în străfundurile sufletului său tot nedumerit și nelămurit rămăsese.

De îndată ce Isabel părăsi camera, nedumerirea puse din nou stăpînire pe el; așezîndu-se fără să știe ce face, pe scaunul din sufragerie oferit cu blîndețe de Delly, căci tăcuta fată văzuse că e intr-o stare ciudată care are nevoie de nemișcare, Pierre își muncea cugetul încercînd să priceapă cum era cu putință, sau măcar de închipuit, ca Lucy, dăruită deodată cu o pătrundere măiastră, să fi putut ghici că neobișnuita atitudine pe care o adoptase el în fața lumii era doar o prefăcătorie, o mască, o coajă fără miez. Cuvintele neîmblînzitei Isabel îi răsunau încă în urechi. Ar fi fost o ocară adusă oricărei femei să-și închipuie că Lucy, oricît de credincioasă i-ar fi fost în adîncul inimii, ar fi primit să stea cu el atita timp cît ar fi crezut, laolaltă cu ceilalți, că Pierre era însurat. Dar cum, din ce pricină, ce presimțire ar fi putut avea ea care să o facă să bănuiască tocmai că lucrurile stăteau altfel, sau să-și închipuie că e ceva ciudat la mijloc? Nici acum, nici mai tîrziu, lui Pierre nu-i trecu prin minte că minunatul har al Dragostei pogorîse asupra ei, făcînd-o să ajungă fără șovăială pînă în miezul neîndoios al tainei care îl înfășura în vraja lui, altfel nedestrămată. Dar un gînd răzleț îi trecu prin minte în acest moment.

Printre amintirile sale mondene se afla și povestea ciudată a unui tînăr care, deși aproape logodit cu o fată frumoasă, ce răspundea cu atașament palpitărilor inimii sale, se pripise, nechibzuitul, să arate în lume dovezi ale unei patimi trecătoare pentru o altă doamnă ; sau, mai degrabă, prietenii binevoitori ai celei de a doua tinere îl înștiințară pe sărmanul tînăr că semnele de iubire ce i le dăduse nu căzuseră in deșert, după cum era și firesc ; fapt este că această a doua tînără tînjea și suferea de moarte, cu mintea rătăcită din cauza crudei infidelități a presupului ei curtezan ; așa se face că, în cele din urmă, chemările disperate venind de la o fată drăgălașă care părea că moare de dorul lui îl mișcară într-atît pe tînăr încît, uitînd că dacă două femei se băteau pentru inima lui, prima avea cele mai multe drepturi asupra miinii sale — sufletul îi dădu ghes la nebunia de a-i aduce mîngîierea celei de a doua ; se gîndi că o durere veșnică avea să-i chinuie pe amîndoi, aici și în viața de apoi, dacă nu avea să renunțe la prima lui iubire, oricît de mult i-ar fi costat pe unul și pe celălalt, și să se însoare cu cea de a doua, ceea ce a și făcut. În toată viața care a urmat, delicatețea și respectul pentru soția legiuită nu îi îngăduiră să-i mărturisească primei lui iubite ce se întîmplase, îndulcindu-i astfel suferința ; astfel, în neștiința ei, fata a crezut că o părăsise de bunăvoie și fără inimă și, pierzîndu-și mințile, muri nebună din cauza lui.

Pierre știa că această ciudată poveste ce se întîmplase cu adevărat îi era cunoscută și lui Lucy, căci vorbiseră de mai multe ori despre ea, printre altele și pentru că prima iubită a tînărului fusese colegă de școală cu Lucy, care sperase să-i fie domnișoară de onoare. Îi trecu prin cap ideea fugară că în mintea lui Lucy și-ar fi putut găsi loc asemănarea dintre căsătoria lui Isabel și întîmplarea pomenită mai sus. Din nou însă presupunerea se dovedi fără temei ; nu ajungea cituși de puțin să lămurească mulțumitor pricina pentru care ea se hotărîse la o faptă care, de altfel, era împotriva oricărei legi a bunei-cuviințe. Nu mai știa deci ce să creadă ; nu mai știa nici la ce să viseze ; despre dragoste se povestesc multe minuni, ba chiar minunății ; el era însă pus față-n față cu un miracol

care avea să prindă viață sub ochii lui. Era sigur în sinea sa că, oricare ar fi fost strania ei convingere, oricare ar fi fost misterioasa-i nălucire, oricare ar fi fost motivul ascuns și greu de lămurit, Lucy rămînea curată în inima ei feciorelnică, fără umbră de păcat sau greșeală. Cu toate acestea, purtarea pe care i-o propunea ea cu atîta patimă în scrisoare era de necrezut ! Îl uimea cu totul, îl copleșea.

Încetul cu încetul, incepea să i se strecoare în suflet îndoiala tulbure și îngrijorătoare dacă nu cumva, oricît ar nega-o unii, nu există o divinitate misterioasă și de nepătruns în lume, un Dumnezeu, o ființă prezentă pretutindeni. „Iată... aici, în cameră, Aerul s-a dat la o parte atunci cînd m-am așezat jos ; inseamnă că am mișcat Spiritul, l-am împins puțin mai incolo." Pierre privi îngrijorat în jur ; la vederea lui Delly in carne și oase, fu cuprins de o mare bucurie.

Cînd era mai adincit în cercetarea acestor mistere, auzi un ciocănit la ușă. Delly se ridică șovăitoare.

— Să dau drumul cuiva, domnule ? Cred că este domnul Millthorpe.

— Du-te și vezi... du-te și vezi, murmură Pierre cu ochii în gol.

Cînd ușa se deschise, Millthorpe — căci el era — întrezărindu-l pe Pierre așezat pe un scaun, trecu pe lîngă Delly și intră zgomotos în cameră.

— Ha ! Ha ! Ce faci, băiete, cum merge cu Infernul ? Asta scrii tu ; cînd te-apuci să compui Infernuri, se cuvine să arăți mohorît ; întotdeauna ți-a plăcut Dante. Flăcăule ! Am terminat zece tratate metafizice ; am pledat în cinci procese la tribunal ; am participat la toate ședințele societății noastre ; l-am întovărășit pe marele nostru profesor, domnul Volvon, conferențiarul, în turul său prin saloanele filozofice, împărțind cu el toți laurii ilustrului său triumf ; fiindcă veni vorba, trebuie să-ți spun că Volvoon îmi arată în secret mai mult respect decît merit ; pe cinstea mea, nu l-am ajutat să scrie mai mult de jumătate din cuvîntările lui ; am editat — anonim din păcate — un erudit op științific despre „Cauza precisă a schimbărilor în mișcarea vălurită a valurilor", operă postumă a unui sărman băiat, strașnic flăcău, prieten de-al meu. Și, în vreme ce eu fac

toate astea, tu stai şi migăleşti la un singur şi sărman Infern ! Ştii care-i secretul ca să te descurci în toate treburile astea ? Răbdare ; răbdare ! O să-l afli. Timp, Timp ! Asta nu te pot învăţa, băiete, dar timpul poate ; aş vrea să pot, dar nu pot.

Se auzi un alt ciocănit în uşă.

— Of ! strigă Millthorpe, întorcîndu-se brusc. Am uitat, băiete ! Am venit să-ţi spun că te caută un hamal cu nişte catrafuse ciudate. Am dat peste el jos în galerie şi i-am spus să mă urmeze, căci am să-i arăt drumul. A ajuns ; dă-i drumul, dragă Delly.

Pînă acum pălăvrăgelile lui Millthorpe îl năuciseră pe Pierre, a cărui minte era departe. Acum însă sări în picioare. Un om cu pălăria pe cap stătea în prag, ţinînd în faţă un şevalet.

— Aici este apartamentul domnului Glendinning, domnilor ?

— Intră ! Intră ! strigă Millthorpe. E în regulă.

— *Dumneavoastră* sînteţi, domnule ? Atunci e în regulă ; şi omul aşeză jos şevaletul.

— Ei, băiete ! exclamă Millthorpe către Pierre ; nu te-ai trezit din visul tău cu Infernul. Priveşte ! acesta este un şevalet. Un şe-valet, un şe-valet... nu un valet ; te uiţi la el de parcă ai vedea un valet. Hei, trezeşte-te, trezeşte-te, trezeşte-te ! Tu ai poruncit să-ţi fie adus, şi uite, a sosit. Probabil că ai de gînd să pictezi şi să ilustrezi în acelaşi timp Infernul tău. Îmi spun prietenii că e mai mare păcatul că propriile mele opere nu sînt ilustrate. Dar nu-mi dă mîna. De pildă, imnul către Niger, pe care l-am aruncat într-un sertar cu un an sau doi în urmă... ar fi numai potrivit pentru ilustraţii.

— Îl cauţi pe domnul Glendinning ? zise Pierre cu voce de gheaţă şi vorbă rară către hamal.

— Domnul Glendinning ; e în regulă, nu-i aşa ?

— Absolut, răspunse Pierre mecanic, aruncînd altă privire stranie, pierdută, uimită către şevalet. Ceva lipseşte de aici. A ! acuma văd, acuma văd ; ticălosule ! Viţa ! Ai rupt cîrceii cei verzi ai inimii ! N-ai lăsat decît ciotul rece al dulcelui arbore în care se cuibărea odinioară ! Nemernic, prost şi fără inimă ! Ai măcar habar de păcatul de neiertat pe care l-ai făcut ? Adu înapoi viţa cea verde ! Scoate-o

de sub tălpile care au zdrobit-o, blestematule ! O, Doamne, Doamne, vinele viței de vie călcate în picioare și strivite, cum mai pot ele să trăiască, chiar de-ar fi răsădite ! Fii blestemat ! Nu, nu... adăugă posomorît ; aiurez. Apoi repede și batjocoritor : Iertare, iertare, iertare. Oh, hamalule ! Îți cer umil iertare. Și din nou poruncitor : Hai, mișcă, omule ; mai ai și altele de adus ; vino cu ele sus !

Hamalul, rămas cu gura căscată, se întoarse și îi șopti lui Millthorpe :

— E zdravăn ? Să le aduc sus ?

— Fără îndoială, zîmbi Millthorpe. O să am grijă de el ; nu e niciodată primejdios cînd sînt eu de față ; haide, du-te !

Urmară două cufere cu inițialele L.T. înscrise pe capace și aproape șterse.

— Asta e tot, omule ? întrebă Pierre cînd cuferele fură în fața lui. Cît vrei ?

In acea clipă, ochii lui căzură pe literele șterse.

— Sînt plătit, domnule ; doar dacă vreți să-mi mai dați ceva.

Pierre rămase mut și pierdut în gînduri, cu privirea ațintită pe literele șterse ; trupul îi era încrîncenat, dar mîinile îi atîrnau moi, de parcă l-ar fi lovit damblaua, fără ca să-și dea sema.

Ceilalați doi rămaseră o clipă nemișcați, care cum se aflau, cind văzură schimbarea lui neașteptată. Apoi, ca și cum s-ar fi rușinat că fusese mișcat atît de tare, Millthorpe își drese glasul și, apropiindu-se de Pierre, îl bătu pe umăr și strigă :

— Trezește-te, trezește-te, băiete ! Zice că e plătit dinainte, dar că nu zice „nu“ dacă vrei să-i mai dai ceva.

— Plătit dinainte... ce mai e și asta ?... Du-te și trăncănește cu maimuțele !

— Ciudat tînăr, nu-i așa ? i se adresă Millthorpe, glumeț, hamalului ; apoi întorcîndu-se către Pierre reluă : Uite ce e băiete, iți mai spun o dată : zice că a fost plătit dinainte, dar că n-are nimic împotrivă dacă vrei să-i mai dai ceva.

— Așa ? Ia atunci, zise Pierre, tot cu privirea pierdută, punînd ceva în mîna hamalului.

— Și ce să fac cu asta, domnule ? zise hamalul cu ochii holbați.

— Închină un pahar, dar nu în sănătatea mea, ar fi o bătaie de joc !

— Cu o cheie, domnule ? Mi-ați dat o cheie.

— Așa ? Cel puțin nu vei avea o cheie cu care să mă descui pe mine. Dă-mi înapoi cheia și ia asta.

— Așa da ! Cu banii e altceva ! Mulțumesc, domnule. Cu asta pot să beau. Nu degeaba sînt hamal. Mă cheamă Stout. Am numărul 2 151 ; dacă mai aveți nevoie, să mă chemați.

— Sicrie cari, prietene ? întrebă Pierre.

— Asta-i bună ! strigă Millthorpe rîzînd vesel. Se vede că scrii un Infern, dar... să lăsăm. Omule ! Domnul urmează un tratament medical. Ar fi mai bine să... înțelegi... la revedere ! Așa, băiete, a plecat ; știu eu cum să-i iau pe ăștia ; mă pricep... Așa... un fel de... cum să-ți spun... înțelegi ? Un clenci, ce mai ! Toată lumea e un clenci. Dacă îi știi clenciul, e în regulă ; dacă nu-l știi, nu e în regulă. Ha ! Ha !

— Hamalul a plecat ? întrebă Pierre liniștit. Atunci, domnule Millthorpe, vă rog să fiți atît de bun și să-l urmați.

— Nemaipomenită glumă ! Excelentă ! La revedere ! Ha ! Ha !

Și, hlizindu-se netulburat, Millthorpe ieși din cameră.

Nici nu închisese însă bine ușa și nici nu-și luase mîna de pe clanța din afară, cînd o dădu din nou de perete și, vîrîndu-și capul creț și bălai înăuntru, strigă din nou :

— Ascultă, băiete, să-ți spun o vorbă. Îl știi pe individul soios care te tot pisa. Fii liniștit ; l-am plătit. Ieri am dat lovitura ; sînt plin de bani ! Poți să mi-i dai îndărăt cînd dorești ; nici o grabă ; asta-i tot. Dar... fiindcă veni vorba... înțeleg că aștepți oaspeți... dacă ai nevoie de ceva, trimite după mine... dacă trebuie să mai pui vreun pat ori să ridici lucruri grele. Să nu te apuci tu și cu doamnele să faci treabă ! Asta-i tot. Cu bine, băiete ! Ai grijă de tine !

— Stai ! strigă Pierre, întinzînd o mînă, dar fără să se clintească din loc. Stai ! strigă el scos din vîrtejul emo-

ţiilor lui de mai înainte de această generozitate a lui Millthorpe.

Dar uşa se închisese brusc ; cîntînd „tra, la, la", Millthorpe tropăia pe coridor, în surtucul lui ponosit.

— Un plus de inimă şi un minus de minte, murmură Pierre cu ochii aţintiţi spre uşă. În numele cerurilor ! Zeul care l-a făcut pe Millthorpe era mai mare şi mai bun decît cel care i-a făcut pe Napoleon sau Byron, un plus de creier şi un minus de inimă... Eh ! Creierii fac viermi, fără inimă ; dar inima are sarea ei, care o fereşte de stricăciuni chiar dacă nu există creier. Delly !

— Domnule ?

— Verişoara mea, domnişoara Tartan, va veni să locuiască la noi, Delly. Şevaletul şi cuferele acelea sînt ale ei.

— Doamne sfinte ! Vine aici ? Verişoara dumneavoastră ? Domnişoara Tartan ?

— Da, cred că ai auzit de mine şi de ea ; dar s-a terminat totul, Delly.

— Domnule... domnule ?

— Nu am ce explicaţie să-ţi dau, Delly, şi vreau să nu arăţi nici o mirare. Verişoara mea, bagă de seamă, *verişoara* mea, domnişoara Tartan, va sta cu noi. Camera de alături, pe partea cealaltă, e liberă. Va fi camera ei. Va trebui să o serveşti şi pe ea, Delly.

— Bineînţeles, domnule, bineînţeles ; fac orice, spuse Delly tremurînd ; dar... dar... doamna Glendinning... stăpîna mea, ştie ?

— Soţia mea ştie tot, zise Pierre hotărît. Am să cobor ca să iau cheia camerei ; după aceea te rog să o mături.

— Şi ce punem în ea, domnule ? zise Delly. Domnişoara Tartan... Păi, dînsa e deprinsă cu tot soiul de lucruri frumoase... covoare bogate, dulapuri, oglinzi, draperii... vai de mine şi de mine !

— Uite, zise Pierre, atingînd cu piciorul un preş vechi ; ai aici o bucăţică de covor ; s-o tragem în camera ei ; uite şi un scaun, pune-l şi pe el înăuntru ; cît despre pat, da, da, da, murmură el ca pentru sine, eu i l-am aşternut şi neştiutoare s-a întins pe el ; cum ţi-ai aşternut aşa vei dormi... Dumnezeule !

— Auziți, mă cheamă stăpîna ! zise Delly, îndepărtîndu-se spre cealaltă cameră.

— Stai ! strigă Pierre apucînd-o de umăr. Dacă ar fi să te cheme amîndouă din cele două camere și dacă amîndouă ar fi gata să leșine, spre care ușă te-ai întrepta mai întîi ?

Fata îl privi o clipă fără să înțeleagă, înfricoșată, apoi spuse :

— Spre asta, domnule, și, zăpăcită, puse mîna pe clanța ușii ce dădea spre camera lui Isabel.

— Așa și trebuie. Acum poți să pleci.

Rămase nemișcat, gîndindu-se încordat la ceva, pînă ce Delly se întoarse.

— Cum se simte „soția" mea acum ?

Surprinsă din nou de tăria cu care rostise vorba magică „soție", Delly, care odinioară se mira ce rar folosește el acest cuvînt, îl privi nedumerită și repetă aproape fără să-și dea seama :

— „Soția" dumneavoastră, domnule ?

— Da, nu despre ea e vorba ?

— Deie Domnul să fie așa... dar e un lucru fără inima pe care i-l cereți sărmanei, sărmanei Delly, domnule !

— Termină cu bocitul ! Să nu mai spui niciodată așa ceva.

Cu aceste aprige cuvinte, Pierre își înșfăcă pălăria și plecă din cameră, mormăind că trebuia să aducă o cheie pentru cealaltă cameră.

Cînd ușa se închise în urma lui, Delly căzu în genunchi. Își ridică privirile spre tavan, dar le coborî din nou, ca și cînd o putere i-ar fi apăsat fruntea în jos și ar fi silit-o să se aplece din ce în ce mai tare, pînă cînd tot trupul i se zbîrci la pămînt, tremurînd.

— Tu, cel ce m-ai făcut și care nu ai fost cu mine atît de aspru pe cît merita păcătoasa Delly, către tine îmi îndrept rugămintea ! Îndepărtează de la mine răul dacă e să se apropie. Ascultă-mi rugile — dar aceste ziduri de piatră... prin ele nu mă poți auzi. Îndurare ! Îndurare !... Milă, Dumnezeule ! Dacă nu sînt soț și soție, dacă eu, po-

căindu-mă, mă strădui să rămîn curată și nu fac totuși decît să slujesc un păcat mai mare decît cel pe care l-am înfăptuit eu însămi, atunci îndurare, îndurare, îndurare, îndurare, îndurare ! Doamne, care m-ai făcut... nu mă lăsa, nu mă lăsa... Ce să facă biata Delly ? Dacă plec de aici, cad pe miinile unor nemernici. Dacă rămîn, și n-am încotro, iar ei nu sînt soț și soție... atunci, îndurare, îndurare, îndurare, îndurare, îndurare, îndurare !

CARTEA XXIV

LUCY LA APOSTOLI

I

A doua zi de dimineață, proaspăt adăugata cameră din partea cealaltă a sufrageriei arăta cu totul altfel de cum o văzuse Delly cînd descuiase ușa împreună cu Pierre cu o seară înainte. Două bucăți de covor roș, cu modele diferite, acopereau mijlocul camerei, lăsind de jur-împrejur o o margine lată, neacoperită : o oglinjoară atîrna între ferestre ; sub ea un mic lavoar cu un petic de covor în față. În alt colț se vedea un culcuș, așternut cu cearșafuri curate. În fața patului era altă bucățică de covor. Piciorușele delicate ale lui Lucy nu aveau să tremure pe dușumeaua goală.

Pierre, Isabel și Delly se aflau în cameră ; ochii Isabelei erau ațintiți asupra culcușului.

— E destul de drăguț așa, zise Delly, palidă, privind de jur-împrejur și potrivind din nou perna.

— Dar nu e pic de căldură, zise Isabel. Pierre, în cameră nu e nici o sobă. O să-i fie foarte frig. Țeava... nu o putem îndrepta în direcția asta ?

Și îl privi cu mai multă luare aminte decît părea să ceară întrebarea.

— Să lăsăm țeava așa cum e, Isabel, zise Pierre, înfruntîndu-i privirea. Ușa spre sufragerie poate să rămînă deschisă. Nu i-a plăcut niciodată să doarmă într-o cameră încălzită. Să lăsăm lucrurile așa cum sînt ; e în regulă. Dar uite un mic grătar. O să cumpăr cărbuni. Da, da, asta nu e greu ; un focșor dimineața... nu costă mai nimic. Stai, ia să facem un pic de foc de bun venit. Să aibă întotdeauna foc.

— Ar fi mai bine să schimbăm țeava, Pierre, stărui Isabel : va fi un lucru făcut pentru totdeauna și va economisi cărbunii.

— Nu se poate, Isabel. Țeava care duce căldura trece prin camera ta. Ce zici, buna mea Delly, să o năpăstuiesc pe „soția" mea chiar și pentru cea mai devotată și mai sinceră verișoară ?

— Nu, nu, nu : cu nici un preț, domnule ! hohoti Delly.

O flacără triumfătoare se aprinse în ochii lui Isabel ; sînul ei plin se bombă și mai tare : dar nu spuse nimic.

— Poate să sosească în orice clipă, Isabel, zise Pierre ; haide, să o întîmpinăm în sufragerie ; știi că este sala noastră de recepții.

Și cei trei trecură în sufragerie.

II

Nu stăteau așa de multă vreme cînd Pierre, care măsura camera în lung și-n lat, se opri deodată, ca și cînd l-ar fi străfulgerat un gînd care nu se grăbise să-i vină pînă atunci, în ceasul al doisprezecelea. Se uită mai întîi către Delly, de parcă ar fi vrut s-o roage să plece ca să-i poată spune ceva între patru ochi lui Isabel ; cumpănind însă lucrurile, socoti în cele din urmă că ar fi mai bine să facă altfel, așa că i se adresă lui Isabel cu tonul lui obișnuit, încît nu se putea ca Delly să nu-l audă, fie că vroia fie că nu.

— Draga mea Isabel, deși — așa cum ți-am spus — verișoara mea, domnișoara Tartan, o fată ciudată, încăpățînată, pe jumătate călugăriță, este absolut hotărîtă să-și urmeze chemarea și să vină să locuiască alături de noi orice ar fi, este cu neputință ca prietenii ei să-i încuviințeze purtarea ; ceea ce face ea e o faptă încă mai neobișnuită decît iți poți tu închipui, Isabel, în simplitatea ta. M-aș înșela cumplit dacă ei nu se vor strădui din răsputeri s-o împiedice. Ceea ce am de gînd să-ți spun e, poate, în zadar, dar nu pot să nu o fac.

Isabel îl privi tăcută, cu luare aminte, în așteptare ; în spatele scaunului ei, Delly își aplecase fața asupra împletiturii la care lucra și pe care o apucase de îndată ce Pierre începuse să vorbească, iar acum frămînta între de-

getele nervoase vîrfurile andrelelor lungi. Era limpede că aştepta cuvintele lui Pierre cu tot atîta nerăbdare ca şi Isabel. Băgînd de seamă ce atentă era Delly şi, după cît se părea, fiind mulţumit că o vede aşa, Pierre continuă, fără ca prin ton sau privire să arate că vorbeşte şi cu altcineva în afară de Isabel.

— Uite ce vreau să-ţi spun, dragă Isabel ; dacă împotrivirea firească a prietenilor domnişoarei Tartan faţă de ciudata ei hotărîre s-ar întîmpla să se arate în faţa ta, vei şti, fără îndoială, cum să ţi-o explici ; şi de asemenea nu te vei grăbi să mă învinuieşti nici cît negru sub unghie de vreo intenţie diavolească. Sînt sigur de asta, scumpa mea Isabel. Înţelege-mă, strania toană a verişoarei mele e dincolo de priceperea mea, şi socotesc că sărmana fată, pradă vedeniilor, rătăceşte pierdută în cine ştie ce taine care-mi sînt cu desăvîrşire necunoscute ; cum nu doresc să mă amestec, nepriceput, în lucruri ce mi se par dincolo de fire, nu o voi împiedica să vină, oricît ar încerca prietenii ei să mă silească. Nu o voi împiedica, la fel de sigur cum nu am chemat-o. Dar şi dacă te ţii la o parte trezeşti unele bănuieli. Iată ce vreau să-ţi spun : să le lăsăm să se nască doar în mintea prietenilor lui Lucy ; nu trebuie să le îngădui să se apropie de tine şi să-ţi tulbure liniştea. Isabel, spune-mi, mi-au fost vorbele îndeajuns de limpezi ? Sau poate că, dimpotrivă, au fost fără rost ? Cînd cineva îşi simte sufletul plin de scrupule, poate să le pară celorlalţi neplăcut şi chiar necuviincios în stăruinţa cu care bate la porţi deschise. Vorbeşte, Isabel ! şi Pierre se apropie de ea întinzîndu-i mîna.

— Mîna ta, Pierre, este asemeni căuşului cu care făurarii toarnă fierul, Pierre, şi în ea mă cuprinzi de parcă sînt apă. Toarnă-mă, deci, în cele mai şubrede tipare şi închipuiri ale cugetului ; în ele mă voi întări, şi chipul şi asemănarea lor o voi lua, pînă ce din nou mă vei turna în alt tipar. Dacă-mi spui că acesta îţi este gîndul, cum să nu fie şi pentru mine acelaşi, Pierre ?

— Zeii te-au plămădit în zi de sărbătoare, după ce întreaga lume fusese întocmită, şi te-au migălit pe îndelete la ceas de răgaz, minunată alcătuire a lor !

Spunînd acestea, Pierre începu să se plimbe agitat prin cameră, copleşit de încîntare şi căldură ; Isabel rămase

tăcută, sprijinindu-şi capul în mîna pe jumătate acoperită de părul ei. Ochiurile împletite de Delly începură să se aştearnă mai aşezat. Părea împăcată ; parcă o temere întunecată şi vagă fusese alungată de spusele lui Pierre sau de expresia de pe chipul lui.

III

— Pierre, Pierre... repede, repede ! Nu mă lăsa... repede, dragă Pierre !

— Ce-i asta ? strigă Isabel, ridicîndu-se şi privind uimită către uşa care dădea în coridor.

Dar Pierre ţîşnise din cameră, oprindu-i pe ceilalţi să-l urmeze.

La jumătatea scărilor o umbră diafană, aproape nepămîntească, se agăţa de balustradă ; doi tineri, dintre care unul în uniformă de marinar, încercau zadarnic să descleşteze cele două mîini albe şi slabe, fără să le vatăme. Erau Glen Stanly şi Frederic, fratele mai mare al lui Lucy.

Într-o clipă mîinile lui Pierre se amestecară şi ele.

— Ticălosule ! Fii blestemat ! strigă Frederic şi, lăsînd mîna surorii sale, încercă să-l lovească pe Pierre.

Acesta însă pară lovitura.

— Saltimbanc nenorocit, ai vrăjit pe cel mai dulce înger ! Apără-te !

— Nu ! Nu ! strigă Glen, prinzînd pumnalul, pe care fratele înnebunit îl trăsese, şi ţinîndu-l cu putere ; e neînarmat ; nu e nici timpul, nici locul să ne încheiem socotelile cu el. Sora ta... dulcea Lucy... să o scăpăm întîi pe ea, şi pe urmă facem ce vrei. Pierre Glendinning... dacă ajungi măcar pînă la degetul cel mic al unui bărbat, pleacă de aici ! Viciul, murdăria în care trăieşti este cea a unui diavol ! Nu poţi să primeşti... draga de ea, şi-a pierdut minţile !

Pierre se trase înapoi şi îi privi, palid şi pierdut, pe toţi trei.

— Nu am de dat nimănui socoteală ; sînt ceea ce sînt. Această dulce fată — acest înger pe care-l pîngăriţi atin-

gîndu-l — este majoră, după lege. Jur că va fi lăsată să facă precum îi este voia ! Dați-i drumul ! Lăsați-o să stea singură. Vedeți... o să leșine... Dați-i drumul, vă spun !

Și din nou mîinile sale se amestecară cu ale lor.

Deodată, în timp ce toți trei se luptau orbește, alba făptură se clătină și se lăsă moale pe o parte, către Pierre ; nepregătiți, ceilalți doi îi dădură drumul fără să-și dea seama, se împiedicară și, căzînd unul peste celălalt, se rostogoliră pe scări. Luînd-o pe Lucy în brațe, Pierre țîșni pe trepte, ajunse la ușă, le împinse pe Isabel și Delly care, înspăimîntate, stăteau în ușă, și, năpustindu-se în camera pregătită, o așeză pe Lucy în pat ; ieși din nou și le încuie înăuntru pe cele trei femei ; atît de repede fuseseră săvîrșite toate — ca fulgerul — încît numai după ce auzi cheia întorcîndu-se în broască îi văzu pe Glen și Frederic, care ajunseseră lîngă el și-l înfruntau mînioși.

— Domnilor, totul s-a terminat. Această ușă e încuiată. Lucy e în grija unor femei ! Nu vă apropiați !

În timp ce cei doi tineri furioși încercau să-l împingă la o parte, apărură mai mulți Apostoli, stîrniți de zgomot.

— Alungați-i ! strigă Pierre. Sînt niște nepoftiți ! Alungați-i !

Imediat, Glen și Frederic fură țintuiți de douăzeci de brațe ; la un semn al lui Pierre, fură tîrîți afară, împinși pe scări și dați în grija unui polițai care tocmai trecea, ca fiind doi zurbagii ce năvăliseră stricînd liniștea unei locuințe pașnice.

În zadar se certară cu polițaiul ; în cele din urmă, pufnind și trăsnind, dîndu-și seama că nu mai pot face nimic fără ajutorul legii, se arătară gata să plece de acolo. Li se dădu drumul și se îndepărtară cu o amenințare cumplită de a i-o plăti lui Pierre.

IV

Fericit este cel lovit de muțenie în ceas de încercare. Nu aruncă amenințări nechibzuite și poate să-și rămînă sieși credincios în trecerea de la furie la liniște.

Ieşind în drum, după ce fuseseră daţi afară de la Apostoli, Glen şi Frederic ajunseră, nu după multă vreme, la gîndul cel cuminte, şi anume că nu le va fi atît de uşor să o smulgă pe Lucy de acolo cu frica sau cu forţa. Hotărîrea de nepătruns şi repeziciunea neînfricată a palidului Pierre îşi spuseseră cuvîntul asupra lor ; tot ceea ce este neobişnuit sau măreţ în lume pare şi mai impunător cînd îţi aminteşti de el după aceea. Pierre le atrăsese atenţia că în faţa legii Lucy e stăpînă pe faptele ei ; îşi amintiră de asta. După multă gîndire, Glen, mai cu scaun la cap, zise că ar fi bine ca mama lui Frederic să facă o vizită în apartamentul lui Pierre ; se gîndea că, deşi rămăsese neclintită în faţa încercărilor lor unite de a o speria, s-ar putea ca Lucy să nu fie surdă în faţa rugăminţilor mamei sale. Dacă doamna Tartan ar fi fost o altfel de femeie, dacă ar fi dovedit suferinţa dezinteresată a unei inimi generoase şi nu doar ţifna unei „cochete" de profesie, atunci speranţa lui Frederic şi a lui Glen ar fi avut oarecare sorţi de izbîndă. Încercară şi acest lucru, dar în zadar.

În faţa mamei ei, a lui Pierre, a lui Isabel şi a lui Delly, spunîndu-le lui Pierre şi lui Isabel „domnule" şi „doamnă" Glendinning, Lucy se legă pe ce avea mai sfînt să rămînă în preajma gazdelor ei pînă cînd acestea vor pofti să o arunce afară. În zadar maică-sa, cînd rugătoare, cînd scoasă din sărite, îi căzu în genunchi sau se pregăti să o pocnească ; în zadar îi zugrăvi dispreţul şi dezgustul tuturor, făcu aluzie la frumosul şi galantul Glen, o ameninţă că, dacă nu se răzgîndeşte, întreaga familie o va renega şi chiar dacă va muri de foame nu îi vor da nici un dumicat de pîine unei fete atît de încăpăţînate, mai rea decît „una din alea" !

La toate acestea, Lucy răspundea blîndă şi ca de pe altă lume ; cu o tărie şi o stăpînire de sine care nu lăsau însă nici o speranţă. Fapta nu era pornită de la ea ; puteri mai mari, de deasupra şi de dedesubt, o îndemnaseră. Nu era deloc îndurerată de starea în care se afla ; suferinţa pe care o simţea era pentru alţii. Nu căuta răsplată ; rostul unei fapte bune e să fii sigur că ai înfăptuit-o fără cea mai mică speranţă de răsplată. Privitor la pierderea bogă-

ției și a luxului lumesc, la toate aplauzele căptușite cu brocarturi de prin salonașe, spuse că toate acestea nu însemnau mare lucru pentru ea, căci niciodată nu avuseseră vreun preț. Nu renunța deci la nimic; lăsîndu-se călăuzită de această chemare, avea să moștenească lumea. Nepăsătoare față de dispreț, nu cerea milă. Cît privește sănătatea minții ei, spuse că în această privință aveau să o judece cei fără de moarte, și nu muritorii cu părerile lor bicisnice. Dacă cineva o mustra că nesocotește sfaturile sfinte ale mamei ei, nu putea răspunde decît următoarele: că doamna Tartan se bucura de tot respectul ei de fiică, dar ascultarea deplină o datora în altă parte. Era mai bine ca ceilalți să renunțe la orice nădejde de a o lua de acolo. Doar un lucru putea s-o clintească, și acela o va clinti doar pentru a o face pe veșnicie neclintită: acel lucru era moartea.

Atîta minunată tărie în atîta minunată dulceață; atîta neclintire la o făptură atît de fragedă ar fi uimit pe orice privitor. Pentru mama ei, însă, mirarea era cu mult mai mare; asemeni multor oameni care nu văd decît pojghița lucrurilor, își alcătuise părerea despre Lucy doar pe temeiul staturii ei pirpirii și al firii ei de mielușea; ca atare, doamna Tartan își închipuise că Lucy nu e în stare de o faptă atît de îndrăzneață. Ca și cînd înfățișarea îngerească nu ar face figură bună alături de fapta vitejească! Aceste două trăsături nu sînt niciodată despărțite! Deși Pierre o cunoștea pe Lucy mai bine decît oricine altcineva, purtarea ei fără seamăn îl uimi nu mai puțin. Chiar și tainica Isabel nu-l vrăjise într-atît cu frumusețea ei născută din fascinația neobișnuitului. Soiul celeilalte fete, schimbat de întîmplările din ultima vreme, îi trezea acum puternice și noi simțăminte. Îmbujorarea neprihănită dispăruse acum, fără să-i fi luat locul gălbejeala obișnuită. Și, ca și cum trupul ei era un templu al naturii și marmura singurul material potrivit pentru un altar atît de înălțat, o albeață strălucitoare, neînchipuită, îi lumina obrazul. Capul se înălța dintre umeri asemănător aceluia sculptat al unei statui; lumina blîndă și nešovăitoare a ochilor părea o

minune la fel de mare ca şi cînd statuia ar fi dat deodată semn că vede şi înţelege.

Şi Isabel fu neaşteptat de cutremurată de această dulce nepămîntenire a înfăţişării lui Lucy. Nu bătăile propriei ei inimi o înduplecară însă, ci pecetea cerurilor îi aplecă cerbicia. În respectul cu care se grăbea să împlinească micile dorinţe ale lui Lucy se putea ghici o ascultare mai presus de voinţa ei, mai degrabă decît o bunăvoinţă înţelegătoare. Se întîmplă că, poate datorită alunecării chitarei singure, tocmai cînd Lucy îi vorbea cu atîta blîndeţe mamei ei, din camera alăturată se auzi un sunet înfiorat abia ghicit, răspunzînd supus ; atunci Isabel, cuprinsă parcă de o groază necunoscută, căzu în genunchi în faţa lui Lucy şi-i făcu iute o plecăciune, fără ca totuşi să pară că o face de bunăvoie.

Văzînd că cele mai inteţite eforturi ale ei rămîn în zadar, doamna Tartan le făcu deznădăjduită semn lui Pierre şi lui Isabel să plece din cameră, ca să-şi continue rugăminţile şi ameninţările între patru ochi. Lucy îi rugă însă cu blîndeţe să stea. Se întoarse apoi către maică-sa. De acum înainte nu mai avea pentru ei alte secrete decît cele care vor rămîne nemărturisite în veci de veci. Tot ceea ce era ştiut acolo sus trebuie să fie ştiut şi aici jos. Între ea şi mama ei nu exista nici o taină.

Lovindu-se de atîta nesmintită tărie din partea fiicei sale, înstrăinate şi pierdute, doamna Tartan se întoarse cu mînie către Pierre cerîndu-i să o urmeze. Din nou Lucy se împotrivi, spunînd că nici între mama ei şi Pierre nu aveau ce taine să existe. Avea să le-o ia ea înainte. Cerînd pană, hîrtie şi o carte pe care să o ţină pe genunchi pentru a putea scrie, aşternu următoarele rînduri, întinzîndu-i-le apoi mamei sale :

„Mă numesc Lucy Tartan. Am venit să locuiesc cu domnul şi doamna Pierre Glendinning de bunăvoie şi nesilită de nimeni, atîta timp cît vor dori să mă ţină lîngă ei. Dacă o vor, am să plec ; nici o altă putere nu mă va face însă să mă clintesc, decît cu forţa ; iar împotriva forţei am dreptul să cer ajutorul legii."

— Citiţi, doamnă, zise doamna Tartan întinzînd hîrtia către Isabel cu mîna tremurătoare şi cercetînd-o cu o privire pătimaşă şi dispreţuitoare.

— Am citit-o, spuse Isabel liniştită, după ce aruncă o privire pe bilet, pe care îl întinse apoi lui Pierre, vrînd parcă să arate că nu dorea să ia singură nici o hotărîre în această privinţă.

— Şi dumneavoastră, domnule, vă faceţi părtaş la o asemenea faptă ? îl întrebă doamna Tartan pe Pierre după ce acesta isprăvi de citit.

— Nu am de dat socoteală nimănui, doamnă. Aceasta pare să fie voinţa scrisă şi pătrunsă de liniştea din urmă a fiicei dumneavoastră. Ca atare, cred că nu vă mai rămîne decît să o respectaţi şi să plecaţi.

Doamna Tartan aruncă o privire disperată şi scăpărătoare în jur. Apoi, ţintuind-o cu privirea pe Lucy, vorbi :

— Fată ! De aici de unde mă aflu, te reneg pentru totdeauna. În veci ruga mea de mamă n-o să-ţi mai tulbure liniştea ! Am să le spun fraţilor tăi să nu mai ştie de tine ; am să-i spun lui Glen Stanly să-şi smulgă din inimă icoana ta netrebnică, dacă nu a făcut-o pînă acum, din pricina nebuniei şi neruşinării tale nemaiauzite. Cît despre dumneata, domnule Monstru ! mînia lui Dumnezeu te va ajunge pentru asta ! Iar cît despre dumneata, doamnă, nu am cuvinte pentru femeia care îngăduie ibovnicei soţului său să locuiască sub acelaşi acoperiş cu ea. Şi tu... tu... biată creatură uşuratică (către Delly), ce să mai vorbim... cuib de netrebnici ! Şi acum, fără îndoială că o mamă trebuie să-i părăsească pe cei pe care însuşi Dumnezeu i-a părăsit !

Blestemul de despărţire al mamei sale nu păru să aibă o înrîurire pe măsura greutăţii sale asupra lui Lucy ; era şi aşa albă ca marmura, încît teama nu-i putea albi mai mult obrazul, dacă teama i s-ar fi cuibărit în inimă. Aşa precum aerul tare al înălţimilor, curat şi rărit, rămîne netulburat de toate furtunile de la poale, tot astfel seninul străveziu al obrazului ei, azuriul blînd şi limpede al ochilor, nu vădeau vreun semn de tulburare, în ciuda furtunii stîrnite undeva, mult mai prejos decît ea, de

mama ei. Era sprijinită de braţe neclintite ; ajutoare nevăzute alergau s-o scape ; din toate părţile o propteau înaltele puteri ale nemuritorului Amor, cel care e întotdeauna de partea trestiei celei mai slabe atunci cînd aceasta e încovoiată de vijelie cumplită ; cea mai cumplită furtună se dă bătută în faţa împotrivirii de neîmpotrivit a celei mai slabe trestii.

CARTEA XXV

LUCY, ISABEL ȘI PIERRE. PIERRE ȘI CARTEA LUI ENCELADUS

I

La vreo cîteva zile după sosirea ei, cînd se mai șterseseră presupusele urmări neplăcute ale ultimelor întîmplări, întîmplări care îi zguduiseră puternic pe Pierre și Isabel, deși pe fiecare în alt chip, iar pe Lucy, pe față măcar, mai puțin decît pe ceilalți, fata își arătă, într-o dimineață cînd erau la cafea, dorința de a cîștiga bani cu schițe în cărbune. Ar fi o îndeletnicire plăcută, le spuse ea, și, pe lîngă asta, ar însemna un bănuț mai mult în punga lor. Pierre știa cît de bine se pricepe să prindă asemănările și să le înfrumusețeze cu judecată, fără să păcătuiască împotriva adevărului. Chiar și cele mai grosolane pietre, dacă le aruncăm în lac și le privim prin pînza apei, ne apar cu muchii mai îndulcite, fără să fie propriu-zis schimbate cu ceva. Dacă Pierre și-ar da puțin osteneala să îi aducă persoane dornice să-și facă portretul, era sigură că avea să poată aduna un frumos șirag de capete. Din grămada de chiriași ai fostei biserici, Pierre îi știa, probabil, pe mulți care nu ar fi avut nimic împotrivă să se lase prinși pe pînză. Mai mult decît atît, deși pînă acum nu prea avusese prilejul să-i vadă, într-o adunare atît de aleasă de poeți, filozofi și proroci de toate soiurile, se aflau, fără îndoială, chipuri de neuitat. Sfîrșind de vorbit, le mulțumi încă o dată pentru camera ce-i pregătiseră, căci fusese mai înainte atelierul unui artist și de aceea o fereastră era așezată chiar sub tavan, iar obloanele dinlăuntru puteau fi astfel potrivite încît lumina să vină după voie din orice parte.

Și Pierre se gîndise la asta de cum văzuse mai întîi șevaletul. Răspunsul lui era deci, măcar în parte, pregătit.

în ceea ce o privea — îi vorbi el — n-ar fi rău deloc ca acum să-și facă o meserie din arta ei, căci ar putea avea o îndeletnicire încîntătoare. Întrucît nu putea visa însă să-și aleagă clienții dintre prietenii bogați și din lumea bună a mamei sale, acest lucru fiind de altfel ultimul care i-ar fi trecut prin minte, probabil doar între Apostoli putea afla doritori de portrete, o vreme cel puțin ; Apostolii cu pricina erau, pe de altă parte, mușterii pîrliți, fără un ban în buzunar, deși, adevărat, printre ei mulți aveau trăsături grăitoare ; deocamdată, însă, Lucy nu trebuia să se aștepte la cine știe ce cîștiguri bănești neîntîrziate. Nu va trece mult, fără îndoială, și va reuși să o scoată la capăt, dar la început era mai bine să fie modestă în așteptările ei. Cuvintele lui de prevenire izvorau, oarecum îndulcite, din aceeași resemnare îngăduitoare pe care Pierre o deprinsese de curînd și care îl învățase să nu se aștepte niciodată la nimic plăcut, să se gîndească întotdeauna doar la rele, pregătit fiind însă și pentru celelalte, astfel încît totul să-i pară bun dacă se sfîrșea cu bine. Adăugă, totuși, că în acea dimineață avea să treacă prin toate camerele și coridoarele de la Apostoli, anunțînd că verișoara lui, pricepută în meșteșugul zugrăvirii în cărbune, are o cameră alături de apartamentul său, unde îi va face plăcere să primească pe cei care doresc să li se facă portretul.

— Și... Lucy, cît vrei să ceri ? E un aspect foarte important.

— Știu și eu, Pierre, probabil foarte puțin, spuse Lucy gînditoare.

— Foarte puțin, Lucy, într-adevăr foarte puțin.

— Să spunem atunci, zece dolari.

— Zece dolari, Lucy ! exclamă Pierre. Bine, dar asta reprezintă cîștigul pe trei luni pentru unii dintre Apostoli !

— Patru dolari, Pierre.

— Trebuie să-ți spun, Lucy... Dar mai întîi, cît durează ca să faci un portret ?

— Două ședințe și două dimineți de lucru singură, Pierre.

— Și... ia să vedem, de ce materiale ai nevoie ? Sper că nu sînt costisitoare, ca ale tăietorilor în sticlă, de pildă...

Uneltele tale nu trebuie să aibă vîrf de diamant, Lucy, nu-i așa ?

— Uită-te și tu, Pierre, zise Lucy deschizîndu-și palma mică ; o mînă de cărbune, o bucățică de pîine, una sau două crete colorate și o bucată de hîrtie, asta-i tot.

— Atunci să ceri un dolar și șaptezeci și cinci pentru un portret.

— Doar un dolar și șaptezeci și cinci, Pierre ?

— Și așa mă tem că e prețul prea mare, Lucy. Nu trebuie să fii nechibzuită. Uite ce e ; dacă ai cere zece dolari și ai face portretele pe datorie, ai avea o groază de mușterii, dar puțini bani. Dacă ceri un preț foarte mic, poți să spui că vrei banii pe loc... De ce tresari la cuvîntul *bani* ? Și atunci n-ai avea atîtea modele, dar în orice caz mai mulți bani. Înțelegi ?

— Cum spui tu, Pierre.

— Atunci am să scriu un anunț, în care să fie limpede arătate condițiile ; o să-l așezăm la vedere în camera ta, astfel încît toți cei care vin să știe la ce să se aștepte.

— Mulțumesc, mulțumesc, dragă Pierre, spuse Lucy ridicîndu-se. Mă bucur că ai privit cu atîta înțelegere sărmanul meu plan, și mi-ai dat oarecari speranțe. Trebuie să fac însă și eu ceva : trebuie să cîștig un ban. Vezi, am mîncat atîta pîine azi-dimineață, dar nu am adus în casă nici un bănuț.

Făcînd haz de necaz, Pierre măsură bucata mare rămasă din singura felie de care se atinsese Lucy și vru să-i spună ceva în glumă, dar ea se strecurase pe ușă ducîndu-se în camera ei.

Fu trezit din visarea stranie în care se cufundase după încheierea acestei scene, de atingerea miinii lui Isabel pe genunchiul său și de privirea ei grăitoare ațintită asupra feței sale. În timpul discuției de mai înainte ea nu scosese un cuvînt ; dar un privitor care n-ar fi avut altceva de făcut ar fi băgat de seamă, poate, că simțiri puternice și pînă atunci necunoscute se luptau abia ținute în frîu în pieptul ei.

— Pierre ! zise ea aplecîndu-se încordată spre el.

— Isabel... da, da, da, se bîlbîi Pierre și o îmbujorare ciudată îi cuprinse fața, gîtul și fruntea în vreme ce se dădea înapoi fără să vrea.

Isabel rămase nemişcată şi îl privi fix, apoi se ridică încet şi, cu o nesfîrşită demnitate tristă, se îndreptă de spate şi spuse :

— Dacă sora ta te înăbuşă venind prea aproape de tine, spune-i-o, Pierre ; căci soarele de septembrie nu soarbe negurile de prin văi cu mai multă iuţeală decît m-ai înlătura din faţa ta, zeul meu tainic, dacă vreodată ar fi să simt că m-am apropiat prea mult.

Vorbind astfel, îşi apăsă o mînă de piept, ca şi cînd ar fi pipăit ceva aducător de moarte ascuns acolo : mirat mai mult de atitudinea ei, decît de acest gest anume, Pierre nu băgă atunci de seamă mişcarea cu înţeles a mîinii dusă la piept, deşi mai tîrziu avea să şi-o amintească şi să înţeleagă pe deplin întunecatul ei tîlc.

— Prea aproape de mine, Isabel ? Soare sau rouă, tu mă faci să rodesc ! Pot oare razele de soare sau stropii de rouă să vină prea aproape de ceea ce încălzesc şi adapă ? Stai lîngă mine, Isabel, aşază-te aproape ; fă-ţi loc înlăuntrul coastelor mele, dacă poţi, astfel încît coaja mea muritoare să ne cuprindă pe amîndoi.

— Penele frumoase fac păsările frumoase, cel puţin aşa am auzit, spuse Isabel cu amărăciune, dar oare vorbele frumoase fac întotdeauna şi faptele frumoase ? Pierre, te-ai tras înapoi din faţa apropierii mele !

— În îmbrăţişarea cea mai drăgăstoasă trebuie mai întîi să desfacem larg braţele, Isabel ; m-am tras îndărăt ca să mă apropii mai bine de tine.

— Bine, bine ; vorbele sînt doar oşteni de hărţuială ; faptele sînt grosul armatei ! Fie cum spui tu. Am încă încredere în tine... Pierre.

— Te ascult cu răsuflarea tăiată — ce este, Isabel ?

— Am fost mai proastă decît o buturugă de lemn ; mi se întunecă mintea cînd mă gîndesc ! Mai tare mi se întunecă însă la gîndul că marea ei bunătate a fost aceea care mi-a adus aminte de prostia mea. Dar nu mi-o va lua înainte ! Pierre, trebuie să muncesc într-un fel pentru tine ! Am să-mi vînd părul, am să-mi scot dinţii, dar într-un fel trebuie să fac rost de bani pentru tine !

Pierre o privi cu uimire. Făptura ei era înconjurată de nimbul unei străluciri pline de hotărîre ; un miez ascuns fusese, probabil, adînc rănit. Pe buze îi stătea o vorbă

liniştitoare, drăgăstoasă ; întinse braţul cînd, deodată, se schimbă la faţă şi şopti speriat :

— Sst ! Vine Lucy. Stai liniştită.

Dar Isabel, ridicîndu-se îndrăzneaţă, deschise larg uşa, exclamînd scoasă din fire :

— Priveşte, Lucy, ce soţ ciudat ! Se teme să nu fie prins vorbind cu soţia lui !

Lucy era aşezată pe scaun în mijlocul camerei ei, în faţa uşii deschise, ţinînd în poală cutia cu vopsele al cărei zgomot îl făcuse, probabil, pe Pierre să tresară ; în acea clipă îi vedea bine atît pe Pierre, cît şi pe Isabel. Sunetul ciudat al vocii acesteia o făcu să-şi ridice privirea imediat. Pe dată lumina unei înţelegeri i se răspîndi pe chip, dar nu s-ar fi putut spune dacă era binevenită sau nu. Murmură un răspuns vag, la întîmplare, şi apoi se aplecă mai tare asupra cutiei spunînd că e foarte ocupată.

Isabel închise uşa şi se aşeză din nou lîngă Pierre. Faţa îi era strîmbată de iritare. Părea că cea mai puternică simţire a vieţii îi este prinsă în păienjenişul fără scăpare al împrejurărilor şi că, deşi se zbate să se elibereze, ştie că toate silinţele îi vor fi mai rău decît zadarnice ; de aceea nu-i mai pasă de nici o piedică. Pe Pierre îl străbătu un tremur în timp ce o privea. Dar curînd norul trecu ; dulcea ei jale de mai înainte se reîntoarse ; din nou străluci limpezimea de nepătruns în ochii ei misterioşi.

— Pînă acum, Pierre, pînă te-am cunoscut pe tine, am făcut nebunii de care nu mi-am dat seama niciodată decît amintindu-mi-le vag. De ele mă lepăd. Ceea ce îmi amintesc că am făcut acum cîteva clipe era una din aceste nebunii.

— Nu ai făcut altceva decît să-ţi arăţi tăria, pe cînd eu mi-am arătat slăbiciunea, Isabel ; da, în faţa întregii lumi îmi eşti soţie, şi deci şi în ochii ei îmi eşti soţie. Nu i-am spus chiar eu acest lucru ? Am fost mai slab decît un pisoi, Isabel, iar tu ai fost la fel de tare ca acele lucruri angelice din care îşi trage tăria cea mai mare frumuseţe.

— Pierre, odinioară astfel de vorbe venite de la tine îmi răcoreau şi îmi înrourau sufletul ; acum, deşi picură la fel de calde şi îmbălsămate de pe buzele tale, trec printr-un pustiu de gheaţă aflat între noi şi îmi zornăie în inimă ca boabele de grindină. Cu ea nu ai vorbit astfel.

— Ea nu este Isabel.

Fata îl privi iute și scrutător ; apoi vorbi liniștită :

— Chitara mea, Pierre ; știi bine cum o stăpînesc ; acum, înainte de a găsi clienți pentru desenatoarea de portrete, o să găsești elevi pentru profesoara de muzică. Vrei ?

Și-l privi cu atîta convingere mișcătoare, încît lui Pierre i se păru că ajunsese în paradis.

— Biata mea Isabel ! strigă el ; tu stăpînești dulceața firească a chitarei, nu dichisurile sale inventate și orînduite ; or, tocmai acestea vrea să le învețe orice elev prostuț. Ceea ce știi tu nu poate fi împărtășit. Ah, dulcea ta nevinovăție e adînc mișcătoare ! Dulcea mea copilă !

Și o îmbrățișă.

Cînd focul admirației i se citea pe față, dar Pierre nu apucase încă să-i întindă brațele, Isabel se dăduse pe neobservate cu un pas înapoi, venind lîngă ușa de legătură care, în clipa îmbrățișării, se deschise brusc, ca de la sine.

Sub privirile lui Lucy așezată pe scaun, Pierre și Isabel stăteau înlănțuiți ; buzele lui Pierre se odihneau pe obrazul ei.

II

Cu toate că vizita doamnei Tartan se încheiase atît de furtunos, cu făgăduiala ei de a nu se mai întoarce niciodată și de a-i învăța pe toți prietenii și rudele lui Lucy, pe frații și pe adoratorul ei să nu o mai recunoască și să o uite, Pierre se mîndrea că înțelegea mult prea bine inima omenească și, mai ales, firea lui Glen și a lui Frederic, pentru a nu se simți neliniștit la gîndul că cei doi tineri înfierbîntați puneau la cale cine știe ce grozăvii împotriva lui, presupusa bestie prin ale cărei mașinații infernale Lucy Tartan fusese abătută de la buna-cuviință și de la drumul cel drept. Nu-l încălzea deloc, ba chiar îl îngrijora, gîndul că doamna Tartan venise singură la Lucy și că cei doi lăsaseră să treacă mai mult de patruzeci și opt de ore fără să dea cel mai mic semn de dușmănie ori

măcar de existență. Mai întîi își zicea că, înfrînîndu-și nechibzuința, erau hotărîți să meargă pe calea mai ocolită, dar poate mai sigură, de a o aduce pe Lucy înapoi, cu ajutorul legii. Dar această idee o respinse din mai multe pricini.

Pe de o parte, firea de ostaș a lui Frederic îl făcea prea puțin doritor a se sprijini pe bicisnicul braț năimit al legii, care avea să amestece tot tîrgul într-o treabă ce-i privea doar pe el și pe familia lui, iar pe de altă parte, îl îndemna ca, asemeni pîrjolului nimicitor, să-și facă singur dreptate și să-și fie propriul răzbunător ; nu era vorba numai de ocara adusă familiei și lui însuși prin Lucy, ci și de nefericirea ei pe care și-o închipuia și care îi turna sare peste rană. Aceasta în ceea ce-l privea pe Frederic ; cît despre Glen, Pierre știa bine că, lipsit de inimă pentru a săvîrși o faptă de iubire, Glen mai găsea destulă forță pentru a săvîrși o faptă de ură ; deși în seara de neuitat a sosirii sale în oraș, Glen îi trîntise hain ușa în nas, i-ar fi spart-o cu dragă inimă acum pe a lui Pierre, dacă ar fi fost sigur că năvala lui s-ar fi încheiat cu o izbîndă deplină.

Pierre mai știa și acest lucru : atît este de neîmblinzit focul firesc, nedomolit, care zace în fiece om și se numește bărbăție curajoasă, încît — deși societatea se străduie de mii de ani să-l facă să se plece de bunăvoie Legii, singura chemată să facă dreptate oricărei nedreptăți — de demult și dintotdeauna toți cei cu sînge și nu cu apă în vine nu voiesc să se ascundă după roba judecătorilor, dacă au apucat să rostească cu gura lor amenințări de răzbunare împotriva dușmanului, tocmind cu bani grei o liotă de cățeluși lătrători care să lupte în locul lui pentru a le cîștiga cauza ; pe față toată lumea laudă alergăturile prin tribunale ca o purtare cuminte și cum se cuvine — gîndul înțelept mai de pe urmă ; dar în adîncurile inimii o socotește o lașitate mîrșavă. Prin vinele lui Frederic nu curgea apă, iar în ale lui Glen fierbea un sînge clocotitor.

În afară de toate astea, i se părea limpede lui Pierre că însăși legea ar fi putut să o smulgă pe Lucy din adăpostul pe care și-l alesese de bunăvoie doar dacă ar fi găsit-o cu totul smintită, dovedind acest fapt prin o mie și unul de amănunte umilitoare ; toți, de oricare parte ar

fi fost ei, s-ar fi simţit la fel de scîrbiţi de o asemenea întorsătură a lucrurilor.

Ce puneau atunci la cale cele două capete înfierbîntate ? Poate că băteau străzile, astfel încît prima oară cînd Lucy ar fi ieşit singură, s-o răpească şi s-o ducă acasă. Ori, dacă ar fi fost şi Pierre cu ea, să-l lovească mişeleşte sau în luptă dreaptă, cum o fi, furînd-o apoi pe Lucy ! Ori, dacă Lucy nu ieşea din cameră, poate că se pregăteau să-i caute ceartă lui Pierre de faţă cu lumea, să-l doboare şi să-l împroaşte cu găleţile de gunoi şi murdărie ale insultelor şi urii lor, astfel încît nici un om cinstit să nu mai vrea să ştie de el, iar Pierre, tras pe roata torturii unei asemenea ocări, să se simtă atît de zdrobit încît să dea mişeleşte drumul pradei sale.

Chicotitul stafiilor într-o casă veche bîntuită, sau semnele rele cu miros de sulf, ce se arată uneori noaptea-n cer, nu ne ridică părul măciucă aşa cum o fac înşirarea şi prefirarea felurite lor umilinţe trupeşti la care poate fi supus în lume un om mîndru şi cinstit. Nu e vorba de teamă ; este o groază născută din mîndrie şi care este mai cumplită decît orice teamă. Atunci se arată ochilor minţii muncite de închipuiri semnul lui Cain şi mîna zgîrcită pe plăselele cuţitului de pe care petele de rugină s-au şi uscat.

Convins că cei doi tineri puneau la cale ceva împotriva lui, avînd încă viu în urechi răsunetul blestemelor lor de pe scară, blesteme ale căror răspunsuri nu mai puţin înverşunate, venind de la el, le înăbuşise cu greu, înţelegînd prea bine ce înseamnă spumegarea de ură nebună — fără îndoială cea mai aprigă dintre patimi — pe care un frate îndrăzneţ o întoarce ca pe o armă împotriva celuia care întinase cinstea surorii sale, încredinţat că dacă un astfel de frate şi-ar înjunghia duşmanul în casa mamei sale, atît de strîmbe sînt alcătuirile lumeşti încît toţi oamenii şi toţi juraţii aveau să fie îngăduitori cu el, spunînd că un suflet nobil a fost adus la disperare de ruşinea unei nevinovate surioare batjocorite de un seducător blestemat ; închipuindu-şi ce ar fi simţit el dacă s-ar fi aflat în situaţia în care Frederic îşi închipuia cu atîta tărie că se află, amintindu-şi că în dragoste gelozia este o aspidă şi că gelozia lui Glen era de două ori mai înveninată de împrejurările nemaipomenite în care Lucy îi ocolise bra-

țele deschise și se aruncase la pieptul potrivnicului său victorios, acum însurat cu alta, cuibărindu-se acolo cu aerul unei femei ușuratice și fără rușine ; amintindu-și deci toate pricinile de ură ațițată ale acestor doi dușmani ai săi, Pierre știa că în curînd va avea de furcă cu ei. Furtuna patimii din sufletul lui nu era cîtuși de puțin domolită de hotărîrea luată la ceasul cel mai liniștit și cu mintea cea mai limpede. Și în clipe de furtună, și în clipe de liniște, una și aceeași era încheierea : ai grijă, Pierre !

Omorurile sînt săvîrșite de nebuni ; gîndurile ucigașe sînt însă nutrite de cei cuprinși de o rece deznădejde. Unul din aceștia ajunsese și Pierre. Soarta, sau cum veți voi să-i spuneți, îl adusese aici. Acum însă, cînd toate necazurile i se învîltorau prin cuget, cînd se gîndea la înțelesurile întoarse care îl prinseseră ca niște iele în cercul lor, la toate opreliștile de piatră ridicate în jurul său și peste care nu era chip să treacă, la roiurile de flecuștețe care îi înrăutățiseră soarta, și așa vitregă, ultima flăcăruie de speranță și fericire se topea, înghițită de zvîcnirea din urmă a pojarului din inimă, lăsîndu-l în fața unui hău de beznă nesfîrșită, pe a cărui buză era silit să meargă, clătinîndu-se în fiecare clipă. Atunci ura lui Glen și a lui Frederic i se părea un dar neasemuit, iar a-și pune capăt zilelor pentru a scăpa de rușinea pe care i-o pregăteau în fața semenilor săi — singura încheiere cuvenită pentru o astfel de viață.

III

Așa cum o statuie așezată pe un picior rotitor ne aduce sub ochi cînd o mînă, cînd un picior, cînd spatele, cînd fața, cînd o coastă, schimbîndu-și mereu muchiile și fețele, tot astfel se întîmplă și cu un suflet țintuit și schimbat în stană de piatră, cînd e învîrtit de mîna Adevărului. Doar minciunile nu se schimbă niciodată ; să nu vă așteptați ca Pierre să rămînă nemișcat. Nimeni nu o să facă pe călăuza de muzeu arătîndu-vă „pătrarele" lui, în timp ce el se rotește ca luna în jurul domniilor-voastre. Nu aveți decît să le deslușiți după cum vă taie capul !

Mai trecu o zi ; Glen și Frederic nu-și făcură apariția, iar Pierre, Isabel și Lucy rămaseră să viețuiască împreună. Prezența lui Lucy sub același acoperiș începu să aibă o înrîurire din ce în ce mai mare asupra lui Pierre. Cîteodată, sub privirea lui Isabel care-l cerceta pe furiș, o sorbea din ochi într-un fel ce nu-i ședea deloc bine unui simplu văr, așa cum pretindea că îi este lui Lucy ; alteori căta la ea cu o expresie pe care Isabel o înțelegea și mai puțin, de teamă, groază și respect, amestecate și cu oarecare sfiiciune. În general, însă, în purtarea lui față de Lucy se vădea respect, grijă și înțelegere — nimic mai mult. Nu rămînea niciodată singur cu ea, deși, la fel ca înainte, stătea uneori de vorbă singur cu Isabel.

Lucy nu părea deloc doritoare să fure cuiva locul de lîngă el ; nu arăta nici un fel de curiozitate necuviincioasă în ceea ce-l privea pe Pierre și nici un fel de stînjeneală dureroasă față de Isabel. Cu toate acestea, cu fiecare ceas care trecea, părea că se furișează mai bine între ei, deși fără să se silească și fără să-i atingă. Cîteodată lui Pierre i se năzărea că un trimis al puterilor firii poposise în apropierea lui ca să-l ferească de un rău cumplit, iar lui Isabel că o mînă nevăzută o împingea parcă la o parte. Și totuși, cînd erau toți trei împreună, minunata seninătate, dulceața și nevinovăția desăvîrșită a lui Lucy înlăturau orice ar fi putut semăna cu o stînjeneală obișnuită. Stînjeneala nu-și făcea loc între ei decît atunci cînd Pierre rămînea cu Isabel, după ce Lucy se ridica și pleca, lăsîndu-i singuri.

Între timp, Pierre lucra mai departe la cartea lui ; cu fiecare clipă, însă, simțea mai apăsător cît de potrivnice erau împrejurările în care trudea. Pe măsură ce strădania creștea și-l strîngea din ce în ce mai tare în chingile ei, storcîndu-i tot mai multă vlagă, simțea că i-a rămas din ce în ce mai puțină în vine pentru a o dărui acestei opere. Nu numai că Pierre avusese nenorocul de a se simți — deși nu tot timpul — imboldit, la o vîrstă necoaptă, să se apuce de o lucrare pentru care era nevoie de o minte bine așezată pe făgașul ei — lucru oricum de plîns — dar tocmai acum, cînd n-avea nici după ce bea apă, era silit să pornească la o treabă îndelungată, al cărei capăt nici nu se vedea, menită — culmea — a-i aduce un cîștig bănesc. Cum de ajunseseră aici lucrurile ? De unde porneau

ele ? Am putea să vă lămurim în amănunt și cu folos, dar locul și timpul nu ne-o îngăduie.

În cele din urmă, nevoile casei — chiria și pîinea — ajunseseră să-l strîngă atît de tare de gît, încît, fie că voia, fie că nu, primele pagini trebuiau încredințate tiparniței ; apăru astfel încă o corvoadă : paginile tipărite își spuneau acum cuvîntul asupra celor scrise de mînă, care urmau să vină, poruncind tuturor gîndurilor și închipuirilor lui Pierre : „așa și pe dincolo", „să faci așa și nu altfel", „altfel nu ne vom mai potrivi". De aceea, cartea era deja îngrădită, priponită și sortită nedesăvîrșirii chiar înainte ca el să fi ajuns la o formă sau încheiere anumită. Ah, cine poate zugrăvi chinurile sărăciei pentru un autor cu gînduri nobile ! În timp ce prostănacul de Millthorpe rîdea de amînarea cu cîteva săptămîni sau luni a cărții lui, Pierre își măcina între măsele amarul, încredințat că tuturor marilor creații ale umanității alcătuitorii lor le dăruiseră și le închinaseră nu clipe și săptămîni, nu ani și ani, ci întreaga lor viață. De fiecare din brațele lui atîrna o tînără fată care și-ar fi dăruit viața pentru el. Pe de altă parte, Pierre, în cea mai adîncă și mai înălțată parte a ființei sale, era lipsit cu desăvîrșire de orice ajutor, și de la ceruri, și de la oameni, și de la jivinele firii. Într-un oraș de sute de mii de făpturi omenești, Pierre era la fel de singur ca și cînd s-ar fi aflat la Polul Nord.

Și cel mai jalnic lucru era că toate acestea nu se puteau bănui dinafară și nu se puteau povesti dinlăuntru ; pumnalele care îi străpungeau inima erau luate în rîs de Prostie, Neștiință, Mărginire, Mulțumire de Sine, precum și de Nerozia din jur. Începea să se simtă ca un Titan ale cărui brațe sînt chinuitor de încet crîmpoțite cu forfecuțele de unghii ale sorții. Se simțea legat fedeleș. Tot ceea ce gîndește, mișcă sau zace nemișcat părea făcut anume ca să-și bată joc de el și să-l chinuie. Măreția îi fusese parcă dăruită doar pentru a fi tîrîtă în noroi. Și totuși, îndîrjirea din suflet nu-l lăsa să se dea bătut. Împotriva unei inimi sfîșiate și a unui cap gata să-i plesnească, împotriva ostenelii, a sfîrșelii și lipsei de somn aducătoare de moarte, împotriva nebuniei și a vîrtejurilor, se ridica asemenea unui semizeu. Corabia sufletului său vedea stîn-

cile pe care nu le putea ocoli și se îndrepta spre ele cu toate pînzele sus, pregătindu-se să devină o curajoasă epavă. Acum răspundea rînjetelor cu rînjete și imboldea maimuțele care se strîmbau la el. Din sufletul lui de apostat țișneau gînduri de o dumnezeiască adîncime ; copleșit de mizerie și moarte, crea forme ale vieții și bucuriei. Din junghiurile inimii mlădia flori pe hîrtie. Iar toate celelalte le ascundea sub poala largă a filozofiei ce le cuprindea pe toate. Cu cît scria mai mult și cu cît se cufunda mai adînc în adîncurile cugetării, Pierre vedea ce greu este să pui degetul pe Adevăr, cît de puțină sinceritate ascund pînă și gîndurile cele mai mărețe și mai cinstit scrise. Asemeni cărților de joc măsluite, paginile marilor opere erau acoperite cu o pojghiță calpă. Nu-i rămînea decît să-și ticluiască și el pachetul său ; sărman pachet jerpelit și sărmane cărți de joc măsluite ! Nimic nu-i stîrnea mai tare sila decît propriile lui năzuințe ; nimic nu-i trezea o scîrbă mai adîncă decît partea cea mai înaltă a sufletului său. Succesul strălucit i se părea nesuferit, căci vedea limpede că cel mai strălucit succes nu putea fi doar rodul Meritului ; era al Meritului o miime, iar cît privește restul... doar întîmplări și potriveli în nouă sute nouăzeci și nouă de cazuri. Disprețuia deci, înainte de a-i fi cîștigat, laurii care nu pot fi niciodată împărțiți fără părtinire. Dacă însă, dinspre partea lui, sămînța ambiției n-avea decît să nu rodească, împrejurările îl puseseră totuși în situația unui înverșunat căutător al faimei. Simțea deci dinainte mușcătura de nemărturisit a ciudei la gîndul că avea să primească laude ori critici la fel de necăutate și la fel de urîte înainte chiar de a fi împărțite. Vedea deci dinainte piramida de dispreț a măreției adevărate, față de liota la fel de necuprinsă a criticilor mărunți cît bobul de mac. Disprețul lui era dintre acelea care nu catadicsesc nici măcar să se arate disprețuitoare. Cei pe care îi disprețuia nu aveau s-o știe niciodată. În mica lui chilioară, Pierre gustase pînă acum tot ceea ce-i putea oferi lumea ori ca laudă, ori ca mustrare ; gustînd așadar din amîndouă cupele, le sorbise pînă la fund. Orice osana, orice denunțare, orice critică avea să vină prea tîrziu pentru Pierre.

Omul nu se dezgolește niciodată astfel, ca o casă fără uși și obloane, rămasă în bătaia celor patru vînturi dezlănțuite, fără să sufere încă alte stricăciuni. Din ce în ce mai adesea, Pierre trebuia să se lase pe spătarul scaunului, simțind că-l ia cu un leșin de moarte. Și mai adesea se întorcea clătinîndu-se spre casă din plimbarea de seară, și din pricina sleirii trupești își economisea răsuflarea cu care răspundea la întrebările neliniștite cum ar putea fi ajutat. Și, ca și cînd toate răutățile și încrîncenările duhurilor juruite împotriva lui și înfrățite cu slăbiciunea trupească nu ar fi fost îndestul, îl lovi încă un necaz, ca un șoim abătut din cer. Truda neîncetată îi îmbolnăvi ochii. Erau atît de obosiți, încît în unele zile trebuia să scrie cu pleoapele aproape închise, temător a le deschide larg luminii. Cerceta hîrtia printre gene și ea îi apărea brăzdată de drugi de fier. Alteori scria orbește, cu ochii întorși de la coala albă, întruchipare — fără voia lui — a nevoii și dezgustului pentru ceea ce îl făcea prizonierul cel mai răzvrătit al literelor.

În fiecare seară după ce isprăvea ce avea de scris în ziua aceea, veneau acasă la corectat paginile din ziua trecută, și Isabel i le citea. Erau pline de greșeli ; năpădit însă de armiile de cristal pur ale închipuirilor sale, nu mai avea răbdare să stea să ronțăie cu migală de cariu la paginile scrise ; le îndrepta la întîmplare pe cele mai mari și le lăsa în pace pe celelalte, făcînd haz în sinea lui de prada bogată pe care o azvîrlea de bunăvoie criticilor înarmați cu lupă de insectar.

Pînă cînd primi un semn interior cumplit de a se opri, de a nu mai continua această nefirească luptă.

La început afla adeseori ușurare în plimbarea din fiecare seară pe strada cea mare a orașului ; în felul acesta singurătatea sufletului său se cunoștea mai bine pe sine, prin frecăturile neîncetate ale trupului de celelalte trupuri ale forfotei de oameni grăbiți. Apoi își dădu seama că începuseră să-i placă mai mult serile cu furtună decît cele blînde ; atunci pe marile bulevarde era mai puțină înghesuială, nenumăratele streșini de pînză ale prăvăliilor fîlfîiau și se zbăteau ca pînzele corăbiilor pe furtună, obloanele zăngăneau asemeni copastiilor biciuite de valuri,

iar olanele cădeau de pe acoperişuri precum talazurile despicate de prora corăbiei. Înfruntînd astfel de vijelii pe străzile neumblate, Pierre se simţea cuprins de o bucurie demonică, triumfătoare ; în vreme ce ceilalţi muritori se vîrîseră temători în vizuinile lor, el era singurul care ţinea piept măreţiei elementelor, ale căror biciuiri răzbunătoare de grindină se schimbau în rouă dulce atunci cînd se izbeau de tuciul încins al trupului său înfierbîntat şi, nevătămătoare, se prelingeau la pămînt.

Treptat, în astfel de seri în care vîntul urla, iar grindina biciuia, începu să-şi îndrepte paşii către străzile întunecate, lăturalnice, căutînd cîrciumi singuratice şi misterioase. Marea lui plăcere era să se aşeze ud leoarcă pe un scaun, să ceară o halbă de bere şi, trăgîndu-şi gluga pe ochi ca să-i apere de lumină, să-i observe pe nenumăraţii dezmoşteniţi ai lumii, care îşi căutau acolo adăpost de furtună în miez de noapte.

În cele din urmă începu să nu-i mai placă nici rătăcitul prin cîrciumi ; acum nu-l mulţumea, nu mai putea îndura nimic în afară de singurătatea noptatică a celor mai întunecoase ulicioare şerpuind printre depozite. Pe aici îşi făcuse obiceiul să cutreiere, pînă cînd într-o noapte, pregătindu-se să se întoarcă acasă, se opri cuprins de o toropeală neaşteptată, neobişnuită, copleşitoare. Nu ştia unde se află ; îl părăsiseră simţurile obişnuite ale unei făpturi vii. Nu vedea nimic, deşi, ducîndu-şi fără voie mîna la ochi, i se păru că pleoapele îi sînt ridicate. Apoi, parcă se făcea că îl învăluie o orbire, o ameţeală şi un vîrtej ; în faţa ochilor îi dănţuiau miliarde de stele verzi ; simţi că piciorul îi şovăie pe trotuar, întinse mîinile şi nu mai ştiu de el. Cînd se trezi, îşi dădu seama că zace întins în şanţ, murdar de noroi şi nămol. Încercă să se ridice, ca să vadă dacă poate sta în picioare : slăbiciunea îi trecuse cu totul. Iuţi pasul către casă, nevroind să se odihnească sau să se oprească, ca nu cumva năvala sîngelui la cap, ca urmare a unei opriri bruşte, să-l doboare din nou. Întîmplarea îl făcu să înţeleagă că nu trebuie să se mai avînte pe acele străduţe neumblate, ca nu cumva răul să-l apuce iar şi să piară într-o noapte, neştiut şi nebănuit de nimeni. Dar dacă ameţeala aceea cumplită fusese de fapt

un semn de primejdie încă mai adîncă, nu vru să țină seama de el, ci își căzni mai departe inima și mintea.

În cele din urmă, după ce chiar sîngele din trup se ridicase în zadar împotriva sufletului de titan, nu mai rămînea decît ca singurele ferestre deschise ale acelui suflet, ochii, să-l trădeze mișelește și cu mai multă izbîndă încă decît sîngele răzvrătit. Îi chinuise atît de fără milă, încît acum se împotriveau cu desăvîrșire să se mai aplece peste hîrtie. Îi întorcea spre coala albă, și atunci clipeau și se închideau. Globii ochilor se rostogoleau în găvanele lor, întorcîndu-se de la el. Își duse mîna la ei și se sprijini de spătarul scaunului. Apoi, fără să spună o vorbă, rămase pe loc pînă se făcu ceasul să se ridice, nemișcat, suspendat în sine însuși, mut.

A doua zi — la cîteva zile după sosirea lui Lucy — simțind că încrederea în sine este nu numai de neocolit, ci și cu totul trebuincioasă în alcătuirea unei cărți mari și profunde, sau chiar în încercarea nereușită de a scrie o carte mare și profundă, se apucă din nou de lucru. Dar din nou globii ochilor i se rostogoliră în găvane ; și o torpoare de neînvins și fără nume — iscoadă a morții însăși — puse stăpînire pe el.

IV

În această stare de nesimțire avu un vis neobișnuit. Lucrurile făcute de mîna omului din jurul său se îndepărtară și în locul lor se întrupă o priveliște măreață, nepămîntească, alcătuită de mîna firii. Deși nu-l putea atinge, tabloul de umbre îi era cunoscut. Era Muntele Titanilor, un pisc ce se ridica singuratic, înconjurat de un plai golaș, nu departe de șiragul dealurilor albăstrui care înconjurau conacul strămoșesc.

Orice-ar spune unii poeți, natura nu este atît tălmaciul cu limbă de miere al propriului ei grai, cît făuritoarea acelui iscusit joc de buchi în care fiecare om — alegîndu-le și îmbinîndu-le cum dorește — poate să își citească lecția care-i place, după cum îi este gîndul și starea. Astfel un bard cu fumuri mari, dar dezamăgit și plin de

mofturi care venise odată la Poiana Șeii, cătase către acel vîrf înalt și-l botezase cu numele care îi și rămăsese, făcînd să fie dat uitării numele de mai înainte — Muntele Plăcerii — cu care-l blagoslovise un fermier baptist, admirator din tată-n fiu al lui Bunyan și al minunatei lui cărți. Vraja acelui nume rămase să zăbovească asupra muntelui, căci scrutîndu-l în lumina acelor cuvinte grăitoare, nici un privitor cu suflet de poet nu putea să nu recunoască ce bine fusese găsit. Ca și cum bătrînul pisc s-ar fi dichisit bucuros după porecla lui cea nouă, povesteau unii că își schimbase pe nesimțite înfățișarea în ultimele treizeci-patruzeci de ierni. Această ciudată legendă nu era chiar numai o scorneală, căci prăvălirile de stînci uriașe și copaci falnici din fiecare an îl tiveau mereu altfel și-i schimbau întreaga față.

Către miazănoapte, acolo unde stătea față-n față cu vechiul conac, la o depărtare de vreo treizeci de kilometri, văzut dinspre veranda din spate, în amiezile învăluite în dulcea negură a unor zile de vară, muntele înfățișa ochiului un pisc abrupt, lung, vioriu, încîntător și cu neputință de urcat, înalt de vreo șapte sute de metri și mărginit de ambele părți de plaiuri bune pentru pășune, ce coborau în trepte dulci.

Aceste plaiuri, trebuie spus, erau însă năpădite de un soi de știr alb cu frunze țepoase, pe care vacile nu-l mîncau cu nici un chip și care, înmulțindu-se fără măsură, făcea să scadă simțitor prețul lor. Din această pricină, fermierii crescători de vite veniseră cu jalba la stăpîna lor ca să le scadă dările în căruțe cu fîn în iunie, în putinele cu unt, în junci și bouleni în prag de iarnă, precum și în sănii cu curcani de Crăciun.

„Floricica albă e blestemul nostru !" strigară ei, căzînd în genunchi. „Știrul alb nu piere, în fiecare an urcă mai sus și înghite alte pășuni ! Știrul cel veșnic nu vrea să moară și florile de anul trecut sînt la fel de proaspete și anul acesta ! Plaiurile sînt albe, sclipitoare și, în luna caldă a lui iunie, arată tot ca niște troiene de zăpadă, adevărat semn al nerodniciei știrului. Scapă-ne de știr, bună stăpînă, ori îndură-te și ne scade din dări !"

Dacă te apropiai, vedeai că făgăduiala viorie ce se zărea de pe veranda conacului nu fusese mincinoasă, în-

cîntătoarea ei îmbiere părînd să îndreptăţească primul nume pe care îl primise, răsfăţată în frunzişul des al unei păduri agăţate de coastele sale. Dacă veneai însă şi mai aproape, vedeai cum era adesea sfîşiată perdeaua de frunze, dezvăluind ochiului privelişti cumplite de stînci de smoală picurate deasupra hăului şi guri misterioase de peşteri cu lupi. Mirat de această neaşteptată schimbare, călătorul grăbea pasul, ca să vadă dacă priveliştea se face alta atunci cînd intră în împărăţia acestui munte cu multe feţe. Acum poalele lui care, de departe, păruseră o pajişte întinsă, se făceau pe neaşteptate un urcuş lung şi obositor, ce se înălţa pînă aproape de piciorul piscului abrupt ; astfel, ierburile înflorite se vălureau izbindu-se de el, aşa cum valurile dantelate ale unui talaz alene crescător se lovesc de copastia unei uriaşe corăbii de război în largul mării. Aşa cum printre nisipurile încreţite ale Eghipetului rînduri de sfincşi sparţi, în neorînduială, arată calea către marea piramidă a lui Keops, acest lung urcuş era semănat cu bolovani uriaşi de forme năzdrăvane, închipuiri de basm ce păreau înzestrate cu înţelegerea mută a unor animale culcate, înţelegere amorţită în urma cine ştie cărei triste vrăji întristătoare. Şi totuşi, împrejurul acestor stane de piatră, pînă în marginea cea mai îndepărtată şi peste ţancurile cele mai viclene, singuratecele capre negre alegeau iarba cea dulce, căci pietroaiele golaşe storceau din ele o umezeală abia simţită care hrănea cu verdeaţă tot ceea ce creştea în apropierea lor.

Dacă treceai şi de aceste stane aplecate, puteai să urci mai sus, către pădurea atîrnată şi, străpungînd marginea mai de jos, rămîneai înlemnit, ca un oştean ce se trezeşte deodată în faţa unei redute de neînvins, cînd el se aşteptase să ajungă sus dintr-o singură zvîcnire curajoasă a muşchilor. Ascuns cu iscusinţă vederii de perdeaua de smarald a frunzelor ţesute, se ridica în faţa cutezătorului o clădăraie ameninţătoare, acoperită de muşchi ca fierea ; toată această uriaşă faţă mustea de umezeală ce nu se putea usca şi împroşca de pe fruntea-i boltită stropi de apă reci ca roua morţii. Tremurai ca varga în acea lumină de amurg, chiar dacă era ziua la amiaza mare şi zā-

puşeala verii în ţinuturile de la poale. Roată în jur, stîncile mohorîte şi brăzdate de cicatrici o înconjurau strîns ; ţişneau, se străpungeau, se întindeau, se umflau şi se întindeau hulpave, umplînd locul cu o zburlită hidoşenie. Printre ele, aruncate la întîmplare claie peste grămadă, precum buştenii crăpaţi căraţi de şuvoaiele îndepărtatului Arkansas şi încălecaţi unii peste alţii, ori ca marile catarge şi vergi ale corăbiilor răsturnate, împinse cu putere şi azvîrlite pe coama valurilor Atlanticului ca nişte mănunchiuri de surcele, vedeai tristele rămăşiţe pe care vîntul de miazănoapte, osteanul credincios al iernii, le smulsese din păduri şi le lăsase azvîrlite cu dispreţ barbar pe propriul lor cîmp de bătaie. În mijlocul acestei priveliști de pustietate zadarnică şi necuprinsă se auzeau zgomotele răzleţe ale stîncilor ce cădeau chiar în clipa aceea, spărgînd liniştea cu un bubuit asurzitor, semănînd teama împrejur şi fugărind ecourile prin feluritele guri de peşteră, ca pe nişte femei şi copii speriaţi într-o cetate năpădită de năvălitori.

Disperare, ruină, neîndurată şi fără capăt, fiori şi întuneric ; aici domnea o viaţă neştiută ascunsă de acea înşelătoare mantie viorie care învăluia atît de elegant — văzută de pe terasa conacului — muntele numit odată „al Plăcerilor", iar acum numit „al Titanilor".

Înfrînt de bezna şi înălţimea neînchipuite, nu-ţi rămînea decît să faci trist cale-ntoarsă şi, poate, să ocoleşti apucînd-o peste plaiurile lăturalnice, acolo unde nemurirea stearpă şi fără miros a micii flori albe nu se învoia să slujească drept hrană blîndelor, gînditoarelor vaci. Ici şi colo simţeai mirosul piperat al smocurilor de izma miţii, acea iarbă atît de dragă stînilor. Vedeai apoi însăşi mica plantă şi, oriunde o întîlneai, găseai şi vechi temelii de casă, precum şi bîrnele putrede ale unor cabane demult dărîmate, priveliște tristă oarecum ascunsă de blîndeţea verde a ierbii statornice. Îşi merita cu prisosinţă numele de izma miţii, căci asemeni pisicilor oploşite pe lîngă un hogeac rămînea pe loc, scăldînd şi îmbălsămînd cu floarea ei vatra pustie, deşi toată suflarea părăsise de mult locurile. Rău ascunsă ; căci în fiecare primăvară minunatul ştir alb cîştiga încă o bătălie asupra ierbii de grădină ; în

fiecare toamnă izma murea, dar mărăcinele nu pierea în nici o toamnă. Izma şi ştirul ! Pacea căminului pămîntesc şi setea de veşnicie nesătulă şi năpăditoare !

Acum nu mai puteai să tai pieptiş poala tristului plai, ci trebuia să o iei de-a lungul povîrnişului celui lung, aflat sub înălţatul pisc. La mijlocul drumului te opreai din nou, printre asemuirile sfincşilor prăbuşite de pe coama uriaşului. Şovăiai ; privirea îţi era atrasă de o alcătuire sfidătoare, o plămadă a groazei. Îl priveai pe Enceladus titanul, cel mai puternic dintre uriaşi, zvîrcolindu-se să scape de glia care-l înlănţuia. Muşchiul verde îi încingea fruntea ca o cunună. Ciung, îşi frămînta trupul întins ca o coardă, iar mitologicii munţi Pelion şi Ossa erau prăbuşiţi alături ; cu cununi de muşchi verde îi era încinsă fruntea frămîntată ; neînfrînt, şi-o întorcea către piscul tiranic împotriva căruia avea să se semeţească veşnic, deşi nemilos respins de acesta, azvîrlit la poalele lui, însemnat cu semnul de neînlăturat al blestemului şi lăsat în bătaie de joc să urle în pustiu.

Pierre se simţise întotdeauna interesat de această minunată stană de piatră, deşi pînă acum tîlcul ei ascuns nu i se deslușise. Cînd era încă băiat de școală, încercase să se urce pe stîncă, în tovărăşia altor tineri hoinari ca şi el ; stîrnit de forma ei neobişnuită, adusese tîrnăcoape şi hîrleţe şi săpase în jurul ei, dezgropîndu-i temelia ca să afle dacă este doar o curiozitate drăcească a naturii, sau o măreaţă urmă a cine ştie cărei arte dinainte de ştiinţa oamenilor. Împreună cu ceilalţi curioşi, Pierre îl cercetase mai cu luare aminte pe acest nemuritor fiu al Terrei. Pe vremea aceea, în starea neatinsă de mîna omului, statuia nu arăta altceva decît capul de piatră vulcanică înconjurat ca de o cunună, ieşind din pămînt, cu faţa ce nu cunoştea ruşinea, ridicată către munte şi cu gîtul ca de taur, limpede cioplit. Cu chipul strîmbat, brăzdat şi crăpat, cu fruntea întunecată, batjocorită de muşchiul obraznic, Enceladus stătea îngheţat, îngropat în pămînt, pînă la grumaji. Tîrnăcoapele şi hîrleţele îi luară în curînd cocoaşa de pe umeri, şi în cele din urmă săpară un fel de puţ rotund în jurul statuii, pînă la o adîncime de vreo patru metri. Ajunşi acolo, şcolarii obosiţi se lăsară păgubaşi, căci cu toată truda nu ajunseseră nici măcar pînă la cin-

gătoarea titanului. Îi dezgoliră mare parte din pieptul puternic, scoseseră la iveală umerii ciopîrțiți și cioturile brațelor odinioară îndrăznețe. După ce-l despuiaseră, îl părăsiseră pradă rușinii pe nefericit, lăsîndu-i, în ciuda indignării sale mute, pieptul gol pradă murdăriei păsărelelor, care și așa de veacuri își lăsau găinațul pe creștetul lui înfrînt.

Cu nimic mai prejos decît acel titan de plumb cu care arta lui Marsy și mîndria nețărmurită a Bourbonilor îmbogățiseră minunatele grădini de la Versailles și din a cărui gură încă strîmbă țîșnesc jerbe de apă la douăzeci de metri înălțime, întrecîndu-se cu flăcările vulcanului Etna, știut a fi încă din vechime răsuflătoarea rea a uriașului învins, cu nimic mai prejos deci decît acel semizeu de plumb acoperit cu pietre costisitoare și cu un genunchi îndoit ieșit afară din bronzul sfărîmat, acest Enceladus al Americii, dăltuit de mîna vînjoasă a naturii însăși, avea un înțeles mai adînc decît cealaltă statuie, întrecînd frumoasa plămădire a priceperii mărginite a omului. Marsy îi dăduse brațe celui sortit în veci să nu se poată apăra : natura, mai aproape de adevăr, i le tăiase și lăsase titanul neputincios, fără vreo armă cu care să se apere.

Aceasta era priveliștea sălbatică — Muntele Titanilor și mănunchiul înfrînt al celor ce voiseră să cotropească cerurile, cu Enceladus între ei, jalnic îngenuncheat la poalele semeției ; acesta era tabloul care, în ciudatul vis al lui Pierre, luase locul celor patru pereți goi, mesei de scris și patului de campanie. Dar de data aceasta titanii nu mai erau împietriți în jalnicele lor atitudini, ci săriră în picioare, se repeziră în susul piscului și se îmbulziră, izbindu-se de peretele mut al abisului. În fruntea lor văzu un uriaș cu cunună de mușchi pe cap și fără brațe care, neputînd să dea altminteri frîu liber urii lui necruțătoare, își folosi trupul ca un berbec și își izbi coastele încordate, iarăși și iarăși, de această fortăreață de neînvins.

„Enceladus ! E Enceladus !“ strigă Pierre în somn. În acea clipă fantoma se întoarse către el și Pierre văzu că nu este Enceladus, ci că de pe grumajii titanului, fața lui proprie îl privea mărită, cu durere și deznădejde de proroc. Tremurînd, se ridică de pe scaun și se trezi din închipuita-i groază ca să înfrunte suferința adevărată.

V

Cunoștințele cam amestecate de mitologie ale lui Pierre limpeziră și mai mult arătarea din vis. Limpezirea era prevestitoare de rău și respingătoare ; poate deoarece Pierre nu trecuse de ultima vamă a întunericului ; poate fiindcă Pierre nu smulsese anume o ultimă alinare din această pildă ; nu biciuise stinca încăpățînată așa cum făcuse Moise, silind piatra seacă să-i potolească setea dureroasă.

Izbit de cunoașterea lui, Muntele Titanilor părea să lase să-i scape următoarea istorisire :

Bătrînul Titan era fiul păcătoșilor Coelus și Terra, fiul păcătoșilor Cer și Glie. Titanul luase de nevastă pe muma lui, Terra, altă unire în păcat. Enceladus era una din odraslele lor. Tot astfel precum Enceladus era fiu și nepot născut din păcat, din amestecul ceresc și pămîntesc al sufletului lui Pierre se născuse o stare amestecată, tulbure, care tînjea către tărie, dar nu se smulsese încă din ghearele țărînii ; pămîntească în desăvîrșirea ei, era legată de trupeasca lui mumă, zămislind la rîndul său pe de două ori păcătosul Enceladus din el ; starea lui Pierre de acum, dorința necugetată de a lua cerurile cu asalt venea, pe de altă parte, din moștenirea părintelui zeiesc. Așa se cuvine, prin orînduiala lucrurilor, ca titanul azvîrlit din rai să caute să-și recîștige dreptul de prim născut, chiar cu prețul unui atac sîngeros. Cel care se luptă cu cerul dovedește astfel cel mai bine că are ce căuta acolo ! Cel care se tîrîie mulțumit în șanțul ce înconjoară acea citadelă cristalină dovedește că s-a născut în tină și că acolo îi este locul.

Revenindu-și în cele din urmă după amețeala acestei arătări din vis, Pierre își orîndui înfățișarea cum putu și ieși din cameră. Adunîndu-și toate puterile care-i mai rămîneau, se hotărî ca, printr-o schimbare desăvîrșită din cap pînă în picioare, printr-un act de voință împotriva înclinărilor obișnuite lui, să se lupte cu ciudata boală de ochi, acel nou dușman care i se arătase în vis și acest iad al viziunii lui titanice.

Acum, trecînd pragul camerei sale, se strădui din răsputeri să își ia un aer mai vesel, deși nu avea de unde să știe cum arăta de fapt ; temîndu-se că oglinda îi va arăta adevăruri mult prea întunecate, în ultima vreme nu se mai uitase în ea ; între timp încerca să găsească în minte cuvinte șăgalnice sau chiar jucăușe, pe care să le spună tovarășelor lui cînd le va propune planul pe care și-l făcuse.

Tot astfel, pentru mohorîtul Enceladus, globul pămîntesc pe care zeii i-l legaseră de picioare ca pe un butuc spre a-l tîrî în veci rodea mii de flori, ale căror zîmbete fragede ascund cumplita-i greutate.

O PLIMBARE ; UN PORTRET NECUNOSCUT ; O CĂLĂTORIE ÎN LARG ŞI SFÎRŞITUL

I

— Hai, Isabel, hai, Lucy ; pînă acum nu am ieşit niciodată la plimbare împreună. E frig, dar senin ; afară din oraş o să vedem şi soarele. Haideţi, îmbrăcaţi-vă să mergem pînă la chei şi, dacă găsim o barcă în port, poate ieşim şi pe mare puţin. Nu mă îndoiesc, Lucy, că ai să găseşti în port, pînă ce vor veni elevii adevăraţi, cîteva scene pentru schiţele pe care le faci în taină, la care lucrezi cu atîta dăruire, singură, îndărătul uşilor închise.

La acestea, privirea blîndei Lucy, care la început înota în valuri palide de plăcere şi recunoştinţă auzind propunerea neaşteptată a lui Pierre de a se odihni puţin, se schimbă într-una de nesfîrşit, mut şi nedescris înţeles, în timp ce ochii scăldaţi în lacrimi se îndreptară blînd, deşi uimiţi, către podea.

— Ai terminat, atunci ! strigă Isabel, care observase această mică scenă şi făcuse un pas înainte, de parcă ar fi vrut să se aşeze între Pierre şi Lucy, prinzînd căutătura plină de admiraţie pe care acesta i-o aruncase tulburatei fete. Cartea aceea groaznică e terminată ! Slavă cerurilor !

— Nu chiar, zise Pierre şi, uitînd de orice fel de prefăcătorie, lăsă o expresie de înflăcărare nechemată să-i apară pe chip. Dar înainte de a isprăvi acea înfiorătoare muncă, trebuie să mă mişc şi prin alt element decît pămîntul. Am stat în şaua Terrei pînă am ajuns frînt de oboseală ; cată deci să sar din zbor pe cealaltă coamă înspumată. Mi se pare că îndrăzneţul trebuie să stăpînească în acelaşi timp doi bidivii : Pămîntul şi Marea ; precum călăreţii de la circ, nu avem voie să descălecăm niciodată, ci să ne odihnim şi să ne întărim sărind de pe un cal pe

altul, în timp ce ei aleargă în jurul soarelui, grumaz lîngă grumaz. Atît de lung mi-a fost drumul în șaua pămîntului, încît sînt amețit !

— Nu vrei deloc să mă asculți, Pierre, zise Lucy încet ; nu e nevoie să te chinui atîta. Știi că Isabel și cu mine ne-am oferit să-ți fim ucenici, nu numai la copiat, ci și la scris. Sînt sigură că ți-am putea fi de ajutor.

— Cu neputință ! În turnirul meu scutierii nu sînt îngăduiți !

— Ah, Pierre ! Pierre ! strigă Lucy lăsînd să-i cadă șalul din mînă și privindu-l cu dorul de nedescris al unei simțiri de nepătruns.

Privind-o într-un fel straniu pe Lucy, Isabel se trase mai aproape de el, îi luă mîna și-i vorbi :

— Bucuroasă mi-aș da ochii din cap pentru tine, Pierre ; uite, ia-i și folosește-i în loc de ochelari.

Și, spunînd acestea, cătă sfidător și trufaș către Lucy.

Toți se mișcară aproape fără voia lor, ca și cînd erau gata de plecare.

— Sînteți gata ? Mergeți înainte ! spuse Lucy supusă; vin și eu după voi.

— Ba nu, vom ieși braț la braț cu toții, zise Pierre ; haideți !

Cînd ieșeau prin gangul cu bolta joasă ca să ajungă în stradă, un marinar glumeț cu obrajii arși de soare, care trecea pe lîngă ei, îi strigă :

— Strînge pînzele, băiete ; te afli la strîmtoare !

— Ce spune ? întrebă Lucy. Trecerea e strîmtă, într-adevăr.

Dar Pierre simți cum un tremur neașteptat trecu de la Isabel spre el, iar ea îi șopti ceva neînțeles la ureche.

Ieșind într-unul din drumurile mai largi, văzură o pancardă mare, bătută pe o ușă, care anunța că la etaj se află o galerie de tablouri de curînd aduse din Europa și care pot fi privite pe gratis, înainte de a fi scoase la mezat. Deși nu plănuise să viziteze galeria, cedînd unei porniri bruște Pierre le propuse tinerelor de lîngă el să vadă tablourile. Ele nu se împotriviră, așa că urcară cu toții scările.

În antecameră primi un catalog. Se opri să arunce o privire grăbită prin el. Printre lungile şiruri de nume, cum ar fi : Rubens, Rafael, Angelo, Domenichino, Da Vinci, toate neruşinat precedate de cuvintele „neîndoios“ sau „autentic“, Pierre dădu de următoarea scurtă menţiune : „Numărul 99. Capul unui necunoscut. Anonim.“

Era limpede că întreaga colecţie era alcătuită din smîngălituri jalnice aduse din străinătate, botezate cu cele mai de vază nume cunoscute ale artei de către neasemuita obrăznicie a neguţătorilor din America. Dar întrucît nici cele mai rău schilodite trupuri ale desăvîrşirilor antichităţii nu sînt deloc nevrednice de atenţia privitorului, nici cele mai nepricepute însăilări din ziua de azi nu sînt de lepădat ; amîndouă sînt doar nişte trunchiuri. Primele, ale desăvîrşirilor dispărute ale trecutului, celelalte, luîndu-le înainte, ale desăvîrșirilor încă neatinse ale viitorului. Cum Pierre trecea pe lîngă pereţii acoperiţi cu tablouri şi i se părea că vede toată îngîmfarea găunoasă care-i făcuse pe unii din aceşti iluştri necunoscuţi să copieze cu mîna lor slăbănoagă teme atît de mărețe, nu-şi putu înlătura cele mai rele presimţiri în ceea ce-l privea. Toţi pereţii lumii păreau acoperiţi cu cadre goale şi neputincioase, în care liniile mărginitoare erau trase de penelul unui maestru, dar umplutura şi vopseaua erau puse cu bidineaua unui cîrpaci. Tablourile mai mici şi mai umile, ce reprezentau mici scene familiare, erau neîndoielnic cel mai frumos zugrăvite ; ele însă, deşi nu urîte la privit, într-un anume fel nu-i trezeau nici o nobilă simţire adormită în suflet, fiind deci, într-un fel mai larg, nepotrivite şi bune de nimic, vrednic de dispreţ.

În cele din urmă Pierre şi Isabel ajunseră la acea cadră pe care capriciul lui Pierre o tot căuta : numărul 99.

— Dumnezeule ! Privește ! Priveşte ! strigă Isabel tare tulburată. Doar oglinda mea mi-a arătat pînă acum acea privire ! Uită-te ! Uită-te !

Prin cine ştie ce hocus-pocus al întîmplării, sau printr-o şmecherie a celor care atîrnaseră tablourile, un giuvaer de artă italiană se rătăcise în această amestecătură de şarlatanii.

Cine a trecut prin marile galerii ale Europei fără să rămînă încremenit în fața unor atît de copleșitoare soboruri de neîntrecută măiestrie — atît de multe încît orice putință de deosebire sau alegere e răpită minților mai obișnuite — și, înzestrat fiind cu calm și pătrundere, a trecut cu bine prin aceste pictate furci caudine ale zeilor, nu se poate să nu se fi simțit cu osebire mișcat de una sau două cadre anume, pe care nici cataloagele, nici critica celor mai mari cunoscători nu le bagă în seamă și nu explică adînca lor înrîurire cu totul întîmplătoare. Nu-i aici locul de a arăta cum se petrec exact lucrurile ; ajunge să spunem că, în asemenea cazuri, nu măiestria fără fior omenesc, ci potrivirea de simțăminte între zugrav și privitor prilejuiește acea minunată simțire. Privitorul însuși e adeseori înclinat să o atribuie unei cauze diferite ; de aici admirația înflăcărată a cîtorva oameni pentru lucruri care nu sînt deloc lăudate, sau în cel mai bun caz sînt trecute cu vederea de restul lumii ; lucrul e adesea socotit de neînțeles.

Dar în acest cap de străin de un pictor necunoscut, măiestria fără fior omenesc se împletea cu o potrivire uimitoare între simțămîntul creatorului și al privitorilor, producînd o impresie deosebit de puternică atît asupra lui Pierre, cît și asupra lui Isabel. Ciudățenia nu era micșorată de faptul că Lucy nu fusese decît fugar interesată de acel portret. Într-adevăr, Lucy care, datorită îmbrîncelilor mulțimii, se desprinsese de brațul lui Pierre și pornise înaintea lor de-a lungul pereților cu tablouri, trecuse de neobișnuita cadră fără să se oprească și își purtase pașii în partea cealaltă a sălii, unde rămăsese nemișcată în fața unei copii destul de bune (singurul lucru mai ca lumea în afară de portretul necunoscutului din colecție) al celui mai dulce, mai mișcător dar și mai cumplit dintre capetele de femei, acel al lui Beatrice Cenci de Guido Reni. Minunăția acestui cap constă, probabil, în contrastul izbitor sugerat de pictor și care, de fapt, nu e decît ceea ce se poate vedea în realitate la odraslele ținuturilor calde : ochi albaștri și

blînzi, fața albă și păr negru ca tăciunele. Deși cu ochii albaștri și cu fața albă, părul făpturii din tablou este de aur, ceea ce de fapt nu-i nimic neobișnuit.

Atît tabloul lui Beatrice Cenci cît și „Străinul" erau agățate deasupra celorlalte, în rîndul de sus; se aflau exact față în față, pe cei doi pereți; în taină, păreau să stea de vorbă prin semne, peste capetele viețuitoarelor de dedesubt.

Toată lumea cunoaște tabloul lui Guido Reni. „Străinul" era capul unui tînăr brunet și chipeș, zugrăvit pe un fond negru umbrit și cu un zîmbet cu mai multe înțelesuri. Nu exista nici o draperie; capul oacheș, cu părul cîrlionțat ca de tăciune, părea să se desprindă dintre norii negri de pe fundal. Lui Isabel i se păru că deslușește în ochi și pe frunte umbrele unei negreșite asemănări cu ea; lui Pierre, chipul îi părea o reînviere a celui pe care îl arsese la han. Luate una cîte una, trăsăturile nu erau aceleași, dar aerul pornit dinlăuntru și care îmbina bucățile într-un întreg era aproape același; și totuși portretul avea limpede un nu știu ce străin, european.

— Oare... oare... e cu putință? șopti Isabel încordată.

Isabel nu știa nimic de tabloul pe care Pierre îl pusese pe foc. Ea nu vorbea decît de făptura în carne și oase care — sub numele de „tatăl ei" — o vizita la vremea cînd locuia la ferma cea veselă unde se mutase în copilărie din cealaltă casă mare și nenumită de către femeia blîndă din trăsură. Fără îndoială — deși poate nu-și dădea seama cu mintea ei, pentru care basmul și realitatea erau totuna — se prea putea să i se fi năzărit că această făptură avea pentru toată lumea aceeași înfățișare pe care o avusese pentru ea în scurta perioadă din viața lui în care îl cunoscuse. Nevăzîndu-l — ori visînd la el sau despre el, poate — decît sub o singură înfățișare, nu putea să și-l închipuie sub nici o alta. E puțin probabil ca toate aceste considerațiuni privitoare la ideile lui Isabel să-i fi trecut lui Pierre prin minte chiar în acea clipă. În orice caz, nu-i spuse nimic, nici ca să o păcălească, nici ca să îi arate adevărul,

nici ca să o lumineze sau să-i întunece înțelegerea. De fapt, era prea prins de tulburarea lui lăuntrică ca să poată cerceta simțămintele gemene ale lui Isabel. Așa că se petrecu un lucru vrednic de toată luarea aminte : deși amîndoi erau adînc tulburați de același obiect, mintea și amintirile lor o apucaseră pe căi cu totul deosebite, în vreme ce fiecare se gîndea — îndreptățit sau nu — că celălalt calcă pe același drum al cugetării. Pierre se gîndea la „portretul-șezînd" ; Isabel, la fața vie. Și totuși, exclamațiile înfrigurate ale lui Isabel, stîrnite de fața vie, căpătau pe dată răspuns de la Pierre în vorbe ce priveau „portretul-șezînd". Cu toate acestea, totul se petrecu atît de repede și nepotrivirea era atît de greu de ghicit, încît nici unul din ei nu-și dădu seama de ea nici mai tîrziu ; întîmplările îi năpădiră atît de iute și cu atîta forță, încît nu mai avură timp pentru tihnitele depănări de aduceri aminte cuvenite, poate, după o astfel de descoperire.

— Oare... oare... e cu putință ? șopti Isabel cu patimă.

— Nu, nu se poate, nu e cu putință ! răspunse Pierre. O potrivire minunată, nimic mai mult !

— Oh, Pierre, cu acest cuvînt nu facem altceva decît încercăm să lămurim ceea ce nu poate fi lămurit. Spune-mi : Este ! Este ! E minunat !

— Să mergem ; să nu vorbim cu nimeni despre asta, zise Pierre repede și, căutînd-o pe Lucy, plecară îndată.

Ca mai înainte, Pierre nu avea poftă să fie oprit de vreo cunoștință a lui sau a celor două tinere, astfel încît grăbiră pasul pînă ce trecură de străzile mai umblate.

II

Pierre mergea în tăcere, dar gîndurile vijiiau și urlau bezmetic în inima lui. Cele mai cumplite răscoliri și răsturnări îi clocoteau în piept ; deși în acele clipe nu-și dădea seama, răsturnările nu erau deloc rău venite.

De unde știa el că Isabel e sora lui ? Să zicem că lăsa la o parte legenda cețoasă povestită de mătușa Dorothea, cu care istorisirea și mai cețoasă a lui Isabel părea să se potrivească ici și colo ; însăilări nesigure și tulburi, care în lumina nemiloasă a judecății limpezi păreau destul de greu de crezut, ori propria lui aducere aminte despre tatăl său pe patul de moarte cu mintea rătăcită ; (deși aiurelile din timpul bolii ar fi putut întări oarecum presupunerea că tatăl lui avea o copilă din flori, ele nu dădeau totuși nici un răspuns la întrebarea cine era această presupusă fiică ; ori, pentru Pierre important acum nu era să știe dacă părintele său mai avusese un copil, ci dacă, presupunînd că așa stăteau lucrurile, *Isabel* și nu oricare alta era acel *copil).* Să zicem deci că lăsa la o parte multele și încîlcitele lui încredințări, iscate mai ales din fierbințeala unei minți ce gîndea în basme și credea în născociri, acum că fierbințeala îi trecuse și putea să cumpănească doar simplele fapte — de unde știa că Isabel e sora lui ? Nimic din ceea ce vedea pe fața ei nu-i amintea de vreo trăsătură a chipului părintesc. „Portretul-șezînd", *acela* era suma și substanța dovezilor ce puteau fi găsite, scormonite și ghicite, cel care îi vorbea inimii sale. Dar iată că mai exista un alt portret, al unui străin, al unui european ; adus de peste mări, vîndut la mezat, îi punea în față o dovadă la fel de puternică ca și a celuilalt. Dacă lucrurile stăteau așa, înseamnă că erau tot atîtea temeiuri ca tatăl lui Isabel să fie modelul celui de-al doilea portret, ca și al „portretului-șezînd". Dar poate că acest al doilea portret nu avusese nici un model în viață ; poate că era alcătuit din închipuire ; în sprijinul acestei presupuneri venea felul în care erau umplute liniile mărginitoare, și care nu părea să fi avut în vedere vreun obraz anume.

Cu aceste gînduri amețitoare izbindu-se precum valurile de țărmul celor mai adînci taine din inima lui, avînd-o de-a dreapta pe Isabel și de-a stînga pe Lucy, care se atingeau în mers de trupul lui, simțămintele lui Pierre erau cu neputință de descris.

În ultima vreme, mai mult decît înainte, întreaga istorisire a lui Isabel îi apărea ca o taină, o enigmă, o închi-

puire ; mai ales de cînd se afundase atît de adînc în lumea de plăsmuiri a cărţii sale. Cel care, prin meşteşugul lui, are de-a face nemijlocit cu misterele şi cu minunile, este mai înclinat decît semenii săi să le privească ca pe nişte scamatorii cînd le află la alţii, fiind mai degrabă materialist în sinea lui (aşa cum erau în viaţă şi preoţii din Eleusis) şi neîncrezător fără rabat în orice fel de vedenii şi presupuneri. Doar cei ce nu cred sau cred pe jumătate sînt de fapt creduli. Pierre era deci un exemplu de ciudăţenie a unei minţi care, sporind în adîncime, devenise neîncrezătoare faţă de orice adîncimi evidente ; de obicei lumea crede că firesc e ca lucrurile să fie altfel.

Prin cine ştie ce vrăji, cineva ar fi putut născoci minunata poveste a lui Isabel. strecurîndu-i-o cu îndeminare încă din fragedă copilărie în minte şi făcînd-o să o creadă ea însăşi ; astfel, aşa cum se întîmplă cu o zgîrietură făcută în scoarţa unui copac tînăr, povestea crescuse odată cu ea, ajungînd să devină acest uriaş semn de întrebare ce le stătea în faţă. Judecată după dovezi palpabile, practice şi la mintea omului — ce era oare mai de necrezut, de pildă, decît acea închipuită traversare a mării în pruncie aproape, cînd din întrebările pe care i le pusese Pierre află că ea nu ştie nici măcar că marea e sărată ? !

III

În mijlocul acestor frămîntări sufleteşti, ajunseră pe chei şi, alegîndu-l pe cel mai atrăgător dintre feluritele vase aflate în jurul lor la cele trei sau patru debarcadere apropiate, anume unul care făcea călătorii de plăcere de cîte o jumătate de ceas pe oglinda încîntătoare a măreţului golf, se aflară în curînd în larg, legănaţi de alunecarea iute.

Stăteau sprijiniţi pe balustradă, în timp ce sprintenul vas lăsa în urmă falnica pădure de catarge ale corăbiilor, precum şi lăstărişul şi păpurişul încurcat al catargelor pitice ale barcazelor şi şalandelor. În curînd turlele de piatră

de pe țărm se făcură una cu catargele de lemn de pe apă ; cleștele celor două rîuri îngemănate strivi orașul ce semăna cu o pană vîrîtă între ele, pînă cînd îl ascunseră aproape de tot privirii. Trecură pe lîngă două insulițe aflate la oarecare depărtare de țărm ; cotiră după turlele de marmură și piatră tăiată ale orașului și intrară în sublima catedrală a apelor deschise ale golfului.

Pînă atunci adiase un vînticel ușor, dar acum briza prielnică a firii le biciuia fețele. Valurile începură să se adune și să se rostogolească ; atinseră un punct unde, în depărtare, printre boturile fortărețelor, se vedea cum se topește golful în Atlantic. Atunci Isabel îl apucă strîns de mînă pe Pierre și șopti sugrumat :

— O simt ! O simt ! Este ! Este !

— Ce simți ? Ce este ?

— Mișcarea ! Mișcarea !

— Nu înțelegi, Pierre ? spuse Lucy, cercetînd îngrijorată și mirată chipul lui palid cu ochii ficși. Valurile ; Isabel vorbește de legănarea valurilor. Uite-le cum vin spre noi, direct dinspre ocean.

Din nou Pierre se cufundă într-o tăcere și o visare adîncă.

Era cu neputință să nu fii cutremurat de forța acestei întăriri doveditoare a celui mai ciudat și mai de necrezut fapt din întreaga istorisire ciudată și de necrezut a lui Isabel. El își amintea foarte bine de puținele lucruri ce-i mai rămăseseră ei în minte privitoare la clătinarea punții, care se lăsa sub picior întocmai precum dușumelele bătrînei case părăsite din munții Franței.

În vreme ce el rămăsese pierdut în gînduri ce se băteau cap în cap, stîrnite de straniul portret și de ultimele exclamații ale lui Isabel, vasul se apropia de destinație : un cătun pe plajă, nu departe de locul unde apa rîului se îmbina cu apa oceanului, formînd un hotar care se vedea acum și mai deslușit.

— Să nu ne oprim aici, strigă Isabel. Haide să mergem pînă acolo ! Bell trebuie să ajungă pînă acolo ! Uite, uite ! Acolo, la apa albastră ! Dincolo, dincolo ! Departe... în larg ! În larg ! Departe, mai departe și încă mai departe,

dincolo ! Acolo unde cele două azururi își dau mîna și se topesc în nimic... acolo trebuie să ajungă Bell !

— Bine, Isabel, murmură Lucy, dar asta ar însemna să mergem pînă în îndepărtata Anglie sau Franța ; ai găsi prea puțini prieteni în îndepărtata Franță, Isabel !

— Prieteni în îndepărtata Franță ? Și ce fel de prieteni am eu aici ? Tu mi-ești prietenă ? În străfundurile inimii tale îmi vrei binele ? Iar în ceea ce te privește pe tine, Pierre, îți sînt doar o povară ; îți răpesc toată fericirea ! Da, vreau dincolo... dincolo... acolo departe ! Asta mi-e voința ! Lăsați-mă ! Lăsați-mă să plec !

O clipă Lucy rămase cătînd nedumerită de la unul la altul. Dar în clipa următoare atît ea cît și Pierre o țineau pe Isabel care se zbătea, în timp ce cu toții se loveau de balustrada punții. O traseră înapoi ; îi vorbiră, o liniștiră ; dar, deși mai puțin îndîrjită, Isabel continua să o privească pe Lucy cu neîncredere și pe Pierre cu adincă mustrare.

Nu mai coborîră la țărm, așa cum le fusese planul, ci se bucurară cînd, strîngînd parîmele, micul vas o porni pe drumul de întoarcere.

Odată ajunși înapoi, Pierre le grăbi din nou pe tovarășele lui cînd trecură prin îmbulzeala de neocolit a străzilor ; de îndată ce ajunseră pe străduțele mai liniștite, răriră pasul.

IV

Înapoiați acasă, Pierre le lăsă pe cele două tinere în liniștea iatacurilor lor și rămase o vreme tăcut și îngîndurat lîngă soba din sufragerie. Tocmai se pregătea să intre la el în cameră, din coridor, cînd Delly veni după el și îi spuse că uitase să-i dea de știre, dar că va găsi două scrisori care veniseră în timp ce ei erau plecați.

Pătruns în chilioara lui și trăgînd încet zăvorul — zăvor care în lipsă de ceva mai potrivit se întîmpla să fie un

vechi pumnal știrb — se îndreptă, fără să-și scoată pălăria, cu pas rar, către masă, cercetînd din priviri scrisorile. Erau așezate cu pecețile în sus ; le ridică, cîte una în fiecare mînă, și le ținu îndepărtate de ochi, pe muchie.

„Nu văd scrisul, nu știu încă dacă sînt pentru mine sau nu, și totuși simt că țin jungherele care-mi vor da lovitura de moarte ; înjunghiat mă voi lăsa, dar nu voi pregeta să-i străpung și eu pe alții. Care tăiș să-l încerc mai întîi ? Acesta !"

Și deschise scrisoarea din mîna stîngă :

„Domnule,

Ești un șarlatan ! Ne-ai făgăduit că o să scrii pentru noi un romanț pe gustul publicului și, încasînd bani grei, ne-ai trimis la tipar fițuici cuprinzînd laude deșănțate, șterpelite de la atei ticăloși, Lucian și Voltaire. Graba noastră de a prididi cu publicațiile ne-a împiedicat să cercetăm pînă acum ciornele cărții dumitale. Să nu ne mai trimiți nici o foaie de hîrtie ! Nota de plată pentru ceea ce s-a tipărit pînă acum, precum și pentru arvuna ce ai primit în chip necinstit, se află în mîinile avocatului nostru, care are poruncă să purceadă la treabă cu toată asprimea.

Oțel, Cremene și Azbest."

Împături scrisoarea din mîna stîngă, o așeză sub talpa cizmei stîngi și o strivi apăsat cu piciorul ; deschise apoi scrisoarea din mîna dreaptă.

„Pierre Glendinning,

Ești un mincinos, un om de nimic și un sperjur. Ți-am trimis această scrisoare doar pentru a-ți arăta negru pe alb minciuna în care te lăfăi ; pune-o la inimă, ca să-ți treacă în sînge și să-ți colcăie în trup ! Am lăsat să treacă o vreme, pentru ca ura noastră să se întărească și să sporească. În parte și împreună, te însemnăm cu fierul roșu al disprețului nostru, cu pecetea de mincinos ; mincinos, pentru că acesta este cel mai vrednic de dispreț și mai scîr-

bavnic nume pentru un bărbat ; un nume bun pentru toate ticăloșiile.

Glendinning Stanly
Frederic Tartan.“

Împături și scrisoarea din mina dreaptă și, punînd-o sub călcîiul drept, își încrucișă brațele și státu călcind în picioare cele două epistole.

„Fleacuri ! dar mi s-au întîmplat tocmai acum și tocmai mie, semne ale tuturor nesfîrșirilor. Sînt potcovit cu ură ! Ei bine, pe aceste potcoave voi galopa spre izbăvirea mea ! Nu mai am de încheiat nici o socoteală cu nimeni. Pîinea vieții și răsuflarea cinstei îmi sînt smulse de la gură de către omenire ; puțin îmi pasă de răsuflarea și pîinea omenirii ! Pășesc dincolo de lumile bicisnice în tăria largă și vă chem la luptă, unul pentru toți ! Oh, Glen, oh, Fred ! Sar în întîmpinarea îmbrățișării voastre zdrobitoare ! Ah ! cît vă iubesc pe voi, cei ce mă puteți face încă să urăsc, într-o lume care altfel nu merită decît dispreț nepăsător ! Ia stai ! unde e catastiful acestui șarlatan, al acestui măsluitor ? Acolo, pe tejgheaua lui mîrșavă, pe care măsluitorul și-a alcătuit terfeloaga murdară, acolo am să i-o bat în cuie cum se cuvine unui înșelător descoperit ! Țintuit în cuie am să-l scuip și am să fiu primul care să-l batjocoresc ! Și acum, la drum, să-mi întîlnesc soarta, ce mă va întîmpina în stradă.“

Și, cu pălăria pe cap, în mînă cu scrisoarea lui Glen și a lui Frederic, trecu prin camera lui Isabel, mergînd ca prin somn. Dînd cu ochii de el, ea scoase un țipăt slab, sfîșietor, la vederea chipului nepămîntesc de palid și rătăcit ; apoi, nefiind în stare să se clintească din loc, rămase împietrită pe scaun, ca și cînd ar fi fost o mumie îmbălsămată, acoperită cu o pojghiță de gheață.

Pierre nu o băgă de seamă și trecu fără să se oprească prin celelalte camere, intrînd în iatacul lui Lucy fără să bată la ușă. Ar fi ieșit și de acolo pe coridor, fără să scoată un cuvînt, dar ceva îl împiedică.

Făptura de marmură ședea în fața șevaletului ei ; alături avea o cutiuță cu cărbune ascuțit și cîteva creioane ;

vărguța pictorului stătea să atingă pînza ; ținea cărbunele în două degete, în timp ce cu aceeași mînă ștergea ușor cu miez de pîine o trăsătură greșită de pe hîrtie. Podeaua era plină de fărîmituri de pîine și praf de cărbune ; privind la șevalet, își văzu portretul prinzînd viață.

Văzîndu-l, Lucy nu tresări și nici nu se mișcă ; ca și cînd propria-i nuielușă ar fi vrăjit-o, rămase ca într-un vis.

— Tăciuni stinși ai vetrelor moarte te înconjoară, fată de nea ; cu tăciuni stinși cauți să ațîți flăcăruia dragostei pierite. Nu mai risipi pîinea ; mănînc-o... amară cum e !

Se întoarse și ieși pe coridor, oprindu-se cu brațele deschise între cele două uși, a lui Isabel și a lui Lucy.

„Către voi două se îndreaptă acum ruga mea. Fie ca de pe scaunele unde stați acum, nevăzute și înghețate, să nu vă mai mișcați niciodată ; măscăriciul adevărului, măscăriciul virtuții, măscăriciul sorții vă părăsește pentru totdeauna !"

Coborînd în grabă scările în spirală, cineva îl strigă de jos :

— Hei, băiete ! unde-o întinzi așa fuga ? Stai, îți spun !

Dar, fără să-l bage în seamă, Pierre fugi. Millthorpe îl privi neliniștit, vroind parcă să-l urmeze, dar se opri din nou.

„Glendinning ăsta a avut întotdeauna o vînă cu sînge stricat ; acum i s-a umflat de parcă i s-ar fi strîns prea tare legătura deasupra ei. Mi-e frică să mă iau după el, deși inima-mi spune că n-ar fi rău s-o fac. Să mă duc oare la el acasă și să întreb ce lucru groaznic i s-a mai întîmplat ? Nu, nu încă. Să nu-și închipuie că-mi bag nasul în treburile lor... zic unii că așa mi-ar fi firea. Să aștept mai bine ; să vedem ce se mai întîmplă. O să mă plimb prin fața casei și apoi... om vedea !"

V

Pierre ajunsese între timp într-un colț îndepărtat al clădirii și intrase în camera unuia dintre Apostolii pe care îl cunoștea. Camera era goală. Șovăi o clipă ; se duse apoi drept la un raft de cărți care avea un scrin dedesubt.

„Aici am văzut că le-a pus ; aici... ba nu, aici... ia să încercăm și sertarul ăsta."

Deschizînd cu forța sertarul încuiat, descoperi o pereche de pistoale, un corn cu praf de pușcă, o pungă cu gloanțe și o cutie verde, rotundă, cu capse.

„Cine știe ce minunate scule va fi folosit Prometeu ! Mai minunate sînt însă acestea, care într-o clipă pot să desfacă tot ceea ce a făcut el în nu știu cît timp ! Așa ! Două țevișoare care vor face mai multă zarvă decît cele o mie de cimpoaie ale Harlemului. Au în ele muzicuța pregătită ? Nu ? Uite puțin praf pentru nota cea mai de sus ; prișnițe calde pentru tenor ; și un glonțișor de plumb pentru încheierea basului ! Și... și... și da ! pentru prișnița de pe frunte, am să le trimit înapoi minciuna lor și am să le-o înfig arzîndă în creieri !"

Smulse din scrisoarea lui Glen și a lui Fred acea parte care îl făcea cu precădere mincinos ; rupînd-o în jumătate, o îndesă deasupra gloanțelor.

Vîrî cîte un pistol în buzunarele de la piept ale surtucului și, luînd-o pe din dos, ieși în strada din spate, îndreptîndu-și pașii către strada cea mare a orașului.

Era o zi rece, dar limpede, liniștită, cu un soare cu dinți ; între ceasurile patru și cinci după-amiază ; ceasurile cînd marele bulevard gemea de calești semețe și de plimbăreți îngîmfați, bărbați și femei. Toată omenirea asta se înghesuia mai ales pe trotuarul larg dinspre apus; celălalt era aproape gol și pe el umblau numai hamalii, chelnerii și băieții de prăvălie. Dimpotrivă, pe cel de apus se vedeau scurgîndu-se în sus și în jos două șerpuiri de viață împopoțonată cu mătăsuri, șaluri și postavuri fine, frecîndu-se unele de altele precum cozile lungi, blegi și strălucitoare ale unor păuni rivali ce trec țanțoși unul pe lîngă celălalt.

Neamestecîndu-se cu nici unul dintre șiruri, Pierre rămase în mijloc. Văzîndu-i chipul crîncen și amarnic, trecătorii îl ocoleau mergînd fie pe lîngă ziduri, fie pe lîngă bordură. Neatins le urmărea Pierre trecerea, deși se afla în inima lor, aplecat cum era asupra țelului său neabătut. Mergea cu ochii la pîndă ; privea mai ales la celălalt tro-

tuar, căci pustietatea lui nu îl înşela ; mersese şi el de multe ori pe partea cealaltă, ca să poată privi mai bine mulţimea de pe trotuarul de apus.

Tocmai cînd ajunsese într-un loc larg deschis, triunghiular, de jur-împrejurul căruia se înălţau cele mai impunătoare clădiri ale oraşului, ca pe un fel de avanscenă, îi văzu de departe pe Glen şi pe Fred venind pe partea cealaltă. Mai făcu cîţiva paşi şi îi văzu traversînd pieziş, ca să se întîlnească faţă-n faţă cu el. Merse mai departe, cînd, rupînd-o deodată la fugă, lăsîndu-l în urmă pe Fred, rămas în loc (căci nu vroia să fie doi care să înfrunte unul singur) şi răcnind „Mincinosule !“, „Ticălosule !“, Glen se repezi la Pierre din faţă ca un fulger crunt, astfel încît lovitura biciului său din vînă de bou îl nimeri pe Pierre peste obraji, lăsînd o dîră pe jumătate albă, pe jumătate sîngerie. În aceeaşi clipă cei din jur se îndepărtară şi îi lăsară în mijloc, faţă în faţă, împrăştiindu-se cuprinşi de groază.

Dar Pierre, încleştîndu-şi mîinile în cele două buzunare ale surtucului, se scutură de încleştarea înnebunită a două fete care alergaseră să-l oprească, smulse pistoalele şi se năpusti asupra lui Glen.

— Pentru lovitura ta, primeşte două morţi ! Mi-e neasemuit de dulce să te ucid !

Caldarîmul era acum stropit de sînge din sîngele său ; stinsese cu mîna lui numele de Glendinning, ucigînd singura fiinţă nevrednică de el şi care îl mai purta ; dar Pierre fu doborît de o sută de braţe furioase.

VI

În acel amurg Pierre zăcea singur într-o celulă scundă a închisorii oraşului. Tavanul greu de piatră aproape că i se odihnea pe creştet, astfel încît lungile şiruri şi galerii de celule de deasupra păreau îngrămădite pe umerii săi. Obrazul ce nu mai era al unui muritor, nemişcat şi albit, era uscat ; dar obrajii de piatră ai zidurilor erau umezi.

înserarea strivită din curticica strîmtă se strecura printr-o crăpătură brăzdată de gratii şi cădea în drugi de umbră, vărgînd podeaua de granit.

„Iată deci sfîrşitul timpuriu sosit la vreme ; ultimul capitol al vieţii, pus ca un petic în mijlocul ei ; nici cartea nici autorul ei nu au vreo urmare, deşi amîndoi şi-au aşternut ultima slovă ! Înţelesurile nu s-au desluşit ! De-aş fi fost lipsit de inimă şi de m-aş fi lepădat de fata de la Poiana Şeii, alungînd-o cu trufie, aş fi fost poate fericit o viaţă întreagă pe acest pămînt şi aş fi avut poate o viaţă fără de moarte în ceruri ! Acum nu mă aşteaptă decît iadul, în amîndouă lumile. Fie ! Din flăcări am să-mi făuresc o trîmbiţă şi cu răsuflarea mea de foc îmi voi suna înfrîngerea ! Dar mai întîi îmi trebuie un alt trup ! Tînjesc după moarte ca să scap de acest obraz necinstit ! *Spînzurat pînă la ultima suflare*... Nu, dacă v-o iau înainte ! Să trăieşti acum înseamnă să fii mort, şi să mori înseamnă să trăieşti ; sufletul meu are nevoie de o sabie ca să-l scoată la lumină ! dar stai !... călăul ?... cine vine ?"

— Soaţa şi verişoara ta... aşa zic ele ; aşa o fi... eu le dau voie să stea pînă la douăsprezece, gîfîi vocea gardianului, împingîndu-le pe cele două tinere şovăitoare în celulă şi încuind uşa după ele.

— Umbre palide, dacă am fi pe lumea cealaltă, nu aţi avea ce căuta aici. Plecaţi ! Îngerul cel bun şi îngerul cel rău ! Acum Pierre e mai presus de voi !

— Oh, acoperişuri şi înşeptite ceruri de piatră ! Nu tu eşti ucigaşul, ci sora ta te-a ucis, frate, oh, fratele meu !

Auzind aceste vorbe gemute de Isabel, Lucy se zbîrci ca o frunză veştejită şi căzu fără zgomot la picioarele lui Pierre.

El îi puse mîna pe inimă.

— Moartă ! Fată ! Soaţă ori soră, sfîntă ori diavol ! Apucînd-o pe Isabel strîns : Sînul tău nu musteşte viaţă pentru prunci, ci lapte pentru moartea ta şi a mea ! Dă-mi otrava !

Şi, sfîşiindu-i rochia, smulse sticluţa tainică pe care ea o adăpostea acolo.

VII

Seara, gardianul astmatic și îndesat mergea cu pași greoi de-a lungul galeriei slab luminate, oprindu-se în fața unuia din șirurile de celule asemănătoare unui fagure de miere.

— Tot acolo or fi, în gaura aia ca un fagure, porumbițele ale două pe care le-am lăsat ?... Hm ! Hm !

Deodată văzu în celălalt capăt al galeriei o umbră care se desprinsese din cadrul unei bolte, alergînd către un ofițer slujbaș al închisorii ce trecea și apropiindu-se cu pas grăbit de gardian.

— Alte rude ! Înșii ăștia într-o doagă sînt totdeauna de față înainte de a doua moarte, dat fiind că au scăpat-o pe prima. Hm ! Dar e inspumat de-a binelea ! Gifiie mai abitir decît mine !

— Unde e ea ? strigă Fred Tartan ; doar nu în hruba ucigașului ! Am căutat-o, draga de ea, imediat după crimă ; dar nefericita creatură mută pe care am găsit-o acolo nu făcea altceva decît să-și frîngă mîinile și să arate spre ușă ; amîndouă păsărelele zburaseră ! Unde e ? Vorbește, paznicule ! Am căutat-o în lung și-n lat, doar aici nu ! A venit în zbor vreun înger, poposind în iadul tău de granit ?

— Stai, măi omule ! Parcă e țicnit ori scăpat de la balamuc ! gîfîi paznicul, întorcîndu-se către slujbașul care se apropiase.

— Domnul caută o tînără domnișoară, sora lui, nevinovată, dar legată de ucigaș. Au venit să-l viziteze niște femei ?

— Cum să nu, sînt două la el, și arătă cu degetul înapoia lui.

Fred se repezi spre celula arătată.

— Ușurel, ușurel, tinere — (zornăindu-și lanțul de chei) — ușurel, pînă descui... eu sînt aici cămărașul ! Na, că mai vine unul.

Pe sub aceeași arcadă se apropia acum cu pas iute altă umbră, urmată de un al doilea slujbaș.

— Unde e celula ? întrebă Millthorpe.

— Vrea să vorbească cu ucigașul, explică al doilea slujbaș.

— Doi iepuri dintr-o lovitură, gîfîi paznicul, deschizînd cu un scrîșnet ușa celulei. Aicea e salonașul, domnilor, poftiți, vă rog. O adevărată capcană de șoricei, nu ? Poți să auzi o cîrtiță săpîndu-și galeriile în celălalt capăt al lumii... au adormit cu toții ?

— M-am împiedicat ! strigă Fred dinăuntru. Lucy ! Lumină ! Lucy !

Și bîjbîi cu brațele întinse prin celulă, lovindu-se de Millthorpe care pipăia și el în întuneric.

— Nu-mi sta în cale ! În lături ! Hei, lumină ! Lucy ! Lucy ! A leșinat !

Mai căutară o clipă și se depărtară unul de altul în celulă ; o clipă nu se auzi nici un sunet, ca și cînd toate răsuflările ar fi fost înăbușite.

Cînd cineva vîrî pe ușă un capăt de lumînare, toți îl putură vedea pe Fred îngenuncheat pe podea, ținîndu-și sora în brațe, pe Millthorpe alături de Pierre, ținîndu-i mîna rece, iar Isabel, care mai mișca încă, sprijinită de zid între ei.

— Da, da ! Moartă ! Moartă ! Moartă ! Fără vreo rană... Scumpele ei aripioare ascund rana. Ticălos venit din iad, asta e fapta ta diavolească ! Pușca ta blestemată a doborît această îngerească păsărică ! Dumnezeule ! Dumnezeule ! Mă ucizi cu această priveliște !

— Vina cea otrăvită s-a spart, și iată potopul pe care l-a făcut ! Ah, Pierre ! Vechiul meu tovarăș, Pierre... Coleg, camarad, prieten ! Plimbările noastre prin pădure ! Ar fi trebuit să rîd mai des de tine și să te avertizez cu glumele mele de primejdia închipuirilor tale, dar n-ai vrut niciodată să mă asculți ! Cîtă nevinovăție disprețuitoare zăbovește pe buzele tale, prietene ! Mîna ți-e pîrlită de praful de pușcă al ucigașului, și totuși e mătăsoasă ca a unei femei ! Dumnezeule, degetele se mișcă ! Strînsoare fără cuvinte. S-a terminat !

— Totul s-a terminat și voi încă nu știți nimic ! se auzi o șoaptă dinspre perete și dintre degetele lui Isabel căzu sticluța goală ca o clepsidră, din care ultimul fir de nisip s-ar fi scurs, iar ultimul fior o cutremură pe podea ; trupul ei se aplecă încet într-o parte și, căzînd la pieptul lui Pierre, părul ei cel lung îl năpădi precum o viță sălbatică ce-l cuprinse în brațele-i de abanos.

CUPRINS